Haydar Aliyev Mirası Araştırma Merkezi

Haydar Aliyev:

"Azerbaycan'ın bağımsızlığı ebedidir"

HAYDAR ALİYEV MİRASI ARAŞTIRMA MERKEZİ

HAYDAR ALİYEV:
“AZERBAYCAN’IN BAĞIMSIZLIĞI EBEDİDİR”

BAKÜ - 2011

Haydar Aliyev Mirası Araştırma Merkezi Yayınları Serisinin Danışmanı:
Asef NADİROV
Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi asil üyesi, Haydar Aliyev Mirası Araştırma Merkezi Bilimsel Editörlük Kurulu Başkanı

Bilimsel Danışman:
Elhan SÜLEYMANOV
Şamahı milletvekili, EURONEST PM'de Azerbaycan Heyeti Başkanı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde Azerbaycan heyeti üyesi

Yayın Kurulu Başkanı:
Fuat BABAYEV

Yayın Kurulu:
Temkin MEMMEDLİ
Irina MUHTAROVA
Gündüz NESİBOV

Türkçe Çeviri:
Metanet BABAYEVA

Türkçe Redakte:
Abdülkerim ÜREĞEN (Çağ Öğretim İşletmeleri Kafkas Üniversitesi Tercüme ve Aktarma Merkezi)

İngilizce Çeviri:
Rusif HÜSEYİNOV

İngilizce Redakte:
Kılıchan BAYRAMOV

Kapak Tasarımı:
Elviz İSMAYILOV

Sayfa Düzenleme:
İsmayıl İSMAYILOV

Kitapta Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Basın Merkezi'nin fotoğrafları kullanılmıştır.

Kitapta AzerTac, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı resmi sitesi (www.president.az), Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesi (www.mfa.gov.az), Devlet İstatistik Komitesi resmi sitesindeki (www.azstat.org) materiyaller kullanılmıştır.

ISBN: 978 9952 8134 6-5

© *Haydar Aliyev Mirası Araştırma Merkezi 2011*

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmasının 20. Yılı vesilesiyle hazırlanmıştır.

Bugünki Azerbaycan başarıyla gelişmektedir. Bugünki Azerbaycan, bağımsız Azerbaycan Haydar Aliyev'in eseridir. Bunlar öylesine söylenen kelimeler değildir. Bu gerçeğin ta kendisidir. 1993-2003 yıllarında siyasi sistemin güçlenmesi, devlet geleneklerinin oluşturulması, Azerbaycancılık mefkuresinin yerleşmesi sonucunda Azerbaycan, bugün başarıyla gelişen bir ülkeye dönüşmüştür. O yıllarda hem siyasi reformlar ve uluslararası topluluğa entegrasyon politikamız, hem de yurt içinde yapılan ekonomik ve sosyal reformlar başarılı gelişme için güçlü bir zemin oluşturmuştur. Bugün çağdaş Azerbaycan bu sağlam temel üzerinde başarıyla gelişmektedir. Azerbaycan, bugün Haydar Aliyev yolunda ilerliyor. Haydar Aliyev siyaseti Azerbaycan'da yaşıyor ve tüm alanlarda kendini gösteriyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in büyük önder Haydar Aliyev'in 88. Doğum Yılı vesilesiyle düzenlenen törendeki konuşmasından alıntı – 10 Mayıs 2011

Sayın Okurlar!

Soyumuz, gelenek ve göreneklerimiz, pekçok kutsal manevi değerlerimiz arasındaki kopmaz bağlar, Türkiye ve Azerbaycan'ı birleştiren faktörlerdir. Türklerin kalbinde Azerbaycan'ın, Azerbaycanlıların kalbinde Türkiye'nin özel yeri vardır.

Azerbaycan, 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra onu ilk tanıyan ülkenin Türkiye olması, iki ülke arasında imzalanan önemli anlaşmalar, karşılıklı yatırımların yapılması ülkeler arasındaki yakınlığın göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Türk dünyasının büyük şahsiyetinin- ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün "Azerbaycan'ın sevinci bizim sevincimiz, kederi de bizim kederimizdir" ve Azerbaycan'ın milli lideri Haydar Aliyev'in "Biz bir millet iki devletiz" sözleri karşılıklı ilişkilerin tarihsel kökenlerini ifade ediyor. Azerbaycan ve Türkiye'nin ilişkileri bu ilke ve normlar temelinde daha da genlişiyor ve güçleniyor. Bu sözler siyasi, ekonomik ve kültürel işbirliğinin temel ilkelerini belirliyor.

Her iki bağımsız devletin bölgenin öncü güçleri olması, küresel bütünleşme süreçlerine etkin bir şekilde katılımı, diaspora teşkilatlarının ortak çalışmaları, nitekim Azerbaycan'ın önemli oyçokluğuyla BM Güvenlik Konseyi'nin geçici üyeliğine seçilmesi hepimizi çok gururlandırdı.

Azerbaycan ve Türkiye stratejik anlamda birbirlerini tamamlıyor. Dünyanın önde gelen stratejik araştırma merkezleri ve nüfuzlu siyaset yorumcuları da Azerbaycan ve Türkiye'nin nitelik itibariyle dünyanın en yoğun ve güçlü ilişkilere sahip iki ülkesi olduğu görüşündedirler.

Büyük Haydar Aliyev'in siyasi iradesi ve bilgeliği sayesinde gerçekleşen Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz boru hattı ve Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı stratejik ortaklık ve işbirliği bakımından söylediklerimizin somut örnekleridir. Bugün Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz boru hattı iki ülke arasında önemli enerji köprüleridir.

Azerbaycan'ın en acılı sorunu olan Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorunu Türkiye ve Azerbaycan arasında önemli bir dayanışma noktasıdır ve Türkiye bu konuyla ilgili ilkesel tutumundan asla vazgeçmek niyetinde değildir. Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarını işgal ettiği 1993 yılından bu yana Türkiye Ermenistan ile sınırlarını kapalı tutmaktadır. Türkiye tüm konularda olduğu gibi, bu sorunun çözümünde de Azerbaycan'ın yanındadır ve Azerbaycan'ın haklı davasını desteklemektedir.

Türkiye-Azerbaycan ilişkileri manevi değerler üzerine kurulmuştur. Bu değerlerin kıymetini bilmeli, korumalı ve gelecek kuşaklara aktarmalıyız. İlişkilerimizin mevcut durumundan memnun olduğunu ifade eden Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sözlerinde büyük hakikat vardır: "İnanıyorum ki, Türkiye-Azerbaycan dostluğunu sarsılmaz bir işbirliği olarak gelecek kuşaklara emanet edeceğiz. Türkiye ve Azerbaycan dünyada eşsiz ilişkilere sahip iki kardeş ülkedir."

Bugün müttefiklik, dostluk, kardeşlik ilkelerine dayalı olarak şekillenen Türkiye-Azerbaycan ilişkileri yeni gelişme aşamasına girmektedir. Geçenlerde Türkiye-Azerbaycan Üst düzey Stratejik İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısı yapıldı. İlk toplantı, artık kardeş devletlerin müttefiklik ilişkilerinin yeni formatını tespit ettiklerini gösterdi. Sayın İlham Aliyev'in 25 Ekim 2011'de Türkiye'ye son gezisinde Azerbaycan'ın Petkim projesi kapsamında İzmir'in Aliağa ilçesine 5 milyar dolarlık yatırım yapacağı yönündeki açıklamaları da ilişkilerin ileri boyutlara taşındığının bir göstergesidir.

Hiç kuşkusuz iki kardeş ülke arasındaki siyasi, askeri, ekonomik, kültürel ve enerji alanlarındaki işbirliğinin daha da gelişeceğini ümit ediyoruz. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in vuguladığı üzere: "Yirmi yıl zarfında Türkiye ve Azerbaycan dünya çapında ender müttefiklik ilişkilerini kurmayı başardılar. Biz tüm alanlarda dost, kardeş olarak ortak hareket ediyoruz."

Türkiye'nin Azerbaycan'ın bağımsızlığını tanımasının 20. yılı vesilesiyle Haydar Aliyev Mirası Araştırma Merkezi'nin "Haydar Aliyev: Azerbaycan'ın bağımsızlığı ebedidir" kitabını yayınlaması bizi çok memnun etmiştir. Ulu önder Haydar Aliyev'in zengin mirasını, elbette, bir kitaba sığdırmak mümkün değildir. Bununla birlikte yayın kurulu tarafından seçilen konuşma metinlerinin, Azerbaycan milli liderinin bağımsızlığı sonsuz kılmak için geçtiği güç yolu idrak etmemize katkısı olacağını düşünüyoruz.

Elhan Süleymanov,
Şamahı milletvekili, EURONEST PM'de Azerbaycan Heyeti Başkanı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nde Azerbaycan heyeti üyesi

Haydar Alirıza oğlu Aliyev
Azerbaycan Halkının Milli Lideri

Haydar Alirıza oğlu Aliyev 10 Mayıs 1923'te Azerbaycan'ın Nahçıvan kentinde doğdu. 1939 senesinde Nahçıvan Pedagoji Teknik Okulu'nu bitirdikten sonra Azerbaycan Sanayi Enstitüsü'nde (şimdiki adı Azerbaycan Devlet Petrol Akademisi) eğitim gördü. Fakat başlayan savaş nedeniyle eğitimine devam edemedi.

Haydar Aliyev 1941 yılından itibaren Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Halk İçişleri Komiserliğinde ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Halk Komiserleri Meclisi'nde Şube Müdürü olarak görev yaptı. Ardından 1944 senesinde çalışmak için devlet güvenlik teşkilatlarına gönderildi. Bu dönemden itibaren devlet güvenlik teşkilatlarında çalışan Haydar Aliyev 1964'ten Azerbaycan SSC Bakanlar Kurulu'na bağlı Devlet Güvenlik Komitesi'nde Başkan Yardımcısı, 1967 yılından itibaren ise Başkan olarak görev yaptı ve Tuğgeneral rütbesine kadar yükseldi. Bu dönemlerde O, Leningrad'da (şimdiki adı Saint Petersburg) özel yüksek öğrenim gördü, 1957 senesinde ise Azerbaycan Devlet Üniversitesi Tarih Bölümünü bitirdi.

Haziran 1969'da Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin genel toplantısında Haydar Aliyev, Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri seçilerek cumhuriyetin yönetimini üstlendi. Aralık 1982'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbüro üyeliğine seçilen Haydar Aliyev, SSCB Bakanlar Kurulu Başkan Birinci Yardımcısı görevine getirildi ve SSCB yöneticilerinden biri oldu. Yirmi yıl SSCB Yüksek Sovyeti'nde milletvekilliği yapan Haydar Aliyev, beş yıl ise SSCB Yüksek Sovyeti Başkan Yardımcısı olarak çalıştı.

Haydar Aliyev, 1987 yılının Ekim ayında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbürosu'nun ve bizzat Genel Sekreter Mihail Gorbaçov'un yürüttüğü politikaları protesto ederek görevlerinden istifa etti.

20 Ocak 1990'da Sovyet ordusunun Bakü'de gerçekleştirdiği kanlı facia ile ilgili olarak ertesi gün Moskova'daki Azerbaycan

Temsilciliği'ne gelen Haydar Aliyev bir bildiri yayımladı. Bildiride, Azerbaycan halkına karşı yapılan suçun organizatörlerinin ve faillerinin cezalandırılmasını talep etti. SSCB üst düzey yöneticilerinin, Dağlık Karabağ'da yaşanan olaylarla ilgili ikiyüzlü siyasetini protesto eden Haydar Aliyev, Temmuz 1991'de Sovyetler Birliği Komünist Parti üyeliğinden istifa etti.

Temmuz 1990 senesinde Azerbaycan'a dönen Haydar Aliyev önceleri Bakü'de, daha sonra Nahçıvan'da yaşadı, aynı yıl Azerbaycan Yüksek Sovyeti milletvekili seçildi. 1991-1993 yıllarında Nahçıvan Otonom Cumhuriyeti Yüksek Meclisi'nin Başkanı, Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti'nin Başkanı görevlerini yürüttü. 1992 senesinde Yeni Azerbaycan Partisi'nin Nahçıvan'da yapılan kuruluş kongresinde Haydar Aliyev parti başkanı seçildi.

1993'te Mayıs-Haziran aylarında hükümet krizinin iyice derinleşmesi nedeniyle ülkede iç savaşın çıkması ve bağımsızlığın kaybedilmesi tehlikesi üzerine Azerbaycan halkı, Haydar Aliyev'in yönetime getirilmesi isteği ile ayaklandı. Dönemin Azerbaycan yöneticileri Haydar Aliyev'i resmi olarak Bakü'ye davet etmek zorunda kaldılar. 15 Haziran 1993 tarihinde Haydar Aliyev, Azerbaycan Yüksek Sovyeti'nin Başkanı seçildi, 24 Temmuz'da ise Milli Meclis'in kararı doğrultusunda Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Vekili görevine getirildi. 3 Ekim 1993'te yapılan genel seçimlerin sonucunda Haydar Aliyev, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı seçildi. 11 Ekim 1998'de halkın etkin katılımıyla yapılan seçimlerde Haydar Aliyev, oyların % 76,1'ini kazanarak bir kez daha Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçildi. 15 Ekim 2003'te yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerinde aday gösterilmesini kabul eden Haydar Aliyev, sağlık sorunları nedeniyle seçimlere katılmaktan vazgeçti.

Azerbaycan tarihinin otuz yılı aşkın bir dönemi Haydar Aliyev ismi ile kopmaz bağlarla bağlıdır. Bu yıllar zarfında halkın toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yaşamındakı gelişmelerde hep Haydar Aliyev'in ismi geçer. Yönetimde bulunduğu süre boyunca Haydar Aliyev, ülkenin kalkınması için hep uğraştı, onun zengin kültürü, büyük tarihi geçmişi ile her zaman gurur duydu, gelecek kuşaklarının kaderi ile kaygılandı. Onun sayesinde Azerbaycan, bir devlet olarak tarihin zor dönemeçlerinden ve sınavlarından geçti.

Seçkin siyaset ve devlet adamı, halkın kayıtsız şartsız lideri olarak bilinen Haydar Aliyev hayatta iken canlı efsaneye dönüştü. Bu yüzden Haydar Aliyev fenomeni her zaman dikkatleri çekti. Dünya Azerbaycanlılarının bu milli liderinin herkesi hayran bırakacak coşkun siyasi faaliyeti gerek ülke, gerekse dünya basınında geniş yankı buldu.

Halkının sıkıntılı günlerinde onun ısrarlı davetini kabul eden Haydar Aliyev, Azerbaycan'da yeniden siyaset sahnesine geri dönmüştü. Haydar Aliyev'in bu dönüşünü halk büyük umut ve sevinçle karşıladı. Aynı gün Azerbaycan'ın tarihine Milli Kurtuluş günü olarak geçti.

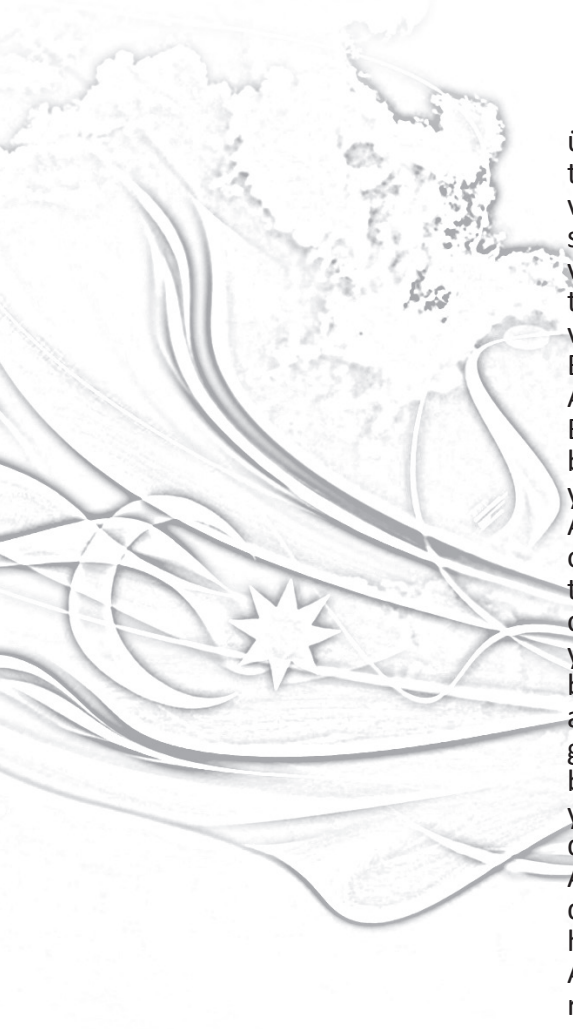

Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti Başkanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nin 15 Haziran 1993 tarihli oturumunda yaptığı konuşma

Sayın Milletvekilleri, Sayın Cumhurbaşkanı!

Bana duydukları büyük güvenden dolayı bugün Milli Meclis üyelerine, Azerbaycan Yüksek Sovyeti'ne şükranlarımı sunar ve tüm imkânlarımı kullanarak bu ağır yükü taşımaya çalışacağıma ve bu görevi gereğince yerine getirme çabası göstereceğime söz veririm. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bugünkü zor, karmaşık ve güç durumunu tam bir sorumlulukla anladığımı bildirmek istiyorum. Bu görevi üstlenirken sorumluluğumun bilincindeyim ve bunların hepsini dikkate alarak elimden geleni yapacağım. Benim burada büyük bir konuşma yapmak gibi bir niyetim yok. Ancak birkaç kelime mutlaka söylemeliyim. Yüksek Sovyet'in Başkanı olarak Azerbaycan halkının tarihi başarısı olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını korumayı, güçlendirmeyi, geliştirmeyi en temel görevlerimden biri olarak görüyorum. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı, 1918 yılında kurulmuş olan ilk Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin geleneklerinin temelinde, çağdaş gereklere, dünyada yaşanan süreçlere uygun olarak sağlanmalıdır. Benim bu alanda daima çalışacağımdan ve yaşamımın bundan sonraki bölümünü sadece ve sadece Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsız bir devlet olarak gelişmesine adayacağımdan kimsenin kuşkusu olmasın. Benim görüşüme göre Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bundan sonra ne olursa olsun bağımsızlığını yitirmeyeceğini, yeniden hiçbir devlete bağlanmayacağını, başka hiçbir devletin esareti altına düşmeyeceğini bildirmek istiyorum. Eski Sovyetler Birliği'nin yeniden kurulacağı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin birliğe yeniden üye olacağı yönündeki ihtimallerle ilgili bazı söylentiler, fikirler dolaşıyor. Bunların hepsi kuruntulardır. Ben bu düşünceleri kabul etmiyorum ve tüm Azerbaycan vatandaşlarına bu düşünceleri reddetmeleri için çağrıda bulunuyorum.

Cumhuriyet, çok büyük ve zorlu görevlerle karşı karşıyadır. Bağımsızlığı, egemenliği temin etmek için Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Ermenistan tarafından işgal edilmiş toprakları geri alınmalıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü sağlanmalı, savaş sona ermeli, barış tesis edilmelidir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin vatandaşları barış ve esenlik içinde yaşayarak kendi devletlerini kendi istedikleri gibi kurmalılar. O yüzden de bu konu öncelikli konulardan biridir. Bu konular ileride de Yüksek Sovyet'in ilgi odağında bulunacakdır. Bu konuda size teminat veriyorum.

Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye'nin girişimi sonucu imzalanan ve dün açıklanan belge, bizim savaş ortamından yavaş yavaş kurtulmamız yönündeki ilk adımdır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tüm topraklarında söz sahibi olması ve halkımızın savaş ortamından kurtulması için herhalde bu konuda ileride daha büyük önlemlerin alınması gerekir.

Nitekim Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı en temel amacımızdır. Bağımsız Azerbaycan'da demokrasi geliştirilmelidir. Siyasal çoğulculuğa geniş olanaklar tanınmalıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde anayasanın ihlaline, yasaların çiğnenmesine izin verilmemelidir. Devletin yapılanması ve toplumun oluşması yalnız demokrasi prensipleri uyarınca gerçekleştirilmelidir. Siyasette ve ekonomide serbestlik ilkesi, hürriyet, bireysel özgürlük, insan haklarının korunması ve serbest ekonomi, pazar ekonomisi prensipleri uygulanmalıdır. Yani bizim cumhuriyetimiz bir yıl önce başladığı yolda ilerlemeye devam etmelidir. Bu yol doğru bir yoldur ve cumhuriyetimiz bu yolda daha kararlılıkla ilerlemelidir. Bu yola hep bağlı kalacağımdan emin olabilirsiniz.

Şimdi cumhuriyetimizin gergin bir durumda bulunmasının temel nedenlerinden biri 4 Haziran'da Gence'de baş göstermiş olaylardır. Olaylar dehşet vericidir, kan dökülmüş, cinayet işlenmiştir. Tüm bunlarla ilgili soruşturmalar yapılmalı ve yasaları ihlal eden tüm kişiler, suça iştirak etmiş olanlar, hangi taraftan olursa olsun, yasaların önünde cevap vermelidir. Bu konuyla meclis soruşturma komisyonu ilgileniyor. Ne var ki biz oluşmuş bu gerginliği kısa sürede ortadan kaldırmamız gerekiyor. Dün Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey ile görüşmelerimiz oldu, Gence'de de beraber gittiğim kişilerle birlikte ve başbaşa bir takım görüşmeler yaptım. O yüzden bizim tüm çabalarımızın bu gerginliği, bu çatışmayı bertaraf etmeyi sağlayabileceğini düşünüyorum. Fakat ben hep söyledim ve bir daha söylüyorum: hal ve şartlar ne olursa olsun ben güç kullanılmasından yana değilim. Bu gerginlik, kargaşa yalnız barışçı yoldan, uzlaşma yolu ile, karşılıklı anlaşma yolu ile, görüşmeler yolu ile çözume kavuşturulmalıdır. Hiç kuşkusuz, halkımızın bilgeliğinin, nüfuzlu adamların, Azerbaycan aydınlarının, Azerbaycan aksakallarının ortak çabası ve hepimizin ortak çalışmalarının bunları sağlayabileceğini ümit ediyorum.

Biz Azerbaycan'da demokratik bağımsız cumhuriyet kurarak, uygar toplum uğruna mücadele vererek tüm laik, evrensel değerlerden faydalanmalıyız. Uzun yıllar, yüzyıllardan sonra ilk kez bağımsızlığını kazanmasının ardından Azerbaycan'ın kendi tarihi başarılarını, kendi ulusal geleneklerini tüm dünyada gözler önüne serebilmesi için uğraşmalıyız. Azerbaycan halkının bu yöndeki hem tarihi, hem çağdaş potansiyelinin son derece büyük olduğunu sanıyorum. Bunların hepsi etkin bir şekilde değerlendirilirse, Azerbaycan hem bağımsız demokratik devlet olacak, hem de bizim toplumumuz tam demokratik, yasal, evrensel değerlerin temelinde gelişerek demokratik bir topluma dönüşecektir.

Bunun için hem ilmimiz, hem kültürümüz, hem tarihi geleneklerimiz, hem dini kaynağımız olan İslâm dini, tüm bunlar hepsi bir arada çok büyük zemin oluşturmaktadır. Görevimiz tüm bunların etkin bir biçimde değerlendirilmesinden ibarettir.

Azerbaycan'daki gerginlik yalnız Karabağ sorunu, yani Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısıyla ilgili nedenlerden kaynaklanmamaktadır. Şimdi Gence olayları yaşandı. Maalesef, gerginliğin nedenlerinden bir diğeri, Azerbaycan'da uzun yıllar bir arada yaşayan uluslar, etnik gruplar arasındaki ilişkilerin biraz bozulmasıdır. Azerbaycan, on yıllarca, yüz yıllarca bu topraklarda yaşayan tüm insanların Vatanı oldu, bundan sonra da Vatanı olmalıdır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yaşayan her vatandaş ulus, din, siyasi görüş ayrımı yapılmaksızın eşit haklara sahip olmalıdır. Eğer biz bu kavramları kılavuz edinir ve bunları uygulayabilirsek, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yaşayan tüm halkların, tüm ulusların tam birliğini temin edebiliriz. Bu bizim öncelikli görevlerimizdendir. Sanıyorum, biz bunu başaracağız.

Geçen bir yıl içinde dış politika alanında çok çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ancak yapılması gereken işler daha fazladır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin demokratik bir devlet olarak tüm devletlerle eşit haklara dayalı ilişkiler kurması gerektiğini düşünüyorum. Herhangi bir devletin iç düzeninin, iç politikasının hangi doğrultuda olmasına bakılmaksızın, biz iyi ilişkiler kurmalıyız. İlk önce, yakın komşularımızla gerekli kültürel, ekonomik ilişkiler ve devlet ilişkileri geliştirilmelidir. Bu açıdan Türkiye Cumhuriyeti ile olan ilişkilerimiz, kuşkusuz ki, cumhuriyetin vatandaşları tarafından beğenilmektedir. Komşu İran İslam Cumhuriyeti ile ilişkilerimiz iyileştirilmeli, geliştirilmelidir. Rusya, çok büyük bir devlettir, bizim kuzey komşumuzdur. Rusya ve Azerbaycan arasında bağımsızlık prensipleri çerçevesinde yürütülen ilişkilerimiz, kuşku yok ki, bundan böyle daha iyi, daha kapsamlı, verimli bir biçimde gerçekleştirilmelidir. Bir zamanlar eski Sovyetler Birliği'ne üye olmuş, günümüzde ise bağımsız olan tüm devletlerle -Ukrayna, Beyaz Rusya, Gürcistan, Orta Asya devletleri, Kazakistan, Baltik devletleri, Moldova ile- daha geniş kapsamlı, karşılıklı ilişkiler kurmalıyız. Bizim için bu, çok önemlidir. Çünkü uzun yıllar, yüzyıllar boyunca bu devletlerle ekonomik, kültürel, insani alanda çok yakın ilişkilerimiz oldu. Bu ilişkileri koparamayız, tam tersi geliştirmemiz gerekiyor. Kuşkum yok ki, sırf böyle bir politika Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsız bir devlet olarak teşekkül etmesine ve gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Azerbaycan Cumhuriyeti, artık uluslararası alana açılmıştır. Son zamanlarda Amerika Birleşik Devletleri'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'ne karşı olumlu yaklaşımı hepimizi sevindiriyor ve ilişkilerin daha da genişlemesi ve geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Tüm Avrupa ülkeleri ile ilişkilerimiz genişletilmelidir. Özellilkle, İngiltere, Fransa, Almanya ile. Tüm İslam ülkeleri ile, Arap ülkeleri ile, Türkçe konuşan ülkelerle ilişkilerimiz daha hızla geliştirilmelidir. Kısacası ben, dış politika konusunda sadece, kendi tutumumu aktarmak istiyorum. Yüksek Sovyet'in Başkanı olarak bu yönde faaliyet göstereceğim, bizim Cumhurbaşkanımızın faaliyetinin, Yüksek Sovyet'in, Hükümetin faaliyetinin başarılı olması için çalışacağım.

Ancak şimdi en önemlisi, Gence'de baş gösteren olaylar, bununla ilgili yaşanan gerginliğin ortadan kaldırılmasıdır. Ben burada Milli Meclis'in şu oturumunda, bu kürsüden tüm Azerbaycan vatandaşlarına sesleniyorum, bizim kardeşlerimize, ablalarımıza, evlatlarımıza sesleniyorum

ve cumhuriyetimizin şimdi çok zor durumda olduğunu vurguluyorum. Bizim en büyük sıkıntımız, birkez daha söylüyorum, işgal altındaki topraklarımızın geri alınması, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün, egemenliğinin sağlanmasıdır. Bu nedenle tüm iç ihtilaflar, iç kargaşalar bir tarafa bırakılmalıdır. Ben tüm Azerbaycan halkına hitap ediyorum, ben Gence halkına, Azerbaycan Cumhuriyeti Milletvekili Suret Hüseynov'a çağrıda bulunuyorum, onun silah arkadaşlarına sesleniyorum ve onların hepsini sağduyuya, insani ilişkilere davet ediyorum. Cumhuriyetimizin şimdi buna daha fazla ihtiyacı var ve onlar da bilmeliler, tüm halk da bilmeli ki, şimdi biz hepimiz bir olmalıyız. Azerbaycan'ın şu trajik döneminde biz büyük felaketle karşı karşıyayız. Bu aşamada tüm güçler birleşmeli, tüm siyasal partiler, tüm siyasi kurumlar, tüm siyasal ve toplumsal kuruluşlar, tüm insanlar, hepsi kenetlenmelidir. Herkes kini, dargınlığı bir tarafa bırakmalıdır. Hepimiz birleşerek Azerbaycan'ı bu zor durumdan kurtarmalıyız. Gence ahalisi, Gence çevresindeki bölgelerde yaşayan tüm insanlar benim sesimi duyacaklar, bunu destekleyecekler diye düşünüyorum. Suret Hüseynov benim sesimi duyacak, sağduyulu davranacak ve biz bu beladan tamamen kurtulabileceğiz. Ben hepinizi bu doğrultuda faaliyet göstermeye, birliğe davet ediyorum. Ben rica ediyorum, küçük duyguların esiri olmayalım, ufak tefek dedikoduları bir tarafa bırakalım, tüm bunların zamanı gelecektir. Bir kimsenin bir başkasıyla herhangi problemi varsa, bunların hesabını daha sonra sorar. Şimdi bunların zamanı değildir.

Bununla ilgili olarak bir konuya daha değinmek istiyorum. Bazı çevrelerde benim hakkında bazı spekülasyonlar dolaşıyor: Haydar Aliyev, Azerbaycan'da yeniden herhangi göreve seçilirse, bazı kimselerden öç alacaktır, bir zamanlar birileri ona karşı gelmiş veya kötü muamelede bulunmuşsa, o kişiye kötü davranacaktır. Ben sizin huzurunuzda tam sorumluluğumla söylüyorum ve tüm Azerbaycan halkına ilan ediyorum ki, genel olarak tabiatım itibarıyla ben intikam duygusundan uzak birisiyim. Bunu, sadece olarak, bazı şahıslar suni bir şekilde yaratmışlar ve anlaşılan yalnız beni lekelemek için değil, genelde bizi parçalamak için yapmışlar. Size söz veriyorum, hiçbir zaman öç alma duygusuna kapılmayacağım. Bir zamanlar bana iyi davranmayan, herhangi birşey yapmış kişilerin hepsini, inanın bana, ben çoktan affettim. Ben hiçbır zaman o duyguların esiri olmadım ve olmayacağım. Siz bana güvendiniz ve ben böyle bir göreve geldim diye değil. Asla. Sadece ben bir vatandaş olarak kimseyle düşman olmak, öç almak veya kimseye kötülük yapmayı hiçbir zaman istemedim ve istemeyeceğim. Kuşku yok ki, görev çerçevesinde, hepimiz disipline uymalıyız, hepimiz yasalara uymalıyız, hepimiz kurallara uymalıyız, yasaların üstünlüğünü temin etmeliyiz ve ben bu yolda akidemi bozmayacağım.

Sanırım, Yüksek Sovyet, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Ebulfez Elçibey ile birlikte, hep birlikte bu durumdan kurtulmayı başaracağız. Hepinizi bu yolda birlik olmaya davet ediyorum.

Teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirza oğlu Aliyev´in Yemin Töreninde Konuşması

Cumhuriyet Sarayı, Bakü, 10 Ekim 1993

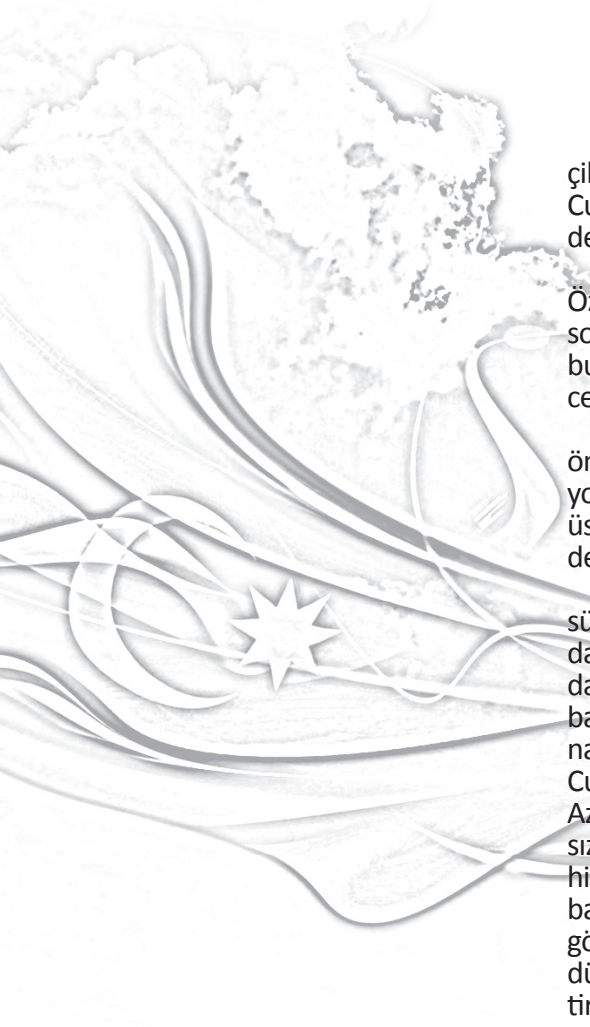

Değerli yurttaşlarım!

Sayın bayanlar ve baylar!

Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak seçilmemin önemini idrak ediyor ve Azerbaycan halkına, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tüm vatandaşlarına bundan dolayı sevgi, saygı ve derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Azerbaycan halkı, tarihinin en karmaşık, trajik dönemini yaşıyor. Özel olarak bu dönemde tarafıma yüklenen görevin getirmiş olduğu sorumlulukların tam bilincindeyim ve tüm faaliyetimi, tüm hayatımı bu güveni haketmeye, halkın ümitlerini gerçekleştirmeye sarf edeceğime söz veriyorum.

Böylesine büyük sorumluluk gerektiren bir görevi üstlenirken öncelikle Azerbaycan halkının zekâsına, bilgeliğine, gücüne güveniyorum. Azerbaycan halkının bana beslediği umutlar beni bu görevi üstlenmeye mecbur etmiştir. Bu umutların gerçekleşmesi için elimden geleni yapacağım.

20. yüzyılın sonu, dünyada köklü dönüşümlere yol açmış siyasal süreçlerle dikkat çekmektedir. Azerbaycan halkı, bu süreçlerin dışında kalmayarak, yüzyıllarca beslediği ümitlerine, dileklerine, sonunda kavuştu ve bağımsızlığını kazandı. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanması dünyada, eski Sovyetler Birliği'nde yaşanan toplumsal siyasal olayların mantıksal sonucudur. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanması tarihi bir gelişmedir. Bu, Azerbaycan halkının milli zenginliği, milli başarısıdır ve bu bağımsızlığın kazanılmasında herhangi grubun, akımın, gücün müstesna hizmetlerinin olduğu asla söylenemez. Aynı zamanda Azerbaycan'ın bağımsızlığı cumhuriyete, onun vatandaşlarına çok önemli ve güç görevler yüklemiştir. Bağımsızlığının pekiştirilmesi, bağımsız devlet düzeninin kurulması, devlet sembollerinin belirlenmesi ve geliştirilmesi, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünün, tam

egemenliğinin sağlanması, ülkemizin savaştan kurtulması, cumhuriyet vatandaşlarının refahının artırılması, onların iyi yaşaması için gerekli koşulların temini gibi. Tüm bu görevler cumhurbaşkanlığı faaliyetimin temel doğrultularını oluşturacaktır ve ben bunların yaşama geçirilmesine çalışacağım.

Azerbaycan Cumhuriyeti, çok eski bir tarihi geçmişe, zengin kültüre, büyük doğal kaynaklara sahiptir. Devletin bağımsızlığı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin gelecekte gelişmesi adına tüm bunların etkin değerlendirilmesi için iyi bir ortam sunmaktadır. Bunlar bizim öncelikli görevlerimizdir. Azerbaycan Cumhuriyeti, bağımsızlığını son derece zor koşullarda kazanmıştır. Cumhuriyetimiz için en zorlu sorun, 5 seneyi aşkın bir süredir Azerbaycan'ın içinde bulunduğu savaş ortamı, Ermenistan silahlı kuvvetlerinin topraklarımıza yönelik saldırısı ve bunun sonucunda Azerbaycan halkının büyük belalarla karşılaşmış olmasıdır. Bu yüzden de Azerbaycan Cumhuriyet'inde savaşın bitmesi ve vatandaşlara rahat, sakin, huzurlu bir yaşamın sağlanması öncelikli görevimizdir. Azerbaycan'ın zorlu bir savaşa sürüklenmesi, şu problemin, yani Karabağ probleminin ortaya çıktığı dönemlerde cumhuriyet yöneticilerinin, eski Sovyetler Birliği yöneticilerinin yaptıkları yanlışların bir sonucudur. Fakat ne yazık ki, cumhuriyetin şu zor durumdan kurtulması için önceki dönemlerde gerekli önlemler alınmamıştır. Cumhuriyetin içine düştüğü zor ekonomik, sosyal, siyasal, toplumsal ve bu manevi kriz son zamanlar iyice derinleşmiş ve 1993 senesinde, neredeyse, en kritik düzeye ulaşmıştır. Aynı yıl Haziran ayında Azerbaycan'da iç istikrar tamamen bozulmuş, cumhuriyette bazı gruplar arasında çıkan çatışmalar, bazı kriminal örgütlerin, bölücü güçlerin cumhuriyeti bölme eğilimlerini gerçekleştirme istekleri ve başka nedenler iç krizi daha da derinleştirmiştir.

Azerbaycan devlet yöneticilerinin yaptığı büyük hatalar yüzünden Haziran ayında Cumhuriyetimiz iç savaşın eşiğine geldi ve bazı bölgelerin parçalanma tehlikesi giderek daha da güçlendi. Allaha şükürler olsun bunların önüne geçildi, bazı suç grupları bertaraf edildi ve ülke içi toplumsal ve siyasal istikrarın sağlanması için gereken koşullar oluşturuldu. Son 4 ay bizim cumhutiyetimiz için acılı ve sıkıntılı bir dönem oldu. Bu süre zarfında cumhuriyetimiz, onun vatandaşları büyük sınavlardan geçtiler ve halkın bilgeliğinin, milli birlik ve dayanışmanın, sivil toplumun tüm bu zorlukların önüne geçebileceğini ve cumhuriyetin şu zor durumdan kurtulması için uygun olanakları sağlayabileceğini bir kez daha kanıtladılar.

Cumhuriyet dâhilinde göreceli istikrar ve huzurun sağlanmasına rağmen, biz hala büyük tehlike ile karşı karşıyayız. Ermenistan silahlı kuvvetlerinin 5 senedir devam eden saldırısı sonucu Azerbaycan topraklarının bir kısmı -yaklaşık olarak % 20'si- işgalcilerin eline geçmiştir. Eski Dağlık Karabağ İli tamamen işgal edilmiştir, Azerbaycan halkı için değerli ve kutsal olan Şuşa kenti 1,5 senedir işgal altında tutulmaktadır. Bunun yanı sıra Laçin, Kelbecer, Ağdam, Fuzuli, Cebrayıl, Kubadlı Ermeni silahlı kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Bunların sonucunda yüzlerce köy, kasaba, yerleşim birimi yerle bir olmuş, evler tahrip edilmiştir. Bu bölgelerde yaşayan yurttaşlarımız -1 milyon kadar vatandaşımız- kendi topraklarından göç etmek zorunda kalmış ve mülteci olarak zor durumlarda yaşıyorlar. Tüm bunlar cumhuriyetteki sosyal, siyasal, manevi durumu gerginleştirmiştir. Bizim temel görevimiz cumhuriyeti savaş durumundan çıkarmak, işgal altındaki toprakların hepsini geri almak, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü, bağımsız cumhuriyetin sınır güvenliğini sağlamak, yerinden, yurdundan zorla göç ettirilmiş yurttaşlarımızın, kardeşlerimizin kendi yerlerine geri dönmelerini temin etmektir.

Cumhurbaşkanı olarak bu görevi temel görevim olarak algıladığımdan ve bunu yapmak için Azer-

baycan halkının tüm güç ve kaynaklarını harekete geçirip, tüm olanaklardan yararlanarak, tüm çabalarımı harcayarak Azerbaycan halkının isteğine ulaşacağımdan emin olmalısınız.

Beş seneyi aşkın süredir devam eden savaştan kurtulmak, işgal altındaki toprakları geri almak, kuşkusuz, kolay değildir. Buna hangi yöntemlerle ulaşılacağı konusunda toplumda değişik düşünceler vardır. Genel olarak, biz barışçı bir tutum izleyerek, öncelikle, bu görevi barışçı yoldan, diyaloglarla gerçekleştirmeye öncelik veriyoruz. Bu bakımdan bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti diplomatik yöntemleri daha verimli bir biçimde değerlendirmeli, barış görüşmelerini Azerbaycan Cumhuriyeti'nin çıkarlarının sağlayacak şekilde yürütmeli ve bu müzakereler sonucunda amacımıza ulaşmalıyız. Biz BM, AGİT, BM Güvenlik Konseyi, bu sorunun çözümüne iştirak eden büyük devletlerin ve tüm uluslararası örgütlerin olanaklarından etkin yararlanarak Azerbaycan'ı savaştan kurtarmak ve işgal altındaki topraklarımızı geri almak için bundan sonra da çaba göstereceğiz.

Bununla birlikte Azerbaycan Cumhuriyeti, bağımsız bir devlet olarak kendini savunacak bir orduya sahip olmalıdır. Ne yazık ki, bağımsızlığın kazanılmasının ardından geçen dönem zarfında bu alanda çok az çalışma yapılmıştır. Barış yolundaki atılımlarımız sonuç vermezse, gerektiği takdirde, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü sağlamak, cumhuriyetimizi savunmak için güçlü bir ordunun kurulması bizim temel görevimizdir.

Beş yıl süren savaşın sonucunda Azerbaycan halkının büyük sınavlardan geçtiğini, hem zaferin hem başarısızlığın sonuçlarına katlandığını kaydetmek gerekir. Bu savaş bizim için büyük bir faciadır. Mamafih, bu savaşta Azerbaycan halkının gücü, kudreti, kahramanlığı, zekâsı tüm dünyaya bir kez daha sergilendi. Bu savaşta halkımız büyük kayıplar verdi. Cesur oğullarımız topraklarımızı savunarak kahramanca öldüler, şehit düştüler. Bugün, bu büyük törende Azerbaycan topraklarını savunarak Azerbaycan'ın egemenliği uğruna can vermiş tüm şehitlerimizin anısı için bir dakikalık saygı duruşunda bulunmanızı rica ediyorum. Allah'tan kendilerine rahmet diliyorum, kabirleri nurla dolsun.

Şehitlerimizin kanı yerde kalmayacaktır, onların anısı kalbimizde ebediyen yaşayacak, onların kahramanlıkları gençlerimiz ve gelecek kuşaklar için örnek oluşturacaktır. Azerbaycan halkı belini doğrultacak, ayağa kalkacak, gücünü tek elde toplayacak, çağdaş ordusunu kuracak ve bundan sonra bağımsız devletini, topraklarını gözü gibi sakınacaktır.

Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin önündeki temel görevlerden biri de cumhuriyetin devlet düzenini oluşturmaktır. Bizim yolumuz bellidir, bunu defalarca beyan ettik. Yolumuz demokrasi yoludur. Bağımsız Azerbaycan'da demokratik hukuk devleti kurulmalıdır. Azerbaycan devleti, demokrasi prensipleri uyarınca faaliyet göstermeli, tarihi ve milli geleneklerinden yararlanarak, dünya demokrasisinden, insani değerlerden verimli şekilde faydalanarak demokratik devletin kurulması yolunda ilerlemelidir. Bizim yolumuz budur ve sadece bu yolda ilerleyeceğimize birkez daha söz veriyorum.

Bu yol hem bizim tarihi geçmişimize uygundur, hem de bağımsız bir devlet olarak dünya uygarlığı ile daha iyi bütünleşmemiz için gerekli koşuldur. Bunun için Azerbaycan'da tüm olanaklar sağlanmış ve bundan böyle de sağlanacaktır. Azerbaycan'da bireysel özgürlük, düşünce özgürlüğü, din özgürlüğü, dil özgürlüğü, vicdan özgürlüğü demokratik, uygar bir toplum düzeninin kurulmasına olanak tanıyan koşullardır. Biz bu koşulların oluşmasını sağlayacağız. Azerbaycan'da çok partili bir düzen oluşmaktadır, birçok parti kuruldu ve bundan sonra da kurulacaktır. Azerbaycan devleti, bunların sağlanması ve gelişmesi için tüm olanakları temin edecektir ve çok partili düzen, demokrasi prensiplerinin benim-

sendiği bir toplum Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet gibi gelişmesine, kuşkusuz, katkıda bulunacaktır.

Çok partili toplumda muhalefetin de büyük rolü vardır. Biz bundan böyle de muhalefete büyük saygıyla davranacağız ve eminim, Azerbaycan toplumunda muhalif partiler, siyasal güçler yapıcı işbirliği tavrını takınacaklar ve bu da Azerbaycan'da gerçek demokrasinin inkişafı bakımından daha büyük olanaklar sunacaktır. Kısacası, biz Azerbaycan'da çeşitli güçlerin bulunmasını doğal karşılıyoruz, aynı zamanda devlet de muhalif güçlerle yapıcı işbirliğine her zaman hazır olduğunu bildiriyor.

Ama muhalif grupların, bir takım siyasi örgütlerin son yıllarda kullandıkları yasadışı, acayip, demokrasiye aykırı yöntemlerden vaz geçmesi gerekir. Siyasi partiler, akımlar Azerbaycan'da özgürce faaliyet gösterebilirler. Ama hiçbir siyasi parti veya akım, toplumsal, siyasal teşkilat silahlı birlikler, silahlı güçler bulunduramaz! Bugün ben tüm Azerbaycan vatandaşlarının huzurunda bunu kararlılıkla söylüyorum. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toplumsal ve siyasi yaşamında bir zamanlar pozitif rol oynamış olan Halk Cephesi'nin çok olumsuz deneyimi, ne yazık ki, Azerbaycan'da çeşitli yasadışı silahlı grupların oluşmasına ve faaliyet göstermesine yol açmıştır. Tüm parti, akım, cereyan, sosyal ve siyasi teşkilatların kendi silahlı birliklerinden vazgeçeceklerini umuyorum. Toplumumuzda yalnız bir silahlı birlik olabilir ki bu da devletin silahlı kuvvetleridir. Biz hep beraber yasadışı silahlı grupların faaliyetine son vermeye çalışmalıyız ve bu da cumhuriyetimizde siyasal toplumsal iç istikrarın sağlanması için başlıca koşuldur.

Demokratik uygar toplumda insan haklarının korunması devletin temel görevlerinden biridir. Bu yüksek görevi yürüttüğüm sürece benim her zaman bu alanı dikkate alacağıma ve insan haklarının korunması bakımında her türlü güvenceyi sağlayacağıma emin olabilirsiniz. Kısaca, toplumumuzda insanların tam anlamıyla özgür olmaları için tüm gerekli koşullar sağlanacaktır. Bu bakımdan hayatımızın şimdiki aşamasında vicdan özgürlüğü de çok önemli yer işgal etmektedir. Halkımız kendi dinine geri döndü. İslam dini, dünyada kendine özgü tarihi yerini bulmuştur. İslam dininin halkımızın ahlakına, ilmine, kudretine, zekâsına büyük etkisi olmuştur. Birçok durumda geleneklerimiz, kültürümüz İslam dininin aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılarak, büyük milli zenginliğimiz gibi günümüzdeki kuşaklara ulaşmıştır. Azerbaycan'da insanların İslam dinine inanıp özgürce ibadet etmesi için tüm koşullar sağlanmıştır ve bundan sonra da sağlanacaktır. Cumhuriyetin şu zorlu döneminde vatandaş dayanışması, vatandaş birliğinin oluşması bakımından dinimizin çok büyük katkıları olacağını düşünüyoruz.

Azerbaycan, çok uluslu bir cumhuriyettir. Bu, cumhuriyetin kendisine has özelliğidir. Bunun büyük tarihi geçmişi vardır ve biz bu tarihle, cumhuriyetin bu sosyal ve siyasal manzarasıyla gurur duyuyoruz. Cumhuriyetimizde tüm vatandaşlarımız, din ve millet ayrımı gözetilmeksizin, aynı hak ve özgürlüklere sahiptirler ve ileride de tüm vatandaşların Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sosyal, siyasi yaşamında eşit haklarla yer almaları için tüm olanaklar sağlanacaktır. İslam dininin, Kafkasya müslümanlarının lideri, Hristiyan dininin, Musevi dininin temsilcileri bu göreve seçilmemden dolayı bugün beni kutladılar. Ben kendilerine şükranlarımı sunar ve tüm ulusların, tüm dinlerin temsilcilerinin Azerbaycan'da eşit haklarla yaşamaları için tüm koşulların sağlanacağına teminat vermek istiyorum.

Cumhuriyetimizin bağımsızlığını pekiştirmek için temel görevlerden biri uluslararası alanda Azerbaycan'ın menfaatlerini savunabilecek akıllı, deneyimli dış politikanın uygulanmasıdır. Ne yazık ki, bağımsızlığa kavuştuktan sonra dış politika alanında yapılan çalışmalar çok azdır. Önümüzde çok büyük vazifeler bulunuyor. Dış politikamız öncelikle

Azerbaycan'ın bağımsızlığının teminine yönelmelidir. Bu bağlamda bizim amacımız, dünyanın tüm devletleriyle eşit, karşılıklı yarara dayalı ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi, bu ilişkilerden hem Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası toplumdaki konumunun güçlendirilmesi, hem ülke ekonomisini, bilimini, kültürünü geliştirmek için etkin bir biçimde değerlendirilmesinden ibarettir. Bizim dış politikamız barışçı politikadır, hiçbir devletin egemenliğini, toprak bütünlüğünü ihlal etmek gibi bir niyetimiz yoktur. Bununla birlikte biz, ne pahasına olursa olsun, cumhuriyetin egemenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü dış politika aracılığıyla sağlamaya çalışacağız. Bundan sonra yapılacak işlerin Azerbaycan'ın daha iyi tanınması için uygun ortamı sağlayacağını ve cumhuriyetimizin dünya devletleri birliğinde hak ettiği yeri bulacağını düşünüyorum.

Cumhurbaşkanı seçilmem dolayısıyla dünyada birçok devlet başkanı bana kutlama mesajları yollamışlar. Bunları öncelikle, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına, dünya birliğinde tuttuğu yere biçilen değer olarak kabul ediyorum. Kutlama mesajlarını yollayan devlet başkanlarına, şu salonda bulunan yabancı ülke temsilcilerine teşekkürlerimi sunar ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin, bağımsız bir devlet olarak ileride tüm bu devletlerle ve diğer ülkelerle iyi ilişkiler kurmaya ve cumhuriyetimizin şu zor durumdan kurtarmak için onların olanaklarından faydalanmaya çalışacağına temin ederim. Çok teşekkür eder ve aynı zamanda devlet başkanlarınıza ve halklarınıza esenlik, mutluluk ve tüm işlerinizde başarılar dilerim.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin zorlu kriz durumundan kurtulması için sosyo-ekonomik alanda önemli çalışmalar yapılmalıdır. Bağımsızlığımızın sağlanması bizim için tarihi bir olay olmakla birlikte, ekonomimizin böyle bir durumda olmasının ne denli ağır zorluklara yol açtığını tahmin edersiniz. Ne yazık ki, son yıllarda cumhuriyette patlak veren kriz ekonominin tüm alanlarını olumsuz etkilemiştir.

Ekonomi, neredeyse, tamamen çökmüş ve bu da cumhuriyet vatandaşlarının refahının azalmasına neden olmuştur. Bu arada cumhuriyetimizin çok önemli ekonomik, sosyal, bilimsel ve teknik potansiyele sahip olduğunu kaydetmek isterim. Azerbaycan'ın coğrafi siyasi yapısı, doğal kaynakları, yıllarca oluşmuş potansiyeli Cumhuriyeti bu zorlu krizden kurtarma imkânı sağlıyor. Bu bağlamda biz gelecek çalışmalarımızda oluşan potansiyeli bir yandan iyi değerlendirmeli, diğer yandan ise yeni ekonomik reformlar uygulamak suretiyle pazar ekonomisine geçiş yönünde hareket etmeliyiz.

Bu yol zorlu ve sıkıntılı bir yoldur. Onca yıl oluşmuş sosyo-ekonomik sistemden serbest piyasa ekonomisine geçiş sırasında büyük zorluklar çıkıyor. Bu alanda son yıllarda yapılan hatalar durumu daha da güçleştirmiştir. Fakat biz bu yolda ilerlemeliyiz, bundan başkası olamaz. Bu çalışmalar Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ekonomisi ve gelenekleriyle uyumlu bir biçimde düzenlenmelidir. Bu yola geçiş sırasında sahibi olduğumuz ekonomik kaynakları verimli değerlendirmeli, ardından bunun çökmesine izin vermemeliyiz. Tüm Azerbaycan halkının serveti olarak bu kaynakların bundan sonra da cumhuriyetimizin bütün vatandaşlarının, tüm kesimlerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi için uygun ortamı sağlamasına çalışmalıyız.

Bu alanda demokratik reformları uygulamak, akıllı davranmak bizim borcumuzdur ve bu yolda ilerleyeceğimizden emin olun. Bu bağlamda ben Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye olmasını özellikle vurgulamak istiyorum. Bu konuda cumhuriyette uzun süre müzakereler yapıldı ve nihayet, Azerbaycan, Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye oldu. Azerbaycan'ın BDT üyeliğinin cumhuriyet ekonomisinin inkişafı

için iyi bir ortam oluşturacağından eminiz ve biz bu olanakları iyi değerlendirmeliyiz.

Azerbaycan'ın BDT'ye üye olmasının tehlikeli bir durum gibi yansıtılmaya çalışıldığını da belirtmek isterim. Bu, yanlış bir düşüncedir. Azerbaycan, BDT'de bağımsızlığını hep koruyacak ve BDT üyeliğinin Azerbaycan'ın bağımsızlığına kesinlikle hiçbir zararı dokunmayacaktır. Azerbaycan, bağımsız bir devlet olarak demokrasi yolunda ilerleyerek, uluslararası demokrasi kurallarına uyacaktır. Azerbaycan'da komünist ideolojisi, komünist düzeni bir daha uygulanmayacaktır. Azerbaycan vatandaşlarının büyük çoğunluğunun aynı düşünceyi paylaştığını umuyorum. Azerbaycan Cumhuriyeti bundan böyle hiçbir başka devlete birleşmeyecek, başka bir devletin egemenliği altında bulunmayacak, bağımsızlığını her zaman koruyacaktır.

Bizim iç ve dış politikamız dünya demokrasi ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecektir. Biz Azerbaycan'da ülke içinde demokrasi prensiplerini uygulamakla birlikte dış dünyada Azerbaycan'ın bağımsızlığını hep koruyacağız. Ben bir Cumhurbaşkanı olarak, düşüncelerimi halkıma açıkça ifade ederek bu görüşlere, bu prensiplere her zaman bağlı kalacağım hususunda teminat vermek isterim.

Değerli ve saygıdeğer yurttaşlar!

Bugün benim için tarihi, önemli bir gündür. Bana duyulan bu büyük güven için Azerbaycan vatandaşlarına, Azerbaycan halkına bir kez daha derin teşekkür, saygı ve sevgilerimi sunar ve hayatımın sonuna kadar halkıma sadakatla hizmet edeceğime ve tüm faaliyetimi Azerbaycan Cumhuriyeti'nin gelecek kalkınmasına adayacağıma söz veririm.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Anayasasına el basarak yemin ederim ki, tüm ilmimi, tecrübemi, gücümü Azerbaycan halkının, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin refahına adayacağım.

Yemin ederim ki, Cumhurbaşkanlığı görevini yüce amaçlar, düşünceler doğrultusunda yapacak, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tam bağımsızlığını, egemenliğini, toprak bütünlüğünü sağlamak için her türlü çabayı harcayacağım.

Yemin ederim ki, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Anayasasının ve yasalarının uygulanmasının garantörü olacak, millet, dini inanç ve siyasi görüş farkı gözetmeksizin Azerbaycan vatandaşlarının hak ve özgürlükerinin korunmasının, savunmasının garantörü olacağım. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde özgürlüğün, demokratik dönüşümlerin, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin demokratik hukuk devleti olarak gelişmesinin garantörü olacağım.

Yemin ederim ki, Azerbaycan Cumhuriyeti'ne, Azerbaycan halkına onurla hizmet edecek, bağımsız devletimizin uygar dünya devletleri sırasında, dünya birliğinde hakettiği yerini almasına çalışacağım.

Kuran-ı Kerim'e el basarak yemin ederim ki, Azerbaycan halkının milli ve manevi geleneklerine daima bağlı kalacak ve bu geleneklerin bağımsız devletimizde yerleşmesini, yaşamasını ve gelişmesini temin edeceğim.

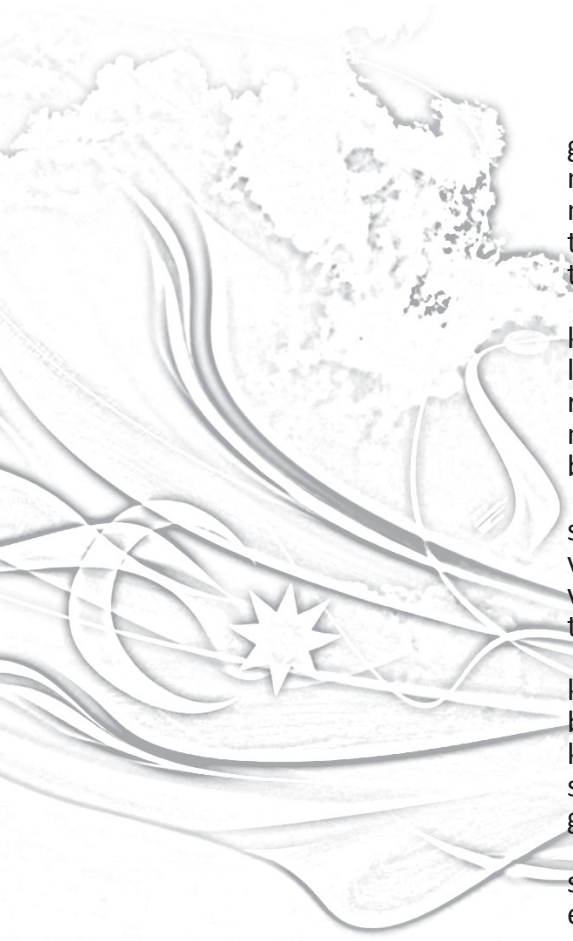

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Barış İçin Ortaklık Çerçeve Anlaşmasının imza töreninde konuşması

NATO Genel Merkezi, Brüksel,
4 Mayıs 1994

Zengin ve uzun bir tarihi geçmişi olan, büyük gelişme yolundan geçen Azerbaycan Cumhuriyeti, üç sene önce Sovyet totalitarizminin çökmesi sonucunda ulusal bağımsızlığını yeniden kazanmıştır ve bugün BM'de, AGİK'te ve diğer uluslararası örgütlerde temsil olunduğu için NATO tarafından uluslararası topluluğunun tam haklara sahip bir üyesi olarak görülmektedir.

Azerbaycan, dünyadaki gelişmelerin bugünkü kurallarını dikkate alarak, şimdiki aşamada uluslararası toplulukta kendine layık yeri almaya çalışıyor ve demokratik bir toplum kurma kararlılığı içindedir. Evrensel uygarlığın gelişme sürecinin tüm aşamalarında oluşturduğu temel ilkelere ve değerlere bağlı kalacak bir toplum.

Azerbaycan'ın devlet politikasının temelini barışseverlik, siyasal çoğulculuk, bireysel özgürlüğün ve insan haklarının tanınması ve sağlanması ilkeleri oluşturmaktadır. Bizde siyasi partiler, din ve inanç özgürlüğü, ulusal azınlık haklarını savunma vs. hakkında temel belgeler kabul edilmiştir ve yürürlülüktedir.

Azerbaycan, dış politikasını hepimizin için geçerli olan genel küresel amaçları takip ederek, dünyanın karşılıklı bir etkileşim ve bağlılık içinde olmasını derinden idrak ederek kuruyor. Biz şundan kesin eminiz ki, devletlerin egemenliğine, toprak bütünlüğüne ve sınırların dokunulmazlığına yönelik karşılıklı saygı, şimdiki tedirgin ve korkulu dönemde güvenliğin temelini oluşturmaktadır.

Azerbaycan dünyaya açık olan ve ülkenin çok zengin potansiyelini kullanma olanağından yararlanma imkânı veren piyasa ekonomisini kurmak amacıyla ekonomik reformlar gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu amaçla biz ekonomimize yabancı yatırımları çekmek ve dünyanın en büyük şirketleri ile işbirliği gerçekleştirmek için tedbirler alıyoruz. Reformların yasal çerçevesinin oluş-

turulması süreci devam ediyor.

Şimdi Azerbaycan derin bir kriz içindedir. Sovyet düzeninin çökmesi sonucunda oluşan bu kriz tüm SSCB'yi sarmıştır. Buna rağmen biz bulunduğumuz dönemin zorluklarının üstesinden gelerek reformların planlı bir şekilde uygulanması yapan bayındır, egemen bir devlet kurulmasını başarma kararlılığı içindeyiz.

Azerbaycan 1993 yılının Eylül ayında Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye oldu ve bunu SSCB'nin bölünmesinin ardından ortaya çıkmış ülkelerle siyasi ve ekonomik işbirliğinden kaynaklanan bir zorunluluk olarak değerlendirdi ve Kollektif Güvenlik Antlaşması'nı imzaladı.

Benim ülkemin durumunu zorlaştıran Azerbaycan'ın toprakları üzerinde hak iddia eden komşu Ermenistan Cumhuriyeti'nin saldırısına uğramasıdır.

Saldırgan bir ülke olan Ermenistan, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde yaşayan Ermeni etnik grubunu topraklarımızın ilhakı için bir bölücülük aracı olarak kullanıyor. Ermenistan kendi topraklarını ve silahlı kuvvetlerini Azerbaycan topraklarında savaş yapmak için kullanıyor ve bu gerçekleri artık daha fazla saklayamıyor.

Azerbaycan'a karşı yapılan saldırı sırasında Ermenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan topraklarının yüzde 20'sinden fazlasını işgal etmiştir. Ermenistan silahlı kuvvetlerinin uyguladıkları etnik temizlik operasyonları sonucu 20 bini aşkın kişi katledilmiş, yaklaşık 60 bin kişi yaralanmış veya sakat kalmış, 4 bin kişi esir düşmüş veya rehine alınmış, yaklaşık 1 milyon Azerbaycanlı kendi ülkesinde mülteci durumuna düşmüştür.

İşgal edilmiş topraklarda yok olma tehlikesi ile karşılaşan Azerbaycanlıların hepsi bu bölgelerden kovulmuştur. İşgalciler "viran bırakılmış toprak" taktiğini uyguluyorlar. Yaklaşık 90 bin konut, bini aşkın ekonomik tesis, 250 okul ve öğretim binası, 250 sağlık ocağı yakılmış, yağmalanmış ve yıkılmıştır. Azerbaycan'ın uğradığı zarar milyarlarca ABD doları değerindedir.

Ermeni milliyetçileri savaş meşalesini yakmış ve tarihin kararı ile barış ve yakın komşuluk ortamında yaşaması gereken iki halkı birbirine düşürmüşler. Ben kesinlikle eminim ki, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki anlaşmazlık şiddet yoluyla çözülemez. Askeri operasyonların devam etmesi iki halkı da akıl almaz davranışlara zorluyor. Sorun onların ayağa kalkmalarına, kendi bağımsızlıklarını pekiştirmelerine, ekonomik reformları tam anlamıyla uygulamalarına, demokratik devlet kurmalarına engel oluyor.

Azerbaycan, anlaşmazlığın çözümlenmesi konularında hep yapıcı bir tavır takınmıştır. Devletimizin toprak bütünlüğü ve sınırlarının dokunulmazlığı bizim için en başlıca ilkedir. Biz işgal edilmiş tüm Azerbaycan topraklarının boşaltılması, mültecilerin hepsinin, keza 50.000 Karabağlı Azerbaycanlının kendi topraklarına geri dönmesi için çaba göstereceğiz. Aynı zamanda biz Karabağ Ermenilerinin güvenliğini ve tüm vatandaşlık haklarını sağlamayı, onlara Azerbaycan devletinin sınırları içinde uygun bir muhtariyet statüsünü vermeyi taahhüt ediyoruz.

Bu sene 12 Nisan'da ben Ermenistan vatandaşlarına, Dağlık Karabağ'ın Ermeni nüfusuna, Azerbaycan vatandaşlarına çağrıda bulunarak askeri operasyonları durdurmalarını istedim. Azerbaycan yönetimi anlaşmazlık bölgesinde askeri operasyonlara katılan tüm sakinlerin bireysel güvenliğini, kendi topraklarında huzurlu, özgür yaşama olanağını güvence altına almıştır. Biz aynı ilkesel tutumumuzu bugün bir kez daha ifade ediyoruz.

Azerbaycan'a yönelik yaklaşık altı senedir yapılan silahlı saldırı sırasında sorunun barış

yolu ile çözüme bağlanması için pek çok adım atılmıştır. Maalesef, bu adımlar Ermenistan Cumhuriyeti'nin katı saldırgan tutumu yüzünden istenen sonuçları vermemiştir.

Azerbaycan topraklarının işgali olgusu, bu topraklardan Ermenistan silahlı kuvvetlerinin hemen, tamamen ve kayıtsız-şartsız çıkarılması talebi BM Güvenlik Konseyi'nin dört kararına, 822, 853, 874 ve 884 sayılı kararlarına yansımıştır. Fakat Ermenistan çeşitli bahanelerle şimdiye kadar bu kararları uygulamayı reddediyor. Ermenistan kendi tutumu ile uluslararası topluluğa açıkça meydan okuyarak, sorunun barış yoluyla, politik yollardan çözüme bağlanması için yapılan tüm girişimleri temelinden bozuyor. Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü tanımıyor, işgal edilmiş Azerbaycan topraklarını boşaltmayı kabul etmiyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Minsk Grubunun faaliyetini desteklemek için kendi adına herşeyi yapıyor, bu grup için mümkün tüm koşulları sağlıyor. Fakat şunu vurgulamak isterim ki, Minsk Grubu her toplandığında dünya, Ermenistan'ın askeri operasyonları daha da genişlettiğine, yeni Azerbaycan bölgelerinin işgaline tanık oluyor. AGİK dönem başkanının 1993 yılının Ekim ayında bölgeyi ziyareti veya Minsk grubunun bu sene Nisan ayındaki Prag Toplantısı sırasında ve diğer zamanlarda işte böyle oldu. Minsk Grubu heyeti 26 Nisan'dan 2 Mayıs'a kadar bölgede bulundu. Biz kendisine her türlü yardımı yaptık. Minsk grubunda temsil edilmiş ülkelerin hepsi kanlı savaşın olabildiğince kısa sürede son bulmasından ve barış sürecinin başlanmasından yana olduklarını kararlı bir biçimde ifade ederlerse, eminim ki başarı sağlanacaktır. Bu yüzden de Brüksel'de NATO Genel Merkezi'nde bulunma fırsatından yararlanarak, AGİK Minsk Grubunun tüm önde gelen ülkelerinin üye oldukları Kuzey Atlantik İttifakına sesleniyorum, kan dökülen bölgemizde barışın ve istikrarın sağlanması için gerekli önlemleri almaya çağırıyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti, Kuzey Atlantik İttifakına derin saygı duyuyor, son onyıllar içinde Avrupa'da barışın, istikrarın ve düzenli bir gelişmenin sağlanmasına yönelik faaliyetine çok değer veriyor. Halihazırda NATO, dünyada kolektif güvenliğin gerçek bir kuruluşu olarak demokratik değerlerin korunması ve bu değerlerin Doğu Avrupa'da ve eski SSCB topraklarında kurulmuş olan yeni bağımsız devletlerde yaygınlık kazanmasını sağlıyor.

Biz NATO'yu, genç Azerbaycan devletinin Batı dünyası ile sıkı ve çok yönlü karşılıklı ilişkiler kurmasına ve Batı dünyasının çok zengin deneyiminden faydalanmasına yardımı dokunacak bir örgüt olarak görüyoruz. Azerbaycan'ın, keza Avrupa'nın diğer yeni devletlerinin bağımsızlıklarının pekişmesi NATO'nun tüm faaliyetinin dayandığı ilkelerinin sağlam oluşunun gerçek kanıtı olacaktır.

Biz NATO'ya, Kafkas Ötesindeki durumla ilgili endişelerini ifade ettiği ve aynı bölgedeki devletlerin, keza Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne, bağımsızlığına ve egemenliğine saygıyı belgelediği için teşekkür ederiz. Bu endişe ve saygı NATO Konseyi'nin Ocak 1994'te kabul edilen bildirisinde ifadesini bulmuştur.

NATO ilkeleri, örgüt üyelerinin kendi ilişkilerini düzenlerken, kendi aralarında ortaya çıkan tüm sorunları barışçı yoldan çözerken, bu örgütün bir veya birkaç üyesine karşı saldırının önlenmesi için kendi bireysel ve kolektif olanaklarını genişletirken temel aldıkları ilkeler kalıcı niteliklerini uzun seneler boyunca kanıtlamıştır ve çatışmalardan sonraki dönemlerde Avrupa'da güvenliğin yeni düzeninin kurulmasının temelini oluşturabilirdi.

Piyasa ekonomisine sahip bağımsız demokratik devlet kurma yolunu seçen genç Azerbaycan Cumhuriyeti bu yolda büyük başarılar kazanmış devletlere çok güveniyor ve onlardan yardım ve destek bekliyor. Bu nedenle de birçok diğer ülkeler gibi biz de NATO'nun Barış İçin Ortaklık Girişimini büyük sevinçle karşıladık. Kuzey Atlantik İttifakı temelde bizim için öyle bir güvenlik yönü oluşturmaktadır ki, NATO Genel Sekreteri Manfred Wörner'in üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının bu sene 10 Ocakta yapılmış toplantısında söylediği gibi, bu güvenliği kendi üyeleri için sağlıyor, zira bu kolektif güvenlik alanında daha etkin çalışmalar gerçekleştiren bir örgüttür.

Biz savaş halinde bulunan, komşu ülke Ermenistan tarafından saldırıya uğrayan bir devlet olarak, umarız NATO'nun Barış için Ortaklık programına katılım Ermenistan-Azerbaycan sorununun adil bir şekilde, barışçı yoldan son bulmasını, işgal altındaki Azerbaycan topraklarının kurtarılmasını, savaşın tüm sonuçlarının giderilmesini kısa sürede sağlama olanağını sunacaktır. NATO'nun yüksek itibarı bu kanlı savaşın durdurulması işinde etkin bir faktör olabilir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Barış İçin Ortaklık programına dâhil olmasının bize Avrupa'da kolektif güvenliğin sağlam bir düzeninin oluşturulmasındaki rolümüze etkinlik kazandırma fırsatını tanıyacağını ümit ediyoruz.

Kuzey Atlantik Birliği'nin temelini oluşturan demokratik ilkeler başarılı bir işbirliği gerçekleştirmemize, Kafkas Ötesi bölgede ve diğer bölgelerde barış ve istikrar yolunda bulunan engellerin fiilen ortadan kaldırılmasına, tüm halkların kalkınma ve gelişmesine katkıda bulunacaktır diye düşünüyorum.

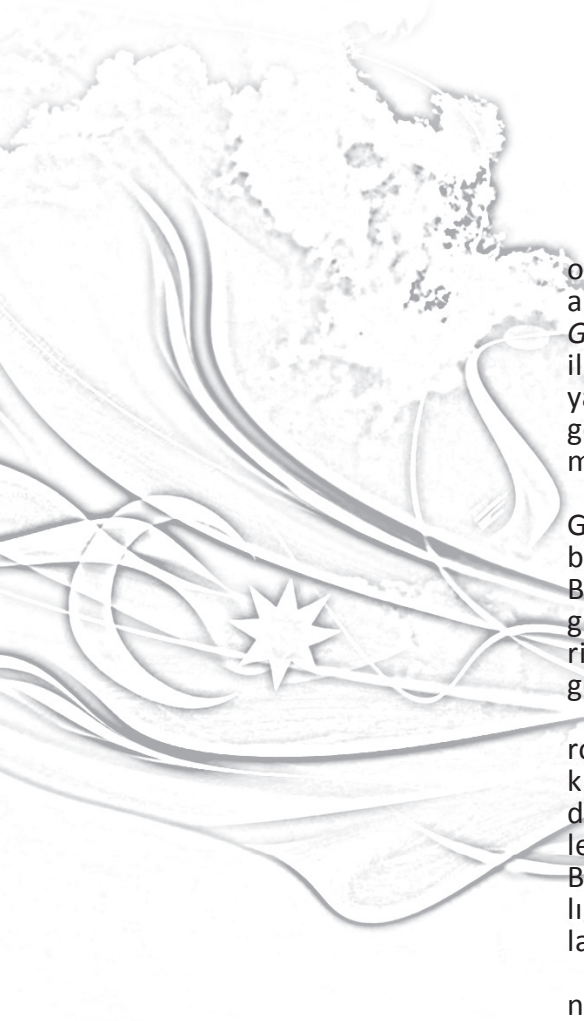

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile yabancı petrol şirketleri konsorsiyumu arasında Hazar'ın kıta sahanlığındaki yatakların ortak işletilmesine ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması

Gülistan Sarayı, 20 Eylül 1994

Bayanlar ve baylar, saygıdeğer konuklar!

Bugün Azerbaycan Cumhuriyeti'nin hayatında tarihi bir olay gerçekleşmektedir. Hazar'ın Azerbaycan Cumhuriyeti'ne ait sektöründe bulunan *Azeri*, *Çırak* petrol yataklarının ve *Güneşli* petrol yatağının bir bölümünün ortak işletilmesine ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Devlet Petrol Şirketi ile yabancı ülkelerin petrol şirketleri arasında 3 yıl devam eden görüşmeler sona ermiş ve ortak çalışmaların gerçekleştirilmesi ile ilgili anlaşmanın taslağı hazırlanıp sunulmuştur.

Bugün biz Azerbaycan'ın başkentinde, Bakü'de, bu güzel Gülistan Sarayı'nda anlaşmaların imza töreninde toplanmış bulunmaktayız. Anlaşmaların imzalanması ile ilgili olarak Bakü'ye yabancı ülkelerin üst düzey temsilcileri, konuklar gelmişlerdir. Bu törene katılmak için Bakü'ye gelen misafirlerimizin hepsini en içten duygularla selamlıyor, onlara "Hoşgeldiniz" diyorum.

Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi'nin yabancı ülkelerin petrol şirketleri ile yaptığı görüşmeler bu ülkelerin devlet ve hükümetlerinin gözetiminde gerçekleşmiş ve onlar tarafından desteklenmiştir. Anlaşmaların imza törenine yabancı ülkelerin delegasyonları gelmişlerdir. Bu törene katılan Amerika Birleşik Devletleri, Rusya Federasyonu, Büyük Britanya Krallığı, Türkiye Cumhuriyeti, Norveç heyetlerini en içten duygularla selamlıyor, onlara "Hoş geldiniz!" diyorum.

Bu tarihi törene katılan Türkiye Cumhuriyeti Devlet Bakanı Sayın Necmettin Cevheri'yi selamlıyorum. Büyük Britanya

Krallığı Enerji Bakanı Sayın Timothy Eggar'ı selamlıyorum. ABD Enerji Bakanı Yardımcısı Sayın William Wayt'ı selamlıyorum. Norveç Devlet Sanayi ve Enerji Bakanı Birinci Yardımcısı Sayın Qunnar Mirvant'ı selamlıyorum. Rusya Federasyonu Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Genel İdaresi Başkanı Sayın Stanislav Pugaç'ı selamlıyorum. Bu törene katılmak için zahmet edip Bakü'ye gelen ve bizimle bir arada bulunan Büyük Britanya Parlamentosu üyelerini, İngiltere-Azerbaycan Dostluk Derneği heyetini selamlıyorum. Bizim törene katılan İslam Kalkınma Bankası Başkanı Sayın Usama Jaafar Al Fakih'i selamlıyorum. Azerbaycan'daki kordiplomatik mensuplarını, sayın büyükelçileri, uluslararası örgütlerin temsilcilerini ve başkanlarını selamlıyorum.

Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi, yabancı ülkelerin petrol şirketleri ve daha sonra onların oluşturdukları konsorsiyum ile üç yıl boyunca görüşmeler yaptı, anlaşma taslağını birlikte hazırladılar. Bu büyük petrol şirketlerinin delegasyonları bugünkü törene katılıyorlar. Ben onları yürekten selamlıyorum. Amoco Başkanı Sayın William Lowrie'yi selamlıyorum. BP heyetini, onun başkanı, şirketin Başkanı Sayın John Browne'yi selamlıyorum. Statoil delegasyonunu, onun Başkanı, Sayın Johan Nic Vold'u selamlıyorum. LUKoil şirketi delegasyonunu, onun Başkanı Sayın Vahit Alekperov'u selamlıyorum. Pennzoil heyetini, onun Başkanı Sayın Thomas Hamilton'u selamlıyorum. Ramco heyetini, onun Başkanı Sayın Steve Remp'u selamlıyorum. Türkiye Petrolleri şirketi heyetini, onun genel Müdürü Sayın Sıtkı Sancar'ı selamlıyorum. Unical şirketi heyetini, onun Başkanı Sayın John Amel'i selamlıyorum. Delta İnternational şirketi heyetini, onun başkanı Sayın Fateh el-Alban'ı selamlıyorum.

Sayın Bayanlar ve Baylar!

Petrol, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ve Azerbaycan halkının en büyük milli servetidir.

Azerbaycan eskilerden beri bir petrol ülkesidir, petrol ve gaz gibi doğal kaynaklara sahiptir. Bu yüzden de Azerbaycan'ı *Ateşler Ülkesi* olarak tanımlıyorlar. Azerbaycan'da petrolün çıkarılması, kullanımı, petrolün işlenmesi çalışmalarının büyük tarihi geçmişi bulunuyor. 1847 senesinde Azerbaycan'da -Bakü'de, Bibiheybet'te- ilk kez petrol fışkırdı. Azerbaycan'da petrolün sanayi yöntemiyle çıkarılması süreci de o dönemlerde başladı. 1872 senesinde Nobel kardeşleri Bakü'de ilk petrol şirketini kurdular ve böylece Azerbaycan petrolünden yararlanmak için yabancı ülke şirketlerinin, yabancı sermayenin ülkemize girişi başladı.

Böylece, 19. yüzyılın ikinci yarısında bazı dünya ülkeleri, gelişmiş devletlerin şirketleri Azerbaycan'da, Bakü'de petrolün üretimine büyük ilgi gösterdiler. Aynı yüzyılın sonlarından itibaren Bakü petrolünün çıkarılması için birçok yabancı ülke şirketi çalışmalara başladı. 1872 senesinde Azerbaycan'da 26 bin ton petrol üretilmiştir. Bu yüzyılın başlarında, 1900 yılında Azerbaycan'da artık 10 milyon ton petrol üretilmiştir ki, bu da Rusya'da üretilen petrolün % 95'ini, dünyada üretilen petrolün ise % 50'sini oluşturuyordu. 20. yüzyılın ilk 20 yılında da Azerbaycan'da yabancı ülkelerin petrol şirketleri ve yerli girişimciler Bakü petrolünün çıkarılması, işlenmesi için çok büyük çalışmalarda bulunmuşlar ve Azerbaycan'da petrol endüstrisi gelişmiştir.

Bu dönem, başka bir deyişle Azerbaycan'da petrol endüstrisi tarihinin birinci aşaması olarak tanımlanabilir. Aynı dönemde Bakü petro-

lü tüm dünyada kullanılmıştır. Azerbaycan petrolü yabancı ülkelerin şirketlerine büyük gelir sağlamıştır. Azerbaycan'da büyük işadamları ortaya çıkmış, onlar büyük gelir elde etmişlerdir. Söz konusu dönemde Azerbaycan'ın petrol endüstrisinin gelişmesi Bakü'nün, genel olarak, Azerbaycan'ın gelişmesine büyük ivme kazandırmıştır. Azerbaycan'ın başkenti Bakü büyük sanayi kentine dönüşmüş ve o dönemlerde Rusya İmparatorluğu'ndaki mevcut en önemli sanayi merkezlerinden biri olmuştur. Tarihi eskilere dayanan Bakü'müz söz konusu dönemde yeni bir kimlik kazanmış, genişlemiş, güzelleşmiş ve burada o dönemin koşullarına uygun çağdaş yapıtlar, üretim tesisleri, fabrikalar ve başka sanayi tesisleri inşa edilmiştir. Bugün biz söz konusu aşamada yapılmış olan çalışmaları gereğince değerlendirmeli ve Azerbaycan'ın, Bakü'nün gelişmesinde petrolün büyük rol oynadığını belirtmeliyiz.

1918 senesinde ülkemizde demokratik devlet kuruldu, Azerbaycan bağımsızlığını ilan etti, yaklaşık iki yıl bağımsız devlet olarak varlığını sürdürdü, bu devlet halkımıza ait zenginliklerin kendi refahı için kullanılması yönünde çabalar gösterdi. Ancak ne yazık ki bu çabalar istenen sonuçları vermedi. Zira 1920 senesinde Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti çöktü.

Aynı yıl Azerbaycan'da Sovyet Sosyalist rejimi kuruldu. Azerbaycan, bundan sonra 70 yıl boyunca aynı düzende, Sovyetler Birliği'nin idaresi altında yaşadı. Azerbaycan halkının en büyük zenginliği olan petrol Sovyetler Birliği'nin çıkarları için kullanıldı. Söz konusu dönemi petrol endüstrisinin ikinci aşaması olarak tanımlamak mümkündür. Bu dönemde Azerbaycan petrol endüstrisi hızla gelişti. Sovyetler Birliği sanayisinin ve ekonomik gücünün, sanayi potansiyelinin gelişmesi açısından Azerbaycan'ın petrol endüstrisi çok büyük gereklilik arz ettiğinden buraya büyük önem verildi. Nitekim Azerbaycan'da petrol endüstrisinin gelişmesinde büyük başarılar sağlandı.

O sırada Azerbaycan'da büyük bir petrolcü kitlesi oluştu. Azerbaycan'ın petrol ve doğalgaz endüstrisi hızla gelişti, büyük tesisler yapıldı. Petrol alanında büyük bilim merkezleri, bilimsel araştırma enstitüleri kuruldu. Petrol endüstrisi için kalifiye uzmanların yetiştirilmesi amacıyla bir enstitü -şimdi Petrol Akademisi olarak bilinen enstitü- açıldı. Azerbaycan petrolcüleri, uzmanları, bilim adamları, tek kelimeyle petrol sektöründe çalışan tüm kişiler cumhuriyetimizin petrol sanayisinin gelişmesi için özverili çalışmalar yaparak Azerbaycan tarihine şanlı sayfalar yazdılar.

Söylediğim gibi, Azerbaycan petrolü ülkenin kendisi için değil, tüm Sovyetler Birliği'nin gelişmesi için kullanıldı. 1941-1945 yılları arasında İkinci Dünya savaşı döneminde tüm ülkede üretilen petrolün % 75'ini Azerbaycan petrolü oluşturuyordu. Öte yandan Azerbaycan petrol endüstrisi, bizim petrolcülerimiz tüm dünya için tehlike oluşturan Alman faşizminin bozguna uğratılmasına, yok edilmesine büyük katkılarda bulundular.

Petrol sektöründe çalışan Azerbaycan bilim adamlarının, uzmanların, petrolcülerimizin Sovyetler Birliği'nin her bölgesinde yeni petrol yataklarının keşfinde, işletmeye alınmasında önemli çalışmaları oldu.

Onların gayretleri ve çalışmaları sonucunda Sovyetler Birliği'nde keşfedilen yeni petrol yataklarını *İkinci Bakü*, *Üçüncü Bakü* ve *Dördüncü Bakü* olarak isimlendirilmesi de bir te-

sadüf değil. Rusya'nın en büyük petrol rezervlerinin bulunduğu Sibirya, Tümen yataklarının keşfi ve işletilmesinde, orada büyük petrol ve doğalgaz tesislerinin yapımında Azerbaycan petrolcülerinin paha biçilmez hizmetleri oldu ve günümüzde de onlar bu bölgelerde çalışan petrolcülerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadırlar.

Bugün ben tüm bu bilgileri misafirlerimize aktarmayı, Azerbaycan halkına bir kez daha hatırlatmayı önemli buluyorum. Zira bunların hepsi Azerbaycan halkını onurlu, ünlü kılan unsurlardır, halkımızın, petrolcülerimizin dünya ekonomisine yaptıkları büyük hizmetlerin göstergesidir.

Azerbaycan petrolcülerinin büyük başarılarından biri de onların Hazar'da petrol çıkarılması için çok çalışmalarıdır. Bu konuda gerek 1920'li yılların başlarında gerekse 1930'lu yıllarda birçok adım atılsa da, Hazar Denizi'nde büyük miktarda petrol üretimine 7 Kasım 1949 tarihinde başlandı. Aynı gün Hazar'ın günümüzde Petrol Taşları olarak tanımlanan bölgesindeki kuyudan ilk kez petrol fışkırdı.

Azerbaycan'ın deniz petrolcülerinin tecrübeleri geçtiğimiz 45 yıl boyunca gerek eski Sovyetler Birliği, gerekse dünyanın birçok ülkelerinde denizin derinliklerinden petrol çıkarılması açısından örnek teşkil etti. Azerbaycan bilim adamlarının, petrolcülerinin bu alanda hizmetleri büyüktür. Bildiğiniz üzere, üç yıl önce halkımız bağımsızlığına kavuştu, Azerbaycan bağımsız cumhuriyet oldu. Azerbaycan halkı kendi kaderinin sahibi olmayı başardı. Halkımız kendi doğal zenginliklerini dilediği gibi kullanma olanağını elde etti. Böylece, Azerbaycan'ın hayatında yeni bir dönem açıldı. Petrol endüstrimizin tarihinde de, başka bir deyimle, üçüncü aşamanın temeli atıldı. Şimdi biz yeni bir aşamada bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin iradesini ortaya koyarak, kendi doğal zenginliklerini kullanması için gerekli çalışmaları yapıyoruz. Son üç yıl boyunca yabancı ülkelerin petrol şirketleri ile görüşmeler yapılmış ve anlaşmalar sağlanmıştır.

Bugün, bu tarihi günde, Azerbaycan'da petrolün ileri teknik yöntemlerle çıkarılması ve işlenmesine başlandığı dönemden yaklaşık 150 yıl sonra, ben Azerbaycan petrolcülerinin tüm kuşaklarına, cumhuriyetimizin petrol sektöründe çalışan bilim adamlarının, uzmanların, mühendislerin ve işçilerin hepsine bu dönemde doğal kaynaklarımızı üreterek halkımızın refahının artması için çaba gösterdikleri için, büyük bilimsel buluşları için teşekkürlerimi sunar ve bugüne kadar kazandıkları başarılar için kendilerini yürekten kutlarım.

Azerbaycan'da petrolün sanayi yöntemleriyle üretiminin başlandığı dönemden bu yana ülkede yerin derinliklerinden -denizden ve karadan- 1 milyar 325 milyon ton petrol çıkarılmıştır. Hazar'ın Azerbaycan'a ait bölümünde 45 yılda 400 milyon ton petrol üretilmiştir. Bu süre zarfında 400 milyar metreküp gaz elde edilmiştir. Tüm bunlar büyük başarılardır ve ileride Azerbaycan Cumhuriyeti ekonomisinin, petrol endüstrisinin gelişmesi için büyük zemin ve yapı oluşturmaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda pek çok petrol çıkarmış, pekçok büyük başarılar kazanmış olmakla birlikte biz bir gerçeği, son zamanlara değin, yani Azerbaycan'ın bağımsızlığına kavuştuğu döneme değin halkımızın hiçbir zaman kendi zenginliklerinin sahibi olamadığı yönündeki gerçeğini vurgulamalıyız. 1920 senesine kadar petrolümüzün hem yabancı şirketler tarafından, hem Azerbaycan'ın kendi işadamları

tarafından üretilmiş olmasına, Azerbaycan'ın, özellikle Bakü'nün gelişmesi için büyük çalışmalar yapılmasına rağmen, halk bu servetin sahibi değildi.

1920 senesinden başlayarak Azerbaycan'ın yaşamında çok önemli dönüşümler yaşandı. Azerbaycan ekonomisi geliştirildi, cumhuriyette dev sanayi potansiyeli, bilimsel potansiyel oluşturuldu, petrol endüstrimiz tarihi anlamda büyük yol kaydetti. Ne var ki Azerbaycan yine de kendi petrolünün tek ve tam sahibi olamadı. Tüm bu zenginliklerimiz kendimize değil, Sovyet devletine aitti. Oysa şimdi biz yeni bir dönem yaşıyoruz. Azerbaycan Cumhuriyeti, bağımsız bir devlettir. Azerbaycan halkı, kendi doğal zenginliklerinin sahibidir. Halkımız bu zenginlikleri nasıl kullanacağını özgürce belirliyor.

Petrol yataklarımızın ortak işlenmesine ilişkin Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile yabancı ülkelerin önde gelen petrol şirketleri arasındaki görüşmeler üç yıl boyunca işte bu prensipler temelinde yürütüldü. Kuşkusuz ki, görüşmeler hiç pürüzsüz olmadı. Burada sıkıntılar da yaşandı, iniş ve çıkışlar da oldu. Ancak görüşmeler sonunda tamamlandı. Yabancı ülkelerin zengin deneyim sahibi büyük petrol şirketlerinin Azerbaycan petrolüne ilgi duymaları doğaldır ve biz bunu memnunlukla karşıladık. Biz kendimiz de buna büyük ilgi gösterdik ve gösteriyoruz.

Eski dönemlerden farklı olarak, Azerbaycan Cumhuriyeti, şimdi bu konuları her ülke ile, aynı şekilde söz konusu petrol şirketlerinin mensup oldukları ülkelerle, yabancı devletlerin petrol şirketleriyle özgürce masaya yatırıyor ve görüşmelerde kendi prensiplerinin kabulü için uğraşıyor. Hazar'ın Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan *Azeri*, *Çırak* petrol yataklarının ve *Güneşli* petrol yatağının bir kısmının ortak işletilmesine ilişkin anlaşma Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile yabancı ülkelerin petrol şirketleri arasında yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanıp tamamlandı. Bu anlaşma bana, Azerbaycan Cumhurbaşkanı'na sunulmuştur. Bildiğiniz üzere, 14 Eylül'de anlaşma tasarısı incelendikten sonra ben bunun Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi tarafından imzalanmasına yönelik kararname imzaladım. Yabancı ülkelerin petrol şirketleri de tasarının imzalanması hakkında karar aldılar. Bu şirketlerin mensubu oldukları ülkelerin devlet başkanları da iyi dileklerde bulundular. Tüm bunların sonucunda biz şu anda buraya, anlaşmanın imza törenine toplanmış bulunmaktayız.

Açıkça söylemek gerekirse Azerbaycan tarafının istek ve dileklerinin tümü anlaşmaya yansımış değildir. Bununla birlikte biz herhangi anlaşmada her iki tarafın çıkarlarının karşılanması gerektiğini anlıyoruz. Batılı petrol şirketlerinin konsorsiyumu kendi çıkarlarını sağlamaya çalışmış, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ise Azerbaycan Cumhuriyeti'nin milli menfaatlerini ön planda tutmaya gayret göstermiştir. Yapılan büyük ve zorlu çalışma sonucunda tarafların bu konuda yüksek sorumluluk duymaları sonucunda nihayet her iki tarafın çıkarlarını hesaba katan bir tasarının hazırlandığını söyleyebilirim. O yüzden de ben bugün imzalanacak olan anlaşmayı Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bugünü ve geleceği için ekonomik yönden kazançlı buldum ve bunun imzalanmasına karar verdim.

Biz böyle bir adım atarak Azerbaycan'ın dünyaya, dünya ekonomisine açık bir ülke olduğunu kanıtlamış olduk. Biz bu anlaşmayı imzalamak suretiyle Azerbaycan Cumhuriyeti'nin

egemenlik haklarını yeniden sağladığını, Azerbaycan'ın tam bağımsız bir devlet olduğunu, halkımızın kendi zenginliklerinin sahibi olduğunu dünyada bir kez daha gözler önüne seriyoruz. Biz bu anlaşmayı imzalayarak Azerbaycan Cumhuriyeti ile dünyanın gelişmiş devletleri, onların dev şirketleri arasında ilişkiler kuruyor, Azerbaycan ekonomisinin dünya ekonomisi ile, serbest piyasa ekonomisi ile bütünleşmesi için zemin hazırlıyoruz. Biz bu anlaşmayı imzalamak suretiyle bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin demokratik hukuk devleti olduğunu dünyaya bir kez daha kanıtlamış oluyoruz. Azerbaycan'da demokrasi prensiplerinin uygulanması ve gelişmesi için geniş alanlar sağlanmıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti piyasa ekonomisi yolunda ilerlemek azmindedir. Bu anlaşmanın imzalanması piyasa ekonomisinin Azerbaycan'da uygulanması yönünde ilk büyük adımdır. Biz bu anlaşmaya imza atarak yabancı ülkelerin Azerbaycan'a yatırım yapmasının yolunu açıyor, diğer alanlarda da çalışan şirketlerin Azerbaycan'da faaliyet göstermeleri için zemin hazırlıyor, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ekonomisinde ve sosyo-politik yaşamında sağlanan istikrarı birkez daha dünyaya sergilemiş oluyoruz. Biz bu anlaşmayı imzalamakla anlaşmaya katılan şirketlerin mensup oldukları büyük ülkelerle - Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, İngiltere, Türkiye, Norveç gibi devletlerle dostluk ilişkilerinin, ekonomik işbirliğinin ve genel olarak, tüm alanlardaki ilişkilerin daha da güçleneceğini ümit ediyoruz.

Böylece anlaşmanın imzalanması için güzel bir ortam oluşmuştur ve biz bugün büyük bir olaya tanıklık ediyoruz. Anlaşmanın imzalanması Azerbaycan Cumhuriyeti'nın yaşamında, ekonomisinde ve özellikle petrol endüstrisinde yeni bir dönem açmaktadır. Anlaşma 30 yıl yürürlülükte kalacaktır. Bu, önümüzde çok uzun bir yolun olduğu ve bize büyük işler, büyük görevler düştüğü anlamına geliyor. Anlaşmayı hazırlayanlar iyi biliyorlar, fakat ben buraya katılanlara, tüm Azerbaycan halkına bu anlaşmanın gerçekleşmesinin onun sağlanmasından bir hayli zor olacağını söylemek isterim. Anlaşmanın her iki tarafa, aynı zamanda Azerbaycan halkına, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'ne getirisi ve pozitif sonuçları onun düzenli bir biçimde uygulanmasına bağlıdır. Anlaşma iki şeritli yola benzer; her iki tarafın da aynı hızla ilerlemesi gerekir. Kuşkusuz ki, burada yabancı petrol şirketlerine çok büyük vazifeler düşmektedir. Bu anlaşmanın gerçekleşmesi için söz konusu şirketlerin ve mensubu oldukları ülkelerin devlet kurumlarının zamanında gerekli önlemleri alacaklarını ümit ediyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin üzerine düşen görevler daha zor, daha ağırdır. Azerbaycan ekonomisinin ağır bir kriz yaşadığını biliyorsunuz. Petrol endüstrisinde de büyük sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bilhassa bu krizden kurtulmak, Azerbaycan ekonomisini geliştirmek, kısa bir sürede halkımızın refahını gerekli düzeye yükseltmek için hepimiz el birliği ile anlaşmanın yaşama geçirilmesi yönünde çalışmalıyız. Kahraman ve deneyimli Azerbaycan petrolcülerinin, bilim adamlarının, uzmanlarının, ekonomimizde bu alanda uğraşan kişilerin, tek kelimeyle, herkesin bu görevi en büyük, en onurlu bir görev olarak kabul edeceğini, gerçekleşmesi için çaba göstereceğini düşünüyorum. Ben Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak, bu anlaşmanın imzalanması kararını verirken sorumluluğumun bilincindeyim, bunun yaşama geçirilmesi için elimden gelen

her şeyi yapacağıma söz veriyorum.

Bugün şu muhteşem törende ben Azerbaycan petrolcülerini, Azerbaycan halkını, tüm Azerbaycan vatandaşlarını bu önemli tarihi gelişmeden dolayı kutlarım. Bu alanda çalışmalarda bulunan Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi heyetinin emeğini, genel olarak, şirketin bu konuda yaptığı çalışmaları takdir eder ve kazandıkları başarılardan dolayı kutlarım. Bu anlaşmanın hazırlanması ve tamamlanması için önemli işler yapan yabancı petrol şirketleri konsorsiyumunun yöneticilerini, aynı şirketlerde çalışanların hepsini yürekten kutlar, kendilerine iyi dileklerimi sunar ve işbirliğimizin başarıyla gerçekleşeceğinden emin olduğumu ifade etmek isterim.

Yabancı petrol şirketlerinin mensubu oldukları ülkelerin - ABD, Rusya, Büyük Britanya, Türkiye, Norveç'in devlet ve hükümet başkanlarını da bu gelişmeden dolayı yürekten kutlarım.

Biz bu anlaşmanın bünyesinde sıkı bir birliktelik içinde büyük işbirliğine başlıyoruz ve ben işbirliğimizin başarılı olacağından, buna engel oluşturan tüm güçlüklerin aşılacağından, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kendi kaderinin, kendi zenginliklerinin sahibi olarak bu işbirliği sayesinde dünya birliğinde, dünya ekonomi birliğinde hak ettiği yeri bulacağından kuşku duymuyorum.

Sizleri, bu törene katılanları, tüm bu konulara pozitif anlamda ilgi duyanların hepsini birkez daha yürekten kutluyor, anlaşmanın imzalanması için hayırdualarımı veriyorum. Hayırlı-uğurlu olsun. Azerbaycan halkının mutlu istikbali için bu anlaşmanın bugün burada imzalanmasını yürekten kutluyorum.

Sağolun.

Anlaşmanın imza töreninde kapanış konuşması

Sayın Bayanlar ve Baylar!

Saygıdeğer Konuklar!

Üç yıl boyunca hazırlanan anlaşmanın imza töreni sona ermek üzeredir. Anlaşma artık imzalanmıştır. Anlaşma imzalanmadan önce ben konuşma yaptım. O yüzden anlaşmanın imzalanmasından dolayı sizleri, Azerbaycan halkını, bu anlaşmaya taraf olan öteki yabancı ülkelerin şirketlerini, bu anlaşmaya katılan yabancı ülkelerin devlet başkanlarını, delegasyonları, hepinizi en içten duygularımla, yürekten kutluyorum.

Yabancı ülkelerden gelen heyet başkanları, şirket başkanları anlaşma imzalandıktan sonra konuşma yaptılar, anlaşmanın konusu, amacı ve gelecekteki önemi hakkında güzel düşüncelerini aktardılar. Tüm konuşmalardan anlaşılacağı üzere, anlaşmanın hem Azerbaycan Cumhuriyeti hem de belgeyi imzalamış olan yabancı ülkelerin şirketlerinin çıkarlarına uygun olması ile ilgili görüş birliği mevcuttur.

Konuşmalarda Azerbaycan halkı için, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti için güzel sözler söylendi, iyi dilekler ifade edildi. Ben bu kelimelerden dolayı şükranlarımı sunuyorum ve bu anlaşmanın dünya birliğinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kendine özgü yeri almasına katkısı olacağını, ülkemiz ekonomisinin dünya ekonomisi, serbest piyasa ekonomisiyle etkin bir biçimde bütünleşmesini sağlayacağını törenin sonunda bir kez daha belirtmek istiyorum. En önemlisi ise bu anlaşma Azerbaycan halkının bugününe, geleceğine büyük getiriler sağlayacak, onun refah düzeyinin yükselmesi için zemin oluşturacaktır.

Ben bu anlaşmanın hazırlanmasında, imzalanmasında iştirak ettiğim için çok mutluyum. Üzerime aldığım sorumluluğun bilincindeyim ve gelecek kuşakların bugün burada gerçekleşen tarihi gelişmeyi gereğince değerlendireceklerini ümit ediyorum.

Sizleri birkez daha kutluyorum. Nitekim anlaşmanın imza töreninin birinci bölümünün sona erdiği görüşündeyim. Sizin hepinize, tüm Azerbaycan halkına mutluluklar, esenlikler, tüm çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Teşekkür ederim. Hayırlı, uğurlu olsun.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev´in, AGİK ülkeleri devlet ve hükümet başkanlarının Budapeşte'de yapılan zirve toplantısında konuşması

6 Aralık 1994

Sayın Başkan!

Sayın Devlet Başkanları!

Bayanlar ve baylar!

Macaristan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı saygıdeğer Arpad Gönts'e, Macaristan Hükümeti'ne gösterilen konukseverlik ve Budapeşte'de çalışmalarımız için sağlanan güzel ortamdan dolayı şükranlarımı ifade etmek istiyorum.

Azerbaycan halkı, Avrupa'da Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na büyük önem veriyor, bugünki toplantıdan yüksek beklentisi vardır. 1975 senesinde Helsinki'de AGİK Nihai Senedi'nin imzalanması dünyadaki süreçlerin gelişme biçimini uzun vadede olumlu yönde etkilemiş, son yıllarda dünyada yaşanan köklü dönüşümlerin ilk göstergelerinden biri olmuştur. Dünyanın siyasi haritası değişmiş, AGİK üyesi yeni egemen devletler meydana gelmiştir ki onlardan biri de benim ülkem, bağımsız Azerbaycan'dır.

Günümüz koşullarında AGİK'in rolü ve önemi giderek artmaktadır. Yeni Avrupa'ya, sınırların ve nüfuz alanlarının bulunmayacağı bir Avrupa'ya mükemmel bir AGİK gerekir. AGİK'in etkinliğini artırmak, onu demokratikleşme ve insan haklarının korunmasına yönelik süreçlere etkin yardımlarda bulunacak, henüz güçlenmeyen genç devletlerin bağımsızlığına ve istiklaline zarar verebilecek saldırgan eylemleri veya planları kararlılıkla önleyecek, kıtamızın sıcak bölgelerinde istikrarın sağlanmasına katkısı dokunacak, Soğuk Savaş sona erdikten sonra Avrupa'nın güvenliğinin yeni yapısının temellerinden birini oluşturacak verimli bir araca dönüştürmek son derece önemlidir.

Azerbaycan Cumhuriyeti kendi bağımsızlığını ilan etmiştir ve piyasa ekonomisine, çok partili sisteme, insan hakları ve bireysel özgürlüğü temin eden yasalara sahip demokratik bir dev-

letin kurulması yolunda güvenle ilerlemektedir. Geçiş döneminin sıkıntılarına, zorla sürüklendiğimiz altı senelik savaşın sonuçlarına rağmen, biz bu yolun büyük bir bölümünü katetmiş bulunuyoruz ve belirlediğimiz tüm amaçlara ulaşacağımızdan eminiz.

Azerbaycan, NATO'nun Barış İçin Ortaklık programına katılmıştır, silahsızlanma ve silahların kontrolü alanında uluslararası hukuksal yükümlülüklerin, aynı şekilde Avrupa'da Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması gereğince taahhütlerin yerine getirilmesine ilişkin politikaya titizlikle uymaktadır.

Biz uluslararası kamuoyu ile ekonomik bütünleşme sürecini hızlandırmak için eşit haklı ortak olarak elimizden gelen tüm gayreti gösteriyor, gerek kendi komşularımızla gerek dünyanın tüm ülkeleriyle yoğun işbirliğini geliştiriyoruz.

Bu yıl 20 Eylül'de Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait kesiminde bulunan petrol yataklarının dünyanın bazı dev şirketleri ile ortak işletilmesine ilişkin anlaşmanın imzalanması söylediklerimin çarpıcı örneğidir. Bu önemli yatırım projesinin bazı katılımcılarının AGİK üyesi ülkeleri, ABD, Rusya, İngiltere, Türkiye, Norveç'i temsil ettiklerinin altını özellikle çizmek istiyorum. Umarım, söz konusu anlaşma bu konsorsiyuma katılan ülkelerin ve halkların birbirleriyle yakınlaşmasına, genel olarak ise Avrupa'da istikrarın ve işbirliğinin pekiştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Sayın bayanlar ve baylar!

Konferansın katılımcıları şunu biliyorlar, cumhuriyetimizin bir bölümünü -Dağlık Karabağı- ondan koparmak amacıyla altı yıl önce bize yönelik saldırı düzenlenmiştir. Ermenistan Cumhuriyeti, Dağlık Karabağ'da bulunan Ermeni ayrılıkçıları devletimizin toprak bütünlüğüne karşı geniş çaplı operasyonlar yapmışlar. Dağlık Karabağ, aslında, Azerbaycan'ın Şuşa şehri ve Laçin rayonunun (red. rayon-Azerbaycan Cumhuriyeti'nde idari birim) işgali ile ilhak edilmiştir. Dağlık Karabağ'da 50 binden fazla Azerbaycanlının yaşadığı onlarca yerleşim birimi tahrip edilmiş ve yakılmıştır. Ermeni silahlı birlikleri Dağlık Karabağ'daki operasyonları fırsat bilerek Azerbaycan'ın daha altı rayonunu, Dağlık Karabağ'ın sınırları dışında bulunan ve toplam alanı söz konusu bölgenin yüzölçümünden 4 kat daha büyük olan Kelbecer, Ağdam, Fizuli, Cebrayıl, Zengilan ve Kubatlı rayonlarını da işgal etmişler.

Saldırı sonucunda Azerbaycan topraklarının % 20'den fazlası işgale uğramıştır. 20 binin üzerinde yurttaşım hayatını kaybetmiş, yaklaşık olarak 100 bin kişi yaralanmış ve sakatlanmış, 6 bin kişi esir alınmış, bir milyondan fazla Azerbaycanlı, yani Cumhuriyet nüfusunun hemen hemen %15'i yerinden, yurdundan sürülmüştür ve halihazırda çadır kamplarında yaşıyor, en zorunlu ihtiyaçlarını bile karşılayamıyor. İşgal altındaki Azerbaycan topraklarında 700 kent ve köy yerle bir edilmiş, yakılmış, tüm evler, okullar, hastaneler yağmalanmış, en eski kültür yapıtları yok edilmiştir.

Azerbaycan halkı, AGİK'in anlaşmazlığa çözüm bulmak amacıyla 1992 yılının ilkbaharında Minsk Grubu'nun oluşturulmasına ilişkin aldığı kararı büyük umutlarla karşıladı. Grupta, ihtilaf tarafları Ermenistan ve Azerbaycan'ın yanı sıra dünyanın dokuz nüfuzlu ülkesi de bulunuyor. Biz geçen zaman diliminde bir hayli çalışma gerçekleştirmiş olan bu grubun faaliyetini büyük şükranla karşılıyoruz.

Rusya Federasyonu'nun arabuluculuk faaliyetine vurgu yapmayı gerekli buluyorum. Onun girişimleri üzerine ve AGİK'in yardımıyla yakla-

şık yedi aydır, ateşkes uygulanıyor ve kan dökülmüyor. Fakat ateşin bir şekilde durdurulması henüz barışın sağlanması anlamına gelmez. Tarafların çıkarlarını ve uluslararası hukuk normlarını barındıran siyasi belge imzalanmadan kalıcı ve adil barış sağlanamaz. Ateşkesten faydalanarak biz bu belgenin onaylanması için yoğun bir biçimde çalışıyoruz.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bu süreçte son derece barışçı ve pratik bir tutum sergilediğini sizlere temin etmek istiyorum. Saldırıların ağır sonuçlarına rağmen biz Ermenistan tarafına adalet ve hümanizm temelinde, AGİK prensipleri, BM Güvenlik Konseyi kararları doğrultusunda barış öneriyoruz. Biz Dağlık Karabağ'ın Ermeni nüfusunun güvenliğini güvence altına almaya hazırız, ihtilaf bölgesinde AGİK barış güçlerinin konuşlandırılmasını kabul ediyoruz. Biz milli azınlık oluşturan Ermenilerin haklarının sağlanması için Azerbaycan Devleti'nin sınırları içinde Dağlık Karabağ'ın statüsünü görüşmeye ve Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesi ile Ermenistan Cumhuriyeti arasında ulaştırma ve komünikasyon araçlarının normal çalışmasını temin etmeye hazırız. Ama bizim için vazgeçemeyeceğimiz normlar ve prensipler de vardır ki, bunlar sınırların dokunulmazlığı, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü, Ermeni silahlı birliklerinin işgal altındaki tüm topraklardan çekilmesi, mültecilerin kendi evlerine geri dönmesidir.

Bugün saldırganın BM Güvenlik Konseyi kararlarını yerine getirmeyi ve işgal altındaki tüm Azerbaycan topraklarından kendi silahlı birliklerini aşamalı olarak çekmeyi kabul etmemesi siyasi anlaşmanın sağlanmasına engel oluşturuyor.

Minsk Grubu üyeleri arasında fikir uyuşmazlığının giderilmesi, onların çabalarının Azerbaycan ile Ermenistan arasında barışın ve istikrarın sağlanması yönünde birleştirilmesi de pekçok şeyi etkilemektedir.

Biz AGİK Başkanı'nın Ermenistan-Azerbaycan ihtilafının çözümü için çokuluslu barış güçlerinin oluşturulmasına yönelik çabalarını takdirle karşılıyoruz. Ben başkanın açıqlamasını destekleyen tüm ülkelere teşekkür ediyor ve herkesi bu saygın çalışmada ona yardımcı olmaya davet ediyorum.

Ermenistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Levon Ter-Petrosyan'ın, Ermenistan ile Gürcistan'ı birleştiren ve Kram nehri üzerinde bulunan köprünün bombalanması ile ilgili açıklamaları beni çok şaşırttı. Ben bu olayda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin parmağı olduğuna ilişkin suçlamaları reddediyor ve bu açıklamayı tamamen kanıtsız, asılsız bir açıklama olarak değerlendiriyorum. Üçüncü bir devletin topraklarında, savaş bölgesinden yüz kilometrelerce uzakta yaşanan bu olayın, Azerbaycan tarafının ateşkesi kabaca ihlali şeklinde düşüncesizce yorumlanması özellikle endişe vericidir.

Azerbaycan ile hiçbir bağlantısı olmayan bu olayın durumu daha da kötüleştirmek, gerginliği tırmandırmak için bilhassa kullanıldığı izlenimi oluşuyor. Bu nedenle ben Levon Ter-Petrosyan'ı başlanmış barış sürecine, burada, Budapeşte'de bizim toplantımızda sağlanan elverişli ortamı zedeleyecek her türlü düşüncesiz davranıştan kaçınmaya davet ediyorum.

Ben kendi payıma bir kez daha söylüyorum: Devletimiz sağlanan ateşkes anlaşmasına bağlıdır ve Ermenistan-Azerbaycan sorununu barışçı yoldan çözmek için tüm gayretleri göstermeye hazırdır. Ben Levon Ter-Petrosyan'ı barış arayışları için etkin işbirliğine davet ediyorum.

Anlaşmazlığın çözümü yönünde köklü bir ilerlemenin kaydedilmesi için Budapeşte Toplantısının ender olanakları bulunuyor. Ben AGİK

üyesi ülkelerin saygıdeğer başkanlarına bir ricada bulunmak istiyorum: bu çalışmaya etkin bir biçimde katılsınlar, benim halkımın, milyonlarca kişinin acılarına, çilelerine, ıstıraplarına neden olan altı yıllık savaşın ateşini söndürmeye yardım etsinler ve böylece Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın Nihai Senedi'nin yüce ilkelerinin yaşama geçirilmesine olanak sağlasınlar. Biz hepimiz bu belgeye imza attık.

İlginize teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının Kazablanka Zirvesi'nde konuşması

13 Aralık 1994

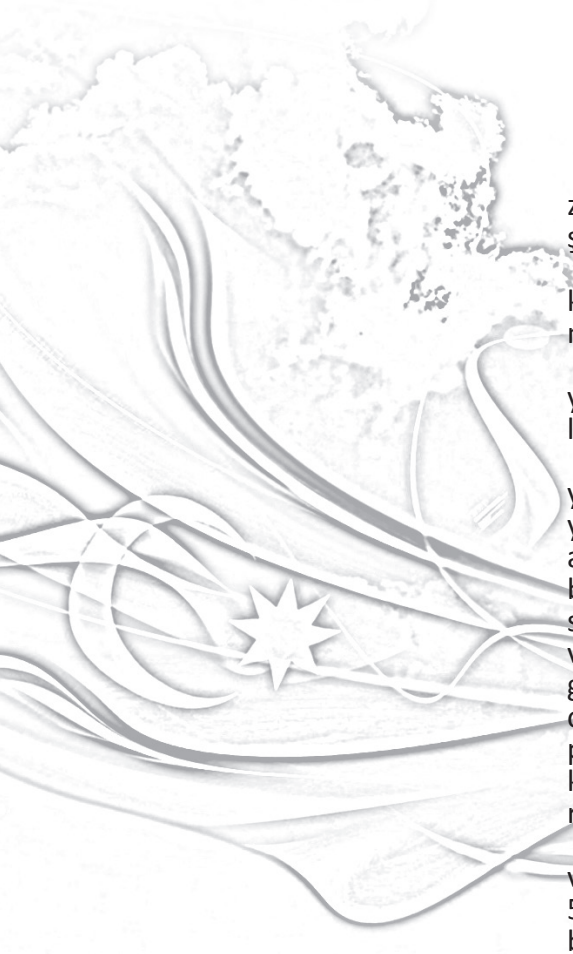

Sayın Başkan!

Sayın Cumhurbaşkanları ve Heyet Başkanları!

İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkelerin devlet başkanlarının zirve toplantısını çok güzel bir biçimde düzenlediği için ben herşeyden önce, Fas Kralı II. Hasan'a yürekten teşekkür ediyorum.

Sizleri, bu nüfuzlu toplantıya katılan kişileri Azerbaycan halkı adına büyük bir sevgiyle selamlıyorum. Sizlere ve halklarınıza mutluluk ve refah diliyor, saygılarımı sunuyorum.

İslam dünyası, evrensel uygarlığa kendi değerli katkısını yapıyor ve yüzyıllardır onun manevi açıdan gelişmesine, mükemmelleşmesine yardım ediyor ve biz bunlarla gurur duymakta haklıyız.

Bugün dünyada karmaşık, çelişkili süreçler yaşanmaktadır; yıkıcı küresel savaşın önüne geçilmesi, dünyanın güvenliğinde yeni temellerin atılması ve benzeri olumlu eğilimler, bölgesel anlaşmazlıkların artması, kavgacı milliyetçilik ve dönemin diğer belaları engelliyor. Bizim ülkelerimiz bu süreçlerin odak noktasında bulunuyor ve biz uluslararası güvenliğin güçlenmesi, barış ve ilerleme güçlerinin zaferi için gerekli yardımları yapmalı, çaba göstermeliyiz. Bunun için biz İslam ülkelerinin gelişmesine engel olan unsurları ortadan kaldırmalı, birbirimize yardım eli uzatmalı, parçalanma ve tecrit durumlarının önüne geçmeli, sıkıntı çeken kardeşlerimize hep beraber yardım etmeli, kanlı savaşlar ve askeri anlaşmazlıklar ateşini söndürmeliyiz.

İslam Konferansı Örgütü de işte bu asil amaçlara hizmet ediyor ve biz bundan gurur duyabiliriz. Asya'nın, Afrika'nın ve Avrupa'nın 52 devletini bir araya getiren bu örgüt bir milyardan fazla nüfusa, büyük manevi, politik, ekonomik, bilimsel ve kültürel potansiyele sahiptir.

Ülkelerimiz arasında dayanışma, kapsamlı işbirliği, barış ve gü-

venliği sağlamak için gerekli adil önlemlerin alınması İslam Konferansı Örgütü'nün temel ilkeleridir ve onun tüzüğünde de ifadesini bulmuştur.

Geçen 25 sene içinde bizim örgütümüz dünya politikasının önemli bir gücüne dönüşmüştür ve çağdaş dünyanın küresel ve bölgesel sorunlarının çözümünü çok yoğun bir biçimde etkilemektedir. Fakat biz İslam dünyasının ve kendi örgütümüzün büyük potansiyelini hâlâ tam bir biçimde, istenen düzeyde kulanamıyoruz, bunu da itiraf etmek gerekir. Biz yalnız kendi halklarımızın değil, hem de tüm dünyanın kalkınmasında daha büyük, daha etkin rol oynayabiliriz ve oynamalıyız.

Sayın Baylar!

Bildiğiniz üzere, çok yüzyıllara dayanan tarihi geçmişi, zengin manevi ve maddi mirası bulunan Azerbaycan halkı, milattan sonra yedinci yüzyıldan bu yana İslam dünyasının bir parçasını oluşturmaktadır. Avrupa ile Asya arasında, Kafkasya ile Ortadoğu arasında önemli bir jeopolitik bölgede bulunan Azerbaycan, her zaman birçok devletlerin ilgi odağında olmuş, çeşitli uygarlıklar arasında köprü rolünü oynamıştır.

20. yüzyılın başlarında devletler arasında cereyan eden uzun savaşlar yüzünden Azerbaycan kendi devlet düzeninden yoksun kalmış, daha sonra ise eski Sovyetler Birliği'nin bir parçasına dönüşmüştür. Bu yıllar içinde bizim müslüman kimliğimiz ciddi sınavdan geçmiş, Azerbaycan halkı kendi dini duygularını açıkça ifade edememiştir. Fakat bu duyguları biz kendi içimizde yaşattık, koynumuzda sakladık, en zor dönemlerde bile kendi dinimize inandık.

Sovyetler Birliği'nin çökmesi üzerine, 1991 senesinde biz bağımsızlık kazanarak kendi kökenimize tekrar geri döndük, din ve inanç özgürlüğünü sağladık. Aynı yıl Azerbaycan, İslam Konferansı Örgütü'ne üye olmuştur, onun etkinliklerine aktif olarak katılmaktadır ve onun tüm kurumları ile işbirliği içindedir.

Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı seçildikten sonra ben Müslümanlığın gereği olan borcumu yerine getirerek Mekke ve Medine kentlerine gidip kutsal yerlerde ibadet ettim, umre ibadetini yaptım.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olarak ben kendi kardeşlerimle, İslam devletlerinin başkanları ile özel ilişkiler kurmaya, kendi aramızda dayanışmayı güçlendirmeye büyük önem veriyorum. Eminim, Fas Zirve Toplantısı Azerbaycan ile tüm İslam dünyası arasındaki işbirliğinin yaygınlık kazanmasına ve derinleşmesine yardım edecektir.

Sayın Baylar!

Sizin de bildiğiniz üzere, Azerbaycan halkı komşu Ermenistan Cumhuriyeti'nin saldırısına uğramış, sonuçta Azerbaycan topraklarının yüzde 20'den fazlası işgal edilmiştir. Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Azerbaycan Cumhuriyeti'nde işgal ettikleri Dağlık Karabağ bölgesinde ve onun bitişiğinde bulunan diğer yedi bölgede en eski kültür anıtları yok edilmiş, tüm camiler yıkılmış, müslüman mezarları tahrip edilmiş, Kur'an-ı Kerim nüshaları yakılmıştır. En eski müslüman uygarlığının tüm izleri yeryüzünden siliniyor.

20 binden fazla yurttaşım öldürülmüş, yaklaşık olarak 100 bin kadar kişi yaralanmış ve sakat kalmış, bir milyondan fazla Azerbaycanlı kendi yerlerinden kovulmuş, onların evleri tahrip edilmiş ve yakılmıştır. Bu kişiler, keza çocuklar, kadınlar ve yaşlılar Ermeni saldırganlarının yaptıkları tüm soykırım vahşetlerine tanık olmuş, akrabalarını kaybetmişler. Şimdi ise kışın çok soğukta çadır kamplarında dayanılmaz koşullar içinde yaşıyorlar, soğuktan donuyorlar, bulaşıcı hastalıklara yakalanıyorlar, gıda, ilaç, giyim sıkıntısı çekiyorlar.

Kendi bildirisinde Ermenistan Cumhuriyeti'nin

bağımsız Azerbaycan'a yönelik saldırısını kınayan İslam Konferansı Örgütü'nün çalışmalarına biz çok takdir ediyoruz. O, bu anlaşmazlığın çözümlenmesine ilişkin çalışmalarla ilgilenen uluslararası örgütlere gerekli çağrıları yapmıştır. Bu tür eylemlerin sürdürülmesi gerektiğini düşünüyorum ve biz İslam Konferansı Örgütü'nün her üyesinin bu etkinlikleri destekleyeceğini umuyoruz.

Toplantımızda Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığı ile ilgili karar tasarısı sunulmuştur. Ben hepinizi bu tasarıyı onaylamaya davet ediyorum.

Son dönemlerde Ermenistan ile Azerbaycan arasında ateşkes sağlanmıştır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın Budapeşte Zirvesi'nde çok uluslu barış güçlerinin oluşturularak ihtilaf bölgesine gönderilmesi yönünde önemli bir karar alınmıştır. Bu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nda yer alan devletlerin çabaları ve onlarla yapıcı işbirliğimiz sonucunda sağlanmıştır.

Anlaşmazlığın tamamen çözülmesi için Ermenilerin tüm silahlı birliklerinin işgal edilmiş Azerbaycan topraklarından çekilmesini, mültecilerin kendi topraklarına geri dönmesini, Azerbaycan'ın tüm topraklarında onun egemenlik hakkının tanınmasını öngören siyasi bir anlaşma yapılmalıdır.

Fakat Ermenistan Cumhuriyeti, BM Güvenlik Konseyi'nin işgal edilmiş bölgelerin boşaltılmasına ilişkin kararlarını yerine getirmiyor.

Halihazırda barışı sağlamak için uluslararası dayanışmanın, saldırgana uluslararası baskı yapılmasının çok büyük önemi vardır. İslam Konferansı Örgütü gibi nüfuzlu bir örgüt ve onun üyeleri tarafından baskı uygulanması da son derece önemlidir. Bu nedenle de, sayın toplantı katılımcıları, sizden siyasi iradenizi net bir biçimde ortaya koymanızı ve Azerbaycan devletinin toprak bütünlüğü uğrunda bizim haklı davamıza destek olmanızı rica ediyorum.

Ben şu yüksek kürsüden kendi kardeşlerime, Türkiye, İran, Pakistan, Suudi Arabistan ve birçok diğer ülkenin, hayırsever islam örgütlerinin başkanlarına teşekkür ediyorum. Onlar halkımızın acısı ile ilgili tutumlarını hemen açıklayarak mültecilere en zorunlu ihtiyaç maddelerini sağlamışlar ve bugün de bize yardım etmektedirler.

Ben sıkıntılı anımızda bizi yalnız bırakmayanların hepsine teşekkür ediyorum. Fakat şimdi ülkede her yedi kişiden biri mülteci. Sosyal durum çok kötü, bizim yardıma çok ihtiyacımız var ve ben sizden yardım istiyorum.

Altı senelik savaş sonucunda Azerbaycan Cumhuriyeti zorlu ekonomik ve sosyal bir kriz yaşamaktadır. Savaşın halkımızda ve ülkemiz ekonomisinde açtığı yaralara, verdiği büyük maddi zararlara rağmen, biz barış ve istikrarı sağlamak için elimizden geleni yapıyoruz.

Bu sene 20 Eylül tarihinde biz Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölgesinde bulunan petrol yataklarının ortak işletilmesi için dünyanın bir takım büyük şirketleri ile anlaşma imzaladık. Bu, Azerbaycan'ın yabancı yatırımlara, ekonomik işbirliğine ve dünya ekonomisi ile bütünleşmeye açık olduğunu gösteriyor. Savaş nedeniye oluşan acılı koşullara rağmen, biz reformlar yapma, piyasa ilişkilerine dayanan ekonomiyi kurma yolunda kararlılıkla ilerliyoruz, halkımızın yaşam kalitesini yükseltmeye çalışıyoruz.

Ekselansları!

Konuşmamda ben halkımın acılarını ve ıstıraplarını anlattım. Bunun yanı sıra, Bosna Hersek'te, Keşmir'de, Filistin'de, dünyanın tüm sıcak noktalarında milliyetine ve dini inancına bakılmaksızın diğer tüm halkların da derdi ve ıstırapları beni kaygılandırıyor. Bosna Hersek'te son dönemlerdeki durum çok kaygı verici ve içler acısıdır. Orada kıyım ve tahrip olayları çok korkunç bir hal al-

mıştır. Bu nedenle de biz kanlı kıyımların derhal durdurulması ve bu anlaşmazlığın adil çözümünün sağlanması için tüm olanakları değerlendirmeliyiz, tüm çabayı göstermeliyiz.

Konuşmamı bitirirken, ben kendi aramızdaki dayanışmaya, İslam Konferansı Örgütü ilkelerine ve amaçlarına bağlı kaldığımı söylüyorum, herkese barış, istikrar ve kalkınma için çabalarını biraraya getirmeleri çağrısında bulunuyorum. Ben sizin hepinize ve halklarınıza mutluluk ve huzur diliyorum.

İlginize teşekkür ediyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kazablanka'da yapılan İslam Konferansı Örgütü Zirvesinin kapanışında Asya devletleri adına tebrik konuşması

15 Aralık 1994

Sayın Başkan!
Ekselansları!
Zatıalileri!
Değerli kardeşler!

Bana İslam Konferansı Örgütü'nde Asya Devletleri adına konuşma yapma fırsatı sunulduğu için büyük şeref duyuyor ve buna çok değer veriyorum. Bu fırsattan yararlanarak İslam Konferansı Örgütü kurucularından biri, dünyaca ünlü siyaset adamı, değerli kardeşimiz ekselansları Kral 2. Hasan'a, onun şahsında dost ve kardeş Fas halkına zirve toplantısının organizasyonunda verdikleri büyük emek için, bize gösterdikleri ilgi ve ihtimam için şükranlarımızı sunuyoruz.

Biz bugünlerde İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreteri Hamid el-Gabid'in ve genel olarak Sekreterliğin ülkelerimiz arasındaki kardeşliğin pekiştirilmesi alanında çok verimli ve yararlı çalışmalar yapmasına tanık olduk ve tüm bunlardan dolayı içten teşekkürlerimizi sunuyorum. Umarım, 7. Kazablanka Zirvesi, dünya Müslümanlarının dayanışmasının pekiştirilmesi, İslam devletlerinin güç ve saygınlığının artmasında yeni bir aşama teşkil edecektir. Konferans, ayrıca, İslam dünyasının karşılaştığı sıkıntı ve sorunların dünya kamuoyu tarafından daha net olarak anlaşılması bakımından geniş fırsatlar sunmaktadır.

7. Zirve toplantısı tüm İslam devletlerinin, bilhassa Asya kıtasında bulunan ülkelerin giderek artan etkinliği, onların İslam Konferansı Örgütü'nde daha geniş bir şekilde temsil edilmesiyle önem kazandı. Son üç yılda İslam Konferansı Örgütü'nün üye sayısının 45'ten 52'ye çıkması söylediklerimin bariz kanıtıdır.

Kuşkusuz ki, bizim burada kabul ettiğimiz kararlar tüm İslam dünyasının, bilhassa Asya kıtasındaki İslam ülkelerinin önündeki

sorunların çözümüne etkin katkıda bulunacaktır. Azerbaycan dahil olmak üzere Asya kıtasında bağımsızlığını tekrar kazanmış bir dizi İslam ülkesi İslam Konferansı Teşkilatı'nın ilgi ve ihtimamına çok büyük ihtiyaç duymaktadır. Zira bu ülkeler hem eskiden miras kalmış acılı sorunlarla, hem de giderek güçlenen bağımsızlığın beraberinde getirdiği doğal sorunlarla karşılaşıyorlar. Bu sorunlar arasında giderek derinleşen ekonomik kriz, sosyo-politik düzenin değişmesi sebebiyle geçiş döneminin neden olduğu sıkıntılar, bazı devletlerin yaşadığı savaşlar, ekonomik abluka ve çeşitli siyasi baskılar yer almaktadır.

Tacikistan ve Afganistan'da kardeş kanının akması, Keşmir ve Filistin sorunları, Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik altı yıldır süren saldırısı ve diğer onlarca sorun bugün çok ciddi endişe uyandırmaktadır. Asya kıtasındaki tüm acılı sorunların Konferansta çok büyük üzüntüyle vurgulanması bizi bir hayli teselli ediyor, öte yandan onların çözümü konusunda iyimser olmamızı sağlıyor.

Karşılaştığımız bu sorunların çözümü dost ve kardeş İslam ülkelerinin ekonomik ve siyasi yardımıyla bir hayli kolay olabilir. Dileriz, İslam Konferansı Örgütü, mevcut gerginliği bertaraf etmek, sıcak bölgelerdeki savaş yangınını söndürmek, doğup büyüdükleri yerlerden göç etmek zorunda kalan kişilerin kendi topraklarına geri dönmesine yardım etmek, masum insanların kanının akıtılmasına son vermek için etkinliğini ve çabalarını daha da artırır.

Azerbaycan dahil Asya bölgesindeki İslam devletleri, İslam Konferansı Örgütü'nün faaliyeti, aynı şekilde zirve toplantısında kabul edilmiş kararların tutarlı bir şekilde uygulanması yönündeki çabalarını sürekli artıracak, bu teşkilatın nüfuzunun daha da yükselmesi için elinden geleni esirgemeyecektir, bu konuda size söz veriyorum.

İslam Konferansı Örgütü 7. Zirve Toplantısının başarıyla sona ermesi vesilesiyle sizi birkez daha kutluyorum. Size ve halklarınıza, Müslüman bacı ve kardeşlerimize mutluluk ve huzur diliyorum.

İslam Konferansı Örgütü'nün ileride daha da aktifleşeceğine, güçleneceğine ve dünya politikasında kendine özgü bir yer edineceğine eminim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev`in Kopenhag'da yapılan Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesinde konuşması

12 Mart 1995

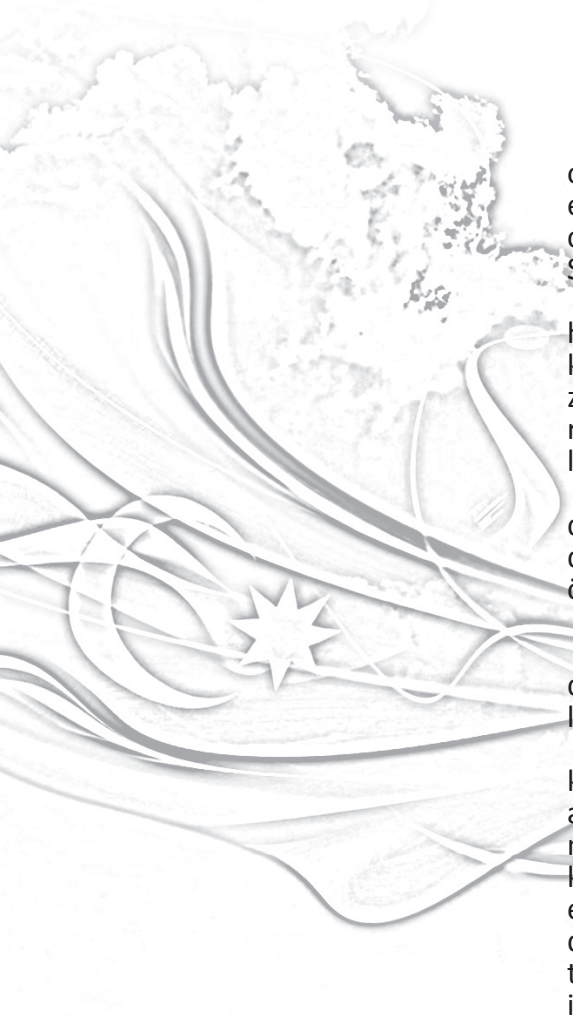

Sayın Başkan!

Sayın Devlet ve Hükümet Başkanları, Dünya Zirvesi katılımcıları!

İzninizle dünya sosyal kalkınma zirvesinin faaliyeti için sağlanmış olan çok güzel ortamdan dolayı Danimarka hükümetine teşekkür etmek isterim. Bu toplantının düzenlenmesinde büyük emek harcadıkları için hazırlık komitesine, bizzat Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne şükranlarımı sunarım.

Dünya ülkelerinin devlet ve hükümet başkanları insanlık tarihinde ilk kez dünyanın bütün halklarının sosyal refahını sağlamak konusunda mutabık kalınan politikayı uygulama amacını güden bir zirvede toplanmış bulunmaktadırlar. Bu, insanlığın soğuk savaş, küresel askeri ve ideolojik çatışmaların bitmesinin ardından kendi gelişmesinde yeni, daha üst bir aşamaya geçtiğini gösteriyor.

İlk defa dünya kamuoyu, insanın nerede yaşadığına, hangi ırk ve dinden olmasına bakmaksızın, onun hayatının sosyal koşullarından dolayı ortak sorumluluğunu idrak ettiğini çarpıcı bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Sayın bayanlar ve baylar!

Bağımsızlığına yeniden kavuşmuş olan Azerbaycan Cumhuriyeti, demokratik hukuk devletini kurma yolunda ilerliyor, piyasa reformlarını eksiksiz bir şekilde uyguluyor.

Cumhuriyetimizde büyük güçlükleri beraberinde getirmesinin kaçınılmaz olduğu bu geçiş dönemi, Ermenistan'ın askeri saldırısı, altı seneden fazla süren savaş sonucunda daha karmaşık bir hal almıştır. Azerbaycan topraklarının % 20'den fazlası işgal edilmiş, söz konusu bölgede tüm ekonomik potansiyel ve sosyal alt yapı tahrip edilmiştir. Bir milyondan fazla Azerbaycanlı işgal altındaki topraklardan sürülmüştür ve şu an çadır kamplarında yaşıyor, gıda, ilaç sıkıntısı çekiyor, yaşam açısından en zorunlu ve en basit araçlara şiddetle ihtiyaç duyuyor.

Bu zor koşullarda biz cumhuriyet vatandaşlarının sosyal güvenliği alanında mümkün olan bütün önlemleri uyguluyoruz. Fakat saldırının neden olduğu çok büyük ekonomik zarar Azerbaycan'da tüm nüfusun durumunu son derece kötüleştirmiş, vatandaşlarımızın büyük bir bölümünün yaşam düzeyini keskin bir biçimde düşürerek onları yoksulluk sınırına itmiştir.

Bütün bunlar, sosyal gelişme görevleri ile dünyada siyasi istikrar, uluslararası hukukun tespit edilmiş kuralları ve BM Tüzüğünün sapmadan uygulanması konuları arasında kopmaz bir bağın olduğunu gösteriyor.

Bu yüzden de vatandaşların sosyal güvenliğinin devlet tarafından güvence altına alınması devletlerin egemenliğinin, toprak bütünlüğünün dış tehlikelere maruz kalmayacağı yönünde uluslararası güvencelerin verilmesi ile tamamlanmalıdır.

İnsanın sosyal güvenliğine ilişkin siyasi, ekonomik ve insani açıdan bir bütün oluşturacak şekilde uluslararası güvence kurallarının düzenlenmesi gerekir.

Bu vesileyle ben Birleşmiş Milletlerin üst düzey toplantısında bu kürsüden seslenerek uluslararası topluluğu, Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığının çözümü alanında çabalarını yoğunlaştırmaya çağırıyorum.

Biz bu anlaşmazlığa AGİT çerçevesinde barışçı yoldan son verilmesinden yana tutumumuzu sürdürmekteyiz. AGİT Minsk Grubunun çalışmalarını ve Budapeşte Zirvesinin ilke kararlarını savunuyoruz. Bazı durumlarda ateşkes düzeninin ihlaline rağmen, biz bundan böyle de bu düzeni uygulamak niyetindeyiz. Fakat Ermenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan`ın işgal altındaki topraklarından Ermeni işgalci kuvvetlerinin kayıtsız şartsız çekilmesini öngören Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi`nin kararlarını hala önemsemiyor ve bu, sorunun tamamen çözülmesi alanında başlıca engeldir. Uluslararası birlik, sorunun çözümünde pozitif sonuçlara ulaşmak için kendi yüksek nüfuzunu kullanarak barış görüşmeleri sürecini etkilemelidir.

Sayın bayanlar ve baylar!

Azerbaycan, geçiş döneminin ve dış saldırının mevcut olduğu şu zor ortamda uluslararası birliğin fiili desteğine ihtiyaç duyuyor.

Birleşmiş Milletlere, bir takım uluslararası örgütlere ve farklı ülkelere saldırıdan zarar görenlere yaptıkları insani yardımdan dolayı teşekkür ederiz. Bununla birlikte Azerbaycan'daki sosyal durum hâlâ son derece karışık ve bu türden yardımların artırılmasını gerektiriyor.

Biz tarım reformu, kamu mülkiyetinin özelleştirilmesi ve ekonominin yeniden yapılandırılması alanında geniş kapsamlı programların yaşama geçirilmesine başlamış bulunuyoruz.

Biz yabancı yatırım için büyük olanaklar sunuyoruz. Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait kısmında petrol yataklarının ortak işlenmesi için dünyanın en büyük petrol şirketlerinin konsorsiyumu ile Asrın Anlaşmasının yaşama geçirilmesine başlanmıştır.

Bu sene Azerbaycan`da çok partili düzende ilk defa özgür, demokratik parlamento seçimleri yapılacaktır.

Umarım, bu planların gerçekleşmesi Azerbaycan kamuoyunun temel sosyal problemlerinin çözüme kavuşturulmasına yardımcı olacak ve sosyal kalkınma alanında bize uluslararası çalışmalarda aktif yer alma, ihtiyaç duyan ülkelere yardımlarda bulunma olanağını sağlayacaktır.

Toplantı katılımcılarına verimli bir çalışma diliyorum ve aldığımız kararların bütün dünyada milyonlarca yoksulun umutlarını gerçekleştireceğine, 21. yüzyılda uluslararası istikrarın, kalkınmanın ve gelişmenin temel dayanaklarından biri olacağına emin olduğumu bildiriyorum.

İlginize teşekkür ederim.

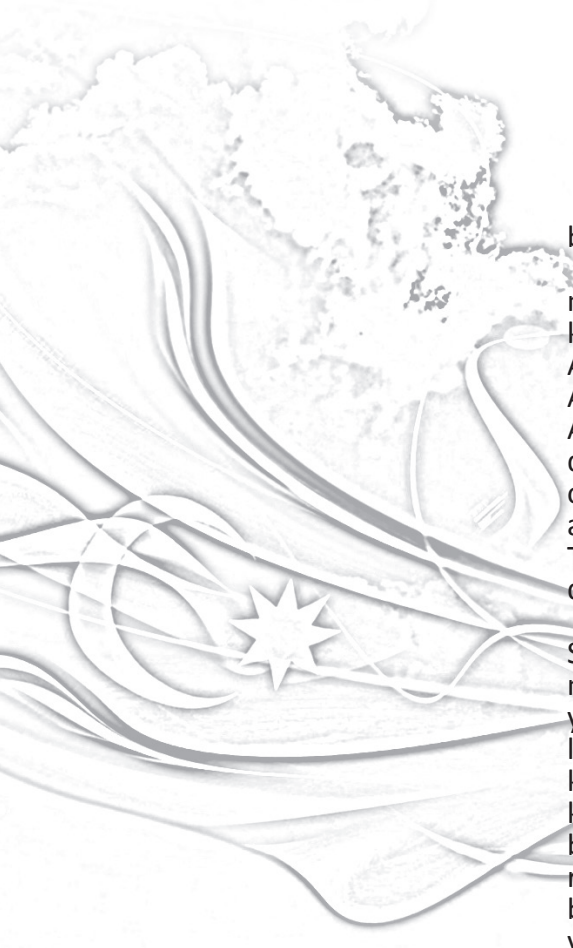

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan ve Türkiye cumhuriyetleri arasında petrol alanında işbirliğine ilişkin sözleşmenin üst düzey yetkililerin katılımıyla gerçekleşen imza töreninde konuşması

Gülistan Sarayı, 12 Nisan 1995

Türkiye Cumhuriyeti Sayın Başbakanı, kardeşimiz Tansu Çiller!

Türkiye Cumhuriyeti bakanları, sayın konuklar, bayanlar ve baylar!

Türkiye Başbakanı Sayın Tansu Çiller bugün kısa bir çalışma ziyareti için Azerbaycan'a gelmiştir. Bu ziyaretin amacı hem kısa temaslarda bulunmak, hem de özellikle Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan yatakların işlenmesi için Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı arasında bir sözleşmenin imzalanması ile ilgilidir. Ben sizin adınıza ve şahsım adına Azerbaycan'a ilk defa gelmiş olan Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı, kardeş ülkenin ünlü devlet adamı, cumhuriyetimizin saygıdeğer ve değerli dostu, kardeşimiz Tansu Çiller'i içtenlikle selamlıyorum ve Azerbaycan'ı ziyaretinden dolayı kendisine teşekkür ediyorum.

Bildiğiniz üzere, 20 Eylül 1994 tarihinde burada, Gülistan Sarayı'nda Asrın Anlaşması isimli anlaşma imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma, Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe üç petrol yatağının -*Azeri, Çırak ve Güneşli* yataklarının- dünya devi şirketlerle ortak işlenmesi üzerinedir. Türkiye şirketi de bu anlaşmaya katılmış bulunmaktadır. Bu belge imzalandığı sırada Türkiye şirketi projede % 1.75'lik paya sahip oldu. Yani Türkiye ta başından bu anlaşmada vardı. Ardından Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kontrolündeki % 20'lik payı düşündük. Türkiye, bununla ilgili bize bir başvuruda bulundu. Türkiye Cumhurbaşkanı, değerli dostumuz ve kardeşimiz Sayın Süleyman Demirel bana bir mektup yolladı ve özel bir istekte bulundu. Başbakan Sayın Tansu Çiller de bu konuyla ilgili bana bir mektup gönderdi. Bunları ve Türkiye ile Azer-

baycan arasında dostluk, kardeşlik ilişkilerini göz önüne alarak, bunların daha da gelişmesi temennisiyle Cumhuriyetimiz aynı anlaşmadaki payının yüzde 5'ini Türkiye Cumhuriyeti'ne, bu ülkenin şirketine devretmeyi kabul etti. Artık bu konuda görüşmeler tamamlandı, bir takım belgeler hazırlandı ve bugün bu belgelerin imza töreni için toplanmış bulunuyoruz. Şimdi ben Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi Başkanı Natik Aliyev ve Türkiye Petrolleri Şirketi Başkanı Sıtkı Sancar'ın bu belgeleri imzalamalarını istiyorum.

Sayın Başbakan Tansu Çiller!

Sayın bakanlar, konuklar, bayanlar ve baylar!

Bugün burada, Bakü'nün Gülistan Sarayı'nda yeni ve tarihi bir olayın gerçekleştiğini söyleyebilirim. Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründeki yatakların işlenmesi ile ilgili imzalanmış anlaşmanın kapsamı daha da genişliyor. Dost ve kardeş Türkiye petrol şirketleri, tüm Türkiye Cumhuriyeti bizim bu büyük çalışmamıza, 30 sene için yapılmış anlaşmaya dahil oluyor. Bu sorun, şimdi imzalanmış sözleşmelerle çözüldü. Ben sizin hepinizi, özellikle Türkiye'den gelmiş konuklarımızı, Başbakan Tansu Çiller'i bu olay vesilesiyle kutluyorum ve bunun Türkiye ile Azerbaycan arasında dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin daha da gelişmesi bakımından büyük bir adım olacağından emin olduğumu belirtmek istiyorum.

Dostluk ve kardeşlik ilişkilerimiz yüzyıllara dayanıyor. Bizim ortak kökenlerimiz, örf ve adetlerimiz, tarihi geçmişimiz vardır. Tüm bunlar eski dönemlerde de bizi birlikte yaşamaya, topraklarımızı korumaya imkan vermiştir. Son yıllarda bu, yeni sonuçlarını veriyor. Gerçekten de, yüzyıllar boyunca aynı yerde bulunan, aynı kökten gelen halklarımız, Sayın Tansu Çiller'in tabiriyle ifade edersek, aynı annenin çocukları 70 sene sonra tekrar kavuştular, birlikte el ele tutuşarak ilerliyorlar. Ayrılık bizi ne kadar kahretse de, incitse de, zorlasa da, birbirimizden tamamen koparamadı. Tüm tarihi ilişkilerimiz kısa süre zarfında yeniden kuruldu, dostluğumuz, kardeşliğimiz göz önündedir, tüm dünyaya sergilendi ve sergilenmektedir.

Bugün Azerbaycan için Türkiye'nin en yakın dost ve kardeş ülke olduğunu birkez daha söyleyebilirim. Aynı kökten gelmemiz, aynı din ve kültürü paylaşmamız bizim bugünümüz ve geleceğimiz açısından büyük bir zemin ve temel oluşturuyor. Geçen sene ve bu sene biz tüm Doğunun, tüm Türk halklarının büyük şairi Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümünü kutladık. Bu yıldönümünün hem Azerbaycan hem Türkiye hem diğer Türk Dili konuşan ülkelerde törenlerle kutlanması bir tesadüf değildir. Bu olayın kendisi başlı başına gösteriyor ki, 500 sene önce de biz beraberdik. Fuzûlî gibi büyük bir şairimiz var. Kendisi büyük bir kültür mirası bırakmıştır. Hem Türkiye hem Azerbaycan'da bugünkü kuşaklar bu kültür mirasından yararlanarak kültürümüzü, bilimimizi, tüm yaşamımızı geliştirmeye çalışıyorlar.

Azerbaycan, bağımsız bir devlet olarak genç bir ülkedir. Üç yılı biraz aşkın süredir biz bağımsız bir devlet olarak varlığımızı sürdürüyoruz. Fakat bugün şunu büyük memnunukla belirtmek isterim ki, cumhuriyetimiz bağımsızlık için uğraş verdiğinde Türkiye, her zaman bizi desteklemiş, bize arka çıkmış ve Azerbaycan bağımsızlığını duyurunca dünya ülkeleri arasında ilk olarak Türkiye Azerbaycan'ın bağımszılığını tanımış, böylece cumhuriyetimizin dünya ülkeleri tarafından tanınmasının önünü açmıştır.

Sayın Tansu Çiller şunu çok doğru söyledi, birçok ülkelerde Azerbaycan büyükelçilikleri, temsilcilikleri henüz bulunmadığı için biz Türkiye temsilcilerinin ve büyükelçilerinin hizmetlerinden faydalanıyoruz. Ben Türkiye Cumhuriyeti

temsilcilerinin, büyükelçilerinin her yerde ve her zaman Azerbaycan temsilcilerine yardımcı olduklarını ve uluslararası kuruluşlarda cumhuriyetimizle ilgili tüm sorunların çözümünde Türkiye'nin çok ilkesel bir tutum izlediğini, bize destek olduğunu ve yardım ettiğini şükranla söyleyebilirim.

Azerbaycan, yedi seneyi aşkın bir süredir Ermenistan'ın saldırısına uğramıştır. Ermenistan, topraklarımızı işgal etmek, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesini ele geçirmek için cumhuriyetimize silahlı saldırıda bulunmuştur. Ermenistan silahlı kuvvetleri bazı nedenler yüzünden Azerbaycan toprağının bir bölümünü işgal etmeyi başarmıştır. Halihazırda cumhuriyetimizin topraklarının yüzde 20'si Ermenistan silahlı kuvvetlerinin işgali altında bulunuyor. Bu topraklardan bir milyonu aşkın vatandaşımız göç etmek zorunda kalmıştır. O yıllarda Azerbaycan'ın haklı sesini dünyaya duyurmak, Ermenistan'ın silahlı saldırısını dünyanın tüm ülkelerine, halklarına, uluslararası örgütlere anlatmak için büyük yardıma, desteğe ihtiyacı vardı. Bu konularda da ve genel olarak, Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısı konusunda Türkiye, her zaman çok ilkesel, çok kararlı bir yaklaşım izledi, cumhuriyetimizi hep destekledi, Ermenistan'ın saldırısını hep kınadı, Ermenistan'ın saldırgan bir ülke oluğunu vurgulayarak buna göre davrandı.

Tüm bunlar doğaldır, bundan dolayı birkez daha bizim yakın dost, kardeş ülkeler olduğumuzu, eski ve bugünkü ilişkilerimizin bizi bu tür ilişkiler içinde yaşamaya sevk ettiğini söylüyorum. Azerbaycan'da Türkiye ve onun halkına karşı büyük saygı ve sevgi duyulduğunu Türkiye'de de çok iyi biliyorlar. Bizim bu ilişkilerimiz her geçen gün gelişiyor, ekonomi, eğitim, bilim, kültür ve diğer alanlarda bulunan ilişkilerimiz sürekli gelişme kaydediyor. Bu hem Azerbaycan halkının hem Türkiye halkının bugünü ve geleceği için çok önemlidir.

Bugün biz bu sözleşmeyi imzaladık. Türkiye'nin burada Azerbaycan petrolünün çıkarılmasına yatırım yapması ve Türkiye'nin bu anlaşmada aktif bir şekilde rol alması hem Azerbaycan hem Türkiye için ekonomik yönden büyük önem arzetmektedir. Fakat, ülkelerimizin bugünü ve geleceği için, dostluk ve kardeşlik ilişkilerimizin pekişmesi ve gelişmesi için bunun manevi önemine paha biçilemez. Sanırım, bu da demin imzaladığımız sözleşmenin temelini oluşturuyor.

Bu sözleşmeye göre, 30 sene boyunca Hazar Denizi'ndeki Azeri, Çırak ve Güneşli yataklarından petrol çıkarılacak, ihraç edilecek, kullanılacak ve Azerbaycan ekonomisine büyük yarar sağlayacaktır. Kuşkusuz ki, bu petrolün ihraç edilmesi konusu da var. Bunun üzerine bir takım görüşmeler yapıyoruz. Biz petrol ihraç boru hattının Türkiye üzerinden geçmesinin her açıdan ve bizim açımızdan uygun olduğu kanaatindeyiz. Biz bu konuda da kendi düşüncemizi söyledik ve bundan böyle de söyleyeceğiz.

Böylece, ülkelerimiz ve halklarımız arasında bulunan ilişkilerin ileride daha da gelişmesi için yeni bir adım atılmıştır. Bu vesileyle sizin hepinizi birkez daha kutluyorum.

Sayın Tansu Hanım, sizi kutlar ve Azerbaycan halkına gösterdiğiniz saygı ve sevgi, yardım ve içten yaklaşımınızdan dolayı teşekkür ederim. Türkiye Başbakanı, büyük bilimadamı, toplum ve siyaset adamı olarak sizi Azerbaycan'da çok sevdiklerine ve cumhuriyetimizi ziyaretinize çok memnun olduklarına emin olabilirsiniz. Siz Azerbaycan'da her zaman büyük saygı ve sevgiyle karşılanacaksınız.

Bu ziyaretiniz çok kısa oldu. Ben resmi ziyaret için sizi Azerbaycan'a davet ettim ve daha uzun süreli resmi ziyaretinizi sabırsızlıkla bekleyeceğiz.

Sizi birkez daha kutluyorum, size esenlik ve mutluluklar diliyorum. Türkiye halkına saygı ve sevgilerimi gönderiyorum. Buradan, Hazar Denizi'nin kıyısından, Gülistan Sarayı'ndan Ankara'ya, İstanbul'a ve tüm Türkiye'ye Azerbaycan halkının selamlarını yolluyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Birleşmiş Milletler'in 50. Kuruluş Yıldönümü vesilesiyle BM Genel Kurulu'nda düzenlenen özel oturumda konuşması

New York, 22 Ekim 1995

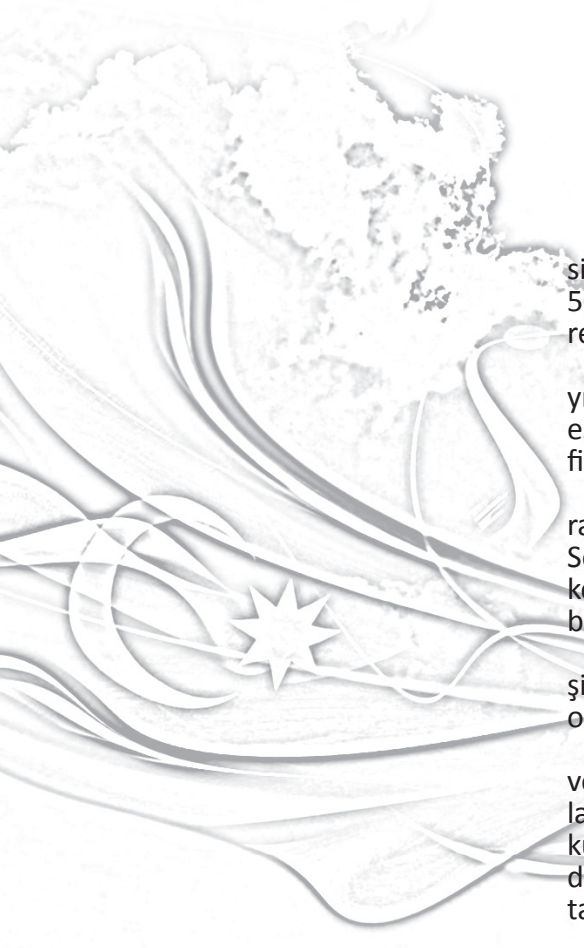

Sayın Başkan!
Sayın Devlet ve Hükümet başkanları!
Sayın Genel Sekreter!
Bayanlar ve Baylar!

Tüm dünyada barışın, güvenliğin ve istikrarın güçlendirilmesine çok büyük katkılar yapan Birleşmiş Milletler'in kuruluşunun 50. yıldönümü dolayısıyla ben sizleri Azerbaycan halkı adına yürekten kutluyorum.

Birleşmiş Milletler'in kuruluşundan bu yana geçen yarım yüzyılda büyük olumlu değişiklikler yaşanmıştır. Bu da dünyanın esaslı bir biçimde yenilendiğini ve BM Tüzüğü'nün prensiplerinin fiili olarak uygulandığını kanıtlıyor.

En temel sonuç, soğuk savaş yıllarında şiddetli çatışmalara rağmen, yeni bir dünya savaşının çıkmasına izin verilmemesidir. Sömürgecilik, ayrımcılık, ırk ayrımı eskilerde kalmıştır. Halklar kendi kaderlerini belirleme hakkını edinmişler, ulusal özgürlük ve bağımsızlıklarına kavuşmuşlar.

Bir zamanlar Sovyetler Birliği'nde bulunan cumhuriyetlerin şimdi bağımsızlıklarını ve egemenliklerini kazanmaları tarihi bir olaydır.

Ortak evrensel değerler dünyada daha geniş alanlara yayılıyor ve uygulanıyor. Özgürlük, demokrasi ve insan hakları ilkeleri bunların arasında özel yer tutuyor. Sosyo-politik alanda ve devletin kurulmasında, ekonomide, yaşamın tüm alanlarında demokratik değişiklikleri yapma zorunluluğu pek çok ülke için büyük önem taşıdı.

BM'nin tüm üyeleri, özellikle ekonomik yönden gelişmiş ve demokratik geleneklere sahip büyük devletler bu sonuçların elde edilmesi için kendi katkılarını yaptılar. Fakat burada özel rol

BM'ye aittir. Birleşmiş Milletler 50 yıllık süre içinde insanlık tarihinin en nüfuzlu ve en yetkili uluslararası örgütüne dönüştü.

Bu örgütün faaliyeti bakımından ortaya çıkan finansal sorunların gelecek başarılı çalışmalar için çözüleceğini ümit ediyorum.

Tüm bunlar bizi sevindiriyor ve bize kıvanç duygusu veriyor. Ama dünya hâlâ tam güvenli, mükemmel ve ideal bir durumda değildir. Öyle sorunlar vardır ki, bunların kökten çözülmesi gerekiyor. Devletler arasındaki ilişkilerde uluslararası hukuk normlarının ihlali, uluslararası terör, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, açlık ve yoksulluğun ortadan kaldırılması, çevresel felaketlerin önlenmesi işte bu tür sorunlardandır. Dünyanın birçok ülkelerinde kanlı savaşlara, milyonlarca kişilerin sayısız acılarına neden olan saldırgan milliyetçilik ve ayrılıkçılık durumları barış için büyük bir tehlikedir.

Ermenistan Cumhuriyeti'nin Azerbaycan'a yönelik saldırganlığı yedi yılı aşkın bir süredir devam etmektedir. Bu saldırganlık ülkemizin Dağlık Karabağ bölgesinin işgali amacını gütmektedir. Ermeni silahlı kuvvetleri Azerbaycan topraklarının % 20'den fazlasını işgal etmiş, söz konusu topraklardan zorla göç ettirilmiş bir milyondan fazla vatandaşımız mülteci durumuna düşmüştür, şu anda çadır kamplarında zor, dayanılmaz koşullarda yaşıyor. BM Güvenlik Konseyi, Ermenistan silahlı kuvvetlerinin işgal altında tuttukları Azerbaycan topraklarından kayıtsız şartsız çekilmesini öngören dört karar kabul etmiştir. Ancak söz konusu kararlar saldırgan tarafından yerine getirilmemektedir. Bu yüzden de AGİT Minsk Grubu çerçevesinde anlaşmazlığın barışçı yolla çözümü yönünde gerçekleştirilen süreç istenen sonuçları vermemektedir.

Sayın Devlet ve Hükümet Başkanları, ben bugün Sizlere, Birleşmiş Milletler'e, AGİT'e hitap ederek, Ermenistan-Azerbaycan sorununun barışçı yoldan çözümüne, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün, onun uluslararası platformda tanınmış sınırlarının güvenliğinin sağlanmasına etkin katkılarda bulunmanızı istiyorum.

Azerbaycan halkının iradesini ifade ederek, yeryüzünün herhangi bir bölgesinde ve herhangi bir biçimde yapılan saldırganlığı kınadığımızı beyan ediyorum. Biz barış istiyoruz. Biz tüm dünyada barış istiyoruz, bizim bölgede barış istiyoruz, tüm komşu devletlerde barış ve iyi komşuluk ilişkileri istiyoruz. Bu ümitlerle, bu inançla ben şu onurlu kürsüyü terk ediyorum.

İlginize teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan'da üretilecek erken petrolün Rusya Federasyonu üzerinden taşınmasına ilişkin belgenin imza töreninde konuşması

Cumhurbaşkanlığı Sarayı,
16 Şubat 1996

Sayın bayanlar ve baylar, sayın konuklar!

20 Eylül 1994 tarihinde Bakü'de dünyanın önde gelen petrol şirketleri ile Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi arasında Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan petrol yataklarının birlikte işlenmesi ve paylaşılması için bu malum anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma imzalandığı andan itibaren yürürlüğe girmiştir. O dönemden bu yana onun fiilen yaşama geçirilmesi için çok çalışmalar yapılmıştır. Bu anlaşmanın yaşama geçirilmesi konusunda somut önlemlerin uygulanması için konsorsiyumun yürütme komitesi oluşturulduğunu biliyorsunuz. Bu yürütme komitesi anlaşmanın gerçekleşmesi için ilgili takvimi hazırlamıştır. Bu takvim uyarınca anlaşmanın uygulanması sonucunda 1996 yılının sonlarında Çırak petrol yatağının birinci platformundan erken petrolün üretimi planlanıyor. Anlaşmada erken petrolün ihracı için özel petrol hattının inşası ve erken petrol üretilince hemen onun ihracının sağlanması öngörülüyor.

Bu programı uygularken konsorsiyumun yürütme komitesi pek çok çalışmada bulunmuştur ve bu etkinlikler sonucunda, aynı zamanda Azerbaycan Cumhuriyeti yönetiminin bu alanda öne sürdüğü önerilerle ilgili olarak erken petrolün ihracı için iki petrol hattının yapımına ilişkin karar verilmiştir. 9 Ekim 1995'te alınan karar uyarınca petrol boru hatlarının birisi Rusya üzerinden Novorossisk limanına, ötekisi ise Gürcistan üzerinden Karadeniz'deki Supsa limanına kadar uzanacaktır.

Azerbaycan Cumhuriyeti ile Rusya Federasyonu arasında erken petrolün ihracı için petrol hattının yapılmasına ilişkin görüşmeler, müzakereler yapıldı ve bu görüşmelere, elbette, konsorsiyumun

yürütme komitesi de katıldı. Görüşmeler sonucunda 18 Ocak'ta Moskova'da Rusya Federasyonu Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti arasında gerekli sözleşme imzalandı. Bu sözleşmeyi Rusya Federasyonu adına Başbakan Viktor Çernomirdin, Azerbaycan adına ise ben imzaladım. İmzalanmış olan sözleşme uyarınca her iki tarafın - Rusya Federasyonu Hükümeti'nin ve Azerbaycan Hükümeti'nin- gerekli kararları almaları gerekmektedir ve bu kararlar bizim tarafımızdan onaylanmıştır. Ben, Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak ilgili kararnameyi imzaladım ve Rusya hükümeti de bu sözleşmenin yaşama geçirilmesi için gerekli kararı onayladı. Daha sonra sözleşmenin yaşama geçirilmesi ve sözleşme temelinde anlaşmanın imzalanması için uygun ortam sağlandı.

Azerbaycan petrolünün Rusya üzerinden Karadeniz'in Novorossisk limanına ihracı amacıyla yapılacak olan petrol boru hattının inşasına ilişkin sözleşmenin imzalanması için bugün biz bu törene toplanmış bulunmaktayız. Bu vesileyle Rusya Federasyonu hükümetinin bu anlaşmayı imzalamak için yetkili kıldığı Rusya'nın Transneft Şirketi Başkanı Valeri Dmitriyeviç Çernyayev, bizim konsorsiyumun üyesi ve Rusya ile Azerbaycan arasında petrol boru hattının inşa edilmesi için büyük çalışmalar yapan Rusya'nın LUKoil Şirketi Başkanı Vahit Alekperov Bakü'ye geldiler. Bugün bu törene konsorsiyumun yürütme komitesinin başkanlığını yapan Sayın Terry Adams davet edildi, konsorsiyumun bütün üyeleri ve Azerbaycan'da faaliyette bulunan yabancı petrol şirketlerinin temsilcileri de buraya davet edilmişler.

Bugün burada bu sözleşmenin imzalanması büyük ve önemli bir olaydır. Bu, 1994 yılı Eylül ayında imzalanmış olan petrol anlaşmasının fiilen uygulanması yönünde atılan büyük bir adımdır. Biz buna çok değer veriyoruz ve onun için de bu sözleşmenin imzalanması nedeniyle böyle bir tören düzenledik.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasının imza töreninde konuşması

Lüksemburg, 22 Nisan 1996

Sayın bayanlar ve baylar!

Azerbaycan Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasında bugün imzalanan ortaklık ve işbirliği anlaşması genç, bağımsız Azerbaycan devleti için çok büyük önem arz eden tarihi bir gelişmedir.

Anlaşma, çok yönlü işbirliğini yaygınlaştırmak ve derinleştirmek, uluslararası barış ve güvenlik, entegrasyon ilkelerini pekiştirmek, insan haklarını korumak, tüm Avrupa kıtasında kalkınma ve verimli işbirliğini sağlamak için geniş ufuklar açıyor.

Azerbaycan, Avrupa ülkeleri arasında entegrasyon süreçlerinin geleceğine büyük umutlar bağlıyor ve eşit haklara sahip bir üye olarak bu süreçlere aktif bir biçimde katılacaktır.

Azerbaycan Cumhuriyeti, bağımsızlığını kazandıktan sonra demokratik, laik, hukuk devleti kuruluşu yolunda kararlılıkla ilerliyor. Bu alanda kısa sürede büyük başarılar kazanmıştır. Cumhuriyette otuzdan fazla siyasi parti faaliyette bulunuyor, siyasal çoğulculuk, ifade özgürlüğü, basın ve vicdan özgürlüğü sağlanmıştır. Halk oylaması yolu ile bağımsız Azerbaycan'ın ilk demokratik anayasası kabul edilmiş, cumhuriyetin parlamentosuna çok partili sistem zemininde ilk demokratik seçimler yapılmıştır.

Biz özgür girişimcilik ve piyasa ekonomisine dayanan geniş kapsamlı ekonomik reformlar uyguluyoruz. Mülkiyetin özelleştirilmesine ilişkin devlet programı onaylanmıştır ve yaşama geçirilmektedir. Özel sektörün oluşturulması ve yabancı yatırımların ülkeye çekilmesi için her türlü ortam sağlanmaktadır.

Dünyanın öncü şirketleri ile imzalanan anlaşmalar Azerbaycan'ın dünya ekonomi sistemi ile bütünleşmesinde önemli rol oynuyor. Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe bulunan enerji kaynaklarını ortak işletilmesine ilişkin yabancı şirketlerle yapılmış olan petrol anlaşmaları bunun bariz kanıtıdır.

Biz ekonomik reformları yaşama geçirmek için uluslararası finans kurumları ve uluslararası örgütlerle sıkı işbirliği yapıyoruz. Avrupa Birliği ile işbirliğine ise özellikle büyük önem veriyoruz.

Avrupa Birliği'nin elde ettiği birikim ve bu birliğe üye olan devletlerin demokrasiyi geliştirme, verimli bir ekonomiyi oluşturma, kendi halklarının refahını sağlama yolunda kazandıkları başarılar genç bağımsız devletler için güzel bir örnektir.

Avrupa Birliği uluslararası barışı ve güvenliği koruyup tesis etme ve pekiştirme alanında da büyük başarılar kazanmıştır. Avrupa Birliği'nin birçok uluslararası kritik sorunlarla ilgili ortaya koyduğu ilkesel tutumlar gerek Avrupa'da gerekse onun sınırları dışında süren anlaşmazlıkların adil çözümüne defalarca katkıda bulunmuştur. Biz Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya'daki mevcut sorunların çözümüne de aktif bir biçimde katılacağını ve bunun da bölgede barış ve istikrarın kısa sürede sağlanmasında etkili olacağını ümit ediyoruz.

Azerbaycan'a yönelik olarak yapılan saldırı sonucunda topraklarımızın % 20'si işgal edilmiş, binlerce köy, kent, sosyal kurumlar, ulusal ekonomik tesisler, kültürel anıtlar yıkılmış, yerle bir edilmiştir. İşgal altındaki topraklardan bir milyondan fazla Azerbaycan vatandaşı kendi evlerini terketmek zorunda kalmışlar ve göçmen durumunda yaşıyorlar.

Büyük kayıplara, halkımıza maddi ve manevi açıdan verilen zararlara rağmen, biz Ermenistan'la sorunun barışçı yolla, AGİT Minsk Grubu çerçevesinde görüşmeler yoluyla çözümünden yanayız. Barışı sağlamak için devletlerin egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve sınırların dokunulmazlığının tanınması, uluslararası hukuk normlarının yerine getirilmesi gerekir.

Bu ilkelere bundan böyle de bağlı kalacağımızı, Ermenistan ile Azerbaycan arasında barışın tesisine çalışacağımızı bugün şu önemli toplantıda bir kez daha beyan ediyorum.

Bunun için işgal altındaki Azerbaycan topraklarından Ermenistan silahlı kuvvetleri çekilmelidir.

Yerlerinden, yuvalarından zorla göç ettirilmiş mülteciler öz yurtlarına geri dönmelidir.

Azerbaycan Cumhuriyeti, Dağlık Karabağ'a Azerbaycan devletinin sınırları içinde, dünyadaki çağdaş uygulamalarda görülen en geniş özerklik statüsünü tanımaya hazırdır. İki devlet arasında barışın sağlanması bölgede istikrarı ve ekonomik refahı temin edecektir.

Fırsattan yararlanarak Azerbaycan'a yapılan insani yardım dolayısıyla Avrupa Birliği'ne teşekkürlerimi ifade ederim. İnsani yardım askeri saldırı sonucunda zarara uğramış binlerce kişinin durumunu iyileştirmiştir. Avrupa Birliği, genç devletimizin gereksinimlerinin karşılanması ve sorunlarının çözümünde bundan böyle de kendi yardımseverliğini esirgemeyecektir.

Azerbaycan ile Avrupa Birliği'nin ilişkilerinde yeni bir sayfayı açmakla birlikte barış ve istikrar için, Avrupa kıtasının bütün halklarının refahı için elimizden geleni yapacağımızı bir kez daha beyan ediyorum.

İlginize teşekkür ederim.

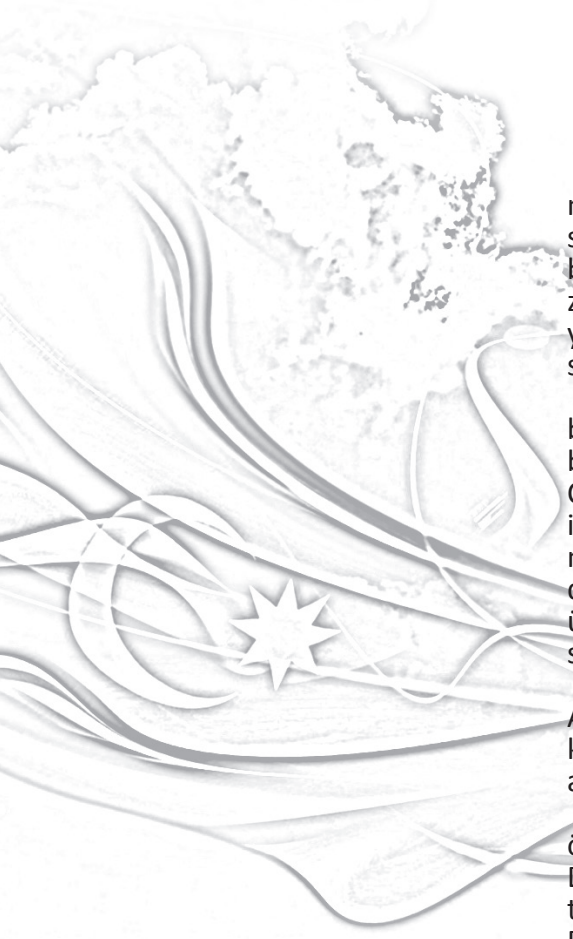

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Hazar'ın Azerbaycan sektöründe bulunan Şahdeniz yatağının ortak işlenmesine ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması

4 Haziran 1996

Sayın bayanlar ve baylar!

Sayın konuklar!

Bugün, 4 Haziran 1996 tarihi Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yaşamında petrol ve doğal gaz üretimine, petrol ve doğal gaz endüstrisine adanmış bir tarihtir. Biz bugün sabah Azerbaycan'da, Bakü'de büyük uluslararası petrol-gaz sergisini açtık. Ardarda üç yıldır düzenli olarak, Azerbaycan'da bu tür muhteşem bir petrol-gaz sergisi yapılıyor ve bu serginin katılımcılarının sayısı her geçen yıl artıyor, serginin kapsamı genişliyor.

Biz hepimiz bugün uluslararası petrol-gaz sergisinin Azerbaycan'da her sene yapılacağı, faaliyet göstereceği ve bunun bir gelenek halini alacağı konusunda uzlaştık. Bu, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde zengin petrol-gaz yataklarının bundan böyle de işlenmesi bakımından cumhuriyetimize duyulan ilgidir, aynı zamanda Azerbaycan'a bir petrol ülkesi olarak biçilen yüksek değerdir. Aynı zamanda bu, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dünya ülkeleri, şirketleri ile bağımsız olarak ilişki kurmasını gözler önüne seren bir gelişmedir.

Azerbaycan'da eski zamanlardan bu yana petrol üretilmektedir. Azerbaycan, daha geçen yüzyılda dünyada petrol ülkesi olarak ün kazanmıştır. Ne var ki son yıllara kadar ülkemizde böyle bir sergi asla yapılmamıştır.

Aynı zamanda biz bugün bu muhteşem Gülistan Sarayı'nda önemli yeni bir olay dolayısı ile toplanmış bulunuyoruz. Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründeki Şahdeniz petrol-doğal gaz yatağının ortak işlenmesine ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi ile dünyanın birkaç büyük petrol şirketi arasında anlaşmanın imza töreni için toplandık.

Biz son iki yılda üçüncü kezdir dev bir petrol anlaşması imzalıyo-

ruz. Üçüncü kezdir bu önemli gelişmeden dolayı burada, Gülistan Sarayında toplanıyoruz. 20 Eylül 1994 tarihinde Bakü'de imzalanmış dev petrol anlaşması, Azerbaycan Cumhuriyeti ile dünyanın itibarlı petrol şirketleri arasında yapılan anlaşma artık gerçekleşiyor, uygulanıyor ve sonuçlarını veriyor. "Asrın Anlaşması" olarak tanımlanan bu anlaşma Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan Azeri, Çırak, Güneşli yataklarının ortak işlenmesini konu alıyor.

Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan Karabağ petrol yatağının ortak işletilmesi ve hizmete sunulması için geçen sene Kasım ayında ARDNŞ (red. SOCAR) dünyanın birkaç büyük petrol şirketi ile ikinci petrol anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma da gerçekleşiyor, uygulanıyor ve umarım sonuçlarını verecektir.

Bugün imzalanmak üzere hazırlanan anlaşma Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründeki Şahdeniz petrol-doğal gaz yatağının ortak işlenmesi ve kullanılması ile ilgilidir. Şahdeniz yatağı Azerbaycan jeologları, bilim adamları, petrolcüleri tarafından açılan, keşfedilen çok zengin yataklardan biridir. Bu yatak jeolog ve bilim adamlarımızca daha on yıllar önce keşfedilmiş, 80'li yıllarda açılmıştır. Biz nihayet bu yatağın fiilen kullanıma sunulması için büyük bir adım atıyoruz.

Bilgilerimize göre, 1990 yılı civarında Azerbaycan'ın doğal gaz ihtiyacını karşılamak için Devlet Petrol Şirketi tarafından Şahdeniz yatağında sondaj kuyusunun açılmasına başlanmış, verilen bilgilere göre yaklaşık 2 bin metre derinliğe inilmiş, fakat maddi kaynakların, olanakların yetersizliği nedeniyle bu çalışmaya devam edilmemiş ve işi oluruna bırakmışlar. Eylül 1992'de Azerbaycan hükümeti Şahdeniz yatağının işlenmesi ile ilgili Büyük Britanya Krallığı'nın British Petroleum ve Norveç'in Statoil şirketleri ile bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmada söz konusu yatağın ortak işlenmesi için görüşmelerin yürütülmesi ve yatağın işletilmek üzere hazırlanması ile ilgili British Petroleum ve Statoil şirketlerine özel yetkiler tanınmıştır. Bu iki şirket bir konsorsiyum kurmak suretiyle çalışmalara başlamış, ardından Türkiye'nin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı şirketi de bu konsorsiyuma katılmış, kendi olanakları çerçevesinde bu çalışmaları yürütmüşler.

Son yıllarda ARDNŞ, ülkemiz ekonomisini geliştirmek amacıyla Azerbaycan Cumhuriyeti'nin petrol-doğal gaz rezervlerinin, mevcut yataklarının verimli değerlendirilmesi için gerekli çalışmaları yapmıştır. Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR), bilim adamlarımız, jeologlarımız, petrolcülerimiz son yıllarda Şahdeniz yatağında bir takım araştırmalarda bulunmuş, çalışmalar yapmışlar. Bunların sonucunda, Ekim 1995'te ARDNŞ, Şahdeniz yatağının dünyanın büyük petrol şirketleri ile ortak işlenmesinin zorunlu olduğunu düşünmüş ve bu konuda bana bir öneri sunmuştur. Aynı öneriye dayalı olarak bu alanda çalışmaların yapılması için ben kendilerine gerekli yetki ve talimatları verdim. Yapılan çalışmalar sonucunda Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi, dünyanın bir dizi petrol şirketleri ile Şahdeniz yatağının ortak işlenmesi ve kullanılmasına ilişkin anlaşma tasarısını hazırlayarak bana sundu.

ARDNŞ, bu anlaşma tasarısını hazırlarken, Şahdeniz yatağının fiilen kullanıma açılması için önlemler alırken, British Petroleum, Statoil, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı şirketlerinin yanı sıra dünyanın başka petrol şirketlerinin de bu petrol yatağının işlenmesine katılımı önerilerinde bulundu ve bu önerileri gerçekleştirmeyi başardı. Böylece bu petrol-gaz yatağının işlenmesine Rusya Federasyonu'nun LUKoil, Fransa'nın Elf Aquitaine şirketleri ve İran İslam Cumhuriyeti petrol şirketi de katıldı. Hazırlanan anlaşma, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile Büyük Britanya'nın British Petro-

leum, Norveç'in Statoil, Türkiye'nin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Rusya'nın LUKoil, Fransa'nın Elf Aquitaine şirketleri ve İran petrol şirketi arasında ortak çalışmaların yapılmasına ilişkin anlaşmadır.

Ben bu petrol-gaz yatağının ve aynı zamanda bu anlaşmanın bazı rakamları hakkında da konuşmak istiyorum. Verilen bilgilere göre, Şahdeniz yatağından 400 milyar metreküp doğalgaz, 200 milyon ton kondensat gaz ve 100 milyon ton petrol çıkarılması beklenmektedir. Nitekim bu, çok büyük rezervi olan petrol-gaz yatağıdır ve böyle bir yatağın işlenmesi ve değerlendirilmesi hem Azerbaycan Cumhuriyeti'ne hem bu anlaşmaya dahil olan şirketlere, söz konusu şirketlerin mensup olduğu ülkelere, kuşkusuz, çok büyük yarar sağlayacaktır.

Anlaşmada öngörülen projeyi gerçeğe dönüştürmek için dört milyar ABD doları değerinde yatırım yapılması planlanmıştır ve anlaşma 30 sene zarfında uygulanacaktır. Böylece bu anlaşma hem Azerbaycan Cumhuriyeti için hem anlaşmanın gerçekleşmesine katılacak olan şirketler ve onların mensup olduğu ülkeler için ekonomik bakımdan çok yararlıdır.

Tüm bu verileri dikkate alarak ben bu anlaşmayı beğendim ve bu proje temelinde anlaşmanın imzalanması yönünde bir kararname imzaladım. Bunların sonucunda biz burada bu anlaşmanın imza töreninde toplanmış bulunuyoruz.

Ben Azerbaycan'ın yeni petrol-doğal gaz yataklarının işlenmesinde artık birkaç yıldır bizimle işbirliği yapan Büyük Britanya Krallığı hükümeti ve bu ülkenin British Petroleum şirketinin yine bizimle bir ara olmasından duyduğum memnunluğu belirtmek isterim. Bu vesileyle ben Büyük Britanya Krallığı Enerji ve Sanayi Bakanı Tim Eggar'ı bilhassa selamlıyorum ve bu alandaki hizmetlerinin altını çiziyorum. Şunu da belirtmeden geçemem, bu çalışmalara başladığımız sırada -ilk anlaşmanın imzalanmasından bu yana- Sayın Tim Eggar hep bizimle oldu ve bugün de bu törene katılıyor.

Azerbaycan ile Norveç arasında işbirliği de çok istikrarlı bir şekilde sürüyor. Norveç'in Statoil şirketi, bizim ilk büyük anlaşmaya dahil olmuştur ve bugün bu anlaşmada da tekrar aktif rol oynamaktadır. Bu bakımdan ben Norveç hükümetinin Azerbaycan'a olan ilgisini ve Norveç devletinin, hükümetinin Sanayi ve Enerji Bakanı Sayın Stoltenberg'in burada bulunmasını özellikle vurguluyorum. Kendisi sergiye katıldı ve önemli bir konu dolayısıyla şimdi ülkesine geri dönmek zorunda. Fakat şu an bizimle beraber. Statoil yöneticileri ve Norveç Sanayi ve Enerji Bakanlığı temsilcileri de şimdi burada bizimle birlikteler, bu anlaşmanın imza törenine katılıyorlar. Ben kendilerini selamlıyorum.

Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait petrol-gaz yataklarının dünya şirketleri ile ortak işlenmesi sürecinde biz başından beri Rusya Federasyonu ile işbirliği yapıyoruz. Ekim 1993'te Rusya Federasyonu Yakıt ve Enerji Bakanı Sayın Yuri Şafrannik kalabalık bir heyetle Azerbaycan'ı ziyaret etti. O sırada biz Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti arasında Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründeki petrol yataklarının ortak işlenmesi hakkında bir sözleşme imzaladık. Rusya Federasyonu ve onun büyük petrol şirketi LUKoil bizim şimdiye kadar imzaladığımız anlaşmaların hepsine -Eylül 1994'te imzalanmış anlaşmaya, Kasım 1995'te Karabağ petrol yatağının ortak işlenmesiyle ilgili imzalanmış anlaşmaya- dahil olmuştur. Bugün Rusya Federasyonu'nun Lukoil şirketi Şahdeniz yatağının ortak işlenmesi ile ilgili hazırlanan anlaşmaya da taraf olmuştur. Ben bunu çok olumlu bir durum olarak değerlendiriyorum. Ben bunu Azerbaycan ile Rusya arasındaki ekonomik işbirliğinin bir göstergesi olarak vurgu-

luyorum. Bu vesileyle Azerbaycan'a gelmiş heyeti ve Rusya Yakıt ve Enerji Bakan Birinci Yardımcısı Sayın Vladimir Kostunin'i özellikle selamlıyorum.

Bugün imzalanacak sözleşmenin özelliklerinden biri de petrol-gaz sanayisi sektöründe yeni ülkelerle işbirliğine başlıyor olmamızdır. Söz konusu ülkelerden biri Fransa ve bu ülkenin ünlü Elf Aquitaine şirketidir. Ben Fransa ile bu alandaki işbirliğimizi pozitif değerlendiriyorum ve bundan memnun kaldığımı belirtmek istiyorum. Bu vesileyle Fransa'dan Azerbaycan'a gelmiş heyetin başkanı, Fransa Cumhuriyeti Sanayi ve Enerji Bakan Yardımcısı Guy Arlette ve Elf Aquitaine Şirketi Başkanı Sayın Philippe Jaffre'yi bilhassa selamlıyorum.

Ben belirttim ve bir kez daha belirtmek istiyorum, Türkiye Cumhuriyeti Türk Petrolleri Şirketi, petrol-gaz endüstrisi alanında bizimle yoğun işbirliği yapıyor. Onlar birkaç yıldır British Petroleum ve Statoil şirketleri ile beraber Şahdeniz yatağı ile ilgili anlaşmanın işlenip hazırlanması için uğraşıyorlar. İşte bunların sonucudur ki, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı şimdi imzalanacak anlaşmada aktif olarak yer almaktadır. Bize sürekli Türkiye'den üst düzey heyetler geliyor. Sayın büyükelçi Türkiye Enerji Bakanı'nın ülke içi durum nedeniyle bugün buraya katılamadığını bildirdi. Fakat biz onu da buradaymış gibi düşünüyoruz. Bugün ben Türkiye Cumhuriyeti ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın anlaşmaya dahil olmasını bilhassa vurguluyorum. Azerbaycan'a gelmiş Türkiye Cumhuriyeti heyetini, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Başkanı Sayın Sıtkı Sancar'ı ve Türkiye'den gelmiş konuklarımızın hepsini selamlıyorum.

İran, Azerbaycan'ın yakın komşusu, dostudur, Azerbaycan ile İran arasında işbirliği her geçen gün gelişiyor. Şimdi biz İran ile petrol-gaz endüstrisi alanında da işbirliğimizi pekiştiriyoruz. Bu işbirliğimizin sağlandığını belirtmek isterim. Azerbaycan petrolcüleri, Hazar Denizi'nin İran sektöründe iki kuyunun açılması ile ilgili sipariş almışlar ve orada çalışıyorlar. Biz bunu İran ile işbirliğimizin bir örneği olarak değerlendiriyoruz. Hazar Denizi'nde İran'ın kendine ait sektörü bulunuyor. Mamafih, Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründeki Şahdeniz yatağının işlenmesine İran'ın da katılmasını ben olumlu bir gelişme olarak yorumluyorum. Sanırım, bu işbirliğimizi daha da geliştirecektir. Bugün imzalanacak sözleşmeye İran İslam Cumhuriyeti'nin OİEK şirketi de katılıyor. Ben İran İslam Cumhuriyeti'nden gelen misafirlerimizi selamlıyorum, Ulusal Petrol Şirketi Birinci Başkan Yardımcısı Sayın Seyid Ali Ekber Haşimi'yi selamlıyorum.

İmzalanmak üzere sunulan anlaşma, Azerbaycan'ın petrol yatağında yedi ülke şirketlerinin ortak çalışmasına dayanıyor: Azerbaycan Cumhuriyeti, Büyük Britanya Krallığı, Norveç, Rusya, Türkiye, Fransa, İran. Bu, çok önemli bir durumdur.

Ben sizleri, tüm Azerbaycan halkını bu önemli gelişmeden dolayı, yeni petrol anlaşmasının imzalanmasından dolayı yürekten kutluyorum ve ekonomik işbirliği, ekonominin geliştirilmesi alanında attığımız bu büyük adımın Azerbaycan halkının refahı için yeni başarılar sağlayacağını umuyorum.

Bu sözleşmenin imzalanması vesilesiyle bu salonda toplananları, yurtdışından gelmiş konuklarımızı, Azerbaycan'da görev yapan yabancı ülkelerin büyükelçilerini, uluslararası kuruluşların ülkemizdeki temsilcilerini, tüm konuklarımızı yürekten selamlıyorum, böylesine önemli olaylara ileride tekrar tanık olacağımızı umuyorum.

Hepinizi bir kez daha kutluyorum. Anlaşmayı imzalayabiliriz diye düşünüyorum. Buyurun.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, büyük Azerbaycan şairi ve düşünürü Muhammed Fuzûlî'nin doğumunun 500. yıldönümü ile ilgili düzenlenmiş törende yaptığı konuşma

Cumhurbaşkanlığı Sarayı, 8 Kasım 1996

Sayın Bayanlar ve Baylar!

Değerli konuklar, arkadaşlar!

Sizleri büyük Azerbaycan şairi Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümü, halkımızın bayramı vesilesiyle yürekten kutlarım!

Muhammed Fuzûlî'nin 500.doğum yıldönümü törenine, kutlama etkinliklerine katılmak üzere birçok ülkelerden cumuriyetimize gelmiş bulunan heyetlere, devlet adamlarına, toplum adamlarına, bilim, kültür adamlarına, tüm konuklarımıza Fuzûlî'nin sanatına, Azerbaycan Cumhuriyeti'ne gösterdikleri saygı ve özen için teşekkürlerimi, şükranlarımı sunarım.

Muhammed Fuzûlî'nin doğumunun 500. yıldönümü ile ilgili etkinlikler üç senedir Azerbaycan'ın dört bir köşesinde ve tüm dünyada yapılmaktadır. Bu üç yıl boyunca Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümü ile ilgili Azerbaycan Cumhuriyeti'nde, onun her yerinde - kentinde, kasabasında, her köşesinde - büyük törenler düzenlenmiş, bu büyük şairin yapıtlarına saygı ve sevgi ifade edilmişitir.

Muhammed Fuzûlî'nin doğum yıldönümü sadece Azerbaycan'da değil, dünyanın birçok ülkelerinde törenlerle kutlanmıştır. Türkiye'de (Ankara), Rusya'da (Moskova), Irak'ta (Bağdat, Kerbela, Kerkük), İran'da (Tahran), Gürcistan'da, Kazakistan'da, Dağıstan'da Derbent'te, Mahaçkala'da, Paris'te, UNESCO Genel Merkezinde Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümü ile ilgili etkinlikler düzenlenmiştir. Muhammed Fuzûlî'nin yapıtlarının, onun mirasının geniş tanıtımı yapılmış ve tüm dünyaya aktarılmıştır.

Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümünün dünya genelinde kutlanmasına ilişkin Birleşmiş Milletler'e bağlı UNESCO örgütünce alınmış karar halkımıza, kültürümüze, Muhammed Fuzûlî'ye verilen büyük değer, saygı ve ihtiramın göstergesidir. Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümü nedeniyle Birleşmiş Milletler'in UNESCO örgütünün Genel Müdürü Sayın Federico Mayor Azerbaycan'a gelmiştir, bugün bizimle birliktedir, bu yıldönümünü bizimle beraber kutluyor.

Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümü ile ilgili Azerbaycan'da son üç yılda büyük törenler düzenlenmiştir. Türk Dünyası Yazarları'nın 3. Kurultayı'nda Muhammed Fuzûlî'nin yapıtları ve onun doğumunun 500. yıldönümü ilgi odağı olmuştur. Türkçe konuşan ülkelerin uluslararası TÜRKSOY örgütünün 8. toplantısında Muhammed Fuzûlî'nin eserleri, onun mirası ilgi odağı olmuştur. Bakü'de uluslararası sempozyum düzenlenmiştir. Muhammed Fuzûlî'nin eserleri aynı günlerde hem Azerbaycan kamuoyunun gözünde daha bir değer kazanmış, hem de tüm dünyada gözler önüne serilmiştir.

Muhammed Fuzûlî, Azerbaycan halkının büyük şairi, bilim adamı, filozofu olmanın yanı sıra, Türkçe konuşan tüm Türk kökenli halklara, bütün Türk, İslam dünyasına mensuptur.

Muhammed Fuzûlî'nin sanatı, eserleri, mirası dünya kültürüne büyük katkılar sağlayarak dünya kültürünü zenginleştirdi. Muhammed Fuzûlî, 40 senelik yaratıcılığı döneminde 500 sene yaşayan büyük eserler yaptı. O, Azerbaycan şiirinin, Doğu şiirinin doruk noktasına ulaştı. Onun yazdığı şiirler, onun şiir sanatı, gazelleri, kasideleri, rubaileri 500 senedir insanlara büyük manevi güç veriyor.

Muhammed Fuzûlî'nin sanatında bilimin, felsefenin birçok alanları geniş bir biçimde incelenmiş ve eserlerinde kendi ifadesini bulmuştur. Onun bütün eserleri birer şiir, edebiyat örneği olmakla birlikte büyük felsefi görüşler, bilimsel düşünceler barındırmaktadır. Muhammed Fuzûlî yaşadığı dönemden önceki dönemi geniş bir şekilde analiz etmiş ve hem Doğu'nun ondan önce yarattıklarını, hem eski Yunan, antik Roma edebiyatının, eski Hind edebiyatının örneklerini kendi eserlerinde bir araya getirerek, yapıtlarında Doğu ile Batı'nın sentezinin bir sonucu olarak şiirin, bilimin, felsefenin en doruk noktalarına ulaşmıştır.

Muhammed Fuzûlî kendi eserleri, yapıtları ile kendisine yıkılmaz bir heykel, bir anıt dikmiştir. Bu anıt 500 senedir insanların gönlündedir. O, her Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşının gönlündedir. Bu, manevi bir anıttır. Bu anıt tüm fırtınaları, rüzgârları, depremleri, tüm savaşları, dövüşleri, çatışmaları atlatarak yaşıyor, günden güne yeni zirvelere ulaşıyor. Biz bugün, bu halk bayramı gününde Muhammed Fuzûlî'nin Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Fuzûlî meydanına dikilmiş heykelini ziyaret ettik, onun heykeline çelenk bıraktık. Fakat Fuzûlî'nin kendisinin yaptığı manevi heykel bizim herbirimizin gönlündedir. O hep yaşayacak, gelecek kuşakların gönlünde de yaşayacaktır.

Muhammed Fuzûlî, halkların geçtiği tarihi yolu inceleyerek tüm insanlığa özgü çok üstün felsefi görüşleri, değerleri kendi eserlerine yansıtmıştır. Kendi yaşadığı devirde gelişen toplumsal politik süreçleri, insan toplumunu, insanların hayatını araştırarak insanlar ve topluma ölmez düşünceler aktarmış, ölmez tavsiyelerde bulunmuştur. O, tüm eserlerinde insan toplumunu, insanların birbirlerine karşı tutumlarını, insanlardaki bütün olumlu özellikleri methetmiş, insanlarda, toplumda bulunan olumsuz unsurlara karşı itirazını, nefretini ifade etmiştir.

Muhammed Fuzûlî'nin eserlerinde insanların sevgisi, aşkı, birbirlerine karşı tavrı, bağlılığı, güveni övülmüş, terennüm edilmiştir. Muhammed Fuzûlî, tüm eserlerinde insanları sadakata, güvene, anne-babaya, vatana, toprağa, aşka, sevgiye, kendi yüce duygularının peşinden gitmeye davet etmiştir. Bunların hepsi 500 sene öncesinde olduğu gibi, bugün de insanlar için en önemli, vazgeçilmez üstün manevi özelliklerdir.

Muhammed Fuzûlî kendi dönemindeki hayatı anlatarak, kendi bulunduğu ortamdan beslenerek yarattığı eserleri uzak gelecek için öngörmüştür. Bu yüzden de Fuzûlî'nin çalışmaları 500 senedir yaşıyor ve bundan böyle de yüzyıllar, binyıllar boyunca yaşayacaktır.

Muhammed Fuzûlî, dönemin egemen dili Arapça ve Farsça yazmıştır. Fakat bizim için en önemli husus, Muhammed Fuzûlî'nin eserlerinin büyük bir bölümünü Türk dilinde, günümüzdeki Azerbaycan dilinde yazmış olmasıdır. Bu, Muhammed Fuzûlî'yi ondan önce ve sonra yaşamış, yaratmış ve halkımıza mensup olan birçok şairlerden, bilim adamlarından farklı kılan faktördür. Biz Fuzûlî'nin *Leyla ve Mecnun* eserini, Türkçe yazdığı divanı bugün de kendi dilimizde rahatlıkla okuyoruz, anlıyoruz. Nitekim Muhammed Fuzûlî'nin en büyük hizmetlerinden birisi de kendi döneminin ve ondan sonraki dönemin karışık süreçlerine rağmen, Türk dilini, ana dilini yaşatmasından, onu zirvelere taşımasından ibarettir.

Muhammed Fuzûlî'nin yaşadığı dönem çok karışık, büyük savaşlar dönemi olmuştur. O, bu savaşlara tanık olmuş ve savaşın, düşmanlığın, çeşitli ihtilafların kişiye, topluma ne denli büyük zararlar verdiğini kendi gözleriyle görmüştür. Bu yüzden de Fuzûlî'nin eserlerinin en büyük öğelerinden biri de şiddete, zulme, savaşa karşı itirazdır. O, insanları barışa, dostluğa, iyiliğe davet etmiştir, insanlardaki, toplumdaki bu özellikleri kendi eserlerinde methetmiştir.

Fuzûlî, bugünkü torunları gibi barışçı, iyiliksever bir kişi olmuş, hep kendi eserlerinde cömertliği, barışseverliği savunmuştur.

Muhammed Fuzûlî, eserleriyle ondan sonraki tüm kuşaklar üzerinde büyük etki yaratmıştır. Yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa şairler, yazarlar, bilim adamları pek çok şiir yazmış, yaratmışlar. Birçok kişi onu kopyalamaya çalışmıştı. Bu da Muhammed Fuzûlî yapıtlarının insanlığa, halklarımıza yaptığı büyük katkılardan biridir.

Muhammed Fuzûlî'nin eserlerinden doğan görüşler halkımızın, Türkçe konuşan öteki halkların, İslam dünyasına mensup halkların kültüründe, edebiyatında yeni büyük çalışmaların ortaya çıkmasına neden oldu. Bugün büyük gururla şunu söylemek istiyorum ki, Azerbaycan halkının büyük şairi Nizami Gencevi, Doğu'nun ünlü efsanesini temel alarak ilk defa kendisinin ölmez *Leyla ile Mecnun* eserini yaptı. Bu 12. yüzyılda oldu. 16.yüzyılda Muhammed Fuzûlî aynı efsanenye dayanarak *Leyla ile Mecnun* eserini yazdı. Dünyada *Leyla ile Mecnun* ile ilgili çok fazla sanat eseri bulunuyor. Orta çağlarda böyle yüzlerce eser yazıldı. Fakat Muhammed Fuzûlî'nin *Leyla ile Mecnun* eseri o efsanenin felsefi anlamını en yüksek zirvelere taşıdı.

20.yüzyılın başlarında büyük Azerbaycan bestecisi Üzeyir Hacıbeyov Muhammed Fuzûlî'nin eserinden esinlenerek Müslüman Doğu'da ilk opera eserini, *Leyla ile Mecnun* Operası'nı yazdı. 12. yüzyılda Nizami Gencevî bu konuda ilk eserini yazdı, 16. yüzyılda Muhammed Fuzûlî, *Leyla ile Mecnun* eserini yüksek zirvelere taşıdı, 20. yüzyılın başlarında Üzeyir Hacıbeyov, bu eserin temelinde Azerbaycan'ın ilk operasını yaptı. 90 senedir *Leyla ile Mecnun* Operası Azerbaycan

sahnesinden inmemektedir. Bu opera 90 sene boyunca bütün dünyayı dolaştı, Fuzûlî'nin yapıtlarını, Üzeyir Hacıbeyov'un çalışmalarını bütün dünyada gözler önüne serdi, Azerbaycan halkının şiirini, müziğini zirvelere taşıdı.

Yaşadığımız yüzyılda Azerbaycan yazarları, şairleri, bestecileri, ressamları, heykeltıraşları Muhammed Fuzûlî'nin eserleri üzerine, onun eserlerinden ileri gelen görüşleri değerlendirerek güzel eserler yaptılar. Kara Karayev'in *Leyla ile Mecnun Senfonisi*, Cahangir Cahagirov'un *Fuzûlî Kantatı* ve diğer çalışmalar örnek teşkil edebilir.

Böylece, Muhammed Fuzûlî kendi yapıtlarıyla, eserleriyle şimdiye dek yaşamış, şu anda da yaşamakta olan ve bizim hepimizi esinlendiren, manevi gıda ve güç veren eserleriyle sonraki kuşakların şair, yazar, besteci, ressam ve heykeltıraşlarının çalışmaları için güzel konular, düşünceler sağlamış, onlara ilham vermiş, sanatlarının yüksek zirvelerine ulaşmasına katkıda bulunmuştur. Tüm bunlar Muhammed Fuzûlî'nin eserlerinin ve onun sonraki kuşaklara bıraktığı mirasın konusu ve anlamıdır, bunların yüksek değeridir.

O dönemden bu yana 500 sene geçti. Bu yüzyıllar, bu yıllar boyunca Muhammed Fuzûlî hep yaşadı. Eserlerinin büyük çoğunluğunun bugüne kadar ulaşması da bir rastlantı değildir. Ancak Muhammed Fuzûlî bilimsel yönden, teorik açıdan şimdiki gibi araştırılmamış, incelenmemiş, tanıtımı yapılmamıştır.

Bu 500 sene zarfında ilk kezdir Muhammed Fuzûlî'nin doğum yıldönümü böylesine geniş çaplı olarak kutlanıyor, böylesine üst düzeyde anılıyor. Bu, bizim çağdaş Azerbaycan'ın, günümüz kuşağının, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin, Azerbaycan halkının kendi kültürüne, tarihine, büyük şahsiyetlerine gösterdiği saygı ve sevgidir. Fakat bu, Muhammed Fuzûlî'nin yapıtları ile ilgili incelemenin ve tanıtımın bir başlangıcıdır. Muhammed Fuzûlî'nin yapıtları, onun mirası öyle bir deryadır ki, onun derinliklerine inmek için, derin tabakalarındaki düşünceleri, tavsiyeleri benimsemek için, öğrenmek için daha çok çalışmaların yapılması gerekiyor diye düşünüyorum. 500. yıldönümü törenleri Muhammed Fuzûlî'nin eserlerinin ileride de bilimsel, teorik açıdan incelenmesi ve tanıtımının yapılması için büyük yollar açmaktadır.

Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümü etkinliklerini gelecek kuşakların unutmayacağından ve bu girişimi daha yükseklere taşıyacaklarından emin olduğumu belirtmek istiyorum.

Muhammed Fuzûlî'nin yapıtlarına, onun eserlerine karşı saygı ve şükran duygusu halkımızda hep vardı. Fakat önceleri Muhammed Fuzûlî'nin eserlerini ve yapıtlarını şimdiki gibi idrak edemedik. Bunlar da Azerbaycan halkının artık ulusal özgürlüğe, bağımsızlığa kavuşması ile bağlantılıdır. Şimdi biz kendi bağımsız devletimizde, bağımsız ülkemizde kendi tarihimizi, milli manevi değerlerimizi, geleneklerimizi özgür, daha gerçekçi biçimde, daha düzgün değerlendiriyor ve hiçbir şeyden çekinmeden, korkmadan tanıtabiliyoruz.

Biz Muhammed Fuzûlî'nin doğum yıldönümünü halkımızın, cumhuriyetimizin sıkıntılı bir döneminde kutluyoruz. Bildiğiniz üzere, sekiz sene önce Azerbaycan halkına karşı, Azerbaycan Cumhuriyeti'ne karşı Ermenistan tarafından silahlı saldırı yapılmıştır. Bu silahlı saldırı sonucunda Azerbaycan topraklarının bir kısmı, yüzde 20'si Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir, zaptedilmiş topraklardan bir milyondan fazla yurttaşımız göçe zorlanmış, kovulmuştur, şu an mülteci durumunda çadırlarda yaşıyor. Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü ihlal

edilmiş, milli devlet geleneği, toprak bütünlüğü büyük darbeler almıştır.

Bununla birlikte Azerbaycan kendi bağımsızlığını kazandığı sırada ve bağımsızlığına kavuştuktan sonra büyük toplumsal, politik, sosyo-ekonomik süreçler dizisinden geçti. Bu dönemde Azerbaycan'ın yaşamında çok tehlikeli, Azerbaycan'ın devlet düzeni açısından, milli kültürü açısından çok korkunç olaylar da yaşandı. Tüm bunlar Azerbaycan'ın sosyo-politik ve kültürel yaşamını zehirledi, düzenini bozdu, büyük zorluklara neden oldu. Mamafih, Azerbaycan kendi bağımsızlığını kazandıktan sonra ülkede demokratik laik hukuk devletini kurdu. Cumhuriyetimizde demokratik süreçler gelişiyor, ekonomik reformlar uygulanıyor. Biz yeni devlet kuruyoruz, yeni demokratik toplum oluşturuyoruz, yeni ekonomi biçimlerini geliştiriyoruz. Bunların hepsi çok karışık, aynı zamanda zorlu süreçlerdir.

Böyle bir zamanda, böyle bir dönemde Muhammed Fuzûlî'nin eserleri bize güç veriyor, ilham veriyor. Muhammed Fuzûlî'nin yapıtları her zaman halkımızın milli kimlik duygularının, hislerinin gelişmesini sağlamış ve halkımızı kendi milli kimliğini idrak etme, kollama ruhunda eğitmiştir. Muhammed Fuzûlî'nin yapıtları halkımızın milli özgürlük uğruna mücadelesinde, yeni devletin kuruluşunda, ülkemizde demokratik laik hukuk devletinin kurulması sürecinde bize yardım eden en büyük etkenlerden biridir. Biz halkımızın böylesine eski, zengin kültüre sahip olmasından çok gurur duyuyoruz. Biz halkımızın kendi büyük şahsiyetlerinin aracılığıyla Azerbaycan'ın ulusal manevi değerlerini daima kollayıp gözetmesi, zenginleştirmesi ve bugün insanlığa özgü değerlerin bir parçasına dönüştürmüş olması nedeniyle gurur duyuyoruz. Biz Muhammed Fuzûlî gibi büyük şairimizin, büyük bilim adamımızın, büyük filozofumuzun olmasından gurur duyuyoruz.

Kuşku yok ki, Muhammed Fuzûlî'nin 500. doğum yıldönümü törenleri halkımızın manevi yaşantısını daha da zenginleştiriyor, halkımıza daha büyük güç veriyor, halkımızın yurtseverlik, Vatana bağlılık, toprağa bağlılık duygularının oluşmasını sağlıyor ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü yeniden sağlamak, işgal edilmiş toprakları kurtarmak, Azerbaycan Cumhuriyeti'ni zirvelere taşımak için hepimizi seferber ediyor. Biz hem bugün, hem ileride kendi yaşamımızda, çalışmamızda Muhammed Fuzûlî'nin sağladığı manevi değerlerden yararlanarak halkımızı mutlu geleceğe götüreceğiz.

Bu yıldönümü etkinliklerinin, bu büyük bayramın halkımızı daha da birleştireceğine, birlik içinde olmasını sağlayacağına eminim. Muhammed Fuzûlî, insanları dostluğa, iyiliğe davet etmiştir. Aşkı, sevgiyi methederek, kişilerin manevi dünyasını, yüce duygularını överek Muhammed Fuzûlî, insanlara birlik, beraberlik, dostluk, iyi ilişkiler çağrısında bulunmuştur. Bugün Muhammed Fuzûlî'nin bu görüşleri bizim için herşeyden önemlidir. Biz ülkemizin bu zorlu aşamayı atlatması için, ülkemizin toprak bütünlüğünün sağlanması için, işgal edilmiş topraklarımızın kurtarılması için, ülkemizde demokratik süreçlerin geliştirilmesi için, ülkemizin uluslararası toplum içinde hak ettiği yeri alması için, onu daha ileri düzeylere götürmek için kendi içimizde sağlanan birlik ve beraberliği, dayanışmayı pekiştirmeliyiz.

Son yıllar Azerbaycan devletinin kudretinin arttığı yıllar oldu. Son yıllar Azerbaycan'daki iç sosyo-politik durumun istikrara kavuştuğu yıllar oldu. Son yıllar insanlar arasındaki ilişkilerde daha bir yakınlaşmanın görüldüğü, daha da ge-

liştiği yıllar oldu. Biz bunları kendi başarılarımız olarak değerlendiriyoruz. Mamafih, cumhuriyetin geleceği için bunların ilk adımlarımız olduğunu düşünüyoruz ve Muhammed Fuzûlî'nin eserlerinin, nasihatlerinin, bize sağlamış olduğu değerlerin ve mirasın bu yolda bize başarıyla ilerlemeye katkısı olacağına inanıyoruz.

Şan olsun şiir sanatına, şan olsun Fuzûlî'ye, şan olsun Fuzûlî'nin eserlerine!

Yaşasın bilim, kültür, yaşasın şiir!

Yaşasın bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in AGİT Lizbon Zirvesi'nde konuşması

Lizbon, 2 Aralık 1996

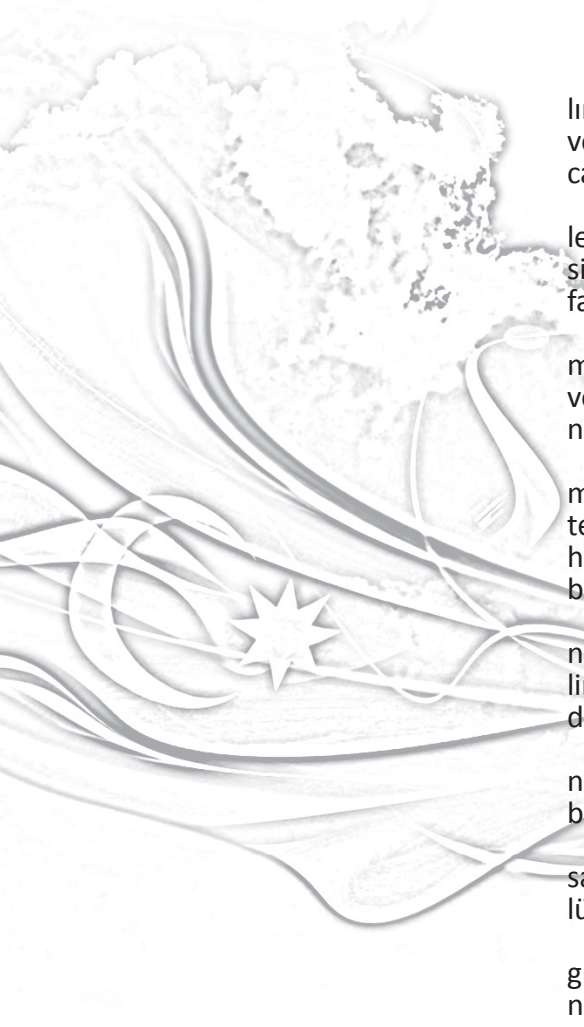

Sayın Başkan!

Bayanlar ve baylar!

Devlet ve hükümet başkanlarını, Zirve toplantımızın tüm katılımcılarını içtenlikle selamlıyorum. Bu toplantının Avrupa'da güvenlik ve işbirliğinin pekiştirilmesinde önemli bir aşama oluşturacağını umuyorum.

Avrupa kıtasında halklar ve ülkeler arasındaki karşılıklı ilişkilerin hukuki ve insancıl ilkelerinin standartlarını tespit eden Helsinki Nihai Belgesi'nin imzalanmasından bu yana yirmi seneden fazla bir zaman geçmiştir.

Bu zaman diliminde dünyada köklü ve olumlu değişiklikler meydana gelmiş, yeni bağımsız devletler ortaya çıkmış, özgürlük ve demokrasi ile ilgili düşünceler tüm Avrupa kıtasında, onun sınırlarının çok çok ötesinde egemen ilkelere dönüşmüştür.

AGİT'in, uluslararası güvenliğin sağlanması, devletlerin egemenliği, toprak bütünlüğü ve sınırların dokunulmazlığının desteklenmesi, anlaşmazlıkların barışçı yoldan çözümlenmesi, insan hakları ve temel özgürlüklerinin korunması alanındaki çalışmaları bu değişikliklerin gidişatını ve niteliğini büyük oranda etkilemiştir.

Zaman, AGİT'in sürekli varolan verimli bir örgüt olduğunu kanıtlamıştır ve biz örgütümüzün katettiği yola, onun Avrupa genelinde ve dünyada gelişen süreçlere yaptığı büyük katkılara yüksek değer biçiyoruz.

Bağımsızlığını yeniden elde eden, demokratik hukuk devletinin kurmak, pazar ekonomisini oluşturmak yolunu izleyen Azerbaycan halkı, AGİT'in fiili desteğini hep hissetmektedir.

Geçiş döneminin objektif güçlüklerine, zorla sürüklendiğimiz savaşın sonuçlarına rağmen, biz bağımsızlığımızı pekiştiriyor, köklü siyasal ve ekonomik reformları uyguluyoruz.

Azerbaycan'da siyasal çoğulculuk, çok partili sistem, ifade özgürlüğü, din ve inanç özgürlüğü gibi demokratik prensipler benimsenmiştir. Referandum yolu ile bağımsız Azerbaycan'ın ilk

demokratik Anayasası kabul edilmiş, çok partili sisteme geçilerek cumhuriyetin yeni parlamentosu oluşturulmuştur.

Ekonominin liberalizasyonu, devlet mülkiyetinin geniş kapsamlı özelleştirilmesi, tarım reformu, aynı zamanda hiçbir kısıtlama yapılmaksızın alım-satım hakkı gereğince toprağın özel mülkiyete geçişi başarılı bir şekilde yaşama geçirilmektedir.

Azerbaycan ekonomisine yabancı yatırım akımı için geniş olanaklar sağlanmıştır. Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründeki enerji kaynaklarının dünyanın en büyük petrol şirketleri ile ortak üretimine ilişkin değeri milyarları bulan anlaşmalar yapılmıştır**.**

Bağımsız demokratik devletlerin oluşturduğu Dünya Topluluğu ile Azerbaycan'ın siyasi ve ekonomik bütünleşme yolunun Azerbaycan halkının yaşamsal çıkarına uygun olduğuna eminiz ve AGİT'in, diğer uluslararası örgütlerin ve demokratik kurumların bizim bu stratejik çizgimize bundan sonra da destek vereceklerini umuyoruz.

Bayanlar ve Baylar!

Bölgesel sorunlar, saldırgan milliyetçiliğin ve bölücülüğün yaygınlaşması, uluslararası terör bizim bölgemizde barış, ilerleme ve kalkınma için gerçek bir tehlike olmayı sürdürüyor.

Eski Sovyet coğrafyasında, Kafkasya'da yaşayan halklar dahil olmak üzere birçok halklar kanlı savaşlara sürüklenmişlerdir. Bu savaşlar toplu can kaybı, etnik temizlikler, milyonlarca kişinin mülteci durumuna düşmesi, bağımsız devletlerin topraklarının işgali ile sonuçlanmıştır. Bu nedenle Avrupa kıtasında genel anlamda bir güvenliğin sağlanması için AGİT'in oldukça çok çalışması gerekiyor.

Bildiğiniz üzere, Ermenistan Cumhuriyeti, ezeli Azerbaycan toprağı olarak bilinen Dağlık Karabağ'ı ele geçirmek amacıyla cumhuriyetimize karşı saldırıda bulunmuştur.

Bu saldırı sonucunda Azerbaycan topraklarının % 20'si Ermenistan Cumhuriyeti'nin silahlı kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Yirmi bini aşkın vatandaşımız öldürülmüş, yüzbinden fazla insan yaralanmış veya sakat kalmış, altı bin kişi esir alınmıştır. Bir milyondan fazla Azerbaycanlı, yani ülkemiz nüfusunun yaklaşık olarak % 15'i mülteci durumuna düşmüştür. Onlar dört senedir kışı çadır kamplarında dayanılmaz koşullarda geçirmek zorunda kalıyorlar.

İşgal altındaki topraklarda 700 kadar şehir ve köy, bunun yanı sıra binlerce hastane, okul, konut Azerbaycan halkının tarihi ve kültürel anıtları tahrip edilmiş, yakılmış, yağmalanmıştır.

BM Güvenlik Konseyi'nin onayladığı dört kararda ve onun başkanının yayımladığı altı bildiride işgal altındaki tüm Azerbaycan topraklarından Ermenistan silahlı kuvvetlerinin derhal, tamamen ve koşulsuz olarak çekilmeleri, göçmenlerin ve mültecilerin sürekli yaşadıkları yerlere geri dönmeleri istenmektedir. Söz konusu belgelerde cumhuriyetimizin egemenliği ve toprak bütünlüğü, Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan Cumhuriyeti'ne ait olduğu onaylanmaktadır. Fakat Ermenistan Cumhuriyeti bu kararları önemsememektedir.

1992 yılında kurulmuş olan AGİT Minsk Grubu, Ermenistan-Azerbaycan sorununun barışçı yoldan çözümü için az çaba harcamamıştır. Onun girişimleri ve Rusya Federasyonu'nun etkin katılımı sonucunda Mayıs 1994'te ateşkes sağlanmıştır.

Ateşkes koşullarına uzun süre bağlı kalınması bizim barış özlemimizi gösteren önemli bir başarıdır. Ateşkes, istikrarlı bir seyir izleyen görüşmeler sürecini düzene koyma fırsatını sunmuş, sorunun çözümü için gösterilen çabaların güvenli bir zeminine dönüşmüştür ve Azerbaycan tarafı barış anlaşması imzalanıncaya dek bu koşullara

bağlı kalmak niyetindedir.

Biz, Ermenistan-Azerbaycan sorununun kısa bir zamanda çözülmesi ve AGİT'in çok uluslu, barış-koruma güçlerinin oluşturulması amacıyla 1994 yılında AGİT Budapeşte Zirvesi'nde alınmış kararları tümüyle destekledik.

Budapeşte Zirvesi'nin ardından Minsk Grubu bünyesinde yapılan görüşmeler süreci hız kazandı. Öte yandan cumhurbaşkanları temsilcileri düzeyinde Ermenistan ile doğrudan ikili görüşmeler sürecini geliştirdik, savaş esir ve tutsaklarını karşılıklı olarak salıverdik.

Bu sene Nisan ayında Lüksemburg'da Ermenistan Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti cumhurbaşkanlarının yayınladıkları ortak bildiri anlaşmazlığın çözümlenmesi doğrultusunda önemli bir adım oldu. Aslında bu bildiri, tarafların askeri ihtilafa uluslararası prensipler ve normlara uygun olarak son verilmesine yönelik iradelerini ortaya koyan ilk ortak Ermenistan-Azerbaycan belgesidir.

AGİT devlet başkanları ile bütün öteki düzeylerde yaptığım özel görüşmelerim sırasında biz geniş istişarelerde bulunduk, Ermenistan-Azerbaycan sorununun giderilmesi için en uygun, karşılıklı makul yöntemleri araştırdık.

Saygıdeğer Devlet ve Hükümet başkanları, ben Lizbon Zirvesi arifesinde sizlere birer mektup göndermiştim. Orada AGİT ilkelerine, BM tüzüğüne ve herkes tarafınca benimsenen uluslararası hukuk normlarına titizlikle uyulması temelinde anlaşmazlığın çözüm yöntemini önermiştim. Bu öneride tüm tarafların çıkarları dikkate alınmaktadır.

Çözümün bu uzlaşmalı yöntemi aşağıdaki bölümleri içermektedir: Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sınırları içinde Dağlık Karabağ'ın tüm nüfusunun güvenliğinin güvence altına alınması. Bu yöntem uluslararası arabulucular tarafından desteklenmektedir, AGİT dönem başkanının 1996 yılı Şubat ayında ihtilaf bölgesini ziyareti sırasında önermiş olduğu ilkelerle birçok açıdan uyumludur.

Oysa Ermenistan Cumhuriyeti, BM Tüzüğü'ne, AGİT prensiplerine ve uluslararası hukuka dayanan herhangi bir kararın alınmasından yan çiziyor.

O, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü tanımayı reddediyor, saldırının sonuçlarına meşruluk kazandırmak, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Dağlık Karabağ bölgesine bağımsızlık statüsünü elde etmek ve söz konusu bölgeyi Ermenistan'a bağlamak için çabalıyor.

Dağlık Karabağ nedeniyle çıkan Ermenistan-Azerbaycan sorununun başlanmasından bu yana Dünya, çok büyük olaylara sahne olmuştur. Eski Sovyet coğrafyasında yeni bağımsız devletler ortaya çıkmıştır, onların arasında Azerbaycan Cumhuriyeti de bulunuyor. Devletlerimizin egemenliği, sınırlarının dokunulmazlığı ve toprak bütünlüğü tüm uluslararası kamuoyunca onaylanmıştır.

Bu ilkelerin herhangi ihlali barış ve istikrarın teminine engel oluşturuyor, çatışmayı şiddetlendiriyor, halkların rahat ve mutlu gelecekle ilgili ümitlerini boşa çıkarıyor.

Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığı ile ilgili yasal olmayan iddialar uluslararası hukukun herkes tarafından kabul gören normları ile aynı kalıba sığmıyor. Biz söz konusu iddiaları hiçbir zaman kabul etmeyeceğiz. Biz Azerbaycan toprağında ikinci bir Ermeni devletinin kurulmasına izin veremeyiz.

Ermeni tarafı, başlattığı ve sekiz senedir süren bu ihtilafın Azerbaycan halkını çok büyük facia ve ıstıraplara maruz bırakmakla birlikte Ermeni halkını da zor duruma düşürdüğünü nihayetinde

anlamalıdır.

Sorunun BM tüzüğü, AGİT ilkeleri ve uluslararası hukuka dayanan çözümünün Ermenistan ile Azerbaycan arasında kısa bir sürede sağlam bir kalıcı barışın tesisine olanak tanıyacağına, Ermeni ve Azerbaycan halkları arasında iyi ilişkilerin yeniden kurulacağına, Dağlık Karabağ'ın tüm nüfusu için en uygun ortamı sağlayacağına eminim. Anlaşmazlığın ortadan kaldırılması Kafkasya ötesi bölgede başarılı ekonomik işbirliğini temin edecek, cumhuriyetlerimizde sosyo-ekonomik hedefleri başarılı bir şekilde yerine getirme, demokrasi ve özgürlüğün ürünlerinden tümüyle faydalanma fırsatını sunacaktır.

Biz savaş istemiyoruz, biz barış istiyoruz. Ben Ermenistan Cumhurbaşkanı Levon Ter Petrosyan'a, tüm Ermeni halkına çağrıda bulunarak kendilerini barışa ve işbirliğine davet ediyorum.

Ben AGİT Lizbon Zirvesine katılan devlet ve hükümet başkanlarından, Avrupa'da sürekli ve yıkıcı bölgesel sorunlardan biri olan Ermenistan-Azerbaycan sorununun kısa sürede çözüme kavuşması için çabalarını sürdürmelerini istiyorum.

Kıtamızda barış, istikrar ve halkların mutluluğu için tüm önlemlerin alınması bizim kutsal borcumuzdur.

İlginize teşekkür ederim.

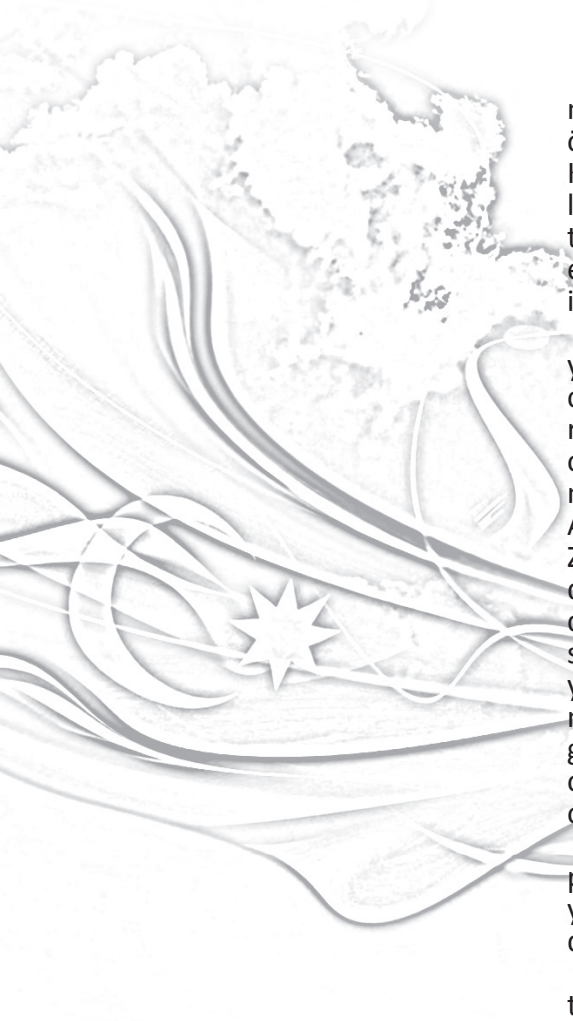

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in AGİT Lizbon Zirvesi'nin son oturumunda konuşması

3 Aralık 1996

... Lizbon Zirve Bildirisi olarak adlandırılan belgenin taslağına geçiyoruz. Tüm bu metnin köşeli parantez içine alındığını göz önünde bulundurmanızı rica ediyorum. Bir soru sormak isterim: Konsensüs için her zaman aranan koşul, karşılıklı uzlaşmanın sağlanması olasılığı var mıdır? Zira kosensüs, Avrupa'da barış ve istikrar için tek temeldir. Bu nedenle bir uzlaşmaya varmanızı rica ediyorum. Soruyorum: Şimdi bu köşeli parantezleri kaldırmak için bir uzlaşma var mıdır? Azerbaycan.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev: Sayın Başkan, Saygıdeğer Devlet ve Hükümet başkanları. Azerbaycan bu belgeyi kabul etmiyor, çünkü bu belgenin 20. maddesi parantez içine alınmıştır, yani Ermenistan Cumhuriyeti 20. maddeyi onaylamıyor. Bildiğiniz üzere, 20. maddede, Dağlık Karabağ konusunda Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığı vurgulanmaktadır. AGİT artık uzun yıllardır bu anlaşmazlık ile ilgileniyor. Budapeşte Zirvesinden sonra iki yıl boyunca düzenli olarak görüşmeler yapıldı. Bu yüzden Dağlık Karabağ konusundaki Ermenistan- Azerbaycan anlaşmazlığı hakkında Lizbon Zirvesinin nihai belgesinde hiç söz edilmemesine bir anlam verilemez. Onun için ben tüm belgeyi parantez içine aldım. Bu konuda bir karar alabilmem için Ermenistan Cumhuriyeti'nin 20. madde ile ilgili parantezleri kaldırması gerektiğini düşünüyorum. Ermenistan Cumhuriyeti 20. maddeyi onaylarsa, ben bu parantezlerin kaldırılmasını kabul eder, yani onay veririm.

Başkan: Lütfen, bu belge taslağının 20. maddesinin de köşeli parantez içinde bulunduğunu dikkate alın. Şimdi 20. maddenin yer aldığı şu köşeli parantezlerin kaldırılması için oybirliği var mıdır? Ermenistan.

Ermenistan Cumhurbaşkanı Levon Ter-Petrosyan*:* Biz bir bütün olarak bu bildiriyi beğeniyoruz, fakat ne yazık ki Ermenistan

20. maddeye ilişkin itirazını geri çekemez ve dünkü konuşmamda açıkladığım görüşler nedeniyle bildirinin nihai metninden bunu çıkarmanızı öneriyorum. Teşekkür ederim.

Başkan: Delegasyon üyelerinden başka konuşmak isteyen var mı? ABD.

ABD Başkan Yardımcısı Albert Gore: Teşekkür ederim, Sayın Başkan. Oluşmuş durumdan anladığım kadarıyla belgelerden hiçbiri konusunda oybirliği sağlanmamıştır. Azerbaycan, metnin tamamını kapsayan köşeli parantezleri kaldırmamıştır. Soru şudur: Biz belgeye yansıyacak olan denge konusunda bir uzlaşmaya vararak, 20. maddeyi kaldırabilir miyiz ve 20. maddenin içeriğinin belgeye değil, AGİT Dönem Başkanı'nın bildirisine alınmasını isteyebilir miyiz? Belki o zaman Azerbaycan tüm belgeyi kapsayan köşeli parantezlerini kaldırmayı kabul eder. Konu işte budur. Teşekkür ederim.

Başkan: Teşekkür ederim. Bence, çok iyi bir düşüncedir. Öneri şudur: Belge 20. madde olmadan onaylansın. 20. madde, hakkında şartlar öne sürülmüş olan ülke hariç, tüm AGİT üyelerinin desteği ile başkanın bildirisinde yer alabilir. Azerbaycan şu durumda kendi şartlarını ve köşeli parantezlerini kaldırmayı kabul eder mi?

Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev: Azerbaycan, AGİT'in faaliyetine olan saygısını, Lizbon Zirvesine saygısını, benim burada toplanan ve iki gün boyunca Avrupa'da güvenlik ve işbirliği üzerine çok önemli konuları tartışan meslektaşlarıma saygımı ifade ederek parantezlerin kaldırılmasını, yani tüm metinle ilgili itirazlarını geri almayı, burada bulunan devlet başkanları adına dönem başkanı tarafından yayınlanacak bildiride toplantı başkanımızın demin bahsettiği açıklamanın yer alması şartı ile kabul eder.

Başkan: Sayın Cumhurbaşkanı, bizi anladığınız için çok teşekkür ederim. Biz bu belgeyi şimdi olduğu gibi onaylayabilir miyiz? Bu oturum sırasında öne sürülen değişiklikle "Lizbon Zirve Bildirisi" kabul ediliyor. Sözü AGİT Dönem Başkanı'na bırakıyorum.

AGİT Dönem Başkanı Flavio Cotti: Sayın Başkan, bayanlar ve baylar. Lizbon'da AGİT'in bu genel toplantısı boyunca gerçekten mükemmel bir ortamın bulunduğunu, bence siz de onaylayacaksınız. Ben konuyu çok ciddiye aldıkları için Azerbaycan temsilcilerine şükranlarımı sunmak isterim. Hepiniz biliyorsunuz ki, son iki yılda Dağlık Karabağ sorununun çözümünde ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü konusunda bir gelişme sağlanmamış bulunmaktadır. Üzgünüm, tarafların çözüm ilkelerine ilişkin görüşlerinin uzlaştırılması yönündeki Minsk Konferansı Eşbaşkanlarının çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Minsk Grubu Eşbaşkanları tarafından Dağlık Karabağ anlaşmazlığının çözümünü sağlayacak üç prensip tavsiye edilmiştir. Bu prensipler Minsk Grubu üyesi tüm devletlerce desteklenmektedir. Onlar şunlardır:

- Ermenistan Cumhuriyeti'nin ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü,
- Azerbaycan sınırları içinde Dağlık Karabağ'a en geniş özerklik hakkını tanıyan kendi kaderini tayin etme temelinde Dağlık Karabağın anlaşma ile belirlenen hukuki statüsü,
- düzenleme gereklerine bütün tarafların uymasını sağlayan karşılıklı sorumlulukları da içeren Dağlık Karabağın ve bütün halkının garantili güvenliği,

Maalesef, Ermenistan bunu kabul edemedi. Bu ilkeler bütün diğer katılımcı devletler tarafından desteklenmektedir.

Bu bildiri Lizbon Zirvesi'nin belgelerine eklenecektir. Sayın Başkan, size teşekkür ederim**.**

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Karadeniz Bölgesinde Yeni Fırsatlar konulu iş konferansında konuşması

28 Nisan 1997

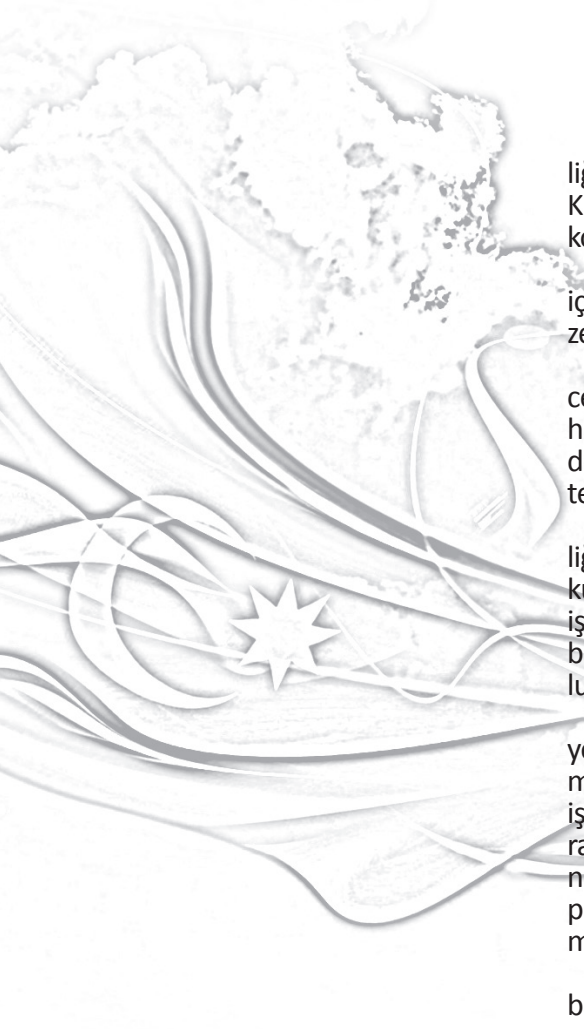

Sayın Başkan!

Bayanlar ve baylar!

Sayın devlet ve hükümet başkanlarını, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı İş Konseyi'nin Türkiye Cumhuriyeti Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu ile ortaklaşa düzenlediği Karadeniz Bölgesinde Yeni Fırsatlar konulu iş konferansına tüm katılanları yürekten selamlıyorum.

Misafirperverlik ve bize mükemmel bir çalışma ortamı sağladığı için değerli Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e, konferansı organize edenlere teşekkürümü sunuyorum.

Toplantımızın güzel İstanbul kentinde yapılıyor olması son derece anlamlıdır. Beş yıl önce, Haziran 1992'de işte burada Karadeniz havzasındaki on bir ülke bölgemizi barış, istikrar ve refah bölgesine dönüştürecek, halklarımızın refahını yükseltecek yeni bir uluslararası teşkilatın oluşturulduğunu duyurdu.

Geçen beş yıl bu kararın doğruluğunu, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın gerekliliğini ve kendi ayakları üzerinde durabilen bir kuruluş olduğunu inandırıcı bir şekilde kanıtlamıştır. Birçok alanlarda işbirliğimizin genişlemesi ve derinleşmesi için aynı dönem zarfında bir hayli iş yapılmış, bölgesel ticarette ve ekonomik işbirliğinde olumlu sonuçlar elde edilmiştir.

Tüm bunlar bizim işbirliğimizin daha üst düzeylere çıkarılması ve yeni biçimlerinin oluşması için uygun ortam ve koşulların sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Karadeniz Ekonomik İşbirliği ülkeleri iş konferansı da bu tür yeni biçimlerden biridir. İş konferansına Karadeniz Ekonomik İşbirliği üyesi ülkelerinin işadamları, iş çevrelerinin temsilcileri katılıyorlar. Hiç kuşkusuz bu, işbirliğimizn başarısına, planlarımızın netlik kazanmasına, yeni işbirliklerinin kurulmasına, mevcut sorunların çözümüne katkıda bulunacaktır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının, BM yetkililerinin, Uluslararası İmar ve Kalkınma Ban-

kası, Uluslararası Finans Kuruluşu ve birçok nüfuzlu uluslararası kurumların başkanlarının bu toplantıya katılmaları onların Karadeniz Ekonomik İşbirliği'ne çok büyük önem verdiklerini gözler önüne seriyor.

Bölgemizin muazzam ekonomik potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi için konferansımızın uygun ortam sağlayacağına, yatırımların artmasına ve bizim bölgesel işbirliği projelerimizin fiilen gerçekleşmesine katkıda bulunacağından eminim.

Örneğin, ulaşım, enerji, haberleşme alanlarında ortak çalışma ve yatırımların yapılması için geniş olanaklar bulunmaktadır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği bölgesinde ulaşım altyapısı ile ilgili projeler büyük önem taşımaktadır. Bu altyapının Avrupa ulaşım ağına entegrasyonu sağlanacaktır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği ulaştırma projeleri ile TRACECA projelerinin koordinasyonu Avrupa ve Asya ülkeleri arasında yük taşımacılığı için geniş fırsatlar sunacaktır.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği üyesi ülkelerin enerji sistemlerinin birleştirilmesi projesi ileriye dönük bir projedir. Bu, aynı zamanda tek Avrasya enerji sisteminin oluşturulması yönünde atılan bir adım olarak yorumlanabilir. Karadeniz bölgesi, Hazar Denizi bölgesinden enerji kaynaklarının taşınmasında özel bir önem taşımaktadır. Bununla ilgili olarak söz konusu enerji kaynaklarının çevresel bakımdan duyarlı ve güvenli taşıma sisteminin oluşturulması zorunluluğu ortaya çıkıyor.

Azerbaycan, bu projelere ilgi duyuyor ve bunların gerçekleştirilmesinde etkin yer almak niyetindedir.

Sayın bayanlar ve baylar!

Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin temel amacı bölgemizin canlanmasını, halklarımız için barış ve refahı sağlamaktır. Bu nedenle bizim bölgede bulunan silahlı ihtilafların sürmesine izin verilemez.

Bilindiği üzere, Azerbaycan Cumhuriyeti Ermenistan Cumhuriyeti'nin saldırısı sonucu çok büyük zarara uğramış, topraklarımızın yüzde 20'si işgal edilmiştir, bir milyonu aşkın Azerbaycanlı mülteci durumuna düşmüştür ve son derece zorlu koşullarda yaşıyor.

Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığının çözüme kavuşturulması için Aralık 1996'da AGİT Lizbon Zirvesinde örgüt üyesi 53 devlet adına şu temel ilkeler kabul edilmiştir:

-Ermenistan ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü;

-Azerbaycan'ın sınırları içinde Dağlık Karabağ'a geniş özerklik;

-Dağlık Karabağ'ın tüm nüfusunun güvenliği.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi de 22 Nisan 1997 tarihli kararında bu ilkeleri onaylamıştır.

Lizbon Zirvesi'nin kararlarının fiilen uygulanmasını sağlamak için biz tarafımızca tüm gerekli önlemleri alıyoruz ve 1997 yılının barış anlaşmasının sağlanması bakımından kritik bir yıl olacağını ümit ediyoruz. AGİT Minsk Grubunun uzun süredir devam eden bu sorunun çözümüne yönelik faaliyetlerinin daha da güçleneceğine, Minsk konferansı eşbaşkanları olan Rusya, ABD ve Fransa'nın ortak çabalarının yanı sıra Karadeniz havzası ülkelerinin yardımına inanıyoruz.

Biz Ermenistan'ı, AGİT Lizbon Zivresi'nin onayladığı ilkeler temelinde sorunu barışçı yoldan çözmeye davet ediyoruz.

Ben bu kürsüde Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kesin tutumunu, üç senedir devam eden ateşkes düzenine cumhuriyetimizin barış sözleşmesi imzalanıncaya dek uymak niyetinde olduğunu birkez daha ifade ediyorum.

Ortak çabalarla bölgemizdeki tüm sorunların çözümünü sağlayacağımıza, kalıcı barışın, istikrarın, halklarımızın kalkınmasının ve işbirliğinin temelini atabileceğimize inanıyorum. İlginiz için teşekkür ederim.

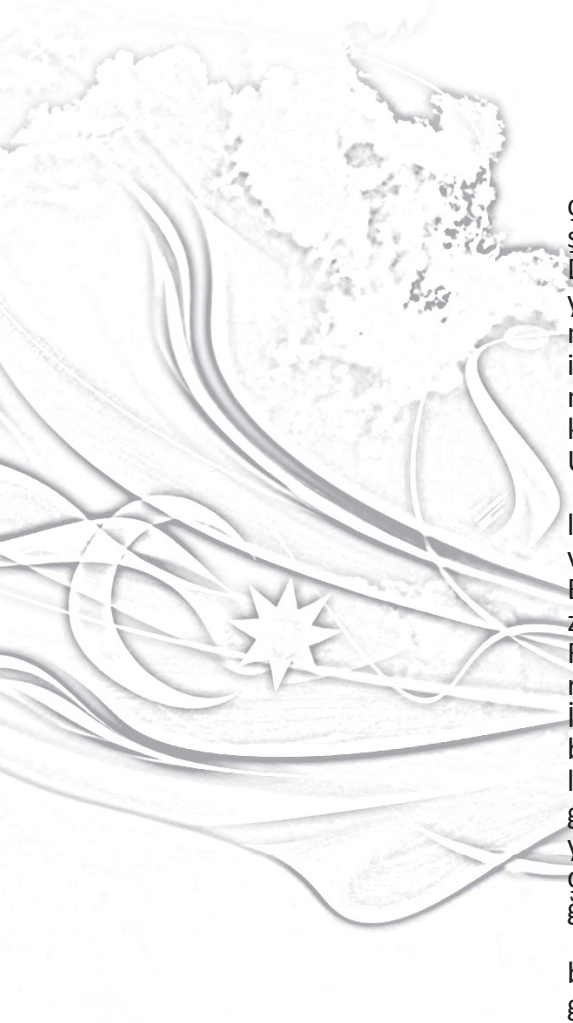

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Asrın Anlaşması çerçevesinde erken petrolün çıkarılması nedeniyle düzenlenen törende konuşması

12 Kasım 1997

Sayın bayanlar ve baylar!

Sayın konuklar, değerli arkadaşlar!

20 Eylül 1994 tarihinde Azerbaycan'da tarihi bir olay gerçekleşmiştir. Dünyanın 7 ülkesine mensup 11 büyük petrol şirketi bir araya gelerek konsorsiyum oluşturmuş ve Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan Azeri, Çırak yataklarının ve Güneşli yatağının derinliklerde bulunan kısmının Azerbaycan Cumhuriyeti, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile ortak işlenmesine ilişkin anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşma Asrın Anlaşması olarak isimlendirilmiş, dünyada geniş yankı uyandırmıştır. Bu anlaşmanın uygulanması için Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi kurulmuştur.

Bu anlaşmaya, konsorsiyuma katılan şirket ve ülkeleri biliyorsunuz. Söz konusu ülkelerin bayrakları buraya asılmıştır ve aynı şekilde şirketlerin de bayrakları burada dalgalanıyor. Bunlar Amerika Birleşik Devletleri'nin AMOCO, Unical, Pennzoil, Exxon, Büyük Britanya'nın British Petroleum, Ramco, Rusya'nın LUKoil, Norveç'in Statoil, Türkiye'nin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Suudi Arabistan'ın Delta, Japonya'nın İtochu şirketleridir. Onlar Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile birlikte Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi'ni kurmuşlar. Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi, anlaşmada öngörülen projeyi uygulamaya başlamış, program gereğince üç yıl için öngörülen çalışmalar yerine getirilmiştir. Tüm gerekli çalışmalar yapılmış ve bunların sonucunda Çırak petrol yatağında erken petrol üretilmiştir.

Asrın Anlaşması'nın üç yıllık uygulamasının sonuçlarını ve bu anlaşma uyarınca yapılan erken petrol üretimi büyük bir gelişme olduğundan biz onu kutlamak için bugün bu tören-

de bir araya gelmiş bulunuyoruz. Ben Sizleri, Azerbaycan halkını, tüm Azerbaycan vatandaşlarını bu tarihi ve önemli bir gelişme dolayısıyla yürekten kutlarım. Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin refahı için hepinize esenlik ve mutluluklar dilerim.

Bu önemli olayı kutlamak üzere Azerbaycan'a saygıdeğer konuklar gelmişlerdir. Bizim konuklarımız, hem ilk anlaşmaya -Asrın Anlaşması'na- katılan ülke ve şirketleri temsil eden konuklar, bunun yanı sıra bu anlaşmadan sonra Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümünde bulunan yataklarda ortak çalışmaların yapılması amacıyla sağlanmış yeni anlaşmalara, konsorsiyumlara katılan şirketlerin ve bu şirketlerin mensup oldukları ülkelerin üst düzey temsilcileridir. Azerbaycan'a ilgi ve saygı göstererek bu olay vesilesiyle Azerbaycan'a gelen ve bu törene katılan tüm konuklarımızı ben bugün en içten duygularla ve yürekten selamlıyor, kendilerine "Hoşgeldiniz" diyorum.

Azerbaycan, eskilerden beri petrol ülkesidir ve petrol ülkesi olarak dünyada ün kazanmıştır. Ben birkaç tarihi bilgiyi sizlere hatırlatmak istiyorum. Dünyada ilk kez 1847 yılında sadece Azerbaycan'da, Bakü'de, Bibiheybet'te petrol fışkırmış ve dünyada ilk kez bizde sanayi usulü ile petrol üretimine başlanmıştır.

19. yüzyılın sonunda, 20. yüzyılın başında Azerbaycan dünyanın en çok petrol üreten ülkesi konumundaydı. 20. yüzyılın başında dünya toplam petrol üretiminin % 50'den fazlası Azerbaycan'da, Bakü'de yapılıyordu. 20. Yüzyıl boyunca Azerbaycan bir petrol ülkesi olarak gelişmiştir. Azerbaycan petrol endüstrisi, yönetiminde bulunduğu eski Sovyetler Birliği'nde, özellikle Rusya'da yeni petrol yataklarının keşfine büyük katkılarda bulunmuştur. Rusya'da bulunan büyük petrol yataklarının sonraları *İkinci Bakü, Üçüncü Bakü, Dördüncü Bakü* olarak isimlendirilmiş olması bir rastlantı değildir.

İkinci Dünya savaşı sırasında Sovyetler Birliği'nin, Alman faşizmine karşı mücadelede kullandığı petrolün % 75'i Azerbaycan'da üretilmiştir. Alman faşizmine karşı kazanılan zaferde Azerbaycan'ın, Azerbaycan halkının, petrolcülerinin değerli hizmetlerde bulunduğunu bugün büyük kıvançla söyleyebiliriz.

Azerbaycan, dünyada petrolün sanayi yöntemleri ile üretimi alanında önde giden bir ülke olmanın yanı sıra, suda, denizde, suyun derinliklerinde bulunan petrol yataklarının keşfi ve bunların işlenmesi alanında da ilk atılımları gerçekleştiren bir ülke olmuştur. Hazar Denizi'nde, Petrol Taşları olarak tanımlanan efsanevi bir yerde işte 1949 yılı Kasım ayında -yani bu ayda- 48 yıl önce ilk kuyudan petrol fışkırmış ve bununla Hazar Denizi'nde petrol üretim endüstrisi kurulmuş ve geliştirilmiştir.

Hazar Denizi'nin mineral rezervlerinin araştırılması ve petrol-doğalgaz yataklarının keşfinde Azerbaycan bilim adamları, petrolcüleri, uzmanları büyük hizmetlerde bulunmuş ve hep önde olmuşlardır. Hazar Denizi'ndeki petrol yataklarının büyük bir bölümünün Azerbaycan petrolcüleri, bilim adamları tarafından bulunduğunu bugün cesaretle söyleyebilirim.

Azerbaycan petrolcüleri Hazar Denizi'nden petrolün çıkarılması alanında büyük başarılar kazanmışlardır. 1949 yılından günümüze kadar Azerbaycan'da Hazar Denizi'nden 420 milyon ton petrol, 320 milyar metreküp doğalgaz üretilmiştir. Petrol Taşları diye tanımlanan bölgede on kilometrelerce uzunlukta iskeleler kurulmuş, çeşitli petrol yataklarından petrolün çıkarılması amacıyla platformlar yapılmıştır. Çok sert ve zor koşullara sahip olan Hazar Denizi'nde Azerbaycan petrolcüleri kahraman-

lık örnekleri sergilemiş ve Hazar Denizi'nden petrol çıkarılması için her zaman çok önemli çalışmalar yapmışlar. Tüm bunlar, geçtiğimiz yıllarda Azerbaycan'da petrol endüstrisi alanında oluşmuş bilimsel teknik, maddi ve teknik altyapı ve büyük teknik tesisler bağımsız Azerbaycan'ın petrol endüstrisinde yeni aşamada büyük çalışmaların yapılması bakımından iyi bir zemin hazırlamıştır.

İşte bunları - edindiğimiz büyük birikimi, elimizde bulunan büyük ölçüde maddi ve teknik altyapıyı- dikkate alarak Azerbaycan, Hazar Denizi'nde, suyun derinliklerindeki yataklarda petrol üretimi amacıyla yeni adımlar atmaya başladı. Şimdi, bu aşamada Azerbaycan, dünyanın birçok ülkesinin dev petrol şirketleri ile ortak çalışmalar yapıyor. Asıl bunun sonucunda 1994 yılı Eylül ayında ilk petrol anlaşması imzalandı. Asıl bunun sonucunda müteakip dönemlerde, geçtiğimiz üç yılda Hazar'ın Azerbaycan sektöründe bulunan birçok öteki petrol ve doğal gaz yataklarında dünyanın büyük petrol şirketleri ile ortak çalışmaların yapılması amacıyla yeni anlaşmalar imzalandı. Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümüyle ilgili imzalanmış anlaşmalara şu an 12 ülkeye mensup 20 büyük petrol şirketi katılmaktadır.

Böylece, Azerbaycan, Hazar Denizi'nde petrol yataklarının keşfi ve işletilmesi alanında ilk adımlarını atan bir ülke olarak şimdi -20. yüzyılın sonunda 21. yüzyılın eşiğinde- Hazar Denizi'nin büyük enerji rezervlerinin hem Azerbaycan, hem Hazar kıyısındaki tüm ülkeler, hem de dünya ekonomisi için kullanılması alanında önemli girişimlerde bulunmuş ve bunların sonucunda son üç yılda büyük çalışmalar yapılmıştır.

Artık dünyanın her bölgesinde Hazar Denizi'ne büyük ilgi duyulduğunu memnuniyetle söyleyebilirim. Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe bulunan petrol, doğal gaz yataklarında ortak çalışmaların yapılması amacıyla pek çok şirket bize başvuruda bulunuyor. Hazar'ın kıyısında bulunan öteki ülkelerin -Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, İran'ın- Hazar Denizi'nin kendilerine ait sektöründe çalışmalara başladıklarını büyük memnuniyetle söylemek isterim. Umarım, bu çalışmalar da başarılı olacaktır. Hazar Denizi'nin enerji rezervleri insanlık açısından çok önemli olduğundan insanlığın gelişmesi için de kullanılacaktır.

Bugün bizi buraya toplayan olay, erken petrolün çıkarılmasıdır. Bugün aynı zamanda Azerbaycan Cumhuriyeti için büyük bir bayramdır, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilk Demokratik Anayasası'nın kabulünün ikinci yıldönümüdür.

Ben bu bayram dolayısıyla, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın onaylanması günü vesilesiyle sizleri, tüm Azerbaycan vatandaşlarını kutlar ve Azerbaycan'da demokratik, laik, hukuk devletinin Anayasa temelinde kurulmasında hepinize başarılar dilerim.

Bugün Azerbaycan için çok değerli olan Anayasa Günü'nün yanı sıra, üç yıl boyunca Hazar Denizi'ndeki yataklarda yürütülen çalışmalar sonucunda erken petrolün üretimiyle ilgili bir tören yapılmaktadır. Bu etkinlikler arasında organik bir bağ söz konusudur. Çünkü yalnız Azerbaycan devleti bağımsızlığına kavuştuktan, halkımız kendi zenginliklerinin sahibi olup kendi zenginliklerini istediği biçimde kullanma fırsatını kazandıktan sonra Azerbaycan bağımsız olarak dünyanın birçok ülkeleri, şirketleri ile Asrın Anlaşması gibi bir anlaşmayı imzalamayı başardı. Bağımsız Azerbaycan kendi demokratik anayasasını kabul etti. Azerbaycan'da demokratik devletin kurulması süreci uygula-

nıyor. Bunlar birbiriyle bağlantılı, birbirini tamamlayan olaylardır.

Bugün biz Çırak petrol yatağından erken petrolün çıkarılması nedeniyle buraya toplanmış bulunmaktayız. Biz bugün sabah erkenden helikopterle Çırak petrol yatağında kurulmuş olan platforma gittik, oradaki çalışmalarla ilgili bilgi edindik ve platformu seyrettik. Gerçekten de denizin ortasında bir mucize yapmışlar.

Azerbaycanlıları denizde yapılan iskelelerle, platformlarla şaşırtmak mümkün değil. Sanırım, helikopterle Çırak yatağına giden konuklarımız bunu onaylarlar. Nitekim kıyıdan Çırak platformuna giderken biz helikopterden Hazar Denizi'nde sayısız hesapsız platformları ve Petrol Taşları'nda kurulmuş, kilometrelerce uzayan iskeleleri ve oradaki yerleşim alanlarını gördük. Bunların hepsini Azerbaycan halkı yapmıştır. O yüzden de bunlar bizim için pek şaşırtıcı değil. Fakat bunun yanı sıra, üç yıl içinde Çırak petrol yatağında yapılmış olan platformlar gerçekten bir mucizedir, insanı gerçekten şaşırtıyor. Zira orası kendi çağdaş tekniği, teknolojisi, çağdaş olanakları itibariyle Hazar Denizi'nde bulunan öteki platformlardan, iskelelerden farklılık arz etmektedir. Bu platformu gören herkes hayran kalıyor. Çünkü bu, kocaman bir kombinadır, fabrikadır, neredeyse büyük bir şehirdir. Orada insanlar yaşıyor, çalışıyor. Orada insanlar petrol üretmeye, petrol çıkarmaya başlamışlar.

Bu çalışmanın hem ekonomik, hem siyasi, hem manevi unsurları bulunmaktadır. Bizim başlattığımız çalışmanın gerek bu sene, gerek gelecek yıllarda hem Azerbaycan'a hem Hazar Denizi'nde Azerbaycan'la birlikte, ortak çalışmalar gerçekleştiren şirketlere ve ülkelere büyük ekonomik gelirler sağlayacak olması bunun ekonomik yönünü oluşturuyor. Dünyadaki çağdaş tekniği, teknolojiyi orada birlikte kullanmamız ve dünyanın birçok ülkesinden kalifiye uzman, mühendis, işçilerin gelmesi, burada Azerbaycan petrolcüleri, uzmanları ile omuz omuza hep beraber çalışmaları bunun manevi, siyasi unsurunu oluşturuyor. Bu, çok sevindirici bir durumdur. Bu, bizim gelecek çalışmalarımızın başlangıcıdır ve çok güzel bir başlangıçtır.

Üç yıllık sürede yapılan çalışmalar çok takdire değer çalışmalardır. Zira Çırak petrol yatağına büyük bir platform kurulmuştur. Orada, suyun derinliğinin 120 metreyi bulduğu bölgede 3 bin metre derinlikte bir kuyu açılmıştır, bu kuyudan petrol çıkarılmıştır. Plan uyarınca, ileride bu platformda ikinci bir kuyu açılacak, ardından 8 kuyu daha açılacak, genel olarak ise orada toplam 24 kuyu açılacaktır. Bu platformdan yılda yaklaşık 6 milyon ton petrol çıkartılacaktır.

Bu platform ile birlikte bu üç yılda yapılan çalışmalarla petrolün derhal pompalanması için tüm maddi ve teknik altyapı sağlanmıştır. Platformdan kıyıya 176 kilometre uzunluğunda petrol boru hattı yapılmış ve işletmeye alınmıştır. Çırak platformundan çıkan petrol, artık boru hattı aracılığıyla kıyıya pompalanıyor. Kuyulardan petrolün yanı sıra kondensat gaz çıkıyor. Söz konusu gazı kullanmak için Çırak platformundan Petrol Taşlarına 48 kilometre uzunluğunda doğal gaz boru hattı yapılmıştır. Kondensat gaz oraya nakledilecek, oradan ise kıyıya taşınarak kullanılacaktır. Çıkarılacak olan petrolün depolanması ve dış pazarlara nakli amacıyla Bakü yakınlarında, denizin kıyısında, Sengeçal'da büyük bir terminal, kompleks inşa edilmiştir. Yani çıkacak petrolün kıyıya nakli ve depolanması sağlanmıştır. Bunun dünya pazarlarına, dışarıya ihracı için petrol boru hattı da

artık yapılmıştır.

Biliyorsunuz, biz Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe, genel olarak, Azerbaycan'da üretilen petrolün ihracı amacıyla önceden iki petrol hattının yapımını planlamıştık. Birinci petrol boru hattı Asya üzerinden Karadeniz'in Novorossisk limanına, ikinci petrol boru hattı ise Gürcistan üzerinden Karadeniz'in Supsa limanına kadar inşa edilecektir.

Birinci petrol boru hattı büyük sıkıntılardan sonra artık faaliyete geçmiştir. Azerbaycan topraklarında bu petrol boru hattının uzunluğu 230 kilometre, oysa hattın Novorossisk'e kadar toplam uzunluğu 1400 kilometredir. Rusya topraklarında yapılan çalışmalar sonucunda Kuzey Kafkasya'da ortaya çıkan zorluklar bertaraf edilmiştir. Aynı petrol borusunda bulunan Azerbaycan petrolü bu sene 25 Ekim'de Azerbaycan-Rusya sınırını geçmiştir. Bugün sabah aldığımız bilgilere göre bu boru hattı ile petrol artık Grozni kentini de geçmiştir. Petrolün çok yakında Novorossisk limanına ulaşacağını düşünüyorum. Bugün bize, Çırak sahasında üretilen petrolün bu boru hattıyla gelecek senenin Şubat ayında Novorossisk limanına ulaşacağı bilgisini verdiler. Demek ki bu çalışmaların hepsi aynı düzeyde düzenlenmiş ve yürütülmüştür.

Ben geçen yılların, geçen dönemlerin deneyimlerini biliyorum. Bazen çalışmanın bir bölümü yapılır, öbür bölümü ise yapılmadığından tüm çalışma sonuç veremezdi. Oysa burada çalışma bir bütün halinde yapılmıştır.

İkinci petrol boru hattının Gürcistan üzerinden yapılması gerekiyor. Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi yönetimi, bu boru hattının önümüzdeki sene Eylül ayında hazır olacağını belirtiyor. Böylece, sadece Çırak yatağından değil, öteki yataklardan da çıkarılacak petrol, iki ayrı yönde petrol boru hattı aracılığı ile dünya pazarlarına taşınabilecektir.

Kuşkusuz, gerçekleştirilen tüm bu çalışmalar konsorsiyuma üye şirketlerin büyük girişimi ve yaptıkları yatırımlar sonucu sağlanmıştır. Uluslararası Operasyon Şirketi'nin önderliği ile şu üç yılda gerçekleşmiş olan bu çalışmalara konsorsiyumun ortaklarınca toplam bir milyar dolar tutarında yatırım yapılmıştır. Bu, kendi başına çok önemli bir gelişmedir. Bir milyar dolar herhangi bir ülke için belki de küçük bir rakamdır. Ancak bu üç yıl içinde bir milyar dolar değerinde ortak bir çalışmanın gerçekleşmesi bizim bölge açısından, Azerbaycan açısından çok büyük ve sevindirici bir olaydır.

Yapılmış bu çalışmalar sayesinde birçok uluslararası şirketin Azerbaycan'a geldiğini, burada faaliyette bulunduklarını belirtmek isterim. Bu birinci anlaşma programını yaşama geçirmek amacıyla yapılan çalışmalarda dünyanın farklı ülkelerinden 400'den fazla şirket görev alıyor. Bu şirketler bir milyar dolar tutarında olan sermayeyi, yatırımı kullanmış ve her biri gelir elde etmiştir. Burada pek çok Amerika Birleşik Devletler, Büyük Britanya, Avrupa'nın bazı ülkelerinin şirketleri bulunuyor. Ortak bir çalışmayı yürüten bu şirketler arasında 72 işletmenin Azerbaycan Cumhuriyeti sanayi veya inşaat şirketi olduğunu memnunlukla söyleyebilirim. Azerbaycan Cumhuriyeti şirketlerinin yaptıkları işin değeri 163 milyon dolardır.

Böylece, dünyanın birçok ülke ve şirketinin yanı sıra Azerbaycan petrol endüstrisinde faaliyette bulunan şirketler, tesisler, bilim adamları, uzmanlar, yüksek kalifiye işçiler de bu anlaşmanın uygulanmasına yönelik çalışmalara katılıyorlar. Bizi sevindiren durumlardan biri, bu çalışmaların gerçekleştirilmesinde yer alan

yabancı kalifiye uzman sayısının giderek azalmasıdır. Bu da doğaldır. Zira petrol endüstrisi alanında Azerbaycan büyük bilimsel teknik birikime sahiptir. Azerbaycan'ın bu birikimini iyi değerlendirmek gerekiyor. Bu ekonomik açıdan daha verimlidir.

Yapılan tüm bu çalışmaların Hazar Denizi'nin enerji rezervlerini dünyada gözler önüne serdiğini bir kez daha vurgulamak istiyorum. Ben Azerbaycan sektöründe bulunan yataklarla ilgili 9 anlaşmanın artık imzalandığını size söyledim. Birinci anlaşmanın sermayesi 8 milyar dolar olarak öngörülmüştür. İmzalanmış tüm anlaşmalar için öngörülen toplam yatırım tutarı ise 30 milyar dolardır. Bunların hepsi Hazar'ın Azerbaycan'a ait kesiminde bulunan sahalar için öngörülen yatırımlardır. Fakat Hazar'a kıyısı olan öteki ülkelere ait bölümlerde de çok zengin petrol ve doğal gaz yatakları bulunmaktadır. Azerbaycan sektöründe gerçekleştirilen tüm bu çalışmalar, elde olunan deneyimler onların da harekete geçmesi açısından çok büyük önem taşıyabilir diye düşünüyorum. Biz bu deneyimi Hazar'a kıyısı olan tüm ülkelerle paylaşmaya, Hazar Denizi'nin enerji rezervlerinin kullanılmasında kendi hizmetlerimizi sunmaya hazırız.

Ben tüm bu çalışmaları anlatırken, ilk anlaşmaya taraf olan tüm şirketlere, imzalanan anlaşmaların yaşama geçirilmesinde yaptıkları hizmetlerden dolayı teşekkür ederim. Uluslararası Operasyon Şirketi'nde çalışan tüm uzmanlara, petrolcülere, hem yabancı ülkelerden gelen hem Azerbaycan'dan olan tüm insanlara teşekkürlerimi ifade etmek isterim.

Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi yöneticilerine ve özellikle onun başkanı British Petroleum temsilcisi Sayın Terry Adams'a teşekkür ederim. Bizim şu üç yılda yaptığımız ortak çalışmanın geleceğe doğru büyük, geniş bir yol açtığını düşünüyorum. Biz Azerbaycan'a gelmiş tüm şirketlerle, tüm bu çalışmalara katılan ülkelerle ileride de ortak çalışmalar yapmaya hazırız.

Biz Hazar'a kıyısı olan ülkelerin kendilerine ait sektörlerde bulunan olanakları istedikleri şekilde değerlendirebilmelerini dileriz. Biz bu çalışmalarda da komşu, dost ülkelerin hep yanındayız ve onlarla ortak çalışmalar yapmaya, kendi deneyimlerimizi onlarla paylaşmaya hazırız.

Söylediğim üzere, Hazar Denizi, dünyanın en zengin enerji rezervlerine sahip su havzası olarak biliniyor. Aynı zamanda Hazar Denizi'nin öbür kıyısında, Orta Asya ülkelerinin topraklarında da çok zengin petrol yatakları bulunmaktadır. Bu yatakların -hem karada hem denizde bulunan petrol yataklarının- işlenmesi, kullanımı ileride de önümüzde duran büyük görevlerdir. Biz bu görevlerin yerine getirilmesine yönelik kendi hizmetlerimizi sunmak istiyoruz. Bu çalışmalar 21. yüzyılın ekonomik stratejisinin oluşturulması bakımından da çok önemlidir.

Bizim imzaladığımız anlaşmaların hepsi yaklaşık olarak 30 yıl süre için akdedilmiştir. Ancak sanırım, bu anlaşmalar 30 sene değil, daha uzun bir zaman için geçerli olacaktır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dünyanın büyük petrol şirketleri ile imzaladığı anlaşmaların, 21. yüzyılda hem Azerbaycan açısından, hem Azerbaycan'la ortak çalışmalar gerçekleştiren şirketlerin mensup oldukları ülkeler açısından çok önemli belgeler olduğu düşüncesindeyim. Biz büyük, mutlu bir geleceğin eşiğindeyiz. Biz bunun temel taşını, temelini attık. Bugünkü tören asıl bununla ilgili olarak düzenlenmiştir. O yüzden de hem Azerbaycan halkına hem Ha-

zar Denizi'ne kıyısı olan tüm ülke halklarının, Hazar'ın rezervlerini kullanma isteğinde olan tüm ülke ve şirketlerin bu muazzam çalışmalarının 21. yüzyılda da başarıyla ilerlemesini dilerim.

Bir önemli konu daha ortaya çıkmıştır. Bu da ileride elde olunacak petrolün ihracı konusudur. Söylediğim gibi, ilk anlaşma gereği elde olunacak petrolün taşınması için artık iki petrol boru hattının yapıldığı bilinmektedir. Fakat bizim ilk anlaşmada büyük ana boru hattının inşası da öngörülmüştür. Bu, bir anlaşmada öngörülmüştür. Fakat daha sonra 8 anlaşmanın imzalandığını ve 9. anlaşmanın - Kürdaşı petrol yatağının ortak işlenmesine ilişkin anlaşmanın imzalanmak üzere olduğunu dikkate alırsak bu, 9 anlaşmanın imzalandığı anlamına geliyor. Bu anlaşmalar temelinde büyük çalışmalar yapılacak, 10 milyon tonlarca petrol çıkarılacaktır. Örneğin, yaptığımız ilk hesaplara göre, bu anlaşmalar uyarınca 5-6 sene sonrası için Azerbaycan'da yaklaşık olarak 50-60 milyon ton petrol üretilecektir. Bunların ihracı için ana petrol boru hattı ve birkaç yönde alternatif boru hatlarının yapılması gerekiyor. Bu, şimdi bizim önümüzde duran öncelikli görevlerden biridir.

Ne yazık ki, şimdi bunun uluslararası alanda değişik görüş ve tartışmalara yol açan konulardan biri olduğunu belirtmek isterim. Şimdi Azerbaycan'ın Hazar petrolünün nereden, hangi yönde, hangi ülkelerin üzerinden taşınacağı konusunu çok tartışıyorlar. Kuşkusuz ki, bu konuların temelini onun ekonomik etkinliği oluşturuyor. Örneğin, bu sene ben anlaşmanın hissedarlarıyla birkaç kez konuştum. Onlar bu konunun ticari boyutuna, yani ekonomik yönüne çok büyük önem veriyorlar. Zira bu ana petrol boru hattı, hem Kuzey hem Güney hem Batı güzergâhında yapılabilir. Muhtemelen Doğu'ya nakletmek mümkün olmayacaktır. Ancak bunlardan hangisi ekonomik açıdan daha avantajlı, hangisi daha güvenlidir ve hangisinin güvenliği tam olarak sağlanabilir? Kuşkusuz, bu konuları düşünüp-taşınmak lazımdır. Öncelikli olarak petrol şirketleri, konsorsiyumları bu konuda kendi düşüncelerini söylemeliler. Kuşkusuz ki, bizim de görüşlerimizi ortaya koymamız gerek.

Bugün iki petrol boru hattı bulunmaktadır. Ana petrol boru hattının güzergahı ile ilgili onun güneye veya batı üzerinden Karadeniz'e, yahut Türkiye üzerinden, veyahut kuzeyden, Rusya üzerinden geçmesi hakkında birçok konuşmalar yapılıyor. Ben bir kez daha söylüyorum: Tüm bunların görüşülüp tartışılması gerekiyor.

Bir konu daha var. Kazakistan'da büyük petrol yatakları bulunuyor, oradan petrol çıkarıyorlar. ABD'nin Shevron petrol şirketi, Tengiz yatağından petrol çıkarıyor ve onun ihracı için yollar arıyor. Shevron petrol şirketi bize başvurdu. Biz Shevron petrolünün Kazakistan'ın Hazar Denizi'ndeki Aktau limanından tankerlerle Bakü'ye getirilerek, buradan demiryolları ile Gürcistan üzerinden Karadeniz'in Batum limanına taşınmasını kabul ettik. Mart ayından şimdiye kadar 500 bin ton, yani yarım milyon ton Shevron-Tengiz petrolü taşınmış ve Batum limanına ulaştırılmıştır. Bu rakamın giderek artacağı, gelecek sene bu yolla 2 milyon ton petrolün ihracının mümkün olacağı kanaatindeyim. Fakat bu yol çok zor bir yoldur. Bu yüzden bu sene yazın Kazakistan Cumhurbaşkanı ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı, yani ben, Aktau limanından başlayıp Hazar Denizi'nin dibinden geçerek Bakü'ye uzanacak petrol boru hattının inşasına ilişkin bir anlaşma imzaladık. Biz bunu tasvip ettik. Bu, Kazakistan petrolü açısından

önemlidir. Azerbaycan'daki terminallerimiz ve şu anda Azerbaycan'dan Kuzey, Batı yönlerinde uzanan boru hatlarımız bu petrolün ihracına olanak tanımaktadır. O yüzden de bu konunun çözüme bağlanmasının ileride elde edilecek petrolün dünya piyasalarına ulaştırılması bakımından öncelikli konulardan olduğu düşüncesindeyim.

Bunun yanı sıra, örneğin, Türkmenistan'dan Azerbaycan'a doğalgaz boru hattının yapılmasına ilişkin görüşmeler yapıldı. Bu sene Mayıs ayında Aşkabat'ta da bir anlaşma imzalandı. Eğer bu sorun da çözüm bulursa, bunlar da Batı'ya çok büyük fayda sağlar.

Karadeniz havzasında bulunan ülkeler, mesela Gürcistan'ın yanı sıra Ukrayna, Bulgaristan, Romanya ve daha ötede – Yunanistan ve daha da ötede – diğer Avrupa ülkeleri Hazar Denizi'nden nakledilecek petrolü kullanmak istiyorlar. Böylece, biz petrolü bu boru hatlarıyla Türkiye'ye, Karadeniz kıyısına, Gürcistan veya Türkiye kıyısına ulaştırabilirsek, bu petrol Türkiye üzerinden nakledilirse, kuşkusuz o zaman bu ülkelere de petrol sağlanmış olur. Bu ülkeler Hazar Denizi'nde bulunan yataklardan çıkarılan petrole büyük ilgi duymaktadırlar.

Tüm bunları enine boyuna düşünmek lazımdır. Bizim ilk projemizde büyük ana petrol boru hattının Bakü-Ceyhan yönünde yapılması öngörülmüştür.

Doğrudur, yatırımcılar, hissedarlar bu boru hattının çok pahalıya mal olduğunu savunuyorlar. Bunun ekonomik yönünü onların araştırması gerekiyor. Biz Azerbaycan petrolünün, Hazar Denizi petrolünün ihracı için bu güzergâhın, bu hattın başlıca hatlardan birisi olabileceğini düşünüyoruz. Onun için biz bu petrol boru hattının inşasını önce de destekledik, bugün de destekliyoruz. Ama sorunun çözümüyle ilgili son karar, kuşku yok ki şirketlere, konsorsiyuma ve ortaklara bağlıdır.

Bugün Rusya Başbakan Birinci Yardımcısı Boris Nemtsov, Kuzey yönünde yeni bir petrol boru hattının Rusya Federasyonu üzerinden yapılmasına ilişkin konuyu gündeme getirdi. Bu konuyu da görüşmek, ele almak mümkündür. Başka güzergâhlarla ilgili birçok çalışma yapılabilir. Her halde ben, hem Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründen, öteki sektörlerden, hem Orta Asya'dan, bilhassa Kazakistan'dan çıkarılacak petrolün nakli, özellikle Batı'ya taşınması için çok çalışmaların yapılması, bir çok petrol boru hattının inşa edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Biz bu çalışmalara etkin olarak katılacağız.

Bizim yaptığımız tüm bu çalışmalar Asya ile Avrupa arasında yeni bir ulaşım hattının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarihi İpek Yolunun restorasyonu konusu artık gerçekleşmek üzeredir. Biz geçen sene bir anlaşma imzaladık. Bu anlaşma gereğince, Orta Asya, Hazar Denizi üzerinden, Azerbaycan'dan Gürcistan'a, Karadeniz'den Avrupa'ya uzanan bir ulaşım koridorunu yaptık. Bu ulaşım koridoru artık kullanılıyor. Hem Orta Asya'dan Avrupa'ya, hem Avrupa'dan Orta Asya'ya yükler taşınmaktadır. Bu da ekonomik bakımdan çok verimlidir. Bu yükler Azerbaycan'a ait feribotlarla Hazar Denizi üzerinden taşınıyor. Azerbaycan, Gürcistan üzerinden ise yükler demiryolu ile nakledliyor. Sonra bunlar Karadeniz'den gemilerle Avrupa'ya ulaştırılıyor. Bu ulaşım koridorunun çok büyük önemi, geleceği var. Biz bunu da destekledik ve bu ulaşım koridoruna katılan ülkelerle işbirliği yapıyoruz ve bu işbirliğini bundan böyle de sürdüreceğiz.

Bence hem petrol boru hatları, hem Asya-Avrupa, Avrupa-Asya ulaşım koridoru bu

ülkelerin ekonomisini birbirine daha sıkı bağlayacak, onların ilişkilerini daha da geliştirip-pekiştirecektir.

Sayın bayanlar ve baylar!

Bugünkü tören, kazanılan başarılar Azerbaycan, yalnız bağımsızlığına kavuştuktan sonra mümkün oldu. Biz bugün Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olmasının sonuçlarını alıyoruz.

1994 yılı Eylül ayında biz ilk büyük petrol anlaşmasını imzaladığımızda şunu tüm dünyaya gösterdik ki, Azerbaycan bağımsız bir devlettir ve bağımsız bir devlet olarak kendi zenginliklerinin sahibidir ve bunların değerlendirilmesiyle ilgili kararları kendisi alıyor. Aradan üç yıl geçmiştir ve biz tekrar teyit ediyoruz: Azerbaycan bağımsız bir devlettir, Azerbaycan'ın bağımsızlığı süreklidir, kalıcıdır ve biz artık bu bağımsızlığımızın güzel sonuçlarını alıyoruz.

Bugün yaptığımız çalışmalar 21. yüzyıl için, gelecek kuşaklar için yapılan çalışmalardır. Biz bugün erken petrolün çıkarılmasını kutluyoruz. Gelecek sene Çırak petrol sahasından 2 milyon ton petrol çıkarılacaktır. Fakat birkaç sene sonra 5-6 milyon ton, 5-6 sene sonra 40-50 milyon ton petrol üretilecektir. İleride daha fazla petrol çıkarılacaktır. Dolayısıyla 21. yüzyılda Azerbaycan ekonomisi, petrol endüstrisinin yardımı ile büyüyecek ve gelişecektir.

Bu yalnızca petrol endüstrisi açısından değil, Azerbaycan ekonomisinin tüm alanlarının, Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olarak gelişmesi, ülkemizde piyasa ekonomisinin yerleşmesi açısından da çok güzel bir fırsattır. Biz bu olanakları değerlendireceğiz.

Bugünkü tören, bu görüşmeler Azerbaycan'ın kapısının dünya ekonomisine açık olduğunu bir kez daha gösteriyor. Azerbaycan, her geçen gün dünya ekonomisine daha yoğun entegre oluyor. Azerbaycan, bundan sonra da ekonomisini piyasa ekonomisine uyumlu olarak geliştirecektir. Biz artık bunun güzel sonuçlarını görüyoruz.

Sizlere birkaç bilgi aktarmak istiyorum. Bu son yıllarda cumhuriyetimizin ekonomisinde uygulanan reformlar ve demokratik devlet kuruluşu, Azerbaycan ekonomisinde 5-6 sene önce patlak veren gerilemeyi ortadan kaldırdı. Şimdi Azerbaycan ekonomisinde büyüme sağlanmıştır. Ülkemizde geçen sene Gayri Safi Milli Hâsıla % 1,3 oranında artmıştır, bu sene ise % 5 oranında bir artış kaydetmiştir. Sanayi üretiminde yıllık bazda % 20-% 25 oranında düşüş görülmekteydi. Şimdi bu düşüş durdurulmuştur. Bu senenin ilk 9 ayında yaklaşık olarak % 1 oranında bir büyüme sağlanmıştır. Azerbaycan'da 1994 yılında enflasyon rakamları yıl boyunca % 1600 düzeyindeydi. Geçen sene bu oran % 6 oldu. Bu senenin ilk 9 ayında enflasyon yoktur, sıfır düzeyine inmiştir.

Azerbaycan'da ekonomik reformlar uygulanmaktadır. Toprak yasası toprağın özel mülkiyete geçmesini sağlamıştır. Şimdi toprağın özel mülkiyetine izin veriliyor. Mülkiyet özelleştiriliyor ve biz bu özelleştirmenin sonuçlarını alıyoruz. Dış ticaret liberalleştirilmiş, dış ticaret hacmi 9 ayda % 30 oranında artış göstermiştir. Bu sene biz tüm ekonomimize genel olarak 1 milyar 500 milyon dolar tutarında yatırımın yapılmasını öngörüyoruz. Bunun bir milyar doları yabancı sermaye yatırımı niteliğinde olacaktır.

Tüm bunlar Azerbaycan'da uygulanan demokratik süreçlerin, eğilimlerin, piyasa ekonomisinin yerleşmesinin sonucudur. Azerbaycan ekonomisinin dünya ekonomisi ile bütünleşmesi sürecinin düzenli bir biçimde gelişmesinin sonucudur.

Tüm bunlar bizi sevindiriyor. Tabii ki, bugün

ben bu sevincimi sizinle ve bizim törene katılan konuklarla paylaşmayı bir borç biliyorum.

Bu önemli tarihi olay vesilesiyle sizleri bir kez daha kutlarım. Azerbaycan petrolcülerine ve Azerbaycan'da şimdi bizimle ortak çalışmalar yapan tüm şirketlere, petrolcülere, uzmanlara, iktisatçılara - herkese ileriye yönelik çalışmalarında başarılar dilerim.

Teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, İslam Konferansı Örgütü Devlet Başkanları 8. Zirve Toplantısı'nda konuşması

Tahran, 11 Aralık 1997

Sayın Başkan!

Sayın Devlet ve Hükümet Başkanları!

Değerli kardeşler!

Sizleri, İslam Konferansı Örgütü 8. Zirve Toplantısı'nın katılımcılarını Azerbaycan halkı adına yürekten selamlıyorum ve Yüce Tanrı'dan başarılar diliyorum. Bize gösterilen misafirperverlik ve zirve toplantısının güzel organizasyonu için Muhammed Hatemi'ye, İran hükümetine ve halkına, İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreteri saygıdeğer İzzettin Laraki'ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Azerbaycan, bağımsızlığını kazandıktan sonra 1991 yılından bu yana İslam Konferansı Örgütü üyesidir ve onun çok yönlü çalışmalarına etkin bir biçimde katılıyor. Biz İslam Konferansı Örgütü'nün İslam dünyasında, uluslararası alanda yaptığı çalışmalara büyük önem veriyoruz. İslam ülkeleri arasında işbirliğini pekiştirmek, halklarımızın huzurunu sağlamak, refahını artırmak, dinimizi, geleneklerimizi, kültürümüzü ve manevi değerlerimizi koruyup geliştirmek İslam Konferansı Örgütü'nün en öncelikli görevidir. Bu kutsal amaçları yaşama geçirmek için bizim sürekli çalışmamız gerekiyor. Ben hepinizi daha etkin işbirliği yapmaya çağırıyorum.

Müslüman halklar ve ülkeler dünyada gelişen zorlu süreçlerle karşı karşıya kalmaktalar. Bir yandan bilim ve teknoloji büyük bir hızla gelişiyor, yeni buluşlar, teknolojiler yeryüzünün çehresini değiştiriyor, öte yandan birçok halklar açlık, yoksulluk, cehalet yüzünden acı çekiyorlar. Bu nedenle biz gelişmeye ayak uydurmalıyız, gelişmiş ülkeler düzeyine çıkmalıyız. Son yıllarda Azerbaycan, İslam ülkeleri ile siyasal, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerini önemli ölçüde geliştirmiştir. Hem İslam Konferansı Örgütü hem öteki kuruluşlar çerçevesinde işbirliğimiz verimli ve yararlı

olmuştur.

Azerbaycan Cumhuriyeti, İslam dünyasının küresel sorunlarının çözümünde çok yönlü işbirliğinin geliştirilmesi için elinden geleni yapmaktadır.

İslam Konferansı Örgütü'nün Arap-İsrail ihtilafının barış yoluyla çözümüne yönelik, Cammu ve Keşmir anlaşmazlığının adil çözümüne yönelik tüm adımlarını ve çabalarını biz yürekten destekliyoruz.

Ermenistan Cumhuriyeti'nin saldırısına uğramış Azerbaycan halkı, bütün Müslüman halklar gibi Afganistan, Somali, Bosna-Hersek ve diğer devletlerdeki mevcut durumdan büyük endişe ediyor. Müslüman halkların güvenliğini ve ülkelerimizin toprak bütünlüğünü sağlamak, İslam dünyasının istikrarlı bir biçimde gelişmesini sağlamak bizim kutsal görevimizdir. Büyük itibar sahibi olan İslam Konferansı Örgütü, çabalarımızı birleştirmek ve koordine etmek için her türlü olanakları sağlamalıdır. Bu zirve toplantımızın buna katkısı olacağına inanıyorum.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra birçok Müslüman halklar bağımsızlığını kazanmış, onların önünde yeni olanaklar açılmıştır. Bugün onlar hem dünyanın diğer ülkeleri ve halklarıyla, hem de kendi aralarında özgür ilişkiler kuruyorlar. Milli çıkarlar doğrultusunda gelişen doğal entegrasyon giderek güç kazanıyor ve büyük bölgelerin kalkınan ekonomik işbirliği alanına dönüştürülmesi açısından güzel bir zemin oluşturuyor.

Değerli kardeşler!

Azerbaycan Cumhuriyeti, bağımsız demokratik devletin kurulması yolunda emin adımlarla ilerliyor. Bizim kazandığımız başarılar ortadadır.

Bunun yanı sıra, bizim gelişmemize engel olan, devletimizi tehlikeye sokan, hepinizin malumu, bir sorunumuz bulunuyor. Bu sorun, Ermenistan Cumhuriyeti'nin Azerbaycan'a yönelik saldırısı, topraklarımızın % 20'sini işgal etmesi ve bu saldırı sonucunda bir milyondan fazla vatandaşımızın yurtlarından zorla göç ettirilmesi, göçmen ve mülteci durumuna düşmesi sorunudur.

Azerbaycan halkı, İslam Konferansı Örgütü'nün bu saldırıyı kınayan kararlarını, Azerbaycan'a desteğini çok takdir ediyor. Biz İslam Konferansı Örgütü'nün 1994 yılındaki Marakeş Zirvesi ve 1996 yılında Cakarta'da düzenlenen 24. konferansının kararlarına büyük önem veriyoruz. Biz İslam Konferansı Örgütü üyesi tüm devletlere, AGİT Lizbon Zirve Toplantısı'nda Ermenistan-Azerbaycan sorununun çözümüne ilişkin kabul edilen ilkelere verdiği destekten dolayı özellikle teşekkür ediyoruz.

Azerbaycan halkı, İslam devletlerinin dayanışmasına, manevi ve maddi yardımına büyük ihtiyaç duyuyor. İşgalci Ermenistan kendi diasporasının yardımı ile hem Amerika'dan, hem Avrupa'dan, bilhassa Rusya'dan manevi, siyasi, ekonomik, askeri destek sağlıyor. 1993-1996 yılları arasında Rusya Ermenistan'a yasa dışı, gizli yollardan bir milyar dolar değerinde silah, mühimmat ve askeri araçlar göndermiştir. Bunun yanı sıra bu sene 29 Ağustos'ta Rusya ve Ermenistan arasında, yoğun askeri işbirliğine ilişkin maddelerin bulunduğu bir anlaşma imzalanmıştır.

Böylece, saldırgan Ermenistan devleti, askeri yönden güç kazanarak sadece Azerbaycan için değil, bölgemizdeki bütün devletler için ciddi bir tehlike oluşturabilir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Ermenistan ile olan ihtilafı barış yoluyla çözmeyi amaçlıyor. 1994 yılı Mayıs ayında biz savaşı durdurmayı ve ateşkesi sağlamayı başardık. AGİT Minsk Grubu çerçevesinde barış görüşmeleri yapıyoruz. 1996 yılında AGİT'in Lizbon Zirve Toplantısı'nda anlaşmazlığın adil çözümüne ilişkin prensipler 53 devlet tara-

fından onaylanmıştır. Nitekim sorunun barışçı yoldan çözümü için dünya devletleri ve uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen adil hukuksal bir zemin oluşturulmuştur.

AGİT Minsk Konferansı eşbaşkanları olan Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa bu sene içinde yoğun bir çalışma yaparak, sorunun iki aşamada çözümüne ilişkin yeni öneriler düzenleyip taraflara sundular: İlk aşamada Dağlık Karabağ'ın çevresinde bulunan Azerbaycan'ın işgal altındaki altı rayonunun (red. Rayon - idari bölge) kurtarılması, savaş sonucunda tahrip edilmiş yolların ve ulaşım araçlarının onarımı; İkinci aşamada Azerbaycan devletinin sınırları içinde Dağlık Karabağ'ın hukuksal statüsünün belirlenmesinin yanı sıra Laçin ve Şuşa rayonlarının işgalden kurtarılması. Biz bu önerileri tasvip ettik. Sunulan önerilerin Ermenistan'ın da milli çıkarları ile tamamen uyumlu olduğunu belirtmem gerekiyor. Fakat Ermenilerin inatçı, yapıcı olmayan tutumları yüzünden henüz olumlu bir sonuç sağlanmış değil. Biz anlaşmazlığın yalnız barışçı çözümünden yana olduğumuzu ve bunu sağlamak için bundan böyle de çalışacağımızı bugün birkez daha söylüyorum.

Ermenistan'ın saldırısı sonucunda yerlerinden göç ettirilmiş ve çadırlarda zor durumlarda yaşayan bir milyondan fazla Azerbaycanlı mülteciye yapılan insani yardımdan dolayı biz Türkiye, İran, Suudi Arabistan, Pakistan, Mısır, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne derin şükranlarımızı sunuyoruz. Kendilerine ve İslam Konferansı Örgütü üyesi öteki devletlere çağrıda bulunarak, bu alana yönelik yardımlarını artırmalarını, Müslüman kardeşlerinin bu beladan kurtulmasında kendi imkânlarını esirgememelerini istiyoruz. Gün gelecek, Azerbaycan devleti bu saldırıdan kurtulacak, kısa sürede gelişip büyüyen devlete dönüşecek ve kendi kardeşlerine yardım etme gücüne kavuşacaktır.

Bu yüksek kürsüden İslam Konferansı Örgütü yöneticilerine ve buraya katılan tüm devlet ve hükümet başkanlarına Azerbaycan'ın haklı davasında verdikleri destek nedeniyle şükranlarımı ifade ederim. Umarım, Tahran Zirvesi, Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik saldırısı ile ilgili tutarlı kararlar alacak ve bir milyon Azerbaycanlı göçmen Müslümanlara etkin yardım programını önerecektir.

İslam Konferansı Örgütü'nün İslam ümmetinin ilerlemesi, mutlu geleceği, mazlum halkların refahı için tüm olanaklarını kullanacağına inanıyorum. Azerbaycan Cumhuriyeti de Allah'ın yardımıyla bu kutsal amaçların gerçekleşmesine kendi katkısını yapacaktır.

İlginize teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 80. Kuruluş Yıldönümü Töreninde konuşması

28 Mayıs 1998

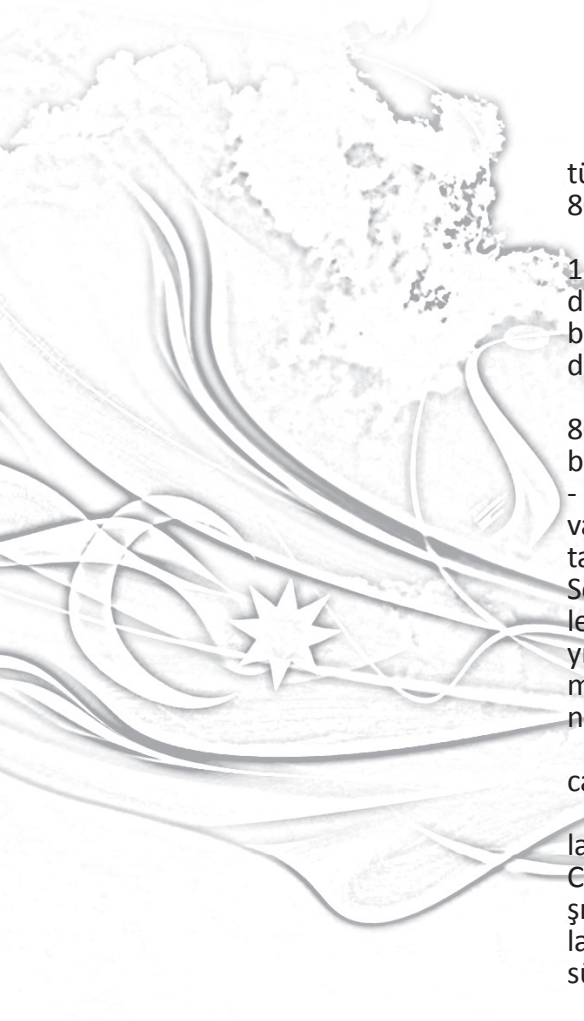

Sayın Bayanlar ve Baylar!

Sayın konuklar!

Sizleri, tüm Azerbaycan halkını, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tüm vatandaşlarını Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 80. yıldönümü, Bağımsızlık Günü vesilesiyle yürekten kutlarım.

Azerbaycan halkının yüzlerce yıllık devlet geleneği vardır. Fakat 19. yüzyılın başlarında halkımız devlet düzeninden yoksun bırakıldı. 1918 yılında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması Azerbaycan halkının yaşamında tarihi bir gelişme oldu ve halkımızın devlet geleneği tarihinin çarpıcı sayfalarındandır.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana geçen 80 sene dört aşamaya bölünebilir: birincisi 1918-1920 yılları, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin faaliyette bulunduğu yıllar; ikincisi - 1920-1922 yılları, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin var olduğu yıllar; üçüncüsü - 1922-1991 yılları, Azerbaycan'ın totaliter rejim, komünist ideoloji ortamında yaşadığı, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde diğer birlik cumhuriyetleriyle birlikte faaliyet gösterdiği dönem. Dördüncü dönem 1991 yılının sonundan, Aralık ayından başlıyor, Sovyetler Birliği'ni çökmesi üzerine Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden bugüne süregelen yıllardır.

Bu aşamaların her birinin tarihte kendine özgü yeri, Azerbaycan tarihinde anlamı, nitelikleri ve önemi vardır.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, 28 Mayıs 1918 tarihinde İstiklal Beyannamesinin ilanı ile kurulmuştur. Azerbaycan'da Halk Cumhuriyeti'nin kurulması 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında Azerbaycan'daki sosyo-politik, edebi, felsefi ortam ile bağlantılıdır. O dönemde Azerbaycan'da ve onun çevresinde gelişen süreçlerin işte o ortamın mantıksal bir sonucu olduğu söylenebilir.

Kuşku yok ki, bunun için gereken şartlar oluştu. Birinci Dünya

Savaşı'nın sona ermesi, Rusya Çarlığı'nın çöküşü, Rusya'da Ekim Devrimi ve onun ardından oluşan gergin durum, Moskova yönetiminin Rusya'nın eski topraklarının hepsini gerekli düzeyde kontrol edememesi, Güney Kafkasya'da, Kafkasya ötesi bölgede bulunan siyasi güçlerin hepsi Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması için uygun ortamı sağladı. Ancak böyle bir cumhuriyeti kurmak için Azerbaycan'ın ilerici insanlarının olması gerekiyordu. Biz o dönemde onların mevcut olduğunu, yetiştiğini bugün memnunlukla belirtebiliriz. Azerbaycan'da o dönemde aydınlardan oluşan büyük bir kitle ortaya çıkmıştı. Onların çoğu Moskova'da, Petersburg'da, Avrupa'nın birçok kentlerinde yüksek öğrenim görmüş, Avrupa ve dünya kültürüne aşina olan ve bunları benimseyen kişilerdi.

Onlar kendi entelektüel potansiyelini kullanarak, halka, ulusa olan ilgi ve bağlılıklarıyla 20. yüzyılın başlarında Azerbaycan'da yaşanan süreçlerde yer aldı ve bir birlik içinde örgütlenerek Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'ni kurdular. Biz o dönemde Azerbaycan kültürünün, edebiyatının, kamuoyunun gelişmesinde büyük yararlılıkta bulunmuş olan kişileri de unutmamalı ve onların -Azerbaycan'ın seçkin kültür, sanat, toplum adamlarının- bu konudaki hizmetlerinin altını çizmeliyiz.

Alibey Hüseyinzade, Ahmet Bey Ağayev, Celil Memmedkuluzade, Mirze Alekber Sabir, Üzeyir Hacıbeyov ve diğerleri o yıllarda yaptıkları eserlerle halkımızın milli bilincinin uyanmasını, gelişmesini, milliliğin üst boyutlara taşınmasını büyük oranda etkiledi ve önemli çalışmalar yaptılar. 1918 yılında onlar hep birlikte Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasının temelini attılar.

Bilindiği üzere, o zamanlar farklı akımlar vardı. O dönemde Kafkas Ötesinden Rusya Kurucular Meclisi'ne seçilmiş milletvekilleri Kafkas Ötesinin bağımsızlığını ilan etmek, Kafkas Ötesi Seymi'ni kurmak istiyorlardı. Nihayet, tüm bu süreçler sonucunda Kafkas Ötesinde ikamet eden esas halklar kendi bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Halkımızın önemli isimleri 28 Mayıs 1918 tarihinde Tiflis'te Azerbaycan'ın İstiklal Beyannamesini ilan ederek cumhuriyetimizin bağımsızlığının temelini attılar. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'ni kurdular. Bilindiği üzere, o dönemde önce Milli Konsey kuruldu ve Milli Konsey'in kararı üzerine de İstiklal Beyannamesi ilan edildi. Böylece, 20. yüzyılın başlarında Azerbaycan'da halkımız bağımsızlığını ilan etti, kendi milli devletini kurmaya başladı.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması bizim bir zamanlar yitirilmiş olan devlet düzenimizi yeniden sağladı. Aynı zamanda, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması halkımızın tarihinde ilk kez, demokratik ilkeler temelinde bağımsız Azerbaycan devletinin, hükümetinin kurulmasının temelini attı.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması, İstiklal Beyannamesinin ilanı büyük zekâ, uzak görüşlülük, cesaret, irade, kahramanlık gerektiriyordu. Bizim değerli siyaset adamlarımız o gün, o sene, o ay bu tarihi adımı attılar.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması çok sıkıntılara mal oldu. Zira bilindiği üzere, dışarıdan buna engel olmak isteyen pek çok güç vardı ve Azerbaycan'da da durum çok karışık, ağır ve zordu. Ancak Halk Cumhuriyeti, kurulmasının ardından faaliyeti sırasında da büyük sıkıntılarla, sorunlarla, büyük direnişlerle, engellerle karşılaştı. Tüm bu zorluklara rağmen, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin varlığını sürdürdüğünü, faaliyet gösterdiğini ve iki sene zarfında çok büyük işler yaptığını, Azerbaycan'ın bağımsız geleceğinin temelini attığını bugün gururla söyleyebiliriz.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurucuları

bunu doğru Azerbaycan'da yapamadılar, çünkü burada çeşitli dış güçler Azerbaycan'ı ele geçirmek istiyorlardı. Bilindiği üzere, Azerbaycan kendi jeostratejik önemi, doğal kaynakları,özellikle zengin petrol yatakları ile dünyanın birçok devletlerinin ilgisini çekmişti. Azerbaycan'ın çevresinde bulunan ve içinde bulunan farklı milletlere mensup güçler de ülkemizin bağımsız olmasını pek istemiyorlardı. Bu yüzden de Tiflis'te bağımsızlık ilanından sonra da Azerbaycan Halk Cumhuriyeti üyeleri Azerbaycan'ın başkentine gelemedi, Gence'ye geldiler. Fakat onlar Gence'de kısa süre zarfında çok iş yaptılar ve yalnız 17 Eylül 1918'de Azerbaycan'ın başkenti Bakü'ye gelebildiler.

Daha sonraki dönem Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin faaliyetinin çok yoğun olduğu bir dönemidir. Halk Cumhuriyeti'nin 80. kuruluş yıldönümü için ülkemizde hazırlıklar yapıldığı sırada bilimsel konferanslar, çeşitli toplantılar, törenler düzenlendi, tarihçiler, araştırmacılar, yazarlar, edebiyat, kültür adamlarımız Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ve faaliyeti hakkında kapsamlı araştırmalar yaptılar, çok ilginç bilgiler ortaya çıkardılar, birçok yazılar yayınlandı. Bu çalışma ileride de devam edecek, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması, kurulmasından önceki dönem ve Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin faaliyeti, yaptığı çalışmalar bizim tarih kitaplarına, tarih eserlerine olduğu gibi yansıyacaktır. Şimdiye kadar, özellikle son aylarda yapılan çalışmaların da Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin faaliyeti ile ilgili kamuoyumuza detaylı bilgiler sağladığını düşünüyorum.

Onun için de bu bayram töreninde ben, yalnız şunu belirtmek isterim: Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, zorlu koşullarda faaliyet gösterdi, öte yandan hem yabancı güçlerin yoğun baskısı, hem yurtiçinde Azerbaycan'ın bağımsızlığına karşı çıkan güçler ve Halk Cumhuriyeti içinde, yani Milli Konsey'de, daha sonra kurulan parlamento içindeki farklı parti ve tarikat üyesi kişiler, bireyler, hiç kuşkusuz Halk Cumhuriyeti'nin çalışmalarını başarıyla yürütmesine engel oldular.

Bunlara rağmen Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, yaşadığı dönem boyunca büyük çalışmalara imza attı. En önemlisi, tüm Doğu'da, İslam dünyasında ilk defa Azerbaycan'da demokratik yönetim ilkeleri gereğince devletin, hükümetin kurulması, böylece Azerbaycan'da hem bağımsızlığın, hem demokrasinin, demokratik yönetim biçiminin temeli atılmış olmasıdır. Bunlardan dolayı ve diğer tüm alanlarda yaptığı hizmetler nedeniyle, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kısa süre zarfında yaptığı çalışmalara çok değer veriliyor. Bu dönemin Azerbaycan tarihinde parlak sayfalar olarak hep kalacağını ve gelecek kuşakların da ilk Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin faaliyetine çok değer vereceklerine ümit ediyorum.

Bugün, şu bayram gününde Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kurucularını ve Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin iki senelik varlığını sağlayan herkesi büyük şükran duygusuyla anıyoruz. Onlar gerçek bir vatandaşlık cesaretini göstererek kendi halkına, ulusuna büyük kahramanlık örnekleri sergilediler. Halk Cumhuriyeti'nin kurucuları - Mehmet Emin Resulzade, Feteli Han Hoyski, Alimerdan Bey Topçubaşov, Nesip Bey Usubbeyov, Hasan Bey Ağayev, ilk Halk Cumhuriyeti Milli Konseyi'nin tüm üyeleri, Halk Cumhuriyeti kabine üyeleri Azerbaycan halkına büyük hizmetlerde bulundular. Halkımız onların hizmetlerini bugün şükran duygusuyla anıyor. Onların yaptığı çalışmalar ve kıymetli hatıraları Azerbaycan halkının kalbinde sonsuza kadar yaşayacaktır.

27-28 Nisan 1920'de Azerbaycan Halk Cumhuriyeti faaliyetini sona erdirdi. O dönemde, Halk Cumhuriyeti'nin kendi faaliyetini sürdürmesi, elbette, artık mümkün olmadı. Bunun çok fazla

nedeni vardır. Sanırım, bizim tarihçiler bu nedenleri de doğru-düzgün, adaletli bir şekilde araştıracaklar. Bilindiği gibi, bir yandan Rusya'da artık iktidarını perçinleyen Komünist-Bolşevik yönetimi Rusya'nın eski topraklarının tümüne egemen olmak istiyordu. Öte yandan Azerbaycan içinde çok çelişkili süreçler yaşanıyordu. Parlamentoda çeşitli partiler birbiriyle rekabet ediyor, iktidar mücadelesi veriyordu. Kuşkusuz ki, bunlar da Halk Cumhuriyeti'nin faaliyetini zayıflatıyordu.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, ilk Azerbaycan Demokratik Devleti, hükümeti böyle bir ortamda çöktü. Oysa o dönemde Halk Cumhuriyeti liderlerinden bazıları onların izledikleri yola devam edileceğini düşünüyordu. Bilindiği gibi, Mehmet Emin Resulzade, yönetimi Bolşeviklere bırakmayı kabul ettiğinde, yeni yönetimin Azerbaycan'ın milliliğini, bağımsızlığını koruyup sürdüreceğine inanıyordu. Diğerleri de aynı şeyi düşünüyorlardı. O dönemde yönetimi Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nden devralan Azerbaycanlıların bazıları, keza Neriman Nerimanov da belki bağımsız cumhuriyeti başka ideoloji ile koruyabileceklerini düşünüyordu.

İkinci aşama, 1920 yılından 1922 senesine kadar süren aşama, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin iktidar olduğu dönemdir. Bu zaman Azerbaycan Cumhuriyeti, devlet olarak bağımsız oldu, başka devletlerle bağımsız ilişkiler kurdu ve birkaç uluslararası anlaşma da imzaladı. Tüm bunlar tarihten biliniyor. Bununla birlikte cumhuriyette komünist rejim hakimdi, komünist ideolojisi uygulanmaya başlanmıştı. Nihayet, 1922 yılının Aralık ayında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği kurulduğunda Azerbaycan Cumhuriyeti de o birliğin kurucularından biri oldu.

Azerbaycan halkı, 70 sene Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nde varlığını sürdürdü, Komünist-Bolşevik ideolojisini uyguladı, gerçekleştirdi. 70 senelik bu dönem çok karışık, çelişkili bir dönem oldu. Bu dönemi doğru değerlendirmek gerekir. Azerbaycan halkı, 70 senelik süre içerisinde büyük darbeler aldı, halkımız büyük sıkıntılar yaşadı, soykırıma uğradı, büyük kayıplar verdi.

1920-1930'lu yıllarda Azerbaycan halkının seçkin insanları ezildi, onların çoğu hayatını sıkıntı, zorluk içerisinde geçirdi ve çoğu da baskıların kurbanları oldu. 1920-30'lu yıllarda doğrudan baskı kurbanlarının yanı sıra Azerbaycan halkının büyük bir bölümü aşamalı olarak doğup büyüdüğü yerlerden, topraklardan uzak bölgelere -Sibirya'ya, Kazakistan'a, Orta Asya'nın ücra köşelerine- sürüldü. Bu sürgün, baskı eylemleri sonucunda kişilerin çoğu öldü, aileleri, hayatları mahvoldu. Bu kişiler herşeylerini kaybettiler. Bu, Azerbaycan halkının 1920-1930'lu yıllardaki akıbetidir.

1937-1938'li yıllarda Azerbaycan halkına, özellikle seçkin insanlarına, aydınlarına, siyaset adamlarına, bilim ve kültür adamlarına büyük baskılar uygulandı. Onları hapse attılar, yaşamaktan yoksun bıraktılar. Onların ailelerine eziyet edildi. Tuhaf olan durum, 1920 yılında ilk Halk Cumhuriyeti'nden iktidarı devralan insanların, Komünist-Bolşevik ideolojisine hizmet eden çoğu kişinin 1937-1938'li yıllardaki baskıların kurbanı olmasıdır. İşte Azerbaycan halkı ne büyük trajediler yaşamıştır!

Azerbaycan halkına soykırım uygulandı. Azerbaycan halkına yapılan soykırımın tarihi benim imzaladığım kararda açıkça gösterilmiştir. Mart 1918'de Ermeniler tarafından Azerbaycan halkına yapılan soykırımdan halkımız büyük zarar gördü.

1937-1938 yıllarında Azerbaycanlıların büyük bir bölümü güya İran uyruklu oldukları için zorla İran'a sürüldü. Onlar da çok büyük kayıplara uğradılar. 1944-1949 yılları arasında da Azerbaycan'dan pek çok kişi sürüldü. Nihayet,

1948-1953 yılları arasında Azerbaycan halkına -şimdiki Ermenistan Cumhuriyeti'nin bulunduğu bölgede- kendi ata topraklarında yaşayan Azerbaycanlılara soykırım yapıldı, onlar zorla göç ettirildiler, tehcir edildiler, yerlerini, yurtlarını, topraklarını kaybettiler, büyük kayıplar verdiler, zorluklarla karşılaştılar.

İkinci Dünya Savaşı pek çok can aldı ve Azerbaycan halkının da yüz binlerce evladı Alman Faşizmine karşı savaşa katıldı ve hayatını kaybetti.

Bunların hepsi bizim o dönemdeki kayıplarımızdır. Fakat bunların arasında en büyük facia, 1988 yılında Azerbaycan topraklarının bir kısmını ele geçirmek amacıyla Ermenistan tarafından cumhuriyetimize karşı yapılmış olan bir saldırıdır.

Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarına göz dikmesi ve tarihin farklı aşamalarında Azerbaycan topraklarını ele geçirmesi ile ilgili olayları tüm dünya biliyor. Bunlar işte bu 70 sene içerisinde yaşandı. 1988 yılında Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan'dan koparıp Ermenistan'a bağlamak için silahlı saldırı başlandı. Bu da büyük facialara yol açtı.

Bu 70 senede halkımıza yapılan daha bir soykırım, saldırı 20 Ocak 1990 faciasıdır ve bizim bundan sonraki kayıplarımız, şehitlerimiz, kurbanlarımızdır.

Tüm bunlar, bu aşamanın, yani üçüncü aşamanın -70 senenin- Azerbaycan halkına büyük zararlar verdiğini açıkça gösteriyor.

Bu 70 sene zarfındaki tüm bu eziyetlere, acılara, sıkıntılara rağmen halkımız varlığını sürdürdü, çalıştı, ileriye yol aldı, gelişti. Bu 70 sene boyunca kayıplarımızın yanı sıra Azerbaycan halkının büyük başarıları da oldu. En önemli husus, bu seneler içerisinde Azerbaycan halkının eğitim, bilim, kültür düzeyinin çok yükselmiş olmsıdır. Eğitimin yaygın hale gelmesi ile Azerbaycan halkının okuma yazma oranı arttı, cumhuriyetimizde yüksek öğrenim okulları yapıldı ve Azerbaycanlıların büyük bir bölümü yüksek eğitim almayı ve yaşamın çeşitli alanlarında verimli çalışmalara imza atmayı başardı. Azerbaycan'da bilim, kültür gelişti, çok kıymetli bilim, sanat eserleri yapıldı.

Büyük Üzeyir Hacıbeyov 1919 senesinde, günümüzde bile her zaman seve seve dinlediğimiz İstiklal marşını, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin milli marşını besteledi. Üzeyir Hacıbeyov o zaman halkın buna ihtiyacı olduğunu anlıyordu. Bugün şu fırsattan yararlanarak, dönemin zorluklarına, kendisinin de genç olmasına rağmen Üzeyir Hacıbeyov'un çok güzel, muhteşem bir milli marş bestelediğini söylemek isterim. Şimdi, başka ülkelerle ilişkiler kurmakla birlikte onların da milli marşlarını dikkatle, saygıyla dinliyoruz. Yurtdışında çeşitli ülkelerde Üzeyir Hacıbeyov'un bestesini yaptığı marşı her duyduğumda övünüyorum. Bağımsız Azerbaycan'ın milli marşı dünyanın birçok ülkelerinde seslendiği ve Azerbaycan'ın devlet bayrağı göndere çekildiği için değil, nitekim marşın müziği gerçekten çok çekici ve güzel olduğu için.

Üzeyir Hacıbeyov, 1937 yılında, baskı yıllarında dev eserini, *Köroğlu* Operasını yaptı. *Köroğlu* Operası uvertürü milli marşa eşdeğerde bir eserdir. *Köroğlu* Operasının uvertürü çalındığında çoğu zaman halkımızın bunu bir marş olarak değerlendirmesi bir rastlantı değildir. İşte sadece bu bilgiyi aktararak Azerbaycan'ın o yıllarda tüm zorluklara rağmen geliştiğini bir kez daha vurgulamak istiyorum. Azerbaycan ekonomisi gelişti, büyük sanayi, tarım potansiyeli oluştu. Günümüzdeki kentler yeniden inşa edildi, gelişti, genişledi. Yeni şehirler kuruldu, yollar, köprüler, demiryolları yapıldı, elektrik santralleri kuruldu, büyük fabrikalar, kültür ocakları, dev bir esere benzeyen Bakü Metrosu inşa edildi.

Tüm bunlar şu 70 yıl zarfında Azerbaycan hal-

kının zekâsı, özverisi, emeği, zahmeti sonucu ortaya çıkmıştır. Azerbaycan'da büyük entelektüel potansiyel oluştu. Azerbaycan, 1991 yılında bağımsızlığını ilan ettiğinde tüm bunlar onun egemenliğinin temelini hazırladı.

Nihayet dördüncü aşama - 1991 yılı sonlarında Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ve bağımsızlık dönemidir. Bu, bizim en mutlu dönemimizdir. Çünkü Azerbaycan bağımsızlığını ilan etti, bu yıllarda bağımsızlığını kanıtladı, korudu, sürdürdü, bağımsızlığını pekiştirdi ve bağımsızlığını ebedi kıldı.

Bu dönem bir anlamda 1918-1920'li yıllara benziyor olsa da, birçok nedenlerden dolayı farklılık arz etmektedir. Çünkü bu dönemde Azerbaycan halkı çok büyük trajediler yaşadı. Bir yandan ne mutu bize ki, sonunda bağımsızlığımızı ilan ettik, uluslararası topluluk bunu tanıdı ve biz bağımsız bir devlette, özgür ülkede yaşıyoruz, özgürlüğümüzü kazanmış bulunuyoruz. Öte yandan birçok ciddi sorunlar Azerbaycan'ın durumunu zorlaştırdı ve onu sıkıntıya soktu. En acılı, en zorlu sorun Ermenistan'ın Azerbaycan'a yaptığı saldırı ve bunun ülkemiz açısından çok zor sonuçlara yol açmasıdır.

Ben bu saldırının, bu sorunun 1988 yılında başladığını demin söyledim. Bu sorunun o dönemde önlenebileceğini ve önlenmesi gerektiğini bugün belirtmeliyim. O dönemde sorunun önüne geçilmemiş olmasına neden, bir yandan dönemin Sovyet hükümeti yöneticilerinin Azerbaycan'a kasıtlı saldırısı, öte yandan Azerbaycan Cumhuriyeti yöneticilerinin eylemsizliği ve beceriksizliği idi. Nitekim 1918, 1919, 1920 yıllarında da Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Karabağ sorunu ile karşılaştı, Karabağ'da savaş çıktı. O dönemde Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin askeri birliklerinin büyük bir bölümü Karabağ'a takviye edildi, zira o dönemde de Ermeni milliyetçileri Karabağ'a egemen olmak ve Karabağ'ı ele geçirmek istiyorlardı.

Daha sonraki dönemlerde -1920, 1921, 1922 yıllarında da- bu süreçler devam etti ve nihayet Dağlık Karabağ Otonom İli kuruldu. Fakat sonraki dönemde-30'lu, 40'lı, 50'li, 60'lı, 70'li yıllarda da Ermeni milliyetçileri Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan'dan koparıp Ermenistan'a bağlama çabalarından vazgeçmediler. Bir çok defa şiddetli girişimlerde bulundular. Fakat onların önüne geçildi. Ben bunlara bizzat tanık oldum ve çoğu durumda bu çabaların önüne geçilmesini organize ettim.

Onun için de bugün ben, o dönemde -1988 yılında bunun önüne geçilmesinin mümkün olduğunu söylüyorum. Ne var ki, o dönemdeki Sovyetler Birliği yönetimi ve bizzat Gorbaçov Azerbaycan'a karşı olumsuz bir tutum izleyerek gerçekten Ermenilere hizmette bulunmak amacıyla buna izin verdi. O dönemde - 1988, 1989, 1990 yıllarında Azerbaycan'ı yöneten kişiler de halkının milli çıkarını koruyamadılar, halkın onlara duyduğu güvene layık olamadılar. Oysa bunu yapmak mümkündü.

Sonraki dönemde, ihtilafın artık savaşa dönüşmesinin ardından, durum, tabii ki, çok zorlaştı. Böylece, Azerbaycan kendi bağımsızlığına kavuşmakla birlikte acılı bir sorunla karşılaştı. O dönemlerde Ermenistan-Azerbaycan savaşı yapılıyordu. Yani bir yandan bağımsız devlet kurmak, öte yandan Ermenistan-Azerbaycan sorununda Azerbaycan'ın çıkarlarını korumak, sürdürmek gerekiyordu.

Hiç kuşkusuz, böyle bir durumda dönemin Azerbaycan yönetiminin görevi tüm güçleri harekete geçirmek, birlik olmak, tüm siyasi güçleri bir araya getirerek Azerbaycan'ın bağımsızlığını pekiştirmek ve aynı zamanda Ermenistan-Azerbaycan sorununu çözmek olacaktı. Fakat ne yazık ki bu böyle olmadı. Azerbaycan içinde yaşanan sos-

yo-politik süreçler Azerbaycan Cumhuriyeti'nin çok zorlu, gergin bir duruma götürdü. Tüm bunlar Azerbaycan'ın büyük kayıplar vermesine neden oldu, Azerbaycan darbe aldı, zarara uğradı.

Eğer incelerseniz, bu dönemin de belirli aşamaları vardır. Fakat bu dönemin en kritik noktasının 1993 yılı haziran ayı ve daha sonraki aylar olduğunu düşünüyorum. Bilindiği üzere, beş sene önce, 1993 yılı mayıs sonunda Azerbaycan'da hükümet krizi yaşandı. İktidar olan güçler artık bağımsız Azerbaycan'ı yönetemiyorlardı. Halkın hoşnutsuzluğu her geçen gün artıyordu. Bunları fırsat bilen dış ve iç güçler Azerbaycan'da iktidarı ele geçirme çabasındalardı. Nihayet, Haziran ayında bunların hepsi yaşandı ve Azerbaycan'da iç savaş başladı.

Malum Gence olaylarını hatırlayalım. Azerbaycan topraklarının bir kısmı merkez yönetimin denetiminden çıkmıştı. Bunun yanı sıra güney bölgesinde iktidarı ele geçiren yasadışı çeteler güneyde yedi bölgenin Azerbaycan'ın egemenliğinden çıkmasına neden oldular. Azerbaycan'ın kuzeyinde de durum çok gergindi. Azerbaycan iç savaşın eşiğinde bulunuyordu. İç savaş başlandı, kan döküldü, hem Gence'de hem Bakü'de kan döküldü.

Şimdi aradan beş yıl geçmiştir. İnsan bu tür şeyleri çabuk unutur. Fakat biraz sizlere o günlerden bahsetmek istiyorum. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 75. kuruluş yıldönümü kutlandığı sırada Azerbaycan'da olağanüstü hal uygulanıyordu. Azerbaycan'ın tüm bölgelerini özel olarak atanmış askeri komutanlar yönetiyorlardı. İnsanların tüm hak ve özgürlükleri kaldırılmıştı. Sokaklar yasadışı silahlı çeteler, çeşitli cinayet grupları ile doluydu. Tüm bunlar, sonunda, iç savaşa yol açtı.

Biliyorsunuz, biz bunların önüne geçmeyi başardık. Azerbaycan'ın bağımsızlığını korumasında 1993 yılının tarihsel önem arz ettiğini düşünüyorum. 1993 yılının Haziran ayında Azerbaycan'ın bölünme ve mahvolma tehlikesi ile karşı karşıya kaldığını ben tüm sorumluluğumla söylüyorum. Bunu hepiniz gözünüzle gördünüz. Halk yazarımız Anar dün söyledi: Eğer 1993 yılının Haziran ayında bu sorunların önüne geçilmeseydi, biz bağımsızlığımızı belki gerçekten tekrar kaybedebilirdik. Bu, bir gerçektir. Zira Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olarak yaşamasını, gelişmesini dış düşmanlarımız asla istemiyorlar. Bir yandan Ermenistan Azerbaycan'a karşı toprak iddiasında bulunuyor, öte yandan başka ülkelerin bazı çevreleri Azerbaycan'ı kendi egemenliğinde tutmak istiyorlar. Bağımsız, bütün, özgür ve başarıyla gelişen Azerbaycan bazılarının çıkarına değildir. 1993 yılının Haziran ve daha sonraki aylarında yaşanan olaylar yalnız çeşitli silahlı örgütlerin faaliyetleri ve iktidarın eylemsizliğinden kaynaklanmıyordu. Bu, hem de yabancı gizli servislerin Azerbaycan'ı yıkma, bölme planlarıydı. Biz bu planları bozduk, onların önüne geçtik, Azerbaycan'ın bağımsızlığını koruyup sürdürmeyi başardık.

Bilindiği üzere, sonraki dönem de Azerbaycan'ın bağımsızlığını koruma açısından kolay geçmedi. 1994 yılının Ekim olayları ve darbe girişimini hatırlıyorsunuz. Yalnız ve yalnız halkın devlete, iktidara, devlet başkanına olan inancı ve güveni o faciayı önledi. Fakat o sırada da Gence'de iktidar bu yasadışı örgütlerin eline geçti. Onlar kendi güçlerini öyle örgütlemişlerdi ki, halkın birliği, devleti desteği olmasaydı, kendi silahları ile çok kan döker, çok cinayet işleyebilirlerdi.

Bundan önce Lenkeran olayları yaşandı. Bunu da asla unutmamak lazımdır. Bu, korkunç bir dönemdi. 1993 yılında Bakü'de, Azerbaycan'ın diğer bölgelerinde durum gergin olduğu sırada bölücü, cinayet grupları, çeteler Azerbaycan ordusunun büyük bir bölümünü - üç binin üzerinde

kişiden oluşan hazır heyeti, silahı, mühimmatı, araçları Lenkeran bölgesine takviye edip, orada kendi devletini kurmak ve Azerbaycan'ı bölmek istiyorlardı. Biz ise bunu top tüfekle değil, halkın gücüyle durdurduk. Biz halkın, Lenkeran'ın, bölge insanlarının Azerbaycan devletine, devlet geleneğine, Azerbaycan devlet başkanına olan güvenine dayanarak bunu önlemeyi başardık.

Nihayet, 1995 Mart olayları ve Azerbaycan'da devleti zor, silah, şiddet kullanarak yıkma ve iktidarı ele geçirme yönünde daha bir girişim oldu. Burada artık hem yabancı gizli servis hizmetleri, hem ülke içinde bulunan muhalif güçlerin hepsi büyük bir silahlı grubun - OMON'un bünyesinde örgütlendi. Tuhaf bir durum sözkonusuydu. Parlamentodaki dünkü konuşmamda da söyledim, bugün de söylüyorum, tarih herkese bir ibret olmalı. Biz tarihten ibret almalıyız. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin faaliyetini çok takdir etmekle birlikte parlamento içinde yaşanan anlaşmazlıkları da iyi biliyoruz. Şahsi veya grup çıkarlarını milletin, devletin çıkarlarının önünde tutan ve Azerbaycan'ın o zorlu döneminde iktidar kavgası yapan güçleri de tarihi belgelerden biz iyi biliyoruz. Şimdi aynı şey tekrarlanıyor.

1995 yılının Mart ayında tüm o güçler - Azerbaycan devletinin ve cumhurbaşkanının faaliyetleri sonucunda 1993 yılında silahlı cinayet gruplarının elinden kurtulmuş ve saklanmış güçler işte bu OMON grubunun bünyesinde bir araya gelip tekrar iktidarı devirme girişiminde bulundular. Neden, niçin diye sorulabilir. Yine de Azerbaycan'ı bölmek, yine de tahrip etmek, kan dökmek için mi? Sırf birileri iktidara gelmek, koltuğa oturmak istediği için. Kendi çıkarlarını devletin, ulusun, halkın çıkarlarının önünde tutan ve devleti yönetmek olanağından, yeteneğinden yoksun kişiler iktidar kavgası yaparak 1995 Mart olaylarına katıldılar.

Fakat Azerbaycan devleti artık kendini toparlamıştı. Azerbaycan devleti gücünü gösterdi ve bu darbe girişimini de önledi. Daha sonra yapılan çeşitli sabotajlar, terör girişimleri de işte bu iç düşmanların dış düşmanlarla beraber Azerbaycan'a karşı kötü amaçla gerçekleştirdikleri eylemlerdir.

Ben bu bayram gününde büyük onurla, gururla söylüyorum. Halkımızın tüm bu zorlu aşamaları atlatmasını sağlamak ve cumhuriyetimizin bağımsızlığını korumak, sürdürmek, pekiştirmek bizim Azerbaycan halkına yaptığımız hizmetler oldu.

Biz Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin mirasçılarıyız. 1991 yılında Azerbaycan'da bağımsızlık ilan edildiğinde, 1920 yılında kaybedilmiş olan bağımsızlığın yeniden ilan edildiği ifade ediliyordu. Bugün bizim Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin sadakatli ve layıklı mirasçıları olduğumuzu gururla söyleyebilirim.

Azerbaycan'da 1918, 1919, 1920'li yıllarda temeli atılmış demokrasi, demokratik devlet geleneği günümüzde de cumhuriyetimizde hızla uygulanıyor, geliştiriliyor. Şu son yıllarda Azerbaycan'ın zorlu koşullarda çok önemli başarılarının bulunduğunu düşünüyorum.

Birinci ve en büyük başarımız, halkımızı bu belalardan, çeşitli darbe girişimlerinden kurtarmak ve Azerbaycan'da yurt içinde sosyo-politik istikrarı sağlamak oldu. Bu istikrar Azerbaycan'ın her vatandaşı için önemlidir. Bu istikrar her vatandaşın haklarının korunmasının sağlıyor. Bu istikrar Azerbaycan'da demokratik, laik hukuk devletinin kurulması sürecinin gerçekleşmesi için gerekli koşuldur. Bu istikrar Azerbaycan'da siyasi, ekonomik reformların uygulanması için çok önemli bir araçtır. Bu yüzden de bu, bizim en büyük başarımızdır. Halkın beraberliği ve Azerbaycan devletinin, hükümetinin doğru politikası sayesinde biz bu istikrarı bundan böyle de güçlendirecek, koruyacak

ve sürdüreceğiz.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti az yaşadı, temel yasayı, anayasayı kabul edemedi. Biz 1995 yılında demokratik, bağımsız bir devlet olarak genel seçimlerle Azerbaycan'ın ilk demokratik Anayasasını kabul ettik. Bu, bizim temel yasamızdır ve biz bununla gurur duyabiliriz.

1995 yılının Kasım ayında çok partili düzende demokratik, özgür seçimler yapılarak Azerbaycan'ın ilk parlamentosu kuruldu. Sonuç olarak Azerbaycan'ın halk tarafından seçilmiş hükümeti, halk tarafından takdir edilmiş ve onaylanmış Anayasası, halk tarafından seçilmiş parlamentosu, halk tarafından seçilmiş cumhurbaşkanı bulunuyor.

Biz Azerbaycan'da iç istikrarı sağlayarak doğru, gerçekçi, iyi düşünülmüş iç ve dış politikayı belirledik ve onların uygulanmasını sağlıyoruz. Azerbaycan'ın dış politikası barışçı bir politikadır, dünyanın tüm ülkeleri ile karşılıklı yarara dayalı ilişkiler kurma, barışı, huzuru koruma, komşularla güzel, huzurlu barış ortamında yaşama, tüm diğer ülkelerle de sıcak ilişkiler kurma ve tüm alanlarda kapsamlı işbirliği yapma politikasıdır. Biz bu politikamızı kararlı bir şekilde uyguluyoruz ve bundan böyle de uygulayacağız. Uluslararası kuruluşlarda, Birleşmiş Milletler, AGİT, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, İslam Konferansı Örgütü ve diğer kurumlarda Azerbaycan hak ettiği yeri almıştır. Dünyada bir çok ülke ile doğrudan ilişkiler kurulmuştur, pek çok anlaşma, sözleşme imzalanmıştır, onlar uygulanmaktadır. Böylece, hem siyasi, hem ekonomik ilişkiler genişliyor, gelişiyor.

Biz demokratik bir devlet olarak dünyanın tüm demokratik devletleriyle ilişki kurmayı politikamızın önemli bir unsuru olarak değerlendiriyoruz ve ileride de öyle olacak. Biz demokratik ülke olarak henüz genç bir ülkeyiz ve genç birisi olarak hem ülkemizde demokrasiyi yerleştirmeye, kurmaya çalışıyoruz, hem de demokrasi bakımından gelişmiş devletlerin birikimlerini kullanıyoruz ve bundan böyle de kullanacağız. Başka devletlerle, ülkelerle ilişkilerimizde bu konular önemli bir yer işgal etmektedir.

Biz Ermenistan-Azerbaycan sorununun barışçı yoldan çözümünden yanayız. Artık dört yıldır savaş yapılmamaktadır. Dört sene önce imzaladığımız ateşkes sözleşmesini uyguluyoruz, ateşkesi sürdürüyoruz ve bundan böyle de sürdüreceğiz.

Biz sorunun barışçı yoldan çözülebileceğini düşünüyoruz. AGİT Minsk Grubunun, Minsk Grubu eşbaşkanlarının - Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'nın- Minsk Grubu üyelerinin çalışmaları ve kendi çalışmalarımızla sorunu barışçı yoldan çözmeye çalışıyoruz. Biz bu sorunun barışçı yoldan çözüme bağlanmasından yana olduğumuzu ve ateşkes düzenini ileride de koruyup sürdüreceğimizi bugün ben bir kez daha beyan ediyorum.

Diğer ülkelerle ekonomik ilişkilerimiz de çok yaygındır. Siz bunu iyi biliyorsunuz, bunların sonuçlarını çok iyi biliyorsunuz. Şimdi Azerbaycan'ın ekonomisine, ülkemizle ekonomik ilişkiler kurmaya büyük ilgi vardır. Biliyorsunuz, 1994 yılında dev bir anlaşma -Asrın Anlaşması- Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe bulunan üç petrol yatağında ortak çalışmaların yürütülmesi için 11 şirketle anlaşma imzalanmıştır. Artık bu anlaşma uygulanıyor, Çırak yatağından petrol elde ediliyor ve bu petrol ihraç ediliyor. Biz yaptığımız işlerin sonuçlarını görüyoruz.

Bunun ardından daha 8 sözleşme imzalandı. Pek yakında yeni sözleşmeler imzalanacaktır. Haziran başında Azerbaycan'da beşinci uluslararası petrol-gaz sergisi yapılacaktır. Böylece, Azerbaycan, uluslararası alanda izlediği politikayla, ekonomisinde uyguladığı reformlarla, ekonomik ilişkileri ile dünyanın büyük petrol merkezi olarak

eski itibarına yeniden kavuşuyor ve Azerbaycan'ın petrol endüstrisi, petrol yatakları hem halkımız için, hem de bizimle ortak çalışmalar yapanlar için büyük yarar sağlayacaktır.

Azerbaycan'ın iç politikasında yürüttüğümüz çalışmaları da siz biliyorsunuz. Azerbaycan'da demokratik, laik, hukuk devleti kuruluyor. Azerbaycan Anayasasının insan hakları konulu maddelerinin hepsi uygulanıyor. İnsan hakları korunuyor, insan haklarına uyuluyor. Biz bu alanda bir hayli iş yaptık, fakat tüm işleri bitirdiğimizi söyleyemem. Bu, sürekli özen gerektiren bir alandır ve biz de bunu yapıyoruz. Bizim bir yandan Azerbaycan'da suçlara karşı mücadele vermemiz, silahlı yasadışı örgütleri etkisiz hale getirmemiz, Azerbaycan halkını kurtarmış olmamız bu alana olan ilgimizi ve bu alandaki faaliyetimizi gösteren hususlardandır. Bakü'de yasadışı, otomatik silahlarla rahatça dolaşan magandalar artık yoklar, bu tür kişiler ortaya çıkacak olursa, hemen emniyet organları tarafından etkisiz hale getirilir. Azerbaycan'da suçlara karşı mücadele güçlenmiştir ve bunun sonucunda da huzur sağlanmıştır, sosyo-politik istikrar elde edilmiştir. Bu politikaya bundan böyle de devam edilecektir.

Bununla birlikte, biz ceza önlemlerinin insancıllaştırılması alanında da pek çok çalışmalar yaptık ve yapıyoruz. Hukuk reformlarını uyguluyoruz, bu alandaki önlemlerimiz sonucunu veriyor. Doğu dünyasında ilk defa Azerbaycan'da bu sene başında idam cezasının kaldırıldığını biliyorsunuz. Bu, Azerbaycan devletinin, hükümetinin ne kadar demokratik, ne kadar insancıl olduğunu dünyaya bir kez daha sergilemiş oldu.

Suç işleyerek ceza alanlarla ilgili bir çok af düzenlemesi yapıldı. Benim aldığım kararlarla son üç yılda hapis giyen 1800 kişi affedilmiştir. Benim girişimim üzerine ve Milli Meclis'in aldığı kararla üç af yasası çıkmış, 37 bin Azerbaycan vatandaşı af yasasından yararlanmış, onların çoğu hapishanelerden salıverilmiştir. Tüm bunlar bizim bir yandan yasal düzeni pekiştirme, öte yandan da ceza yasalarının insancıl amaçlarla yumuşatma çizgimizi, aynı zamanda kişilere merhametle, insanca davrandığımızı gösteriyor. Biz bu politikamızı bundan böyle de uygulamaya devam edeceğiz.

Azerbaycan'da demokrasinin yerleşmesi, geliştirilmesi için tüm olanaklar sağlanmıştır. Basın, vicdan, ifade özgürlüğü, siyasal çoğulculuk, bunların hepsi sağlanmıştır ve ileride de sağlanacaktır. Belki birileri bunun az olduğunu düşünüyordur. Azerbaycan için bunların az olduğu pek söylenemez. Herkes bu hak ve özgürlüklerden gereği kadar yararlanmalıdır. Kimseye bir kısıtlama yoktur. Azerbaycan'da kişi özgürdür, bağımsızdır, kendi özgür düşüncesini her yerde ifade edebilir, hiç kimse bunu kısıtlayamaz.

Devletin yapılanması alanında reformlar uygulanıyor ve ileride de uygulanacaktır. Biz ekonomi alanında çok önemli reformlar yapıyoruz ve bunlardan da olumlu sonuçlar alıyoruz. Bunlar ortada. Biz 1994 yılından itibaren bu reformları kararlı bir şekilde uyguluyoruz. Genel olarak, ekonomide liberalizasyon, dış ticaretin liberalizasyonu, ithalat-ihracat işlemlerinin tam serbestçe yapılması Azerbaycan ekonomisinde büyük olumlu değişikliklere yol açmıştır.

Özelleştirme programı kabul edilmiştir ve kararlı bir şekilde uygulanıyor. Bunun da olumlu sonuçlar verdiğini belirtmek istiyorum. Küçük işletmelerin özelleştirilmesi sona ermek üzeredir. Şimdi büyük özelleştirme, yani orta ve büyük ölçekli işletmelerin özelleştirilmesi ve hisse senetli kuruluşlara dönüşmesi süreci başlamıştır. Bunları da kararlı bir şekilde uyguluyoruz ve uygulayacağız. Özelleştirme, dış ticarette serbestlik tanınması sonucunda, genel olarak Azerbaycan nüfusunun hem gıda, hem diğer tüm tüketim malları

ihtiyacının karşılanması alanındaki sorunları tamamen çözülmüştür. Şimdi Azerbaycan'ın her yerinde herkes canı istediğini alabiliyor ve dilediği şekilde serbest ticaret yapabiliyor. Tüm bunlar özelleştirmenin ve ekonomik reformların olumlu sonucudur.

Tarım sektöründe yapılan reformlar daha büyük sonuçlar veriyor. 1996 yılında kabul ettiğimiz Toprak Reformu Yasası kararlılıkla uygulanıyor. Toprak arazilerinin büyük bir bölümü özel mülkiyete geçmiştir. Temlik edilen arazilerden daha bol ürün elde edildiğini, daha verimli değerlendirildiğini memnunlukla kaydederim. Tarımda hayvancılık sektörü tamamen özelleştirilmiştir ve bunun olumlu sonuçları ortadadır. Azerbaycan'da et ve süt ürünlerinin, tüm hayvan ürünlerinin bu denli bol olması sırf özelleştirmenin sonucudur. Bu süreç devam ediyor ve bundan böyle de devam edecektir. Kısacası, Azerbaycan, piyasa ekonomisinin kurulması yolunu izliyor, bu yolda ilerliyor ve ilerleyecektir.

Bağımsız Azerbaycan'ın devletin yapılanması alanında izlediği yolun demokrasi yolu, insan haklarının korunması yolu olduğu konusunda tüm Azerbaycan vatandaşlarına teminat veriyorum. Ekonomi alanında izlenen yol piyasa ekonomisi, açık kapı politikası, dünya ekonomisine çok yoğun bir şekilde entegre olma yoludur. Biz bu yolda ilerleyerek çok başarı kazandık ve umarım, ileride daha büyük başarılar elde edeceğiz.

Uygulanan reformlar sonucunda ekonomi alanında pozitif göstergeler elde edilmiştir. Gayri safi yurtiçi hasıla 1997 yılında yüzde 5.8 artış kaydetmiştir, 1998 yılının ilk dört ayında ise yüzde 8.5 artış sağlanmıştır. Bir düşünün, önceki yıllarda - 1991-1992 ve daha sonraki yıllarda gayri safi yurtiçi hasıla her yıl yaklaşık yüzde 20, 21, 22 oranında bir düşüş yaşıyordu. 1996 yılında biz bunu durdurduk, 1997 yılında ise yüzde 5,8 artış sağladık, 1998 yılının ilk dört ayında ise yüzde 8,5 arttı.

Sanayi üretiminde 1990 yılından itibaren bir gerileme yaşanıyordu. 1996 yılında bunu da durdurmayı başardık. 1997 yılında ise küçük de olsa, bir artış sağlandı. Bu kendi başına çok olumlu bir gelişmedir - sanayi üretimi yüzde 0,3 arttı, 1998 yılının ilk dört ayında ise yüzde 0,4 oranında bir artış oldu. Bunlar çok iyi verilerdir.

Biz para ve finans dolaşımında da güzel sonuçlar elde ettik. Biliyorsunuz, Azerbaycan enflasyon altında eziliyordu. 1994 yılında enflasyon oranı yüzde 1600'dü. Biz bunun giderek inmesini sağladık ve son iki yılda enflasyon neredeyse yok gibi yahut dünyanın en gelişmiş devletleri ile aynı düzeydedir. Manatın değeri her geçen gün artıyor ve geçtiğimiz dört ayda manat dolara karşı yüzde 4 değer kazanmıştır.

Azerbaycan'a yatırım, genel olarak, sermaye yatırımı artmıştır. Geçen sene bu artış yüzde 60-70 oranında gerçekleşmişti. Bu yılın ilk dört ayında ise o düzeylere kıyasla yüzde 60 artmıştır. Yabancı yatırımın Azerbaycan'a akını her geçen yıl artıyor. Geçen sene yabancı yatırım hacmi 1 milyar 300 milyon Amerikan doları olmuştur. Bu rakama göre Azerbaycan, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri arasında birinci sıradadır. Azerbaycan'da kişi başına yatırım 160 dolardır. Bunlar hem bugün, hem ilerisi için çok önemli verilerdir.

Ben bizim açık kapı politikası yürüttüğümüzü söyledim. Şimdi Azerbaycan'a çok yatırım yapılıyor ve bunlar sadece petrol ve doğalgaz endüstrisine değil, birçok diğer alanlara da yapılıyor. Biz onların Azerbaycan'a gelmesi ve Azerbaycan'da faaliyet göstermesi için tüm olanakları sağladık. Öncelikle bizim kabul ettiğimiz yasalar bunlar için uygun ortamı sağlamıştır. Bu yasaların yanı sıra, ben birçok yeni kararlar aldım. Azerbaycan'a gelen yabancı yatırımın daha da artması için gerekli koşullar bundan böyle de sağlanacaktır. Herhal-

de, biz bugünkü durumdan büyük memnunluk duymalıyız diye düşünüyorum.

Tüm bunların sonucunda Azerbaycan'da insanlar daha iyi yaşam düzeyine kavuşmuşlar. Örneğin, çalışan ücretleri geçen sene yüzde 60 artmıştır. Bu sene ilk dört ayda ekonomide çalışan ücretleri yüzde 38 artmıştır. 1997-1998 yıllarında çoğu emeklinin maaşı yaklaşık iki katı artmıştır. Bütçe kaynaklı ücretlerde yüzde 50 oranında artış gerçekleşmiştir.

Tüm bunlar, kuşkusuz ki, olumlu rakamlardır. Ben Azerbaycan vatandaşlarının istedikleri gibi yaşaması için bugün bunların henüz yeterli olmadığının, pek çok sorunun bulunduğunun, zorlu, sıkıntılı koşullarda yaşayan insanların olduğunun bilincindeyim. Göçmen kamplarında, çadırlarda barınan, yerlerinden, yurtlarından sürülmüş kişiler bizi bilhassa kaygılandırmaktadır. Onların durumu bizi çok endişelendiriyor. Biz tüm bunlara odaklanmış bulunuyoruz. Yapılan çalışmaların ülke nüfusunun tüm kesimlerine şu veya bu şekilde katkısı oluyor ve bundan böyle de olacaktır.

Ben bugün özelleştirmenin, ekonomik reformların, toprak reformunun uygulanmasının, kişilere özgürlük verilmesinin, işverenlere yapılan yardımın, gösterilen ilginin cumhuriyetimizde girişimcilik faaliyetinin her geçen gün gelişmesinin Azerbaycan ekonomisinin filizlenmesi ve kalkınmasına yol açacağını ifade ediyorum.

Tüm bunlar, bağımsız Azerbaycan'da bizim çok zorlu koşullarda pek çok sorunla karşılaşarak bağımsızlığımızı her geçen gün pekiştirdiğimizi, geliştirdiğimizi gösteriyor. Azerbaycan, bağımsız bir devlet olarak son dönemlerde, yani 1990'lı yıllarda bağımsızlık kazanmış devletler arasında bağımsızlık yönünden kimi zaman örnek gösterilen bir ülke oldu.

Tüm bunlar bizim zenginliğimizdir. Biz bunlarla gurur duyuyoruz. Azerbaycan halkının bu yolda büyük kayıpları da oldu. Ben, bu 80 yılda halkımızın büyük felaketler yaşadığını, kurbanlar verdiğini, kayıpları olduğunu söyledim. Biz Azerbaycan topraklarının savunulması yolunda şehitler verdik. 20 Ocak trajedisi nedeniyle şehitlerimiz oldu. Biz tüm bu şehitlerin anısını kalbimizde hep canlı tutacağız. Bugün, bu bayram gününde şehitlerimizin anısına bir dakikalık saygı duruşunda bulunmanızı rica ediyorum.

Allah tüm şehitlere, Azerbaycan halkının tüm kurbanlarına rahmet eylesin.

Değerli dostlar!

Değerli kardeşler!

Bugün biz Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 80. kuruluş yıldönümünü büyük gurur, şükran duygusuyla kutluyoruz. Bugün biz Azerbaycan'da bağımsızlığın, demokrasinin temellerini atan insanları büyük şükranla anıyoruz. Bugün biz 80 senelik yolumuzu bir kez daha araştırıyoruz. Başarılarımızla gurur duyuyoruz, kayıplarımıza üzülüyoruz. Fakat biz önümüze bakıyoruz. Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmesi için artık tüm koşullar oluşturulmuştur. Bugün Azerbaycan'ın bağımsızlığı sağlanmıştır ve bu bağımsızlığın güvenli ellerde olduğundan emin olabilirsiniz.

Ben bugün Azerbaycan'ın ulusal özgürlüğü, bağımsızlığı yolunda hizmet göstermiş, canını feda etmiş kişilerin ruhu önünde eğiliyorum. Azerbaycan halkına, Azerbaycan'ın tüm vatandaşlarına söz veriyorum, biz bundan böyle de Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin sadık mirasçıları olacağız, halkımızın ulusal özgürlüğünü koruyacağız, savunacağız. Biz Azerbaycan'ın bağımsızlığını gözümüz gibi sakınacağız ve her geçen gün pekiştireceğiz, daha üst zirvelere taşıyacağız!

Yaşasın Azerbaycan halkı!

Yaşasın yıkılmaz, ebedi, bağımsız Azerbaycan!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Milli Ordusu'nun 80. Kuruluş Yıldönümü Töreni'nde yaptığı konuşma

25 Haziran 1998

Değerli askerler, subaylar, erler!

Sayın bayanlar ve baylar!

Sizleri Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetler günü, Azerbaycan Milli Ordusu'nun 80. kuruluş yılı, bayramı dolayısı ile içtenlikle kutluyorum.

Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nde kendi onurlu görevlerini yerine getiren, siperlerde nöbet tutan, askeri birliklerde görev yapan, savaş bölgesinde Ermenistan Silahlı Kuvvetleri ile burun buruna gelerek Azerbaycan topraklarını, vatanımızı savunan askerleri, erleri yürekten kutluyorum.

Biz 26 Haziran tarihini bayram olarak ilan ettik. Bu, çok doğru, amaçlara uygun yasal bir adımdır. Zira 80 yıl önce aynı tarihte Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin, ülkemizin bağımsızlığını ilan eden halk cumhuriyetinin, bağımsız Azerbaycan'ı kuran ve daha Gence'de faaliyet gösteren hükümetin ilk adımlarından biri Azerbaycan Milli Ordusu'nun kurulması kararı oldu. Bu karara, adıma duyduğumuz büyük saygının bir göstergesi olarak biz 26 Haziran tarihini Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, Ordusu günü olarak ilan ettik.

Geçen 80 yıl zarfında Azerbaycan halkı, ordunun kurulması alanında zorlu, çelişkili ve bu arada onurlu bir yoldan geçti. Bu 80 yıllık sürenin farklı aşamaları, her aşamanın ise kendine özgü önemi bulunmaktadır. Bu, bizim 80 yıllık tarihi geçmişimizdir. Bugünkü ordumuz, Silahlı Kuvvetlerimiz, bağımsız Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri bu 80 yılı geride bırakarak şimdiki düzenli bir ordu haline gelmiştir.

Azerbaycan halkının eski, zengin bir devlet geleneği tarihi vardır. Azerbaycan'ın devlet geleneği tarihinde ordunun kurulmasına, devleti, ülkeyi savunmak için güçlü olmasına her zaman

önem verildi. Azerbaycan halkı, yüzlerce yıllık tarihi boyunca pekçok savaş yaşadı, yabancı istilacıları geri püskürtmek, topraklarını savunarak komşu halkların, ülkelerin saldırısının önüne geçmek yahut kendi toprak bütünlüğünü yeniden sağlamak için çok mücadele verdi, savaşlar yaptı. Azerbaycan halkı, tarih boyunca olağanüstü kahramanlık örnekleri sergiledi.

Azerbaycan halkının cesur evlatlarının kahramanlıkları dillere destan oldu, kuşaktan kuşağa, ağızdan ağıza aktarıldı. Köroğlu, Babek gibi isimler bizim tarihi geçmişimizle alakadar kişiler olsalar da, bugün de halkımız için cesaret, kahramanlık örneğidirler, her Azerbaycan gencine örnek teşkil ediyorlar.

19-20. yüzyıllarda Azerbaycan kendi bağımsızlığını kaybettikten sonra, Çarlık Rusya'sının sınırları içinde bulunduğu dönemde Azerbaycan halkının seçkin temsilcileri aynı orduda hizmet ederek Azerbaycan evladının, askerinin askeri profesyonellik konusunda becerisini defalarca kez gözler önüne serdiler.

Doğru, cumhuriyetimiz Çarlık Rusya'sı yönetimi altında bulunduğu sırada Azerbaycanlıları, Müslümanları askere almazlardı, askerlikten muaf tutarlardı. Tarihi analiz ettiğimizde biz bunun ne kadar olumsuz sonuçlar verdiğini görüyoruz. Ulusumuz, halkımız askerlik mesleğini yapmaktan yoksun bırakılmıştı. Bununla birlikte o dönemde iktidar çevreleriyle bağlantısı bulunan hanedanlar evlatlarını askerlik hizmetine yolluyor, bunu büyük bir onur olarak görüyorlardı. Onlar yüksek harp okullarında eğitim görerek önemli rütbeler alıyorlardı. Onların hepsi Çar Rusyası ordusunda hizmet ettiler. Bazı önemli Azerbaycanlı kumandanlar, generaller 19. yüzyılda Rusya'nın yaptığı savaşlara katılmış ve kahramanlık örnekleri sergilemişler. Hatırladığım bu olguların, bunun bizim için önemi şudur ki, bunlar halkımızın, milletimizin nelere kadir olduğunu gösteriyor.

Çarlık Rusya'sı ordusuna Azerbaycanlılar, Müslümanlar alınmasalar da, Azerbaycan evlatları Rus ordusunun yüksek askeri okullarından mezun olarak, savaşlarda büyük beceri, kahramanlık örnekleri göstermiş, general rütbesini almış, üstün madalyalarla ödüllendirilmişler ve bunlar Azerbaycan halkının, evlatlarının ne denli yetenekli olduğunu gösteriyor. Bunlar Sovyet döneminde tarihimizin unutulmuş sayfalardır, olgulardır. Bugün biz tarihimizi yeniden kaleme aldığımızda tüm bunları öğrenmeliyiz ve halkımız bunu bilmelidir.

Nahçıvan Hanları soyundan birkaç general çok başarılı hizmetlerde bulundular: General Ehsan Han, Genaral Kelbeli Han, Hüseyin Han, İsmayıl Han, Cemşit Han Nahçıvanskiler. Bakıhanovlar hanedanından bir çok general Azerbaycan'ın tarihinde, ordu tarihinde önemli yer edinmişler. Talışhanovlar soyunun birçok generali bizim tarihimizin sayfalarında hak ettikleri yerleri almışlar. General Ferec Bey Ağayev, General Ağalarov, General Arablinski ve diğerleri - tüm bunlar 19. yüzyılda ve 20.yüzyılın başlarında orduda hizmet etmiş üst düzey generaller, Azerbaycan evlatlarıdır.

Rus ordusunda büyük itibar sahibi Samet Bey Mehmandarov, Aliağa Şıhlinski tarihimizde demin bahsettiğim generallere oranla daha ünlüdürler. Onlar Rus-Japon savaşına katıldı, kahramanlık örnekleri sergiledi, ardından 1918 yılından itibaren Azerbaycan'da Silahlı Kuvvetlerin kurulmasında önemli hizmetleri oldu.

Evet, bugün memnuniyetle belirtebiliriz ki, 1918 yılında halk cumhuriyeti, Azerbaycan'ın ilk demokratik hükümeti çok karışık ve sıkıntılı bir dönemde devletin yapılanmasına yönelik çalışmayı yürüttüğü sırada Silahlı Kuvvetlerin ku-

rulması ve gelişmesine son derece önem verdi, büyük özen gösterdi. Halk Cumhuriyeti'nin iki yıllık -ki iki yıl tam olarak dolmadı- tarihinin sayfalarına bugün baktığımızda ordunun kurulması alanında pekçok değerli çalışmaların yapılmış olması gerçekten büyük saygı uyandırıyor.

Azerbaycan'ın ilk Harbiye Bakanı Başbakan Feteli Han Hoyski oldu. Fakat kısa süre sonra Samet Bey Mehmandarov Harbiye Bakanı, Aliağa Şıhlinski Askeri Bakan Yardımcısı olarak atandılar. Polonya kökenli Sulkeviç, Genelkurmay Başkanı oldu. Onlar çok işler yaptılar. O dönemde genç, bağımsız Azerbaycan, Ermenistan'ın saldırısına, Ermenistan'ın Azerbaycan'da düzenlediği sabotajlara karşı savaş veriyor ve başarılar kazanıyordu.

Halk Cumhuriyeti'nin çökmesinin ardından Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, varolduğu sürenin ilk iki yılında ordu kuruluşu alanında çalışmalar yaptı. O dönemde, 1920 yılında Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Bahriye Bakanlığı kuruldu. Azerbaycan, kendi Silahlı Kuvvetlerini kuruyor ve geliştiriyordu. Doğru, sonra bu ordu derhal 19. Kızıl Ordu'ya katıldı. Buna rağmen bu, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bizzat kendisinin kurduğu askeri birimlerdi. Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti hükümeti, aynı halk cumhuriyeti gibi Azerbaycan'ın mevcut harbiye uzmanlarından faydalandı.

Samet Bey Mehmandarov, Aliağa Sıhlinski uzun süre Çarlık Rusyası'nın ordusunda hizmet etti, Halk Cumhuriyeti döneminde bağımsız Azerbaycan ordusunun kurulması çalışmalarını yönetti, ardından Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde de ordu kurulması, geliştirilmesi, Azerbaycanlılara askeri eğitim verilmesine yönelik faaliyetlerde bulundular. Bu, çok ilginç, anlamlı, aynı şekilde doğal bir durumdur. Zira askerlik mesleği, öncelikle askeri eğitim, birikim, bilgi, savaş deneyimi gerektiriyor. Bunlar olmaksızın ordu kurmak, Silahlı Kuvvetler kurmak mümkün değildir. Eğer bunlar, profesyonler askerler varsa, onlardan ordunun kurulmasında yararlanmak mümkün olur. Samet Bey Mehmandarov, Aliağa Şıhlinski bunun net örneğidir.

Belirttiğim üzere, Cemşit Nahçıvanski, Nahçıvan Hanı soyundan gelen generallerden biridir. Kendisi Çarlık Rusya'sı ordusunda hizmet etti, halk cumhuriyeti döneminde Azerbaycan'da tümen komutanlığı yaptı ve Karabağ'da Ermeni kışkırtıcılara, saldırganlara karşı savaştı, ardından Sovyet Ordusu'nda hizmet etti. Bu insan öyle büyük birikim sahibi olmuştu ki, Sovyetler Birliği'nde dönemin üst düzey askeri okulu olan ve Moskova'da bulunan Frunze Harp Akademisi'nde kürsü başkanı olarak görev yapmıştı.

Doğru, bu tür kadrolardan bazıları, belki çoğu, maalesef, daha sonralar Sovyet Yönetimi'nin baskılarının kurbanları oldular. Çoğu 30'lu yıllarda öldürüldü, mahvoldu, nitekim Cemşit Nahçıvanski de 1937 yılında baskı kurbanı oldu.

Bunları açıklayarak ordu kuruluşunun, Silahlı Kuvvetlerin kurulmasının büyük yetenek, deneyim, bilgi birikimi öngördüğünü belirtmek istiyorum. Bunu ilk Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin, hükümetinin ileri gelenleri çok iyi biliyorlardı. Onun için harbiye uzmanlarının, önceleri hizmet etmiş generallerin, subayların birikimi, çalışmaları verimli bir şekilde değerlendiriliyordu.

Tüm bunlar Azerbaycan'da ordunun tarihinden sayfalardır. 80. kuruluş yıldönümünü anlatırken biz hiçbirşeyi unutmamalıyız. Azerbaycan halkı, hem eski zamanlarda hem kendi ordusuna sahip olduğu dönemde güçlü ordu kurma yeteneğine sahipti. Azerbaycan halkı, hatta bağımsız olmadığı durumlarda, başka bir devletin sınırları içinde yahut başka bir düzende yaşadığı sırada

bile askerlik mesleğini benimsemeye çalıştı ve bu konuda pekçok örnek mevcuttur.

İkinci Dünya savaşı, Büyük Vatan savaşı sırasında Azerbaycan'da çok büyük bir asker, subay ve general topluluğu oluşmuştu. 1941 yılında, Büyük Vatan savaşı başladığında, genel olarak savaş döneminde 700 bin Azerbaycan vatandaşı cepheye yollandı, onlardan 300 bini öldü, geri dönmedi. Onların çoğu Azerbaycanlılardı ve Azerbaycan evlatları Alman faşizmine karşı savaşlarda büyük kahramanlık örnekleri sergilediler.

Onların isimleri halkımızın tarihinde hep yaşayacaktır. İsrafil Memedov, Gafur Memedov, Hüseyinbala Aliyev, Mehdi Hüseyinzade gibi Sovyetler Birliği Kahramanları gerçekten büyük yararlılıklar gösterdiler. O yıllarda üst düzey Azerbaycanlı muhafız ve generaller de yetişti. Hezi Aslanov'un kahramanlığı tüm dünyaca bilinmektedir. General Hezi Aslanov, General Akim Abasov, General Mahmud Abilov ve birçok başka generaller, subaylar İkinci Dünya savaşı sırasında yetişmiş Azerbaycan general ve subaylarıdır.

O yıllarda Azerbaycan halkını temsilen birkaç özel Azerbaycan tümeni savaşa katıldı. 1941 yılından itibaren Azerbaycan'da 402, 369, 223, 416. tümenler oluşturuldu ve onların çoğu Azerbaycanlılardan ibaretti. Onlar Kafkasya'nın savunulması, daha sonra Alman Faşist ordu güçlerinin Sovyetler Birliği topraklarından püskürtülmesi, hatta Berlin'e kadar kovulmasında yer aldılar. Bu tümenler 1941-1944 yılları arasında teşkil edildi ve bu zaman Azerbaycan'da 1920'li yıllarda oluşmuş 77. Tümen temel alındı. 77.Tümen çok büyük savaş, kahramanlık yolundan geçmiştir. 416. Taganrog Tümeni Berlin'e kadar ilerledi. 223. Tümen, Belgrat taarruzuna, Romanya ve diğer ülkelerde Faşist ordularının bozguna uğratılmasına katıldı. Tüm bunlar Azerbaycan halkının askerlik mesleğine bağlılığını ve bu mesleği benimseme yeteneğini net ortaya koyuyor.

Azerbaycan'dan İkinci Dünya savaşına katılanların çoğu üstün başarı ve kahramanlık örnekleri göstererek nişan ve madalyalarla ödüllendirildiler. Ne yazık ki savaş sırasında oluşturulan milli tümenler savaşın bitmesiyle, 1940'lı yılların sonunda, 1950'li yıllarda tasfiye edildi. Böylece Azerbaycan ulusundan oluşan muhafız birliği giderek ortadan kalktı. 1960'lı yıllarda Sovyet ordusunda hizmet eden Azerbaycanlı üst düzey muhafız ve general sayısı azaldı ve yok oldu denebilir.

Hiç kuşkusuz, o dönemde askeri uzmanlık alanında, halkımızın bu çalışmaya yaklaşımında bizim bir takım kayıplarımız oldu. Fakat biz bunu da gidermeye çalıştık. 1960-1970'li yılların başlarında Azerbaycan'dan her sene 60-70 bin genç Sovyet ordusuna alınır, onlar iki yıllık zorunlu askerlik yaparlardı. Ancak bunların arasında profesyonel askerler ya az olur ya hiç olmazdı. Azerbaycanlı gençlerin askeri okullarda eğitim görmeye ilgisi çok azalmıştı. Bu, bir anlamda doğaldır. Çünkü 19. yüzyılda Azerbaycan hanları kendi evlatlarını Çarlık ordusunda hizmet etmeye, üst düzey askeri okullara eğitim için yollayarak bundan büyük şeref duyuyorlardı ve bu durumun onlara getirdiği saygınlık kendiliğinden değil de, onların faaliyeti sonucunda oluşurdu.

İkinci Dünya savaşı sırasında genel seferberlik ilan edildi. Azerbaycan evlatları kahramanlık örnekleri gösterdiler, sanki savaş sırasında geliştiler, üst düzey subay, general rütbesi aldılar. Bir tek Azerbaycan tümenlerini değil, genel olarak milli tümenleri feshetmeselerdi, bizim uzman askeri kadrolarımız, hiç kuşkusuz, daha fazla olurdu.

Bu nedenle biz 1970'li yılların başlarında

Azerbaycanlılardan ibaret uzman askeri personelin eğitimi konusunu halkımızın temel görevlerinden biri olarak kabul ettik. Niçin diye sorulabilir.

Birincisi, orduda Azerbaycanlı subay, generalin bulunmaması veya çok az olmasının bizim, halkımızın haysiyetine dokunduğunu bugün açıkça söylemeliyim. Öte yandan, askere alınan çoğu kişinin ikinci-üçüncü düzey birliklere, inşaat taburlarına gönderilmesi bize dokunuyordu. Nitekim onlar iki yıllık görev sırasında profesyonel askerlik konusunda bir deneyim kazanamıyorlardı. 19. yüzyılda ulusumuzun orduya alınmasına kısıtlamalar olmasına rağmen Azerbaycan hanları generallerin yetişmesine özel önem verdikleri halde peki biz neden 20. yüzyılın ikinci yarısında Azerbaycanlı general, üst düzey subaylar hazırlamıyoruz? Bu sebeple biz bu çalışmada çok titiz davrandık ve 1972 yılında Cemşit Nahçıvanski Askeri Ortaokulu kuruldu, şimdi onun ismi askeri lise olarak değiştirilmiştir. Lise, halkımızıa çok büyük hizmetlerde bulundu ve bugün de bulunmaktadır. Ancak biz bununla yetinmedik.

1939 yılında Azerbaycan'da Sovyet ordusunun iki harp okulu kurulmuştu. Onlardan biri Genel Askeri Kumandanlar Okulu, ikincisi Deniz Harp Okulu'dur. Bu okullar Azerbaycan'da 1939 yılında kuruldu, onlarca yıl cumhuriyetimizde faaliyette bulundu. 1970 yılında bu okulların faaliyeti hakkında bilgi edindiğimde, her okulda yıllık öğrenci kontenjanın 300 kişi olmasına rağmen, Genel Askeri Kumandanlar Okulu'nda yalnız 10-15 Azerbaycanlının, Deniz Harp Okulu'nda ise 1-2 Azerbaycanlının eğitim aldığını gördüm. Askeri okullar Azerbaycan'da, Bakü'de bulunuyordu, fakat orada eğitim görenlerin büyük bölümü Azerbaycanlı değildi. Bu, bir yandan o dönemde uygulanan Sovyet yönetiminin politikasıydı. Onlar o dönemde orduda üst düzey görevlerde başka milletlerden ve özellikle Azerbaycan milletinden insanları görmek istemiyorlardı. Öte yandan Azerbaycan'da da askerlik mesleğine karşı bir ilgisizlik söz konusuydu. Biz bunların gidermek için çalışmalar yapıyorduk. Biz Nahçıvanski Askeri Okulunu kurmakla birlikte, Azerbaycan'da bulunan iki yüksek askeri okula - onların doğrudan Moskova'ya, Sovyetler Birliği Savunma Bakanlığı'na bağlı olmasın rağmen - her sene Azerbaycanlıların alınmasını sağladık.

Mamafih 1970'li yıllardan itibaren bu çalışma giderek ilerledi. 1970'li yılların sonunda biz her sene Azerbaycan'dan toplam 800-900 genci, Sovyetler Birliği'nin farklı kenlerinde bulunan 45'in üzerinde askeri okula eğitim almaya gönderiyorduk. Tüm bunları yaparken biz halkımızı düşünüyorduk. Çarlık Rusyası döneminde: "Müslümanlar orduda görev yapmamalı."demişlerdi. Oysa biz halkımızda askerlik mesleği unutulmasın, halkımız askeri meslekten yoksun kalmasın istiyorduk. Ben bunun ileride bize gerekli olacağını düşünüyordum.

Eğer bunları yapmasaydık, bağımsızlık kazandığımızda ordumuzda hangi subaylardan yararlanacaktık? Aynı şekilde o yıllarda biz Sovyet Ordusunda Azerbaycanlıların terfisi konusuyla da ilgileniyorduk. Bu bağlamda her çalışmayı Azerbaycan halkı için önemli bir gelişme olarak değerlendiriyorduk.

Örneğin, 1940'lı yıllarda Bakü'de büyük bir askeri birlik, hava savunma dairesi bulunuyordu. Onun görevi sadece Bakü'nün güvenliğini sağlamakla sınırlı değildi. O, tüm Kafkasya'nın, hatta Rostov'a, Volgograd'a kadar uzanan geniş bir bölgenin güvenliğini temin eden büyük askeri tesisti.

Fakat orada Azerbaycanlılar hizmet etmiyorlardı. Sonunda birkaç Azerbaycanlının orada

görev yapması mümkün oldu. Orada uçaksavar birliklerinin komutanlığına ilk defa bir Azerbaycanlı - Hüseyin Resulbeyov atandı. O, korgeneral rütbesine yükseldi. Halkımız bunu büyük bir gelişme olarak değerlendirdi.

O sırada ben Azerbaycanlıların Sovyet Ordusunda nerelerde hizmet ettiğini araştırarak, onlara yardım etmek, terfi ettirmek, onların gelişmelerine katkıda bulunmak istiyordum. General Berşatlı da onlardan biridir. O dönemde ben kendisini Sovyet Ordusunun Almanya'daki askeri birliğinde buldum. O sırada kendisi ordu komutan yardımcılığı yapıyordu. Ben onu Azerbaycan'a davet ettim ve Bakü'de bulunan Askeri Komutanlar Okuluna Müdür olarak atadım. Bu okulun müdürlüğünü her zaman bir Rus yapardı, müdür yardımcığılığını ise benim çalıştığım dönemde birkaç Ermeni yürütüyordu. Oysa bu okul Azerbaycan'da bulunuyordu. General Bersatlı'yı bu okula müdür olarak atamak kolay değildi. Fakat ben zorla kendisini oraya atadım, zira onun aracılığıyla çok sayıda Azerbaycanlının bu okula alınmasını, askerlik mesleğini benimsemelerini ve bu mesleği, subaylık mesleğini öğrenmelerini ve faaliyette bulunmalarını istiyordum.

Bakü'de Hazar Askeri Deniz Filosu, 1920 yılında kuruldu, yani Çarlık Rusyası döneminde bile vardı. Orada Azerbaycanlılar kesinlikle yoktu. Biz Amiral Kasımbeyov'u Kronştat'tan bulup getirdik. İlk defa Hazar Askeri Deniz Filosu komutanlığına Amiral Kasımbeyov'u atadım.

Hatırlıyorum, Tuğgeneral Ağahüseyinov 1970'li yılların başlarında burada alay komutanıydı. Ben kendisinin terfi etmesi için çok uğraştım, çok özen gösterdim. Nitekim terfi etti. Volgograd'da tümen komutanı, Rostov'da kolordu komutanı oldu ve en son Bakü Hava Savunma Dairesi komutan yardımcısı, tuğgerenal rutbesine yükseldi. O zamana kadar Azerbaycanlılardan kimse Sovyet Ordusunda tuğgeneral rutbesine yükselmemişti. Azerbaycanlı olarak bu beni tedirgin ediyordu ve biz bunu da başardık. O zamanlar ben üst düzey subay, general rütbeli birçok personelin terfi etmesi için, Azerbaycan'ın bugünkü askeri uzmanlarının, personellerinin yetişmesinin temelini atmak için uğraşıyordum.

Tanrıya şükürler olsun, yapılan bu çalışmalar sonuç verdi. Savunma Bakanı Safar Abiyev bugün iki harp okulunun faaliyette bulunması ve Donanma Okulu binalarında Harp Akademisi kurulmasına ilişkin bir rapor sundu. Bunlar çok sevinç verici durumladır. Zira ileride bizim ordumuzun gelişmesi askeri personellerin hazırlanması ve profesyonelliğinin giderek artmasına bağlıdır.

Ben bu tarihi anları bugün vurgulamakla birlikte, maalesef Azerbaycan'ın Ermenistan'ın saldırısına uğradığı dönemde, özellikle Azerbaycan kendi bağımsızlığını kazandığı sırada bu askeri personellerden pek faydalanamadığını belirtmek isterim ve bu da bizim yenilgimizin nedenlerinden biri olsa gerek.

Yani biz iki yüzyılı, 19. ve 20. yüzyılları incelersek, Azerbaycan halkının bu asker mesleğini benimsemiş bir halk olduğunu görürüz. Azerbaycan halkı, çeşitli dönemlerde seçkin askeri uzmanlar, subaylar, generaller çıkarmıştır. Şu durumda 1990'lı yılların başlarında Azerbaycan, Ermenistan tarafından saldırıya uğradığı bir dönemde bu personellerin hepsini bir araya toplayarak onlardan yararlanmak gerekiyordu. Fakat maalesef bunlar olmadı. O zamanlar çok büyük kayıplarımız oldu. Savunma Bakanı Safar Abiyev bu konuyu anlattı, onun için bunu tekrarlamaya gerek yoktur.

Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasından şimdiye kadar devam eden dönem, ülkemizin

ordu kuruluşunun son aşamasıdır. Bu aşama çok zor, meşakketli oldu. Nitekim genel anlamda Azerbaycan'ın bağımsızlık kazandığı dönem baştan sona sıkıntılı, zorlu bir dönem oldu. Azerbaycan, kendi topraklarını Ermenistan'ın saldırısından savunduğu sırada bağımsızlığını kazandı. Bununla birlikte Azerbaycan içinde sosyo-politik durum istikrarsız, çok gergin oldu. Tüm bunlar da Azerbaycan'da normal bir ordu kurmak için uygun ortamı sağlamadı, bazıları bunu yapmak istemediler. Oysa son beş yılda yapılan çalışmalar Azerbaycan'da şimdi düzenli ordunun kurulduğunu gösteriyor.

Azerbaycan'ın artık çağdaş şartlara uygun düzenli ordusunun olduğunu ben bugün büyük memnuniyetle belirtmek istiyorum. Orduda gerekli düzen sağlanmıştır ve Azerbaycan'ın bugünkü ordusu, Silahlı Kuvvetleri Azerbaycan topraklarını güvenle savunma kudretindedir.

Biz zorlu yollardan geçerek bunu başardık. Fakat kazandığımız başarılarla yetinmemeliyiz. Azerbaycan'da ordunun gelişmesi, güçlenmesi devletimizin ve halkımızın en başlıca görevidir. Biz her zaman aynı konumu paylaşarak Azerbaycan'ın bağımsızlığının ebedi ve sarsılmaz olduğunu beyan ettik. Bu kelimelerin sürekli gerçekleşmesi, bu düşüncelerin icraata dönüşmesi için biz orduya özel ilgi göstermeliyiz, onu güçlendirmeli ve geliştirmeliyiz.

Azerbaycan, barışçı bir devlettir. Biz asla savaş istemiyoruz. Çünkü Azerbaycan, bağımsız devlet olarak önündeki sorunları çözmelidir. Hatta onları çözdükten sonra bile Azerbaycan'ın birileriyle savaşmasına gerek yoktur. Bizim politikamız bellidir: Tüm komşularımızla barış, sevgi ve tam bir anlayış içinde yaşamak, yaşadığımız bölgede barış ve huzur sağlamak istiyoruz. Asıl bu yüzden Ermenistan-Azerbaycan sorununu, Dağlık Karabağ sorununu barışçı yoldan çözmek istiyoruz. Bu sebepten Mayıs 1994'te ateşkes anlaşmasını imzaladık ve ateşkes düzenini hala sürdürüyoruz.

Ateşkesin devamlı olması, öncelikle, Azerbaycan'ın izlediği ilkesel barış politikasının sonucudur. İkincisi, bu politika Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin, ordumuzun hizmetleri sonucunda uygulanmaktadır.

Birbiriyle savaş halinde olan Ermenistan ve Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri yakın bir mesafede karşı karşıya bulunmalarına rağmen, herhangi ayırıcı, yabancı gücün müdahalesi olmaksızın biz dört senedir ateşkes düzenini uyguluyoruz ve bu, dünyada neredeyse eşi benzeri olmayan bir durumdur. Böylece, biz barışsever ve ateşkese bağlı olduğumuzu gösteriyoruz. Bu çalışmada Ermenistan tarafının gayretlerini de es geçmemek lazım, bu da bir gerçek. Bu süre zarfında onlar da ateşkesi korumaya çalıştılar. Böyle olmasaydı, tek bir taraf ateşkesi sağlayamazdı. Fakat buradaki fark, silahlı saldırı sonucunda Azerbaycan topraklarının bir bölümünün işgal altında olmasıdır. Bu topraklardan bir milyonu aşkın vatandaşımız zorla göç ettirilmiştir. İşgal altındaki topraklarda tüm servetimiz yağmalanmış, yerle bir edilmiş, yerleşim alanlarımız viran olmuştur. Bizim büyük kayıplarımız oldu. Tüm bunlara rağmen biz barışçı bir politika izliyoruz, ateşkese uyduk ve uyuyoruz.

Bugün Ermenistan-Azerbaycan sorununun barışçı yoldan çözüme bağlanması alanında birtakım zorluklar ortaya çıkmıştır. Barış görüşmeleri biraz sekteye uğramıştır. Bu, bizim suçumuz değil. Biz bu sürecin hızlanmasını istiyoruz. Bu konuya yönelik düşüncelerimizi Minsk Grubu temsilcilerine defalarca söyledik. Geçtiğimiz Eylül ayında Minsk Grubu eşbaşkanları Rusya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa temsilcilerinin AGİT Lizbon Zirvesi ilkeleri gereğince sun-

dukları önerilere dayanarak soruna barışçı çözüm bulunmasından yana olduğumuzu ve aynı tutumumuzu bugün de sürdürdüğümüzü beyan ediyorum. Sorunun bu yollardan çözümünü hızlandırmak istiyoruz. Minsk Grubu eşbaşkanlarının bu alana yönelik çabalarını artıracağını ve görüşmeler süreci hızlanacağını düşünüyorum. Bunlara rağmen ben Azerbaycan'ın ateşkes anlaşmasına sadık olduğunu, sorun barış yoluyla çözülünceye dek bu düzeni sürdüreceğini bugün birkez daha beyan ediyorum.

Ordumuzu daha da geliştirip güçlendirerek amacımızın kesinlikle savaş yapmak olmadığını birkez daha vurgulamak isterim.

Savaş istemiyoruz, sadece bağımsız bir devlet olarak ülke topraklarımızın güvenliğinin sağlanması için uygun düzeyde Silahlı Kuvvetlere sahip olmak istiyoruz. Bu bağlamda ordumuza, Silahlı Kuvvetlerimize, bizim hepimize çok büyük görevler düşüyor. Biz orduya, Silahlı Kuvvetlere ilgiyi artırmalıyız. Onun her sorunu devlet ve hükümetin kontrolü altında bulunmalı, tam zamanında masaya yatırılmalı ve çözülmelidir.

Ben bir Cumhurbaşkanı ve Baş Komutan olarak beyan ederim ki, bundan sonra da bu görevi yerine getirmeye çalışacağım.

Halkımıza, topluma önemli görevler düşüyor. Halkın kopmaz bir parçası olarak görülen ordumuzu halk ve vatandaşlar önemsemelidir. Halk, orduyu hep sevmeli, yardım etmelidir. Halk özgür, hür yaşamak istiyorsa, ülkesinin, topraklarının dokunulmazlığını diliyorsa, her şeyden önce orduya ilgi ve ihtimam göstermesi gerekir. Ordunun itibarını artırmak gerekir. Askerlik mesleği Azerbaycan'da en saygın mesleklerden biri olmalıdır. Her vatandaş Azerbaycan askerine, subayına saygı, sevgi ve ilgi göstermelidir. Halkımızın vatanseverlik duygusunun yoğun olduğunu düşünüyorum. Vatanseverlik duygusu yoğun olunca orduya ilgi ve saygı da her geçen gün artacaktır.

Her Azerbaycan vatandaşı, her genç askerlik hizmetini şerefli görevi olarak görmelidir. Bu, bir vatandaşlık borcudur. Sovyetler Birliği sınırları içinde bulunduğunda Azerbaycan'dan her yıl 60, hatta 70 bin gencin Sovyet ordusuna alınması aklıma geldi. Şimdi ordumuzun yılda bu kadar gence ihtiyacı yoktur. Herşey ölçüsünde olmalı. Her Azerbaycan genci bilmelidir ki, orduda görev yapmayan kişi toplumda itibar kazanamaz. Tam tersi, orduda görev yaptıkları için bu insanlara toplumda güzel davranılmalı, özel saygı gösterilmelidir. Bu kişilerin askerlik hizmetini yapmayanlardan bir ayrıcalığı olmalıdır. Ben buradan Azerbaycan gençlerine, vatandaşlık borçlarını şerefle yerine getirmeleri gerektiğini söylüyorum. Gençler bu şerefe nail oldukları sürece toplumumuzda saygı görecekler.

Ben ayrıca gençlerin anne ve babalarına sesleniyorum. Anne-babalar kendi evlatlarını askere göndermek istemiyorlar, boşuna endişeleniyorlar. Siz böyle yaparak kendi evladınıza yardım etmiyorsunuz. Çünkü orduda görev yapan her genç metanetli ve güçlü olur. Askerlik hizmeti gibi zorlu bir yoldan geçenler gelecek hayatlarında her türlü sıkıntının üstesinden gelebiliyorlar. Sayın anne ve babalar, bu yüzden de çocuklarınızın hayatta başarılı olmalarını, başarı kazanmalarını istiyorsanız, öncelikli olarak onları askere yollayın. Bırakın gitsinler, asker olsunlar. Asker ismi Azerbaycan'da en şerefli isim olmalı. Askerliğini yapmış insan saygıdeğer birisi olarak kabul edimelidir. Oysa askere gitmeyen kendisi bunun hesabını vermelidir. Kısacası, halkın, vatandaşların, toplumun orduya ilgisi çeşitli yollarla gerçekleştirilmelidir. Bunların bazılarından ben bahsettim.

Son olarak ordunun görevi hakkında söz

söyleyeceğim. Ordu, Savunma Bakanlığı, Silahlı Kuvvetler Komutanları, tüm Silahlı Kuvvetler devletin, hükümetin, halkın onlara gösterdikleri ilgiye layık hizmet etmelidirler. Biz orduda hizmet edenlerin maddi durumunun sürekli iyileşmesi, değişik kurumların da orduya yardımlarını artırması için çalışıyoruz ve bundan sonra da çalışacağız.

Biz mevcut olanaklarımızla orduya ilgi gösteriyoruz. Ordumuz, askeri birliklerimiz, Silahlı Kuvvetlerimiz, askerler ve subaylar bu ilginin karşılığında, birincisi, sadakatla hizmet etmeliler. İkinicisi onlar askeri birliklerde yüksek vatanseverlik, sadakat, ahlak dolu bir ortam sağlamalılar, bu özellikleri benimsemeliler. Evet, ordu politikaya müdahale etmemelidir. Orduyu politikaya karıştırmak isteyen kişi Azerbaycan Anayasasını ihlal ediyor ve biz buna izin vermeyeceğiz, benzer durumların önüne geçeceğiz. Orduda görev yapan asker, subay, general bağımsız Azerbaycan devletine, devlet düzenine hizmet ettiğini bilmelidir. Azerbaycan devletinin, devlet düzeninin, topraklarımızın güvenliğinin sağlanması, ülkemizin anayasal düzeninin korunması her askerin, subayın, savaşçının borcudur. Subayların profesyonelliğini artırması, yüksek askeri okullarda eğitim sisteminin iyileştirilmesi, askeri birliklerde manevi yönden sağlıklı bir ortamın sağlanması ve tüm yabancı eğilimlerin bertaraf edilmesi komutanlarımızın, subaylarımızın, Silahlı Kuvvetlerin yöneticilerinin kutsal görevidir. Bu görevleri hepimiz yerine getirmeliyiz.

Ben Azerbaycan Ordusu'nun kuruluşunun 80 yıllık tarihini biraz anlattım. Azerbaycan'da İkinci Dünya savaşına katılanların bir kısmı bugün hala hayattadır. Muhtemelen şu salonda davetliler arasında onlardan da var. Biz saygı ve sevginin yanı sıra onlara her zaman önem vermeliyiz. Onlar toplumumuzun saygıdeğer insanlarıdır. Üstün ahlaka sahip olan her Azerbaycanlı, İkinci Dünya savaşı gazilerine saygı ve sevgi göstermelidir. Bununla birlikte onların birikiminden faydalanmak, askeri birliklerin onlarla ilişkilerini genişletmek gerekir. Onlar büyük savaşlardan çıkmış, zengin bir hayat birikimi edinmiş kişilerdir.

Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısının başlanmasından şimdiye kadar halkımız kayıplar, şehitler verdi. O yıllarda askeri birliklerimizde çeşitli negatif olayların yanı sıra Azerbaycan evlatlarının büyük bölümü kahramanlıkla savaşmış, kan dökmüş, şehit düşmüş, gazi olmuşlar. Şehit düşmüş Rasim'in babası bugün burada heyecanlı bir konuşma yaptı. Onun sözlerini dinlerken duygulanmamak mümkün değil, tek evladını kaybetmiştir, genç binbaşı oğlunu. Şehit düşmüş bu tür gençler, Rasim gibileri Azerbaycan halkının gurur kaynağıdırlar. Biz onların hatırasını her zaman kalbimizde yaşatmalı, kahramanlık örneklerini gençlerin yetişmesinde, askerlik mesleğine eğilim duyulmasında kullanmalıyız.

Azerbaycan topraklarını korumak uğruna hayatını feda etmiş, şehit düşmüş Azerbaycan evlatlarının hatırası bizim için değerlidir. Bu bayram gününde onların anısına bir dakikalık saygı duruşunda bulunmanızı rica ediyorum.

Allah rahmet eylesin.

Ben bugün şehitlerin anısı önünde eğilerek, devlet geleneğimizin, toprak bütünlüğümüzün korunması, topraklarımızın kurtarılması için Azerbaycan ordusunun bundan sonra da özveriyle çalışacağını ve toprak bütünlüğümüzü sağlayacağımızı beyan ediyorum. Uyguladığımız iç ve dış politika ülkemizin kudretini her geçen gün artırıyor. Barışsever politikamız Ermenistan-Azerbaycan sorunun barışçı yoldan çözümünü güvence altına alıyor. Ülkemizin Silahlı Kuvvetleri, ordumuz Azerbaycan'ın güvenle korunmasının teminatıdır.

Ben Silahlı Kuvvetlerimize, Azerbaycan askerine önündeki tüm görevlerin gerçekleşmesinde yeni başarılar diliyorum.

Bugün biz ilk defadır Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri gününü en yüksek düzeyde kutluyoruz. Böylece yeni bir gelenek oluşuyor. Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri günü bir bayram olarak halkımızın hayatına girecek, halkla ordunun dayanışmasını, devletimizin ve halkımzın orduya verdiği önemi gözler önüne serecektir. Ben tüm Azerbaycan halkına barış, huzur diliyorum. Bizim kahraman askerlerimiz huzurumuzun ve barışın bekçisidirler.

Şan olsun Azerbaycan Askerine!

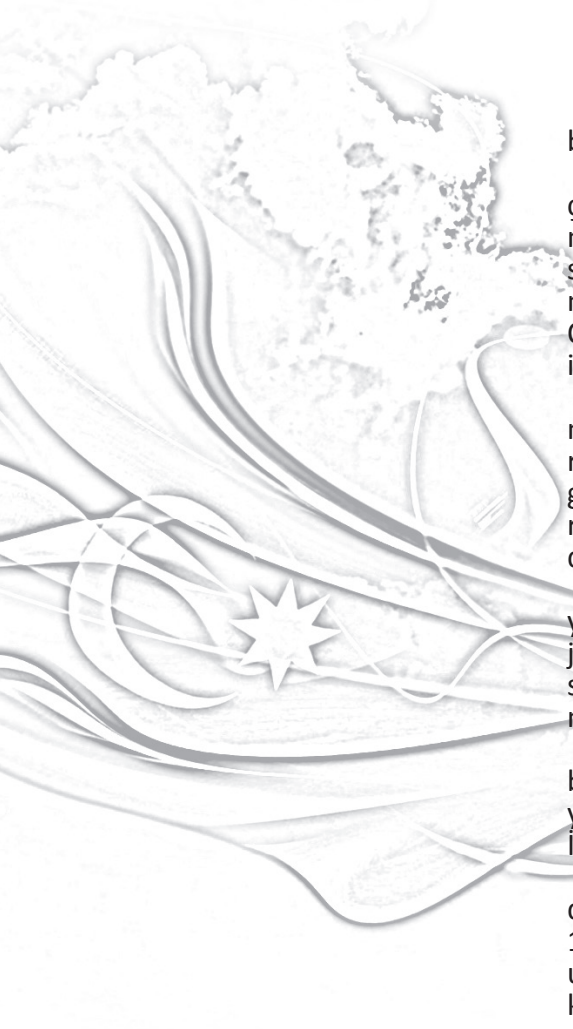

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü'de düzenlenen Tarihi İpek Yolu'nun Restorasyonu konulu Uluslararası Konferans'ta konuşması

8 Eylül 1998

Sayın Devlet Başkanları ve delegasyon başkanları, bayanlar ve baylar!

İnsanlık uygarlığının tarihinde yollar, ulaşım hatları her zaman çok büyük rol oynayarak, yaşamın tüm alanlarını, politikayı, ekonomiyi, kültürü etkilemiştir. Bunun en çarpıcı örneklerinden ve simgelerinden biri de birçok ülkelerin ve halkların binyıllık tarihini, Çin'in eski kültürünü, Avrupalıların büyük coğrafi keşiflerini, Ortaçağ İslam Rönesansı'nın başarılarını ve birtakım başka şeyleri ihtiva eden evrensel, ender bir olgu olan Büyük İpek Yoludur.

Azerbaycan, çok eskiden Büyük İpek Yolunda önemli bir konuma sahip olmuş, Avrupa ile Asya arasında kendine özgü bir köprü rolünü oynamıştır. Kafkasya, Hazar Denizi ve Karadeniz ülkeleri gelişmiş ticaret, karşılıklı olarak kültürel zenginleşme, dini hoşgörü bölgesini oluşturarak, Büyük İpek Yolunun özgür bölümlerinden birini oluşturmuşlar.

İnsanlık tarihinin ayrılmaz bir parçası olarak Büyük İpek Yolu, yükseliş ve çöküş dönemlerini yaşamıştır. Savaşlar, ideolojik ve jeopolitik anlaşmazlıklar, bölücü hatlar dönemleri başlandıktan sonra bu yol hayatımızdan yok olup gitti, güzel bir efsaneye dönüştü.

Fakat soğuk savaş bitti, halklar bağımsızlıklarına kavuştular, beşeri değerler, demokratik normlar, entegrasyon süreçleri dünya politikasında egemen duruma geldi ve tarihin gidişatı Büyük İpek Yolu düşüncesini yeniden gerekli kıldı.

Avrupa Birliği Komisyonunun uzak görüşlü kararını gereğince değerlendirmek gerekiyor. Bu komisyonun girişimi üzerine Mayıs 1993'te Brüksel'de Kafkasya ve Orta Asya devletlerinin ulusal ve uluslararası ulaşım, ticaret yollarının gelişme stratejisinin müzakeresi ile ilgili özel toplantısı yapıldı.

Bu toplantıda başlatılan "Avrupa-Kafkasya-Asya (TRACECA) ulaşım koridoru" projesi Avrasya coğrafyasında yaşama geçirilen en dinamik, ekonomik yönden en etkin projelerden biri oldu.

Projeye katılan ülkelerin sıkı işbirliği, Avrupa Birliği Komisyonu'nun aktif desteği sayesinde geçtiğimiz beş yılda ulaşım tesislerinin modernleştirilmesi ve inşası, gerekli yasaların düzenlenmesi, elemanların yetiştirilmesi, gümrük ve tarife politikalarının geliştirilmesi yönünde büyük çalışmalar yapıldı.

Mayıs 1996'da Türkmenistan'ın Sarakhs kentinde Azerbaycan, Gürcistan, Türkmenistan ve Özbekistan arasında transit taşımacılığının sağlanmasına ilişkin anlaşmanın imzalanması bu projenin gerçekleşmesi yönünde önemli bir gelişme oldu. Sonraları bu anlaşmaya başka devletler de taraf oldular. Bu anlaşma sayesinde tarifeler % 50 oranında azaltıldı, gümrük kuralları basitleştirildi, taşımacılığın güvenli bir biçimde yapılması ve korunması sağlandı. Bunun sonucu olarak son yıllarda Transkafkasya koridoru üzerinden Avrupa ve Asya arasında yapılan mal mübadelesinin hacmi hemen hemen on katı arttı.

TRACECA projesinin başarıyla uygulanması işbirliğimizi daha ileri boyutlara taşımak için, yani tarihi Büyük İpek Yolunun restorasyonu ile ilgili projeyi onaylamak için bir temel oluşturmuştur ve konferansımız da bunun üzerine düzenlenmiştir.

TRACECA çalışma grubunun hazırladığı "Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridorunun Üzerinde Uluslararası Taşımacılığın Geliştirilmesi Hakkında Çok Taraflı Temel Anlaşma", onun teknik ekleri, Bakü Deklarasyonu çok büyük ekonomik, siyasi, tarihi bir öneme sahiptir.

Onların kabulü Avrupa, Karadeniz, Kafkasya, Hazar Denizi ve Asya bölgelerinde ticaretin geliştirilmesine, doğal kaynakların kullanımına ve onların taşınmasına, karşılıklı olarak faydalı işbirliğinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Tarihi Büyük İpek Yolunun restorasyonu, yeni ülkelerin ve bölgelerin ona katılması halklarımızın yakınlaşmasına ve karşılıklı olarak zenginleşmesine, yeni bağımsız devletlerin bağımsızlıklarının ve egemenliklerinin güçlendirilmesine, bu devletlerde demokratik reformların, piyasa reformlarının başarıyla uygulanmasına hatırı sayılır ivme kazandıracak, herkes için barışın, istikrarın ve güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Büyük İpek Yolu geçmişte başlansa da, geleceğe giden bir yoldur. Biz işbirliği yaparak, birbirimize saygı göstererek ve birbirimizi destekleyerek bu yolda birlikte ilerlersek, bunun halklarımızın refahını ve kalkınmasını sağlayacağına inanıyorum.

İlginiz için teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirza oğlu Aliyev´in yemin töreninde konuşması

18 Ekim 1998

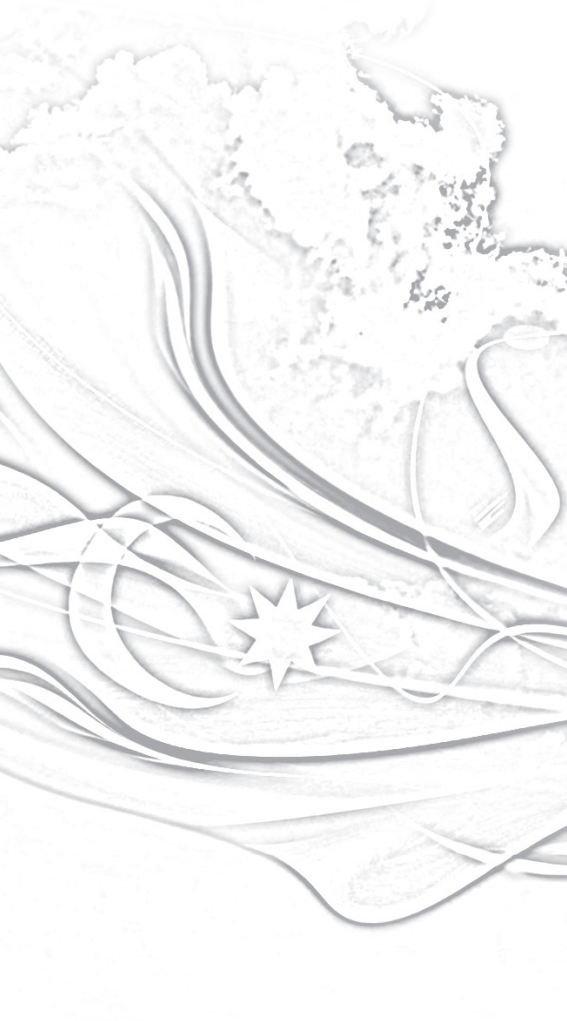

Değerli yurttaşlarım!

Hanımefendiler ve beyefendiler!

Saygıdeğer konuklar!

Sizleri en içten duygularla selamlıyorum, Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın yemin törenine katılmanız dolayısı ile teşekkür ediyorum. Beni yeniden Azerbaycan Cumhuriyeti'nin devlet başkanı seçmeleri dolayısıyla Azerbaycan halkına, vatandaşlarına derin şükranlarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Bağımsız Azerbaycan'ın cumhurbaşkanı olarak yeniden seçilmemden dolayı gurur duyuyorum ve bana beslenen bu güveni Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak çalışmalarıma verilen yüksek değer olarak kabul ediyorum.

Biraz önce Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Anayasasına, kutsal kitabımız Kuran-ı Kerim'e el basarak sizin huzurunuzda, tüm Azerbaycan vatandaşlarının huzurunda yemin ettim. Yeminime sadık kalacağımı ve hayatımın sonuna kadar vatanımız Azerbaycan'a, ulusumuza, halkımıza hizmet edeceğimi beyan ediyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı seçilmem dolayısıyla birçok ülkelerin devlet ve hükümet başkanları, siyasi ve sosyal şahsiyetler, bilim ve kültür adamları bana kutlama mesajları göndermişler. Tüm bu mesajlar dolayısıyla teşekkürlerimi sunarım.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın yemin törenine bizzat katılmak için komşu ülkelerin üst düzey devlet temsilcileri, devlet başkanları cumhuriyetimize gelmişler. Onlar bugün bizimle birlikteler, şu anda salondalar. Yabancı ülkelerin Azerbaycan'daki büyükelçileri, uluslararası kurumların temsilcileri de bizimle birliktedirler. Azerbaycan'a çok sayıda konuklar gelmişler, Azerbaycan'a gelen tüm konuklara söylüyorum: Hoş geldiniz, sefa geldiniz.

Ben bunları dostluğumuzun, işbirliğimizin en çarpıcı örneği

olarak değerlendiriyorum. Kafkasya cumhuriyetlerinin cumhurbaşkanlarının, devlet başkanlarının, delegasyonlarının Azerbaycan'a gelmeleri ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın yemin törenine bizzat katılmaları çok büyük önem taşımaktadır. Bu Kafkasya halklarının birlik ve dayanışmasının en çarpıcı göstergesidir, "Genel Kafkasya Evi" düşüncesinin gerçekliğini yansıtıyor, Kafkasya halklarının, cumhuriyetlerinin sıkı bir işbirliği yapma azminde olduğunu sergiliyor, Kafkasya halklarının, cumhuriyetlerinin birbirileri ile daha iyi ilişkiler kurma isteğini sergiliyor, Kafkasya'da barış ve huzurun sağlanması ile ilgili isteklerini anlatıyor.

Kafkasya'da barışın tesisi, Kafkasya'nın barış bölgesine dönüştürülmesi, mevcut kargaşaların ortadan kaldırılması tüm Kafkasya halklarının, cumhuriyetlerinin en büyük istek ve arzusudur.

Kafkasya halklarının bugün bir arada olması, Kafkasya cumhuriyetleri cumhurbaşkanlarının Azerbaycan'da bir araya gelmesi şunu birkez daha gösteriyor ki, biz - Kafkasya halkları, cumhuriyetleri barış, huzur istiyoruz ve Kafkasya'yı dünyanın en kalıcı barışı ve huzuru olan bölgesine dönüştürmek istiyoruz. Ben eminim ki, hepimizin ortak gayretleri sonucunda biz bunu başaracağız.

Değerli arkadaşlar!

18 Ekim 1991 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti halkın iradesi doğrultusunda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Devlet Bağımsızlığı Hakkında Anayasa Kararnamesi'ni kabul etti ve Azerbaycan'ın bağımsızlığını tüm dünyaya duyurdu. Bugün bu tarihi olayın yedinci yıldönümüdür. Bu, Azerbaycan'ın bayram günüdür. Bu bayram dolayısıyla ben Azerbaycan halkını, tüm vatandaşlarımızı en içten duygularla kutluyorum ve Azerbaycan'a, halkımıza bağımsızlık yolunda en üstün başarılar diliyorum.

1993 yılında Azerbaycan halkı beni yönetime davet etti, Ekim 1993'te Azerbaycan'ın cumhurbaşkanı seçti. Geçen beş yılda Azerbaycan varlığını sürdürdü, ülkemizin devlet bağımsızlığı geliştirilip pekiştirildi. Geçen beş yılda Azerbaycan halkı zor, karmaşık, acılı, aynı zamanda çok onurlu bir yoldan geçti. 1993 yılında Azerbaycan'da başlayan iç savaşın, o dönemde Azerbaycan'ın parçalanmasının önüne geçildi. Daha sonra Azerbaycan'da darbe girişimleri, terror ve sabotaj eylemleri önlendi.

1994 yılında Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığında ateşkes sağlandı ve bu ateşkes durumu hâlâ devam ediyor. Bunların sonucu olarak Azerbaycan'da sosyo-politik istikrar elde edilmiştir. Bunun için biz zorlu ve sıkıntılı bir yoldan geçtik. O yıllarda Azerbaycan'da mevcut olan başıbozukluğa, karmaşaya ve yönetimsizliğe son verildi, yasadışı silahlı gruplar tasfiye edildi, yasadışı çeteler etkisiz hale getirildi. Şimdi cumhuriyetimizde sosyo-politik istikrarın sağlandığı koşullar altında Azerbaycan vatandaşları rahat, serbest, özgür, huzurlu yaşama olanağına sahipler.

Azerbaycan devletinde dengeli bir biçimde önceden belirlenmiş halkımızın ulusal çıkarları ile uyumlu iç ve dış politika uygulanmaktadır. Azerbaycan'da demokratik, laik hukuk devleti kuruluşu süreci gerçekleştiriliyor. Azerbaycan'da bağımsız devletin güçlerin ayrılığına, demokratik esaslara dayanan bütün devlet kurumları kuruldu ve çalışmalarını sürdürüyor. Bağımsız Azerbaycan'ın ilk demokratik Anayasası kabul edilmiştir. Demokratik seçimlerin temelinde bağımsız Azerbaycan'ın ilk parlamentosu – Milli Meclis'i seçilmiş ve yasama organının çalışmaları ile Azerbaycan'da çok sayıda yasa kabul edilmiştir. Bunların hepsi Azerbaycan'da bağımsız devletin var olduğunu, geliştiğini tüm dünyaya sergiliyor.

Geçtiğimiz yıllarda Azerbaycan'da ordu kurulması süreci önemli yer tutmuştur. Bugün ül-

kemizde düzenli, profesyonel ordu kurulduğunu ve Azerbaycan'ın egemenliğini, devlet yapısını, bağımsızlığını ve topraklarını korumaya muktedir güçlü bir orduya sahip olduğunu kıvanç duygusu ile diyebiliriz.

Geçtiğimiz yıllar Azerbaycan'da demokrasinin kurulması, pekiştirilip geliştirilmesi yılları oldu. Devletin, hükümetin çalışmaları demokrasi prensipleri uyarınca yapılmış, Azerbaycan toplumu oluşturulmuştur. Azerbaycan'da insanların hak ve hukukunun korunması, bireysel özgürlüklerin sağlanması her zaman ilgi odağında olmuştur. Azerbaycan'ın vatandaşları, din, dil, millet ayrımı yapılmaksızın eşit haklara sahiptirler ve bu haklardan kendi isteklerine uygun olarak yararlanabilirler.

Azerbaycan'da çoğulcu toplum oluşturulmuştur. Basın, söz, düşünce özgürlüğü tam anlamıyla sağlanmıştır. Azerbaycan'da siyasi partiler, sosyal kurumlar, çeşitli gruplar, basın organları özgürce faaliyetlerini sürdürüyorlar. Vatandaşların özgürlükleri ve aynı zamanda hakları devlet tarafından korunur ve korunmaktadır. Bunların sonucu olarak Azerbaycan'da ilk demokratik Anayasanın genel oylama yolu ile kabulü mümkün oldu, Azerbaycan'da ilk parlamentonun – Milli Meclis'in demokratik ilkeler doğrultusunda seçilmesi mümkün oldu.

1998 senesinde cumhuriyetimizde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimleri bağımsız Azerbaycan'ın demokrasi yolunda ilerlediğini bir daha tüm dünyaya gösterdi. Azerbaycan'da 1993 yılında seçilmiş olan cumhurbaşkanının 5 yıllık faaliyet süresi boyunca tüm yetkilerini kullanması ve görev süresi bitiminde yeni seçimlerin yapılması kendiliğinden Azerbaycan'da demokrasinin varlığını kanıtlıyor ve ülkemizde demokrasinin geliştiğini gösteriyor.

Bilindiği gibi, Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra ülkemizde iç sosyo-politik istikrarın sağlanamaması sonucunda ve birtakım nedenlerden dolayı Azerbaycan devlet yapısı oluşturulamadı. Geçtiğimiz 5 yıl Azerbaycan'da devlet yapısının oluşturulması, geliştirilmesi yılları olmuştur. Azerbaycan'da devlet başkanlığı seçimleri tam demokrasi prensipleri temelinde gerçekleşti. Azerbaycan'da özgür, serbest, adil seçimler yapıldı.

Birçok partilerin ve teşkilatların bu seçimlere etkin katılımı, altı kişinin cumhurbaşkanlığına aday olması, seçim öncesi kampanyanın tam serbest, özgür, saydamlık koşulları altında gerçekleşmesi, cumhurbaşkanı adaylarının çok ciddi yarışı, bunun sonucunda devlet başkanlığı seçimlerinin gerçekleşmesi, Azerbaycan'daki seçmenlerin şimdiye kadar rastlanmayan etkin katılımı ve seçmenlerin büyük çoğunluğunun seçimlere katılması ve nihayet, tüm bunların sonucu olarak Azerbaycan'da cumhurbaşkanlığı seçimlerinin tam zamanında yapılması, bunların hepsi Azerbaycan'da demokrasinin varlığını ve demokrasinin gelişmesi yönünde yapılan büyük atılımların olduğunu gösteriyor.

Azerbaycan'da sosyo-politik istikrarın sağlanması için devlet makamları suç ile mücadeleyi güçlendirmişler. Bugün gururla diyebilirim ki, bu mücadele kendi olumlu sonuçlarını vermiştir. Azerbaycan'da birkaç yıl önce mevcut olan organize suç örgütleri etkisiz hale getirilmiş, tasfiye edilmiş, suçlular cezalandırılmıştır ve böylece Azerbaycan vatandaşlarının rahat yaşaması, çalışması, faaliyet göstermesi için gereken koşullar oluşturulmuştur. Fakat, bunun yanı sıra, geçtiğimiz yıllarda biz Azerbaycan'da bir yandan devlet yapısını güçlendirerek, hukuk düzenini sağlayarak disiplinlere uyulmasını temin etmiş, aynı zamanda hümanizm siyasetini uygulamışızdır.

Bugün Azerbaycan devletinin faaliyetinin esas

yönlerinden biri de hümanizmdir. İşte bu hümanist politikanın uygulanması sonucunda son iki yılda benim kararnamelerim doğrultusunda 1856 kişi ceza evlerinden tahliye edilmiş, salıverilmiştir. Tutuklu bulunan 40 binden fazla kişi benim teşebbüsüm üzerine çıkarılan aftan yararlanarak, ceza çekmekten kurtulmuş, ceza evlerinden tahliye edilmişler. Biz bu politikayı bundan sonra da devam ettireceğiz. Bugünlerde yeni bir af yasasını kabul edeceğimi ve daha geniş kapsamlı af yasasının uygulanması için yeni girişimlerde bulunacağımı belirtirim.

Azerbaycan'da devletin kurulması süreci ekonomik yapılanma süreciyle birlikte gerçekleştirilmektedir. Azerbaycan ekonomisinin önceki durumu bilinmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılması üzerine Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazandığı dönemlerde ve bunun yanı sıra 1988 yılından itibaren Ermenistan tarafından ülkemize karşı yapılan askeri saldırı sonucunda Azerbaycan'ın büyük ekonomik potansiyeli belli bir oranda tahrip edildi. 1980'li yılların sonlarından itibaren Azerbaycan'da ekonomide gerileme yaşanmıştır. 1992-1993 yıllarında ekonomide yılda % 20-% 25 oranlarında gerileme görülmüştür.

Gerçekleştirilen doğru ekonomik politikalar sonucunda biz bu alanda da durumu gözle görülür biçimde değiştirebilmişizdir. Bunun temeli Azerbaycan'da yaşamın tüm alanlarının demokratikleştirilmesidir. Sosyo-politik alan ve devlet kuruculuğu alanında gerçekleştirilen reformlarla, demokrasi prensiplerinin uygulanması ile birlikte biz geçtiğimiz yıllarda ekonominin demokratikleştirilmesi, liberalizasyonu için ekonomik ve sosyal alanlarda birçok reform yaptık. Bunların temelini ise bizim seçtiğimiz stratejik yol oluşturmaktadır.

Azerbaycan, kendi ekonomisini dünya ekonomisiyle uyumlu bir şekilde kurmaktadır. Ülkemiz piyasa ekonomisi prensiplerini kabul etmiştir. Bizim öncelikli görevimiz, dünyanın ekonomik yönden gelişmiş ülkelerinin elde ettiği tecrübeleri Azerbaycan gerçekleriyle bağdaştırarak cumhuriyetimizde piyasa ekonomisinin yerleştirilmesidir. Memnunlukla beyan ediyorum ki, biz bu alanda bir takım büyük başarılar kazandık.

Azerbaycan'ın hem Ermenistan'la anlaşmazlığı, hem de ülke içinde meydana gelen malum olaylar yüzünden cumhuriyetimiz ekonomik reformları Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye olan diğer ülkelere oranla daha geç uygulamaya başladı. Buna rağmen biz kısa sürede ekonomik reformların yaşama geçirilmesini başardık ve artık bunun olumlu sonuçlarını da alıyoruz.

Bu reformlar, genel olarak 1995 yılının sonları, 1996 yılının başlarından itibaren gerçekleştirilmiş ve bugün de gerçekleştirilmektedir. Bunların sonucunda artık 1996 yılında biz Azerbaycan'da ekonomideki gerilemeyi önleyebildik, ekonomide istikrarı sağladık ve ekonomik kalkınmayı başardık.

Biz 1996 yılında istikrarı sağladık, 1997-1998 yılları ise Azerbaycan ekonomisinde, sanayi, tarım sektörü ürünlerinin üretiminde ve gayrisafi milli hasılada artış ve büyüme yılları oldu.

Bunların sonucunda geçtiğimiz iki yıl boyunca Azerbaycan'da halkın refahının yükselmesi, sosyal sorunların giderilmesi için gözle görülür çalışmalar yapıldı ve onların gelecekte de yaşama geçirilmesi için gerekli altyapı oluşturuldu. Biz Azerbaycan'da enflasyonu önledik. 1994-1995 yıllarında enflasyon Azerbaycan ekonomisini tahrip ediyordu. Gerçekleştirilen ekonomik reformlar, ekonominin liberalizasyonu, mali alanlarda uygulanan önlemler enflasyonun önüne geçilmesine olanak tanıdı.

Biliyorsunuz ki, son aylarda dünyanın bir-

kaç bölgesinde ekonomik kriz patlak vermiştir. Bu kriz Rusya'ya yansımış ve Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye olan diğer ülkelere de yayılmıştır.

Biz Rusya ile, Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi diğer ülkelerle sıkı ekonomik ilişkiler kuruyoruz. O yüzden bu mali bunalım, kuşkusuz ki, Azerbaycan'ı da etkileyebilirdi. Fakat önceden aldığımız önlemler ve bu olayla ilgili olarak uyguladığımız tedbirler bunları önledi. Bugün Azerbaycan'da mali durum sağlam, istikrarlı yapıya sahiptir. Azerbaycan'ın ulusal para birimi-manat tam istikrarlıdır.

Ekonomi alanında uyguladığımız önlemler arasında birçok ülke ile yaptığımız verimli işbirliği önemli yer tutmaktadır. Biz ülkemizi tüm dış dünyaya açtık. Biz açık, serbest ekonomi yolu ile ilerleyen bir ülkeyiz. Bu çerçevede Azerbaycan, dünyanın birkaç büyük petrol şirketi ile ülkemizin petrol ve doğal gaz rezervlerinin birlikte işletilmesine ilişkin tarihi öneme sahip anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalar artık uygulanıyor. Biz onların pratik sonuçlarını almaktayız. Bunlar ve ekonomi alanında yaptığımız tüm diğer çalışmalar yabancı sermayenin Azerbaycan'a hızlı girişini sağlamıştır.

Azerbaycan'da kişi başına yabancı sermaye yatırımı şimdi 160 dolar düzeyindedir. Bu rakam Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye olan ülkeler arasında en yüksek rakamdır. Biz petrol ve doğal gaz sektöründe dünyanın büyük şirketleri ile yaptığımız çalışmaların yalnız Azerbaycan için değil, tüm Kafkasya için, Orta Asya için, Hazar Denizi havzası için çok önemli bir çalışma olduğu kanaatindeyiz.

Petrol ve doğal gaz sektöründe imzalanan anlaşmaların temelinde gerçekleştirilecek projeler gereğince önümüzdeki 25-30 yıl boyunca Azerbaycan'da yaklaşık olarak 45-50 milyar ABD doları değerinde yatırım yapılacaktır. Azerbaycan'ın bu anlaşmalardan sağlayacağı gelir yaklaşık olarak 200 milyar dolar değerindedir. Azerbaycan'ın bu alanda yaptığı çalışmalar, belirttiğim gibi, Azerbaycan üzerinden Transkafkasya petrol ve doğalgaz boru hattının inşası ve böyle bir büyük projenin yaşama geçirilmesi için iyi bir temel oluşturuyor.

Bunların hepsi Azerbaycan'ın bugünü ve geleceği açısından çok önemlidir. Fakat bizim diğer ülkelerle yaptığımız işbirliği artık ekonominin tüm alanlarını kapsamaktadır. Şimdi Azerbaycan'da 1300'den fazla yabancı şirket faaliyet gösteriyor.

Ekonomik reformlar, özelleştirme programı doğrultusunda geniş kapsamlı olarak uygulanmaktadır. Özelleştirme programının uygulanması olumlu sonuçlar veriyor. Azerbaycan'da küçük ve orta ölçekli işletmelerin özelleştirilmesi süreci sonuçlanmıştır, büyük işletmelerin ise özelleştirilmesi önümüzde duran hedefimizdir.

Azerbaycan'da ekonomik reformlar gereğince uygulanan toprak reformu önemli yer tutmaktadır. Biz 1995 yılının sonunda çok cesur adımlar attık. "Toprak reformu hakkında" radikal bir yasayı kabul ettik ve kısa sürede bu yasayı uyguladık. Toprak reformu yasası Azerbaycan'da toprağın özel, şahsi mülkiyete verilmesi ilkesine uygun olarak gerçekleştiriliyor. Biz bunu artık uyguluyoruz. Bugüne kadar Azerbaycan'da şahsi mülkiyete, özel mülkiyete verilmesi öngörülen toprakların % 80'i artık özel mülkiyette yer almaktadır.

Tarım sektörünün hayvancılık alanı tamamen özelleştirilmiştir. Bunların sonucu olarak Azerbaycan'da tarım ürünlerinin, gıda ürünlerinin üretimi hayli artmış ve sanıyorum, yakın zamanlarda Azerbaycan gıda ürünleri ile kendi kendine yeterli olacaktır.

Ben dün Moskova televizyon kanalında Kırgızistan'da toprağın özel kullanıma verilmesi

konusunda referandumun yapılması ile ilgili haberi izledim. Sevindirici bir durumdur. Ama biz bunu artık kabul ettiğimiz yasa uyarınca gerçekleştirdik. Halk da bizim yasayı doğru bulmuştur ve uygulamaktadır. Bilindiği gibi, Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi birçok ülkede bu mesele - toprak reformu, toprağın özel mülkiyete verilmesi problemi çok güç özelliklere sahiptir. Ancak Azerbaycan ve Azerbaycan halkı gerçekten de özel mülkiyetin, işletmeciliğin ve serbest ekonominin oluşmasına eğilimli olduğunu ve bu yüzden bizim kabul ettiğimiz yasaların, aldığımız önlemlerin halk tarafından, vatandaşlar tarafından takdirle karşılandığını ve onları başarıyla uyguladıklarını kanıtladı.

Böylece, Azerbaycan geçtiğimiz 5 yıl içinde hükümet bunalımını, siyasi bunalımı atlattı. Azerbaycan'da sosyo-politik istikrar sağlandı ve bu süreç devam etmektedir. Biz ekonomide makroekonomik düzeyde istikrarı sağladık. Bunların hepsi Azerbaycan devletinin önümüzdeki yıllarda daha büyük başarıyla gelişmesi için temel oluşturmuştur.

Bu başarıların yanı sıra biz yaşamımızın tüm alanlarındaki kusurları, eksiklikleri de görüyoruz ve yapılan yanlışların da farkındayız. Bunların ülkemize ne kadar zarar verdiğini iyi biliyoruz. Ne yazık ki, Azerbaycan'da iktidar makamlarında, devlet organlarında, yürütme makamlarında hâlâ kendi görevlerini gereğince yerine getirmeyen şahıslar da bulunmaktadır. Görevlerini kendi çıkarları için kötüye kullananlar, yasaları ihlal edenler, rüşvet alanlar, yolsuzluk yapanlar var. Azerbaycan'da serbest ekonominin yerleşmesine engel olan unsurlar da var. Biz, bir yandan Azerbaycan'da girişimciliğin gelişmesi için çalışıyoruz, girişimciler kesimini oluşturmak istiyoruz, insanlara mal sahipliği özelliklerini telkin etmek istiyoruz ve insanların her birinin kendi işi ile serbest, kendi istediği biçimde uğraşması için gereken ortamı sağlamak istiyoruz, böylece serbest ekonominin, piyasa ekonomisinin gelişmesini istiyoruz.

Fakat, ne yazık ki, iktidar makamlarında bizim bu çalışmalarımıza engel olanlar da var. Taşra yönetim örgütünde, çeşitli bakanlıklarda yapılan yolsuzluklar, emniyet teşkilatlarında yapılan yanlışlıklar ve kusurlar bizim bu politikamızın ve önlemlerimizin uygulanmasına engel oluşturuyor.

Biz iyi biliyoruz ki, uygulanan ekonomik politika, yapılan reformlar ekonominin genel olarak kalkınmasının yanı sıra, dar gelirli kesimin durumunu da belli oranda olumsuz yönde etkilemektedir. Bu yüzden biz reformlarımızın sosyal yönüne de büyük duyarlılık gösteriyoruz ve bundan böyle bu, bizim ilgi odağımızda olacaktır. Dar gelirli kişilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi için biz etkin önlemler alacağız. Ekonominin kalkınmasını dikkate alarak, gelirlerimizi artırarak, bütçeyi geliştirerek gelecek devirlerde maaşların yükselmesini sağlayacağız, emekli aylıklarının, ödeneklerin yükselmesini temin edeceğiz. Böylece dar gelirli ailelere, dar gelirli kesimlere özel özen göstereceğiz. Bu, bizim öncelikli görevlerimizdendir.

Bu alanda özellikle Ermenistan silahlı kuvvetlerince işgal edilmiş topraklardan zorla göç ettirilmiş, yerinden-yurdundan uzak düşmüş vatandaşlarımızın durumu, onların yaşam koşulları ve maddi durumu bundan böyle de bizim ilgi odağımızda olacaktır. Ben bugün itiraf etmeliyim ki, tüm yapılan çalışmalara, alınan tedbirlere rağmen çadır kamplarında yaşayan soydaşlarımız çok zor ve sıkıntılı durumdalar. Bu çadırlarda kalan insanları gören herkes bir yandan dehşete kapılıyor, öbür yandan ise bu, halkımızın acılara ne kadar dayanıklı olduğunu kanıtlıyor.

Ben işgal altındaki topraklardan göç ettirilen

ve mülteci kamplarında kalan kişilerle önceleri, özellikle son aylarda da görüştüm. Çadır kamplarının hemen hemen çoğunu ziyaret ettim. Çadırları dolaştım, insanlarla konuştum, onların durumunu kendi gözlerimle gördüm. Hakikaten de, evini, eşyalarını, malını, mülkünü kaybederek, yakınlarını kaybederek, kanı dökülerek, şimdi gelip yazın yakıcı sıcaklarda da, kışın ayazlı günlerde de çadırlarda yaşamak büyük dayanıklılık, büyük kahramanlık ister.

Bu yüzden ben beyan ettim ve bugün birkez daha söylüyorum ki, işgal altındaki topraklar kurtarılıncaya kadar halkın bu kesiminin durumunun iyileştirilmesi, acılarının hafifletilmesi için biz ek önlemler almalıyız. Ancak bizim önlemlerin yanı sıra iktidar makamlarında çalışan herkes, her sorumlu şahıs, durumu iyi olan her vatandaş soydaşlarımıza ilgi göstermelidir. Bu bizim ulusal borcumuzdur. Bu, bizim yurttaşlık ödevimizdir.

Ben bugün beyan ediyorum ki, yaşamın farklı alanlarında mevcut olan yanlışların giderilmesi yönündeki çalışmalarla ve iktidar makamlarının faaliyetinin pekiştirilmesi doğrultusundaki çalışmalarla bundan böyle daha yakından ilgileneceğiz. Bakanlar Kurulunun faaliyeti geliştirilmelidir. Bakanlıkların faaliyeti geliştirilmelidir. Siz biliyorsunuz, fakat bunu bir daha belirtmek istiyorum ki, son iki yılda biz Azerbaycan'da cumhuriyetin yönetim makamlarının yapısında büyük değişiklikler yaptık. Birçok bakanlıklar, devlet komiteleri ve genel idareler, şirketler feshedilmiştir. Onlara ait işletmeler, örgütler özelleştirilmiş veya özelleştirme süreci içindeler. Bizim bu tedbirlerimiz bundan böyle de devam edecektir. Hem bakanlıkların yapısında değişiklilker gerçekleştirilecek, hem de Bakanlar Kurulunun faaliyeti geliştirilecektir.

Biz ekonomi alanında yaptığımız çalışmaların hepsini dünya tecrübelerinden faydalanmak suretiyle gerçekleştiriyoruz. Bu bakımdan biz Uluslararası Para Fonu (İMF), Dünya Bankası, Avrupa Birliği'nin Ekonomi Komisyonu ile çok sıkı işbirliği yapıyoruz, onların tavsiyelerini etkin bir biçimde değerlendiriyoruz. Ben bugün beyan ediyorum ki, bunlar bize çok faydalar sağlıyor. Bizim bu alanda yaptığımız çalışmaların, ekonomide ortaya çıkan pozitif değişikliklerin, ekonomik reformların uygulanmasının ve onların sonuçlarının Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası tarafından takdirle karşılanmasından memnunum. Ben bu işbirliği dolayısıyla teşekkür ediyor ve bugün beyan ediyorum ki, biz bundan böyle de piyasa ekonomisi yolunda, ekonomik reformların uygulanması yolunda ilerleyeceğiz, dünya ekonomisi ile daha sıkı işbirliği yapacağız ve dünya ekonomisinin artık denenmiş olan tecrübelerinden daha iyi faydalanacağız.

Ben halk tarafından yeniden seçilen bir cumhurbaşkanı olarak beyan ediyorum ki, biz Azerbaycan'da mevcut durumu tam objektif, düzgün ve adaletli olarak değerlendiriyoruz. Elde ettiğimiz başarıları da görüyoruz, ancak aynı zamanda eksikliklerin, noksanların, kusurların ve yapılan yanlışların da farkındayız. Bu yüzden ben, Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak, gelecek çalışmalarımda olumlu eğilimlerin gelişmesini sağlamak ve mevcut kusurları ortadan kaldırmak için çalışacağım. Sanıyorum, biz bunları başaracağız.

Azerbaycan, geçtiğimiz beş yılda demokratik, laik, hukuk devleti kurulduğunu, demokrasi yolunda ilerlediğini kanıtladı ve tüm dünyaya sergiledi. Bugün ben bir daha beyan ediyorum, bu bizim stratejik yolumuzdur ve biz kararlı bir biçimde bu yolda ilerleyeceğiz ve bu yoldan hiçbir zaman sapmayacağız.

Demokratik kalkınma yolu, demokratik yapılanma yolu, Azerbaycan da dahil olmak üzere her ülkede iktidar muhalefet ilişkilerini de kendinde

ihtiva eder. Tabii ki biz demokrasiyi kurarak, demokrasiyi oluşturarak, demokrasiyi geliştirerek muhalefetin varlığının ve mevcutluğunun bilincindeyiz. Bu olmadan demokrasi de gerçekleşemez. Bu yüzden de ben gelecek faaliyetimde iktidar muhalefet ilişkilerinin düzene girmesini diliyorum ve onların uluslararası tecrübelerden faydalanarak daha sağlam bir düzeye taşınmasını temenni ediyorum. Biz iktidar muhalefet varlığının bilincindeyiz ve Azerbaycan'da bu faktörün gerçekliğinin ve gelecekte de var olacağının tümüyle bilincine varmaktayız.

Bu yüzden tüm mühalif güçlerle karşılıklı anlaşmaların, gerekli müzakerelerin yapılması için iktidarımızın kapısı her zaman açıktır. Ben ümit ediyorum ki, artık biz beş yıllık bir süreyi geride bıraktıktan sonra, Azerbaycan'da devlet düzeni prensipleri daha sağlam zemine oturdulduktan sonra ve nihayet 11 Ekim'de Azerbaycan'da adil, serbest, özgür koşullar altında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra bizim iktidar muhalefet ilişkilerini düzenleme olanaklarımız daha fazladır. Azerbaycan Cumhurbaşkanı ve Azerbaycan iktidarı her türlü müzakereye, her türlü görüşmeye hazırdır. Sanıyorum, muhalefet kampında olan güçler de Azerbaycan'ın ulusal çıkarlarını herşeyden yüce tutmalılar, Azerbaycan'ın devlet bağımsızlığını herşeyden yüce tutmalılar, Azerbaycan'ın bağımsız devlet olarak var olmasını ve kalkınmasını herşeyden yüce tutmalılar ve biz bu ilkeler uyarınca, bunlara dayanarak bundan böyle de işbirliği yapabiliriz.

Geçtiğimiz beş yıl boyunca Azerbaycan kararlı ve planlı bir dış politika izlemiştir. Bizim dış politikamız başarılı olmuş ve olumlu sonuçlarını vermiştir. İşte bunların sonucu olarak geçtiğimiz beş yılda dünyanın gelişmiş ülkeleri, öncül ülkeleri de dahil birçok ülkelerle Azerbaycan arasında sıkı bir işbirliği kurulmuştur. Azerbaycan'dan bu ülkelere birçok resmi ziyaretler gerçekleşmiş, birçok ülkelerin devlet ve hükümet başkanları, parlamento başkanları, üst düzey temsilci heyetleri Azerbaycan'a ziyarette bulunmuşlar. Ülkelerarası nitelikte birçok anlaşmalar, sözleşmeler imzalanmıştır. Geçen yıllarda Azerbaycan tüm uluslararası kuruluşlarda temsil olunmuş ve uluslararası kuruluşlarda etkin bir biçimde faaliyet göstermiştir.

Tüm bunların sonucunda Azerbaycan dünya birliğinde kendine layık bir yer edinmiştir. Azerbaycan bağımsız bir devlet olarak, demokratik devlet olarak, serbest, özgür ekonomi yolu ile ilerleyen bir devlet olarak dünyada tanınmıştır ve dünyanın birçok ülkeleri Azerbaycan'a çok büyük ilgi duyuyorlar ve Azerbaycan ile daha yoğun ilişkiler kurmak için girişimlerde bulunuyorlar.

Azerbaycan uyguladığı dış politika ile Kafkasya bölgesinde de kendi hizmetlerini sunmuştur. TRACECA projesinin uygulanması alanında yapılan çalışmalar sonucunda bu sene 7-8 Eylül tarihlerinde Azerbaycan'da tarihi Büyük İpek Yolu'nun yeniden canlandırılması ile ilgili çok saygın uluslararası toplantı düzenlendi. 9 ülkenin devlet ve hükümet başkanları dahil olmak üzere bu toplantıya 32 ülkenin temsilcileri katıldılar. Toplantıda 13 uluslararası örgütün temsilcileri de iştirak ettiler. Büyük İpek Yolunun faaliyetini durdurduğu Ortaçağdan bu yana ilk defa Bakü'de, uluslararası bir toplantıda tarihi kararlar alındı. Büyük İpek Yolunun restorasyonu ile ilgili Bakü Deklarasyonu ve anlaşmalar imzalandı. Bu bizim için tarihi bir olgudur, aynı zamanda Azerbaycan'ın Doğu ile Batı, Avrupa ile Asya'nın birleştirilmesi yönünde çok gerekli olduğunun göstergesidir ve Azerbaycan'ın bu yönde uyguladığı çalışmaların sonucunu gösteriyor.

Biz Avrupa kıtasında bulunuyoruz. Ama bunun yanı sıra biz Avrupa ile Asya arasında kendi

ülkemizde, kendi halkımızın tarihinde, ulusal kültüründe, tarihi köklerinde ve zihniyetinde Doğu ile Batı'nın, Avrupa ile Asya'nın sentezini oluşturuyoruz. Bu yüzden de kendi tarihi misyonumuzu anlıyoruz ve bunu gerçekleştirmek için şimdiye kadar gerekli çalışmaları yaptık ve Bakü Uluslararası Toplantısına da bu konuda çok yüksek değer biçilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bundan böyle de biz bu alanda kendi çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Biz dış politika alanında izlediğimiz yola bundan böyle de devam edeceğiz. Biz dünyada barışın sağlanmasını istiyoruz, Kafkasya'da barış istiyoruz, bölgemizde barıştan yanayız ve bunu sağlamaya çalışacağız. Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik olarak 10 yıl önce başladığı askeri saldırı Ermenistan'la Azerbaycan arasında savaşın çıkmasına, askeri çatışmaya neden olmuştur, aynı zamanda bizim bölgede, Kafkasya'da barışın bozulmasına yol açmıştır.

Bellidir ki, Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı yaptığı saldırı sonucunda birtakım nedenler yüzünden Azerbaycan topraklarının % 20'si Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Bir milyondan fazla soydaşımız işgal altındaki topraklardan zorla göç ettirilmiştir ve onlar çok zorlu koşullarda yaşıyorlar. İşgal edilmiş topraklarda Azerbaycan'ın tarihi anıtları, dini kutsal yerleri, camileri, tüm serveti, tüm ekonomisi tahrip edilmiştir. Azerbaycan'a büyük darbeler vuruldu, onbinlerce insan şehit oldu, canlarını kurban etti, kanlar döküldü. Savaş dolayısıyla onbinlerce kişi malül, sakat durumuna düştüler, Azerbaycan'da şehit ailelerinden ibaret büyük bir grup oluştu. Bunların hepsi Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı yaptığı saldırının sonuçlarıdır.

Azerbaycan halkı hiçbir ülkeye karşı tacizde bulunmadı, sadece kendi egemenliğini, kendi topraklarını savundu. Azerbaycan'ın yiğit oğulları kendi vatanlarını, topraklarını savunurken şehit oldular. 1990 senesinde Sovyet Hükümetinin Azerbaycan'a karşı yaptığı taciz sonucunda da Azerbaycan'da kanlar döküldü, Azerbaycan'ın suçsuz insanları saldırı sonucunda şehit oldular.

Ben bugün yemin töreninde Azerbaycan'ın bağımsızlığı, egemenliği, topraklarının savunulması için şehit olanların hepsinin hatırası önünde saygıyla eğiliyorum ve onların anısına bir dakikalık saygı duruşunda bulunmanızı rica ediyorum.

Allah'tan tüm şehitlerimize rahmet diliyorum.

Tüm bu kayıplara, tüm bu yaralara rağmen, Azerbaycan devleti Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığını barışçı yolla çözmeye çalışıyor. 1994 yılı Mayıs ayında ateşkesle ilgili anlaşma imzalandı. Geçen dört yıldan fazla süre boyunca biz ateşkes anlaşmasına bağlı kaldık ve barış görüşmeleri yapıyoruz. Geçtiğimiz yıllarda yapılan müzakereler ve çalışmalar sorunun barış yolu ile çözümü için iyi bir temel oluşturuyor ve bize bu yolda güven veriyor. AGİT, onun oluşturduğu Minsk Grubu bu sorunun barışçı yoldan çözümü için çalışıyor. Şimdi Minsk Grubuna üç büyük devlet-Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa başkanlık ediyor. AGİT Minsk Grubunun yaptığı çalışmalara bugün ben değer veriyorum ve özellikle 1994 senesinde AGİT'in Budapeşte Doruk Toplantısı'nda ve 1996 senesinde AGİT Lizbon Zirvesi'nde alınmış olan kararları ve yapılan açıklamaları takdirle karşılıyorum. Biz AGİT Minsk Grubu eşbaşkanlarının 1997 yılının ikinci yarısında ve 1998 yılının başlarında sundukları önerileri de kabul ettik ve onların temelinde barış müzakerelerini sonuçlandırmaya hazırız. Bugün ben bir daha beyan ediyorum, Azerbaycan devleti Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığının öncelikli olarak barış yoluyla çözümüne önem veriyor. Biz AGİT Minsk Grubuna, onun eşbaşkanlarına güveniyoruz, onlarla şimdiye kadar yaptığımız iş-

birliğini bundan böyle de sürdürmeye hazırız.

Ama dünya bilmelidir, herkes bilmelidir ve AGİT, onun Minsk Grubu da bilmelidir ki, problemin barışçı yoldan çözümü Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü prensiplerine dayanmalıdır. Biz hiçbir zaman herhangi bir komşu ülkenin topraklarına saldırıda bulunmadık ve bugün de bulunmuyoruz. Hiçkimsenin toprağında gözümüz yok. Biz Azerbaycan bağımsızlığını kazandığında Birlemiş Milletler tarafından tanındık, Azerbaycan'ın devlet sınırları içinde olan bağımsız Azerbaycan'ın bütünlüğünü savunuyoruz ve bundan böyle de savunacağız.

Dağlık Karabağ sorununun, Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığının çözümü işte bu çerçevede olabilir. Biz toprağımızın herhangi bir parçasını hiçbir zaman hiçbir ülkeye kaptıramayız. Azerbaycan'ın sınırlarının dokunulmazlığı, toprak bütünlüğü bizim için kutsaldır. Biz bu kutsal amaçlara ulaşmak için bundan böyle de çalışacağız ve tüm olanaklardan faydalanıp Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasına çalışacağız.

Değerli arkadaşlar, değerli yurttaşlar!

Biz bağımsız Azerbaycan'ın kalkınmasında yeni aşamaya giriyoruz. Önümüzde büyük görevler duruyor. Biz 21.yüzyıla doğru ilerliyoruz. 20.yüzyıl Azerbaycan halkının tarihinde özel bir yere sahiptir. 1918 senesinde bağımsızlığını kazanmış, sonra ise kaybetmiştir. 70 yıl totaliter rejim, komünist rejimi altında varlığını sürdürmüştür.

Bağımsızlığına kavuştuktan sonra Azerbaycan sıkıntılı bir dönemden geçmiştir. On yıl önce Ermenistan'ın yaptığı askeri saldırı Azerbaycan'daki yaşamı, insanların yaşamını gerginleştirmiş ve Azerbaycan'ın kalkınmasında birçok zorluklar çıkarmıştır. Ancak bunlara rağmen biz geleceğe iyimser bakıyoruz. Ben Azerbaycan'ın geleceğinin çok güzel olacağı inancındayım. Bizim bugün yapacağımız çalışmalar ve uyguladığımız önlemler Azerbaycan'ın tutarlı bir biçimde kalkınmasını sağlayacaktır.

Azerbaycan'ın geleceği gençlere aittir. Biz, Azerbaycan'ın bugünkü genç kuşağı, Azerbaycan'ın gelecek kuşakları için sağlam temeller hazırlıyor, iyi esaslar oluşturuyoruz. En önemli faktör şu ki, Azerbaycan'ın bağımsız devleti kurulmuş, güçlendirilip geliştiriliyor. Azerbaycan'ın bağımsızlığı sarsılmazdır ve ebedidir.

Biz 21. yüzyıla daha kudretli, bağımsız bir Azerbaycan devletinin girmesini istiyoruz. Gelecek kuşaklara daha mutlu yaşam sağlamak istiyoruz. Azerbaycan'ın olanaklarını iyi değerlendirerek, ekonomiyi geliştirip Azerbaycan halkının refahını artırmaya çalışıyoruz. Biz dünyanın ilerici devletleri, toplulukları ile bundan böyle de işbirliği yapacağız. Özgür, serbest, demokratik bir ülke olarak Azerbaycan gelişecek ve Avrupa ile Asya'nın kavuştuğu bir yerde kendi tarihi hizmetlerini sunacaktır.

Değerli yurttaşlar, siz emin olabilirsiniz ki, ben bu zor ve büyük sorumluluk gerektiren görevlerimin bilincine varmaktayım ve sizin bana beslediğiniz güvenin benim için ne kadar değerli olduğunu bilmenizi rica ediyorum. Ben bu güvene büyük bir sorumlulukla yaklaşıyorum. Sizleri temin ederim ki, tüm varlığımla bu itimadı sarsmamak için çalışacağım ve gelecek yıllarda Azerbaycan'ın hızlı kalkınmasını sağlayacağım.

Yaşasın Azerbaycan halkı!

Yaşasın demokratik, kudretli, bağımsız Azerbaycan!

Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına seçilmesi nedeniyle verilen resepsiyonda yaptığı konuşma

Gülistan Sarayı, 18 Ekim 1998

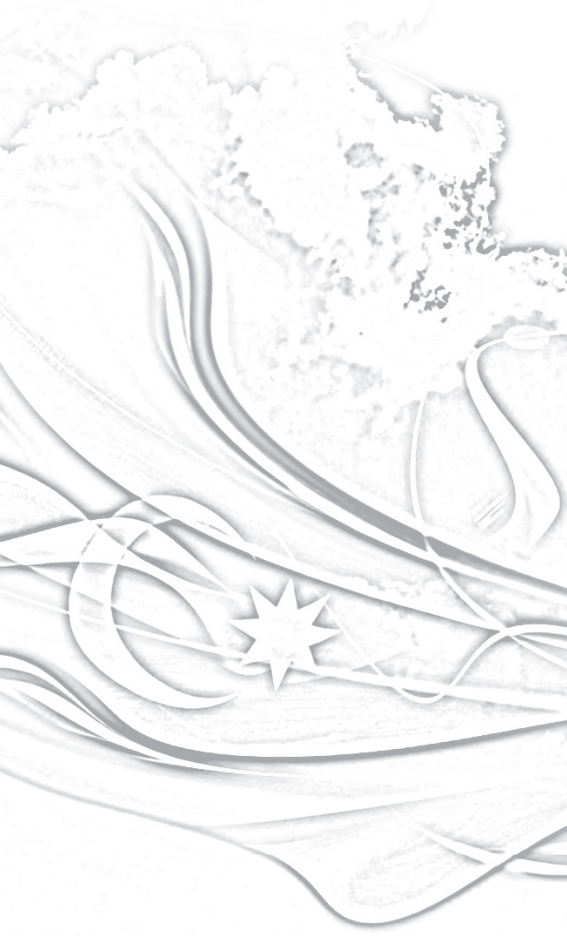

Sayın Hanımefendiler ve Beyefendiler!

Sayın konuklar!

Bugün Azerbaycan halkının tarihinde önemli bir gündür: Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan edilişinin yedinci yıldönümüdür ve 11 Ekimde yapılmış olan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde halk tarafından seçilen Azerbaycan Cumhurbaşkanının yemin etme günüdür.

Bu iki önemli olayın aynı güne denk gelmesi Allah'ın işidir. Fakat ben bunun bir rastlantı olmadığı kanısındayım. Zira Azerbaycan yedi sene önce bağımsızlığnı dünyaya ilan ettiğinde fiilen henüz bağımsız değildi. O, Bağımsızlığı Hakkında Anayasa Maddesini kabul etti ve bağımsız yaşamak istediğini tüm dünyaya duyurdu. Bu, kendi başına çok önemli bir tarihi gelişmedir. Fakat ilan etmek ve bağımsız yaşamak arasında çok sıkıntılı bir yol vardı. Azerbaycan halkı kayıplar vermesine, zararlara uğramasına, ülke içinde çok karmaşık süreçler yaşanmasına rağmen bu zorlu, acılı yolu başarıyla geçti.

1993 yılının Haziran ayında Azerbaycan, aslında Ekim 1991'de başlanmış sürecin doruğu olan -*Doruk* kelimesi genelde olumlu anlamda kullanılır, ne yazık ki ben bugün onu negatif anlamda söylüyorum- iç savaş ve bölünme tehlikesi ile yüzyüze geldi. 1993 yılı, Azerbaycan için çok kritik bir yıl oldu. Ya Azerbaycan'ın bağımsızlığı sürecek, Azerbaycan bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürecek veya iç çatışmalar, iç savaş sonucunda, ortaya çıkmış bölücü güçlerin bozguncu ve yıkıcı faaliyetleri sonucunda bölünecek, mahvolacaktı. Ünlü bir tabirle ifade edersek, Azerbaycan ölüm-kalım ikilemiyle karşı karşıya kaldı. Ancak halkımız bu zorlu kriz döneminde kendi bilgeliğini, zekâsını, gücünü, iç potansiyelini birkez daha gözler önüne serdi ve Azerbaycan bu tehlikelerden kurtuldu. Biz Azerbaycan'ı bu tehlikelerden kurtardık. O sırada bu

tehlikelerin, Azerbaycan'ı büyük felaketin eşiğine getiren olayların sorumluları şimdi o dönemi, günleri, zorlu anları unutmaya çalışıyorlar. Ancak halk hiçbir şeyi unutmadı ve unutmayacaktır.

Ne mutlu bana ki, Azerbaycan'ın o acılı, zorlu, kaderinin belirlendiği bir dönemde bana geldiler. Ben vatanıma karşı görevimi yerine getirdim, sadakatimi, vefamı birkez daha gösterdim, kendimi ateşe attım. Biz kenetlenerek Azerbaycan'ı bu zorlu durumdan kurtarmayı başardık. Azerbaycan halkı işte o sıkıntılı yılda beni kendine cumhurbaşkanı seçti. Ben halkıma, milletime, Azerbaycan vatandaşlarına hayatımın bütün aşamalarında bana gösterdikleri güvenden dolayı kendilerine sonsuza kadar müteşekkirim. Ne var ki Azerbaycan halkı da benim tüm hayatımın halkıma hizmet etmekle geçtiğini biliyor.

Azerbaycan halkının 1993 yılından bugüne dek kat ettiği bu zorlu yolda ben kendi hizmetlerimi gösterdim. Bu yüzden de bağımsızlığın ilan edildiği 18 Ekim 1991 tarihi ile ülkemizin bağımsız Azerbaycan Anayasası uyarınca yapılan ilk cumhurbaşkanlığı seçimlerinde halk tarafından seçilmiş cumhurbaşkanının yemin töreninin ilk defa aynı güne denk gelmesi asla bir rastlantı değildir.

Vatanına, halkına hizmet etmek her vatandaşın görevidir. Hiçkimse bu yüzden ülkesini, vatanını, halkını minnet altında bırakamaz. Fakat yaptıklarından dolayı güven kazanmak ve bu güvenin hakkını vermek büyük bir onurdur. Hayatım boyunca vatanıma, ülkeme, halkıma hizmet ettiğim için mutluyum. Ben bunu hep hayatımın, ömrümün anlamı olarak gördüm. Bugün de benim ömrümün anlamı sonuna kadar sadakatla hizmet etmek olacaktır. Fakat halkına hizmet eden herkes hizmetine değer verilmesini ister. Ben de hep bunu istedim. Halkıma yaptığım hizmetlere değer verildiği için mutluyum. Ben, sıradan bir Azerbaycan oğlu, onyıllarca halkımın büyük güvenine layık olmayı başardım. Birkez daha tekrarlıyorum: Kendi halkına hizmet etmek her vatandaşın en yüce görevidir. Fakat yaptıklarına değer verilmesi ve büyük güvene değer görülmek herkese nasip olmaz. Ben ise böyle bir güvene değer görüldüğüm ve halkım bana güven duyduğu için mutluyum.

Bugün benim yaşadığım en yüce duygular, vatanıma, halkıma, milletime, vatandaşlarımıza duyduğum sonsuz minnettarlığımdır. Ben yaptığım işlere bunca yüksek değer biçilmesinden dolayı sonsuz teşekkür ediyorum. Bana yeniden güven duyulduğu için sonsuz teşekkürler. Ve ben Azerbaycan halkının demokratik ilkeler gereğince yeniden seçtiği cumhurbaşkanıyım. Ben bundan gurur duyuyorum, Azerbaycan halkına, vatandaşlarına birkez daha şükranlarımı sunuyorum. Bu yüzden de kadehlerinizi bağımsız Azerbaycan için kaldırmanızı rica ediyorum. Azerbaycan halkına sonsuz şükran duygusuyla halkımıza kadeh kaldırmanızı rica ediyorum.

Azerbaycan benim kalbimdir. Azerbaycan benim nefesimdir. Azerbaycan benim hayatımdır. Her vatandaş Azerbaycan hakkında içinden gelenleri söyleyebilir. Benim kalbim hep vatanım Azerbaycan'la ilgili, Azerbaycan hakkında duygularla dolu oldu. Bu duyguları kelimelerle ifade etmem mümkün değildir. Hatta büyük şairimiz Samed Vurgun'un söylediği kelimeler bile bunun tümünü kapsamamaktadır. Fakat bir şiire gerek olduğu için Samed Vurgun'un sözlerini bir kez daha tekrarlamak istiyorum:

El bilir ki, sen benimsin,
Yurdum, yuvam, meskenimsin,
Anam, öz vatanımsın,
Ayrılır mı gönül candan?
Azerbaycan, Azerbaycan!
Azerbaycan, Azerbaycan! Azerbaycan'ın,

Azerbaycan halkının şerefine!

Bugün bağımsız Azerbaycan'ın Cumhurbaşkanının yemin törenine komşu ülkelerden nüfuzlu konuklarımızın geldiğini büyük memnuniyetle söylüyorum.

Biliyorsunuz, gelenekler, bir takım diplomasi kuralları uyarınca yemin törenine genelde davetiye gönderilmez. Fakat bize komşu, dost ülkelerin temsilcileri devletlerinin iradesini ifade ederek bir inisiyatifte bulunarak Azerbaycan'a teşrif etmişler ve bizim bu törene katılıyorlar. Kuşkusuz ki, bu, bizim halkımızı, vatandaşlarımızı ve bizzat beni çok sevindiriyor.

Bugün şu önemli günde bizim sevincimizi paylaşanlar arasında komşu, dost ülkelerin çok nüfuzlu üst düzey heyetleri bulunduğu için çok memnunum. Rusya Federasyonu, Türkiye Cumhuriyeti, İran İslam Cumhuriyeti, Gürcistan heyetleri Azerbaycan'a gelmişler. Rusya Federasyonu Kafkasya Cumhuriyetleri başkanları bu olaya büyük önem vererek kendileri Azerbaycan'a geldiler ve bizimle birlikteler. Bunlar toplumumuzu sevindiriyor.

Bize dost ülke Rusya Federasyonu heyeti bugün burada bizimle bir arada olduğu için ben çok memnunum. Rusya ve Azerbaycan'ı bağlayan bir çok bağ var. Bağımsız Azerbaycan Rusya Federasyonu ile dostluk ilişkilerini geliştirmeye ve pekiştirmeye önem veriyor. Biz bunu halklarımız, ülkelerimiz, devletlerimiz için yapıyoruz ve yapacağız.

Rusya Federasyonu'ndan nüfuzlu bir heyet, Dışişleri Bakanı İgor Sergeyeviç İvanov, Bağımsız Devletler Topluluğu Bakanı Boris Nikolayeviç Pastuhov, Rusya Devlet Duması Başkan Yardımcısı Mihail Gutseriyev, Azerbaycan ve Rusya Halk Sanatçısı, sevilen şarkıcımız Lyudmila Georgiyevna Zıkina ve bir çok başka dostumuz bugün bizimle bir arada oldukları için sevinçliyim.

Bağımsız Devletler Topluluğu İcra Sekreteri Boris Abramoviç Berezovski bizimle birlikte olduğu için mutluyum. Tüm bunlar bizim dostluk ilişkilerimizin hem Ruslar, hem Azerbaycanlılar için ne kadar değerli olduğunu inandırıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Biz bu ilişkileri pekiştirecek, geliştirecek ve derinleştireceğiz. Sayın dostlar, buraya geldiğiniz ve bizimle olduğunuz için teşekkür ederim.

Bize dost, kardeş ülke olan Türkiye Cumhuriyeti'nden üst düzey heyetin işte bugün Azerbaycan'da bulunması bizim için çok kıymetlidir ve gurur vericidir. Türkiye Cumhuriyeti heyetini Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, bizim dostumuz Sayın Cumhur Ersümer temsil ettiği için çok memnunum. Türkiye'den gelmiş dostlarımıza, kardeşlerimize ve Türkiye Bakanı, dostumuz Cumhur Ersümer'e teşekkürümü sunarım.Türkiye ile Azebaycan arasında dostluk ve kardeşliğin sonsuza kadar süreceğini ve değişmez olduğunu birkez daha beyan ederim. Biz bu ilişkileri bundan böyle de geliştirecek ve pekiştireceğiz.

Bize dost ülke Gürcistan heyetinin - Gürcistan Parlamentosu Başkanı, dostumuz Zurab Jvaniya başkanlığındaki heyetin burada bulunması beni memnun etmiştir. Büyük tarihi geçmişe, derin köklere sahip olan ve bugün iyi niyetlerini, ilişkilerini tüm dünyaya sergileyen Gürcistan ve Azerbaycan dostluğu, dostluk yapmanın, birbirini sevmenin, yüzyıllar boyunca yan yana, komşu olarak, iyi komşuluk ilişkileri içinde yaşayarak kendi aralarında herhangi bir ihtilaf yaşamamanın çarpıcı örneğidir. Bu, uluslararası ilişkiler, devletler arası ilişkilerdir ve biz bunun kıymetini biliyoruz. Biz halklarımız, ülkelerimiz arasında dostluğun giderek güçlenmesi ve gelişmesi için tüm önlemleri uygulayacağız.

Komşu, dost ülke İran İslam Cumhuriyeti'nin

üst düzey heyeti de bugün Azerbaycan'da, bizimle olduğu ve Azerbaycan'ın bağımsızlık gününe, Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın yemin törenine katıldığı için çok mutluyum. Kafkasya Cumhuriyetleri Başkanlarının bugün Azerbaycan'a bizzat gelmeleri ve Azerbaycan Cumhuriyeti halkı tarafından seçilmiş cumhurbaşkanın yemin törenine katılmaları halkımız ve kamuoyumuz için tarihi bir olaydır. Bu, Kafkasya halklarının dayanışmasını, "Ortak Kafkasya Evi" görüşünün gerçekliğini, huzurlu bir Kafkasya yaratmanın mümkünlüğünü, onların özgür yaşamak, kendi halklarının geleneklerine, tarihi kökenlerine bağlı kalarak yaşamak istediklerini, bunun yanı sıra bir arada olma, karşılıklı ilişkiler kurma, birbirine destek olma isteklerini ortaya koyuyor. Kafkasya'nın değişik bölgelerinde yaşanan olayların yanında bu, son derece önemlidir.

Kafkasya halklarının liderlerinin, Kafkasya ülkeleri devlet başkanlarının bugün Bakü'de, Azerbaycan'da görüşmesi, Kafkasya'da her halkın, her Kafkas ülkesinin menfaati için, Kafkasya'da dostluk, karşılıklı anlayış için, barış ve istikrarın pekiştirilmesi için bizim çabalarımızı bir araya getirebileceğimizi gösteriyor. Bu şimdi biz Kafakasyalılar için bilhassa önemlidir. Kafkasya, dünyanın nadide bölgesidir, doğası, çok uluslulüğu, gelenek ve görenekleri, tarihi kökenleri itibariyle ender bir bölgedir. Bizim halklarımız tarihi eskilere dayanan şu Kafkasya'da yüzyıllar, binyıllar boyunca beraber yaşamışlar, birbirini desteklemiş, birbirine yardım etmişler. Öyleyse biz bugün Kafkasya'yı rahat, istikrarlı bir bölgeye dönüştürmek, Kafkasya'yı barışseverlik, dini hoşgörü, tüm dünya için bir huzur örneği oluşturması için neden hep birlikte hareket etmeyelim? Ben bunu yapabileceğimize inanıyorum. Bugün bir arada olmamız bunun bir güvencesidir.

Ben Dağıstan halklarını ve onların lideri, bizim dostumuz Muhammed Ali Muhammedov'u içtenlikle selamlıyorum.

Cesur Çeçen halkını ve Çeçenistan lideri Aslan Mashadov'u yürekten selamlıyorum.

Ben cesur İnguş halkını ve onun yiğit oğlu, kahraman Ruslan Auşev'i içten duygularla selamlıyorum.

Kabardey-Balkar'ı - Kafkasya'nın tam ortasında bulunan, güzel doğası, cesur insanları, bununla birlikte pekçok sorunu olan cumhuriyeti selamlıyorum. Kabardey-Balkar'ın lideri, bizim dostumuz Valeri Muhammedoviç Kokov bu cumhuriyeti layıkıyla yönetiyor ve ben buna seviniyorum. Bugün onun doğum günü. Kendi doğum gününde Azerbaycan'a gelmesi, dostlarıyla bir arada olması beni bilhassa hoşnut etti. Biz buna gereken değeri vermeli ve dostumuz Valeri Kokov'un doğum gününü birlikte kutlamalıyız.

Kuzey Osetya - Alanya Cumhurbaşkanı, dostumuz Aleksandr Sergeyeviç Dzasohov'u içten duygularla selamlıyorum. Aleksandr Sergeyeviç Dzasohov Moskova'da üst düzey görevlerde bulunduğu sırada Azerbaycan'a sık sık gelirdi. Kendisi Azerbaycan'ı çok iyi biliyor ve biz de kendisini iyi tanırız. Son seçimlerde kesin bir zafer kazanarak Kuzey Osetya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilmesi bizim için çok sevinçli bir olay oldu. Ben Osetya halkına mutluluk ve gönenç, dostumuz Aleksandr Sergeyeviç Dzasohov'a yeni başarılar dilerim.

Adıge Cumhurbaşkanı Aslan Carimov'un burada bulunmasından son derece mutluyuz. Adıge nadir bir cumhuriyet, nadir bir ülkedir. Maalesef o, önceleri Krasnodar bölgesi dahilinde yer alıyordu. Şimdi Adıge ayrı bir cumhuriyettir, Rusya Federasyonu üyesidir. Biz bundan çok memnunuz. Adıge Cumhurbaşkanı Aslan Carimov'un burada bulunması da bizi memnun etmiştir. Ben kendisini içtenlikle kutlar ve Adıge halkına başa-

rılar dilerim.

Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti'nin kaderini hepimiz iyi biliyoruz. 1944 yılında Karaçaylıları da, Çeçenler ve İnguşlar gibi sürgüne göndermişlerdi. Onlar çok büyük trajedi yaşamışlar. Şimdi Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti var olduğu, geliştiği ve Kafkasya'da hak ettiği yeri aldığı için memnunum. Cesur halklar olan Karaçay ve Çerkeslerin kendi fevkalade güzel topraklarında hayatlarını istedikler gibi kuracaklarına inanıyorum. Karaçay-Çerkes Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Vladimir Hubiyev'in bugün Bakü'de, Azerbaycan'da bulunması bizi memnun etmiştir.

Galiba, ben Kafkaslardan gelen herkesin ismini söyledim. Unuttuğum kimse var mıdır? Bunun benim için ne kadar değerli olduğunu anlıyorsunuz, bunları bir soluk almadan anlatmak benim için bir zevktir.

Bir kez daha Kafkasya'nın öneminin, onun güzel geleceğinin altını çiziyorum. Biz Kafkasyalıların güleryüzlü komşularımızla, dost ülkelerimizle birlikte Kafkasya'yı huzurlu, özgür, istikrarlı ve başarılarla gelişen bir bölge yapacağımızı düşünüyorum.

Azerbaycan'ın komşuları ile dostluk ve işbirliğine, Kafkasya ülkelerinin ve halklarının dostluk ve işbirliğine, barış ve huzur, özgürlük ve bağımsızlığa, içten ve sadakatli, sonsuz dostluğa kadeh kaldırıyorum. Azerbaycan böyle bir dostluğa hazırdır, Azerbaycan bundan böyle de tüm ülkelerle sıcak dostluk ilişkileri kurmaya çalışacak, kendi komşuları ile hep barış, dayanışma ve karşılıklı anlayış içinde yaşayacaktır. Bağımsız Azerbaycan'ın Kafkasya'da barışın, bölgemizde barışın sağlanması, komşularımızla huzurlu, dostluk ilişkilerinin kurulması için herşeyi yapacağından emin olabilirsiniz.

Konuklarımızın, dostlarımızın şerefine, değerli dostlar, sizin hepinizin şerefine!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Ankara Deklarasyonu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki imza töreninde konuşması

29 Ekim 1998

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel!
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Hikmet Çetin!
Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Mesut Yılmaz!
Gürcistan Devlet Başkanı Sayın Eduard Şevardnadze!
Kazakistan Devlet Başkanı Sayın Nursultan Nazarbayev!
Özbekistan Devlet Başkanı Sayın İslam Kerimov!
Amerika Birleşik Devletleri Enerji Bakanı Sayın Bill Richardson!

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 75. yıldönümü kutlamaları sırasında Ankara'da imzaladığımız deklarasyon tarihi bir önem taşıyor. Bu öncelikli olarak bizim ülkelerimizin, halklarımızın milli çıkarlarına uygundur, milli çıkarlarından doğuyor. Aynı zamanda devletlerimiz, ülkelerimiz arasında işbirliğinin yeni bir aşamasını gözler önüne seriyor.

Bilindiği üzere, Hazar Denizi'nin enerji kaynaklarının işletilmesi ve dünya pazarlarına ulaştırılması için Azerbaycan Cumhuriyeti birkaç yıl önce çalışmalara başladı. 20 Eylül 1994 tarihinde dünyanın nüfuzlu 11 petrol şirketiyle, konsorsiyumu oluşturmuş şirketlerle büyük bir anlaşma- Hazar Denizi'ndeki Azeri, Çırak yataklarından ve Güneşli yatağının derinliklerde bulunan kısmından petrol ve doğal gaz elde olunmasına ilişkin anlaşma imzalandı. Bu anlaşma Asrın Anlaşması adını aldı.

Biz geçen sene 12 Kasım'da Çırak petrol yatağından erken petrolün çıkarılmasını kutladık. Halihazırda aynı yataktan günlük 10 bin ton civarında petrol üretimi yapılıyor ve dünya pazarlarına ulaştırılıyor. Yapılan çalışmalar sonucu yakında üretim 3 misli artacaktır.

1994 yılında biz bu anlaşmayı imzaladığımızda Hazar petrolünün dünya pazarlarına ulaştırılması için birkaç boru hattının yapımını öngörmüştük. Onlardan birincisi Bakü-Novorossisk güzergâhı, ikincisi- erken petrolün ihracı için Bakü-Supsa, Gürcistan güzergâhı

ve dev ana petrol boru hattı olarak ise - ki dört yıl öncesinde de aynı görüşü savunuyorduk - Bakü-Ceyhan güzergahı olacaktı.

Hazar'ın Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan bir çok yatakla ilgili olarak geçen dört yıl zarfında 10'un üzerinde uluslararası konsorsiyumla anlaşmalar imzalandı ve söz konusu petrol, doğalgaz yataklarından ileride büyük miktarda petrolün üretilmesi bekleniyor.

Bilindiği üzere, Hazar'ın diğer ülkelere - Kazakistan, Türkmenistan, Rusya ve İran'a ait sektörlerinde de petrol yatakları bulunuyor. Bu sektörlerde de, özellikle Kazakistan'a ait sektörde fiili çalışmaların artık yapıldığını memnuniyetle belirtiyorum.

Hazar'a kıyısı olan Orta Asya ülkelerinde - Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da da büyük petrol ve doğal gaz yatakları vardır. Söz konusu bu yatakların ileride işlenmesi, petrolün ve doğal gazın dünya pazarlarına nakli yolları araştırılıyor.

Tüm bunlar sonucunda 1994 yılında öngördüğümüz Bakü-Ceyhan dev ana petrol boru hattının yapımının bugün giderek gerçek oluyor. Kazakistan'ın Tengiz yatağında zengin petrol ve doğalgaz rezervlerinin bulunduğu bilinmektedir. Orada üretilen petrolün bir kısmı artık Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan cumhuriyetleri üzerinden, Hazar Denizi ve Karadeniz aracılığıyla dünya pazarlarına ulaştırılıyor. Bu yolla artık 2 milyon 500 bin ton Kazakistan petrolü taşınmıştır.

Tengiz'deki zengin petrol yataklarının ileride işlenmesi Kazakistan'ın Aktau limanı ile bizim Bakü limanı arasında petrol boru hattının yapılması zorunluluğunu da beraberinde getirdi. Bütün bunlar Bakü-Ceyhan ana petrol boru hattının bugün gerçeğe çok yakın olduğunu net şekilde ispatlıyor. Nitekim bugün burada, Türkiye'de, Ankara'da hepimizin birlikte imza attığımız bu deklarasyon bizim dört yıl içinde yaptığımız çalışmanın büyük bir sonucudur.

Doğru, Bakü-Ceyhan güzergâhına, Bakü-Tiflis-Ceyhan güzergâhına karşı çıkanlar ve onun yaşama geçirilmesine engel olmak isteyenler de vardır. Bazı şirketler bu güzergâhın ekonomik açıdan elverişli olmadığını savunuyorlar. Bu şirketlerin ticari çıkarlarının da, hiç kuşkusuz, dikkate alınması gerekir. Biz bu şirketlerle bundan sonra da çalışmalar yapacağız. Ancak törene katılan ülkelerin devlet başkanlarının bugün ortaya koydukları siyasi iradenin bu programın, projenin gerçekleşmesinin temelini attığını düşünüyorum.

Biliyorsunuz, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti, Hazar Denizi'ndeki enerji kaynaklarının ortak işletilmesi yönünde aldığı kararlarla bu çalışmaların esasını, temelini oluşturdu. Dört yıl önce temelini attığımız çalışmanın bugün büyük boyutlara ulaşması ve bugün buraya katılan tüm devlet başkanlarının ortak iradesi ile önemli bir deklarasyonun kabulüne yol açması beni çok memnun etti.

Ben Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının büyük geleceğine, başarısına inanıyorum. Bu petrol boru hattının inşası ve ileride kullanımının bizim ülkelerimiz arasında bulunan dostluk, işbirliği, kardeşlik ilişkilerini daha ileri düzeylere taşıyacağına inanıyorum. Aynı zamanda bunların hepsi ülkelerimizin bağımsızlığının ne kadar önemli olduğunu kanıtlıyor. Biz ancak bağımsızlığımızı kazandıktan sonra kendi doğal kaynaklarımızın sahibi olduk, bunları özgür bir biçimde kullanıyoruz ve üretilen petrolü istediğimiz zaman dünya pazarlarına naklediyoruz.

Bugün ben deklarasyonun imzalanması nedeniyle dost ülkelerin devlet başkanlarını - Türkiye, Kazakistan, Gürcistan, Özbekistan, Amerika Birleşik Devletleri ve Hazar'a kıyısı bulunan ülkelerin hepsini kutluyorum. Bugün yaptığımız çalışmanın 21. yüzyıl, gelecek yüzyıllar için büyük katkılar sağlayacağını ümit ediyorum.

Hayırlı uğurlu olsun!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kafkasya'da İslam Medeniyeti Uluslararası Sempozyumu'nda konuşması

9 Aralık 1998

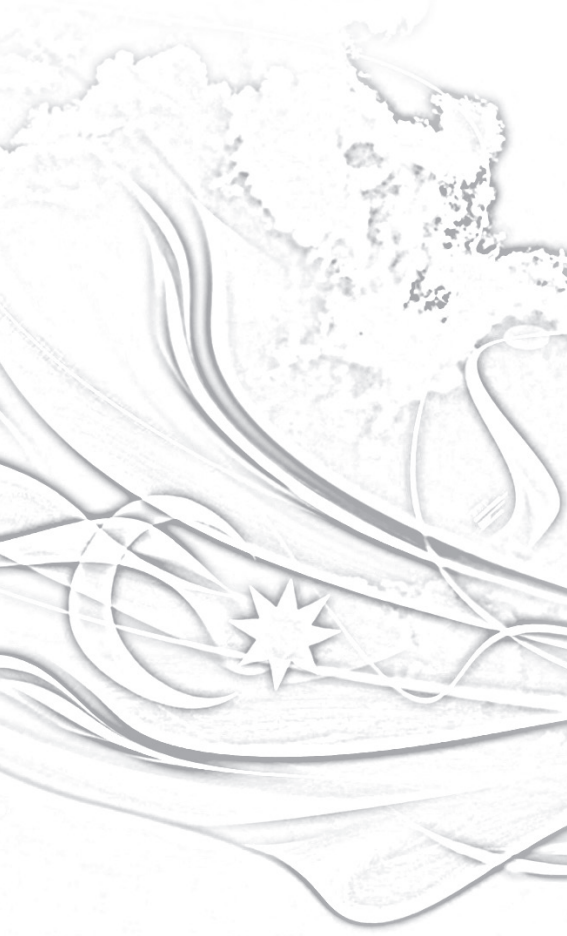

Sayın bayanlar ve baylar!

Sayın misafirler, sempozyuma katılanlar!

Sizleri, Azerbaycan'da, Bakü'de düzenlenen Kafkasya'da İslam Medeniyeti Uluslararası Sempozyum'una katılanları yürekten selamlıyor ve bu asil çalışmanızda size başarılar diliyorum.

Azerbaycan, İslam medeniyetinin, İslam kültürünün Kafkasya'da yeri ve önemi üzerine ilk defa bir uluslararası sempozyuma ev sahipliği yapıyor. Bu, Azerbaycan için, tüm Kafkasya için kaydadeğer, tarihi önem taşıyan bir olaydır.

İslam Konferansı Örgütü bünyesinde İstanbul'da faaliyet gösteren İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi ve dünyanın başka ülkelerinde bu alanda araştırma yapan bilim merkezleri, İslam'ın tarihe, evrensel kültüre yaptığı katkılar ve İslam'ın insanlık tarihinde oynadığı rol hakkında çok değerli çalışmalar yapıyorlar. Geçen sene İstanbul'u ziyaretim sırasında bana İslam Konferansı Örgütü İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nde bulunmak ve onun faaliyeti hakkında bilgi edinmek nasip oldu. Şu an bizim sempozyuma katılan Sayın Ekmeleddin İhsanoğlu ile birlikte, kısa süreli bile olsa, pek çok şeyi gördüm, inceledim. Biz Azerbaycan'da da bilimsel sempozyumun düzenlenmesi konusunda görüş alışverişi yaptık. Böyle bir sempozyumun yapılması ile ilgili aldığım kararın artık gerçekleştiğini, uluslararası sempozyumun bugün başladığını memnuniyetle belirtiyorum. Umarım, sempozyumda çok değerli çalışmalar yapılacak ve Kafkasya'da İslam medeniyetinin rolü ve ileride bu alanda yapılacak bilimsel-araştırma işlerinin programları belirlenebilecektir.

Bu, sadece Azerbaycan için değil, tüm Kafkasya halkları, tüm İslam dünyasi için çok önemli bir çalışmadır. Azerbaycan devleti ve ben - Azerbaycan Cumhurbaşkanı bu çalışmaya çok değer veriyoruz ve ileride bu konuda yapılacak çalışmayı ben himayem

altına alıyorum.

Kafkasya, dünyanın eşsiz bir bölgesidir. Kafkasya, doğası, coğrafi yapısı itibariyle ve eskilerden beri Kafkasya'ya yerleşmiş, binyıllar boyunca burada yaşamını sürdürmüş insanların özellikleri, karakterleri itibariyle çok eşsiz bir bölgedir. Ayrıca Kafkasya'nın dünya halkları için dünyanın çok ilginç bir bölgesi olduğunu düşünüyorum.

Biz Kafkasyalılar, Kafkasyalı olmaktan gurur duyuyoruz. Bu ne anlama gelir? Bu, sadece Kafkasya'nın azametli dağları, deli ırmakları, çok güzel pınarları, ormanları, gül-çiçekleri ile gurur duyulduğu anlamına gelmez. Kafkasyalı olmaktan gurur duymak, Kafkasya halklarının tarihi kökenleri, Kafkasya halklarının evrensel kültüre yaptıkları katkılarla gurur duymaktır.

Bu bakımdan Kafkasya'da İslam'ın yayılması ve gelişmesi Kafkasya halkları tarihinin önemli bir bölümünü oluşturuyor, bunun yanı sıra İslam kültürünün Kafkasya halklarına yaptığı değerli katkıları yansıtıyor. Kafkasya halklarının, hemen hemen çoğu İslam dinine inanıyor, İslam'ın Kafkasya'ya yayılması tarihini siz bilim adamları daha iyi biliyorsunuz. Ben, sadece bir hususu-Azerbaycan'ın bu alanda önemli bir yer tuttuğunu vurgulamak istiyorum.

Bilindiği üzere, Kafkasya'da İslam'ın yaygınlaşması ve gelişmesi Azerbaycan'dan başladı. İslam, Kafkasya halklarına mutluluk getirdi, gelişme, İslami değerler getirdi. Bu değerler, kutsal kitabımız Kuran-ı Kerim'den gelen İslami değerler Kafkasya halklarının milli, manevi değerlerinin temelini oluşturmuştur. Bilindiği üzere, Kafkasya'da yaşayan halklar, İslam dinini kabul etmeden önce de zengin kültüre, tarihe ve kendilerine has gelenek ve göreneklere sahip olmuşlar. İslamın dini ve manevi değerleri, Kafkasya halklarının eskiden beri var olan ve gelişen ahlaki değerleri ile birlikte halkların yüksek milli ve manevi değerlerini teşkil etmiştir.

Ben bunları Azerbaycan halkının tarihine dayanarak söylüyorum. Bu düşüncelerin Kafkasya'da yaşayan, İslam dinine iman eden başka halklar için de geçerli olduğu görüşündeyim. Bu nedenle ben Kafkasya'da İslam değerlerinin, İslam dinin, İslam kültürünün yaygınlaşması ve gelişmesinde Azerbaycan'ın özel bir rol oynadığını söylemekte haklıyım. Nitekim Kafkasya'nın diğer halkları, özellikle Kuzey Kafkasya ve daha kuzey bölgelerde İslam dinine inanan halklar İslam uygarlığına katıldı, İslam dinini kabul ettiler, ne var ki onların da yolu Azerbaycan'dan geçti.

Bildiğiniz üzere, Kafkasya, coğrafi açıdan Hazar Denizi ile Karadeniz arasında - yerküre ölçeğinde ele alırsak- küçük bir patika görünümündedir. İslam'ın merkezi olan Arabistan'dan yayılan İslam dini, İslam kültürü çeşitli yollarla şu anki İslam bölgelerini etkisi altına aldı. Kafkasya'nın kuzeyinde ve daha kuzey kesimlerde barınan halkların o dönemden bu yana İslam dinine, kültürüne mensup olduklarını göz önüne alırsak, Kafkasya'nın en güneyinde bulunan Azerbaycan'ın bunda önemli bir rolu olduğu kuşkusuzdur.

İslam dini, Azerbaycan'da 7. yüzyıldan itibaren yayılmaya başlamıştır ve Azerbaycan halkının milli manevi değerlerinin temelini oluşturmaktadır. Yüzlerce yıllık İslam tarihimiz zengindir. Bugün gururla söylüyoruz: Azerbaycan'ın İslam kültürü, İslam dini ile alakalı seçkin insanları -Nizamî, Fuzûlî, Nesimi, Tusî, Katran Tebrizî ve diğer birçok mühim şahsiyetler - dünya kültürüne önemli katkılarda bulunmuş ve İslam kültürünü zenginleştirmişler. Biz kendileriyle gurur duyuyoruz.

Biz Azerbaycanlılar kendi tarihimizle, millimanevi değerlerimizle gurur duyuyoruz, ana dilimizle gurur duyuyoruz. Tüm bunlar milli ah-

lakımız, milli manevi değerlerimizdir. İşte bu yüzdendir ki biz İslam dini, İslam kültürü mensubu olmaktan gurur duyuyoruz.

Dünyada birçok büyük dinler mevcuttur. Her dinin kendine özgü bir yeri bulunuyor. Biz Azerbaycanlılar İslam dini ile gurur duymakla birlikte başka dinlere karşı asla olumsuz bir travır takınmadık, düşmanlık, kin duymadık ve herhangi başka halkı da bizim dinimize girmeye zorlamadık. Genel anlamda başka dinlere karşı hoşgörülü davranma, başka dinlerle yan yana ve karşılıklı anlayış ortamında yaşamak İslami değer ölçüleridir. Tarih boyunca bu, Azerbaycan'da da, Kafkasya'da da gözlemlenmiştir. Azerbaycan'da İslam dininin yanı sıra Hristiyanlık ve Musevilik de yüzyıllar boyunca varlığını sürdürdü ve hala sürdürüyor. Kafkasya'da da aynı manzara sözkonusudur. Hangi dine, kültüre mensup olduğuna bakılmaksızın insanların tüm kültürlere, dinlere, manevi değerlere de saygı duyması, o dinlerin birileri tarafından kimi zaman hoş karşılanmayan gelenek ve göreneklerine müsamaha göstermesi gerekir. Dini açıdan husumet, ihtilaf, savaş kabul edilemez. Her halde, 20. yüzyılın sonunda ve önümüzdeki 21. yüzyılda dünyada benzer durumlara son verilmelidir.

Bu bakımdan biz içimiz acıyarak söylüyoruz: On sene önce Ermenistan'ın Azerbaycan'a karşı toprak iddiasında bulunarak başlattığı silahlı saldırı büyük bir savaşa, silahlı ihtilafa dönüşmüştür. Bunun sonucunda, şimdi Ermenistan denilen bölgeden İslam dinine mensup Azerbaycalılar zorla göç ettirilmiş, sürülmüş, yerlerinden, ata yurtlarından, kendi milli, dini, kutsal türbelerinden, camilerinden, mezarlıklarından, tarihi anıtlarından yoksun bırakılmışlar. Bu, tarihi bir cinayet ve tarihi haksızlıktır! Dünya kamuoyu buna kayıtsız kalmamalıdır ve kalmayacaktır diye düşünüyorum.

İslam dini, Kafkasya'nın çoğu bölgesine hakim oldu ve bugün de aynı durum söz konusudur. İslam kültürü heryerde kendi izlerini bırakmıştır. Birileri bu izleri yıkmak, bozmak isterse de, insanlık buna izin vermemelidir ve vermeyecektir. Bu konular Bakü'de yapılan ve şimdi başlayan uluslararası sempozyumda ele alınmalıdır.

Dünyada ve özellikle Avrupa'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde İslam kültürüne büyük bir ilgi var. Bu problemlerle ilgilenen bilim merkezleri eskiden de vardı, şimdi de var. Kuşkusuz ki İslam'ın tarihi kökleri, İslam kültürünün insanlık tarihine yaptığı katkılar araştırılmış, incelenmiş, büyük bilimsel eserler ortaya çıkmıştır. İslam ülkelerinde bu türden merkezler vardır.

Fakat bugün ben bu fırsattan yararlanarak bilim adamlarına düşüncelerimi aktarmak istiyorum. Şimdiye kadar yapılan çalışmaların yeterli olmadığı görüşündeyim. Örneğin, eski Çarlık Rusyası'nda, daha sonra Sovyetler Birliği topraklarında İslam kültürü ile ilgili yapılan araştırmaları incelersek çok değerli eserlerin yanı sıra aynı zamanda sübjektif düşüncelerin ağırlıkta olduğunu görürüz. Avrupa ülkelerinde, aynı şekilde Rusya'da bulunan bazı araştırmacıların hem önceleri hem şimdi İslam kültürüne, İslam dinine karşı subjektif bir tutum içinde oldukları izlenimine kapılıyorum.

Mevcut olduğu 70 sene zarfında Sovyetler Birliği'nin topraklarında din yasaklanmış, ateizm propagandası yapılmıştır. Dine karşı amansız bir mücadele verilmiş, o yıllarda "Allahsızlık", dini inkâr etme komünist ideolojisinin temelini oluşturmuştur. Biz bu dönemi yaşadık ve şimdi, Azerbaycan bağımsızlığına tekrar kavuştuktan sonra tarihi açıdan kısa bir zaman diliminde dinin, keza İslam dininin ne denli derin kökleri bulunduğunu daha iyi anlamış olduk. Özellikle Sovyet iktidarı döneminde doğmuş, yaşamış kuşaklar, -döne-

min güçlü propagandası sonucu olsa gerek, -dinin, bilhassa İslam dininin bizim için bu denli zengin manevi değerlere, bu denli derin köklere sahip olduğunu idrak edemiyorlardı. Biz kendimiz bunu idrak edemiyorduk. Ben bunu itiraf ediyorum.

Oysa kısa zaman zarfında belli oldu ki, Azerbaycan'da komünist ideolojisi 70 sene değil, 170 sene egemen olsaydı bile insanları İslam dininden koparmak mümkün olmayacaktı. Bu, artık bir gerçektir. Bu, aynı zamanda İslam dininin ne kadar büyük güce sahip olduğunu kanıtlıyor. Ne var ki o yıllarda, komünist rejiminde din karşıtı propaganda yapıldığı sırada, İslam dini aleyhine özel bir propaganda söz konusuydu.

Biliyorsunuz, ben o zamanlar önemli devlet işleri ile uğraşıyordum. Kimi zaman düşünüyordum: Din dindir, bir dine karşı bir anlamda daha ılımlı bir tutum izlenirken neden diğer dine karşı son derece düşmanca bir tavır sergenmektedir. Bu, bir gerçektir.

Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ateizm propagandasında İslam dinine karşı propaganda özel bir dalı oluşturuyordu ve özel bir denetime tabi tutuluyordu. Sovyet iktidarı döneminde şöyle bir izlenim oluşuyordu; güya Sovyet düzenini tehdit eden yalnız İslam dinidir, Hristiyanlık veya Yahudilik Sovyetler ülkesinde bulunan başka dinler bu düzen için pek bir tehlike oluşturmamaktadır. Bu size anlattıklarım o dönemde benim bizzat tanık olduğum ve birçok ideolojik belgelerde okuduğum gerçeklerdir. Komünist ideolojisinde dinler konusundaki bu ayrımcılık, din ayrımı yapma çizgisi gösteriyordu ki, sanki dinler iyi din ve çok kötü din diye ikiye ayrılıyor, bu kötü din ise güya İslam dinidir. Bu tür yaklaşım o dönemde Sovyetler Birliği araştırmacılarının sübjektif eğilimlerinin giderek büyümesine neden oluyordu.

Araştırmacı, hangi dinden olursa olsun, objektif davranmalıdır. Aynı şekilde İslam dininden olan araştırmacı da İslam dini konusunda objektif araştırmalar yapmalı, sübjektif davranmamalıdır. Diğer dinlerden olan araştırmacıların da hem kendi dini hem İslam dini hakkında araştırmalar yaparken objektif olmaları, ölçüyü kaçırmamaları, subjektif duygularla hareket etmemeleri gerekir.

Tüm bunları gözlemlemiş, bizzat yaşamış ve bilen birisi olarak benim o kelimeleri söylemeye hakkım var. Bugün sadece Azerbaycan değil, eskiden Sovyetler Birliği üyesi olan, İslam dinini kabul eden diğer ülkeler, keza Kuzey Kafkasya'da bulunan ve Rusya Federasyonu'na bağlı cumhuriyetler ya da Orta Asya'da bulunan ülkeler, bağımsız devletler veya Volga nehri havzasında yer alan ve kıyısı olan, İslam dininin yaygın olduğu büyük cumhuriyetler - Rusya Federasyonu'na bağlı cumhuriyetler de kendi tarihi geçmişi hakkında, keza İslam kültürü, İslam Medeniyeti, İslam tarihi hakkında daha doğru-düzgün, bilimsel temellere dayanan eserler yapabilirler.

Bu anlamda Rusya başkentinde bulunan araştırma merkezleri, İslam kültürü konusunda araştırmalar yapan bilim merkezleri, Avrupa'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde bilimsel araştırma merkezlerinin bağımsızlık kazanmış ülkelerle, örneğin, Arap ülkeleri ile işbirliğinin yanı sıra yeni bağımsızlığını kazanan eski Sovyetler Birliği üyesi ülkelerin bilimadamları, bilim merkezleri ile her zaman yoğun işbirliği içinde olmaları gerekir.

Moskova İslam Kültür Merkezi Temsilcisi Sayın Medvedko'nun bugünkü konuşması hepimizin kalbine dokundu. Çok içten bir konuşma yaptı ve İslam araştırmaları yapan bir bilimadamı olmakla birlikte İslam kültürüne derin saygı duyan bir insan olduğu anlaşıldı. Bunun gibi bilim adamlarıyla işbirliği hem kendileri hem İslam ülkeleri bilimadamları için her zaman çok faydalı

ve verimli olabilir.

Fransa'dan gelmiş yetkili konuşmaya başlarken ben kendisinin Türkçe, yani Anadolu Türkçesi ile konuştuğunu sandım. Fakat konuşmasının sonraki kısmında söylediği kelimelerden Azerbaycanca konuştuğunu anladım. Yani konuşmasından göründüğü üzere, bugün o kendisini İslam Kültürü, Türk Dili uzmanı olmakla birlikte Azerbaycan dili uzmanı olarak da tanıttı.

Tüm bunlar sevinç verici durumlardır. İslam kültürü ile ilgili gelecek bilimsel araştırmalarda bu türden işbirliğine öncelik verilecektir. Böylece, İslam kültürünün dünyadaki rolü, özellikle Kafkasya'daki rolü kesin, doğru, bilimsel delillerle bilim kitaplarında, eserlerde anlatılacaktır.

Biz Azerbaycan'da kendi milli, manevi değerlerimizi temel almakla birlikte toplumda bilimin, kültürün gelişmesine, milli, manevi değerlerin evrensel değerlerle zenginleşmesine ve birliğine özel önem veriyoruz.

Bu, Azerbaycan için bir yenilik değildir. Azerbaycan'ın daha 18-19. yüzyıllarda ve 20. yüzyılın başlarından itibaren sırf bu yönde geliştiğini memnuniyetle belirtmek mümkün. Azerbaycan, bu bakımdan Kafkasya'da ve Kafkasya çevresinde, Orta Asya'da ikamet eden, İslam dinine mensup halklar arasında kendi kültürünü evrensel değerlerle, Avrupa manevi değerleri, Avrupa kültürü ile zenginleştirmiş en öncül ülkedir.

Azerbaycan'da henüz 19. yüzyılda laik tiyatronun kurulması, Avrupa kültürünün de etkili olduğu ve Avrupa kültür değerleri ile Azerbaycan milli değerlerini birbirine bağlayan edebiyat ve sanat eserlerinin ortaya çıkması Azerbaycan'da bu eğilimin büyük tarihi geçmişe sahip olduğunu gösteriyor.

Ben bunu ülkemizin, Azerbaycan halkının bir avantajı olarak değerlendiriyorum. Biz Azerbaycan'ın milli manevi değerlerini evrensel değerler ile zenginleştiren ve onların sentezinden doğan bilim, edebiyat, sanat eselerini, bunları yapanları her zaman çok takdir ettik. Bu tür insanlar Azerbaycan'ın bilim, kültür tarihinde çok önemli yer işgal ediyorlar.

Biz Nizami, Fuzûlî, Nesimî gibi büyük şahsiyetlerle gurur duymanın yanı sıra Mirza Fetali Ahundov gibi büyük insanla da gurur duyuyoruz. Mirza Fetali Ahundov, İslami değerleri en iyi bilen şahsiyetlerden biriydi. Kendisi İslami değerlere çok bağlı bir insadı. Bununla birlikte Azerbaycan'ın milli manevi değerlerini evrensel Avrupa değerleri ile zenginleştirmek suretiyle çok dâhiyane ve halkımzıın gelişmesine çok katkısı olan eserler yapmıştı.

Dahi bestecimiz Üzeyir Hacıbeyov, ulusal olduğu kadar evrensel anlamda bir bestecidir. Biz buna değer veriyoruz. Biz milli, dini değerlere kapılarak bunun çerçevesinden çıkmayan yahut bunun dışında hiçbir şeyi görmeyen insanları, bilim adamlarını halkın gelişmesine yararı dokunacak kişiler olarak görmüyoruz. Oysa ulusal özelliklerini koruyan, milli ahlaki değerlerine bağlı kalan, milli ahlaki değerlerine çok değer veren, onlarla gurur duyan, aynı şekilde evrensel değerlerin halkımız için faydalı olanlarını alarak toplumsal, bilimsel, kültürel boyutlarda Azerbaycan düşüncesini geliştiren şahsiyetler Azerbaycan kültürünü, bilimini bu düzeye taşıyan insanlardır. Bu bakımdan 19-20.yüzyıllarda büyük Azerbaycan şahsiyetlerinin yaptığı eserlerin, çalışmaların sadece Azerbaycan'da değil, tüm Kafkasya'da, aynı şekilde Orta Asya'da İslam kültürünün çağdaş koşullara uygun gelişmesine önemli katkıları oldu.

İran İslam Cumhuriyeti temsilcisinin de kendi konuşmasında İslami değerler ve milli değerlerin yanı sıra evrensel değerlerin önemi ile ilgili söylediği çok mühim şeyler beni çok memnun etti. Tüm bunlar bu yenilikçi sürecin şimdi tüm ülkele-

rin başlıca süreci olduğunu gösteriyor. Azerbaycan bu kalkınma yolunu önceleri de izledi, bugün de izliyor ve gelecekte de izleyecektir. Biz İslam kültürünün Azerbaycan halkı için eşsiz bir şey olduğunu belirterek, dini ve milli kısıtlamalara yol açan görüşleri, eğilimleri ve teklifleri reddediyoruz.

Millilik, İslamilik, evrensel değerlerin sentezi halkın gelişmesini sağlayabilir. Şimdi dünyadaki bazı merkezlerde "İslami köktendincilik, İslami aşırılıkçılık, fanatizm" üzerine de düşünceler söylüyolar.

Kutsal kitabımız Kuran-i Kerim'in asla köktencilik için bir temel oluşturmadığı kanaatindeyim. İslam dinini kullanarak bu köktencilik, bölücülük akımlarını yaratmış ve geliştirmiş kimseler, bence, İslam'ın en temel ilkelerinden bir anlamda uzaklaşıyorlar. Biz İslam kültürünü, İslam'ın ahlaki değerlerini kutsal kitabımız Kuran-ı Kerim'de ifade edildiği şekilde kabul ediyoruz. Onların tahrif edilmesi, dini tabirle söylersek, günahtır. Biz kimsenin günaha girmesini istemiyoruz.

Ben bunu fırsat bilerek size birkaç şey söylemek istedim. Siz bilim adamları, bu konuların uzmanları, muhtemelen, bu sempozyumda daha değerli görüşler öne süreceksiniz. Benim düşüncelerimin de bu konuda size bir yardımı olursa ne mutlu bana.

Bugünkü sempozyumda anlatılanları dinleyerek, ben Azerbaycan'ın Kafkasya'da İslam kültür araştırmalarının merkezi olabileceği kanısına vardım. Azerbaycan bunu hak ediyor. Ben konuşmamın başında İslam'in Kafkasya'ya yayılmasında Azerbaycan'ın rolünü anlattım. Tarihi bilgiler, Azerbaycan'dan daha kuzeyde bulunan halkların İslam'ı yalnız 16. yüzyılda kabul ettiğini gösteriyor. Oysa Azerbaycan halkı, yani bizim şu an yaşadığımız Azerbaycan, İslam'ı 7. yüzyılda kabul etti. İslam'ın kuzeye doğru küçük bir bölgeye yayılması ne kadar zaman aldı işte görüyorsunuz. Bunu araştırmalar daha net gösterecektir. Ama hiç kuşku yok ki tüm bunların yolu Azerbaycan'dan geçti. İslam'ın birkaç yüzyıl boyunca yayıldığı coğrafyanın Kafkasya'da Derbent ile sınırlanmış olması ve çok sonralar, yani 15-16. yüzyıllarda Derbent'ten kuzeye doğru yayılması-İslam dininin Azerbaycan'da ne denli güçlü olduğunu gösteriyor. Mamafih, İslam dininin kuzeyde yayılması pek kolay olmadı. Bu, belli bir zaman aldı.

Tüm bunları göz önüne alarak Azerbaycan'ın bu alanda Kafkasya'da bir araştırma merkezi olabileceğini düşünüyorum. Eğer hepiniz bu konuda uzlaşırsanız, Azerbaycan'da bir merkez kurulabilir. Azerbaycan devleti de buna himaye eder, yardımda bulunur. Her halükarda ben Azerbaycan ile ilgili, bu alanda çok büyük çalışmaların yapılması gerektiğini söylemek istiyorum. Bilimsel araştırma için burada geniş olanaklar bulunmaktadır.

Ben bir hususu da vurgulamak istiyorum. Sovyet iktidarı yıllarında Azerbaycan'da İslam uzmanı yok denecek kadar azdı. Bunun da nedenini size açıklayayım. Örneğin, eski Sovyetler Birliği'nde İslam uzmanları başlıca olarak Moskova'da bulunuyorlardı. Zira demin bahsettiğim komünist ideolojisinde İslam'a karşı öylesine negatif bir yaklaşım söz konusuydu ki, İslam bilim adamları İslam ilmi ile uğraşmaktan çekiniyorlardı, korkuyorlardı. Öte yandan, onlar dünya bilimi için bunun pek bir önemli alan olmadığı, farklı bir dalla ilgilenirlerse daha iyi olur düşüncesiyle hareket ediyorlardı.

Örneğin, Azerbaycan dilinde Kur'an çevirisi cumhuriyetimiz bağımsızlık kazandıktan sonra ya da o sıralarda yapıldı. Ben size açıkça söylüyorum, Sovyet iktidarı döneminde eğer Azerbaycan dilinde Kur'an tercümesi yapılmış olsaydı, hiç

kuşkusuz, bundan dolayı kınanmak şöyle dursun, ceza bile alırlardı. Ne var ki Kur'an-ı Kerim Rusçaya tercüme edilmişti. Arapçayı bilmeyen çoğu Azerbaycanlı işte Kur'an'ın Rusça tercümesini okuyordu.

Neden böyle bir şey oldu, neden Kur'an-ı Kerim Rusçaya tercüme edilirken Azerbaycan diline edilmedi? Çünkü Azerbaycanlıların Kur'an-ı Kerim'i okuması yasaktı. Kur'an-ı Kerim'in Rusçaya tercümesinin güya Hıristiyanların İslam dinini öğrenmesi açısından gerekli olduğunu savunuyorlar. Fakat Kur'an Azerbaycan diline tercüme edilirse, bu, Azerbaycanlıların İslam dinine eğilimini artıracaktır. Sorun işte buydu.

Oysa Hıristiyan dinine ait kitapların Rusça yayını yasak değildi. İşte bu olgu Sovyetler Birliği döneminde farklı halklara karşı farklı tutumlar sergilendiğini gözler önüne seriyordu. Bu yüzdendir ki, Azerbaycan bilimadamları ender durumlarda İslam bilimi, İslam dininin öğrenilmesi alanı ile uğraşıyor, bununla ilgili kitaplar yazıyorlardı. Zira bu kitapların, araştırmaların onlar için pek bir değer ifade etmediğini düşünüyorlardı. Tekrar söylüyorum, bazıları da korkuyor, çekiniyorlardı.

Ekmeleddin İhsanoğlu, demin bana rahmetli Ziya Bünyadov ve rahmetli Cahangir Kahramanov'un uzun yıllar bu merkezle işbirliği yaptıklarını söyledi. Bu bir gerçektir, ben onların ikisinin de büyük bilim adamı olduklarını, İslami araştırmalar yaptıklarını biliyorum. Ancak bunların sayısı Azerbaycan'da çok azdı. Onlar önemli bilim adamları olmakla birlikte başka araştırmalar yaptıkları için bu araştırmayı yapmaktan çekinmediler, korkmadılar. İşte bu nedenle ben 20. yüzyılı, Azerbaycan'da İslam bilimi açısından neredeyse tamamen kaybedilmiş olarak değerlendiriyorum.

Bu çalışmaları yapmak için Azerbaycan'da İslam bilimini geliştirmek gerekiyor. Azerbaycan Bilimler Akademisi, Bakü Devlet Üniversitesi ve bilimsel araştırma enstitüleri bu alan için belki özel kurumlar, organlar, bilim merkezleri oluşturmalıdırlar. Herhalde şimdi ben kesin olarak birşey söyleyemem. Bu tür girişimler olursa ben onları destekleyeceğim, bunlar için uygun koşulları sağlayacağım. Buna emin olun.

Tekrar söylüyorum, biz uzun bir dönem Azerbaycan'da bilim dalı olarak bu çalışmalarla ciddi ilgilenmedik. Ancak bu yalnız Azerbaycan bilim adamlarının yapacağı iş değil ve zordur. Şimdi bizim çok saygı duyduğumuz bir kurum, İstanbul'da bulunan İslam Konferansı Örgütü İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi veya Rusya'nın Moskova'da bulunan bilimsel araştırma kurumları, Avrupa'daki bilimsel araştırma kuruluşları ile işbirliğinin sağlanması gerekir.

Sayın Medvedko'nun burada bulunmasını fırsat bilerek söylemek isterim ki, Rusya kendisi de bu çalışmalara ciddi önem vermelidir. Çünkü Rusya'da 30 milyon müslüman yaşıyor. Bu, 150 milyon olan Rusya nüfusunun büyük bir bölümünü teşkil etmektedir. Yani nüfusun bu kesimini hesaba katmak gerekir.

Eskiden, Sovyet iktidarı döneminde din yasaklandığı için Müslüman, Hıristiyan hepsi aynıydı, hepsi Sovyet halkı olarak görülüyordu. Hatta halkların ismini yavaş yavaş ortadan kaldırma eğilimleri gelişiyordu. "Tek ve bütün Sovyet halkı" , "insanların yeni tarihi topluluğu" gibi kavramlar vardı. Fakat şimdi Rusya Federasyonu bu ülkede 30 milyon müslümanın yaşadığını dikkate almalıdır. Onların çoğu yoğun olarak kendi topraklarında - Kuzey Kafkasya, Tataristan, Başkırdistan ve diğer bölgelerde yaşıyorlar.

Kısacası, Rusya'da bu bilimsel araştırma çalışmalarının yoğunluk kazanması gerekir. Son iki yüzyılda Rusya ile ilişkilerimiz çok yoğun olduğu

için bu bilimsel araştırma alanında ortak çalışmalar yapılabilir. Bunun da faydalı olacağını düşünüyorum. Demin burada beyan ettiğim üzere, özellikle Kafkasya'da İslam kültür sorunlarının araştırılmasına yönelik çalışmaları biz kendimiz üstlenirsek, yani burada bu çalışmaların merkezini kurarsak, elbette, Rusya bilimsel araştırma kuruluşları ile sıkı işbirliği yapmalıyız.

Sayın bilim adamları, arkadaşlar!

Ben sizin konferansa çok büyük önem veriyorum. Bugün ve önümüzdeki günlerde Azerbaycan'da verimli çalışmalar yapacağınızı umuyorum. Azerbaycan'da inanılmaz bir konukseverlik göreceğinizden kuşkum yok. Bugünkü Azerbaycan gerçekleri hakkında da bilgi edineceğinize inanıyorum. Ağır, zorlu problemlerimizin yanı sıra bağımsızlığımızın bize kazandırdığı değerli başarılar da bulunuyor. Biz tüm acılı sorunlara, sosyo-ekonomik sıkıntılara, topraklarımızın yüzde 20'sinin işgal altında tutulmasına rağmen, işgal altındaki topraklardan bir milyonu aşkın Azerbaycanlının zorla göç ettirilmesine ve şimdi çoğunun çadırlarda barınmış olmasına rağmen biz tarihimizin güzel bir dönemini yaşıyoruz. Çünkü bağımsızlığımız yedinci yılını kutluyoruz. Geçtiğimiz şu yedi yıl ise Azerbaycan için kolay olmadı. Bu alanda da önümüze pekçok engel çıktı. Biz çok büyük felaketlerle karşılaştık. Ancak başlıca sonuç, Azerbaycan'ın bağımsızlığını koruması oldu. Azerbaycan bağımsız bir devlet olarak yaşadı ve bundan böyle de yaşayacaktır.

Siz burada Azerbaycan'ın Avrupa ile Asya, Batı ile Doğu arasında bir köprü olduğunu belirttiniz. Bu, gerçekten böyledir. Bu, sadece coğrafi değil, sosyo-ekonomik ve siyasi anlam da taşımaktadır.

Bu sene 7-8 Eylül'de ilk defa Azerbaycan'da Tarihi İpek Yolunun Restorasyonu konulu Uluslararası Konferans düzenlendi. Bu konferansa 32 devletten üst düzey heyetler, keza birçok ülkeden devlet ve hükümet başkanları katıldılar. 13 uluslararası teşkilatın delegasyonu burada iştirak etti. Ortaçağda yok olmaya yüz tutmuş büyük tarihi İpek Yolunun yeniden canlandırılması için ilk defa uluslararası belgeler, bildiriler imzaladık. Bu program artık gerçekleşiyor ve biz onun sonuçlarını alıyoruz.

Onun için Azerbaycan, coğrafi konum itibariyle, başlıca olarak Batı kültürü ile Doğu kültürünü - hem coğrafi hem içerik, hem manevi yönden - bağlayan bir ülkedir. Biz bu tarihi görevimize de çok değer veriyoruz. Doğu ile Batıyı, Avrupa ile Asya'yı, Hıristiyan dünyası ile İslam dünyasını bağlayan Azerbaycan, bağımsız bir devlettir ve bundan böyle de bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürecektir.

Ben sizin hepinize sağlık ve mutluluklar diliyorum. Sempozyuma başarılar diliyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 2.Cumhuriyet Gençlik Forumunda konuşması

4 Mart 1999

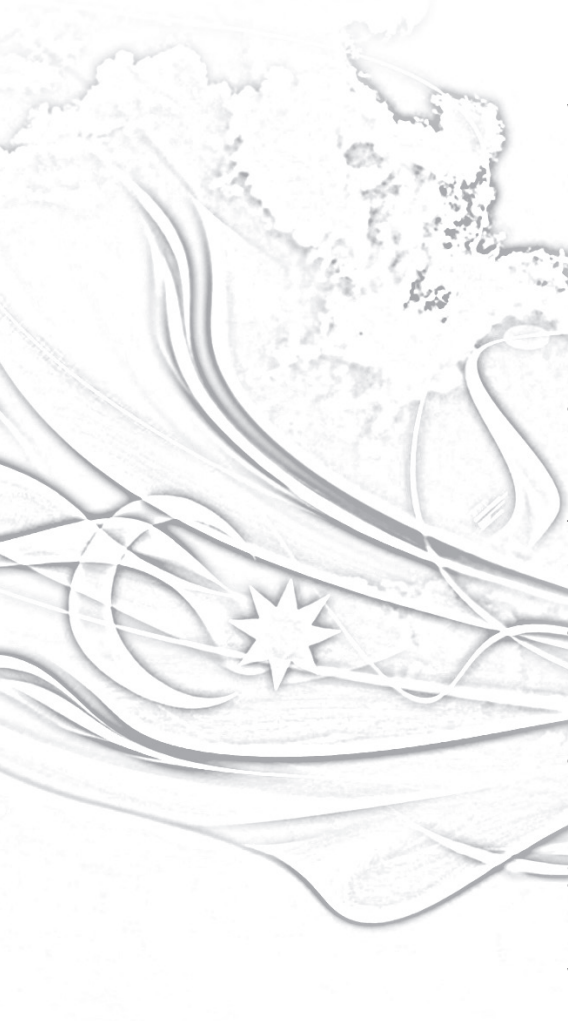

Değerli gençler!

Sizi içtenlikle selamlıyorum. Size esenlikler, mutlu bir yaşam ve gelecek çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

2.Azerbaycan Gençlik Forumu ülkemizin yaşamında önemli bir olaydır. Bu iki günde Azerbaycan gençlik temsilcileri 2.forumda bir araya gelerek gençlerin son üç yılda katettiği mesafeyi, kazandığı başarıları ve mevcut sorunları detaylı olarak analiz ettiler.

2.Gençlik forumu üç yıl zarfında yapılan çalışmaları tamamlamakla birlikte gelecek için yollar çizdi. Biz 21.yüzyıla giriyoruz. 21.yüzyıl gençliğin yüzyılıdır. 21.yüzyıl Azerbaycan'da gençlerin bağımsız devletimizi kurma ve geliştirme dönemidir. Değerli gençler, siz 21.yüzyıl Azerbaycan'ını kuracak insanlarsınız. Bu yolda size başarılar dilerim!

Gençlik ve Spor Bakanı Ebülfez Karayev'ın forumdaki sunumunda, Gençlik Kolları Milli Konseyi Başkanı Azay Kuliyev, çocuk teşkilatı başkanı Güler Ahmedova, Azerbaycan İzciler Birliği Ulusal Meclis üyesi Sebine Hüseyinova'nın konuşmalarında ve öteki konuşmalarda, sunumlarda değerli düşünceler söylendi. Gençliğin bugünkü durumu, mevcut eksiklikler ve önümüzde bulunan hedefler detaylı olarak masaya yatırılmıştır.

Bölümlerde yapılan müzakerelerin de çok yararı oldu. Bunlar hepsi Gençlerin 2. Forumunun ne kadar büyük önem taşıdığını gösteriyor. Gençlerin 2.Forumu Azerbaycan gençliğinin bugününün ve yarının net aynasıdır.

Giderilmeyen sorunlar, eksiklikler sunumlarda ve konuşmalarda açık yüreklilikle belirtildi. Bunlar bizzat beni çok sevindiriyor. Zira bugünün gençleri cesur olmalılar, herşeyi açık ve net söylemeliler, kusurları saklamamalılar. Eksiklikler, kuşkusuz, çeşitli devlet ve hükümet makamlarının faaliyeti ile bağlantılıdır. Bunun yanı sıra gençlik kollarının, gençlerin kendisi ile ilgilidir.

Nitekim, siz bizi, iktidar makamlarını eleştirdiniz. Çok da iyi

ettiniz. Ben sizin bu konuşmalarınıza özel önem veriyorum. Mamafih sizin burada belirtmiş olduğunuz kusurları ve çözülmemiş sorunları ilgili makamlar, maalesef, şimdiye kadar çözememişler. Fakat sizin de yanlışınız olduğunu düşünüyorum, nitekim siz zamanında bu konuları kesin bir biçimde one çekmemişsiniz. Muhtemelen, yalnız forumu beklemişsiniz.

Sizin eleştirel konuşmalarınızdan hepimizin ders çıkarmamız gerektiğini söylüyorum. İktidar makamları kendilerine önemli bir sonuç çıkarmalılar. Eksiklikler en kısa zamanda giderilmelidir.

Sorunlar ne kadar zor olsa bile, düzenli bir biçimde çözülmeldiir. Kısacası Azerbaycan gençliğinin yaşamını, eğitimini, istihdamını ve faaliyetini sağlamak için biz tüm olanakları harekete geçirmeli, elimizden geleni yapmalıyız.

Konuşmalarda bildirildi ki, önceki forumda bazı öneriler sunulmuş, ardından bu öneriler işlenmiş ve devletin ilgili makamlarına iletilmiş, maalesef, bunlar bir sonuç vermemiştir. Ben ileride benzer durumların yaşanmaması için şunu öneriyorum, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Kolları Ulusal Konseyi, çocuk örgütü ve diğer kuruluşlar forumda öne sürülmüş konuların hepsini bir yerde toplasınlar ve bunların çözüme bağlanması için gerekli belgelerin tasarılarını en kısa zamanda, yaklaşık on gün içinde sunsunlar.

Ben aynı zamanda Azerbaycan Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanlığı İdaresi ve diğer iktidar organlarına talimat veriyorum. Sizin öneri ve tasarılarınızda belirtmiş olduğunuz tüm faailyetlerin dikkatle takip edileceği, gerekli kararların alınacağı konusunda sizi temin ederim. 2.forumun sonuçları ile ilgili öne sürülen konuların çözümü için Azerbaycan Cumhurbaşkanının bu konu üzerine özel bir kararnamesi olmalı diye düşünüyorum ve ben böyle bir kararname imzalamaya hazırım.

Değerli gençler!

Siz şu günlerde kendi olgunluğunuzu, aktifliğinizi gözler önüne serdiniz. 2.forum, gençlerin örgütlendikten, kendi doğrultularını belirledikten sonra çok iş yapabildiklerini ve zaten çok iş yaptıklarını ülkemize, kamuoyuna bütün açıklığı ile gösterdi. Geçen üç yılda yaptığınız çalışmaları detaylı olarak anlattınız. Benim için ise bunun önemi, Azerbaycan'da gençlerle ilgili sorunun çözümünü doğru bir yöne yönlendirmiş olmamızdır.

Bilindiği üzere önceleri, hepimizin yaşadığı Sovyet iktidarı döneminde *komsomol* ve *pioner* diye gençlik kolları vardı. Onlar devletin koruması altındaydı ve gençler kuşaktan kuşağa bu kolların çerçevesinde yetişiyor, gelişiyor, faaliyetlerde bulunuyorlardı. Sovyet iktidarı çöktü, Azerbaycan devleti bağımsızlığını kazandı. Önümüze pek çok sorun çıktı. Bunların biri de gençlerin sorunlarıdır. Doğru, bağımsızlığının ilk yıllarında Azerbaycan'da bunlarla ilgilenmeye fırsat olmadı, yahut buna pek önem verilmedi. Fakat son dört yılda Azerbaycan'da gençlerle ilgil sorunun çözüme bağlanması konusunda ciddi önlemlerin alınması için zorunlu çalışmaları yapabildiğimizi düşünüyorum. Şimdi bunun da fiili sonuçlarını görüyoruz.

Dört sene önce biz Azerbaycan Gençlik ve Spor Bakanlığı'nı kurduk. Bu bakanlık kurulduğunda gerekliliğine ilişkin çeşitli düşünceler vardı. Oysa biz işbu bakanlığın gerekli olduğu kanısındaydık. Onu kurduk. Şimdi biz bağımsız Azerbaycan'ın hayatında bu bakanlığın ne kadar önemli olduğunu görüyoruz. 1.Gençlik forumu üç sene önce düzenlendi, yapıldı. Biz bu forumu düzenlediğimiz sırada büyük beklentilerimiz vardı, öte yandan bunun ne sonuçlar vereceğini düşünüyorduk. Ne var ki üç sene zarfında Azerbaycan'da gençlik örgütlendi, gençlik kolları

kuruldu. Gençlik ve Spor Bakanlığı seri çalışmalar yapıyor ve gençliğin sorunları şimdi düzenli bir şekilde çözümleniyor. Herhalde Azerbaycan gençliğinin bugünkü durumu, onların ruh hali, onların toplumdaki yeri ve hayatın her alanına katılımı bunu açıkça teyit etmektedir. Bunlar çok memnuniyet vericidir. Önceki yıllarda bu alanda bir düzen, bir netlik bulunmamaktaydı. Bazıları eski kurallara göre yaşamak istiyordu, diğerleri gençlik kolunun olması konusunda değişik düşüncelere kapılmıştı.

Günümüzde Azerbaycan gençliğinin örgütlendiğini, bir çatı altında toplandığını, toplumda hak ettiği yeri aldığını ve bağımsız Azerbaycan'ın gelişmesi için gerekli çalışmaları yaptığını kesin bir eminlik içinde söylemek mümkün.

Ülkemiz, gençler ülkesidir. Biliyorsunuz, Azerbaycan Devlet İstatistik Komitesi Ocak ayında cumhuriyetimizde nüfus sayımı yaptı. Sayım bitti, fakat sonuçlar hâlâ inceleniyor. Bu sayımda kesin olmayan ilk sonuçlar çok sevinç vericidir. Öncelikle, ülkemizin nüfusu artmıştır. Bugün Azerbaycan'da yaklaşık 8 milyon kişi ikamet ediyor. İlk ve ön verilere göre 7 milyon 910 bin kişi bulunuyor. Fakat, sanırım, onlar tüm verileri henüz incelememişler. Hatta böyle olursa bile yaklaşık 8 milyondur.

Nüfus yapısının Azerbaycan vatandaşlarının olumlu sosyal niteliğini ortaya koyması memnuniyet vericidir. Azerbaycan'da bin kişi başına bir yılda 17 bebek doğuyor, 6 kişi ölüyor. Böylece, bin kişiye düşen doğal nüfus artışı 11.

Azerbaycan'da ortalama yaşam süresinin de bugünkü koşullar itibariyle tatminkar olduğunu düşünüyorum. Ortalama yaşam süresi 71 yıldır - erkeklerde 67 yaş, kadınlarda 74 yaş. Ancak en sevinçli durum, Azerbaycan'ın gençler ülkesi olmasıdır. Nüfusun 2 milyon 900 binini gençler, 2 milyon 600 binini çocuklar oluşturuyor. Böylece, nüfusun 5 milyon 500 bini gençlerdir.

Gençler ve çocukların aşağı yukarı hepsi eğitim alıyorlar. Bir milyon 600 bin kişi, çocuk orta okullarda eğitim görüyor. 100 bin genç yüksek okullarda eğitim alıyor. Onlardan 80 bini devlet üniversitelerinde, 20 bini özel üniversitelerde okuyor.

Tüm bunlar Azerbaycan nüfusunun yapısını ve bugünkü sosyal durumunu yansıtan birkaç veridir. Aynı zamanda veriler , Azerbaycan'ın bu zorlu geçit döneminde de varlığını sürdürdüğünü, geliştiğini, bizim sayımızın arttığını, eğitim aldığını gösteriyor.

Bunların hepsi ileride bize büyük görevler - gençlere, çocuklara ilgi ve ihtimamı artırmak, gençlerin sorunlarıya daha fazla ilgilenme görevlerini yüklüyor. Bugün size beyan ediyorum: Biz, Azerbaycan devleti bu alanda üstlendiğimiz tüm görevleri düzenli bir şekilde yerine getireceğiz.

Geçen üç yıl zarfında Azerbaycan, büyük bir gelişme kaydetti. Azerbaycan, bağımsızlığının 7. yılını kutladı. Bununla birlikte bağımsız bir devlet olan Azerbaycan'ın bu 7 yıllık tarihi geçmişinin çok zorlu aşamalardan ibaret olduğunu siz biliyorsunuz. Azerbaycan, 1991 yılı sonunda bağımsızlığını ilan ettiğinde büyük siyasi, sosyal, ekonomik kriz yaşıyordu. Ermenistan'ın saldırısı sonucu işgale uğramış Azerbaycan kendi topraklarını savunmak için uğraşıyor, savaş veriyordu. Azerbaycan'da iç sosoyopolitik durum çok gergindi. Daha sonraki yıllarda - 1991, 1992 ve 1993 yıllarında ülkemizde durum oldukça gerginleşti.

1993 yılında Azerbaycan büyük bir felaketin eşiğine geldi. İç savaş çıktı ve Azerbaycan bölünme tehlikesiyle ile karşı karşıya kaldı. Sonraki dönem Azerbaycan'ın bu acılı, zorlu sorunlarının çözüm dönemi oldu.

Biliyorsunuz, onlar da kolay olmadı. 1993 yılında iç savaşı önlemek, Azerbaycan'ı bölünme

tehlikesinden kurtarmak çok zor bir görevdi. Bugün bunun üstesinden geldiğimiz ve Azerbaycan'ı bu krizden çıkardığımız gururla söylenebilir.

Fakat müteakip yıllarda da Azerbaycan'ı yıkma, bölme girişimlerine devam edildi. 1994 yılı ekim ayında, 1995 yılı mart ayında darbe girişimleri yeniden Azerbaycan'ı büyük tehlikeye sürükledi. Fakat Azerbaycan halkı artık birlik olmuş, Azerbaycan devleti artık kendi gücünü ortaya koymuştu. Bu darbe girişimlerinin hepsi önlendi. Daha sonra Azerbaycan'da istikrar dönemi başladı. Son yıllarda elde ettiğimiz en büyük başarı, Azerbaycan'da sosyo-politik durumun istikarlı bir yapıya kavuşmasını sağlamış olmamızdır.

Hem gençler hem yaşlı kuşak şunu asla unutmamalı: 1991, 1992 ve 1993 yıllarında Azerbaycan'da hayat çok zordu, hatta bazı durumlarda olanaksızdı. Kaos, anarşi, çeşitli silahlı grupların birbiriyle silahlı mücadelesi, iktidar savaşı - tüm bunlar o yıllardaki Azerbaycan gerçekleri idi. Şimdi Azerbaycan'da iç durum tam istikrarlıdır. Biz sosyo-politik istikrarı sağladık ve bunu düzenli bir biçimde sürdürüyoruz. Tüm bunlar Azerbaycan vatandaşlarının, gençlerinin normal yaşam biçimi, çalışması, eğitim alması için temel koşuldur.

Azerbaycan, geçtiğimiz yıllarda sosyo-ekonomik krizden kurtuldu. Bilindiği gibi,1993-1994 yıllarında, hatta 1995 yılında Azerbaycan ekonomisi durgunluğa girmişti, kriz içinde bulunuyordu. Biz uyguladığımız önlemler sonucu ülkemizi bu krizden çıkarmayı başardık. Şimdi son üç yıldır Azerbaycan sosyo-ekonomik gelişim sürecine girmiştir. Azerbaycan'ın sosyo-ekonomik durumu itibariyle eski Sovyetler Birliği üyesi ülkelerden bir haylı farklı olduğunu bugün memnuniyetle ifade edebiliriz.

1995 yılında biz durgunluğun önüne geçtik. 1996 yılında ekonomik istikrarı sağlamayı başardık ve gelişme aşamasına girdik. 1997-1998 yıllarından bu yana ekonomi gelişme yolunda mesafeler almaktadır. Bunu rakamlar da kanıtlıyor. Gayri safi milli hasıla 1996 yılında yüzde 1,3 oranında artış gösterdi. Oysa o zamana kadar, son 5-6 yıl zarfında ekonomi sürekli bir gerileme eğilimi içinde bulunuyordu. 1997 yılında gayri safi milli hasıla yüzde 5,8, 1998 yılında yüzde 10 arttış kaydetti. Sanai üretim 1997 yılında yüzde 0,3, 1998 yılında yüzde 2,2 oranında artış gösterdi. Tarımsal üretim de arttı.

Azerbaycan'a yapılan yatırım miktarı her geçen yıl artıyor. 1996 yılında Azerbaycan'a 600 milyon dolar değerinde yatırım yapılmıştı. Oysa 1998 yılında bu rakam bir milyar 500 milyon dolardı. 1998 yılında yatırım hacmi yüzde 45 oranında artmıştı.

Tüm bunlar Azerbaycan'da nüfusun refah düzeyinin yükselmesini sağlıyor. 1996 yılında ortalama maaşlar 82 bin manat olurken, 1998 yılında 170 bin manat teşkil etmiştir. Bunlar, tabii ki, bizim için yeterli değildir. Ancak bu, Azerbaycan'ın zorlu koşullarda, savaş ortamında bulunmasına rağmen, ekonomik krizin önüne geçildiğini, ülkemizin krizden çıktığını gösteriyor. Biz durgunluğu atlattık ve ülkemiz gelişmeye başladı. Bu, 1999 yılında ve ileriki yıllarda Azerbaycan'ın gelişmesi için uygun koşullar sağlamaktadır, izlemiş olduğumuz doğru sosyo-ekonomik poltikanın bir sonucudur. Bunlar Azerbaycan'da uygulanan ekonomik reformların - toprak reformu, özelleştirme programı, ekonomik liberalizasyon, girişimcilere geniş olanaklar sağlanması ve nitekim, ülke ekonomisinin piyasa ekonomisi, serbest ekonomi yolunda gelişmesinin bir sonucudur.

Biz elde ettiğimiz başarılara değer vermekle birlikte henüz çözülmemiş sorunları da iyi biliyoruz. Gençler bunları - hem başarıları hem henüz çözülmemiş sorunları bilmeliler. Gençler herşeyi

bilmeliler. Bugün biz bağımsız devlette çoğulculuk ve demokrasinin geliştiği bir ortamda yaşıyoruz, demokratik, laik hukuk devleti kurma sürecini gerçekleştiriyoruz. Onun için her Azerbaycan vatandaşı ülkemizde yaşanan süreçleri bilmeli ve işbu süreçlerde etkin yer almalıdır. Gençlerin önünde bulunan görevler, öncelikle toplumda kendi yerini almak, ilim irfan sahibi olmak, eğitimini geliştirmek, toplum için faydalı olmaktan ibaret.

Eğitm alanında geniş çaplı reformlar uygulanıyor. Sanırım bu eğitimin kalitesini de artıracak ve gençlerin daha üst düzeyde bir eğitim alması için uygun koşulları sağlayacaktır.

Bizim hayatımızda bir diğer etken Azerbaycan'ın Ermenistan'ın sillahlı saldırısından hala kurtulamamış olmasıdır. 1988 yılından bu yana Ermenistan tarafından Azerbaycan'a yönelik başlanan saldırı ülkemize çok büyük zarar verdi. Biz büyük kayıplar yaşadık. Azerbaycan topraklarının bir bölümü işgal edildi. İşgal altındaki topraklardan bir milyonun üzerinde yurttaşımız zorla göç ettirildi, şuanda çoğu çadırlarda zorlu koşullar altında yaşıyor.

Biz 1994 yılı Mayıs ayında ateşkes imzaladık. 4 seneyi aşkın bir süredir ateşkes ortamında yaşıyoruz, Ermenistan-Azerbaycan sorununun barışçı yoldan çözüme bağlanmasını istiyoruz. Bu alanda çok çalışmalar yapıldı. En büyük başarı, 1996 yılı Aralık ayında düzenlenen AGİT Lizbon Zirvesi'nde Ermenistan-Azerbaycan sorununun çözümüne yönelik kabul edilmiş ilkelerdir. Ama maalesef Ermenistan tarafının yapıcı olmayan tutumu yüzünden biz bu ilkeleri gerçeğe dönüştürmeyi ve sorunun barışçı çözümünü, topraklarımızı kurtarmayı şimdiye kadar başaramadık.

Ben bugün birkez daha beyan ederim ki, biz henüz bütün olanakları tam anlamıyla değerlendirmiş değiliz. Sorunun barışçı yoldan çözümü için daha büyük potansiyelin olduğunu düşünüyorum. Biz bu potansiyeli verimli şekilde kullanmalıyız. Ne var ki AGİT Minsk Grubu eşbaşkanları - Rusya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa bu sorunun çözümü için gerekli faaliyetlerde bulunmuyorlar. Biz bu konuyla ilgili endişelerimizi ve zaman zaman itirazlarımızı da ifade ettik. Bununla birlikte biz sorunun AGİT Minsk Grubu kapsamında çözümünün bugün olduğu gibi gelecekte de Azerbaycan için uygun olduğunu düşünüyoruz.

Zannediyorum ki, 1999 yılında biz sorunun barışçı yoldan giderilmesi için ciddi adımlar atacak ve soruna çözüm bulacağız. Bunun yanı sıra biz ülkemizin güvenliğini sağlamak, topraklarımızı en iyi şekilde savunmak için tüm olanakları geliştirmeliyiz. Son yıllarda Azerbaycan ordusunun kaydettiği gelişme, bugünkü durumu bu anlamda bizim kazandığımız en büyük başarılardandır.

Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra cumhuriyetimizde ordunun yapılanması alanında birkaç yıl boşa gitti. Burada söylendiği üzere, 1993 yılı Kasım ayından sonra Azerbaycan'da ordu yapılanmaya başandı. Azerbaycan'ın kudretli bir ordusu olduğunu bugün büyük gururla söyleyebiliriz. Her zaman Azerbaycan topraklarını savunacak, gerekirse, topraklarımızı savaş yoluyla kurtaracak bir ordumuz vardır.

Azerbaycan'da toplumda, özellikle gençler arasında orduya yaklaşım tamamen olumlu yönde değişmiştir. Şimdi gençler isteyerek askere gidiyor, orduda görev yapıyor, kendi yurttaşlık görevlerini yerine getiriyor ve Azerbaycan ordusunu güçlendiriyor, geliştiriyorlar.

Ordu mensupları burada konuşmalar yaptılar. Ordunun bugünkü durumu hepimize büyük gurur veriyor. Evet, Azerbaycan'da kısa bir zaman diliminde ordunun kurulması ve orduda subayların, askerlerin sadakatla hizmet etmesi hayatı-

mızın en güzel niteliklerinden biridir. Fakat orduya ilgi ve ihtimam sürekli artmalıdır. Azerbaycan gençleri ordu saflarında hizmet etmeyi şerefli bir görev olarak değerlendirmeliler. Buradaki konuşmalarda benzer kelimeler söylendi. Ben de şunu birkez daha vurgulamak istiyorum, her Azerbaycanlı genç askerlik hizmeti yaparak ruhunu geliştiriyor, gerçek bir vatandaş oluyor, ülkesinin yasal anlamda hak sahibi insanı oluyor. Biz bundan böyle de orduya ilgi ve ihtimamı artıracağız. Eminim, Azerbaycan gençliği ülkemizin ordusunu bundan böyle de güçlendirecek, geliştirecektir.

Ordu mensubu kişiler bugün foruma katılanları selamladılar, bildirilerini sundular. Biz de kendilerini selamlıyoruz. Ben bu salonda forumdaki herkes adına Azerbaycan ordusu asker ve subaylarına içten selamlarımızı sunar, bu onurlu çalışmalarında kendilerine sonsuz başarılar dilerim.

Azerbaycan gençlerinin bir kısmı vatan uğruna canlarını feda etmiş şehitlerin evlatlarıdır. Azerbaycan gençlerinin bir kısmı vatan uğruna savaşta yaralanmış, sakat kalmış insanlardır. Onlara özel ilgi ve ihtimam gösterilmelidir. Vatan uğruna savaşarak sakat kalmış, gözlerini kaybetmiş Fikret İsayev, forumun dünkü toplantısında çok heyecanlı bir konuşma yaptı. Fikret İsayev gibi kahramanlar Azerbaycan gençliğini yücelten ve üst düzeylere taşıyan insanlardır.

Vatan uğruna mücadele ederek kahramanlık örnekleri sergileyen gençlerimizin hepsine ben bugün bir kez daha teşekkür ve şükranlarımı sunar ve beyan ederim ki, Azerbaycan devleti, cumhurbaşkanı onlara ilgiyi bundan böyle hep artıracaktır. Gençlik ve Spor Bakanlığı, tüm gençlik örgütleri gençlerin bu bölümüne özel ilgi ve ihtimamla yaklaşmalılar.

Azerbaycan gençlerinin bir bölümü işgal altındaki topraklarımızdan zorla göç ettirilmiş ailelerin çocuklarıdır, o toprakların gençleridir. Biz yerinden, yurdundan edilmiş tüm yurttaşlarımıza hep ilgi ve ihtimam göstermeliyiz ve gösteriyoruz. Ne var ki mülteci ailelerinin çocuklarına, gençlerine ilgi ve ihtimam özel olmalı.

Forumdaki konuşmalarda belirtildi ki, onların eğitimi de mevcut durum itibariyle istenilen düzeyde değildir. Ben, gerçi Eğitim Bakanlığına soramadım, ama düşündüm, acaba bu şehitlerin çocuklarına, savaşta yaralanan, sakat kalan gençlere ve işgal altındaki topraklarımızdan zorla kovulmuş ailelerin evlatlarına, gençlere eğitim alanında ne tür ayrıcalık ve avantajlar sağlanmıştır? Gerçekten, bilmiyorum. Ancak varsa, onları çoğaltmak gerekir. Eğer yoksa, bu tür ayrıcalık ve avantajları sağlamak lazım.

Evet, biz bütün mülteci ve göçmen kamplarında okullar yaptırmalı ve çocuklara, gençlere gerekli eğitimin verilmesi için ciddi çalışmalarda bulunmalıyız. Bu da forumun sonuçlarından biridir. Bizim onaylayacağımız belgelerde bunların da yer alması gerektiğini düşünüyorum.

Hayatımızda pekçok sorun vardır. Her vatandaş, genç kendisine ilgi ister. Biz bunu yapmalıyız. Fakat demin bahsettiğim kesimlerden olan gençlere özel ilgi ve ihtimam gösterilmelidir.

Azerbaycan'ın gençler ülkesi olduğunu belirttim. Hal böyle iken gençlere daha büyük fırsatlar sunmak, yol açmak gerekir. Ben gençlerin eğitimi üzerine düşüncelerimi söyledim. Fakat gençlerin istihdamı, devlet dairelerinde, kamu kuruluşlarında faaliyeti bizim temel görevlerimizden biri olmalı diye düşünüyorum. Bu konuda şimdiye dek bir takım çalışmalar yapılmıştır. Fakat bunlar yeterli değildir. Ben gençlerin devlet kurumlarında yönetim birimlerinde istihdamına ilişkin burada söylenen tüm düşüncelere katılıyorum. Bizim hükümet organları, Bakanlar Kurulu, bakanlıklar, yerel idari birimler gençlere öncelik tanımalı, kamu ve hükümet görevlerinde çalıştırmalı, po-

tansiyellerini gerçeğe dönüştürmeleri için gençlere uygun koşullar sağlamalıdırlar.

Forumda dün ve bugün konuşma yapan gençler siyasi olgunluklarını, devlet görevlerinde bulunmaya ne denli hazırlıklı olduklarını ortaya koydular. Biz kendilerine fırsatlar sunmalıyız. Ben bugün beyan ederim ki, tüm iktidar makamlarında, kamu ve hükümet birimlerinde gençler çalıştırılmalı ve bu konuda onlara gerekli ilgi gösterilmelidir.

Ben bu sözleri daha önce de söylemiştim. Ancak ne yazık ki, bunu tam olarak icraata dökemedik. Bu yüzdendir ki forumun sonuçlarına ilişkin belgelerde yer alan bu çağrılarımızın yanı sıra onların gerçekleşmesi, gençlerin devlet, iktidar makamlarında istihdamı için somut eylemler yapmalıyız. İlgili kentlere, bölgelere, tüm bakanlıklara bu konuda gerekli talimatların verilmesi ve onların uygulandığının denetlenmesi gerekir diye düşünüyorum.

Biz yaşlı ve orta kuşağın Azerbaycan'ın bugünkü yaşamındaki hizmetlerini çok takdir ediyoruz. Biz ileride de onların tecrübesinden, bilgisinden, yeteneğinden etkin bir şekilde yararlanacağız. Fakat bunlar gençlere fırsat tanınmasına, kamu birimlerinde çalışmasına engel olmamalıdır. Bu düşünceyi tam anlamıyla uygulayacağımdan emin olabilirsiniz.

Gençlerin, tüm Azerbaycan vatandaşlarının kendi çalışmalarında bağımsız devletimizin temel ilkelerine uymaları gerekir. Tabiri caizse, bu, bağımsız Azerbaycan'ın milli ideolojisinin ilkeleridir. Bu, Azerbaycan'ın bağımsızlığı, güçlenmesi, sürekli kalkınması ve sonsuza kadar var olmasıdır.

Azerbaycan'ın egemenliği, bütünlüğü ve bölünmezliği, ülkemizin tüm vatandaşlarının oluşturduğu Azerbaycan halkı, Azerbaycancılık, ülkemizin resmi dili olan Azerice, halkımızın tarih boyunca oluşturduğu milli-manevi değerlerimiz, halkımızın milli ahlak kuralları, evrensel değerler ve tüm bu değerlerin sentezi, cumhuriyetimizin ilk demokratik anayasası, bu anayasada her vatandaş için tespit edilmiş görevler, vatandaşlarımızın hak ve güvenceleri, Azerbaycan'ın ulusal bayrağı, devlet arması, milli marşı - tüm bunlar, bence, bağımsız Azerbaycan'ın milli ideolojisinin temelini teşkil eden ilkelerdir. Eğitim kurumlarında, aile içinde gençlerimizi işbu ilkeler temelinde yetiştirmek, geliştirmek ve faaliyetlerde bulunmasını sağlamak gerekir.

Bunlar Azerbaycan okullarının, üniversitelerinin, tüm eğitim merkezlerinin, ülkemizin gençlik kollarının, Eğitim Bakanlığı'nın, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın, tüm iktidar organlarının temel görevidir. Gençlik tüm bu ilkeler temelinde yetiştirilmeli, geliştirilmelidir. Azerbaycan'ın geleceğini onlar kurmalılar.

Değerli gençler!

Forumda siz Azerbaycan'ın devlet geleneği, ülkemizin dış ve iç politikası, cumhuriyetimizin bugünü ve geleceği hakkında hoş sözler söylediniz, kendi görüşlerinizi aktardınız. Tüm bunlardan dolayı size teşekkür ederim. Azerbaycan devleti, bağımsız ülkemizi savunmak, geliştirmek için kendi görevlerini yerine getiriyor. Yalnız halkın desteği, güveni, gençliğin Azerbaycan'ın devlet siyasetine verdiği destek ve bu siyasetin uygulanmasında aktif rol alması bizim bugünkü ve gelecek başarılarımızın temelini oluşturuyor.

Ben bu desteğinizden dolayı size teşekkür ederim. İnanıyorum, Azerbaycan gençliğinin ileride de ülkemizin devlet düzenini ve bağısmızlığını hep savunacağına ve koruyacağına, Azerbaycan devletine, cumhurbaşkanına hep destek olacaklarına inanıyorum.

Forum ve gençliğin bugünkü durumundan ben çok memnun kaldım. Sanırım, bu forumu

televizyonda izleyenler, gerçek Azerbaycan vatandaşları, vatansever insanlar bizim kadar seviniyorlar ve Azerbaycan gençliğinin bugünü ile gurur duyuyorlar.

Değerli gençler!

Siz Azerbaycan'ın bugünü ve geleceğisiniz. Size önemli görevler düşüyor. Bu görevler ileride daha büyük sorumluluk isteyecektir. Siz bağımsız Azerbaycan'ı 21.yüzyılda yaşatacak, kuracak, geliştirecek olan insanlarsınız. Biz bağımsız Azerbaycan'ın geleceğini size emanet edeceğiz. Onun için Azerbaycan'ı, Azerbaycan devletini yaşatmaya, geliştirmeye hazır olun!

Ben size birkez daha esenlikler, tüm çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Eminim, Azerbaycan gençliği, ülkemizin bugünü ve geleceği her zaman aydınlık, nurlu olacaktır.

Yaşasın Azerbaycan gençliği!

Yaşasın bağımsız Azerbaycan!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Bakü-Supsa Petrol Boru Hattının açılış töreninde konuşması

17 Nisan 1999

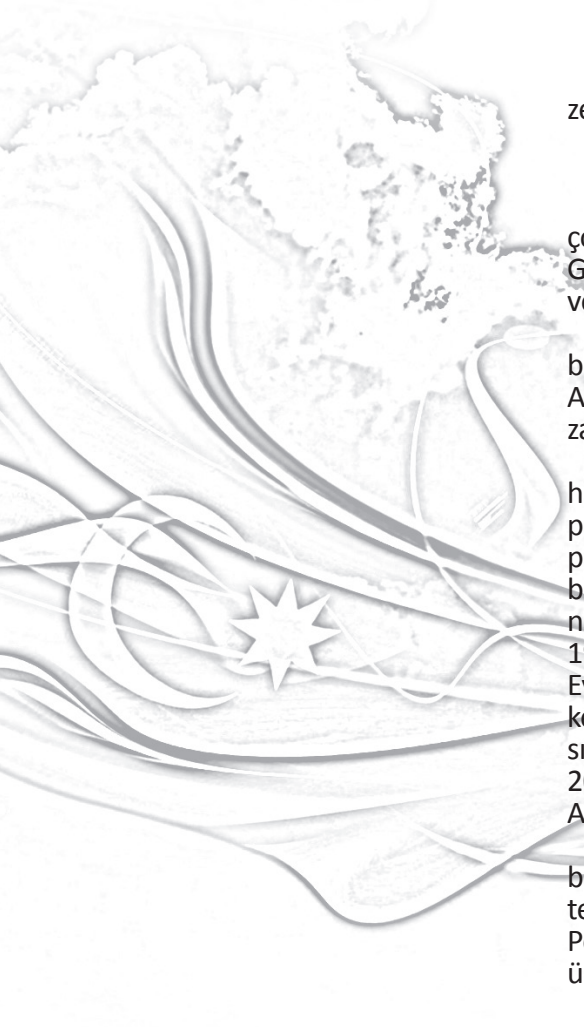

Ekselansları Sayın Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze!

Ekselansları Sayın Ukrayna Cumhurbaşkanı Leonid Kuçma!

Bayanlar ve baylar, konuklar, dostlar!

Ben sizi yürekten selamlıyorum ve bu güzel görüşmeden dolayı çok büyük sevinç duyduğumu ifade ediyorum. Gürcü halkına, tüm Gürcistan vatandaşlarına en içten selamlarımı iletiyor, barış, refah ve kalkınma diliyorum.

Bugün biz tarihi bir olaya tanıklık ediyoruz. Bakü-Supsa petrol boru hattının yapımına ilişkin dev bir çalışma tamamlanmıştır ve biz Azerbaycan'ın Hazar petrolünün yüklendiği ilk tankerinin dünya pazarlarına gönderilmesini törenle kutluyoruz.

Asrın başlarında Bakü-Batum petrol hattı, Avrupa'da ilk petrol hattı yapıldı. Şimdi, 20. ve 21. yüzyılların kavşağında biz Bakü-Supsa petrol boru hattını inşa ettik ve bu, Azerbaycan petrolünün dünya pazarlarına naklini sağlayacaktır. Bu, Gürcistan, Azerbaycan ve Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi'ne katılan petrol şirketlerinin ortak çabaları sonucunda mümkün olmuştur. Bu, 1995, 1996, 1997 yıllarında başlamış çabalarımızın mantıksal sonucudur. Bu, 20 Eylül 1994 tarihinde Azerbaycan'da, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile dünyanın 9 ülkesini temsil eden 11 dev petrol şirketi arasında imzalanmış olan Asrın Anlaşmasının fiilen gerçekleşmesidir. 20 Eylül 1994 tarihinde Asrın Anlaşmasının imzalanması bağımsız Azerbaycan'ın yeni petrol stratejisinin ve doktrininin başlangıcıdır.

Azerbaycan, eski petrol ve doğal gaz ülkesidir. 50 yıl önce Azerbaycan, dünyada ilk defa olarak denizin derinliklerinden sanayi yöntemi ile petrol çıkarmaya başladı. Kasım 1949'da Hazar Denizi'nde, Petrol Taşları'nda bol miktarda petrol fışkırdı ve bu, denizde petrol üretiminin yeni aşamasının başlandığını bütün dünyaya gösterdi.

Günümüzde Azerbaycan, dünyanın birçok ülkelerine ait petrol

şirketlerinin katılımıyla Hazar Denizi'nde bulunan hidrokarbon kaynaklarının üretiminin öncüsü oldu. 1994 yılında imzalanan Asrın Anlaşması bu petrol doktrininin yaşama geçirilmesinin başlangıcını oluşturdu. Bu, kolay olmadı. Anlaşmayı imzalamak, yaşama geçirmek için biz büyük sınavlardan geçmek, büyük engelleri yenmek zorunda kaldık.

Ancak bu anlaşma imzalandıktan sonra bile biz büyük zorluklarla, hatta trajik olaylarla karşılaştık. Anlaşma imzalandıktan birkaç gün sonra Azerbaycan'da ülkemizin siyaset adamlarına yönelik terör eylemi yapıldı. Bundan birkaç gün sonra Azerbaycan'da silahlı darbe girişiminde bulundular, bunu bazı ülkelerin özel servisleri ve ülke içi irtica yaptı.

Ne var ki bununla iş bitmedi. Birkaç ay sonra tekrar darbe girişimi oldu. Ardından bir takım terör eylemleri teşebbüsünde bulundular. Tüm bunların nedeni aslında, bağımsız bir devlet olan Azerbaycan'ın bağımsız bir politika izlemeye başlamasıydı. Azerbaycan, doğal kaynaklarının, petrol ve doğal gaz zenginliklerinin kullanımını bağımsız bir biçimde kendisi belirledi ve Batılı petrol şirketleri ile beraber bunun yaşama geçirilmesi yönünde karar alarak Azerbaycan'a ve tüm Hazar bölgesine yabancı sermayelerin akınını sağladı.

Biz tüm zorlukların üstesinden geldik. Asrın Anlaşması gerçekleştiriliyor. 1997 yılı Kasım ayında biz Çırak yatağından ilk erken petrolü elde ettik ve Bakü-Novorossisk petrol boru hattı ile onun nakline başladık. Bu petrol boru hattı Rusya Federasyonu ile Azerbaycan arasında imzalanmış anlaşma uyarınca özel olarak bu amaçla yapılmıştı.

Biz daha o dönemlerde, petrolün dünya pazarlarına ihracıyla ilgili güzergahları belirlediğimiz zamanlarda Batı güzergahında alternatif bir petrol boru hattına sahip olmayı gerekli bulduk. Açıkçası, bu bazı çevrelerde, bazı ülkelerde büyük hoşnutsuzluk ve itirazla karşılandı. Ama biz kendi isteğimize ulaştık- Gürcistan ile Azerbaycan arasında anlaşma imzalayarak Bakü-Supsa petrol boru hattı projesini yapmaya başladık ve boru hattının fiilen inşası için çalışmaları organize ettik.

Petrol üretimi ve ihracatına ilişkin çok büyük bir programı dört seneden biraz fazla zaman içinde gerçekleştirmiş olmaktan bugün ben son derece sevinçliyim.

Tüm bunlar, tabii ki, ortak çabaların sonucudur. Elbette, 1994 yılında ilk anlaşmayı imzalayarak biz dünyanın bir çok petrol şirketiyle bu çalışmayı sürdürüyoruz. Dünyanın petrol şirketlerinin desteği, Hazar'daki, Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründeki doğal kaynaklara, hidrokarbon hammaddesine duydukları büyük ilgi, yabancı sermayeler bu projenin başarıyla yaşama geçirilmesini temin edecektir.

Eylül 1994'ten bu yana Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi, Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe ve Azerbaycan'ın kara yüzeyinde bulunan petrol ve doğal gaz yataklarının ortak işlenmesine ilişkin 15 büyük anlaşma daha imzaladı. Bu anlaşmalara dünyanın 14 ülkesini temsil eden 32 büyük petrol şirketi katılıyor. Bu Hazar Denizi'nin doğal kaynaklarının kullanımına yönelik yatırımların cazip kılınması alanında yaptığımız muazzam bir çalışmadır. Bu girişimi gerçekleştirerek biz Hazar Denizi'nin öteki sektörlerinde de petrol ve doğalgaz üretimini teşvik ettik. Kazakistan, Türkmenistan, Rusya, İran sektörlerinde büyük çalışma yapılmaktadır. Tüm bunlar bizi sevindiriyor, zira Hazar Denizi'nde son derece büyük petrol ve doğal gaz rezervleri bulunmaktadır, bunlar Hazar'a kıyısı olan tüm ülkelere yeter. Her ülkenin kendi sektörü vardır ve her ülke Hazar Denizi'ndeki kendi sektöründe bulunan kaynakların sahibidir. Azerbaycan kendi sektörünün sınırları içinde faaliyetini sürdürüyor, Azerbaycan sektöründe büyük petrol ve doğal gaz rezervleri bulunmaktadır.

Petrol stratejimizin yaşama geçirilmesine engel olamayan düşman çevreler çeşitli haberler, düşünceler uydurarak, güya Azerbaycan'ın Dünya Birliği'ne yanlış bilgiler verdiği, Hazar Denizi'nde öngörülen miktarda petrol bulunmadığı yönünde söylemler yaymağa başladılar. Güya bazı petrol şirketleri Hazar Denizi'ne ve özellikle Azerbaycan sektörüne duydukları ilgiyi kaybetmişler. Bu yalan ve uydurmadır!

Tabii ki, bu yalan haberler toplumsal görüşü değiştiremez. Fakat açıklığa kavuşsun diye şunu söylemek istiyorum, imzalanmış 16 anlaşma gereği Azerbaycan'a yaklaşık olarak 50 milyar dolar değerinde yatırım yapılması öngörülüyor. Bu anlaşmaların kapsadığı bölgelerde petrolün miktarı 4-10 milyar ton arası olduğu tahmin edilmektedir. Fakat bütün bunlar daha ilk rakamlardır. Yeri gelmişken, Hazar'da ve karada kullanılmayı bekleyen petrol yatakları bizde daha fazladır. Yakın zamanlarda Amerikan petrol şirketleri ile üç büyük anlaşmanın imzalanması öngörülüyor. İşte bu, bazı ülkelerin çeşitli basın organlarında yayımlanan uydurma haberlere bir cevaptır.

Böylece, 1994 yılında başlanmış olan çalışmalar artık gerçek sonuçlarını veriyor. Bakü-Supsa petrol boru hattı, burada inşa edilmiş olan güzel terminal, başarılı çalışma ve petrolün aralıksız olarak pompalanması, onun dünya pazarlarına taşınması için sağlanmış güzel ortam bunun inandırıcı kanıtıdır.

Bakü-Supsa petrol boru hattı Gürcistan ile Azerbaycan arasında dostluğun, işbirliğinin parlak örneğidir. Bizim halklarımız her zaman verimli ve başarılı işbirliği yaptılar. Gürcü ve Azerbaycan halklarının yüzyıllara dayanan dostluğu bizim eşsiz zenginliğimizdir. Biz bu dostluğu kolluyor ve yeni bir biçimde geliştiriyor, genişletiyoruz.

Gürcistan ve Azerbaycan'ın verimli işbirliğinin pekçok örneği vardır. Fakat Bakü-Supsa petrol boru hattı, kuşku yok ki şimdiki aşamada bu işbirliğinin doruk noktasını oluşturuyoır.

Bunun yanı sıra, işbirliğimizin büyük perspektifi vardır. Geçen sene Ekim ayında Ankara'da biz Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının inşasına dair deklarasyon imzaladık. Bu çalışma sürüyor. İşte tam bu sıralarda, birkaç gün önce Amerika Birleşik Devletleri'nin startejik araştırmalar merkezi İstanbul'da Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinin müzakeresine yönelik toplantı düzenledi. Şu an burada bulunan Sayın Morningstar ve Sayın Kalitski, Türkiye ve Azerbaycan temsilcileri müzakerelere katıldılar. Orada Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının inşasının yaşama geçirilmesine yönelik somut pratik etkinlikler hakkında Türkiye ile Azerbaycan arasında bir protokol imzalandı. Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinin yaşama geçirilmesinin sonraki aşamasına başlamak için tüm teknik ve finansal konuların üç ay içinde titizlikle incelenmesi gerektiği bildirilmiştir.

Diğer önemli proje Türkmenistan gazının Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden Türkiye'ye nakli ile ilgilidir. Buna dair anlaşma geçen sene Ekim ayında Türkiye ile Türkmenistan arasında imzalandı ve proje şimdi uygulanıyor. Bu projenin gerçekleşmesinde hem Gürcistan hem Azerbaycan önemli yer tutuyor.

Kısacası, önümüzde büyük çalışmalar duruyor. Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, Türkmenistan-Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye doğal gaz boru hattı işbirliğimizi, özellikle Gürcistan ile Azerbaycan arasında işbirliğini temin edecek çok önemli projelerdir.

Tüm bu çalışmalarda biz dostlarımızın desteğini, iyi niyetlerini görüyoruz. Bu dostların arasında Ukrayna ve onun Cumhurbaşkanı çok saygıdeğer Leonid Daniloviç Kuçma da bulunuyor. Azerbaycan'ın, Gürcistan'ın Ukrayna ile işbirliği, Cumhurbaşkanı Leonid Daniloviç Kuçma'nın bu alana yönelik etkin çabaları çok önemli rol oynuyor. Bizim çabalarımız

sayesinde Hazar Denizi ile Karadeniz ekonomik anlamda birbirine bağlanıyor. Karadeniz'de Ukrayna ve Gürcistan, Hazar'da Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Rusya ve öteki ülkeler bögemizin büyük projelerinin yaşama geçirilmesi için daha sıkı bir birlik içinde olmalıdırlar.

Tüm bu çalışmalar, şu durumda Bakü-Supsa petrol boru hattı Kafkasya'da istikrar ve barışın pekiştirilmesine önemli katkıdır. Bize barış lâzım, bize huzurlu Kafkasya lâzım, bize istikrar lâzım. Biz silahlı ihtilaflara son vermeli, Kafkasya ülkeleri ile bölgemizin çevresinde bulunan ülkeler arasında en iyi ve sıcak ilişkiler kurmalıyız. Bu açıdan Bakü-Supsa petrol boru hattı bölgemizde istikrarın, barışın önemli etkenidir.

Tüm bu çalışmaları anlatırken Hazar Denizi'nin hidrokarbon kaynaklarının kullanımına ilgi duyan dünyanın birçok ülkesinin, özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük desteğinin altını çizmeliyim. Biz 1994 yılında Asrın Anlaşmasını imzalarken aldığımız desteğe değer veriyoruz. Biz Batı güzergahında Bakü-Supsa boru hattının yapımına ilişkin sorunun çözümü sırasında aldığımız desteğe önem veriyoruz. Biz şimdi Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının yapımı konusunda aldığımız desteği değerlendiriyoruz. Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin çok büyük gayretleri sonucunda Türkmenistan-Türkiye Trans Hazar doğalgaz boru hattı projesi gerçeğe dönüşmüştür. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bill Clinton'un bu törenle ilgili kutlama mesajı göndermiş olması bizi çok sevindirdi. Bütün bunlar hem Gürcistan hem Ukrayna'nın batılı ülkelerle, Avrupa ülkeleri ile, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ile işbirliği için iyi bir zemin oluşturmuştur. Biz buna büyük önem veriyoruz ve bu işbirliğinin daha başarılı olması için ileriki çalışmalarımızda bütün önlemleri alacağız.

Değerli dostlar, Gürcistan Cumhurbaşkanı dostum Eduard Şevardnadze'yi, tüm Gürcü halkını, burada toplanmış olan tüm dostları bu önemli olay vesilesiye yürekten kutluyorum. Değerli dostlar, size mutluluk, refah ve yeni yeni başarılar diliyorum.

Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi'ni Asrın Anlaşmasının yaşama geçirilmesinde, Bakü-Novorossisk ve Bakü-Supsa petrol boru hatlarının inşasında elde ettiği güzel sonuçlardan dolayı kutluyorum. Kısa sürede çok büyük çalışma yapılmıştır. O dönemlerde bizim planlarımıza engel olan güçler bu projenin gerçek olmadığını, gerçekleştirilemeyeceğini söylüyorlardı. Bu sene Eylül ayında anlaşma imzalanalı beş yıl olacak. Oysa bakın, ne denli büyük bir çalışma yapılmış ve çalışmanın devamı için ne denli büyük bir temel atılmıştır. Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi'nin konsorsiyumuna üye olan tüm şirketlere ve bu şirket başkanlarına çok teşekkür ediyorum.

Leonid Daniloviç Kuçma'yı burada, Gürcistan'da, aynı şekilde Azerbaycan'da, - ki bu hiç fark etmez, zira aynı şeydir,- yürekten selamlıyorum. Gürcistan'da bulunmak hem de Azerbaycan'da bulunmak anlamına geliyor. Kendisini selamlıyorum ve bu olaya büyük özen göstermesinden dolayı memnun olduğumu ifade ediyorum. Hazar Denizi rezervlerinin kullanımı konusunda Ukrayna'nın kendi planlarının olmasından da memnunum. Odessa-Brodi ve oradan da Polonya'ya yapılacak petrol boru hattı da bir gerçektir ve biz bu gerçeği göz önünde bulundurmalı, onun üzerinde çalışmalıyız. Bu yüzden de Ukrayna Cumhurbaşkanı sayın Leonid Kuçma'nın burada bulunması son derece doğaldır ve hepimiz için gurur verici bir gelişmedir.

Sizin hepinizi yürekten kutluyorum ve Bakü-Supsa petrol boru hattının bütün 21. yüzyıl boyunca mevcut olacağına ve çalışacağına inanıyorum.

İlginiz için teşekkür ediyor, hepinize esenlik, mutluluk ve başarı diliyorum.

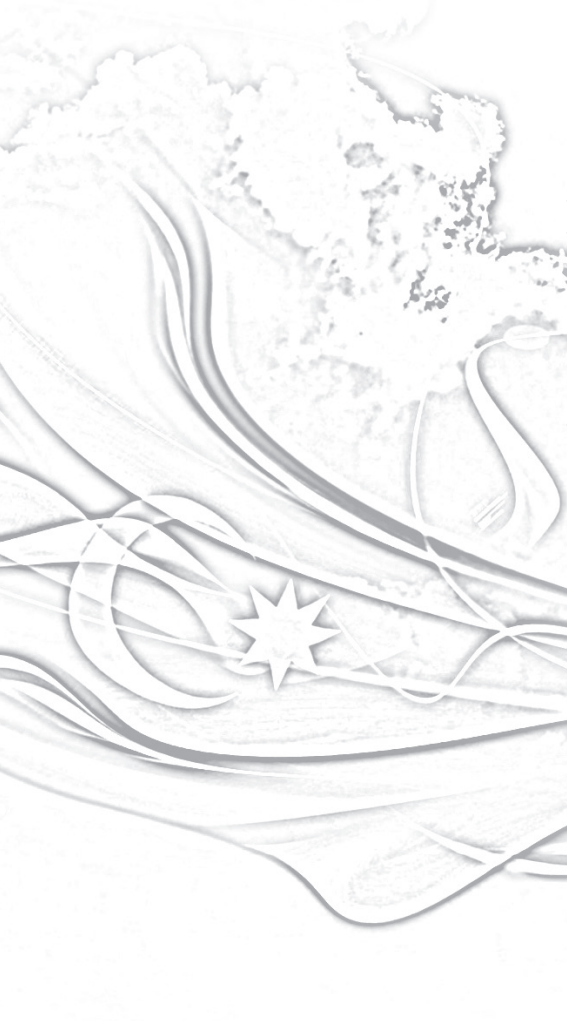

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, NATO'nun 50. Kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen zirve toplantısında konuşması

Washington, 26 Nisan 1999

Sayın Başkan!

Bayanlar ve baylar!

NATO'nun 50. kuruluş yıldönümü dolayısıyla üye ve ortak ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarını, Kuzey Atlantik Konseyi yöneticilerini yürekten kutlarım.

Biz NATO'nun dünyada barışın ve istikrarın sağlanmasındaki büyük rolünü çok takdir ediyor, onu tüm Avrupa'nın güvenliğinin en önemli aracı olarak kabul ediyoruz.

Dünya Sosyalist Sistemi ve Varşova Antlaşması Örgütü'nün dağılmasının ardından 21. yüzyılın eşiğinde tamamen yeni bir düzen oluşuyor. Demokrasi ve özgürlük, insan haklarının korunması dünyanın bir çok ülke ve halklarının yüksek ülkülerine dönüşüyor. Çok büyük doğal kaynaklara, Avrupa ile Asya'nın kavşağında ender jeostratejik konuma sahip olan Azerbaycan Cumhuriyeti, piyasa ekonomisinin benimsendiği demokratik devlet düzeni, Dünya Birliği ile tam bütünleşme yolunda ilerliyor. Ortak amaçlar ve ülküler, Azerbaycan ile ABD ve batılı ortaklar arasında geniş işbirliğinin gelişmesi açısından sağlam bir temele dönüşmüştür.

Bunun yanı sıra, totaliter rejimlerin çökmesi milyonlarca kişiye ölüm ve trajediler getiren, yeryüzünün çeşitli bölgelerinde barış ve istikrar için tehlike oluşturan silahlı çatışmalar, ayrılıkçılık, etnik temizlemeler gibi sonuçlar doğurmuştur.

Azerbaycan halkı son on yılda tüm bu korkunç olaylarla karşılaştı.

Azerbaycan'a yönelik asılsız toprak iddialarında bulunan komşu Ermenistan'ın silahlı saldırısı sonucunda Azerbaycan

topraklarının yaklaşık % 20'si işgal edilmiş, bir milyondan fazla yurttaşımız kendi toptaklarında etnik temizlemeye maruz kalmış ve mülteci durumuna düşmüşlerdir.

Biz Ermenistan ile sorunun kısa sürede barışçı yoldan çözümü için her türlü çabayı gösteriyor, AGİT Minsk Grubunun ve Rusya'nın, ABD'nin ve Fransa'nın şahsında onun tüm eşbaşkanlarının çalışmalarına büyük ümit besliyoruz. Anlaşmazlığın taraflarından birine yasadışı yollardan silah gönderilmesinin, bölgede hızlı silahlanma girişimlerinin katiyen kabul edilemez olduğu düşüncesindeyiz.

Biz tüm mevcut anlaşmazlıkların, gerek eski Sovyetler Birliği coğrafyasında, gerekse Yugoslavya'daki anlaşmazlıkların kısa sürede barışçı yollardan çözümünü, Kosova'da etnik temizliğe son verilmesini, sivil halkın kendi topraklarına geri dönmesini istiyoruz. Uluslararası kamuoyu saldırgan etnik hoşgörüsüzlük ve bölücülüğün meydan okumasına uygun cevabı vermelidir.

Biz Barış İçin Ortaklık Programı çerçevesinde NATO ile işbirliğine büyük önem veriyoruz ve Azerbaycan'ın Kuzey Atlantik Konseyi ile ilişkilerinin daha da derinleştirilmesi için tarafımızca her türlü yardımı göstereceğiz. Biz NATO'nun Washington Zirvesi'nde öne sürülen yeni stratejik konseptini takdir ediyoruz.

Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarını, onların devletlerinin NATO'ya üye olmalarından dolayı kutluyorum. NATO'ya yeni devletlerin katılması, kuşku yok ki, Kafkasya bölgesi dâhil tüm Avrupa Atlantik coğrafyasında güvenliğin ve istikrarın güçlendirilmesine katkıda bulunacaktır.

Barışın, güvenliğin ve istikrarın sağlanması, uygarlığın yüksek ülkülerinin gerçekleşmesine yönelik olarak yüce misyonunun yaşama geçirilmesinde NATO'ya yeni başarılar dilerim.

İlginiz için teşekkür ederim.

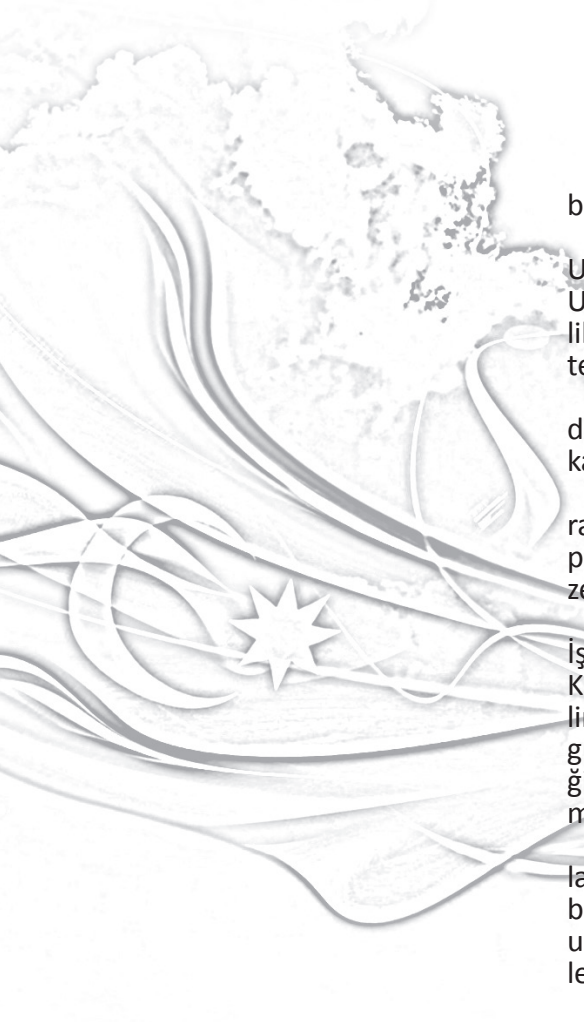

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Yalta'da düzenlenen Baltik-Karadeniz İşbirliği: Ayrım Çizgilerinin Olmadığı 21. Yüzyıl Avrupa Entegrasyonuna Doğru Uluslararası Konferansı'nda konuşması

9 Eylül 1999

Sayın başkan, sayın devlet ve hükümet başkanları, bayanlar ve baylar!

Uluslararası konferansa katılanları yürekten selamlıyorum, Ukrayna Cumhurbaşkanı saygıdeğer Leonid Daniloviç Kuçma'ya, Ukrayna hükümetine ve halkına güzel ev sahipliği ve konukseverlikten dolayı, çalışmamız için sağlanmış güzel ortamdan dolayı içten şükranlarımı sunuyorum.

Yalta Zirvesi'nin ana konusu, 21. yüzyılda ayrım çizgileri olmadan birleşik Avrupa'yı oluşturma konusu, Azerbaycan dâhil tüm katılımcı ülkeler için çok önemlidir ve günceldir.

Çok yönlü işbirliğinin gelişmesi, bölgede güvenliğin ve istikrarın sağlanması, halklarımızın bağımsızlığının ve egemenliğinin pekiştirilmesi, refahın yükselmesi açısından çok büyük önem arzetmektedir.

Bölgemizde bulunan ve faaliyet gösteren Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, GÜÖAM ve benzeri kuruluş ve forumlar Baltık-Karadeniz coğrafyasındaki Avrupa kuruluşlarıyla yakınlaşma eğilimi içine girmişler. Bu süreç kuşkusuz ki, Avrupa'da ileriye yönelik güvenlik mimarisinin kurulması, karşılıklı yararlı ekonomik işbirliği ve bütünleşmeye yönelik genel bir Avrupa sürecinde çabalarımızın bir araya getirilmesine katkıda bulunacaktır.

Azerbaycan'ın aktif olarak katıldığı Büyük İpek Yolunun canlandırılması, Avrupa-Kafkasya-Asya ulaştırma koridorunun, Hazar bölgesindeki enerji kaynaklarının Avrupa'ya naklini sağlayan çok uluslu enerji hatlarının kurulması gibi projeler bu düşüncenin fiilen gerçekleşmesinin bir örneğidir.

20. yüzyılın sonlarında oluşan gerçekleri göz önüne alarak biz

yeni bağımsız devletlerde demokrasi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması ve gelişmesi, insan haklarının, sosyal adaletin tesisi, piyasa ekonomisinin gelişmesi ve 21. yüzyılın yeni Avrupası ile bu devletlerin uyumlu entegrasyonu için her türlü yardımı yapmalıyız. Biz birçok halklara, onların barış ve istikrar ortamında yaşama, gelişme ve işbirliği isteklerine önemli ölçüde zarar veren uluslararası ve bölgesel ihtilaflara, bölücülüğe ve teröre karşı ortak mücadele vermeliyiz.

10 seneyi aşkın bir süredir Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığı devam ediyor. Anlaşmazlık sonucu ülke topraklarımızın yüzde 20'si işgal edilmiş, 700'ün üzerinde köy ve kent yıkılmış, 1 milyon kadar vatandaşımız mülteci durumuna düşmüştür. Biz uluslararası ilkeler ve hukuk normları temelinde bu sorunun barışçı yoldan çözülmesi için her türlü çabayı gösteriyoruz.

Biz sorunun olabildiğince kısa sürede giderilmesini, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasını ve tüm mültecilerin sürekli yaşadıkları yerlere geri dönmelerini istiyoruz. Biz iyi niyet sergileyerek ihtilafa neden olmuş Dağlık Karabağ'a Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sınırları içinde en geniş özerklik statüsünü tanımaya hazırız. Bu amaca ulaşmak için biz Minsk Grubu, onun eşbaşkanları Rusya, ABD ve Fransa ile beraber yoğun çalışmalara, soruna kalıcı ve kapsamlı çözüm bulununcaya ve barış sağlanıncaya dek Mayıs 1994'te varılan ateşkese uymaya hazırız.

Hiç kuşkusuz, Azerbaycan Cumhuriyeti, keza kendi topraklarında benzer sorunları yaşayan diğer ülkeler, anlaşmazlıklar çözüldükten ve bunların yıkıcı sonuçları bertaraf edildikten sonra Avrupa kıtasında demokrasinin gelişmesi, ekonomik kalkınma ve istikrar çalışmasında kendi potansiyelini daha iyi kullanabilecekler.

Sayın konferans katılımcıları, 1945 yılında büyük devletlerin Yalta Konferansı yapıldı ve bu konferans Avrupa'yı nüfuz alanlarına böldü, bu ise uzun yıllar devam eden soğuk savaşa neden oldu. Elli beş yıl sonra, işte burada, Yalta'da, Livadia Sarayı'nda biz bölücü hatların olmadığı birleşik bir Avrupa'nın, barış, istikrar, işbirliği ve kalkınma Avrupa'sının kurulması yollarını tartışıyoruz ve bu, kayda değer bir durumdur.

Toplantımıza katılan tüm ülkelere bu yüksek amaçlar uğruna çalışmada başarılar diliyorum.

İlginiz için teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Cumhuriyet Sarayında Asrın Anlaşmasının beşinci yıldönümü nedeniyle düzenlenen törende konuşması

20 Eylül 1999

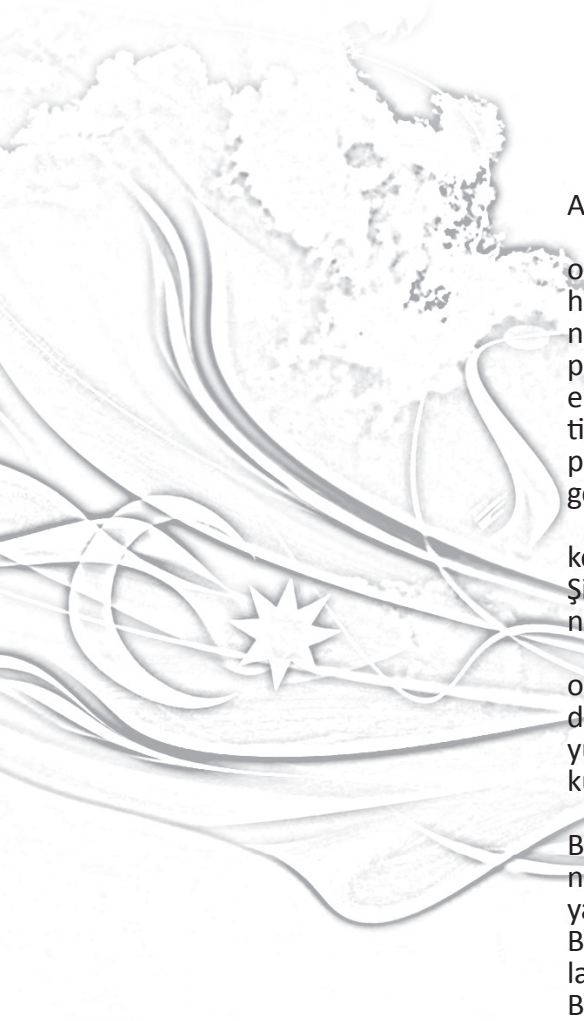

Sayın bayanlar ve baylar!

Sayın konuklar!

Sizleri, tüm Azerbaycan halkını, vatandaşlarını bu bayram, Asrın Anlaşmasının beşinci yıldönümü dolayısıyla yürekten kutluyorum.

Asrın Anlaşması ve onun uygulanmasının beş senelik tarihi, elde olunmuş güzel başarılar, bağımsız Azerbaycan'da demokratik, laik, hukuk devleti kuruluşu sürecinin sonucudur. Azerbaycan devletinin iyi düşünülmüş dış ve iç siyasetinin sonucudur. Azerbaycan'da piyasa ekonomisi prensiplerinin benimsenmesi, ülkemizin dünya ekonomisi ile bütünleşmesi ve yabancı sermayenin cumhuriyetimize girişi konusunda Azerbaycan devletinin uyguladığı kararlı politikanın sonucudur. Bu, anlaşmayı imzalamamızdan bu yana geçen beş yıl zarfında yaptığımız ortak çalışmaların sonucudur.

Ben bugün bu nedenle Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketini ve orada çalışan tüm personeli, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketini, tüm petrolcüleri, tüm şahısları yürekten kutlar ve hepsine teşekkür ederim.

Bugün bu muhteşem bayram törenine zahmet edip gelmiş olan devlet delegasyonlarına burada söyledikleri hoş kelimelerden dolayı ve Asrın Anlaşmasına, onun uygulanmasına verdikleri yüksek değerlerden dolayı en içten duygularla ve yürekten teşekkür ederim.

Bu bayram törenine kutlama mesajları göndermişler. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bill Clinton, Büyük Britanya Başbakanı Tony Blair, Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Japonya Başbakanı Obuchi, Norveç Başbakanı Sayın Bondevik, Belçika Başbakanı Sayın Verhofstadt, komşu devletlerin cumhurbaşkanları- Gürcistan Devlet Başkanı Sayın Şevardnadze, Ukrayna Devlet Başkanı Sayın Kuçma, Özbekistan Devlet Başkanı Sayın Kerimov,

Kazakistan Devlet Başkanı Sayın Nazarbayev, Suudi Arabistan Kralı ve birçok siyaset adamları, devlet adamları kutlama mesajları yollamışlar, bu mesajlar burada okundu.

Bu kutlama mesajlarında Azerbaycan devletine büyük saygı ve ihtiram duygusu aktarılmıştır. Bu mesajlarda dünyanın birçok devletlerinin, dünyanın büyük petrol şirketlerinin Azerbaycan ile yaptıkları çalışma çok takdir edildi. Bu kutlama mesajlarında bize iyi dileklerde bulunuldu ve gelecek çalışmalarımızda da başarılar temenni edildi. Ben tüm bunlardan dolayı teşekkür ederim.

Azerbaycan, eski bir petrol ülkesidir. Azerbaycan'da petrolün sanayi usulü ile üretiminin 150 yıllık tarihi geçmişi var. Bu tarihi dönemi üç aşamaya ayırabiliriz: birincisi; petrol üretiminin başlamasından 1918-1920 yıllarına kadarki dönem, ikincisi; ondan sonraki Azerbaycan devletinin bağımsızlığını kazanmasına kadar geçen dönem, üçüncüsü; Azerbaycan'ın bağımsızlık dönemi.

Bütün bu 150 yıl boyunca Azerbaycan'da petrol endüstrisi sürekli olarak gelişti ve sadece Azerbaycan için değil, tüm dünya halkları için kendi katkılarını sundu. 1918-1920 yıllarından sonra Azerbaycan'da petrol endüstrisi hızla gelişmiş, petrol endüstrisinin büyük bilimsel teknik, personel potansiyeli oluştu. Azerbaycan, eski Sovyetler Birliği'nde yeni petrol yataklarının keşfi ve işletilmesine kendi katkılarını yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı döneminde Azerbaycan'da üretilen petrol bu savaşta Alman faşizmine karşı zafer kazanılmasında özel bir rol oynamıştır.

Azerbaycan, petrol akademisine dönüşmüştür. Eski Sovyetler Birliği'nde, Rusya'da *İkinci Bakü, Üçüncü Bakü, Dördüncü Bakü* vesaire bölgelerde Azerbaycan petrolcüleri çalıştı ve şu an da çalışıyorlar.

Azerbaycan halkının, Azerbaycan petrolcülerinin ve bilim adamlarının en büyük hizmeti onların 50 yıl önce Hazar Denizi'nde zengin petrol ve gaz rezervlerini keşfetmeleri ve 50 yıl önce Petrol Taşları'nda ilk defa olarak petrolün sanayi usulü ile üretimine başlanmış olmasıdır. Bu olay dünyada bir ilkti.

Burada konuşma yapan Büyük Britanyalı konuğumuz belirtti ki, onlar 30 yıldır Kuzey Denizi'nde petrol üretiyorlar. Oysa Azerbaycan Hazar Denizi'nde petrol üretimine 50 yıl önce başladı. Daha sonra bizim deneyimimiz tüm dünyada yaygınlaştı ve şimdi dünyadaki çağdaş teknik ve teknolojiyi kullanan, denizin derinliklerinden petrol çıkaran büyük petrol tesisleri yapıldı. Hazar Denizi'nde petrol ve doğal gaz yataklarının bulunması, onların keşfi ve şimdi dünyaya sunulması Azerbaycan halkının, bilim adamlarının, petrolcülerinin büyük hizmetleridir.

Biz tam beş yıl önce bunların temelinde Asrın Anlaşmasını imzalamayı başardık. Bellidir ki, Azeri, Çırak ve Güneşli yatakları 1970'li yıllarda keşfedildi ve orada üretime başlandı. Sonraları ise Hazar Denizi'nde öteki yataklar keşfedildi, onların gaz ve petrol potansiyeli belirlendi. Azerbaycan petrolcüleri, jeologları, bilim adamları yalnızca Hazar'ın Azerbaycan sektöründe değil, denizin tüm kesimlerinde petrol ve doğal gaz yatakları buldular. Bunların hepsi bizden önce petrol alanında faaliyette bulunan petrolcülerin, bilim adamlarının, jeologların büyük hizmetleridir. Biz bugün bunu şükran duygusu ile anmalıyız ve tüm bu hizmetlerinden dolayı eski kuşaklara her zaman teşekkür etmeliyiz.

Azerbaycan, beş yıl önce Asrın Anlaşmasını imzaladıktan sonra Hazar'a kıyısı olan diğer ülkeler de Hazar Denizi'nin kendilerine ait kesimlerinde, alanlarında petrol ve gaz yataklarının işletilmesine başladılar. Dolayısıyla Azerbaycan, Hazar Denizi'nin zengin petrol ve doğalgaz yataklarını

keşfetti, Azerbaycan, Hazar Denizi'nde petrol ve gaz üretiminin gerçekleşmesinde büyük rol oynadı. Şimdi, 20. yüzyılın sonunda, 21. yüzyıla giderken Azerbaycan, Hazar Denizi'nin tüm enerji zenginliklerinin, rezervlerinin sadece Azerbaycan için değil, tüm dünya için, aynı zamanda Hazar'a kıyısı olan ülkeler için kullanımının temelini oluşturmuştur. Bugün biz bununla gurur duyuyoruz.

Tüm bunlardan dolayı Asrın Anlaşması ve bizim yaptığımız çalışmalar büyük bir tarihi öneme sahiptir. Tüm bunlardan dolayı Asrın Anlaşması uluslararası önem arz etmektedir. Tüm bunlardan dolayı da bizim beş yıl önce imzalanmış olduğumuz anlaşma işte Asrın Anlaşması olarak adlandırıldı.

Bugün burada İlham Aliyev'in raporunda, öteki konuşmalarda beş yıl içinde yapılmış olan çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi verildi. Biz petrol anlaşmasının sonuçlarını gördük. Azerbaycan, gelir elde etmiştir. Artık biz petrol üretiyoruz, petrol ihracatı yapıyoruz ve petrolün ihracatı için iki petrol boru hattı inşa ettik ve ana petrol boru hattını da yapmaya çalışıyoruz. Azerbaycan petrolünün, Hazar petrolünün dünya pazarlarına ulaşması açısından büyük önem taşıyan Bakü-Ceyhan petrol boru hattı inşa edilmelidir ve kullanıma sunulmalıdır.

Biz ileriki yıllarda, gelecek on yıllarda Asrın Anlaşmasının ve imzalanmış bulunan öteki anlaşmaların Azerbaycan'a ne kadar büyük gelir sağlayacağını biliyoruz ve bu konuda kesin rakamlar açıklandı. Asrın Anlaşması imzalandığında bazıları bize inanmıyor, uzak duruyordu, bazıları sabotaj yapıyordu. Herhalde bunun imzalanması, yaşama geçirilmesi ile ilgili süreç de Azerbaycan için çok zor, çok sıkıntılı oldu. Ancak biz tüm bu sınavlardan geçtik, tüm zorlukları ortadan kaldırdık, bize yönelik yapılan tüm direnişleri kırdık ve verdiğimiz sözü tuttuk, 1997 yılında erken petrol üretimini gerçekleştirdik.

Büyük devletlerin, büyük ülkelerin, onların petrol şirketlerinin bağımsız Azerbaycan devletine duyduğu güvenin sonucunda Asrın Anlaşması imzalandı. Ardından bizim ortaklarımızla, Uluslararası Operasyon Şirketine üye şirketlerle ve başka yabancı şirketlerle yaptığımız çalışmalar dünyaya birkez daha kanıtladı ki, birincisi, Hazar Denizi, onun Azerbaycan sektörü zengin petrol ve gaz yataklarına sahiptir, ikincisi, Azerbaycan devleti ile uzun süreli, güvenli bir çalışma yapılabilir.

Bunların temelini Azerbaycan'da gerçekleştirilen demokratik yapılanma süreçleri oluşturmaktadır. Bunların temelini Azerbaycan'ın tüm dünyaya açık bir ülke olması prensibi oluşturmaktadır. Bunların temelini 1993 yılından sonra Azerbaycan'da iç sosyo-politik durumun dengeli bir şekilde normalleşmesi ve istkrarlı olması oluşturmaktadır. İşte böyle istikrarlı koşullar altında, Azerbaycan'da bugün sağlanan istikrarlı, özgür yaşam koşulları altında dünya petrol şirketleri, büyük ülkeler, devletler Azerbaycan'a itimat, güven göstererek bizimle işbirliği yaptılar. İşte bu yüzden geçtiğimiz üç yılda daha 18 anlaşma imzalandı. Şimdi dünyanın büyük petrol şirketleriyle, 14 devlete, ülkeye ait şirketlerle 19 anlaşmamız bulunmaktadır. Bunların her birisi Asrın Anlaşması gibi dengeli bir biçimde yaşama geçirilecektir.

Bizim yaptığımız çalışmalar ve gelecekte de yapacağımız çalışmalar hem Azerbaycan'ın bugünü, hem geleceği içindir. Biz kendi ülkemizde ebedi olarak bağımsız, özgür bir devletin olmasını istiyoruz. Biz bunu başardık. Ancak bağımsızlığımızı, ekonomik, siyasal bağımsızlığımızı sağlamamız için daha çok çalışmalar gerçekleştirmemiz lazım.

Biz ülkemizi ekonomik yönden gelişmiş bir ülke yapmak istiyoruz. Biz ülkemizin vatandaşlarına mesut bir yaşam sağlamak istiyoruz. Tüm bu çalışmalar, sadece petrol alanında değil, bunun

yanı sıra Azerbaycan ekonomisinin, yaşamının tüm öteki alanlarında da gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmalar işte bu amaçla yapılmaktadır. Biliyorsunuz, ekonominin öteki alanlarında da önemli başarılar kazandık. Biz 1995 yılı öncesi patlak vermiş ekonomik krizi önledik. 1996 yılından itibaren Azerbaycan'ın ekonomisi gelişiyor ve gayrisafi milli hasıla, sanayi, tarım üretimi her geçen yıl artıyor, gelişiyor.

1994 yılında Azerbaycan'da enflasyon rakamları % 1600 düzeyindeydi. Biz 1997 yılında bunun önüne geçtik. Şimdi enflasyon yok düzeydedir, ulusal para birimimiz manat değer kazanmıştır. Bunların hepsi bizim vatandaşlarımızın yaşam koşullarının iyileşmesine katkıda bulunmuştur. Son 3-4 yılda vatandaşlarımızın ortalama ücretleri 3 misli artmıştır. Fakat biz tüm bunların yetersiz olduğunu düşünüyoruz. Biz bununla yetinemeyiz. Biz elde olunan başarıları bugün birkez daha hatırlatmak istiyoruz.

Biz bugün burada Asrın Anlaşmasının beşinci yıldönümünü kutlarken Azerbaycan'ın her bölgesinde bizi dinliyorlar. Çadır kamplarında yaşamlarını sürdüren değerli soydaşlarımız, yerinden yurdundan zorla göç ettirilmiş, Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Azerbaycan topraklarını işgal etmesi sonucunda mülteci durumuna düşmüş soydaşlarımız da çadırlarda bizi dinliyorlar. Onlar bize inanıyorlar, her şeye katlanıyorlar, şimdi bizi dinlerken düşünüyorlar: Bunların hepsi iyi de, acaba biz ne zaman kendi yerlerimize, topraklarımıza geri döneceğiz? Bizim yaptığımız tüm bu işler Azerbaycan'ı bir devlet olarak pekiştirmek, güçlendirmek, Azerbaycan'ın ekonomik potansiyelini artırmak içindir. Kuşku yok ki, bunlar tüm öteki sorunların da çözümüne yardımcı olacaktır.

Biz Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığının barışçı yoldan çözülmesini sağlayacağız, yerinden yurdundan zorla göç ettirilmiş soydaşlarımız kendi öz topraklarına, evlerine dönecekler, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü sağlanacaktır.

Dolayısıyla, Azerbaycan devletinin petrol stratejisi artık kendi pozitif sonuçlarını veriyor, uluslararası alanda kabul görmüştür ve 21. yüzyılda Azerbaycan'ın bağımsız, özgür bir biçimde gelişmesinin temelini oluşturmuş olan faktörlerden biridir.

Bizim yaptığımız çalışmaların geleceğe yönelik olduğunu belirttim. Biz her yıl bu çalışmaların güzel sonuçlarını göreceğiz ve halkımız bunun farkına varacaktır. Ancak bugünkü kuşakların borcu, aynı zamanda Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak benim borcum, ülkemizin daima bağımsız olması için Azerbaycan'da devlet kuruluşunu pekiştirmek, Azerbaycan Devletine güç kazandırmaktır. Bizim görevimiz, gelecek kuşakların özgür, serbest, mesut yaşamlarının temelini sağlamaktır. Biz bunları yapıyoruz ve Asrın Anlaşmasından, diğer anlaşmalardan sağlanan büyük gelirler, zenginlikler Azerbaycan halkının gelecek kuşaklarının mesut yaşamları için bir temel oluşturuyor. Bu bizim onlara borcumuzun yerine getirilmesidir.

Azerbaycan barışsever bir devlettir. Azerbaycan hem ülke içinde, hem bölgede, hem de dünyada barış istiyor. O yüzden de biz Kafkasya'da, dünyada barış istiyoruz. Barışı, huzuru sağlayacağımıza inanıyorum. Hepimizin temennisi, Azerbaycan'ın bundan sonra da barış, huzur, rahatlık koşulları altında yaşamasıdır.

Ben Azerbaycan devletine, halkına, milletine gelecekte başarılar diliyorum. Bizim bugün yaptığımız çalışmalar Azerbaycan'ı günden güne ileriye götürecek, Azerbaycan'ın bayrağını yükseltecek, yükseltecek, yükseltecektir!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin 75. kuruluş yıldönümü nedeniyle verilen resepsiyonda konuşması

12 Ekim 1999

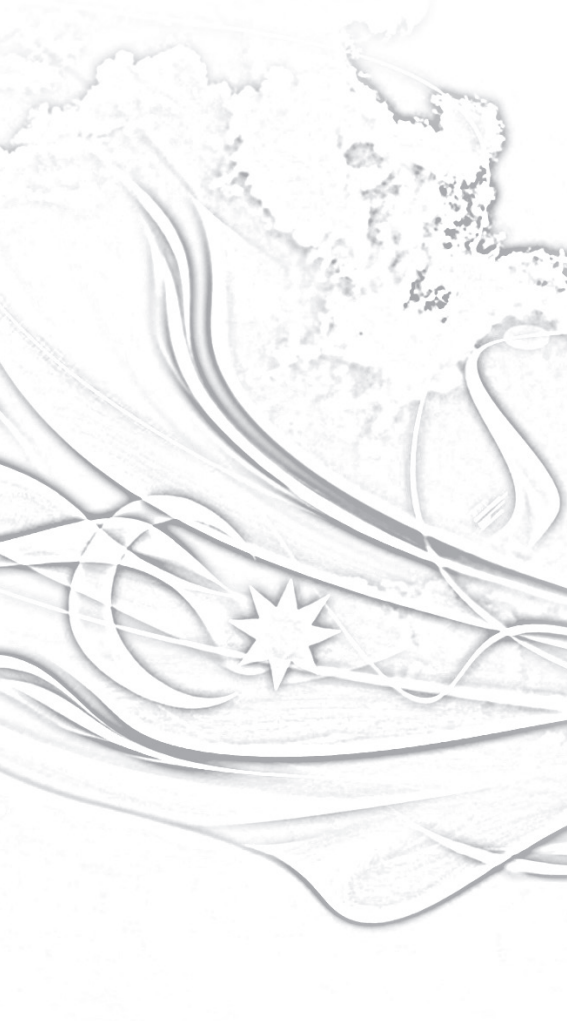

Sayın Bayanlar ve Baylar!

Sayın Konuklar!

Değerli arkadaşlar!

Azerbaycan Halkının, bağımsız Azerbay-can'ın yaşamında önemli bir gündür. Bağımsız Azerbaycan'ın ayrılmaz bir parçası olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 75. yıldönümünü törenlerle kutluyoruz.

Azerbaycan'ın her köşesi, her karış toprağı her Azerbaycanli için değerlidir. Bu yüzden de Azerbaycan'ın kopmaz bir parçası olan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 75. yıldönümü her Azerbaycanlı için, tüm Azerbaycan halkı için bir bayramdır, bizim devletimiz için bir bayramdır. Zira biz, Nahçıvan'da yaşanan değişiklikleri, gelişmeyi buradan bir kez daha aktararak, vurgulayarak genel anlamda tüm Azerbaycan'ın gelişmesini ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yaşamında ortaya çıkan değişiklikleri gözler önüne seriyoruz.

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü törenleri önceler de yapıldı. Ben birkaç defa bu yıldönümü törenlerine katıldım. 1949 yılında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 25. yıldönümü kutlanıyordu. O sırada, bu bayram kutlandığında ben Azerbaycan'da değildim, Leningrad'daydım, orada eğitim görüyordum. Fakat o döneme kadar burada çalıştım. Hem Nahçıvan Halk Komiserleri Sovyeti'nde - ki şimdi onun ismi Bakanlar Kurulu olarak değiştirilmiştir- hem güvenlik organlarında görev aldım. Bu nedenle de Leningrad'da bulunduğum sırada burada ne olup bittiği, ne yapıldığı ile çok ilgileniyordum. Ne var ki o dönemde ne televizyon vardı, ne de radyodan birşey öğrenmek mümkündü, telefonla irtibat kurmak da zordu. Ben o sırada sadece mektupla ulaşabiliyordum. Söz konusu bayramdan bir hafta

sonra Nahçıvan'dan bana haberler geldi. Bana Nahçıvan'daki törenleri anlattılar.

Aklımda kalan en büyük olay şudur. Tabii ben o sırada gençtim, 25-26 yaşlarındaydım. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü vesilesiyle Nahçıvan yöneticileri, o dönemde yararlılık gösteren kişiler ilk defa Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti Prezidyum'u (red. Başkanlık Divanı) tarafından nişan ve madalyalarla ödüllendirildiler. Bu ödüllendirilen kişilerden biri de bendim.

Doğrusu, o döneme kadar benim İkinci Dünya savaşı ile ilgili devlet ödüllerim, madalyalarım vardı. Fakat Nahçıvan'ın kuruluşunun 25. yıldönümü vesilesiyle, Nahcıvan'dan uzaklarda olduğum sırada bana böylesine ilgi gösterilmesi, önem verilmesi hafızamda kaldı. Bugün, olayın üzerinden 50 sene geçtikten sonra ben bunu hâlâ hatırlıyorum.

Ben Nahcıvan Özerk Cumhuriyeti'nin 40. kuruluş yıldönümüne katıldım, 50. kuruluş yıldönümünde, yani 1974 yılında ben Azerbaycan'ı yönetiyordum. Azerbaycan'ın yöneticisi olarak gelip buradaki kutlamalara katıldım. Tüm bunlar Nahçıvan tarihinde kutlama törenleriyle ilgili sayfalardır.

Gerçeği söylemek gerekirse, o dönemde kutlamalar şimdiki gibi yapılmasa da, insanlar Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin kuruluş yıldönümü nedeniyle çok seviniyorlardı ve tabii ki, olanaklar elverdiği ölçüde kutlama törenleri de yapılıyordu.

Fakat bu yıldönümü töreni tüm önceki yıldönümü törenlerinden tamamen farklıdır. Biz bağımsızlığımızı kazandık. Bağımsız Azerbaycan devleti, özgürce kendi yaşamını kuruyor, tüm faaliyetini özgür biçimde gerçekleştiriyor ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin 75. kuruluş yıldönümünü Azerbaycan'ın bağımsızlık döneminde kutlamak, benim için, kuşkusuz, tüm eski dönemlerle kıyaslandığında daha büyük değer ve önem arz ertmektedir.

Azerbaycan'ın kendi bağımsızlığını ilan etmesi, bağımsızlığına kavuşması ile ilgili anayasa maddesinin kabul edildiği 18 Ekim 1991 tarihi arifesinde biz bu kutlama törenini yapıyoruz. Yani 18 Ekim günü de bizim için bayramdır, bugün de bizim için bayramdır. Bu bayramlar arasında çok güzel bir uyum vardır.

Ben bugün, Nahçıvanlıların, Nahçıvan nüfusunun özgürlük, bağımsızlık, hürriyet için daha fazla gayret sarfeden kişiler olduğunu söyledim. Bu nedenle de Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanması -gerçi o zaman Nahçıvan bağımsızlığını kazanmıştı - tüm Azerbaycan halkı gibi, Nahçıvanlılar için de tarihi bir olaydır ve çok değerlidir.

Tüm bunlardan dolayı bugünkü yıldönümü töreni Nahçıvan'ın 75 senelik yaşamında en değerli gündür ve en tarihi gündür. Biz bugün yaptığımız törenle Azerbaycan'ın bağımsızlığının 8. yıldönümünü kutluyoruz. Biz bugün yaptığımız törenle Azerbaycan'ın bağımsızlık yolunda başarılı bir ilerleme kaydedeceğine olan güvenimizi gösteriyoruz. Biz bugün yaptığımız törenle Azerbaycan'ın demokratik, laik bir hukuk devleti olduğunu, özgür bir halkı olduğunu bir kez daha tüm dünyaya sergiliyoruz. Tüm bunlardan dolayı bu bayram bizim önemli bir bayramımızdır, tüm Azerbaycan halkının bayramıdır.

Azerbaycan, 8 sene boyunca bağımsızlık yolunda ilerleyerek çok onurlu çalışmalara imza attı ve en başlıcası, en önemlisi şudur ki, tüm dış ve iç sıkıntılara, Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik saldırısı sonucunda uğradığımız zararlara rağmen, topraklarımızın yüzde 20'sinin işgal altında tutulmasına, 1 milyondan fazla vatandaşımızın mülteci durumunda çadırlarda yaşamasına rağmen, ülkemiz varlığını sürdürüyor, gelişiyor. Biz bağımsızlık, demokrasi yolunu, laik devlet kuru-

luşu yolunu başarıyla izliyoruz ve bundan böyle de izleyeceğiz.

Bugün Azerbaycan'ın 8 milyon nüfusa sahip bir ülke olduğu bildirildi. Azerbaycan'ın zengin doğal kaynaklara, üstün bir bilime, kültüre, eğitime, kalkınmaya sahip bir ülke olduğunu tüm dünya biliyor. Bu nedenle de bizim kendi vatanımızla, ana yurdumuz Azerbaycan'la gurur duymaya hakkımız vardır.

Ben Azerbaycanlı olduğum için gurur duyuyorum. Azerbaycan toprağının benim öz toprağım olduğu için gurur duyuyorum. Azerbaycan gibi bir milletim olduğu için gurur duyuyorum. Benim ana dilim, Azerbaycan dili gibi bir dilim olduğu için gurur duyuyorum. Ben bağımsız, özgür, kudretli Azerbaycan devleti var olduğu için gurur duyuyorum.

Ben şu kadehleri Azerbaycan halkının şerefine, Azerbaycan'ın istiklali ve demokratik gelişmesi, Azerbaycan ulusu, Azerbaycan dili için kaldırmanızı rica ediyorum.

Yaşasın, yaşasın ve yüzyıllar boyunca yaşasın bağımsız, özgür, demokratik Azerbaycan!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, AGİT İstanbul Zirvesi'nde konuşması

18 Kasım 1999

Sayın Başkan!

Sayın meslektaşlarım!

Hanımefendiler ve beyefendiler!

AGİT'in bu yüzyıl içindeki son büyük zirve toplantısının, dünya uygarlığının en büyük merkezlerinden biri olan muhteşem İstanbul kentinde düzenlenmesine büyük önem veriyoruz. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Ekselansları Sayın Süleyman Demirel'e ve Türkiye Hükümeti'ne bize gösterdikleri üstün misafirperverlik ve toplantının mükemmel organizasyonu dolayısıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

Türkiye'de yaşanan büyük doğal afet, korkunç deprem sonucu binlerce kişinin yaşamını yitirmesi, bu güç sınavdan başarı, mertlik ve metanetle geçmiş olan dost ve kardeş Türk halkı ile beraber bizi de çok üzdü. Biz sizin acılarınızı paylaşıyor ve geçmiş olsun diyoruz.

Saygıdeğer Başkan!

İki yıkıcı savaşın felaketlerini ve Soğuk Savaşın zorlu sınavını atlatmış bulunan Avrupa'nın 20. yüzyılın sonlarında önüne, gerçekçi bir barış ve istikrar yolu açılmıştır. Fakat ne yazık ki yaklaşık yirmi beş sene önce Helsinki'de vurgulanan amaç ve ilkelerin tam uygulanmasını henüz sağlamış değiliz.

AGİT üyesi devletlerin egemenliği, toprak bütünlüğü ve genel anlamda güvenliği açısından oluşan korku acımasız bir gerçeğe dönüşmüş, milyonlarca kişiye felaket ve acı getirmiştir. Ben Azerbaycan'ın düştüğü dayanılmaz duruma uluslararası toplumun dikkatini birkez daha çekiyorum. Altı seneyi aşkın bir süredir egemen Azerbaycan topraklarının beşte biri Ermeni silahlı kuvvetlerinin işgali altında bulunuyor. Yapılan etnik temizlikler sonucunda bir milyon Azerbaycanlı kendi öz yurtlarından, yuvalarından sürülmüştür.

Ne yazık ki, önceki zirve toplantımızdan sonra barış süreci di-

lediğimiz sonucu vermemiştir, Minsk Grubu Eşbaşkanları Lizbon Zirvesi'nde kabul edilen prensiplerin yaşama geçirilmesi için gerekli etkinlik ve kararlılığı sergilememişlerdir. Minsk süreci çok yavaşlamış durumdadır. Böyle bir ortamda Azerbaycan ve Ermenistan Cumhurbaşkanları arasında doğrudan görüşmelerin ve müzakerelerin yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda birkaç görüşme yapılmıştır ve bu görüşmeler, sorunun barışçı yoldan çözüme kavuşacağı umudunu vermektedir. Kuşku yok ki, anlaşmazlığın çözümlenmesinin önemli faktörlerinden biri de tarafların taviz vermeye hazır olmalarıdır. Fakat bu tavizin de uluslararası hukuk ilkeleri ve normları gereğince tespit edilmiş bir sınırı vardır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Dağlık Karabağ bölgesinde Ermeniler ve Azerbaycanlılar barış ve güvenlik içinde bir arada yaşayabilirler ve yaşamalıdırlar. Nitekim bunun Azerbaycan ile Ermenistan arasında barışın ve iyi komşuluk ilişkilerinin kurulmasına katkısı olurdu. Bunun için işgal altındaki Azerbaycan toprakları boşaltılmalı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sınırları içinde bulunmak kaydıyla Dağlık Karabağ'ın statüsü belirlenmelidir.

Ermenistan Cumhurbaşkanı ile temaslarımız Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığının çözüme kavuşturulmasından sorumlu olan AGİT Minsk Grubu'nun çalışmalarının yerine geçemez. Ben Minsk Konferansı Eşbaşkanı ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarına çağrıda bulunarak, kısa sürede bu görüşmelerin Minsk Grubu çerçevesinde yeniden başlaması için gerekli çabayı göstermelerini istiyorum. Uluslararası toplum, anlaşmazlığın çözümü ile ilgili öne sürülen ilkeleri daima kararlılıkla savunmalıdır.

Biz AGİT'in gelecek yüzyıldaki rolüne bu problemler ışığında bakıyoruz. AGİT kendi prensiplerini savunmak amacıyla azimle çalışmalı ve operasyonel imkânlarını güçlendirmeli, öncelikle çok uluslu barış güçlerini oluşturmalıdır.

Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Antlaşması'nın etkinliğinin artırılması gerektiği kanaatindeyim. Bölgenin militarizasyonu ve işgal edilmiş Azerbaycan topraklarında yasadışı yabancı silahların konuşlandırılması Azerbaycan'ın güvenliği açısından çok büyük bir tehlike oluşturmuştur. Buna rağmen Azerbaycan bu antlaşmadan doğan yükümlülükleri tamamen yerine getirmektedir. Bazı devletlerin eylemleri ise hem antlaşmayı ihlal ediyor, hem de ona taraf olan devletlerin güvenliğini tehdit ediyor.

Güney Kafkasya bölgesi Avrupa'nın ayrılmaz bir parçasıdır. Ben Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ülkeleri, Rusya, Türkiye, Gürcistan, Ermenistan ve bu konuya ilgi duyan tüm diğer AGİT üyelerinin devlet ve hükümet başkanlarına hitap ederek, bölgemizin problemlerinin çözümü için etkin faaliyetlerde bulunmalarını istiyorum. Ben Güney Kafkasya'da güvenlik ve işbirliği paktının yapılmasını öneriyorum. Böyle bir pakt devletlerarası ilişkilerin ve ihtilafların çözümünün ilkesel temellerini tespit etmelidir. Bunun uyarınca yabancı askeri güçler bölgeden çekilmelidir. Bölgeyi bölen ayırıcı çizgiler ortadan kaldırılmalıdır. Saldırganlık, etnik temizlik, bölücülük ve terör son bulmalıdır. Yaşanan olayları göz önünde bulundurarak benzeri eylemlere ve çifte standartlara izin verilmemelidir. Böyle bir pakt bölgede barış, istikrar ve güvenliğin sağlanmasına, Güney Kafkasya'nın egemen, bağımsız, demokratik devletlerinin ekonomik kalkınmasına ve işbirliğine imkân sağlar. 21. yüzyılın eşiğinde uluslararası toplumun Güney Kafkasya'daki başarılı çalışmalarının özgür, bölünmez ve güvenli Avrupa'nın oluşturulmasına önemli bir katkısı olurdu.

İlginize teşekkür ederim.

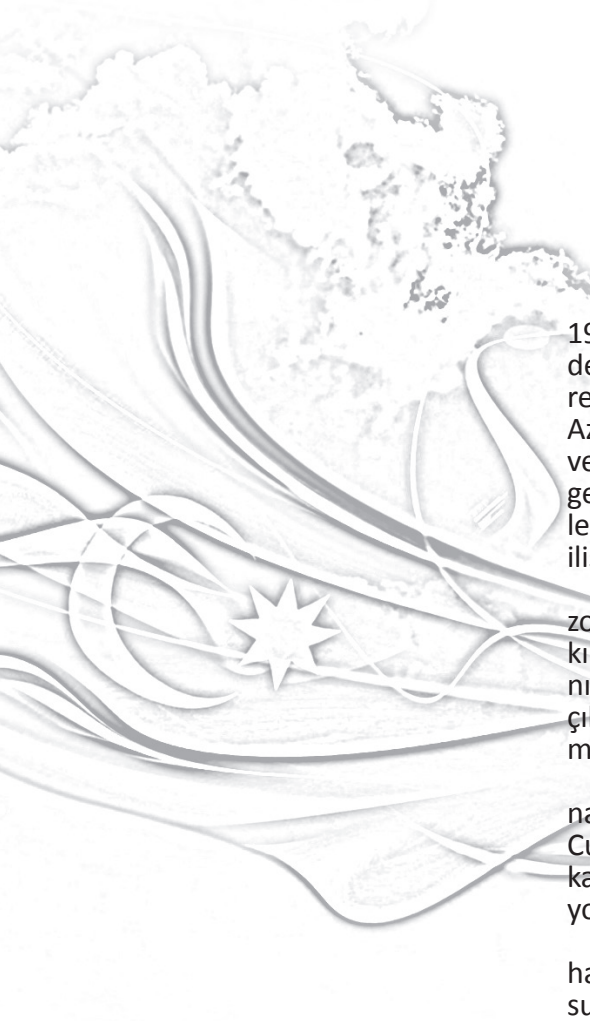

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, ham petrolün Azerbaycan Cumhuriyeti, Gürcistan ve Türkiye Cumhuriyeti üzerinden Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattıyla taşınmasına ilişkin belgelerin imza töreninde konuşması

Çırağan Sarayı, İstanbul, 18 Kasım 1999

Sayın Cumhurbaşkanları!

Sayın dostlar!

Sayın Bayanlar ve Baylar!

Ben bugün büyük kıvanç duymaktayım. Çünkü beş yıl önce, 1994 yılı Eylül ayında Bakü'de imzalanan Asrın Anlaşması adlı dev bir petrol anlaşmasına, Hazar Denizi'nin petrol ve doğal gaz rezervlerinin birlikte kullanımı için oluşturulmuş konsorsiyuma Azerbaycan, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa ülkeleri, Türkiye ve Rusya katılmışlar ve anlaşmanın imzalanmasından beş sene geçtikten sonra, söz konusu anlaşma imzalandığı sırada öngörülen Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının yaşama geçirilmesine ilişkin belgelere bugün imza atıldı.

Bilindiği üzere, bu, kolay bir iş değildi. Önümüzde çok büyük zorluklar vardı. Asrın Anlaşması imzalandığında da biz büyük sıkıntılarla karşılaştık. Sonralar da Bakü-Ceyhan petrol boru hattının inşası ile ilgili önümüze çok büyük engeller koyuldu, bize karşı çıkanlar oldu. Fakat biz kendi kararlılığımızı yitirmedik, başladığımız işi tamamladık.

Bu konuda Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan arasında bulunan işbirliği özel bir önem taşımaktadır. O yüzden de ben Türkiye Cumhuriyeti'ni, Türk halkını ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, aziz dostum, kardeşim Süleyman Demirel'i yürekten kutluyorum.

Biz bu boru hattını Gürcistan üzerinden geçiriyoruz. Eğer bu hattın Gürcistan üzerinden geçmesi mümkün olmasaydı, kuşkusuz, bu gerçekleşemezdi. Bu nedenle Gürcistan Cumhurbaşkanı

Sayın Şevardnadze de bu sorunun çözülmesi için çok büyük gayretlerde bulundu. Ben Gürcü halkını, Gürcistan'ı ve aziz dostum, kardeşim Eduard Şevardnadze'yi yürekten kutluyorum.

Aynı şekilde eğer Amerika Birleşik Devletleri'nin bu konuların gerçekleşmesi yönünde desteği olmasaydı, bunların hiçbirini yapamazdık.

Asrın Anlaşmasının imzalanmasından önce bir yıl boyunca bağımsız Azerbaycan'a büyük baskılar yapıldı. Bize engel olmak istiyorlardı. İşte Amerika Birleşik Devletleri'nin, onun Başkanı, değerli dostum Sayın Bill Clinton'un desteği sonucunda biz Eylül 1994'te Asrın Anlaşmasını imzaladık. Ama bunun sonrasında da çok sorunlarımız oldu. Bazı ülkeler de Bakü-Ceyhan'ı kabul etmiyorlardı. Ancak Sayın Başkan Bill Clinton sürekli olarak bu konuyla ilgileniyor, bize destek oluyor, ilham veriyordu ve Türkiye'nin, Azerbaycan'ın, Gürcistan'ın, Hazar Denizi'ne kıyısı olan öteki ülkelerin bu projeye katılmasını sağlıyor, kendi itibarını, nüfuzunu kullanıyordu. Onun bu konuyla ilgili kararlı politikası sonucunda biz böylesine büyük Asrın Anlaşmasını imzalamayı başardık.

Bu yüzden de ben, biz hepimiz Amerika Birleşik Devletleri'ne, onun Başkanı'na, aziz dostumuz Sayın Bill Clinton'a teşekkür ve şükranlarımızı sunuyoruz. Sayın Başkan Bill Klinton, ben sizi de bundan dolayı yürekten kutluyorum.

Bu boru hattının, yanı petrol boru hattının kullanılmasına ilişkin projeye şimdi Kazakistan da katıldı. Kazakistan da kendi petrolünün büyük bir kısmını bu boru hattıyla nakledecektir.

Biz, Azerbaycan ve Gürcistan bunu kabul ettik ve üzerimize düşen tüm sorumlulukları yerine getireceğiz. Kazakistan'ın, bu yolla, bu boru hattının aracılığıyla petrol ihracatında büyük başarılar kazanacağını düşünüyorum. O yüzden de ben Kazak halkını ve Kazakistan Cumhurbaşkanı, aziz dostum, Nursultan Nazarbayev'i yürekten kutluyorum.

Ben Türkiye halkına, Türkiye vatandaşlarına saygı va sevgilerimi sunar ve onları kutlarım. Beş senedir Türkiye'ye her gelişimde bana soruyorlardı: Bakü-Ceyhan boru hattı ne zaman olacak? Ben de her defasında: "Olacaktır, olacaktır, olacaktır!" diyordum. Artık bugün bu gerçekleşti ve anlaşma imzalandı. Hepinizi yürekten kutlarım!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kitab-ı Dede Korkut Destanının 1300. yıldönümü ile ilgili Cumhuriyet Sarayında düzenlenen törende konuşması

9 Nisan 2000

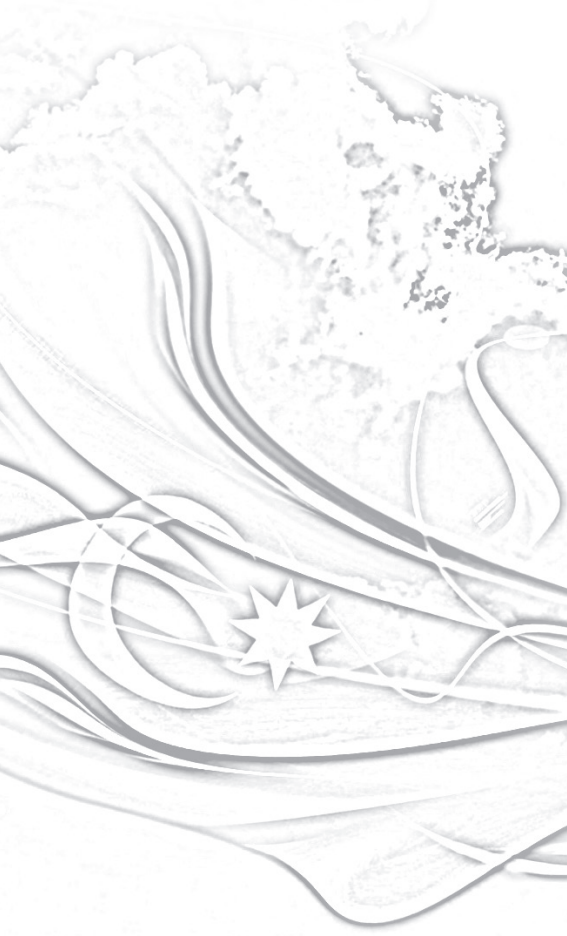

Sayın devlet başkanları!
Sayın parlamento başkanları!
Sayın konuklar!
Sayın bayanlar ve baylar!

Bugün Azerbaycan halkı muhteşem Kitab-ı Dede Korkut Destanının 1300. yıldönümünü büyük törenlerle kutluyor. Bizim için, bütün Türk dünyası için, insanlık kültürü için bu yıldönümü töreni son derece önem arz eden tarihi bir gelişmedir. Bu bizim tarihi kökenlerimize, ulusal geleneklerimize, ulusal manevi değerlerimize, kültürümüze, bilime, halkımızın yüzlerce yıllık tarihine olan saygının, ihtiramın bayramıdır. Bu bizim ulusal özgürlüğümüzün, bağımsızlığımızın bayramıdır.

Azerbaycan halkının, Türkçe konuşan bütün halkların büyük tarihi abidesi olan Kitab-ı Dede Korkut 1300 yıldır yaşıyor. Eğer Kitab-ı Dede Korkut Destanının oluşması için halklarımızın 1300 sene öncesinden ne denli çabalar harcadığını ve nihayet, bu tarihi abideyi yarattığını göz önünde bulundurursak, o zaman halklarımızın ne denli eski bir tarihe, derin kökenlere ve ne denli zengin kültüre sahip olduğunu tahmin edebiliriz.

1300 yıllık süre içerisinde Kitab-ı Dede Korkut büyük, muhteşem, onurlu bir yol katetti. Tüm zorluklara, kısıtlamalara rağmen Kitab-ı Dede Korkut, 1300 yıl boyunca bizim halklarımızın manevi gıdası oldu, onların yaşamalarına, mücadele etmelerine, kendi milli kimliklerini idrak ederek kollamalarına her zaman yardımcı oldu. Fakat şunun da altını çizmek gerekir, biz Kitab-ı Dede Korkut'un 1300 yıllık tarihine yüksek değer vererek, son üç yılda Azerbaycan'da "Kitab-ı Dede Korkut" mirasının araştırılması, incelenmesi, tanıtılması konusunda büyük çalışmalar yapıldığını ve bunların sonucunda da bizim halkımızın, tüm Türk dünyası, Türkçe konuşan halkların Kitab-ı Dede Korkutu daha iyi benimsediğini

ve onun ne denli büyük bir servet olduğunu tüm dünyada gözler önüne serildiğini itiraf etmeliyiz.

Dün Bakü'de düzenlenen Türkçe Konuşan Ülkelerin 6. Zirve Toplantısı çalışmalarını başarıyla tamamladı. Biz bu zirve toplantısında Türkçe Konuşan Ülkeler Birliği'nin kurulduğu dönemden bu yana geçen sekiz yıllık süre zarfında yapılan çalışmaları gözden geçirdik, onları inceledik ve büyük başarılar sağlandığını belirttik. Tabii ki, Türkçe Konuşan Ülkeler Birliği'nin kurulması Türk dünyasında, bizim halklarımızın herbirinin yaşamında tarihi bir gelişme oldu. Bu Birliğin 8 yıl boyunca varlığını sürdürmesi, gelişmesi, genişlemesi bu birliğin bir yandan ne kadar zorunlu olduğunu gözler önüne serdi, öte yandan bu birliğin bizim halklarımız için ileride nice büyük yararlar sağlayacağını gösterdi.

Geçen yıllarda kazandığımız başarılar bizim ortak çabalarımızın sonucudur. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, aziz dostumuz, kardeşimiz Süleyman Demirel'in girişimi üzerine kurulmuş olan Türkçe Konuşan Ülkeler Birliği, tabii ki, öncelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük hizmetlerinin göstergesidir. Bunu da belirtmek gerekir.

Bugün biz hepimiz 6. Zirve toplantısını başarıyla tamamlayarak, halklarımızın ortak tarihi abidesi olan Kitab-ı Dede Korkut'un yıldönümü ile ilgili törene toplanmış bulunmaktayız. Bu yıldönümünü Türkçe konuşan ülkelerin devlet başkanları ile beraber kutlamamız törene büyük önem kazandırıyor, ona değer katıyor. Ben bu yıldönümü törenine katılanlara, bizim davetmizi kabul ederek Azerbaycan'a gelen herkese teşekkürlerimi sunuyor ve onların hepsini içtenlikle, yürekten selamlıyorum!

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Azerbaycan halkının büyüyk dostu, aziz kardeşim Süleyman Demirel'i selamlıyorum!

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, sayın konuğumuz, aziz dostum, kardeşim Nursultan Nazarbayev'i selamlıyorum!

Kırgızistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, aziz dostum, kardeşim Askar Akayev'i selamlıyorum!

Özbekistan Cumhuriyeti delegasyonu başkanı, Özbekistan Ali Meclisi Başkanı Sayın Erkin Halilov'u selamlıyorum!

Türkmenistan Cumhuriyeti Heyeti Başkanı, Türkmenistan Parlamento Başkanı Sayın Sahat Muradov'u selamlıyorum!

UNESCO Genel Direktörü, sayın konuğumuz Koichiro Matsuura'yı selamlıyorum!

Azerbaycan halkının büyük dostu, Fransa Parlamentosu'nun yaşlı emektar bir üyesi, Sayın Jacques Bomel'i selamlıyorum!

Kitab-ı Dede Korkut'un yıldönümü törenine dünyanın birçok ülkelerinden siyaset ve toplum adamları, bilim adamları ve yazarların misafir olarak Azerbaycan'da düzenlenen bilimsel konferanslara katıldıklarını memnunluk duygusu ile belirtiyorum. Onlar şu an burada bizimle birlikteler. Ben Azerbaycan'a geldikleri için konuklarımızın hepsine teşekkürlerimi ifade ediyor, onların hepsini içtenlikle selamlıyorum.

Kitab-ı Dede Korkut'un son üç yılda araştırılması, tanıtılması Azerbaycan halkına çok büyük faydalar sağladı. Biz kendi tarihi kökenlerimizi, milli kültür mirasımızı birkez daha idrak etmeye başladık. Artık biz Azerbaycan halkının, Türkçe konuşan bütün halkların dünya uygarlığına nice büyük katkılarda bulunduklarının bilincindeyiz. Bunların sırasında Kitab-ı Dede Korkut'un özel bir yeri vardır.

Kitab-ı Dede Korkut bizim başlıca kitabımızdır. Dede Korkut bizim ulu büyüğümüz, atamızdır. Biz, Kitab-ı Dede Korkut gibi tarihi abidemiz olmasından gurur duyuyoruz. Gurur duyuyoruz ki, bizim Dede Korkut gibi ulu atamız var.

Kitab-ı Dede Korkut, halkları, ulusları her za-

man birliğe, barışa davet etmiştir. 1992 yılında Türkçe Konuşan Devletler Birliği'nin oluşması Dede Korkut'un vasiyetlerinin yerine getirildiğinin çarpıcı örneğidir.

Biz bağımsızlığımızı kazandıktan, milli özgürlüğümüze kavuştuktan sonra bu birliğin tesisi için büyük olanaklar elde ettik ve bu birliğin bizim halklarımız açısından ne denli önemli olduğunun bilincine vardık.

Kitab-ı Dede Korkut'un birlik çağrısı bugün her birimiz için önemlidir. Bağımsızlık yolunda ilerleyen, ülkede demokratik, laik hukuk devleti kuruluşunu gerçekleştiren Azerbaycan'da milli birlik, milli dayanışma herşeyden önemlidir.

Bugün biz Kitab-ı Dede Korkut'un 1300. yıldönümünü törenlerle kutlayarak onun bu vasiyetlerine bağlılığımızı ifade ediyor ve beyan ediyoruz ki, Azerbaycan halkı bağımsızlık yolunda önüne çıkan tüm zor ve sıkıntılı sorunların çözüme kavuşturulmasında daha sıkı, daha güçlü bir birlik ve beraberlik sergileyecek ve her zaman ilerleyecektir.

Kitab-ı Dede Kokut kahramanlık destanıdır. Biz bugün hayatımızda Kitab-ı Dede Korkut'un vasiyetlerinden yararlanarak halkımızda vatana sevgi, bağlılık, yurtseverlik duygularını daha da güçlendiriyoruz. Kitab-ı Dede Korkut bugün bizim için çok gereklidir.

Kitab-ı Dede Korkut insanları, halkları barışa davet etmiştir. Halkımız bugün Kitab-ı Dede Korkut'un bu vasiyetlerine bağlıdır. Ermenistan tarafından Azerbaycan'a yapılan saldırı sonucunda topraklarımızın % 20'si işgal edilmiştir, işgal altındaki topraklardan bir milyondan fazla Azerbaycanlı yurdundan yuvasından zorla göç ettirilmiştir ve şimdi çadırlarda çok zor koşullar altında yaşıyorlar. Biz büyük darbeler aldık. Bunlara rağmen Azerbaycan halkı yine kendi barışseverlik politikasını bütün dünyaya sergiliyor. Biz Dede Korkut yolunda ilerliyoruz. Biz barış yolunda ilerliyoruz. Biz bu ihtilafı barışçı yollardan çözmek istiyoruz. Biz tüm ülkelerde, Türkçe konuşan ülkelerde barışın, huzurun sağlanmasını istiyoruz. Böylece, biz bu yıldönümü gününde Dede Korkut vasiyetlerine bağlılığımızı birkez daha sergilemiş oluyoruz.

Kitab-ı Dede Korkut, büyük bilimsel, kültürel, manevi düşünceleri barındıran bir yapıttır. Kitab-ı Dede Korkut'un incelenmesi ve bugünkü kuşaklara aktarılması yolunda şimdiye kadar hayli oranda çalışma yapıldı. Yıldönümü dolayısıyla oluşturulan komisyonun üyeleri, Azerbaycan bilim adamları, araştırmacılar, yazarlar, toplum adamlarının özellikle son üç yıl içinde gerçekleştirikleri çalışmalar yüksek takdire değerdir. Bu yüzden de bugün, bu yıldönümü gününde Kitab-ı Dede Korkut'un araştırılması, tanıtılması ile ilgilenen ve bu yıldönümü törenleri için çok değerli bilimsel eserler, kitaplar hazırlayan bilim adamlarımıza, yazarlarımıza teşekkür ediyorum. Şundan emin olduğumu belirtmek istiyorum ki, onlar bu yıldönümü törenlerinden esinlenerek kendi bilimsel çalışmalarını bundan böyle de sürdürecekler. Kitab-ı Dede Korkut destanının henüz açılmayan sayfaları, bugüne kadar bilinmeyen yönleri bundan sonra açığa çıkartılacak, Azerbaycan halkının bugünkü ve gelecek kuşaklarına ve bütün Türk dünyasına ulaştırılacaktır.

Biz bugün büyük onur duymaktayız. Zira bizim Kitab-ı Dede Korkut gibi büyük tarihi yapıtımız bulunmaktadır. Zira bugün biz özgürüz, hürüz, bağımsızız ve kendi tarihi geçmişimizi, kendi manevi değerlerimizi, kendi kültürümüzü gerçek yönleriyle araştırıp halkımıza, ulusumuza ve gelecek kuşaklara aktarabiliriz.

Kitab-ı Dede Korkut yıldönümünün en büyük anlamı, önemi, bizim ulusal özgürlüğümüzü, bağımsızlığımızı, hürriyetimizi birkez daha gözler

önüne seriyor olmasıdır. Kitab-ı Dede Korkut vasiyetleri bize diyor ki, her zaman bağımsızlık yolunda ilerlemek, Azerbaycan'ın ulusal özgürlüğünü ve bağımsızlığını sürekli kılmak bizim her birimizin önünde duran yüce amaçtır. Bu amaca ulaşmak için ben sizin hepinize, tüm Azerbaycan halkına, tüm Azerbaycan vatandaşlarına büyük başarılar diliyorum.

Teşekkür ediyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in New York'ta düzenlenen Milenyum Zirvesi'nde konuşması

7 Eylül 2000

Sayın Başkan!
Sayın meslektaşlar!
Bayanlar ve baylar!

20. yüzyıl bitmek üzeredir. Bu yüzyıl, manevi, entelektüel gelişme ve iki Dünya Savaşında dökülmüş kanlarla, imparatorlukların çöküşü ve onlarca yeni egemen devletlerin oluşmasıyla, Soğuk Savaş'ın yol açtığı gerginlik ve barış, istikrar yolunda yapılan ortak çabalarla insanlığın hafızasında kalacaktır. Peki, önümüzdeki yüzyılda dünya nasıl olacaktır?

İki düzenin çatışmasının tarihe karışması, demokratik ve serbest piyasa düşüncelerinin egemen duruma gelerek yaygınlaşması öyle bir dünyanın kurulmasına hizmet etmeli ki, burada tüm devletlerin çıkarları dikkate alınmalı ve gerçek eşit ortaklıklar kurulmalıdır. Fakat uluslararası durumdaki gelişmelerin incelenmesi, rekabet kalıp yargılarının hala mevcut olduğu yönünde acı gerçeği ortaya koyuyor. Biz çok zor bir dönemde yaşıyoruz, doğru olmayan bir adım ortamı altüst edebilir ve geçmişe trajik bir dönüşe neden olabilir. Adil ve güvenli bir uluslararası kural yapmak için zor bir yoldan geçmek gerekecek ve biz hepimiz bu amaca ulaşmak için çalışmalıyız.

Dünyadakı gelişmelerin şimdiki aşamasının temel eğilimi küreselleşmedir. Bu karışık ve kesin olmayan bu sürecin geleceğe yönelik perspektifleri bizim hepimizi kaygılandırıyor. Küreselleşme devletlerin kararlı bir şekilde gelişmesine, toprak bütünlüğünün ve yönetimde istikrarın sağlanmasına, ekonomik ilişkilerde ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına, halkların refahının artmasına katkıda bulunması gerekir. Uluslararası hukuk ilkeleri ve normlarının üstünlüğü, değişikliklerin evrimsel özelliği, ortaklık ve çok gelişmiş devletlerin az gelişmiş devletlere yardımı, karşılıklı güven ve tüm insanlara özgü değerlere bağlılığın yanı sıra, ulu-

sal farklılıkların da kabulü bu sürecin belirleyici yönlerini teşkil etmelidir. Demokratik gelişimin etkinliği onun rengarek olmasındadır.

Azerbaycan küreselleşmenin pozitif anlamda gelişmesine kendi katkılarını yapıyor. Benim ülkem dünya çapında jeostratejik önem taşıyan coğrafi konumu, rezervleri ve potansiyelinden yararlanarak, Doğu ile Batı arasında, zengin tarihsel geçmişten başlayan ve geleceğe yön alan köprü rolünü etkin bir biçimde gerçekleştiriyor. Biz büyük İpek Yolunun restorasyonu, Avrupa-Kafkasya-Asya ulaşım koridorunun oluşturulması ve Hazar havzasının hidrokarbon rezervlerinin üretimi ve dünya pazarlarına taşınması için çok büyük çabalar harcıyoruz. Bu projelerin dünyanın birkaç bölgesinde bulunan devletlerin özgür ve tam gelişmesi açısından kritik bir önemi vardır, bunlar uluslarötesi işbirliğine ivme kazandıracak ve küresel ortamın gelişmesi üzerinde belirleyici bir etki yapacaktır.

Fakat dışarıdan gelen tehlikeler ve bunların iç sorunları, baskılara maruz kalma ve nüfuz alanları mücadelesine sürüklenmesi henüz tam olgunlaşmamış genç demokrasilere kendi halklarının menfaatleri ve istekleriyle uyumlu çizgileri özgür bir biçimde yaşama geçirmeye, devletini güçlendirmeye ve geliştirmeye, sivil yapılanma çalışmalarını gerçekleştirmeye fırsat tanımıyor. Var oldukları ilk günden itibaren onlar kendi bağımsızlığı, egemenliği ve toprak bütünlüğü yolunda kıyasıya bir mücadeleye girişmek zorunda kalmışlar.

Saldırılardan, toprak işgallerinden ve etnik temizlemelerden, saldırgan bölücülük ve terörden acı çeken devletler, tamamen haklı olarak, adil barış ve güvenliğin sağlanması ve BM Tüzüğü ilkelerinin savunulması için Birleşmiş Milletler'in en yüksek düzeyde etkin önlemleri alacağını ümit ediyorlar.

Ne yazık ki, Güney Kafkasya söz konusu sorunların, tehditlerin ve tehlikelerin net olarak gözlemlendiği bir bölgeye dönüştü. Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik saldırısı -milyonlarca kişiye çok sayıda felaketler getirmiş olan saldırı- Güney Kafkasya'daki ortamın istikarını bozan temel unsur oldu.

Bu saldırı sırasında Ermenistan silahlı kuvvetleri Azerbaycan topraklarının % 20'sini işgal etmiş, etnik temizleme uygulamış ve bir milyon Azerbaycanlıyı kendi yerlerinden yurtlarından zorla sürmüşler. Bununla ilgili olarak BM Güvenlik Konseyi aldığı dört kararda Azerbaycan Cumhuriyeti'nin egemenliği, toprak bütünlüğü ve sınırların dokunulmazlığını kesin bir dille onaylamış ve Ermenistan silahlı kuvvetlerinin işgal altında tuttukları Azerbaycan topraklarından derhal, kayıtsız ve şartsız çekilmesi talebinde bulunmuştur. Fakat Güvenlik Konseyi'nin kararları 1993 yılından bu yana hala kâğıt üzerinde kalmaktadır.

1992 yılından bu yana Ermenistan-Azerbaycan sorununun giderilmesi konusuyla AGİT ilgileniyor, ama o, çalışmalarında başarılı olamadı. Azerbaycan ve Ermenistan cumhurbaşkanlarının ikili görüşmeleri devam ediyor, fakat bunlar da henüz bir sonuç vermemiştir. Altı seneyi aşkın bir zamandır biz ateşkese uyuyoruz, fakat bu, sorunu çözmemektedir. Ben, BM Güvenlik Konseyi kararlarının yerine getirilmesi için bütün gerekli önlemlerin alınması için Birleşmiş Milletler'e çağrıda bulunuyorum.

Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığını çözmeden ve diğer anlaşmazlıkları gidermeden, yabancı baskı unsurlarına, bunun yanı sıra yabancı askeri kuvvetlerin faaliyetine son vermeden bölgede barışı ve güvenliği sağlamak mümkün değildir.

Güney Kafkasya bölgesine siyasi bütünlük ve

tarafsızlık statüsü verilmesi Güney Kafkasya devletlerinin normal karşılıklı ilişkiler kurmasına ve onların dünya ekonomi sistemi ile uyumlu entegrasyonunun sağlanmasına olanak tanıyacaktır.

Sekiz seneden bu yana feci koşullarda yaşayan Azerbaycan mülteci ve sığınmacılarına yapılan yardımdan dolayı BM bünyesindeki örgütlere ve insani yardım yapan ülkelere şükranlarımı sunuyorum. Biz bu kişiler kendi yaşadıkları yerlere geri dönünceye kadar çok büyük önem arz eden bu insani yardımın yapılmasına ve arttırılmasına yoğun ihtiyaç duyuyoruz.

Birleşmiş Milletler'e dünyanın kaderi konusunda çok büyük sorumluluk düşüyor, biz kendisine ümitler bağlıyoruz. Ciddi ve rasyonel reform örgütün, keza Güvenlik Konseyi'nin etkinliğini artırmalıdır.

Konuşmamın sonunda gezegenimizde barış ve güvenlik için ortak sorumluluk taşıdığımızı vurgulamak ve 21. yüzyıla doğru yol alırken Milenyum Zirvesi'nin sonuçlarının sağlam bir temel oluşturacağı konusunda inancımı ifade etmek istiyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattı projesi ile ilgili anlaşmaların imza töreninde açılış ve kapanış konuşması

17 Ekim 2000

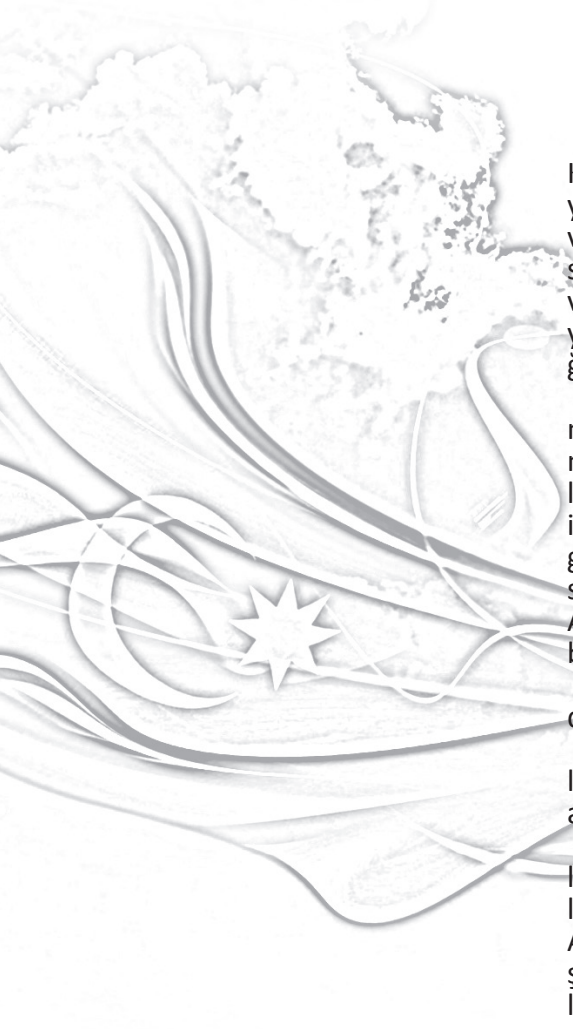

Sayın bayanlar ve baylar!

Yarın 18 Ekim Azerbaycan'ın Bağımsızlığı Hakkında Anayasal Kararın kabul edilmesinin 9. yıldönümüdür. 9 sene önce Anayasa maddesinin onaylanması ile Azerbaycan bağımsızlığına kavuşmuştur ve artık 9 senedir bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmektedir. Ben bu bayram, Azerbaycan'ın bağımsızlık günü vesilesiyle sizleri, tüm halkımızı, vatandaşlarımızı yürekten kutluyorum. Azerbaycan halkına barış, huzur, refah, devletimizin bağımsızlığının sonsuza dek sürmesini diliyorum.

Bugün biz buraya tarihi bir olayla ilgili olarak toplanmış bulunmaktayız. Bilindiği üzere, Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümündeki zengin petrol yataklarının ortak işlenmesi amacıyla Eylül 1994'te dünyanın birçok büyük petrol şirketleri ile ilk anlaşma imzalanmıştır. O dönemden itibaren biz bu anlaşmanın yaşama geçirilmesi için uğraşıyoruz. Böylece, Azerbaycan'ın yeni petrol stratejisi uygulanmaya konmuştur. 1994 yılının Eylül ayında Asrın Anlaşmasının imzalanması Azerbaycan halkının özgürlüğünün, bağımsızlığının bir sonucudur.

Bugün kıvanç duyarak söyleyebiliriz ki, imzalanan bu anlaşma düzenli bir biçimde gerçekleştiriliyor, kendi sonuçlarını veriyor.

İlk anlaşma Hazar Denizi'nin büyük petrol ve doğal gaz olanaklarını dünyaya açtı. Bugüne kadar Azerbaycan'da 20 büyük petrol anlaşması imzalanmıştır.

Asrın Anlaşmasında - Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümündeki Azeri, Çırak yataklarının ve Güneşli yatağının derinliklerde bulunan kısmının ortak işlenmesine ilişkin anlaşmada- Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi'nin 11 yabancı ülkenin petrol şirketleri ile ortak işbirliğini geliştirmesi öngörülüyordu. Bu işbirliği başarıyla uygulanıyor, 1997 yılında Çırak yatağından petrol

çıkarıldı. Söz konusu yataktan elde olunan petrol dünya pazarlarına nakledilyor. Böylece, biz imzaladığımız anlaşmanın fiili sonuçlarını görüyoruz.

Tabii ki, bu tür bir anlaşma gerçekleştirildiğinde büyük hacimde petrol üretimi öngörüldüğü için bu petrolün dünya pazarlarına ihracatının da anlaşmada göz önünde bulundurulması gerekiyordu. Bu yüzden de ilk anlaşma uyarınca üretilen petrolün dünya pazarlarına taşınması için Bakü-Tiflis-Ceyhan dahil olmak üzere çeşitli boru hatlarının inşası öngörülmüştü.

Biz yabancı petrol şirketleri ile beraber işte o dönemlerden, 1994 yılından başlayarak ana ihraç petrol boru hattının- Bakü-Ceyhan hattının -ki sonraları biz onun ismini Bakü-Tiflis-Ceyhan olarak değiştirdik- gerçekleşmesi için çok çalışmalar yaptık.

Bilindiği üzere, bu doğrultuda yaptığımız çalışmalar sırasında çok büyük direnişler, zorluklarla karşı karşıya geldik. Birçok kişi böyle bir ihraç hattının inşasının mümkün olmadığını savunuyordu. Tabiatıyla, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı geçtiğimiz yıllarda tüm uluslararası kamuoyunun dikkatini çekti. Ancak biz, Azerbaycan, Türkiye, Gürcistan devletleri, konsorsiyum üyesi petrol şirketleri Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının çalışmaları ile yoğun olarak ilgilendik, mücadele verdik ve bunu başardık.

Yaptığımız bütün bu çalışmaların doruk noktasını ise Kasım 1999'da AGİT İstanbul Zirvesinde imzalanmış olan anlaşma oluşturuyor. Söz konusu anlaşmaya Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Gürcistan Cumhurbaşkanı, Kazakistan Cumhurbaşkanı imza attılar ve bu anlaşmaya Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Bill Clinton da kendi imzasını koydu.

Böylece, uzun yıllar boyunca yaptığımız çalışmalar böyle bir siyasi belgenin kabulüyle sonuçlandı. Ancak daha sonraki dönemlerden bugüne dek süren aşama da pek kolay olmadı. Nitekim Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının inşası, onun değeri, diğer finansal ve teknik sorunlarla ilgili farklı düşünceler oldu. Bu, farklı görüşler hatta konsorsiyum üyesi şirketler arasında bile vardı. Bu yüzden de bu alanda da çok çalışmaların yapılması gerekiyordu.

Bu çalışmalar Azerbaycan, Türkiye, Gürcistan devletleri ve onların ilgili makamları tarafından yapıldı. Amerika Birleşik Devletleri, ABD yönetimi de bu sürece her zaman destek oldu. Tüm teknik, mali konularda mutabakat sağlandı. Bunların sonucunda Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ve Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi'ne üye şirketler birlikte Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının inşasına ilişkin ticari ve teknik nitelikte anlaşmalar hazırladılar. Bugün biz söz konusu anlaşmaları imzalamak üzere burada toplanmış bulunuyoruz.

Söz konusu anlaşmaların bugün Azerbaycan'da, onun başkenti Bakü'de, yarın Gürcistan'da, Tiflis'te, öbür gün ise Türkiye'de imzalanacağı öngörülüyor. Tabii ki, anlaşmaların imzalanması bu alanda yeni bir aşamayı başlatacaktır. Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının fiilen yapımına başlanacaktır.

Kapanış konuşması

Sayın bayanlar ve baylar, arkadaşlar!

Biz hepimiz bu konuda gerçekten de aynı görüşteyiz, bugün tarihi bir gün yaşıyoruz, tarihi anlar yaşanıyor.

Eylül 1994'de Azerbaycan'da ilk petrol anlaşması imzalandığı sırada biz büyük kıvanç, mutluluk duyuyorduk, bununla ilgili Azerbaycan'ın güzel geleceğini görüyorduk.

Bilindiği üzere, buna kuşkuyla yaklaşan, inan-

mayan, bunu engelleyenler oldu. Azerbaycan'da hem yurtiçinde, hem yurtdışında bu anlaşma bir yandan kıskançlık, öbür yandan hoşnutsuzluk yaratmıştı. Fakat Azerbaycan halkı, herhalde onun büyük çoğunluğu, bu olayı tarihi bir gelişme ve bağımsız ülkemizin geleceği açısından en önemli, en mühim bir çalışma olarak değerlendiriyor.

Bundan sonraki dönem de bizim için kolay olmadı. Biz dışarıdan çok baskılara maruz kaldık. Bir takım ülkelerin basınında, gazetelerde konuya ilişkin çeşitli düşünceler, çoğu zaman karşıt düşünceler yayınlanıyordu. Nitekim yaptığımız bu çalışmalar konusunda hem uluslalarası kamuoyunda, hem Azerbaycan'da kuşku uyandırmak istiyorlardı.

Ülkemizin hem yurt dışında, hem yurt içinde bulunan düşmanları şunu çok iyi anlıyorlardı, bu anlaşma Azerbaycan'ın bağımsızlığının güçlendirilmesi için en önemli olaylardan birisidir. Bu anlaşma imzalandıktan bir gün sonra Azerbaycan'a karşı büyük bir provokasyonun yapılması bir rastlantı değildir. Cumhuriyetimizin Milli Güvenlik Bakanlığı'na ait ceza evinde tutuklu bulunan çok tehlikeli suçlular çeşitli güçlerin yardımıyla oradan kaçırıldılar ve Azerbaycan'da iç istikrarın bozulması için bir takım fırsatlar gelişti. Bir hafta sonra Azerbaycan'da iki devlet adamı, siyaset adamı terör saldırısına uğradılar, öldürüldüler.

Bunların mantıksal devamı niteliğinde, 3-4 Ekim 1994 tarihlerinde Azerbaycan'da darbe girişimi yapıldı. Biz halkımızın, ulusumuzun dayanışması, gücü sonucunda bu girişimi önledik. Ancak Azerbaycan'ın iç ve dış düşmanları ülkemizin böyle bir bağımsız politika izlemesine, bağımsız olarak gelişmesine engel olmaktan vazgeçmiyorlardı.

Söz konusu olaydan altı ay sonra Azerbaycan'da yeniden silahlı darbe girişimi yapıldı. Bu hem dışarıdan yönetiliyordu, hem de içerideki çeteler tarafından düzenlenmişti. Ne yazık ki, günümüzde muhalefette bulunan bazı siyasi partiler de bu darbe girişiminde aktif yer aldı. Biz bu darbe girişiminin de önüne geçtik. Kan döküldü, şehitler verdik, fakat Azerbaycan'ın bağımsızlığına, devlet düzenine karşı gelenleri yok ettik.

Sonraki yıllarda da Azerbaycan'ın önüne birçok zorluklar çıkarıldı. Sizler tüm bunları biliyorsunuz. Bunların hepsinin bir nedeni vardır. Hem dış hem iç düşmanlarımız görüyorlardı ki, Azerbaycan bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürüyor, ülkemizin bağımsızlığı her geçen gün pekiştiriliyor, cumhuriyetimizin yeni devlet petrol stratejisi büyük geleceğin habercisidir. İşte söz konusu kişiler bunların önüne geçmek, Azerbaycan'ı zayıf bir konuma düşürmek ve çeşitli cinayet birimleri tarafından ülkemizi ele geçirmek amacıyla bu tür korkunç yollara başvurdular.

Biz geçen yıllarda fevkalade zor ve sıkıntılı yollardan geçtik, Azerbaycan halkını çok tehlikelerden kurtardık ve ülkemizin bağımsızlığını, devlet düzenini savunduk. Azerbaycan ekonomisini geliştirmek için devlet petrol stratejisini kararlı bir biçimde uyguluyoruz.

Burada, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının yapılmasının da petrol stratejisinin temel unsurlarından biri olduğu söylendi. Tüm provokasyonlar, dışarıdan bize karşı baskılar hiçbir sonuç vermedi. Oysa son yıllarda Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının yapılmasına karşı çeşitli kampanyalar düzenlendi, provokasyon eylemleri yapıldı. Ama bizim irademiz, bağımsız, demokratik Azerbaycan'ın ekonomik, dış siyaseti ve dünyanın büyük devletleri, onların petrol şirketleri ile işbirliği, - tüm bunlar bizim bugüne ulaşmamıza neden oldu.

Böylece, Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattı projesi zor bir yoldan geçti. Bugün

artık herkesin gördüğü gibi biz bu yolu başarıyla kat ettik. Amerika Birleşik Devletleri'nin sürekli desteği sonucunda bizler - Türkiye Cumhuriyeti, Gürcistan, Azerbaycan - bu acılı, zorlu yoldan hep birlikte başarıyla geçtik ve bugün artık son anlaşmalara da imza atıldı.

Şimdi yeni dönem başlıyor. Bugün burada yapılan açıklamalar ve özellikle, David Woodward'ın açıklaması şunu gösteriyor ki, biz çalışmalara başlıyoruz, bu çalışmalarımızı da başarılı bir şekilde gerçekleştirecek ve 2004 senesinde Hazar Denizi'nin petrolü Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattı ile Akdenize nakledilecektir. Biz buna inanıyoruz. Biz hep birlikte, Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan, yabancı petrol şirketleri, onların mensubu oldukları devletler Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğiyle bu projeyi ileride de başarılı bir biçimde yaşama geçireceğiz.

Bizim bu çalışmalarımıza engel olanlara - hem ülke içinde hem ülke dışında- şunu söylemek istiyorum, onlar son yıllarda, son 7 yılda bağımsız Azerbaycan Devleti'nin geçtiği zor, güç, aynı zamanda çok başarılı yolu doğru değerlendirebilsinler ve kendilerine bir ders çıkarsınlar.

Biz tüm bu işleri Azerbaycan ekonomisini geliştirmek için yaptık. Biz tüm bu işleri Azerbaycan halkının refah düzeyini yükseltmek için yaptık. Biz tüm bu işleri Azerbaycan'a parlak bir geleceği sağlamak için yaptık. Biz tüm bu çalışmaları çeşitli devletlerle uzun vadeli işbirliği için yaptık. Bu yüzden de ben inanıyorum ki, bizim tüm bu çalışmalarımız başarıyla gerçekleştirilecektir.

Ben bu belgelerin imzalanması nedeniyle Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi'ni, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi'ni, Azerbaycan devletini, hükümetini, tüm Azerbaycan halkını kutluyorum.

Biz bayrağı Gürcistan'a, daha sonra ise Türkiye'ye devredeceğiz. Ben Sayın Woodward'dan rica ediyorum, lütfen bizim selamlarımızı, benim özel selamlarımı, saygı ve ihtiramımı Gürcistan Cumhurbaşkanı, benim dostum Eduard Şevardnadze'ye ve tüm Gürcü halkına iletiniz.

Bizim selamlarımızı ve iyi dileklerimizi Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'e, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Bülent Ecevit'e, kardeş Türk halkına iletiniz.

Ben hepinizi bir daha kutlar ve hepinize bu çalışmada başarılar dilerim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, yeni yüzyıl ve üçüncü bin yıl dolayısıyla Azerbaycan halkına seslenişi

Bakü, 29 Aralık 2000

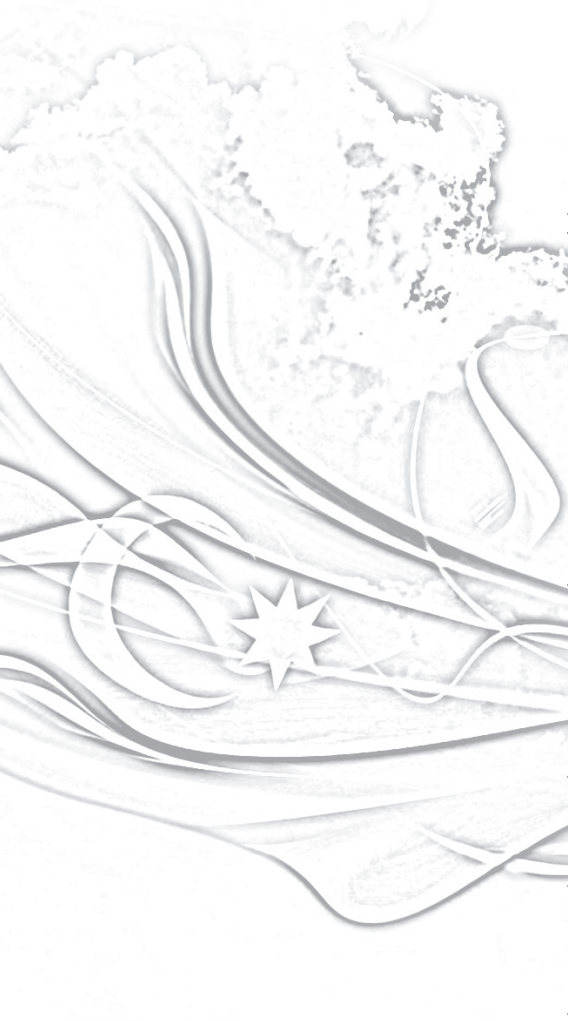

Sayın yurttaşlar!

Değerli bacılar ve kardeşler!

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin vatandaşları!

Yeni bir yılın, yeni yüzyılın, yeni binyılın eşiğinde sizleri - tüm Azerbaycan halkını, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin her vatandaşını, ülkemizin sınırları dışında ikamet eden tüm soydaşlarımızı bu önemli olay dolayısıyla içtenlikle kutlar, hepinize esenlikler, güzel günler ve mutluluklar dilerim.

Dünyanın her köşesinde yeni bin yılın ve yeni yüzyılın başlaması nedeniyle pek çok konferans, forum ve çeşitli sempozyumlar düzenlenmektedir. Dünya kamuoyunun temsilcileri, farklı ülkelerin resmi ve özel kurumlarını temsil eden kişiler ve ünlü siyaset adamları geçmişe bakarak yeni bin yılın eşiğinde insanlığın karşılaşabileceği sorunları düşünüyor ve gelecek yüzyılda kendi ülkelerini ve tüm dünyayı nasıl gördüklerine ilişkin görüşlerini açıklıyorlar.

Bugünlerde imzaladığım özel kararname ile yeni yılın, yeni yüzyılın, yeni binyılın kutlanması ile ilgili Azerbaycan'da düzenlenecek etkinlikler plânını onayladım. 21. yüzyılın, yeni bin yılın başlangıcında ülkemizin önündeki politik ve sosyo-ekonomik sorunlar bu etkinlikler çerçevesinde, hiç kuşkusuz, geniş bir biçimde ele alınacaktır.

Azerbaycan halkı, tüm insanlıkla birlikte 21. yüzyıla, üçüncü bin yıla büyük umutla giriyor. Yüzyıl sona ermek üzeredir, bunun yanı sıra tarihin iki binyıllık dönemi sona eriyor. Yüzyılların ve binyılların kavuştuğu bu gün tarihin özel bir anıdır. Her insanoğlu gibi Azerbaycan vatandaşları da böyle bir tarihi olayın sadece kendi kaderine, kendi yaşamına tesadüf etmesinden dolayı hiç kuşkusuz, büyük onur ve gurur duymaktadır. İki yüzyıla tanık olma mutluluğu her insana nasip olmaz. Bu, bizim şansımız oldu. Bugün Azerbaycan'da 19. yüzyılda doğmuş pek çok insan yaşıyor. Demek

ki, onlar bu tarihi anda üç yüzyılın tanıkları oluyorlar. Bizim genç kuşağın temsilcileri, elbette özel duygular yaşıyorlar ve 21. yüzyılda Azerbaycan'ın saygın vatandaşları olarak bu tarihi günleri defalarca hatırlayacaklar. Orta kuşağın temsilcileri ise yeni yüzyıla, yeni binyıla 20. yüzyılın birçok gelişmelerinin doğrudan katılımcısı ve tanığı olarak giriyorlar. Böylece, zamanın ve tarihin bu ender anları, aslında, tüm kuşakları bizzat tarihin kendisiyle buluşturuyor.

Bitmek üzere olan yüzyıl, hızlı bilimsel ve teknik ilerlemeyle, dünya savaşlarında dökülmüş kanlarla, imparatorlukların çöküşü ve yeni egemen devletlerin ortaya çıkışıyla, soğuk savaşın yol açtığı gerginlikle, barış, istikrar ve huzur için yapılan ortak çabalarla insanlığın hafızasında kalacaktır.

Dünyadaki gelişmenin şimdiki aşamada ana doğrultuları kültürel uyum ve küreselleşmedir. İnsanlık, 20. yüzyılı bilimsel gelişimdeki başarıların uyandırdığı çok renkli umutlarla karşılamış olsa da, küreselleşme süreci çoğu zaman pek bir iyimserlik aşılamadı. Farklı şekillerde değerlendirilen bu karmaşık sürecin yansımaları hepimizi düşündürüyor. Küreselleşme, devletlerin istikrarlı gelişimine, bütünlüğüne ve yönetim sistemlerinde istikrarın sağlanmasına, ekonomik ilişkilerde ayrımcılığın bertaraf edilmesine, halkların refahının artmasına katkıda bulunmalıdır. Hiç kuşkusuz, uluslararası hukuk ilke ve kurallarının üstünlüğü, değişikliklerin evrimsel niteliği, karşılıklı güven ve insani değerlere bağlılıkla birlikte, her ülkenin kendine özgü milli özelliklerinin de göz önüne alınması bu sürecin belirleyici doğrultuları olmalıdır. Tabii ki, küreselleşmenin birçok ülkelerde yol açtığı sorunlar bizi de ilgilendiriyor.

Azerbaycan da bir taraftan küreselleşmeye katkı sağlıyor. Ülkemiz dünya ölçeğinde jeostratejik önem arz eden elverişli coğrafi konumundan, zengin doğal kaynaklarından ve büyük potansiyelinden yararlanarak, Doğu ve Batı arasında oynadığı köprü rolünü etkili şekilde yerine getirme gücüne sahiptir. Azerbaycan, Büyük İpek Yolunun canlandırılması, Avrupa-Kafkasya-Asya ulaştırma koridorunun inşası ve Hazar havzasının hidrokarbon kaynaklarının üretimi ve dünya pazarlarına nakli için çabalar gösteriyor. Dünyanın birçok devletinin çok yönlü gelişimi açısından bu projeler kritik önem taşıyor. Bunlar verimli uluslararası işbirliğine de hız kazandıracak ve küresel gelişmeyi olumlu yönde etkileyecektir. Öte yandan Azerbaycan, hâlâ çağdaş teknolojilerin benimsenmesi ve yaygın kullanımında birçok sıkıntıya katlanıyor. İnsanlığın bulunduğu çağdaş gelişme aşamasında kendimize uygun yeri bulmak için zamana ayak uydurmamız, önümüzdeki birçok ciddi sorunları çözmemiz, büyük hedeflerimizle uyumlu programları gerçekleştirmemiz gerekir.

Azerbaycan Cumhuriyeti, artık dünya topluluğunun ayrılmaz bir parçasıdır. Devletimiz bağımsızlığını kazandıktan sonra kısa sürede Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü, İslam Konferansı Örgütü, Bağımsız Devletler Topluluğu, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Ekonomik İşbirliği Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası, Asya Kalkınma Bankası'na üye olmuş, Parlamentolararası Birlik, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği, Avrupa Parlamentosu, NATO ve diğer uluslararası kuruluşlarla karşılıklı yarara dayalı ilişkiler kurmuştur.

20. yüzyılda Azerbaycan halkının en büyük başarısı, hiç kuşkusuz bağımsız Azerbaycan devletinin kurulmasıdır. Kendi bağımsızlığına yeniden kavuşan Azerbaycan demokratik, laik hukuk devletinin sağlam temelini atmıştır. Bu süre içinde Azerbaycan halkı kendi bağımsız devletinin Anayasasını kabul etmiş, kanunlarını, güçler ayrılığı

ilkelerini, hukuk kurallarını dünya standartları ile uyumlu hale getirerek diğer devletlerle her türlü işbirliğine hazır olduğunu göstermiştir. Bu yıllarda hayatımızın tüm alanlarını kapsayacak radikal dönüşümler ve köklü reformlar yapılmıştır. Azerbaycan kendi milli petrol stratejisi ve konseptini uygulamaya koymuş, yabancı devletlerin önde gelen petrol şirketleri ile anlaşmalar yaparak dünya ekonomisi ile bütünleşmeyi başarmıştır.

Bugün biz bağımsızlığın elde edilmesi, sürdürülmesi yolunda büyük hizmetleri bulunan şahsiyetlerin, istiklalimiz uğruna şehit olan Azerbaycan evlatlarının aziz hatırasını derin saygıyla anıyoruz. Bu önemli günde Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kurucularının ruhu önünde, Bolşevik terörünün, baskıların, toplu sürgünlerin, soykırımların, Kanlı Ocak trajedisi kurbanlarının ve Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü uğruna şehit düşmüş tüm vatandaşlarımızın anısı önünde eğiliyor, kendilerine Allah'tan rahmet diliyoruz.

Bitmek üzere olan 20. yüzyıl, Azerbaycan halkının kaderinde önemli rol oynayan bir dönem olmuştur. Bazı politikacılar 20. yüzyılı petrol yüzyılı olarak tanımlarlar. Gerçekten de, bu yüzyılda petrolün dünya politikasında ve ekonomisinde oynadığı benzersiz rol inkâr edilemez. Bilhassa Azerbaycan'ın dünyadaki petrol merkezlerinden birine dönüşmesi bize birçok halkların uzun yüzyıllar boyunca ulaştığı zirvelere kısa sürede erişme olanağını sunmuştur.

İnsanlığın hayatında paha biçilmez rol oynayan petrol, Odlar Ülkesi olarak bilinen Azerbaycan'ın eski dönemlerden beri en önemli zenginliklerinden biri oldu. Petrolün yaygın kullanımı dünyada bilimin, teknolojinin, ekonominin, özellikle sanayi üretimin hızla gelişmesine yoğun bir ivme vererek, insan yaşamında köklü değişimin ortaya çıkmasına neden oldu. Tarihe "Yakıt dönemi" olarak geçen 19. yüzyılın sonu - 20. yüzyılın başlarında petrolden elde edilen bu ürün ışık kaynağı oldu. Daha sonraları gaz ve elektrikle aydınlatma yöntemleri ortaya çıksa da, yakıt uzun yıllar başlıca aydınlatma ürünü olarak kullanıldı.

İçten yanmalı motorun icat edilmesi petrol kullanımında yeni bir dönem başlattı. 20. yüzyılın başlarından bu yana gelişen "mazot ve benzin çağı", petrolün gemi, lokomotif, otomobil ve benzeri taşıtlarda kullanılması bunun önemini bilhassa artırdı. Birinci dünya savaşı yıllarında ise petrol artık stratejik önem taşıyan bir ürün haline geldi.

20. yüzyıl, insanlık tarihinde birçok önemli olaylarla zengin olmasına rağmen şunu kesin olarak söyleyebiliriz ki, bu yüzyılı nitelendiren, manzarasını belirleyen başlıca unsur, bilimsel ve teknik ilerlemenin görülmedik bir yaygınlık kazanmasıdır. 20. yüzyılda elde edilmiş bütün bilimsel ve teknik başarıların temelinde ise bilhassa petrol bulunmaktadır. Enerji kaynağı, yakıt ürünü olarak petrolün yerine geçecek çeşitli maddeler ve yöntemlerin geliştirilmesi için yapılan araştırmalarda birçok başarılar kazanılmış olsa da, doğanın insanlara verdiği bu son derece yararlı ham maddeye eşdeğerde bir madde henüz bulunabilmiş değildir.

Petrolün bilimsel ve teknik ilerlemede, dünya ekonomisinin gelişmesinde oynadığı büyük rol, 20. yüzyılda petrolü farklı ülkelerin iç ve dış politikasının, uluslararası politikanın etkili faktörlerinden birine, önemli jeopolitik ve jeostratejik etkene dönüştürdü. Petrol kaynakları, petrol pazarları için verilen büyük mücadele dünyada güçler dengesinin oluşmasına, uluslararası politikanın gidişine güçlü etkisini gösterdi. Tarihin şöyle bir üzücü gerçeği de vardır, petrol üreten bazı ülkeler uzun yıllar boyunca bu değerli serveti kendi halklarının refahı ve ilerlemesi için kullanma imkânından yoksun kalmış, büyük devletlerin güçlü baskısı so-

nucunda bağımsız politika yürütme imkânını yitirmişlerdir. Bu ülkelerin halkları kendi doğal kaynaklarının gerçek sahibi olmak için hep mücadele vermiş, bir ölçüde kendi amaçlarına ulaşmışlar.

Azerbaycan halkının da özgürlük ve bağımsızlık savaşında kendi doğal kaynaklarının sahibi olma isteği başlıca amaçlardan biriydi. Bugün Azerbaycan halkının uzun yıllar boyunca kalbinde saklı tuttuğu dileğine ulaştığını, petrol dâhil tüm doğal kaynaklarının sahibi olduğunu ve nasıl değerlendirileceğine kendisinin karar verdiğini gurla söyleyebiliriz.

20. yüzyılda Azerbaycan'ın, Hazar Denizi'nde petrol çıkarma çalışmaları dâhil petrol üretimi alanındaki başarıları takdire değerdir. Dünyada petrol üretimi alanında yapılmış çalışmaların çoğu başlangıcını Azerbaycan'dan aldı. Pek çok sondaj yöntemleri, petrol teknolojileri, denizde petrol çıkarmak için yapılmış olan ender Petrol Taşları şehri Azerbaycan uzmanlarına bu alanda dünyanın en önde yerlerini kazandırdı. Eski SSCB'de yeni oluşan petrol bölgelerinin İkinci Bakü, Üçüncü Bakü olarak isimlendirilmesi bunun açık örneğidir. Ülkemizde petrol üretiminin gelişimi bilimin kimya, petrokimya, jeoloji dallarının, sanayinin ise petrol makineleri yapımı, petrol rafinerisi, boru üretimi, kimya, petrokimya gibi alanlarının gelişmesine ivme kazandırdı. Azerbaycan'da petrolle ilgili alanlarda büyük bilim adamları ve uzmanlar ordusu oluştu.

Önceki kuşakların büyük başarılarını geliştirerek, bağımsız Azerbaycan'ın bugünü ve yarını açısından büyük tarihsel önem arzeden petrol stratejisinin hazırlanması ve uygulanması gelecek kuşaklar için güzel yaşamın temelini attı. 1994 yılında imzalanan ve "Asrın Anlaşması" ismini alan sözleşme ile Azerbaycan'ın 21.yüzyıldaki dinamik gelişme yolu belirlendi. Biz bağımsız Azerbaycan'ın petrol stratejisini kararlılıkla uygulayarak büyük başarılar kazandık. İleride bu başarılar daha da artacaktır. Bugün Azerbaycan, bölgenin jeopolitik merkezine dönüşmüştür. Azerbaycan'ın bölgede ve üke sınırlarının ötesinde etkinliği giderek artıyor. Tabii ki, petrol kendi başına bizim için amaç değildir. Petrol, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının, ekonominin diğer dallarının geliştirilmesi, yeni alanların açılması, halkın refahının artırılması gibi büyük amaçlarımızın başarıyla gerçekleştirilmesi için etkin bir araçtır, elverişli bir kaynaktır. Bizim bu aracı verimli bir şekilde ve amaçlara uygun kullanarak, bu kaynağı gereğince değerlendirerek yakın gelecekte Azerbaycan'ı en yüksek yaşam kalitesine sahip ülkelerden birine dönüştürebileceğimizi kararlılıkla söylemek mümkündür. Aslında yüzyılın son günlerinde biz Asrın Anlaşması'nın, petrol stratejimizin başarılı olduğuna bir kez daha tanık olduk.

Elbette petrol alanında elde edilen başarılar öncelikle Azerbaycan'da mevcut bulunan güçlü insan potansiyeli ile ilgilidir. Azerbaycan halkının entelektüel ve sanatsal potansiyeli özellikle geçtiğimiz yüzyılda, sona ermek üzere olan bin yılda dünya kültürüne birçok maddi ve manevi servetler katması için zemin oluşturdu.

Geçtiğimiz yola dönüp baktığımızda eşsiz bir mirasın mirasçısı olduğumuz anlaşılıyor. Her Azerbaycan vatandaşı bu mirasa layık olmaya çalışmalı, büyük tarihi geçmişi, zengin kültürü, yüksek ahlaki değerleri olan ülkemizin hem geçmişine, hem bugününe, hem geleceğine büyük bir sorumlulukla yaklaşmalıdır.

Azerbaycan'ın kaderi, jeopolitik konumu itibariyle her zaman uygarlıkların kavşağında yer almak oldu ve gerek Batı, gerekse Doğu'nun çok güçlü etkisini hissetti. Bilindiği üzere, Azerbaycan, insanın, insanlığın beşiği olan ender ülkelerden biridir. Burada çok eski çağlarda yaşam var olmuştur ve Azık mağarasında bulunan *azıkant-*

rop, Azerbaycan'ın en eski yaşam yerlerinden biri olduğunu kanıtlamaktadır. Gobustan ve Gemikaya'daki kaya resimleri ve taş resimler, Kür-Araz ve Hocalı uygarlıklarına ait maddi kültür örnekleri, Kurgan kazıları milattan önceki binyıllarda bile Azerbaycan'da gelişmiş uygarlığın mevcut olduğunu kanıtlıyor.

Milattan önce ilk binyılın sonunda, milattan sonra ilk binyılın başlarında farklı kültürler ve dinler Azerbaycan'ı etkisi altına aldı. İşte bunun sonucunda çok eskiden ülkemizde dinlere karşı yüksek hoşgörü, tolerans ortamı oluştu. Grekoromen kültürünün, tüm antik çağ uygarlığının güçlü etkisi altında gelişen bilim, edebiyat ve sanatımız, çok erken dönemlerde kendine özgü biçim ve içerik kazanmaya başladı. Bunun yanı sıra, kuşkusuz bizim zengin kültürümüzün oluşmasında çeşitli dönemlerde hem Zerdüştilik, Yahudilik, Hıristiyanlık, hem de İslam kültürleri etkili oldu. Kervan yollarının güzergâhında bulunması sonucunda büyük İpek Yolunun önemli merkezlerinden biri olan Azerbaycan, farklı siyasi görüşlerin, ekonomik ilişkilerin, devlet biçimlerinin etkisine maruz kaldı.

İkinci binyıl tarihi, Azerbaycan halkının dünya kültüründe kendine özgün yapısıyla öne çıkan halklardan biri olduğunu açıkça gösteriyor. Evrensel uygarlığın kopmaz bir parçası olarak Azerbaycanlılar, geçen iki bin yıl boyunca dünya kültür hazinesine çok önemli katkılarda bulundular. Bizim ecdatlarımız ilkel insanların kültür alanında elde ettiği başarılardan yararlanarak kendine özgü zengin kültürel-manevi miras yarattılar. Hem Azerbaycan topraklarında arkeolojik kazılar sonucunda bulunan anıtlar, hem de günümüze kadar ulaşan sözlü halk edebiyatı ve yazılı edebi mirasımız bunu doğruluyor.

2000 yılında 1300. yıldönümünü törenlerle kutladığımız Kitâb-ı Dede Korkut gibi muhteşem bir destana sahip olmamız, milattan önceki dönemde bile bu topraklarda büyük bir kültürün mevcut olduğunu gösteriyor.

Hayat sevgisi, özgürlük ve bağımsızlık duyguları halkımızın yüzyıllar boyunca yarattığı kültür ve edebiyat örneklerine nüfuz etmiştir. Destanlarımız gibi muhteşem sanat eserleri, dünya uygarlık tarihinde silinmez izler bırakmış Katran Tebrizî, Nizamî-i Gencevî, Efdaleddin Hâkâni, Hatîb Tebrizî, İmadeddin Nesîmi, Muhammed Fuzûli ve benzeri ünlü seçkin isimlerin çalışmaları beşeri düşüncelerin anlatımına, hakkın, adaletin, hümanizm düşüncelerinin yerleşmesine hizmet etmiştir. Safiyeddin Urmevî, Ecemi Nahçıvani, Sultan Muhammed Tebrizî'nin dünya kültür hazinesine sağladıkları katkılar sanatseverleri şimdi bile hayran bırakmaktadır.

Halkımızın dünya bilimine yaptığı katkılarla gurur duymaya hakkı vardır. Nasreddin Tûsi, Ebulhesen Behmenyar, Şihabeddin Sühreverdî ve diğer düşünürlerin isimleri bilim dünyasınca iyi bilinmektedir. Doğu'da, keza Azerbaycan'da yaşanan uyanış, dünya kültür tarihinin en parlak sayfalarından biridir. Bu uyanış, Azerbaycan halkının yaşamın değişik alanlarında kazandığı büyük başarıların mantıksal sonucuydu.

Cavanşir ve Babek gibi komutanların kahramanlıkları büyük yurtseverlik ekolünü oluşturarak Vatanın bütünlüğünün, halkın birlik ve beraberliğinin simgesi haline gelmiştir. Muhammet Cihan Pehlivan, Kızıl Arslan, Uzun Hasan, Şah İsmail Hatayî ve diğer devlet adamlarımızın hayatı ve çalışmaları halkımızın yurt sevgisi ve devlet geleneği duygularını daha da geliştirmiş, bunu hayatın en önemli, en yüce amacına dönüştürmüştür.

Tarihsel süreç içerisinde 1813 ve 1828 yıllarında imzalanmış olan Gülistan ve Türkmençay Antlaşmaları, Azerbaycan'ın tarihi topraklarını böldü,

halkımızı ikiye ayırdı. Bugün bütün dünyaya dağılmış olan Azerbaycanlıların bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'ni kendi vatanları olarak gördüklerini, millî devletin, millî ruhun, millî değerlerin, millî ahlâkın bir mabedi olarak ona çok değer verdiklerini büyük bir inanç ile söylemek mümkündür. Bu, 20.yüzyılda gelişmiş olan Azerbaycancılık düşüncelerinin yaygınlık kazanmasının mantıksal sonucudur.

Bağımsız devlet kurma azmi de dâhil 20.yüzyılda kazandığımız başarıların köklerini uzak ve yakın tarihimizde, özellikle 19.yüzyılda şekillenmiş ve gelişmiş ideolojik akımlarda aramak gerekir. Bu akımlar bir yandan bazı seçkin şahsiyetlerin, Abaskulu Ağa Bakıhanov ve Mirza Kazım Bey gibi ender kişilerin çok başarılı çalışmalarına yansımış, öte yandan doğrudan milli aydınlanma hareketi düşüncelerinin gerçekleşmesi ile ilgili olmuştur. Özellikle bu dönemde Azerbaycan'da demokratik basın, anadilinde okul, modern tiyatrolar kurulmuş ve bunlar milli bilincin oluşmasına önemli katkıda bulunmuşlardır.

1872 yılında Çarlık hükümetinin kararı üzerine iltizam sistemi ortadan kalktıktan sonra petrol endüstrisinin gelişmesi için yollar açıldı. Bunun üzerine Bakü'ye yoğun yabancı sermaye akımı başlandı. 1883 yılında Kafkasötesi demiryolu hattı döşendikten sonra Rusya ve diğer Avrupa ülkeleri ile ticaret hacmi arttı. Bakü, yerli ve yabancı sermaye aracılığı ile büyük bir hızla kapitalistleştirildi. 1896 ve 1906 yılları arasında Bakü-Batum petrol boru hattının yapılması bilhassa anlamlı bir gelişme oldu. Bundan sonra Bakü petrolü deniz ve demir yolu aracılığıyla Rusya ve dünya pazarlarına ulaştırıldı. Bakü'nün bir yandan Kuzey Kafkasya ve Rusya ile öbür yandan Tiflis ve Karadeniz kıyılarına bağlanması onun dünya mal dolaşımına katılmasını hızlandırdı. Rusya, özellikle Bakü petrolü sayesinde petrol üretimi bakımından dünyada birinci sıraya yerleşti. 19. yüzyılın sonu- 20.yüzyılın başları dünyada yeni ilişkilerin kurulduğu bir dönem olarak Azerbaycan halkının hayatının tüm alanlarında etkisini gösterdi.

Bu dönemin sosyal süreçleri büyük sanayi kentine dönüşmüş Bakü'yü, tüm Kafkasya'nın ekonomik merkezi yaptı. Ekonomik kalkınma nedeniyle bu dönemde eğitim, bilim, sanat ve edebiyat dallarında büyük bir canlılık başlandı. Bakü, Gence, Nahçıvan, Şuşa, Şeki, Salyan ve diğer şehirlerde yeni türden kent ve ilçe okulları açıldı. *Gori Öğretmen Okulu'nun* mezunlarından olan Celil Memedguluzade, Süleyman Sani Ahundov, Üzeyir Bey Hacıbeyov, Habip Bey Mahmutbeyov, Reşit Bey Efendiyev, Firudun Bey Köçerli gibi seçkin eğitimciler eğitimde yapılan reformlara büyük ivme kazandırdılar. Yeni eğitim biçiminin ilerici niteliğini anlayanlar *Usul-i cedid* okullarını açmaya çalışıyorlardı. Şamahı'da Seyid Ezim Şirvani, Şuşa'da Mir Möhsün Nevvab, Lenkeran'da Mirze İsmayıl Gasir, İrevan'da Mirze Kazım Askerzade geleneksel eğitim ve öğretim biçiminden vazgeçerek, yeni tekniklerle ders yapıyorlardı. Bu okullarda geleneksel derslerin yanı sıra tarih, Rusça, coğrafya ve doğa bilimleri de okutuluyordu. 80'li yıllardan başlayarak *Rus-Tatar Okulu* ismi ile bilinen dört yıllık ilkokullar açıldı. Yeni tür okulların sayısı giderek artıyordu. 1896 yılında Bakü'de Hacı Zeynelabidin Tağıyev'in himayesinde kurulan *Kızlar Okulu*, Azerbaycan kadınlarının eğitiminde istisnai bir rol oynamıştır.

Aydınlatma Hareketinin yaygınlık kazanması Azerbaycan'dan yurtdışında eğitim almaya gidenlerin sayısının giderek artmasına yol açtı. Yurtdışında yüksek öğrenim gördükten sonra vatana dönen aydınlar Azerbaycan'da eğitim çalışmalarını destekleyen güçleri örgütlediler, milli basın ve milli tiyatronun kurulması için zemin hazırladılar.

Bakü'nün gelişmesi, nüfusun artması, aydınla-

rın yetişmesi, iletişim coğrafyasının genişlemesi milli basının oluşması gereksinimini ortaya çıkardı. Bunun ilk farkına varan seçkin eğitimci Hasan Bey Zerdabi bu yönde amaçlı bir çalışma yaptı. 22 Temmuz 1875 tarihinde *Ekinci Gazetesi'nin* ilk sayısı çıktı ve böylece Azerbaycan basınının temeli atıldı. Celil Memmedguluzade'nin girişimi üzerine ve önderliği altında yayına başlayan *Molla Nesreddin Dergisi* sadece Azerbaycan'ın değil, tüm Doğu'nun basın tarihinde kendine özgü bir ekolün temelini attı. Bu, Azerbaycan'da milli basının şekillenip doğal bir gelişme seyri izlediğinin habercisiydi.

Bu dönemde en büyük kültürel başarılardan biri de milli tiyatronun ortaya çıkışıdır. Bilindiği üzere, Mirze Feteli Ahundov'un komedileri daha 1850 yıllarında Petersburg ve Tiflis'te sahnelendi. 1873 yılında Hasan Bey Zerdabi ile Necef Bey Vezirov birlikte milli Azerbaycan tiyatrosunun temelini attılar. Bakü'de Azerbaycanlı öğrencilerden oluşan oyuncu topluluğunun yardımıyla Mirze Feteli Ahundov'un komedileri sahneye kondu. İlk oyun *Lenkeran Hanı'nın Veziri*, diğeri *Hacı Gara* oldu. Bakü'de oyundan sonra 1870 yıllarının ikinci yarısında Guba ve Şeki'de Azerbaycan dilinde tiyatro oyunları sahnelendi. Tiyatro oyunlarının sunulmasında *Gori Öğretmen Okulu* mezunlarının aktif rol oynamaları dikkate değer bir unsurdur. 1879 yılında Şeki'de Raşit Bey Efendiyev, 1882 yılında Şuşa'da Yusuf Bey Melikhaknazarov, 1883 yılında Nahçıvan'da Muhammettağı Sıtkı amatör oyuncuların yardımıyla Ahundov'un komedilerini sahneye koymuşlardır.

19. yüzyılın sonları-20.yüzyılın başları, Azerbaycan Tiyatrosu'nun canlanma dönemi oldu. 1908 yılında büyük Azerbaycan bestecisi Üzeyir Hacibeyov'un *Leyli ila Mecnun* operasının ilk gösterimi yapıldı, böylece Azerbaycan'da ve tüm Doğu'da opera sanatının temeli atıldı. Müslüm Magomayev'in 1916 yılında yazdığı *Şah İsmayıl* operası da Azerbaycan sahnesindeki tarihi yerini aldı. Üzeyir Hacıbeyov, hem besteci hem tiyatro yazarı olarak 1909 ve 1913 yılları arasında yazdığı müzikal komedilerle Azerbaycan tiyatrosuna *operet* türünü getirdi.

O dönemde William Shakespeare, Friedrich Schiller, Nikolay Gogol ve Lev Tolstoy'un eserleri Azerbaycan dilinde sahneleniyordu, bu ise Azerbaycan dram sanatının gelişmesini etkiliyordu. Mirze Feteli Ahundov ile temeli atılan edebi ekol, Azerbaycan oyun yazarlarının eserlerinde yüzyılın en güçlü ve öncü edebi akımına dönüştü, edebiyatta demokratik düşünceler giderek yaygınlaşmaya başladı. Bu akım 20. yüzyıl edebiyat, kültür ve politika alanında dev isimlerin ortaya çıkması için zemin hazırladı.

Yeni dönem edebiyatının oluşmasında Necef Bey Vezirov, Abdürrahim Bey Hakverdiyev, Mirze Elekber Sabir, Süleyman Sani Ahundov, Üzeyir Bey Hacıbeyov, Neriman Nerimanov, Haşım Bey Vezirov, Celil Memmedguluzade, Abbas Sehhet, Muhammet Hadi, Abdulla Şaik, Elibey Hüseyinzade, Ahmet Ağaoğlu, Ahmet Cevat, Hüseyin Cavit ve diğerlerinin paha biçilmez hizmetleri oldu.

20. yüzyıla giren Azerbaycan kültür, eğitim ve milli basın dâhil olmak üzere birçok alanlarda son derece önemli başarılar kazandı. Öncelikle Azerbaycan'da çağdaş burjuva kesimi oluşmuş ülkenin sosyal yaşamında önemli rol oynamaya başlamıştı. Bu dönemde Azerbaycan aydınlarının farklı alanlarda yaptığı çalışmalar milli uyanış ve milli ruhun yerleşmesi süreçlerine hizmet ediyordu. Nitekim 19. yüzyıldan başlanan karmaşık sosyo-politik süreçlerin seyri Azerbaycan toplumunda köklü dönüşümlere neden oldu, yeni ortamda yetişen seçkin toplum ve politika adamlarımız yüzyılın çağrı ve taleplerine ayak uydurmayı başardılar. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurul-

ması için uygun zemin oluştu. Bu dönem 20.yüzyıl Azerbaycan Tarihinin Birinci Aşaması olarak tanımlanabilir.

Azerbaycan için İKİNCİ AŞAMA, Çarlık Rusyası'nın çökmesinin ardından ülkemizin ilk defa bağımsızlığını kazandığı dönemdir.

Aynı dönemde kurulmuş olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kısa sürede gerçekleştirdiği önemli dönüşümler sonucunda bir devletin tüm unsurlarına - parlamento, hükümet, ordu ve para birimine-sahip bulunan bağımsız, egemen bir devlete dönüştü. O, devlet yapısının tüm unsurları ve ilkeleri bakımından Doğuda ilk demokratik cumhuriyet oldu. Azerbaycan Milli Konseyi'nin kabul ettiği tarihi Bildiri yeni kurulan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin iç ve dış politikasının başlıca ilkelerini tüm dünyaya duyurdu. Bildiride belirtilen ilkeler - Azerbaycan halkının kendi kaderini tayin etme, bireylerin eşitliğine saygı, tüm dış devletlerle ve komşu halklarla barış ve huzur içinde yaşama, birbirinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi ilkeleri uluslararası alanda Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin nüfuzunu artırdı. Ocak 1920'de Azerbaycan devletinin bağımsızlığı fiilen tanındı.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti, güç ve karışık bir sosyo-politik ortamda toplam 23 ay faaliyet göstermesine rağmen, halkımızın tarihinin en parlak sayfalarından biri olarak sonraki kuşakların hafızasında hep kalacaktır. O, demokratik devletin kurulması, ekonomi, kültür, eğitim, sağlık, askeri yapılanma alanlarında attığı önemli adımları tamamlayamasa da, kısa süre zarfında yaptığı etkinlikler halkımızın tarihinde silinmez iz bırakmış, milli devlet geleneklerimizin yeniden canlandırılması çalışmasında büyük rol oynamıştır. En önemlisi Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kısa bir süre yaşasa da, halkımızda özgürlük, bağımsızlık düşüncelerini daha da güçlendirmiş oldu. Bu cumhuriyetin kurulmasında olağanüstü hizmetleri bulunan Mehmet Emin Resulzade, Alimerdan Bey Topçubaşov, Feteli Han Hoyski, Hasan Bey Ağayev, Nesib Bey Usubbeyov, Mehti Bey Hacınski, Mehmet Yusif Caferov, Hudadat Bey Refibeyov, Ekber Ağa Şeyhülislamov, Teymur Bey Makinski, Samet Bey Mehmandarov, Ali Ağa Şıhlinski, Sultan Mecit Ganizade, Halil Bey Hasmemedov, Ahmet Bey Pepinov, Şefi Bey Rüstembeyov gibi önemli toplum adamlarının hatırasını kadirbilir Azerbaycan halkı bugün de büyük saygıyla anmaktadır.

Yüzyılın sonunda kendi bağımsızlığını yeniden kazanan Azerbaycan Cumhuriyeti, Halk Cumhuriyeti'nin mirasçısı olarak Üzeyir Hacıbeyov'un ve Ahmet Cevat'ın yaptıkları milli marşa, Halk Cumhuriyeti'nin üç renkli bayrağına ve armasına tekrar kavuştu. Bu devlet sembolleri bugün de her Azerbaycan vatandaşı için son derece değerlidir.

ÜÇÜNCÜ AŞAMA 1920 yılının nisan ayında başlıyor. Azerbaycan, Sovyet iktidarı kurulduktan sonra da bağımsızlığını korudu, 30 Nisan'da Rusya ile Azerbaycan arasında askeri ve ekonomik anlaşma imzalandı. Azerbaycan'da Rusya Konsolosluğu dâhil çeşitli yabancı ülke temsilcilikleri faaliyet gösteriyordu. Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün korunması doğrultusunda yapılan çalışmalar, Moskova ve Kars Anlaşmaları, Cenova Konferansı Azerbaycan'ın bu dönemde izlediği başarılı politikanın unsurlarından biri olarak kabul edilebilir. 1920 yılında Bakü'de Doğu halklarının ilk kongresi yapıldı. Bolşevikler Doğu ülkelerinin yeni devrimci dönüşümler konusunda pek hevesli olmadıklarını gördükten sonra, kendi siyasi amaçları uğruna Azerbaycan'ın bağımsızlığının devamı düşüncesinden vazgeçtiler. 1921 yılında Kafkasötesi Federasyonu'nun kurulması bağımsızlığın kaybedilmesi yolunda atılan ilk adım

oldu. 30 Aralık 1922 tarihinde SSCB'nin kurulması ile Azerbaycan'ın bağımsızlığı sona erdi. Bayrak, arma, marş ve anayasa dâhil bir dizi devlet sembollerini korumasına rağmen Azerbaycan, birçok konularda uluslararası hukuk süjesi olma ehliyetini kaybetti.

1922-1991 yılları, Azerbaycan'da Sovyet iktidarının kurulması ve 70 sene boyunca Azerbaycan'ın Sovyet iktidarı, Sovyet devleti bünyesinde yaşadığı dönemi kapsamaktadır. Bu yıllarda Azerbaycan'da çok zengin ekonomik ve entelektüel bir potansiyel oluştu. Bu potansiyeli nitelendirmek için bazı olguları inceleyelim.

20-30'lu yıllarda Azerbaycan halkının kahramanca çalışmaları sonucu petrol endüstrisinde büyük gelişme sağlandı, yeni sanayi dalları ortaya çıktı, elektrik santralleri inşa edildi, sulama kanalları yapıldı, tarım gelişti. Azerbaycan genelinde okuma yazma seferberliği başladı, orta öğretim okulları, hastane ve poliklinikler, üniversite ve meslek okulları, bilimsel araştırma, kültür ve eğitim kurumlarının sayısı önemli düzeyde arttı.

1937 yılında Azerbaycan SSC, Anayasasını kabul etti ve kültürel devrim bayrağı altında yaygın eğitim programlarını gerçekleştirildi. Eğitimde reformlar uygulandı. İkinci dünya savaşı öncesinde Azerbaycan'da dört binin üstünde ilköğretim okulu, 16 üniversite vardı. 1938 yılında SSCB Bilimler Akademisi'nin Azerbaycan şubesi açıldı, Azerbaycan'da tiyatro ağı oluştu. Artık 1940 yılında ülkede 18 tiyatro faaliyet gösteriyordu. 1937 yılında Üzeyir Hacıbeyov'un yazdığı *Köroğlu Operası* Azerbaycan kültüründe büyük bir olay oldu. Tüm bu başarıların yanı sıra, 1937-1938 yıllarındaki baskılar Azerbaycan bilimine ve kültürüne büyük zarar verdi. Baskı yıllarında 50 bini aşkın kişi kurşuna dizildi, 100 bini aşkın kişi Sibirya ve Kazakistan'a sürgüne gönderildi. Hüseyin Cavit, Mikayıl Müşfik, Tağı Şahbazi, Salman Mümtaz gibi seçkin kişiler katledildi.

İkinci Dünya Savaşı yılları, insanlığın 20. yüzyılda karşılaştığı en zor ve korkunç bir dönem oldu. İtalya ve Almanya'da ortaya çıkan faşizm hareketi sadece bu ülke halklarının değil, tüm insanlığın yaşamını büyük tehlikeye attı. Faşizm ideolojisi kısa süre zarfında birçok ülkelerin ekonomik olanaklarını kullanarak gerçek bir yıkıcı güce dönüştü, dünya, ölüm kalım ikilemi ile karşı karşıya kaldı. 20. yüzyılın en önemli derslerinden biri de şu oldu ki, dünya devletleri aralarındaki siyasi, ideolojik, ekonomik farklılıklara rağmen, bu ortak tehlike karşısında birlikte çaba göstermenin gerekliliğinin bilincine varabildiler.

Böylece, dünya halklarının güçlü antifaşist birliği oluştu. Yalnız bunun sayesinde, antifaşist güçlerinin özverisi sonucunda insanlığı bu büyük tehlikeden, acı faciadan kurtarmak mümkün oldu. Biz dünyanın kaderini belirleyecek bu önemli sorununun çözümünde -faşizme karşı zaferde- Azerbaycan halkının da büyük bir katkısının olmasından gurur duyuyoruz.

Azerbaycan halkı, İkinci Dünya savaşında hem savaş alanlarında, hem cephe gerisinde gerçek bir kahramanlık ve cesaret sergilemiştir. Savaşın başlamasından kısa bir süre sonra cumhuriyette 87 avcı taburu, 1124 milis birliği oluşturuldu. 1941-1945 yıllarında cumhuriyette 600 bini aşkın genç erkek ve kız savaşa gitti. Azerbaycan tümenleri Kafkasya'dan Berlin'e kadar şanlı bir savaş yolu geçtiler. Azerbaycan'dan 130 kadar kişi Sovyetler Birliği Kahramanı Madalyası, 30 Azerbaycanlı savaşçı ise Şeref Nişanının üç derecesinden üçüne de layık görüldü. 170 binden fazla Azerbaycanlı asker ve subay SSCB'nin nişan ve madalyaları ile ödüllendirildi. İki kez Sovyetler Birliği Kahramanı Hezi Aslanov, Sovyetler Birliği Kahramanları İsrafil Memmedov, Aslan Vezirov, Adil Kuliyev, Ziya Bünyatov, Geray Esedov, Melik Muharremov, Mehti

Hüseyinzade, generaller Mahmut Ebilov, Akim Abasov, Terlan Aliyarbeyov, Hacıbaba Zeynalov ve diğerleri kahramanlıkları ile halkımızın şanlı tarihine yeni sayfalar yazdılar.

Cumhuriyet ekonomisinin savaş şartlarına göre yeniden düzenlenmesi alanında büyük çalışmalar yapıldı. Hafif endüstri, dokuma ve gıda sanayisi tümüyle savaş sanayine yönelik malların üretimine geçti. Kısa süre içinde Bakü, savaşan ordunun önemli cephanelerinden biri oldu. 1942 yılında Bakü'de 130 çeşit silah, teçhizat üretiliyordu. Büyük zorluklara rağmen, petrolcüler özveriyle çalışıyor, cephenin ve ekonominin tüm alanlarının yakıt ihtiyacını karşılıyorlardı. Ordinaryüs Yusuf Memedaliyev'in önderliğinde uçak benzini üretiminin yeni teknolojisi geliştirildi, Azerbaycan'da yüksek oktanlı benzin üretilmeye başlandı. İşte 1941 yılında petrolcülerimizin özverili ve yoğun çabaları sonucunda Azerbaycan'ın tarihinde en büyük miktarda – 23,5 milyon ton petrol üretimi yapıldı ki, bu ise Birlik'te üretilen petrolün yüzde 71,4'ünü oluşturuyordu. Azerbaycan petrolcüleri savaş yıllarında ülkeye 75 milyon ton petrol, 22 milyon ton benzin ve diğer petrol ürünleri sağladılar. Abartısız söylenebilir ki, İkinci Dünya Savaşında Faşizme karşı zaferin elde edilmesinde Bakü petrolü önemli etkenlerden biri oldu. Savaşın yükünün önemli bir bölümünü üstlenmiş Sovyet ordusunun denizde, karada ve havada düşmana karşı zafer kazanmasında Bakü petrolü paha biçilmez bir rol oynamıştır. Sadece şu olguyu belirtmek yeterli olacaktır ki, o dönemde her beş uçak, tank ve otomobilden dördü Bakü petrol yataklarından çıkarılan ve Bakü petrol rafinerilerinde işlenerek elde edilen benzinle çalışıyordu.

İkinci Dünya savaşı şunu bir kez daha apaçık gösterdi ki, Azerbaycan halkı en zorlu sınavlardan yüzünün akıyla çıkmayı bilen, eşsiz cesaret ve kahramanlıklar sergileme gücüne sahip çok metanetli ve yiğit bir halktır.

Savaştan sonraki yıllarda cumhuriyetimiz ekonomi ve kültürde yeni bir gelişme aşamasına girdi. 1948 yılında cumhuriyet sanayisi artık savaştan önceki düzeyin üzerine çıktı, 1960 yılında ise 1940 yılındaki rakamın 2,8 katı üretim yapıldı. Tarım sektöründe toplam üretim hacmi bu yıllarda 2 kat, demiryolu yük taşımacılığı 2,9 kat, tüm finansal yatırımlar 3,8 katı arttı. Bu yıllarda petrol arıtma, kimya ve petrokimya, demir-çelik ve demirdışı metaller, cihaz yapımı ve elektrik makineleri gibi yeni ağır sanayi dalları ortaya çıkmıştı. Enerji endüstrisi ve su işletmelerinin inşası artmış, tarımın maddi ve teknik temeli sağlamlaştırılmıştı. Azerbaycan emekçileri Rusya Federasyonu ve SSCB üyesi diğer cumhuriyetlerin ekonomisinin yeniden yapılanması ve gelişmesine yönelik çalışmalara aktif şekilde katılıyorlardı. Cumhuriyetin bilimadamı ve uzmanları Güney Kafkasya, Tataristan ve Başkurdistan, Batı Sibirya'nın Tümen Bölgesi'nde yeni büyük petrol yataklarının keşfi ve işletilmesine çok değerli katkılarda bulunmuşlardı.

Savaş sonrası beş yıllık dönemlerde Sovyet Azerbaycanı'nın geçtiği tarihi yolun önemini küçümsemeden şunu da belirtmek gerekir ki, 1960'lı yıllarda cumhuriyet ekonomisinin gelişmesinde olumsuzluklar da ortaya çıkmaya başladı. Azerbaycan'ın milli gelirdeki artış hızı, sanayi ve tarım üretiminin hacmi, bilimsel ve teknik başarıların uygulanması bakımından, toplumun işgücü verimliliği bakımından Sovyetler Birliği rakamlarının gerisinde kalıyordu. Ekonomideki yetersizlikler sosyal alanda emekçilerin maddi refahının artırılmasına yönelik sorunların çözümünü olumsuz etkiliyordu.

Bir dizi objektif nedenlerden dolayı uzun süre Azerbaycan'ın sosyo-ekonomik bakımdan geri

kaldığı gözlemleniyordu.

1940 yılına oranla 1965 yılında cumhuriyette gayri safi yurtiçi hâsıla sadece 3,6 kat, sanayi ürünlerinin üretimi 4 kat artmıştı, oysa birlik genelinde bu rakamlar sırasıyla 5,7 ve 7,9 kata ulaşıyordu. Azerbaycan Cumhuriyeti, milli gelir hacmi açısından ülke genelindeki düzeyin 2 kat, anapara kullanımının 1,6 kat, yatırım miktarının 1,7 kat gerisinde kalıyordu. Sanayide tüm üretimin en önemli verimlilik ve sonuç göstergesi olan emek verimliliği birlik genelindeki gelişme temposunun 1,5 kat gerisinde idi.

İnşaat alanında önemli eksiklikler vardı. Sanayi işetmelerinin, konutların, kültürel kamusal tesislerin işletmeye açılması ile ilgili hedefler sürekli başarısızlığa uğruyordu. Genel olarak 60'lı yıllarda ana sermayeler 1 milyar ruble kadar açık vermişti, bu ise 1969 yılının başlarında cumhuriyetin tüm ana sermayelerinin yüzde 10'nu oluşturuyordu. Sanayi dallarının ve sosyal alanın potansiyelinin güçlendirilmesi çalışmasında kaçırılmış fırsatlar Cumhuriyetin 60'lı yıllarda sosyo-ekonomik bakımdan geride kalmasının başlıca nedenleri idi.

Petrol endüstrisi, enerji endüstrisi, demir çelik sanayii, kimya ve petrokimya sanayide çalışmalar aralıklarla yapılıyor, birçok alanların teknik-ekonomik göstergeleri kötüye gidiyordu.

Ulaştırma sektöründe vagonların standarttan fazla boş durmaları, gemilerin yükleme veya boşaltma işinde gecikmeler artmış, demiryolunun taşıma hızı azalmış, onların yük taşıma kapasitesi tam anlamıyla değerlendirilmemişti. Yolcu taşıma işinde de boşluklar artmıştı, bu ise, bilhassa Bakü'de haklı eleştirilere neden oluyordu.

Tarım sektöründe arazi ıslah çalışmalarında ve kıraç toprakların sulanması işinde eksiklikler vardı, tarımdaki makineleşme düşük düzeyde idi. Tarım tekniği kurallarının ihlali yüzünden buğday, pamuk, sebze, üzüm, yaprak çay ve diğer bitkilerin verimi düşüktü.

Üretim güçlerinin dağılımında büyük hatalar yapılmıştı. Büyük tesislerin ve işletmelerin çoğu genellikle Bakü, Sumgayıt kentlerinde inşa ediliyordu, bu ise küçük ve orta şehirlerde insan kaynaklarının verimli kullanım düzeyini azaltıyor, ülke nüfusunun başkente akın etmesine neden oluyor ve burada konutlar ve toplumsal tesislerle ilgili zaten var olan sıkıntıları biraz daha ağırlaştırıyordu.

60'lı yıllarda cumhuriyet ekonomisinin genel olarak derin ve uzun süreli bir krize girmiş olduğu açıkça ortada idi. Bu zorlu durumdan çıkış yolunun bulunması, ekonominin gelişmesi için ilkeler düzeyinde yeni kavramsal yaklaşımların geliştirilmesi, milli ekonomide köklü yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesi, işletmecilik ve ekonomik teşvik işinde yeni yöntemlerin uygulanması gerekirdi.

1969 yılı, Azerbaycan'ın çağdaş tarihinde köklü bir dönüm noktası oldu. Cumhuriyetin dinamik gelişmesi için kapsamlı programların geliştirilmesine yönelik olarak durmak bilmeden çalışmak, eşsiz girişkenlik ve muazzam enerji tüm 1970'li yılların net özellikleri oldu.

1970-1985 yılları, Azerbaycan'ın yapılanma tarihine en parlak sayfalar olarak geçti. Yaşanan dönüşümlerin boyutları, ekonomi ve sosyal alanlarda yapılan köklü yapısal reformların niteliği, halkın maddi refahının niteliksel olarak yeni aşamaya geçişi bakımından Dokuzuncu, Onuncu ve Onbirinci Beş Yıllık Plan dönemleri Azerbaycan'ın yeni tarihinde en önemli yerleri işgal etmektedir. SSCB Hükümeti, Azerbaycan ile ilgili cumhuriyette milli ekonominin her yönden büyümesi ve hızlı gelişmesini öngören beş özel karar kabul etti. Azerbaycan halkı için gerçekten tarihi önem arz eden bu mühim kararlar 1970-1980 yılları arasında ve daha sonraki dönemde ülkenin sosyo-

ekonomik gelişmesinin temel doğrultularıyla ilgili geniş kapsamlı konuları tespit etti.

Kabul edilmiş programın uygulanması yolunda büyük çalışmalar yapmaya başlayan işçi ve kolhozcular, cumhuriyet aydınları ekonomi ve kültürün tüm dallarında halkın artan maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması işinde üstün başarılar elde ettiler. Savaş sonrası dönemde milli ekonominin Dokuzuncu ve Onuncu Beş Yıllık dönemleri için gelişme planları ilk defa zamanından önce tamamlandı.

Azerbaycan'ın egemenliğinin ve ekonomik bağımsızlığının, düzenli bir biçimde yaygınlaşan dış ekonomik ilişkilerin, dünya ekonomisine giderek daha fazla entegre olmasının daha 1970-1985 yılları arasında temeli atılmış milli ekonomik potansiyele dayandığını bugün net olarak söylemek mümkündür.

Sanayi ve tarım ürünlerinin hızla artan üretimi, taahhütlerin zamanından önce ve fazlasıyla yerine getirilmesi, ekonominin tüm alanlarında kalite göstergelerindeki artış 1970-1980 yılları arasında Azerbaycan'ın ne kadar dinamik bir biçimde geliştiğini gösteriyordu. Birlik genelindeki işbölümünde cumhuriyetin payı, bunun yanı sıra Sovyetler Birliği'nin dış ekonomik ilişkilerine katılımı önemli düzeyde artmıştı.

1970 yılına oranla 1985 yılında işgücü verimliliği sanayide 2,1 kat, tarımda 1,8 kat artış göstermişti. Birlik genelindeki rakamlar sırasıyla % 15 ve % 27 idi. Genel olarak milli ekonomide gelirler % 335 artmıştı. Oysa birlik genelindeki ortalama rakamlara göre, kişi başına gelir toplam olarak % 164 artmıştı.

Cumhuriyetin en kritik sorunlarından biri de çalışabilir nüfusun sosyal faaliyete katılımının sağlanması, insan kaynaklarının etkin bir şekilde değerlendirilmesi idi. Bu konuda da büyük dönüşümler yaşandı. Orta ve küçük şehirlerde, köylerde yeni işyerlerinin açılması sonucunda işçi, memur ve kolhozcuların yıllık ortalama sayısı 813 bin kişi veya 1,5 kat artmış ve 1985 yılında 2,36 milyon kişiye ulaşmıştı.

Sanayinin dinamik gelişimini sağlamak için ekonomide yapısal politikanın ilkesel yeni doğrultuları geliştirildi. Bu doğrultular sanayinin öncü ve en gelişmiş alanlarının, öncelikli olarak makine imalat kompleksinde, kimya ve petrokimya endüstrisinde, demirdışı madenler metalürjisinde teknik yenileşme ve yeniden yapılanma süreçlerinin yanı sıra petrol ve doğal gaz üreten, petrol işleme sanayisinin, enerji sektörünün, demir-çelik ve madencilik endüstrisinin genişlemesini kapsıyordu.

Azerbaycan'ın girişimiyle birlik genelinde kabul edilmiş kararlar sonucu bilimsel ve teknik gelişme temelinde cumhuriyetin sanayi sektörünün geliştirilmesi, sanayinin yapısının güçlendirilmesi, büyük ölçekli makine imalat, radyo teknik cihazlar, elektroteknik sanayisi, tezgâh sanayisi ve otomotiv sanayi tesislerinin inşası, faaliyet halindeki fabrikaların yeniden yapılandırılması ve genişletilmesi işinde yeni bir aşamaya geçildi. Sözü geçen kararlar, cumhuriyette sanayi tesisleri dağılımının köklü bir şekilde düzeltilmesinde büyük rol oynadı, şehir ve ilçelerin kapsamlı bir biçimde geliştirilmesi, insan kaynaklarının etkin değerlendirilmesi, halkın refahının artırılması işine katkıda bulundu.

Kabul edilmiş kararda öngörülen büyük ölçekli değişimlerin yapılması birçok tesisin çalışanlarının, bilimsel araştırma enstitülerinin, yapı proje ve inşaat montaj kuruluşlarının, ilgili bakanlıkların ve genel idarelerin büyük yaratıcı çabalarda bulunmasını gerektiriyordu. Bütçe kaynaklı yatırımların yapılması, yurt dışından teknolojik aygıtların alınması için döviz tahsis edilmesi, işletmelerin maddi teknik donatımı için onların birlik

genelindeki önemli inşaatların listesine alınması, personel yetiştirilmesi ve oldukça önemli birçok diğer konu çözüm buluyordu.

Tüm bunlar, öngörülen etkinliklerin zamanında yaşama geçirilmesine yol açtı, 1970'li yıllarda, 1980'li yılların ortalarına kadar cumhuriyetin sanayi üretiminin yüksek hızla artmasını sağlamıştı. Tek bir örnek vermek yeterli olacaktır: Dokuzuncu ve Onuncu Beş Yıllık Plan dönemlerinde 1945-1970 yılları arasındaki döneme oranla daha fazla üretim yapıldı.

Onbirinci Beş Yıllık Plan döneminde sanayi ürünlerinin toplam değeri 58,5 milyar rubleye ulaştı, bu ise sekizinci ve dokuzuncu beş yıllık dönemlerin rakamlarının sırasıyla yaklaşık olarak 3,2 ve 2,1 kat üzerindeydi. 15 yıl içerisinde toplam sanayi üretimine bakıldığında bu, 1921'den 1970 yılına kadar geçen dönemde yapılan üretimin iki katıydı. 1970-1980'li yıllarda Cumhuriyet ekonomisinde kazanılan başarıların boyutlarını daha net algılamak için şunu belirtmemiz gerekir ki, bu rakamın her bir yüzdesi üretimin mutlak değerinin arttığını gösteriyor. Dokuzuncu Beş Yıllık Plan döneminde sanayi üretimindeki yüzde 1'lik artışın değeri 45 milyon rubleye tekabül ederken, Onbirinci Beş Yıllık Plan döneminde bu rakam yaklaşık 100 milyon ruble teşkil ediyordu. Bu ise Sekizinci Beş Yıllık Plan dönemine ilişkin rakamdan 3,3 kat fazlaydı. 15 yıl zarfında sanayideki ana sermayelerin yüzde 69'u yenilendi, bu da cumhuriyetin milli gelirinin çok önemli bir bölümünü oluşturuyordu. Sanayide verimli elemana fonların sağlanması 1980 yılında 1970 yılına oranla 10 yıl içerisinde 1,4 kat, on birinci beş yıllık dönemde ise daha 1,3 kat arttı.

Azerbaycan sanayisinin gelişmesinde belirleyici faktörlerden biri de bilimsel-teknik kalkınmanın kazanımlarının geniş bir biçimde uygulanması oldu. 1971-1985 yılları arasında 581 kalem yeni makine, ekipman, aygıt ve cihaz örnekleri ortaya çıktı; 1056 kalem önemli sanayi ürününün toplu imalatına geçildi; üretimin teknolojik süreçlerini kontrol etmek için 94 otomatik sistem çalışmaya başladı. 1985 yılında sanayide 2519 mekanik taşıma bandı, 310 otomatik taşıma bandı, 1300 tam mekanikleştirilmiş taşıma ünitesi ve otomatikleştirilmiş bölüm, atölye ve üretim alanı faaliyet gösteriyordu.

1982 yılının başlarında sanayide 264 büyük işletmenin oluşturduğu 73 bilimsel üretim ve üretim ünitesi kuruldu. Toplam reel üretim içindeki bunların payı 1969 yılındaki yüzde 0,29 seviyesinden yüzde 26'ya ulaştı. Öncelikle bilimsel-teknik kalkınmayı belirleyen dallarda sanayinin daha hızlı gelişmesi, sanayi sektörünün gayri safi hasıla içindeki payının 1970 yılındaki yüzde 22'den 1980 yılında yüzde 24'e, 1985 yılında ise yüzde 28'e yükselmesine neden oldu. Sanayi sektöründe teknolojik ilerlemenin sağlanması tesislerin faaliyetinin verimliliğini artırma, kaliteyi yükseltme, her ürün birimine düşen finansal ve işgücü harcamalarını azaltma olanağını sunuyordu. Nitekim 1985 yılında, 1970 yılına kıyasla genel olarak sanayide emek verimi 2,1 kat, gelir ise 3,2 kat arttı. Sanayi ürünlerinin toplam hacminde en yüksek kaliteli ürünün payı 1980 yılında yüzde 13, 1985 yılında yüzde 17,2 oranında artış kaydetti. (1970 yılındaki yüzde 1,3 oranına kıyasla); belgelendirilmiş ürünün toplam miktarında bu rakam 1980 yılında yüzde 30'a, 1985 yılında ise yüzde 46'ya ulaştı. Cumhuriyet işletmelerince üretilen 451 kalem ürüne kalite belgesi verildi.

1970 ve 1985 yılları arasında 213 yeni büyük sanayi tesisi işletmeye açıldı, bunların üçte ikisi çalışmaya dokuzuncu, onuncu beş yıllık dönemlerde ve on birinci beş yıllık plan döneminin ilk iki yılında başladı.

Bu yıllar içinde Azerbaycan başkentinin görü-

nüşü tamamen değişti. Burada çağdaş mimari tarzında pek çok sayıda bina, kültür tesisi inşa edildi, İmadeddin Nesîmi'nin, Cafer Cabbarlı'nın anıtları dikildi. 14 yıl içinde konut yapımı fevkalade artış gösterdi, nitekim bu dönem içerisinde inşa edilmiş konutların sayısı Bakü kentindeki tüm konut sayısına eşit olabilirdi. Sanırsınız ki, cumhuriyette yeni bir Bakü inşa ediliyor.

Bu rakamların arkasında Azerbaycan halkının yoğun çalışması ve eşsiz çabaları bulunuyor. Azerbaycan bu kısa dönem zarfında ekonomisini hızla geliştirerek yüzlerce büyük fabrika, üretim tesisi kurdu. Azerbaycan bu yıllar içerisinde petrol ürünleri, petrol makineleri, çelik borular, demir dışı madenler, sentetik kauçuk, elektrik motorları, inşaat malzemeleri, ev klimaları, oto yedek parçaları, mineral gübreler, porselen ve çini eşyalar, halı ürünleri üretimi alanında SSCB'de öncü yerlerden birini tutuyordu. Ülkemizde üretilen 350 kalem ürün dünyanın 65 farklı ülkesine ihraç ediliyordu.

Bu senelerde milli gelir 2,5 kat arttı. Cumhuriyette sanayi üretimi, keza işgücü verimliliği iki katı, tüketim mallarının üretimi ise üç katı arttı. Bu 14 yıl zarfında üretilmiş olan sanayi ürünlerinin miktarı önceki 50 yıldakine eşitti. Tarımda toplam ürün hacmi de 2,7 kat arttı, bu alanda verimlilik, keza işgücü verimliliği iki kattan fazla artış gösterdi.

Aynı yıllar boyunca ekonominin gelişmesine 21,3 milyar ruble kaynak aktarıldı ki, bu da önceki elli yıla oranla 1,5 kat daha fazlaydı. 250'nin üzerinde büyük fabrika ve üretim tesisi inşa edildi. İki milyondan fazla kişi yaşam koşullarını düzeltmeyi başardı.

Fakat bu veriler, bu kuru rakamlar ne kadar cazip olsa da, Azerbaycan ekonomisinde yaşanan yapısal, niteliksel değişimler hakkında net bir izlenim oluşturamaz. Bu yıllarda Azerbaycan için yeni olan birkaç ekonomi dalının temeli atıldı. Aynı dönemde Azerbaycan'da günlük 41 bin ton petrol, 37 milyon metreküp doğalgaz üretiliyor, 2200 ton çelik, 69 bin metre boru, 4900 otomobil lastiği, 2700 ton mineral gübre, 968 ev kliması, 734 buzdolabı, 546 bin metre kumaş imal ediliyordu.

Elektronik cihaz yapımı, radyo endüstrisi, tekstil ve gıda sanayi için makine ve ekipmanları üretimi yapan yeni gelişmiş endüstri dalları işte bu yıllarda Azerbaycan'a "ayak bastı". Bakü ev klimaları fabrikasının faaliyete geçmesi ülkede elektroteknik gibi perspektifli bir alanın gelişmesine ivme kazandırdı, kısa süre zarfında ilerleme sağlandı, üretim hacmi bir buçuk kat artış gösterdi.

Azerbaycan'ın petrol arıtma sanayisi tarihinde ilk defa bu dönemde Bakü petrol arıtma tesisleri büyük ölçüde yenilendi, ikili arıtma için tesisat ve ekipmanlarla donatıldı.

Bu seneler içinde üstün nitelikli profesyonel elemanların eğitimine de ciddi önem veriliyordu. Cumhuriyetin yüksek öğretim okullarının sayısı önemli ölçüde arttı, onların yapısı ve maddi teknik temeli yıldırım hızıyla gelişen ekonominin ihtiyaçlarına uygun bir biçimde mükemmel duruma getirildi.

1970'li yıllarda Azerbaycan'ın elektrik enerjisi ihtiyacını sağlamak için çok çaba harcandı. Bu önemli alanda cumhuriyetimizin, hiçbir ülkeye bağlı kalmadan büyük elektrik enerji tesisleri sistemini kurduğunu bugün gururla söylemek mümkündür. Azerbaycan'da enerji alanında yapılan çalışmalar sonucunda beş bin megavat elektrik enerjisi üretim kapasitesine sahip olan elektrik santralleri ağı kuruldu. Biz o dönemde Birlik hükümetinden büyük kaynaklar alarak Mingeçevir'de her biri 300 megavat kurulu güce sahip 8 büyük ünite yaptık. Kür Hidroelektrik Santrali inşa edildi. 1979 yılında Yeniköy Hidroelektrik Santrali'nin inşasına karar verildi, fakat malum nedenler

yüzünden daha sonraki yıllarda bu iş yarım kaldı. Azerbaycan bağımsızlığını kazandıktan sonra fırsat bulup, bu konuya tekrar döndük ve 1994 yılında Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'ndan avantajlı krediler sağlayarak Yeniköy Hidroelektrik Santrali'nin yapımına devam ettik.

Yaşamımızın tüm alanlarında bu tür köklü bir dönüşüm yapmak için öncelikle yüksek vasıflı elemanlara ihtiyaç vardı. Bu ihtiyacı karşılamak için, Azerbaycan'da yetiştirilen yüksek öğrenim görmüş uzmanların yanı sıra, Moskova'nın, keza eski SSCB'nin diğer kentlerinin önde gelen 170 yüksek öğrenim ve bilim kurumuna 3500 Azerbaycanlı erkek ve bayan öğrenci gönderildi. Yüksek eğitim almak için her sene yurtdışına 800'ün üzerinde öğrencinin gönderilmesi artık iyi bir gelenek halini almıştı. Azerbaycanlı erkek çocuklarının yüksek askeri okulları tercih etmeleri işine özellikle özen gösteriliyordu. Tüm bunlar Azerbaycan'ın gelecekte kalkınması için güçlü kadroların yetişmesini önemli ölçüde etkiledi.

SSCB devleti çöktüğü sırada birçok uzman bağımsızlık ortamında hangi müttefik cumhuriyet ekonomisinin kendi ihtiyaçlarını karşılama gücünde olduğunu belirlemeye çalışıyordu. Yapılan incelemeler eski SSCB'de sadece 2 cumhuriyet tam bağımsız olarak kendi ekonomisini idare edebileceğini gösteriyordu. Bu cumhuriyetlerden biri Azerbaycan idi. Bizim bazı bilim adamları, güya Azerbaycan'ın bir gün bile SSCB'siz varlığını sürdüremeyeceğini ispatlamaya çalışıyorlardı. Azerbaycan'ın Sovyetler döneminde kalkınmasının en dikkate değer sonucu, aynı dönem zarfında sağlanmış olan ekonomik, bilimsel-teknik ve kültürel potansiyelin cumhuriyetimizin tam bağımsız bir devlet olarak faaliyet göstermesi için sağlam bir zemin hazırlamasıdır.

1920-1991 yılları arasında Azerbaycan ekonomisi ile birlikte eğitim, bilim ve kültür alanı da büyük gelişme kaydetti. Tiyatro, modern okul ve demokratik basının temeli 19. yüzyılda atılmış olmakla birlikte, asıl bu 70 yılda ülkemizde cahillik bertaraf edildi, zorunlu eğitim uygulamasına geçildi, eğitim kurumlarının, keza yüksek öğretim okullarının gelişmiş sistemi oluşturuldu, Bilimler Akademisi kuruldu, kadın haklarının korunması ve onların sosyo-ekonomik hayata etkin katılımı sağlandı, onlarca tiyatro yapıldı, sinema sanatı gelişti, binlerce gazete ve dergi çıkmaya başladı.

Ne yazık ki, o dönemde sağlanmış olan büyük potansiyel kaos ve kargaşa yıllarında mahvoldu. Azerbaycan'ın yaşamış olduğu Dağlık Karabağ faciası durumu daha da ağırlaştırdı.

5 Şubat 1991'de Azerbaycan Yüksek Sovyeti'nin toplantısındaki konuşmamda cumhuriyette o dönemde oluşmuş gergin durumu, mevcut bulunan derin siyasi krizi analiz ederek acil önlemlerin alınmasının yanı sıra Bakü'de olağanüstü durumun kaldırılmasına, Dağlık Karabağ sorununun giderek Dağlık Karabağ faciasına dönüşme tehlikesine, Azerbaycan Komünist Partisi'nin tasfiyesinin zorunluluğuna değindim. Tarihe bakarken, Azerbaycan halkının 1920 yılından şimdiye kadar bu kadar zorlu, sıkıntılı ve çaresiz bir durumda olmadığını kaydettim. Biz 1922 yılından SSCB içinde bulunduk. SSCB üyesi hiçbir cumhuriyet böyle bir acı yaşamadı. Hiçbir Birlik cumhuriyeti öteki Birlik cumhuriyetinin saldırısına uğramadı. Bu, küçümsenecek bir konu değil, bunu geniş bir biçimde ele almak gerekir, konuşmak gerekir, birilerine akıl danışmak gerekir, orta bir dil, ortak bir yol bulmak gerekir. Bu konuyu yarım yamalak görüşemeyiz. Ben sizin bu konuyu ölçüp biçip öyle karar vermenizi isterim. Bu nedenle düşünüyorum ki, bu sorunun Dağlık Karabağ'da durumun normale dönmesi şeklinde konulması, konunun dar kapsamda ele alınması anlamına gelir. Sorun başka açıdan ele alınmalı-

dır: Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması. Biz buna bir çare, çıkar yolu bulmalıyız. Bu yüzden de şunu incelememiz gerekir: Nasıl oldu da Dağlık Karabağ elimizden gitti? Üç sene önce Dağlık Karabağ Azerbaycan'ın sınırları içinde bulunuyordu. İyi kötü Azerbaycan'ın sınırları içinde idi. Doğru, Dağlık Karabağ sorununun başlangıcı 1920 yılına dayanıyor. 1923 yılında Dağlık Karabağ Otonom İli kuruldu. Daha sonraki yıllarda bu konu Ermeni milliyetçileri tarafından defalarca gündeme getirildi. Fakat gelin tarihi doğru değerlendirelim. Gelin şunu itiraf edelim ki, o dönemlerde Ermeni milliyetçilerinin önüne geçilmişti.

Peki, nasıl oldu da cumhuriyetimiz bu denli büyüdü, yükseldi, itibar kazandı, ülkede, dünyada tanındı da, fakat 1988 yılında Azerbaycan toprağının bir bölümü elinden gitti? Bu sorunları gündeme getirerek ben Yüksek Sovyet'i, tüm güçleri, tüm Azerbaycan vatandaşlarını çok yönlü ve yapıcı bir politika oluşturmaya çağırıyordum. O dönemde 1988 yılından başlayarak olayların Azerbaycan halkının iradesi dışında, Ermeni bölücüleri tarafından yönetildiği apaçıktı. Olaylar geliştikten sonra önlemleri düşünmeye başlayan daima kaybeder. Ermeni bölücüleri tek vücut olarak, milli bir program çerçevesinde düşünülmüş adımlar atarak, Dağlık Karabağ'ı Azerbaycan'dan koparma yolunda her gün yeni başarılar kazanıyorlardı. Bunun karşılığında, ne yazık ki, o dönemde, Azerbaycan'da hiçbir güç uygun ve yapıcı adımlar atacak güçte değildi. Trajedinin köklerini işte burada aramak gerekir.

O dönemdeki Azerbaycan yönetimi basit bir gerçeği hesaba katmamıştı, dünyanın siyasi manzarası büyük hızla değişmekteydi. Yeni jeopolitik durum yeni stratejilerin oluşturulmasını gerekli kılıyordu ve ne yazık ki, Azerbaycan, günün bu koşullarına ayak uyduramadı. Yeniden yapılanmayı destekleyen bir güç olarak resmi kayıtlara geçen Azerbaycan Halk Cephesi Hareketi kısa bir sürede Azerbaycan düşünürlerinin başlıca kitlesinden bağlantısını koparark, derin bilimsel analiz ve siyasi tahminler temelinde milli bir program oluşturmak yerine, popülist konuşmalar yapmaya ve gösteriler düzenlemeye öncelik verdi. Sonuçta Komünist Partisi-Halk Cephesi çizgisinde oluşmuş çatışma iktidar mücadelesine dönüştü. Dağlık Karabağ'da ince hesaplarla yapılmış olan sinsi planların gerçekleştiği bir dönemde kendilerini politikacı olarak gören bu kişiler cahil davranışları ile vatandaşlarımızı bu oyunun kurbanları yaptılar. Maalesef, halk adına konuşan bu kişiler kendi kişisel menfaatlerini, kendi kişisel amaçlarını, iktidar hırsını ortak milli çıkarlardan üstün tuttular.

Aslında bu yüzden biz bu akılsız politikanın sonuçlarını bugün bile ortadan kaldıramıyoruz. Dağlık Karabağ trajedisinin bir kutbunda Ermeni bölücülüğü, Ermeni terörü, Azerbaycan'a karşı toprak istekleri bulunurken, diğer kutbunda -ki ne kadar acı olsa da, bunu itiraf etmek zorundayız,- bizim bazı politikacılarımızın deneyimsizliği, iktidar tutkusu, sınırsız kişisel hırsları bulunuyor. Asıl onlar bugün tarihi tahrif ederek, Dağlık Karabağ ihtilafını, Moskova'nın Dağlık Karabağ konusunda benimsediği adaletsiz tutuma karşı Azerbaycan halkının keskin protestolarını kendi kişisel başarıları olarak göstermeye çalışıyorlar. Bugün aynı kişiler o dönemdeki hatalarını haklı göstermeye çalışarak çeşitli bahaneler getiriyorlar.

Fakat yakın ve uzak tarih, Azerbaycan halkının tüm bu saldırılara, tüm bu takiplere uygun cevabı verme gücünde olduğunu gösteriyor. Eğer tüm Azerbaycan halkının haklı öfkesi, insanları tek yıkılmaz bir güç olarak Azatlık meydanına toplayan milli gurur, milli uyanış, milli yeniden doğuş duyguları yapıcı bir biçimde değerlendirilmiş olsaydı, biz bugün Dağlık Karabağ sorunuyla uğraşmazdık.

Çok geçmeden halk, kendisinin en yüce, en kutsal, en temiz duygularının siyasi spekülasyonlara, siyasi rekabete, birilerinin ucuz siyasi hırslarının gerçekleşmesine hizmet ettiğini anladı. Pek çok vatandaşımız bu derin manevi sarsıntının, bu acı gerçeğin yol açtığı psikolojik şoktan sonra bugün bile kendine gelemiyor.

Cumhuriyetin Yüksek Sovyeti'nde yaptığım sonraki konuşmalarımda da: "Gelin bir kez daha sosyo-politik durumu inceleyelim" diye birkaç öneride bulundum. Bana: "Dağlık Karabağ asla şimdiki kadar bizim olmamıştır" yanıtını verdiler. Oysa gerçek şuydu, ben bir zamanlar Sovyetler Birliği yöneticilerinden birisi olduğum için, kendi siyasi birikimlerime dayanarak, halkımı uçuruma, felakete sürüklediklerini iyi anlıyordum.

Azerbaycan halkı, 1987 yılından başlayarak ortaya atılan sözde Dağlık Karabağ sorununu daha ilk günden cumhuriyetin toprak bütünlüğüne karşı, vatandaşların anayasal haklarının ihlaline yönelik bir girişim olarak değerlendirdi. Ne var ki sınırlarımızın dokunulmazlığı farklı devlet makamları tarafından defalarca kez resmen onaylansa da, Dağlık Karabağ Özerk İli'nin Azerbaycan'dan zorla koparılması amacını güden politika aşama aşama gerçekleştirildi.

Daha 1988 yılının mart ayında SSCB yönetimi, Dağlık Karabağ Özerk İli'nin sosyo-ekonomik yönden gelişmesinin hızlandırılmasına ilişkin özel bir karar alarak, aslında Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan SSC'den koparılmasının temelini attı. Hiçbir objektif dayanağı bulunmayan, uyduruk sebeplerle alınmış bu kararla Dağlık Karabağ'a istisnai haklar tanındı, büyük miktarda paralar ayrıldı, ilin birçok sorunlarının çözümü ile doğrudan birlik, bakanlık ve kurumlarının ilgileneceği bildirildi. Azerbaycan SSC Yüksek Sovyeti'nin 17 Haziran 1988 tarihli kararında ise merkezin aynı kararı gereği uygulanan önlemlerin "Özerk ilin üretici güçlerinin gelişmesinin hızlandırılması, gerek Ermeni ve Azerbaycanlı nüfusun, gerekse diğer ulusların ekonomik ve manevi ihtiyacının karşılanması için uygun ortamı…" sağladığı belirtiliyordu.

Merkezin, Dağlık Karabağ Özerk İlini Azerbaycan'ın kontrolünden çıkarma yolunda attığı sonraki adım SSCB Yüksek Sovyeti Prezidyumu'nun özerk ilde özel yönetim biçiminin geliştirilmesine ilişkin 12 Ocak 1989 tarihinde yayınladığı bir kararname oldu. Dağlık Karabağ'ın yönetimi, merkezin temsilcisi A. İ. Volski'nin başkanlığında kurulmuş özel yönetim komitesine bırakıldı. Bu, aslında Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan SSC'den koparılması anlamına geliyordu.

SSCB yönetimi kabul ettiği resmi belgelerde, bölgede oluşmuş durumun normale dönmesi için attığı adımlarda hem Azerbaycan'a, hem Ermenistan'a eşit davranıyormuş gibi bir izlenimi yaratmaya çalışıyordu. Oysa merkezin Azerbaycan'a, Azerbaycanlılara karşı ön yargılı tutumu açıkça görülmekteydi. Azerbaycanlılar, 1988 yılından önce de SSCB'nin önde gelen medya kuruluşlarında ve Ermenistan'ın farklı basın organlarında amaçlı olarak ideolojik saldırıya uğruyorlardı. Bu kampanyanın amacı "olumsuz bir Azerbaycanlı imajının" oluşturmaktı. Bu, 1988 yılında Ermenistan SSC'de, onun yanı sıra Dağlık Karabağ Otonom İlinde başlanmış toplu etnik temizlik operasyonunun hazırlık aşaması olarak değerlendirilebilir. Ermenistan'da ikamet eden Azerbaycanlıların eşi görülmemiş bir barbarlıkla kendi yerlerinden göçe zorlandıkları sırada yaşlılar, kadınlar ve çocuklar dahil pekçok yurttaşımız öldürüldü. SSCB'nin resmi makamları, emniyet organları ve basın kuruluşları Dağlık Karabağ sorununa son derece büyük önem vermelerine karşın, Azerbaycan halkının büyük trajedisi karşısında tamamen sessiz kaldılar. Azerbaycan yönetiminin bu konudaki kayıtsız tavrı ise kendi halkı-

na karşı gerçek bir suçtu.

Ermenistan SSC Yüksek Sovyeti, Azerbaycan yönetiminin bu tutumundan cesaretlenerek 1 Aralık 1989'da Dağlık Karabağ'ın Ermenistan SSC'ye bağlanması kararını aldı. 20 Ocak olaylarına birkaç gün kala, yani 15 Ocak 1990'da SSCB Yüksek Sovyeti Yönetim Kurulu "Dağlık Karabağ Özerk İlinde ve bazı diğer bölgelerde olağanüstü hal ilan edilmesi" hakkında kararname yayınlayarak, böylece Azerbaycanlıların Dağlık Karabağ'daki evlerine dönme umutlarına da son vermiş oldu. Kararın başlığından görüldüğü üzere, özerk ilin ve "bazı diğer bölgelerin" kime bağlı olması konusu da askıda kalıyordu.

Merkezin Azerbaycan'a karşı önyargılı bir politika izlemesi, cumhuriyet yönetiminin halkın kaderine açıktan açığa ilgisiz kalması geniş halk yığınlarının kızgınlık ve itirazlarına neden oluyordu. Onlar, Azerbaycan yönetiminin cumhuriyetin, halkın kaderi ile ilgili süren oyunların önüne geçmekte güçsüzlük ve kararsızlık sergilediğini, belki de koltuğunu korumak için merkezle gizli anlaşmaya vararak halka karşı hain planlar yaptığını daha net anlıyorlardı. Halkın tüm sorumluluğu üstlenmekten, bu hain planların gerçekleşmesini önlemek için ayaklanmaktan başka bir çıkar yolu yoktu.

SSCB yönetimi de cumhuriyette adaletin sağlanması için sesini yükselten halka açıkça kaba kuvvet kullanma yolunu seçti. Sovyet ordusunun, özel harekât timleri ve iç güvenlik birimlerinden oluşan kalabalık bir askeri birliğinin 20 Ocak 1990 yılında olağanüstü hal ilan edilmeden Bakü'yü işgali sırasında büyük bir acımasızlık ve eşi görülmemiş bir barbarlık yaşandı.

Ayaklanan halkın güven ve iradesini kırmak, milli benliğini küçük düşürmek ve Sovyet savaş makinesinin gücünü gözler önüne sermek amacıyla yapılmış olan 20 Ocak trajedisi, totaliter komünist düzeninin Azerbaycan halkına yönelik silahlı saldırısı ve cinayetiydi.

İşlenen suç ve onun sonuçlarının ortada olmasına rağmen, cumhuriyet yönetimi yaşanmış trajedinin mahiyetini her ne olursa olsun titizlikle örtbas etmeye çalıştı. Halkın talebi ve bir grup milletvekilinin talebi üzerine, 22 Ocak 1990 tarihinde Azerbaycan SSC Yüksek Sovyeti'nin Ocak trajedisi ile ilgili düzenlenen oturumuna ülkenin birçok siyaset ve devlet adamının katılmaması ise onların halkın kaderine kayıtsız kaldıklarını, yapılmış cinayette şu veya bu şekilde yer aldıklarını bir kez daha gösterdi. Cumhuriyet yöneticileri hatta şehitlerin cenaze törenine bile katılmayı gerek görmediler.

20 Ocak olayları ile ilgili siyasi değerlendirilme yapılması talebini defalarca kez öne süren Azerbaycan Halk Cephesi de iktidarda bulunduğu dönem içerisinde trajedinin siyasi yönden değerlendirilmesi için kendi olanaklarını kullanmadı. Böylece, olayların üzerinden uzun bir süre geçmesine rağmen, eski SSCB ve Azerbaycan yönetiminin halka yönelik işlemiş olduğu ağır cinayet aydınlanmadı.

Azerbaycan'da daha Sovyet döneminde geniş halk kitleleri tarafından toplanarak devlet araştırma komisyonuna sunulmuş olan 20 Ocak trajedisi ile ilgili somut delil ve kanıtlar Azerbaycan'dan kasıtlı olarak çıkarıldı. O dönemde Azerbaycan'ın savcılık ve emniyet makamları gerekli araştırmaları yapmadı, tam tersi, 20 Ocak trajedisi ile ilgili bir dizi gizli belgelerin, keza önemli arşiv belgelerinin tamamı veya bir kısmı yok edildi.

SSCB'nin diğer bölgelerinde, keza Tiflis'te ve Baltık ülkelerinde yaşanmış olaylar Sovyet yönetimi düzeyinde, milletvekilleri kongresinde ele alınsa da, 20 Ocak trajedisi sırasında meydana gelen olaylar bilinçli olarak çarpıtılarak yanlış yorumlandı ve unutturulmak istendi.

Yalnız 1994 yılında, 20 Ocak olaylarının gerekli bir biçimde değerlendirilmesi yolunda ciddi adımlar atıldı. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 5 Ocak 1994 tarihli kararında Milli Meclis'e 20 Ocak olaylarına eksiksiz olarak siyasi ve hukuki değer vermesi tavsiye edildi. Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi bu konuyla ilgili özel dönem toplantısı düzenleyerek, birkaç gün süren oturumlarında Ocak olaylarının gerçek nedenlerini açıkladı, gerçek suçlularını ortaya çıkardı. Milli Meclis'in 29 Mart 1994 tarihli kararıyla 20 Ocak 1990'da yapılmış trajik olaylara siyasi, hukuki değer verildi.

20. yüzyılda totalitarizmin yaptığı en kanlı terör eylemlerinden biri olan 20 Ocak trajedisinde Azerbaycan halkına karşı işlenen suç aslında insanlığa, hümanizme karşı yapılmış korkunç bir eylemdir. Bu suçu işleyenler şimdiye kadar cezalarını almamışlardır. Halkımız suçluların tarih, insanlık, keza Azerbaycan halkına hesap vereceklerinden emindir.

Azerbaycan halkı, 20 Ocakta askeri, siyasi, manevi saldırıya uğramış olsa da, kendi eski kahramanlık geleneklerine bağlı kaldığını, vatanının özgürlüğü ve bağımsızlığı için en zorlu sınavlara dayanma, hatta şehit verme kararlılığını tüm dünyaya sergiledi. 1990 yılının kanlı Ocak ayında Azerbaycan'ın özgürlüğü ve bağımsızlığı uğruna şehitlik düzeyine ermiş vatan evlatları kendi özverileri, şehitliği ile halkımızın kahramanlık tarihine parlak sayfa yazdılar. Bugün de Azerbaycan halkı, onun milli onurunu korumak için canlarını feda etmeye hazır olan evlatları ile gurur duyuyor.

SSCB'nin çökmesinden birkaç yıl önce başlayan ve tarihe "egemenlikler geçidi" adıyla geçen bir sürecin temelini 1988 yılının Kasım ayında Estonya attı. Egemenlik Bildirisi, cumhuriyette Estonya yasalarının birlik yasalarının üstünde olduğunu duyurdu.

1990 yılının Mart ayında Litvanya Yüksek Sovyeti, Litvanya devletinin bağımsızlığını yeniden eline aldığını duyurdu. 12 Haziran 1990'da Rusya Federasyonu Milletvekillerinin Birinci Kongresi, Rusya'nın Devlet Egemenliği Bildirisi'ni onayladıktan sonra, Temmuz ayında Moskova Yüksek Sovyeti, Egemenliğin İlkeleri Hakkında Bildiri kabul etti. Beyaz Rusya Yüksek Sovyeti, 1990 yılının Temmuz ayında Devlet Egemenliği Hakkında Bildiriyi ilan etti. Aynı yıl Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan da kendi egemenliklerini ilan ettiler.

Böylece 1990 yılı boyunca birkaç cumhuriyet kendi egemenlik bildirisini kabul etse de, Azerbaycan'da hâlâ olağanüstü hal uygulanıyordu, Bakü sokaklarında ise eli silahlı Sovyet askerleri eylemleri ile insan haklarının ihlalini sıradan bir olay haline getirmeye devam ediyorlardı.

SSCB'nin çökmesi üzerine kendi çaresizliğinin farkına varan Sovyet yönetimi 17 Mart 1991'de Birlik genelinde referandum düzenledi. Resmi sonuçlara göre, referanduma nüfusun yüzde 80'i katıldı ve güya onların yüzde 76'sı birliğin korunması yönünde oy kullandı. Azerbaycan'da da bu referandum sonuçlarına hile karıştırıldı.

Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin, yerli örgütlerinin zorla yaptıkları bu referanduma o sırada sadece Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti katılmadı. Bu da özerk cumhuriyetin yöneticilerine pahalıya mal oldu. Yüksek Sovyetin Dönem Başkanı görevden alındı, onun yerine ise yasadışı olarak Bölge Parti Komitesi'nin yeni seçilmiş sekreteri atandı.

Hatırlarsanız, tüm bunlar yaşandığı sırada artık kimse SSCB'nin çökeceğinden kuşku duymuyordu ve birlik cumhuriyetlerinin çoğu bağımsızlığına kavuşmuştu. SSCB'de 19-21 Ağustos 1991 tarihlerindeki darbeyi aceleyle savunan, başta Ayaz Muttalibov olmak üzere, Azerbaycan Komünist Partisi yönetimi halkın yoğunlaşan baskısını

durdurmak, bunun yanı sıra kendi iktidarını korumak için 30 Ağustos 1992'de Yüksek Sovyet'in oturumunda "Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının yeniden sağlanması hakkında" bildiriyi kabul etmek zorunda kaldı. Bu bildirinin onaylanması ve aynı gün Bakü'de olağanüstü halin kaldırılması Azerbaycan'da cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılmasına yönelikti. Bu toplantıda birkaç milletvekilinin ısrarına rağmen o dönemki yönetim referandum yoluyla halkın bağımsızlık konusundaki görüşünü sormaya gerek duymadı. Ayrıca, Bağımsızlık Bildirisi iki hafta içerisinde Azerbaycan'ın Bağımsızlığı Hakkında Anayasal Kararın kabulünü öngörse de, bilinmeyen nedenlerden dolayı bu iş tam 48 gün, yani 18 Ekime kadar, onun yayınlanması ise daha 20 gün gecikti. Anayasa maddesinin kabulü ile birlikte Yüksek Sovyet'in, bu konuda referanduma gidilmesiyle ilgili kararı onaylaması gerekiyordu. Bu da bilinmeyen nedenlerden dolayı 15 Kasıma kadar ertelendi.

SSCB'nin korunması yönündeki diğer girişimler, Gorbaçov ve dokuz cumhuriyet liderinin "9+1" bildirisini kabul etmesi ve Novo-Ogaryovo görüşmeler sürecinin başlanması oldu. Sovyetler Birliği'nin yerine Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurulması girişiminde bulunuldu ve 20 Ağustos 1991 yılında Birlik Anlaşmasının imzalanması öngörüldü. Bunun ardından Moskova'da bilinen Ağustos darbesi yaşandı ve Azerbaycan yönetimi olağanüstü hal uygulamasını destekledi. İlginç olay şu ki, Moskova gazetecileri Gorbaçov'un Foros'tan dönüşünü ve Yanayev-Kryuçkov kliğinin engellenmesiyle ilgili görüntüleri yorumlarken Azerbaycan spikerleri hâlâ "GKÇP" (red.Olağanüstü Hal Devlet Komitesi) kararlarını okumayı sürdürüyorlardı. Birlik anlaşmasının imzalanması ertelendi, muammalı Ağustos darbesi ise aslında totaliter düzenin çökmesinde son noktayı koydu. Rusya Devlet Başkanının kararnamesi üzerine Rusya topraklarında Komünist Partinin faaliyeti durduruldu ve Merkez Komite feshedildi.

14 Eylül 1991 tarihinde Azerbaycan Komünist Partisinin 23. Olağanüstü Kongresinde Azerbaycan Komünist Partisi feshedildi.

9 Nisan 1991 tarihinde Gürcistan Yüksek Sovyeti referandumun sonuçlarını göz önüne alarak, bağımsızlığın sağlanması ile ilgili maddeyi kabul etti, Ağustos darbesinin ardından pek çok Sovyet cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etti. Maalesef, Azerbaycan onların arasında bulunmuyordu.

1 Aralık 1991'de Ukrayna'da yapılan referandumun sonuçları değerlendirildiği sırada bu cumhuriyetin birlik anlaşmasına katılmayacağı ortaya çıktı. Birkaç gün sonra ise Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın liderleri Belovejsk sözleşmelerine dayanarak, Sovyetler Birliği'nin dağıldığını ve artık uluslararası hukukun bir süjesi konumunda olmadığını açıkladılar. Aslında 8 Aralık 1991'de SSCB tarihinin son gününü yaşadı.

80'li yılların sonu - 90'lı yılların başlarında SSCB'nin çökmesi ve merkezkaç eğilimleri birlik cumhuriyetlerinin her birinde farklı şekilde tezahür ediyordu. Baltık ülkelerinde, Ukrayna, Beyaz Rusya, Gürcistan, Ermenistan, Moldova ve diğer cumhuriyetlerde yerel yönetimle halk kitlelerinin amaç ve eylem birliği söz konusu olduğu için bu süreç daha sancısız ve kayıpsız geçti.

Nihayet, 29 Aralık 1991'de Azerbaycan Cumhuriyeti'nde de halk oylaması yapıldı. Bu referandum oy pusulasında yalnız bir soru vardı. Bu soru Bağımsızlık Hakkında Anayasal Karara yönelik tutumun belirlenmesi amacını taşıyordu ve nüfusun yüzde 95'i bu oylamaya katılarak bağımsızlık, egemenlik yolunu seçti. Böylece, Azerbaycan'ın bağımsızlığı yalnız SSCB'nin çökmesinin ardından tam olarak tescil edildi, Bağım-

sızlık Hakkında Anayasal Karar yürürlüğe girdi.

Tüm bunlar şunu gösteriyor, o dönemdeki cumhuriyet yönetimi var gücüyle Azerbaycan'ın bağımsızlığına direniyor ve onun artık çökmüş SSCB'den kopmasına elden geldiğince engel oluyordu.

Hatta Bağımsızlık Hakkında Anayasal Karar kabul edildikten sonra Azerbaycan yönetimi cumhuriyetin tekelinde bulunan bir dizi konuları eski birliğin Devlet Konseyi'nin katılımıyla çözmeye çalıştı, ülkenin silahlı kuvvetlerinin tek bir birlik yönetiminin emrinde bulunmasını kabul ettiğini bildirdi. Üstelik SSCB Yüksek Sovyeti'nin çalışmalarına katılmaları için Azerbaycan'dan 27 milletvekilinin oraya gönderilmesi girişiminde bulundular, yalnız milletvekillerinin ciddi direnişi sonucunda bunu başaramadı.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazanması 1980'li yılların ilk yarısından başlayarak, eski Sovyetler Birliği'ne ve tüm dünyada gelişen sosyo-politik süreçlerin kaçınılmaz bir sonucuydu. Bu tarihi ve objektif süreçler sonuçta SSCB'nin çökmesine, Komünist Partisinin tarih sahnesinden çekilmesine ve birliğe dâhil cumhuriyetlerin her birinin bağımsız bir devlete dönüşmesine neden oldu. Bunun ardından yaşanan olaylar - yeni bağımsız devletlerin, keza Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dünya ülkeleri, çeşitli uluslararası kuruluşlar, Birleşmiş Milletler tarafından tanınması doğal bir durum ve uluslararası hukuk normlarının gereği idi. Bu nedenle Azerbaycan'ın bağımsızlık kazanması hiçbir şekilde bir takım sosyo-politik güçlerin, kuruluşların, farklı kişilerin müstesna hizmetleri olarak değerlendirilemez. Bu, tarihi objektif süreçlerin doğal sonucu, kaderin Azerbaycan halkına ve tüm eski SSCB cumhuriyetleri halklarına paha biçilmez hediyesiydi.

21. yüzyılın ilk yılında - 2001 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığının onuncu yılını doldduruyor. Kuşkusuz ki, yüzyılın, binyılın ilk yılında kutlanacak olan bu yıldönümü bizim tarihimizin en önemli aşamalarından biri haline gelecektir. Bağımsızlığa giden yollar hiç de kolay ve düz olmadı. Ne yazık ki, bugün bile en yakın tarihimizin çarpıtılması, farklı siyasi güçlerin "yararına" tahrif edilmesi eğilimleri görülüyor. Bu, katlanılmayacak bir durumdur.

Kat ettiğimiz tarihi yola dönüp baktığımızda Azerbaycan'ın bağımsızlığının tüm Azerbaycan halkının milli zenginliği olduğu ve bu zenginliğin farklı kuruluşların, kişilerin tekeline geçmesinin tamamen kabul edilemez olduğu anlaşılmaktadır.

Böylece, 18 Ekim 1991'te Bağımsızlık Hakkında Anayasal Kararın onaylanmasıyla 20. yüzyıl Azerbaycan tarihinin DÖRDÜNCÜ AŞAMASI başlandı. Biz o dönemden bu yana hür, özgür yaşıyoruz, bağımsız bir devletiz. Halkımız kendi kaderini kendisi belirliyor, topraklarının, ülkesinin efendisidir.

Bağımsızlığı korumak, onu kazanmaktan çok daha zor oldu. Bağımsız bir devlet, kaderin halkımıza verdiği bir hediyesi ve halkımızın paha biçilmez milli serveti olmakla birlikte, yöneticisinden tutun da her vatandaşına büyük sorumluluk yüklüyordu. Yeni tarihi gelişme aşamasında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin önünde bağımsızlığın pekiştirilmesi, demokratik, laik, hukuk devletinin kurulması, cumhuriyetin toprak bütünlüğünün yeniden sağlanması, Dağlık Karabağ sorununun milli çıkarlar doğrultusunda çözümü, ülke nüfusunun güvenliğinin ve refahının sağlanması gibi önemli tarihi görevler bulunuyordu. Tüm bunlar düzenli, amaçlı, hesaplı iç ve dış politikanın izlenmesini ve bu amaçla ülkenin entelektüel ve sosyo-ekonomik potansiyelinin, sosyo-politik güçlerinin verimli kullanımını gerektiriyordu.

Fakat Azerbaycan'ın bağımsızlık tarihinin ilk yıllarına bakarsak, bağımsız devletin önünde du-

ran görevlerin her zaman pek ısrar ve kararlılıkla gerçekleştirilmediğine tanık oluruz. 1991 yılında ve 1992 yılının ilk yarısında cumhuriyeti yöneten kişiler dünyada ve SSCB'de yaşanan siyasi süreçlere, dünyadaki olayların gelişme eğilimlerine tamamen aykırı bir politika uygulayarak, halkın bağımsızlık iradesine ters şekilde davranarak, mümkün olan bütün araçlarla SSCB'yi korumaya çalışanlarla aynı tutumu sergiliyor ve ne pahasına olursa olsun, Azerbaycan'ın bu devletten ayrılmasına izin vermemek için girişimlerde bulunuyorlardı.

Bağımsızlık yoluna girmiş her ülke gibi, Azerbaycan için de güncel ve en önemli görev, acil olarak kendi iç ve dış politika konseptini hazırlayarak onun uygulanmasına başlamaktı. Ne yazık ki, 1991 ve 1992 yıllarında bu yönde hiçbir iş yapılmadı. Ermenistan'ın saldırısının yanı sıra, Azerbaycan'da yurtiçi toplumsal istikrar bozuldu, çeşitli yasadışı silahlı çeteler kuruldu ve ülke içinde kıyasıya bir iktidar mücadelesi yaşandı. Çeşitli güçlerin kendilerine ait silahlı çeteleri kullanarak yaptığı bu iktidar mücadelesi, doğal olarak, Azerbaycan'a büyük zarar verdi.

Azerbaycan'da siyasi süreçlerin bu şekilde tehlikeli ve çelişkili seyri, cumhuriyet yönetiminin Azerbaycan'ın bağımsızlığı hakkında 18 Ekim 1991 tarihli Anayasal Kararın kabulünden sonra bile bağımsız bir çizgi izlemediğini, ikiyüzlü, kararsız bir politika uyguladığını gösteriyordu. İşte o dönemdeki yönetimin cumhuriyetin gerçek bağımsızlığı için fiili adımlar atmaması, halk yığınlarının giderek artan hoşnutsuzluğuna ve itiraz sesine aldırmaması ve tüm bu itirazları bastırmaya çalışması hem Azerbaycan'da bağımsız bir devlet kurulmasına ilişkin gelecek çalışmaları zorlaştırmış, tehlikeli bir yöne çekmiş, hem de Dağlık Karabağ sorununu çıkmaza sokarak bugünkü kuşak için ciddi sorunlar çıkarmıştır.

SSCB'nin çökmesinin ve Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet statüsü kazanmasının ardından Mutallibov hükümeti, dış ve iç politikasında bağımsız Azerbaycan Devleti'nin değil de, daha ziyade kendi iktidar çıkarlarını savunuyor ve bu amaçla yabancı devletlerle ilişkilerinde tek taraflı politika izliyordu. Tüm bunlar Azerbaycan'ın ekonomik, siyasi menfaatleri, onun güvenliği, toprak bütünlüğü, egemenlik haklarının kullanımı ile bağdaşmıyordu.

1992 yılının Mart-Mayıs arası döneminde de Azerbaycan'ın bağımsız devlet çıkarlarından doğan tutarlı, hesaplı bir politika uygulanmadığını üzülerek belirtmek gerekir. Bu dönemde Azerbaycan'da iktidarı elde etmek için başlanan silahlı mücadele, yönetimin değişmesi ve çok başlı yönetimin hâkim olması bağımsız devlet düzenine ve ileride onun yaşamına çok büyük zarar verdi. Azerbaycan'ın bugün bile çözemediği küresel sorunlar bu çok başlı yönetim ve daha sonraki iktidar kavgaları döneminde ortaya çıkmıştır. Genel olarak aynı dönemi Azerbaycan'ın bağımsızlık tarihinin en çelişkili, zararlı ve tehlikeli bir dönemi olarak değerlendirmek mümkün. Şu birkaç ayda bağımsız Azerbaycan devletine öyle zararlar verildi ki, hem şimdiki kuşak onun etkisini hissediyor, hem gelecek kuşaklar uzun süre onlardan kurtulamayacaklar. 1991-1992 yılları zarfında Dağlık Karabağ'da durum gün geçtikçe gerginleşiyordu. Hocalı Trajedisi yaşandı. 6 Mart 1992'de Mutallibov istifa etmek zorunda kaldı. Gerçek kaos dönemi başlandı. Aynı dönemde Şuşa'nın ihanet sonucu bırakılması, 15 Mayıs 1992'de dönemin Savunma Bakanı Rahim Gazıyev'in Silahlı Kuvvetlerinin kontenjanı ile ilgili Taşkent'te imzaladığı ihanet anlaşması, tüm Azerbaycan halkının ve onun silahlı kuvvetlerinin bugününe ve geleceğine sonsuz bir zarar vermiştir. O dönemde yüzlerce böyle olay yaşandı.

14 Mayısta Mutallibov tekrar iktidara geldi, 15 Mayısta Halk Cephesi, parlamento binasına baskın düzenledi. 18 Mayısta parlamento 4 gün önce aldığı kararın meşru olmadığını duyurdu ve böylece, Mutallibov'un iktidara gelme girişimleri bir kez daha boşa çıktı.

Mayıs-Haziran 1992'de Halk Cephesi-Müsavat koalisyonu iktidara geldi. Aslında bu, Azerbaycan'da neo-bolşevik bir atmosferin yerleşmesine neden oldu. Ekonomide başlanan kaos sürdü. Cumhuriyetin maddi kaynakları acımasızca sömürülüyor, malların yurtdışına satışı sonucunda sağlanan kaynak yabancı bankalarda birilerinin özel hesabında birikiyordu. Nüfusun büyük bir bölümü yoksulluk sınırında yaşıyordu. Azerbaycan'dan yurtdışına büyük oranda entelektüel akım başlandı ve birçok ünlü bilim adamı, yazar, şair, sanat adamı Türkiye, İran, Rusya ve diğer ülkelere gidiyordu. Azerbaycan dilinin ismi değiştirildi ve böylece anadili ile ilgili Anayasa maddesi kabaca ihlal edildi.

Mutallibov'un iktidarı döneminde çelişkili iç ve dış politika uygulanırken, devlet Moskova'nın diktesi ile yönetilirken ve her şey SSCB'nin tekrar kurulması ile ilişkilendirilirken, şimdi uluslararası politikanın objektif gerçeklerine, Azerbaycan vatandaşlarının istek ve dileklerine aykırı, objektif gerçekleri hesaba katmayan, amaç ve isteği açık olmayan, devlet için olağanüstü tehlike arz eden politika izleniyordu.

Bölge devletleri ve komşularla sebepsiz bir gerginliğin çıkması, Azerbaycan içerisinde güvensizlik ortamının oluşturulması ve diğer olgular giderek son derece zararlı sonuçlara yol açıyordu.

Bu dönemde hükümetin iç ve dış politikasını nitelendiren başlıca unsur tutarlı, ilkeli bir çizginin izlenmemiş olmasıydı. Devlet yönetimi tek bir görüş ve düzeni değil, sorumluluk sahibi bazı kimselerin grup çıkarlarını yansıtan rastgele açıklamaları, çoğu durumlarda birbirini yalanlayan, çelişkili ve heyecanlı konuşmaları temel alıyordu.

Ülkeyi yöneten siyasi güçler tarafından sık sık yapılan sorumsuzca açıklamalar, uluslararası alanda bağımsız Azerbaycan devletinin yüce amaçları ve hedefleri, ilkeleri ve çizgileri konusunda yanlış düşünceye yol açıyor, onun uygar dünya devletlerinden izole edilmesine neden oluyordu.

Ülkedeki iç durum her geçen gün kötüye gidiyor, cumhuriyette siyasi, ekonomik, sosyal reformları uygulamak, demokratik hukuk devletini kurmak şöyle dursun, tam tersi, bu iktidarın attığı tüm adımlar toplumu sonu görünmeyen bir uçuruma sürüklüyordu. Onların ülkede çıkardığı sosyo-politik kargaşa, anarşi, "devlet şantajı", zorbalık gelenekleri sonuç olarak ulus ve vatandaş çatışmasına ve hükümetin tam bir bunalıma girmesine yol açıyordu. Bu tür iyi düşünülmemiş ve bilgisizce yapılan siyaset yurtiçinde AHC-Müsavat koalisyonunun kısa sürede itibarını tamamen yitirmesine, ülkemizin bölgede ve uluslararası alanda dışlanmasına, cumhuriyet çevresinde fiilen Azerbaycan karşıtı bir koalisyonun oluşmasına yol açtı. Tüm bunlar - Azerbaycan'da devletin yapılanması alanında yaşanan kaos, keyfi eylemler, çeşitli devletler ve siyasi çevrelerce desteklenen siyasi güçlerin iktidar için silahlı mücadelesi, ekonominin çökmesi, milli zenginliklerin çalınması, Sovyet döneminde elde edilmiş tüm başarılardan körü körüne vazgeçilmesi ve benzeri durumları beraberinde getirdi. Sonuçta, 1993 yılının Ocak ayında Azerbaycan devleti kriz ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldı, ülke iç savaşın ve bölünmenin eşiğine getirildi.

Halk cephesi içinde eski silah arkadaşları arasında yaşanan çatışmalar Gence isyanı ile sonuçlandı. Ülkenin içinde bulunduğu derin siyasi, ekonomik ve sosyal kriz hükümeti felç etti. Başbakan, Milli Meclis Başkanı, tüm kuvvet bakanlıklarının

yöneticileri istifa etti. Ülke hiçbir kuruluş veya şahıs tarafından yönetilmiyordu. Nitekim Haziran 1993'te Azerbaycan'da derin siyasi ve sosyal kriz yaşanıyordu.

Durum öyle tehlikeli bir hal aldı ki, 1991 yılında tarihin elverişli koşullarının ve kaderin halkımıza sunduğu fırsat sayesinde kurulmuş bağımsız devletimiz kasıtlı olarak veyahut acemilik nedeniyle oluşan iradesizlik sonucunda gerçek bir yitirilme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Böylece, 1991-1993 yılları Azerbaycan'ın bağımsızlık tarihine kaybolmuş yıllar olarak geçmekle kalmadı, üstelik bu yıllarda Azerbaycan ölüm kalım ikilemi arasında kaldı.

Azerbaycan'ın Ermenistan ile yaptığı savaşta askeri yenilgiye uğramasının birkaç dış ve iç nedeni vardır. Bunların arasında Rusya'nın ve dış ülkelerdeki Ermeni diasporasının Ermenistan'a siyasi desteği ve yardımını özellikle belirtmek gerekir. Azerbaycan'ın aksine, Ermenistan daha ihtilaf başlamadan çok önce onun başarıyla tamamlanması için büyük ön çalışmalar yapmıştı. Dağlık Karabağ sorununda "mazlum Ermeni halkının haklarının çiğnenmesi" hakkında düşünceler, her Ermeninin bilincine kazınarak onun milli görüşünün başlıca unsuruna dönüşmüş, bu konuda uluslararası kamuoyunu kandırarak onun sempatisini kazanmak amacıyla geniş çaplı bir propaganda çalışması yapılmıştı. İhtilaf başladığı sırada Ermenistan Cumhuriyeti yönetimi Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan'dan koparılmasının gerekliliği konusunda hem yurtiçinde hem yurtdışında istisnasız olarak tüm Ermenilerin görüş birliğine, dayanışmasına güveniyordu. Öte yandan uzun zamandı Ermenistan'da ordunun kurulması, Dağlık Karabağ bölgesinde askeri operasyonlar yapma gücüne sahip silahlı ekiplerin oluşturulması yönünde çalışmalar yapılıyordu.

Azerbaycan'da ise durum tamamen farklıydı. O dönemki Azerbaycan yönetimi Ermenistan'da yaşanan süreçleri görse de, Dağlık Karabağ ile ilgili gerçekleri, gerçek durumu dünya kamuoyuna aktarmak bir yana, hatta kendi halkına bile anlatmak niyetinde değildi. Gorbaçov'un dillere destan "yeniden yapılanma" döneminde yönetime getirilen Abdurrahman Vezirov halka, onun milli çıkarlarına aykırı politika izleyerek, Ermenilerin Dağlık Karabağ konusundaki hain isteklerini gerçekleştirmesine yol açtı. Azerbaycan halkının savaş azmini kırmak amacıyla yapılmış olan Kanlı Ocak olaylarının ardından Abdurrahman Vezirov halkın gazabından kurtulmak için Moskova'ya kaçmak zorunda kaldı. Daha sonra iktidara gelen Ayaz Mutallibov'un da kaderi aynı oldu. Moskova'nın talimatlarını "sadakatle" yerine getirme konusunda kendi selefinden bir farkı olmayan Ayaz Mutallibov, halkın ordunun kurulması yönünde isteklerine aldırmadı, sadece kendi güvenliği için silahlı gruplar oluşturdu. Evet o, kendi iktidarını yurtiçindeki bazı güçlerden korumayı Azerbaycan topraklarını Ermeni saldırısından savunmaya tercih etti. Yönetime yeni güçler - Halk Cephesi geldi. Az geçmeden Ebulfez Elçibey hükümeti de tecrübesizliği, orada temsil olunan güçlerin büyük kişisel amaçları yüzünden ülkeyi uçurumun eşiğine getirdi. Kaosun sardığı Azerbaycan iç savaşın eşiğine geldi. Durumun çözülmesi konusunda çaresiz kalan Ebulfez Elçibey de gizlice Keleki'ye kaçtı. Bu konuyu bir düşünün. Üç başkan ve üç kaçış...

Haziran 1993'te halkın ısrarlı talebi üzerine ülkede hükümet değişimi oldu ve bağımsızlık tarihinin ikinci dönemi başlandı. Ülkeyi, kendisini bekleyen felaketlerden, Azerbaycan karşıtı iç ve dış güçlerin saldırılarından, iç savaştan, topraklarımızın arka arkaya işgalinden ve nihayet bağımsız devletin yok olmasından, Azerbaycan'ın bölünmesinden kurtarmak gerekiyordu.

1993 yılının Haziran ayından başlayarak, öncelikli olarak otorite boşluğu giderildi, cumhuriyetin çeşitli bölgelerinde ayaklanan bölücü güçler ve parçalama eğilimleri sağduyulu vatandaşların, halkın büyük çoğunluğunun aktif yardımıyla etkisiz hale getirildi, iç savaş tehlikesinin önüne geçildi. Bazı kişilere ve siyasi güçlere hizmet eden silahlı grupların bertaraf edilmesine başlandı, Azerbaycan devletine, egemenliğine, toprak bütünlüğüne karşı baskılar uygulayan suç örgütlenmeleri toplumdan izole edildi ve cezasını buldu. Devlet makamları ile halk arasında birlik ve beraberlik sağlandı, etnik köken ve din ayrımı yapılmaksızın tüm vatandaşlara devlete ve Vatana bağlılık duyguları telkin edilmeye başlandı.

Tabii ki, Azerbaycan'da kalıcı bir istikrarın sağlanması ve cumhuriyetimizin bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmesi için Ermenistan-Azerbaycan savaşında kesin önlemlerin alınması gerekiyordu. Zira, Azerbaycan'da mevcut bulunan iç kargaşalar, iktidar kavgası, çeşitli güçlerin provokasyonları, Milli Ordunun olmaması, Ermenistan silahlı güçlerinin Azerbaycan topraklarını işgal etmesin yol açtı. Onlar Azerbaycan'ın durumunu fırsat bilip bunu çok ustaca kullanarak topraklarımızı art arda işgal ediyorlardı.

Bu amaçla Kasım 1993'ten başlayarak, bir yandan Milli Ordunun oluşturulması, Azerbaycan'ın düzenli silahlı kuvvetlerinin kurulması, topraklarımızın korunması ile ilgili acil önlemler uygulandı, öte yandan, ateşkesin sağlanması için tüm siyasi ve diplomatik araçlar etkin hale getirildi. Bunun sonucunda Mayıs 1994'te Ermenistan-Azerbaycan savaşında ülkemiz için hayati önem taşıyan ateşkes sağlandı.

Savaşın durdurulması, ülke içindeki durumun normale dönmesi, sosyo-politik istikrarın pekiştirilmesi ve bölgede Azerbaycan ile komşu devletler arasında oluşmuş gerginliğin giderilmesi Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmesini ve ileriye yönelik gelişmesini sağladı.

Yapılan yoğun ve detaylı çalışmalar sonucunda 1994 yılındaki AGİT Budapeşte Zirvesinde Dağlık Karabağ sorununun uluslararası hukuk ilkelerine uygun çözümüne ilişkin karar alındı.

Azerbaycan, 1994 yılının Eylül ayında yurtta sağlanmış göreli istikrar ve uluslararası alanda ülkemize artan güven ve ilgiden yararlanarak "Asrın Anlaşması" olarak tanımlanan ilk petrol anlaşmasını imzalamıştır.

Azerbaycan'da başlanmış bu çalışmalar halkta ve bizi seven yabancı devletlerde güven ve sevinç uyandırmakla birlikte ülkemizin gelişmesini istemeyen iç ve dış güçlerde kıskançlığa neden oldu. Azerbaycan'ın devlet yapısına karşı çıkan iç ve dış güçler, farklı beklentilerin peşinde olan siyasi ve askeri gruplar kendi konumlarını yitirme kaygısıyla devlette ve ülkede disiplin ve düzenin sağlanmasını kabullenmek istemiyorlardı. Onlar çeşitli yabancı devletlerin baskısı ve yardımıyla Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yasal hükümetini devirmeye, ülkede anarşi ortamının, iç savaşın çıkmasına yönelik pek çok girişimlerde bulunuyor, çeşitli devlet ve hükümet yöneticilerine suikastlar düzenliyorlardı.

1994 yılının ekim ayında dönemin Başbakanı Suret Hüseyinov ile Özel Polis Birliği Komutanı Ruşen Cevadov ve onun kardeşi Mahir Cevadov'un başını çektiği gruplar tarafından ve ülkedeki birçok muhalefet partilerinin onları kollaması sonucunda darbe girişimi yaşandı, yasal devlet kurumlarına yönelik eylemler yapıldı. Azerbaycan devletinin kararlılığı ve etkin, iyi düşünülmüş önlemleri sonucunda, halkın tam desteği ile darbe girişimi önlendi. Geceleyin ayaklanan halk Cumhurbaşkanlığı Sarayı önünde toplanarak kendi devletini, kendi haklarını, kendi istikbalini savu-

narak, isyancılara hak ettikleri cevabı verdi.

1995 yılının Mart ayında İçişleri Bakanlığı Özel Polis Birliklerinin komutanlığını yapan Ruşen Cevadov ve onun kardeşi Mahir Cevadov tarafından kanuni devlet organlarına yönelik darbe yapma, siyasi iktidarı zorla değiştirme yönünde yeni bir girişim daha yapıldı. Üstelik bu defa çoğu muhalefet partileri kendi amaçlarını devletin çıkarının üstünde tutarak doğrudan veya dolaylı olarak darbe girişimcilerini savundular. Yaşanan olayları doğru değerlendirmek, devletin yanında yer almak yerine onlar insanları yanıltmaya, darbe girişimcilerini teşvik etmeye yönelik çelişkili açıklamalar yaptılar. Daha sonralar bir dizi partinin ve onların başında bulunan, büyük işlerin peşinde koşan politikacıların isyancılarla doğrudan temas kurdukları, hükümeti devirme ve ileride oluşturmak istedikleri hükümette görev dağılımı konusunda uzlaşmaya vardıkları da ortaya çıktı. Fakat yine de halkına güvenen, Azerbaycan devletinin ve halkının çıkarları için kararlı çalışmalar yapan Azerbaycan siyasi yönetiminin yıkılmaz iradesi onların önüne geçti. Yasadışı silahlı çeteler, suç örgütleri, içeriden ve dışarıdan yönlendirilen güçler, silah kullanarak Azerbaycan devletine karşı darbe girişiminde bulunan isyancılar yasal devlet kurumlarının yardımıyla tam hezimete uğradılar ve hak ettikleri cezayı aldılar. Onların açık ve gizli hamileri ise halkın önünde teşhir edildi.

Bağımsız Azerbaycan devletinin kudreti, gücü bu tehlikeyi de önledi. Tüm bunlar halkımızın kendi bağımsız devletine olan güvenini, bağımsızlık yolunda mücadele isteğini ve kararlılığını bir az daha pekiştirdi. Azerbaycan devleti, kendi gücünü, güvenilirliğini, yasaları ve vatandaşların güvenliğini her şeyin üstünde tuttuğunu tüm dünyaya gösterdi.

1995 yılının ortalarında Azerbaycan devleti artık tüm yasadışı silahlı çetelerden kurtuldu, güç kazanarak nitelikçe yeni bir aşamaya girdi, devlet kuruluşunda, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamda büyük çalışmalara başlamak için kalıcı sosyo-politik istikrar ve yasal ortamın sağlandığı bir devlete dönüşmüştü. Bu dönemde çeşitli siyasi ve silahlı birlikleri teşvik eden ve katılan kişiler, sorumsuz, büyük işler peşinde koşan siyasi parti liderleri kendi planlarından ve isteklerinden vazgeçmek zorunda kaldılar. Azerbaycan'da iktidara gelmek için silahlı grupları kullanma geleneği son buldu. Daha sonraki dönemlerde yurt dışındaki ve yurt içindeki yıkıcı güçler Azerbaycan Cumhuriyeti'nde sosyo-politik istikrarı bozma, ekonomik reformların uygulanmasına ve yabancı yatırımın ülkeye girişine engel olma amacıyla diğer kışkırtıcı eylemlere, hatta ülke başkanına yönelik terör saldırılarına başvurdular. Yapılan amaçlı ve kesin önlemler sonucunda tüm bu girişimlerin önüne geçildi. Cumhuriyetimiz barış ve istikrar ortamında kendi bağımsız devletini kurma ve geliştirme olanağını elde etti. Bağımsız devlet kurmanın üçüncü aşaması başlandı.

12 Kasım 1995'ten, yani bağımsız cumhuriyetimizin anayasasının kabulünden, parlamento seçimlerinin yapılmasından sonra başlanan bu dönem, hiç kuşkusuz, devletin kurulması bakımından bizim tarihimizin en verimli dönemidir.

Asıl sosyo-politik istikrarın sağlanması ve Azerbaycan'ın dâhilinde bulunan tüm yasadışı silahlı çetelerin etkisiz hale getirilmesi, cinayetlerin önüne geçilmesi - bunların hepsi Azerbaycan'da devletin yapılanma sürecinin başarıyla uygulanmasına ortam hazırladı. Azerbaycan bağımsızlığını ilan ettiğinde kendisinin demokrasi yolunu izleyeceğini, ülkemizde demokratik, laik hukuk devletinin kurulması sürecini uygulayacağını bildirdi. Tüm bunlar beyan edildi, fakat ne yazık ki Azerbaycan'da durum, söylediğim üzere, çok gergin olduğundan bunlar lafta kalıyor, gerekli icraat-

lar yapılmıyordu. Azerbaycan'da bağımsız devlet kurumlarının ortaya çıkması ve devletin yapılanma süreci 1995 yılında büyük boyutlar kazandı. Bunun temelini ise Azerbaycan'ın kabul ettiği ilk anayasası oluşturuyordu. Daha sonraki dönemde Azerbaycan'da devlet geleneği pekişti, demokrasi ilkeleri sağlandı. Demokratik laik hukuk devletinin kurulması süreci başarıyla, hızla uygulandı. Azerbaycan'ın ekonomisini piyasa ekonomisi yolunda geliştirmesi için olanaklar sağlandı ve birçok başarılar elde edildi. Azerbaycan devlet olarak güçlendi, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, ordusu kuruldu, güçlendi, gelişti ve bugün o, bağımsız Azerbaycan'ın milli çıkarlarını, topraklarını, sınırlarını koruma gücüne sahip bir ordudur.

Anayasa kabul edildikten sonra geçen beş yıl içinde bizim yasama organımız-Milli Meclis tarafından 900'un üzerinde yasa onaylanmıştır. Bu anayasa temelinde, kabul edilmiş yasalar temelinde Azerbaycan'da siyasi, ekonomik, hukuki, demokratik reformlar uygulanmaktadır. Bu reformlar tüm alanlarda gerçekleştiriliyor. Onların düzenli bir şekilde uygulanması Azerbaycan'ın tüm alanlarda gelişmesini sağlıyor.

Azerbaycan kendi iç ve dış politikasını belirlemiştir. Arz ettiğim gibi, iç politika, Azerbaycan'da demokratik hukuk devletinin kurulması, piyasa ekonomisinin yerleştirilmesi ve ekonomik reformlarının yapılması, Azerbaycan'ın her vatandaşına özgür, hür yaşam, kendi haklarını koruma ve kendi refahını iyileştirme olanaklarının sağlanması üzerine kuruludur.

Azerbaycan'ın dış politikası ise dünyanın tüm devletleri ile eşit haklı karşılıklı yarara dayalı ilişkiler kurmak, geliştirmek, hem Azerbaycan Cumhuriyeti'nin uluslararası alandaki konumlarını güçlendirmek, hem de ülke ekonomisini, bilimi, kültürü geliştirmek için bu ilişkilerin verimli biçimde değerlendirmesi amacını taşıyor. Azerbaycan'ın barışçı dış politikası öncelikli olarak bağımsızlığının pekiştirilmesine hizmet ediyor. Uluslararası hukuk normları ile düzenlenen devletlerarası ilişkilere saygı göstermek, tüm tartışmalı sorunları barış ve görüşmeler yoluyla çözmek, karşılıklı yarara dayanan faydalı ekonomik, bilimsel ve kültürel işbirliği kurmak, devletlerarası ilişkilere engel olan her türlü kısıtlamaları bertaraf etmek Azerbaycan devletinin dış politikasının temel ilkelerini oluşturuyor. Azerbaycan demokratik hukuk devletini kurma yolunu izlediği için onun dış politikası da dünya birikiminin tüm başarılı unsurlarını, uluslararası kabul görmüş medeni normları yansıtıyor.

1991-1992 yıllarında dış politika alanında ülkenin uluslararası camiada konumunun pekiştirilmesine yönelik düzenli bir çizginin uygulanmaması, bazı devlet başkanlarının uluslararası, bölgesel ve devletlerarası ilişkilerle ilgili sorumsuzca açıklamaları Azerbaycan'ın uluslararası nüfuzunu son derece olumsuz etkiliyordu. Bu, bilhassa kendini bazı komşu devletlerle ilişkilerde gösteriyordu. Ermenistan ile savaş sırasında yakın komşularımızdan olan Rusya, İran, Orta Asya cumhuriyetleri ile ilişkiler eski iktidarın sorumsuz açıklamaları yüzünden gerginleşmişti. İlk önce en yakın ülkelerde ilişkilerin düzene sokulması, ilişkilerin yeniden kurulması gerekiyordu. Azerbaycan'ın Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye olması bu doğrultuda atılmış ilk adımlardan biriydi. Bu kuruluşa üye olan eski Sovyet cumhuriyetleri ile doğrudan ikili ilişkilerin pekiştirilmesi yönünde de düzenli bir çalışma yapılıyordu. 1993 yılı sonuna kadar Azerbaycan ile gergin ilişkileri bulunan Orta Asya cumhuriyetleri ile ilişkilerin radikal biçimde yeniden düzenlenmesi için yeni yöntem ve araçlar geliştirildi. Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkelerle ekonomik işbirliği konularına bilhassa özen gösterildi. Gürcistan, Öz-

bekistan, Ukrayna ve Moldova ile ikili işbirliğinin sağlanması olumlu sonuçlar verdi.

1993 yılının yazından başlayarak, Türkiye ile ilişkiler konusunda izlenen dış politika çizgisinde önemli değişiklikler yapıldı ve Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde nitelikçe yeni bir dönem başlandı. Bugün Türkiye Azerbaycan'ın en güvenilir siyasi müttefiki, eşit haklara sahip ekonomik ortağıdır. Son yedi yılda iki kardeş devletin cumhurbaşkanlarının karşılıklı ziyaretleri sırasında işbirliğimizin tüm alanlarını kapsayan bir dizi önemli belgeler imzalanmıştır. Azerbaycan-Türkiye ilişkileri iki kardeş halkın çıkarlarına hizmet etmekle birlikte, dünyada ve bölgede barışın ve huzurun sağlanması çalışmalarına da katkıda bulunmaktadır.

Azerbaycan, komşu İran devleti ile de halklarımızın çıkarları doğrultusunda karşılıklı yarara dayanan işbirliği, iyi komşuluk ilkeleri temelinde ikili normal siyasi, ekonomik, kültürel ilişkiler kurmayı başarmıştır. Batılı devletlerin oluşturduğu ikinci petrol konsorsiyumuna İran da katılmış, Şahdeniz yatağının işlenmesi ile ilgili anlaşmadan pay almıştır. Ülkelerimiz arasında ikili ilişkilerin tüm alanlarını kapsayan belgeler imzalanmıştır.

Son yıllarda Azerbaycan, İslam Konferansı Örgütü üyesi olan diğer ülkelerle siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkilerini bir hayli geliştirmiştir. Bu ülkelerle İslam Konferansı Örgütü ve başka uluslararası örgütler bünyesinde ilişkilerimiz, onun yanı sıra ikili işbirliğimiz verimli ve yararlı olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Çin, Japonya, Fransa, Almanya, İtalya ve benzeri büyük devletlerle ilişkiler Azerbaycan'ın dış politikasının temel taşını oluşturuyor. Azerbaycan ile bu ülkeler arasında mütekabiliyet ilkelerine dayanan karşılıklı ilişkiler kurulmuştur. Bu, ülkemiz için stratejik önem taşıyan ve yeryüzünün küresel sorunlarının çözümünde etkin güce sahip olan nüfuzlu devletlerin ilgisini Azerbaycan'a çekmek için 1993 yılının sonundan başlayarak yapılmış düzenli çalışmanın olumlu bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Amerikan petrol şirketlerinin Hazar Denizi'nin enerji kaynaklarının değerlendirilmesi, petrol ve doğal gaz rezervlerinin üretimi ve nakli alanında Uluslararası Petrol Konsorsiyumu'na etkin katılımı Azerbaycan-Amerika Birleşik Devletleri ilişkilerinin gelişmesine ivme kazandırmıştır. Amerika-Azerbaycan ilişkileri ile ilgili iki ülke başkanları arasında imzalanmış ortak bildiri, savunma bakanlıkları arasında savunma ve askeri ilişkiler alanında işbirliği, yatırımların teşviki ve korunması, ticaret ve sermaye yatırımı, bankalar arasında ve diğer alanlarda işbirliğini öngören hükümetlerarası belgeler Azerbaycan'ın bağımsızlığının pekiştirilmesini, milli güvenliğinin sağlanmasını ve sosyo-ekonomik kalkınmayı temin etmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri arasında ortaklık ilişkilerinin genişletilmesi konusunda imzalanmış özel belge Amerikan işadamlarının ülkemizde faaliyette bulunmaları için uygun ortamın sağlanmasının hukuki temelini oluşturuyor.

Azerbaycan diplomasisinde Avrupa alanı önemli yerlerden birini işgal etmektedir. Son yıllar içinde ülkemizin Büyük Britanya ile ilişkileri dinamik bir biçimde gelişmiştir. Bugün uluslararası alanda Büyük Britanya, Azerbaycan'ın aktif bir ortağı olarak çalışmalar yapmaktadır. Ermenistan-Azerbaycan sorunun adil çözümü için Azerbaycan'ın gösterdiği çabaları destekliyor.

Avrupa'nın nüfuzlu ülkeleri - Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, Yunanistan, Polonya, Romanya, Bulgaristan ve İskandinav ülkeleri ile de cumhuriyetimiz arasında çok istikrarlı ve eşit haklı işbirliği kurulmuştur. Bu ülkelerle imzalanmış 90'nın üzerinde önemli belge söz konusu iliş-

kilerin hukuki temelini teşkil etmektedir.

Avrupa ülkeleri ile ilişkilerin gelişmesinde tarihi İpek Yolunun yeniden canlandırılmasını öngören TRACECA programının uygulanmasına başlanması önemli yer tutuyor. Bu dev ulaştırma koridorunun tam ortasında, Doğu ile Batı'nın kavşağında bulunan bir ülke olarak Azerbaycan, önemli rol oynuyor. Dünyanın en büyük devletlerinden biri ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyesi olan Çin Halk Cumhuriyeti, bunun yanı sıra büyük entelektüel potansiyele sahip olan Japonya bu yıllar zarfında Azerbaycan'ın politik ve ekonomik ortağına dönüşmüştür ki, bu da dış politikamızın tartışılmaz başarılarıdır. Azerbaycan ile İsrail devleti arasında siyasi, ekonomik ilişkiler yaygınlık kazanmıştır.

Geçtiğimiz dönemde Azerbaycan'ın uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla da ilişkileri genişlemiş ve pekişmiştir. Azerbaycan'ın Avrupa Konseyi'ne tam üyeliği için yapılan çalışma olumlu sonuçlar vermektedir.

Halihazırda Azerbaycan 137 ülke ile diplomatik ilişki kurmuştur. Viyana Sözleşmesine taraf olan tüm ülkelerle cumhuriyetimiz arasında konsolosluk ilişkileri sağlanmıştır. Azerbaycan'da 63 yabancı ülkenin büyükelçiliği bulunuyor. Bunların 24'ü doğrudan Bakü'de, 39'u ise aynı devletlerin Ankara, Moskova, Tahran ve Tiflis kentlerindeki büyükelçiliklerinde akredite olmuştur. Bu arada Azerbaycan'ın 21 yabancı ülkede büyükelçiliği, başkonsolosluğu ve daimi temsilcilikleri faaliyet gösteriyor. Azerbaycan nüfuzlu uluslararası kuruluşlarda da temsil edilmektedir.

Bugün Dağlık Karabağ nedeniyle ortaya çıkan Ermenistan-Azerbaycan sorununun çözümü ile ilgili Azerbaycan'ın meşru istekleri tüm dünya ülkeleri, uluslararası ve bölgesel örgütlerce destekleniyor. Bu, Azerbaycan'ın dış politika alanında yürüttüğü yoğun ve amaçlı çalışmanın çarpıcı bir sonucudur.

Son yıllarda devletimizin bağımsızlığı, güvenliği ve toprak bütünlüğünün sağlanması, tüm ülkelerde çok yönlü, eşit, karşılıklı yarar dayalı ilişkilerin kurulması alanında Azerbaycan diplomasisinin kazandığı büyük başarılar, Azerbaycan'ın dış politika çizgisinin doğru olduğunu, milli menfaatlerini dünyada gelişen süreçlerle faydalı bir şekilde uzlaştırma gücüne sahip olduğunu teyit etmektedir.

Dış politika alanında önceki hükümetten miras alınan en karmaşık ve acılı sorun, Dağlık Karabağ nedeniyle çıkan Ermenistan-Azerbaycan sorunudur. Azerbaycan'da çıkan iç çatışmalar, iktidar mücadelesi, çeşitli güçlerin yaptığı kışkırtıcı eylemler, Ermenistan silahlı kuvvetlerine dışarıdan yapılan özel yardım Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Azerbaycan topraklarını işgal etmesine olanak sağladı. Bu işgal önce Dağlık Karabağ'ı, ardından onun çevresinde bulunan birkaç bölgeyi kapsadı. Şimdi Azerbaycan topraklarının yüzde 20'si Ermenistan silahlı kuvvetlerinin işgali altında bulunuyor. Bu topraklardan zorla kovulmuş bir milyon yurttaşımız çadırlarda zorlu koşullarda yaşıyor.

1994 yılının Mayıs ayında Ermenistan-Azerbaycan savaşında ateşkes anlaşması imzalandı. Henüz kalıcı bir barış elde edilmemişse de, Azerbaycan'da altı buçuk seneyi aşkın bir senedir savaşsız, huzurlu bir ortam sağlanmıştır, şehit verilmiyor, kan dökülmüyor. Azerbaycan devleti bu süre içinde dünyanın tüm uluslararası kuruluşlarının, nüfuz sahibi büyük devletlerin olanaklarını değerlendirmeye çalışmış ve bu çalışmada hatırı sayılır başarılar kazanmıştır. Bu süre zarfında birkaç defa sorunun çözümü konusunda gerçek fırsatlar oluşmuştur. Fakat Ermenistan'ın sürekli yapıcı olmayan bir tavır izlemesi, Azerbaycan topraklarını işgal ettiği için kendisini daha avantajlı konumda hissediyor olması, uluslararası kuruluşların, Minsk Grubunun, onun eşbaşkanları

olan Rusya'nın, Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Fransa'nın Ermenistan'a gerekli baskıyı yapamaması şimdiye kadar bu sorunun çözümünü olanaksız kılmıştır. Azerbaycan ve Ermenistan cumhurbaşkanlarının doğrudan görüşmeleri de henüz somut bir sonuç vermemiştir.

Tüm bunlara rağmen Azerbaycan Cumhuriyeti sorunun barışçı yoldan çözümünün mümkün olduğunu düşünüyor ve ileride de bu doğrultudaki çabalarını sürdürme kararlılığı içindedir. Azerbaycan devleti, Minsk Grubunun faaliyetinin güçlendirilmesi, verimliliğin artırılması için elinden geleni yapmakla birlikte, Ermenistan ve Azerbaycan cumhurbaşkanlarının doğrudan görüşmelerinin de sürdürülmesinin gerekli olduğu kanısındadır. Her iki yönde gösterilen şu çabalar sonucunda bir takım ödünçler yoluyla Ermenistan-Azerbaycan sorunu çözüme bağlanır ve barış sağlanabilir.

Her ülkenin, halkın hem yaşaması, hem devletinin varlığını sürdürmesi için temel kriter ekonomidir. Planlı ekonomi sisteminin sıkı bir biçimde uygulandığı eski SSCB bünyesinde 70 seneyi aşkın bir süre faaliyet göstermiş Azerbaycan Cumhuriyeti, 9 senedir yeni ekonomik düzene girmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını tekrar sağladıktan sonra geçen dönem zarfında ekonomi alanında egemenlik haklarını kullanmaya ve bağımsız ekonomi politikası uygulamaya başlamıştır. Değişik mülkiyet biçimlerine dayanan ekonomi sisteminin şekillenmesi, pazar ekonomisine geçiş ve dünya ekonomisiyle bütünleşme bu politikanın ana doğrultularını oluşturmuştur.

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Azerbaycan'a silahlı saldırısı, zaman zaman sosyo-politik istikrarın bozulması, ülkede yönetimin sık sık değişmesi 90'lı yılların başlarından itibaren ekonominin pek çok alanında üretimin gerilemesine ve bu sürecin derinleşerek müzminleşmesine neden olmuştur. 1991-1994 yılları arasında ülkede üretim işletmelerinin büyük bir bölümü faaliyetini durdurmuş veya yüzde 15-20 kapasiteyle çalışmıştır. Aynı senelerde yıllık düşüş sanayide yüzde 20-24'e, tarımda yüzde 15-20'ye, yatırımlarda yüzde 40'a ulaşmıştır. Yıllık bazda tüketim mallarının fiyatları 14-18 katı artarak ekonomi ve sosyal alanlarda yıkıcı rol oynamıştır. Cumhuriyet ekonomisi, neredeyse tamamen çökmüş, halkın refahı son derece azalmıştı. Fakat Azerbaycan'ın avantajlı jeopolitik konumu, doğal kaynakları, uzun seneler boyunca sağlanmış maddi fonları, genel olarak büyük sosyo-ekonomik, bilimsel teknik potansiyeli ülkeyi bu zorlu krizden çıkarmayı mümkün kılıyordu. Öte yandan ise ekonomi reformları uygulanarak piyasa ekonomisine geçiş yönünde amaçlı bir çalışma yapılması gerekiyordu.

Sadece 1994-1995 yılları arasında ülkede siyasi durum normale döndükten ve sosyo-politik istikrar sağlandıktan sonra pek çok sosyo-ekonomik sorunun çözümü doğrultusunda tutarlı bir çalışma yapmak mümkün oldu. 1995 yılının başlarında ülkede piyasa ekonomisine geçiş amacıyla reformlar çizgisi belirlendi ve düzenli olarak amaçlı reformlar programı uygulanmaya başlandı. Geçtiğim dönem zarfında Azerbaycan, en köklü ekonomik reformlar yapma gücünde olduğunu kanıtladı.

Geçen dönem zarfında ülkede demokratik devletin kurulması ve yeni ekonomik sistemin şekillenmesi için uygun bir hukuki temelin sağlanması yolunda büyük çalışma yapıldı, 900 kadar yasa kabul edildi. Onların arasında toprak reformu, özelleştirme, girişimciliğin gelişmesi, vergi, finans ve banka sisteminin yeniden düzenlenmesi, ticaretin liberalleşmesi, tekelleşmenin kaldırılması ve rekabetin gelişmesi, nüfusun sosyal güvenliğini sağlayan yasalar özel yere sahiptir.

Piyasa ekonomisine geçiş doğrultusunda uygulanan amaçlı önlemler sonucunda üretimde

yaşanan gerilemelerin önüne geçilmiş, ülkede makroekonomik istikrar sağlanmıştır. Gayri safi milli hasılada 1996 yılında yüzde 1,3, 1997 yılında yüzde 5,8, 1998 yılında yüzde 10, 1999 yılında yüzde 7,4 artış gerçekleşti. Bu ise Bağımsız Devletler Topluluğu coğrafyasında en yüksek rakamdır.

Alınan önlemler sonucunda sanayi üretimi de artış eğilimi göstermektedir. 1997 yılında toplam sanayi üretiminde yüzde 0,3 artış sağlanmışken 1998 yılında bu rakam yüzde 2,2, 1996 yılında yüzde 3,6, 2000 yılında ise yüzde 6,9 olmuştur.

Şimdi sanayinin hemen hemen tüm dallarında, keza petrol ve doğal gaz, petrokimya, metalürji, makine yapımı, inşaat malzemeleri, hafif ve gıda sanayisi dallarında, özel sektörde ciddi bir ilerleme vardır ve bu dallarda üretim önceki yılın aynı dönemine oranla bir hayli artmıştır.

Ülkenin ekonomik ve sosyal gelişmesini nitelendiren makroekonomik veriler 2000 yılının başından bu yana oldukça iyidir. Gayri Safi Milli Hasıla, önceki yılla kıyaslandığında yüzde 11,3 veya 21 trilyon manat daha fazla olmuştur. Gayri Safi Milli Hasılanın bileşiminde reel üretim sektörünün payı 1999 yılına oranla yüzde 46,3'ten 48,7'ye yükselmiş, hizmet sektörünün payı ise yüzde 47,5'ten 44,6'ya inmiştir. Kişi başına 2,5 milyon manat (562,3 dolar) veyahut önceki yıldan yüzde 10,4 daha fazla üretim yapılmıştır.

Gayri Safi Milli Hasıla içerisindeki sanayi ürünü üretiminin payı yüzde 25,6 olmuştur. Üretim hacmi yakıt sanayisinde yüzde 5,3, enerji endüstrisinde yüzde 3,2, gıda sektöründe yüzde 2,1, kimya ve petrokimya tesislerinde yüzde 34,4, metalürji endüstrisinde 2,5 kat, makine yapımı işletmelerinde yüzde 78,2, orman, ağaç işleme ve selüloz-kağıt sanayisinde yüzde 10,5, inşaat malzemeleri sanayi sektöründe yüzde 21,3, hafif sanayide yüzde 47,7, un fabrikalarında yüzde 52,5 artmıştır. Geçen yıla oranla kamu sektöründe sanayi üretimi yüzde 2,5, özel sektörde ise yüzde 12,5 artmış, toplam üretimde özgül ağırlığı yüzde 43,9'a ulaşmıştır.

Bilindiği üzere köylülerin refahı, köyün sosyo-ekonomik kalkınması, tarım reformlarının seyrine bağlıdır. Ülkede toprak reformunun uygulanması, toprağın özel mülkiyete geçmesi, kolhoz ve sovhozların mallarının özelleştirilmesi tarım sektöründe diğer alanlarla kıyaslandığında reformların daha hızla gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. 1995 yılı itibariyle 1300'ün üzerinde kolhoz ve sovhoz feshedilmiş ve onların temeli üzerinde 35 bin kadar tarım işletmesi (çiftlik) kurulmuştur. Tarım reformlarının birinci aşaması neredeyse tamamlanmıştır. Bunun sonucunda tarımsal üretimde artış 1998 yılında yüzde 4 iken, 1999 yılında yüzde 7,1 olmuştur. Özellikle 2000 yılı tarım üretimi açısından çok başarılı geçmiştir.

Tarımda bitkisel ürünlerin hasadı neredeyse sona ermiştir. 1 Aralığa kadar tarlalardan mısırın yanı sıra 1.538,8 bin ton tahıl, 75,6 bin ton üzüm, 468,6 bin ton patates, 764,0 bin ton sebze, 407,9 bin ton meyve ve 260,0 bin ton bostan ürünleri 13,8 bin ton tütün ve 625 ton yeşil çay yaprağı toplanmıştır. Önceki yıla kıyasla tahıl üretimi 445,5 bin ton veya yüzde 40,7, patates 77,3 bin ton, sebze 131,5 bin ton, meyve 13,5 bin ton, bostan ürünleri 57,1 bin ton, tütün üretimi 5,8 bin ton veya yüzde 72,7 artmıştır. Bu sene 90,5 bin ton kadar pamuk toplanmış ve işleme tesislerine gönderilmiştir. Pamuk, üzüm ve yaş çay rekoltesinin azalmasına rağmen toplam bitkisel ürün üretimi geçen yıla oranla yüzde 18,6 artmıştır.

Cari yılda 195 bin ton canlı hayvan, 1070 bin ton süt, 550 milyon adetten fazla yumurta, 12 bin ton kadar yün ve 70 tonun üzerinde koza üretimi yapılmış, hayvansal üretimde 1999 yılına oranla yüzde 3,7 artış sağlanmıştır.

Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretiminde elde edilmiş başarılar, tarımsal üretimin önceki yıla kıyasla ortalama yüzde 12 artmasını mümkün kılmıştır.

Tarımda yapılan reformları desteklemek, bu alanda çalışan kişilere yardım etmek ve sorunları çözmek amacıyla 1999 yılının ilkbaharında özel yasa ve kararlar kabul edilmiştir. Tarımsal ürün üreticilerinin, arazi vergisi dışında diğer vergilerden 5 yıl süreyle muaf tutulması, bunun yanı sıra bütçeye olan vergi borçlarının silinmesi, onlara yakıtın (petrol ürünlerinin) indirimli satışı ve diğer önlemler devletin bu alana gösterdiği ilginin bir belirtisidir. Bu tedbirlerin uygulanması tarımsal üretimi önemli oranda etkilemiştir. Bu önlemlerin ileride de uygulanması öngörülüyor. Bu alanda yürütülen çalışmaların amaçlı ve düzenli bir şekilde yapılması için tarım reformlarının derinleştirilmesi ve tarımsal girişimciliğin geliştirilmesine katkıda bulunmasına yönelik devlet programı onaylanmıştır.

2000 yılında tüm finansman kaynaklarından temin edilen 4,2 trilyon manat değerinde yatırım ekonominin ve sosyal alanların gelişmesi için kullanılmış, 2,0 trilyon manat değerinde imar ve inşaat çalışmaları yapılmıştır. Önceki yılla kıyaslandığında yapılmış yatırımın değeri yüzde 2,3, imar ve inşaat çalışmalarının hacmi yüzde 2,4 artmıştır. Temel kaynağın yüzde 51'ni veya 2,1 trilyon manatlık bölümünü yabancı yatırımlar oluşturmuş, 3,4 trilyon manatı, veyahut yüzde 81,3'ü üretim amaçlı tesislerin inşasının sürdürülmesine harcanmıştır. Sene başından bu yana Yeniköy Hidroelektrik Santrali, 1. Bakü termik santralinde 55 bin kilovatlık yeni gaz türbinli elektrik santrali, Kurtuluş sondaj kulesi, Azerneftyağ Üretim Birliği'nde bitüm tesisi, 52,9 km uzunluğunda Mil-Muğan ana kanalının ikinci bölümü, Nahcivan Devlet Üniversitesi'nin eğitim binası, Bakü'de Merkezi Klinik Hastane, toplam inşaat alanı yaklaşık 302,5 bin metrekare olan konutlar, 1906 kişilik okullar, 40 yataklı hastane, bir vardiyada 70 kişiye hizmet verebilecek ilk yardım polikliniği vs. işletmeye alınmıştır. Bu sene Kuzey DRES'in yeniden yapılmasına ve Elet-Gazımemmed karayolunun inşasına başlanmıştır.

Nakliyat işletmeleri ve otomotiv sektöründe faaliyet gösteren gerçek kişiler tarafından yıl zarfında 80 milyon ton yük ve 880 milyon yolcu taşınmış, önceki yıla oranla yük taşımacılığında yüzde 17,3, yolcu taşımacılığında yüzde 2,1 artış sağlanmıştır. Yük taşımacılığının yüzde 54,6, yolcu taşımacılığının yüzde 83,5'i özel sektör tarafından yapılmıştır.

Yıl başından bu yana haberleşme kuruluşları tarafından halka, işletme ve kuruluşlara 700 milyar manatın üzerinde, yahut geçen yıla oranla yüzde 33,6 daha fazla haberleşme hizmeti sunulmuştur. Hizmet gelirlerinin yüzde 61,3'ü özel sektörün payına düşmektedir.

Yılbaşından bu yana insanlara 12,8 trilyon manat değerinde tüketim malları satılmış ve paralı hizmetler sunulmuştur. Ticaret hacmi yüzde 9,8 artarak 10 trilyon manatın üzerinde olmuştur, paralı hizmet hacmi ise yüzde 5,7 oranında artarak 2,5 trilyon manata ulaşmıştır.

Bu sene dış ülkelerle 2,796 milyar dolar değerinde, yahut önceki yıla oranla yüzde 88,1 daha fazla ticari işlem yapılmıştır. Ticaret hacminin yüzde 63,3'ünü ülkeden ihraç edilen mallar, yüzde 36,7'si ise ithal ürünleri oluşturmuş, 680 milyon dolar pozitif bakiye vermiştir. Mal mübadelesinin yüzde 80,7'si uzak dış ülkelerle, yüzde 19,3'ü BDT devletleri ile yapılmış, ticari ilişkiler uzak dış ülkelerle 2,2 misli, BDT devletleri ile yüzde 18 artmıştır.

Bu yıl zarfında tüketim malları fiyatları ve hizmet tarifeleri önceki yıla oranla yüzde 1,8 artmış-

tır. Bununla birlikte ortalama aylık ücretler yüzde 15,0 oranında artış göstererek 204,2 bin manat, kişi başına düşen parasal gelir ise yüzde 11,0 artarak 185,4 bin manat olmuştur.

Son yıllarda ekonomik kalkınmanın en önemli koşulu olan yatırımlar artmaya devam ediyor. Nitekim 1996 yılında yatırım hacmi yüzde 65, 1997 yılında yüzde 67, 1998 yılında ise yüzde 45 oranında artmıştır. Yatırımların artmasında ülkemize yabancı yatırım akını kritik rol oynamaktadır. 1996-2000 yılları arasında ülke ekonomisine 5 milyar ABD doları değerinde yatırım yapılmıştır. Şimdi Azerbaycan'da sadece petrol sektörüne değil, ekonominin diğer alanlarına (haberleşme, makine yapımı, gıda, hizmet vs.) yabancı yatırım bir hayli artmıştır. Sonuçta yabancı yatırımların toplam hacminde petrol dışı sektörün payı 1996 yılında yüzde 33, 1997 yılında yüzde 40 iken bu rakam 1999 yılında yüzde 50'ye ulaşmıştır. Halihazırda Azerbaycan'da kişi başına düşen yatırım yaklaşık 150 ABD dolarıdır ki, bu da BDT coğrafyasında en yüksek rakam sayılır.

Azerbaycan'ın yabancı şirketlerle yaptığı petrol anlaşmaları kapsamında petrol sanayisine 60 milyar ABD doları değerinde yatırım yapılması öngörülüyor. Petrol satışından elde edilen gelirin ülkemizin sosyo-ekonomik kalkınması için verimli bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla özel Petrol Fonu oluşturulmuştur.

Genel olarak Azerbaycan'ın petrol stratejisi ve bu alanda uygulanan bilinçli önlemler yalnız sosyo-ekonomik değil, büyük siyasi önem de taşımaktadır. Bu da Azerbaycan devletinin uluslararası alanda nüfuzunun artmasının ve bağımsızlığının pekişmesinin kesin kanıtıdır.

Ülkede reformların derinleşmesinde özelleştirme süreci önemli yer tutmaktadır. Son yıllarda bu alanda bir hayli çalışma yapılmıştır, artık küçük çaplı özelleştirmeler tamamlanmıştır. Ülkede ticaret, sosyal hizmet ve bütün hizmet tesislerinin hemen hemen hepsi işadamlarının elindedir. Orta ve büyük ölçekli sanayi tesislerinin özelleştirilmesine başlanmıştır.

Halihazırda özelleştirme ile ilgili yeni aşama başlanmaktadır. Kamu binalarının özelleştirilmesi yasasının ve 2. devlet özelleştirme programının kabulü bu sürece yeni hız kazandıracak, daha verimli bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır. Ülke ekonomisi açısından büyük önem taşıyan stratejik tesislerin (metalürji, makine yapımı, yakıt, petrokimya, altyapı alanları vs.) özelleştirilmesiyle ilgili ön çalışmalar yapılmaktadır. Bu ise her işletmeye bireysel yaklaşımı gerektirmektedir. Bu yüzdendir ki, her tesisin ülke ekonomisindeki yeri ve önemi dikkate alınmak kaydıyla özelleştirilme planı işlenip hazırlanacaktır.

Azerbaycan devletinin ekonomi politikasının önemli doğrultularından biri de girişimciliğin geliştirilmesidir. Bu amaçla ülkede girişimciliğin gelişmesi için ilgili hukuki altyapı oluşturulmuştur. Özelleştirme tedbirlerinin uygulanması ve girişimciliğin gelişmesi için uygun ortamın sağlanması sonucu halihazırda özel sektörün payı Gayri Safi Milli Hasılada yüzde 62'ye, bunun yanı sıra sanayide yüzde 43'e, tarım ve ticarette yüzde 98'e, inşaatta yüzde 77'ye, yük taşımacılığında yüzde 45'e, yolcu taşımacılığında yüzde 80'e ulaşmıştır.

Bugün ülkede girişimcilerin haklarının korunması özel önem taşımaktadır. Bununla ilgili olarak girişimcilerin haklarını koruyan, onların faaliyetine yersiz müdahale ve asılsız denetlemeleri engelleyen iki karar (17 Haziran 1996 tarihli ve 7 Ocak 1999 tarihli) kabul edilmiştir.

Ülkede girişimcilik için elverişli bir ortamın sağlanması amacıyla bundan böyle de gereken önlemlerin uygulanmasına devam edilecektir.

Yapılan reformların sosyal yönü ve nüfusun sosyal güvenlik tedbirlerinin devletin ekonomi

politikasında önemli bir yer işgal ettiğini ve bu alanda düzenli olarak amaçlı bir çalışma yapıldığını belirtmek gerekir. Son yıllarda ücretlerin artırılması ile ilgili düzenlemelerin gerçekleştirilmesi sonucunda çalışanların aylık ortalama nominal ücreti bir hayli artmıştır. Son 5 yılda (1994-1999 yılları arasında) aylık ortalama nominal ücret 12 katı artarak 184,4 bin manata yükselmiştir. 2000 yılının ilk yedi ayında bu rakam artmaya devam etmiş ve halihazırda bir işçinin aylık ortalama ücreti 204,2 bin manattır. Burada şu önemli noktayı da dikkate almak gerekir, ücretlerdeki artışlar enflasyon oranının çok düşük olduğu (son iki yılda ise deflasyon- tüketici fiyatlarının indiği) bir ortamda kaydedilmiştir. 90'lı yılların ilk yarısında enflasyondaki artış nüfusun parasal gelirlerinin artış hızının üç katı üzerinde iken, son beş yılda ise tersine, nüfusun parasal gelirlerinin artış hızı enflasyon oranının 2,5 katı önünde seyretmiştir. Bir diğer deyimle, halkın satın alma gücü 2,5 kat artmıştır.

Son yıllarda bütçe kapsamındaki kuruluşlarda çalışanların ücretleri birkaç kat artmış, bir grup edebiyat, güzel sanat ve bilim adamı, bunun yanı sıra genç yetenekler için özel burslar tahsis edilmiştir. Örneğin, 1 Ağustos 1999 tarihinden geçerli olmak üzere devlet bütçesi kapsamındaki bir dizi tesis ve kuruluşlarda çalışan işçi ve memurların ücretleri 1,8 kat, 2000 yılı 1 Ocak'tan itibaren eğitim çalışanlarının, 1 Nisan'dan itibaren bilim, kültür ve sosyal güvenlik alanlarında çalışanların ücretleri yüzde 25 artırılmıştır.

1 Ocak 2000 tarihinden geçerli olmak üzere ücretlerin vergilendirilmeyen minimum düzeyi 60 bin manattan 100 bin manata çıkartılmıştır ki, bu da ülke vatandaşlarının reel gelirinin artması açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Ülkede vatandaşların emeklilik güvencesi koşullarının iyileştirilmesine yönelik önlemlerin uygulanması sonucunda ortalama emekli aylığı 2 katı artmıştır.

2000 yılı zarfında çalışmayan nüfusa ödenecek emekli maaşları ve ödenekler tam zamanında ödenmiştir. Halihazırda bu alanda fiilen bir borç kalmamıştır ve yakında Aralık ayı emekli maaşları ve ödeneklerin tamamı ödenecektir. 1999 yılında insanlara verilen emekli ücretlerinin toplam miktarı 635 milyar manat iken cari yılda bu rakam 810 milyar manata ulaşmış veya yüzde 16,5 artış kaydetmiştir. Maaşlar ise geçen yıla oranla yüzde 12,7 artmıştır.

Son dönemlerde bir grup Karabağ savaşı ve 20 Ocak malül gazisine devlet tarafından otomobil ve konutlar sağlanmıştır. Gazileri etkin ekonomik yaşama kazandırmak için gazilerin rehabilitasyon merkezi faaliyete başlamıştır.

Zorunlu göçmenlerin sosyal güvencesini artırmak amacıyla gıda masrafları için onlara verilen aylık ödenek 1 Ocak 2000 tarihinden 3,5 kat artırılmıştır. Ülkede sığınmacıların ve zoraki mültecilerin sorunlarını sistemli bir şekilde çözmek ve onların sosyal güvencesini pekiştirmek amacıyla devlet programı kabul edilmiştir (17 Eylül 1998). Bu devlet programında öngörülmüş tedbirlerin uygulanmasını sağlamak, zorunlu göçmenlerin barınma ve günlük yaşam koşullarını iyileştirmek, ilgili sosyal altyapıyı oluşturmak, işyerleri açmak amacıyla Aralık 1999'da zorunlu göçmenlerin sosyal kalkınma fonu kurulmuştur.

Halkın sosyal güvencesinin iyileştirilmesi konusu her zaman devletin ilgi odağı olmuştur. Ülkenin sosyo-ekonomik durumu iyileştikçe ve bütçe gelirleri arttıkça buna bağlı olarak ilgili önlemler de gerçekleştirilecektir.

Bugün Azerbaycan'ın sosyo-ekonomik kalkınmasında yeni aşamanın sağlam temeli atılmış ve yüksek ekonomik büyüme için sağlam bir zemin hazırlanmıştır. Yeni binyılın başlangıcı, ekonomik reformların derinleşmesinde dönüm aşaması

olacak ve ekonominin yapısının yeniden düzenlenmesi ve yeni ortama uygun kurumsal değişikliklerin gerçekleştirilmesi onun temel doğrultularını oluşturacaktır.

Bununla birlikte Sovyet sonrası coğrafyanın diğer ülkeleri gibi cumhuriyetimizin de bir geçiş dönemi yaşadığını belirtmek gerekir. Ülke ekonomisinde bu dönemden kaynaklanan bir dizi objektif zorluklar, sorunlar vardır. Topraklarımızın yüzde 20'sinin Ermeni saldırganları tarafından işgal edilmesi, bir milyonun üzerinde vatandaşımızın mülteci ve göçmen durumuna düşerek güç koşullarda yaşamaya zorlanması olgusu mevcut durumu daha karmaşık bir hale sokmuştur. Esas itibariyle objektif nitelikte olan bu sorunlar, vatandaşlarımızın büyük bir kısmını zorlu sosyo-ekonomik koşullarda yaşamak zorunda bırakıyor. Nüfusun bir kısmının finansal sıkıntılar içinde, ağır durumda yaşaması hepimizi endişelendiriyor, üzüyor. Tüm bu sorun, sıkıntı ve zorlukların geçici bir nitelik taşıdığını bilmeliyiz. Halk, ülke yönetiminin bu alanda olumuş durumun zorluğunun bilincinde olduğundan ve bunun giderilmesi için tüm mevcut olanakları gereğince değerlendirdiğinden, bundan sonra da değerlendireceğinden emin olmalıdır. Son yıllarda ülke hayatının çeşitli alanlarında sağlanmış başarılarımıza dayanarak şunu kararlılıkla söyleyebiliriz: Bizi kaygılandıran sorunların çözümü konusunda önümüzdeki yıllarda önemli adımlar atılacak, halkımızın karşılaştığı birçok sosyo-ekonomik sıkıntı aşılacak, vatandaşlarımızın refahı yükselecek ve onlar hak ettikleri huzura kavuşacaklar.

Biz Azerbaycan'da bugün gerçek vatandaş toplumunu kuruyoruz. Çok sayıdaki sosyal kuruluşlar, partiler, çeşitli fonlar ve vakıflar, vatandaş toplumunun altyapısını oluşturarak, Azerbaycan'ın birçok önemli sorunlarının çözümünde devletle başarılı işbirliği yapıyorlar. Biz Azerbaycan'da demokrasinin gerçek anlamda gelişmesini sağlamak için çok çaba gösteriyoruz.

Azerbaycan Cumhuriyeti, demokratik gelişme yolunda güvenle ilerliyor. Ülkemizde demokratik gelişme için gerekli olan kurumlar ve hukuksal temel artık şekillenmiştir. Cumhuriyette farklı görüşlü siyasi partilerin, sosyal kuruluşların özgür faaliyeti, yüzlerce basın organının sansürsüz özgür yayın yapması, özel televizyon ve radyo kanallarının hiçbir engel olmadan kendi programlarını yayınlamaları ve benzeri durumlar Azerbaycan'da siyasal çoğulculuk, düşünce özgürlüğü, demokrasi ortamının egemen olduğunun en bariz sonuçlarıdır. İşte bazı kötü niyetli kişilerin "Azerbaycan'da demokrasi yoktur,"- diyerek konuşmalar yapması ve bu yüzden hiçbir baskıya ve takibe uğramaması kendi başına ülkemizde demokrasinin mevcut olmasının tutarlı bir kanıtıdır. Biz tüm bunlara yalnız 9 yıl zarfında ulaştığımızı da unutmamalıyız. Bu yılların bazısı Azerbaycan'da siyasi ihtilafların, kaosun, keyfi durumların yaşandığı döneme denk gelmiştir. Komşu Ermenistan ile savaşa sürüklenerek hâlâ bu koşullarda yaşamak zorunda kalan Azerbaycan'da demokratik gelişme yolunda bunca kısa sürede elde edilmiş başarılar, gerçekten de, son derece büyük başarılardır. Bunu bir biz değil, yüzyıllar boyunca demokraside yol almış birçok yabancı ülkenin temsilcileri de teyit ediyorlar.

2000 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi'ne yapılan seçimler de bunu bir kez daha gözler önüne serdi. Seçimlerde milletvekilli adayları için tam ve eşit koşulların sağlanması, siyasi partilerin seçimlere katılması yolunda her türlü engelin bertaraf edilmesi, seçimlerin özgür, demokratik, tarafsız şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınması cumhuriyetimizin kısa süre zarfında demokrasi yolunda artık büyük bir deneyim edindiğini apaçık gösteriyor.

Demokrasi, bazılarının sandığı gibi, kaos, kargaşa ve keyfilik değildir. Demokrasi, sosyo-politik istikrarın, hukukun üstünlüğünün egemen olduğu bir ortamda gelişebilir. Demokrasinin sınırları geniştir. Nitekim o, her halkın zihniyetine, her toplumun, her dönemin ihtiyaçlarına uygun olarak gelişir. Bu yüzden de ne burada, ne Azerbaycan'ın sınırları dışında kimse endişelenmesin: Azerbaycan demokrasi yolunda ilerliyor ve ilerleyecektir. Bu, bizim stratejik çizgimizin özünü oluşturuyor ve biz asla bu yoldan sapmayacağız.

Bağımsızlığa ulaşmak ve yaşamın birçok alanlarında radikal dönüşümler yapmak çok zorlu ve sorumluluk gerektiren bir süreçtir. Bağımsızlığın ilanı, korunması ve pekiştirilmesi doğrultusunda devletin önlemler uygulaması ne kadar önemli olsa da, gerçek bağımsızlığı sağlamak için bu pek yeterli değildir. Her insanın ve bilhassa genç kuşağın bağımsızlığın ne kadar değerli olduğunu tüm benliğinde idrak etmesi, onu korumak ve pekiştirmek için her türlü fedakârlığı yapmaya hazır olması gerekir. Bunun için ise gençlik, öncelikli olarak, üstün bir ahlaka sahip olmalı, halkımızın milli ve manevi değerleri onun benliğini oluşturmalıdır. Azerbaycancılığı, mensubu olduğu Azerbaycan halkının kültürünü, edebiyatını, sanatını, bilimini gençliğin derinden bilmesi gerekir. Bu, çok önemli bir konudur. Bugün bizim eğitimimiz de, kültürümüz de, sanatımız da Azerbaycan'ın bağımsızlığına hizmet ederek, gerçek vatandaşın yetiştirilmesi sürecine katkıda bulunmaktadır. Azerbaycan'ın bağımsızlığının sarsılmaz ve ebedi olmasının başlıca kaynağı ve garantörü işte Azerbaycan gençliğidir.

Biz, aslında bağımsızlık yıllarında milli - kültürel mirasımızı, tarihimizi, milli sanatımızı bir kez daha araştırarak onu ideolojik zincirlerden ve yasaklardan kurtarıyoruz. Bunun yanı sıra, biz başka halkların temsilcilerine Azerbaycan kültürünün dünya kültür hazinesine yaptığı katkılar hakkında bilgi veriyoruz. Bağımsızlık döneminde, biz Fuzulî'nin 500. doğum yıldönümünü kutladık. Asıl şiir bayramı, milli kültür bayramına dönüşen bu törenler, öte yandan Azerbaycan devlet geleneğinin, Azerbaycan bağımsızlığının bayramıydı. Çeşitli ülkelerden, UNESCO'dan bu yıldönümü törenine katılan kişiler Fuzulî şiiri aracılığıyla Azerbaycan'ı tanıyor, onun gerçeklerini dünyaya aktarıyorlardı.

Yüzyılların ve binyılların kavuştuğu bu 2000 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Türkçe konuşan ülke başkanlarının, dünya Korkut uzmanlarının katılımıyla muhteşem Kitab-ı Dede Korkut destanının 1300. yılını kutladı. Baskılara uğrayan bu destan sonunda bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nde hak ettiği değeri buldu. Kitab-ı Dede Korkut, kahramanlık destanıdır, üstelik yalnız bir kahraman, bir yiğit hakkında değildir, o, bütün bir halkın kahramanlığını yansıtan bir destandır. Onun en önemli ana fikri başkumandanın, küçüklü büyüklü tüm kahramanların doğup büyüdükleri toprağı savunmak için canını vermeye her zaman hazır olduklarını göstermektir. Destanın özünü kahramanlık ideolojisi oluşturuyor. Ülkemizin bulunduğu bu aşamada halkımızın karşılaştığı en önemli sorunların çözümü, bunun yanı sıra cumhuriyetin egemenliğinin ve bağımsızlığının pekiştirilmesi, toprak bütünlüğünün korunması bakımından çağdaş Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının bu kahramanlık ideolojisinden yararlanmasının ne kadar önemli olduğu çok açıktır.

Bağımsız devletimiz için çok önemli konuların yaşama geçirilmesi tarihimizin birçok karanlık sayfalarını aydınlatmak suretiyle benliğimizi tam olarak bulmayı, milli kökenlerine bağlı, yeni düşünce ve yaklaşımları benimseyen genç kuşağın yetiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Geçiş döneminin sıkıntılarına, zorlu süreçlerine rağmen, biz

kısa süre zarfında kendi tarihi geçmişimizin çok değerli sayfalarını aydınlatmayı ve halka göstermeyi başardık. Halkımızın her evladı tarihi geçmişini, kendisine bırakılan kültür mirasını derinliğine öğrenerek böylesine zengin bir tarihe sahip olmaktan sonsuz gurur duymaya başlıyor, haklı olarak bundan gururlanıyor.

Bağımsızlığı korumak için, çeşitli dış baskılardan, provokasyonlardan kurtulmak için Azerbaycan'da ulaştığımız sosyo-politik istikrarı korumamız, sağlamlaştırmamız gerekir. Bunun için Azerbaycan'da vatandaşların birlik ve beraberliği sağlanmalıdır. Siyasi görüşlerine ve toplumdaki konumuna bakılmaksızın her vatandaşın çeşitli yerlerde Azerbaycan'a yönelik bazı hain planların ve kötü yaklaşımların olduğunu unutmaması gerekir. Bunların önüne geçmek için Azerbaycan dâhilinde birlik ve beraberlik sağlanmalıdır. Ben bunun için halkımıza defalarca çağrıda bulundum, tüm vatandaşlarımızı buna davet ettim. Bugün ben tüm siyasi partileri, kurumları, kuruluşları - hepsini, işte bu yola davet ediyorum. Kişisel hırsları bir tarafa bırakmak gerekir. 1991 yılının sonunda Azerbaycan'ın kazandığı bağımsızlık tarihi bir başarıdır ve biz bunu savunmalıyız, sürdürmeliyiz. Bunu gelecek kuşaklara daha güçlü bir Azerbaycan devleti olarak aktarmalıyız. Bu yüzden de temel ilkelerde, temel konularda halkın birlik ve beraberliği başlıca koşuldur,- diğer konularda farklı görüşler olabilir, fakat bağımsızlık konusunda değil - ve ben vatandaşlarımızı buna davet ediyorum.

Azerbaycan devleti, şimdiye kadar olduğu gibi, bundan böyle de Azerbaycan'ın devlet geleneğini, bağımsızlığını, Azerbaycan halkının milli özgürlüğünü hep savunacak ve bu bağımsızlığı cesaretle koruyacaktır. 21.yüzyılda bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yaşamın tüm alanlarında yoğun gelişme gösteren bayındır bir ülke olarak büyük başarılar kazanacağına inanıyorum.

Yaşadığımız dünyada çok sayıda önemli günler ve aynı günlerle ilgili sayısız kutlama mesajları olur: insanlar insanları, halklar halkları, devletler devletleri kutlar. Bu güzel tebriklerin, içten dileklerin nedenleri, hiç kuşkusuz, türlü türlüdür. Fakat bugün Yeryüzünde yaşayan insanların, halkların ve devletlerin büyük bir bölümünün sevinmesinin, birbirlerini kutlamasının nedeni hemen hemen aynı! Çok yakında dünya yeni yıla giriyor! Biz yeni yılın-2001 yılının, yeni yüzyılın, yeni binyılın günlerini yaşamaya başlamak üzereyiz. Yeni yüzyılın, yeni binyılın gelmesi bizim için bir de şu nedenden dolayı önem arz etmektedir, zira yeryüzünde yaşayan tüm Azerbaycanlılar 31 Aralık'ta birlik, kardeşlik, dayanışma günü kutluyorlar.

Ömrümüzden giden her gün tarihe aittir. Tabii ki, iki yüzyılın kavşağında binyılların tarihi gerçeklerini, gelişim kronolojisini araştırmak, bu konuyu tartışmak haftalarca, aylarca sürebilirdi. Kısaca yalnız şunu söyleyebilirim: Azerbaycan halkının milattan sonra iki bin yıl boyunca aldığı mesafe yenilmez, zengin, cesur bir kahramanlık tarihidir!

Geçen yüzyılın tarihi gerçekleri, evrensel değerlerini konuşmak hem kolay, hem zordur! Kolay, çünkü geçtiğimiz yüzyıl zaman itibariyle diğer yüzyıllardan bize daha yakındır. Bu yüzyılın hemen hemen her yılı, her ayı, her haftası, her günü tarihçiler, bilim adamları tarafından kaleme alınmakla kalmamış, aynı zamanda onun birçok önemli olayları bizim kuşakların gözü önünde yaşanmıştır. Kuşkusuz ki, bu yüzyılın katkıları daha kapsamlı, daha büyüktür.

20.yüzyıl Azerbaycan halkının da yaşamında silinmez izler bırakmıştır. Aslında bu yüzyıllar, binyıllar sonucu tabii ki, yeni bir Azerbaycan ortaya çıkmıştır. Elde edilmiş başarılar ortadadır, bunu herkes onaylayabilir.

Halkımızın tarihi kaderi öyle bir fırsat sunmuş-

tur ki, son yüzyılda Azerbaycan eski dünyadan hızla kopmuş, bilim, kültür, sağlık, eğitim, nihayetinde, sosyo-politik kalkınma yolunu izlemiştir.

Bizim atalarımız, dedelerimiz çok kısa süre zarfında kitlesel eğitimsizliğe son verdiler, vatanımız tüm insanları okuma yazma bilen bir memlekete dönüştü ve bugün her Azerbaycanlı haklı olarak bunlardan gurur duyar. Halkımız elbirliğiyle eğitim programını başarıyla uygulamıştır. Aydın ordusunun üstün gayretleri sonucu Doğuda ilk tiyatro, ilk opera, ilk sinema vs. Azerbaycan'da kuruldu. Kent ve köylerin mimari çehresi hızla değişerek eski gelenekleri korumakla yenileşmiştir. Kitlelerin okumaya, bilime, kültüre, heves etmesi Azerbaycan halkının iç dünyasını da, yaşam biçimini de, dış görünüşünü de değiştirdi, onu gelişen dünyaya kavuşturdu.

İşte, yüzyıl sona ermek üzeredir ve bu noktada biz kendimizi muhasebe ederken ne kadar değiştiğimizi, geliştiğimizi tüm içtenliğimizle itiraf etmeliyiz. Geçen yüzyılda Azerbaycan halkı kelimenin tam anlamıyla ışıklı, nurlu bir dünyaya kavuştu. Bugün Azerbaycan'ın eğitimi, kültürü, genel olarak ekonomik, sosyal, kültürel, manevi ve siyasi yaşamının tüm alanları dünya uygarlığına tam uygundur.

Demokratik, bağımsız Azerbaycan devletinin kurulması halkımızın hem ekonomik, hem siyasi, hem de manevi zaferidir. Halkımızın yüksek ahlakından doğan bitmez tükenmez sabrı, sarsılmaz iradesi ve derin bilgileri tüm Kafkasya'nın barış, huzur bölgesine dönüşmesi için en sağlam güvencedir.

Sayın yurttaşlarım!

Değerli kardeşlerim!

Sevgili evlatlarım!

Azerbaycan'ın çok zengin entelektüel potansiyeli ve paha biçilmez hammadde kaynakları, Avrupa'dan Asya'ya uzanan yolda eşsiz coğrafi konumu onun dünya birliğinde saygın bir yer edinmesini sağlamıştır. TRACECA programı çerçevesinde öngörülen Avrupa ile Asya arasındaki köprü, büyük İpek Yolunun restorasyonu ülkemizin önünde hızlı gelişmenin ufuklarını açmaktadır. Asıl coğrafi konumumuzdan dolayı biz tüm haberleşme araçlarını geliştirmek ve küresel bilgi sisteminin oluşturulmasında ilerleme sağlamak için paha biçilmez olanaklara sahip bulunuyoruz.

Uluslararası hukuk bakımından biz genç bir devletiz. Bugün artık tüm insanlık, tüm halklar ve uluslar insanların en büyük manevi değerleri olarak kültürün, bilimin ve eğitimin istikrarlı gelişmeyi temin eden önemli etkenlerden olduğunu biliyorlar. Küresel dönüşümlerin yaşandığı şu dönemde biz tüm çabalarımızı bu büyük zenginliğin korunmasına harcamalıyız. Yalnız yüksek entelektüel potansiyeli olan bir ülkede güçlü sivil toplum gelişebilir.

Azerbaycan halkının hayatının son yüz yılı petrolle bağlantılıdır. Gerçekten de petrol ile birlikte ülkemizin diğer kıymetli zenginlikleri halkımızın yaşamında önemli rol oynamıştır. Bu, inkar edilemez. Fakat Azerbaycan'ın en büyük zenginliği onun yurtsever insanları, bilge halkıdır. Bizim halkımızın 21. yüzyılda rahat, huzurlu yaşamaya, kendi devletinin, kendi toprağının, kendi zenginliklerinin mutlak sahibi olmaya hakkı vardır!

Kaybolmuş devlet geleneklerini 20. yüzyılın sonlarında yeniden canlandırma fırsatı bizim kuşağa nasip olduğu için gurur duyuyoruz. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet geleneklerinin zenginleştirilmesi, bağımsızlığımızın daha da pekiştirilmesi, onun sonsuza kadar sürmesi için her birimiz bütün gücümüzü kullanmalıyız. İnanıyorum ki, tarihin çeşitli sınavlarını başarıyla atlatmış olan halkım bu yüce amaç için tüm olanaklardan sonuna kadar yararlanacak, bağımsız Azerbaycan devletinin bugününü ve yarınını güvence altına

alacaktır. Azerbaycan'ın 20.yüzyılda sağladığı güçlü ekonomik potansiyel, büyük bir uzman kitlesi halkımızın en yüce amaçlarının gerçeğe dönüşmesi için sağlam bir yapı, elverişli bir zemin rolünü oynadığı gururla söylenebilir.

Her halkın özgünlüğünü belirleyen temel unsurlardan biri onun dilidir. 20. yüzyılda halkımızın bu alanda kazandığı başarılar çok takdire değerdir. Biz bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin resmi dili olan Azerbaycan dilinin son yüzyıl içinde büyük bir gelişme kaydederek kelime hacminin zenginleşmesi, gramer yapısını işlenip mükemmel hale getirilmesi ve dünya dilleri arasında hak ettiği yeri bulmasından gurur duyuyoruz.

20.yüzyılın ayırıcı özelliği Azerbaycan'da bilim, edebiyat ve sanattaki gelişmelerin yoğun olmasıdır. Bu yüzyılda halkımız söz konusu alanlardaki gelenekleri sürdürerek bir hayli zenginleştirmiş, yeni akımlar, biçimler ve türler oluşmuş gelişmiştir. Bugün her Azerbaycanlı ikinci binyılın en seçkin insanları ile - Mirze Alekper Sabir, Celil Memmedguluzade, Necef Bey Vezirov, Muhammed Hadi, Abdulla Şaik, Alibey Hüseyinzade, Hüseyin Cavit, Ahmet Cevat, Cafer Cabbarlı, Aliağa Vahid, Samet Vurgun, Mehmet Hüseyin Şehriyar, Süleyman Rüstem, Resul Rıza, Mirze İbrahimov, Mehti Hüseyin, Süleyman Rehimov ve benzeri şair ve yazarlar, Üzeyir Hacibeyov, Müslüm Magomayev, Kara Karayev, Fikret Emirov, Niyazi, Tofik Kuliyev, Cahangir Cahangirov, Süleyman Aleskerov ve benzeri besteciler, Cabbar Karyağdıoğlu, Bülbül, Şövket Memmedova, Han Şuşinski, Seyit Şuşinski, Zülfi Adıgüzelov, Reşit Behbudov, Şövket Alekperova ve benzeri şarkıcılar, Abbas Mirze Şefizade, Mirzağa Aliyev, Ülvi Recep, Merziye Davudova, Sıtkı Ruhulla, Alesker Alekperov, Muhsin Senani, Mustafa Merdanov, Höküme Kurbanova, Leyli Bedirbeyli ve benzeri usta sanatçılar, Azim Azimzade, Behruz Kengerli, Settar Behlulzade, Gazenfer Halıkov, Fuat Abdurrahmanov, Elmira Şahtahtinskaya gibi fırça ve kalem ustaları ile haklı olarak gurur duyuyor. Seçkin bilim adamlarımız Miresedulla Mirkasımov, Yusuf Mehmetaliyev, Haydar Hüseyinov, Hasan Aliyev, Mustafa Topçubaşov, Aziz Şerif, Murtuza Nagiyev, Zahit Halilov; Hasan Abdullayev, Abdulla Karayev, Cafer Handan, Abdülezel Demirçizade, Mehmetcafer Caferov, Ziya Bünyatov, Feramez Maksudov ve diğerleri Azerbaycan'da bilimin gelişmesine büyük katkılarda bulunarak ona dünya çapında bir şöhret kazandırdılar. Azerbaycan'da sanatın yeni dalları - opera, bale, heykelcilik, sinemacılık gibi dallar ortaya çıkarak gelişmiştir. Bu, hepimize büyük kıvanç ve gurur veriyor.

20.yüzyıl, Azerbaycan kadınının yaşamında çok önemli bir dönem oldu. Yüzyılın başlarında Azerbaycan'da yaşanan sosyo-politik süreçler, petrol endüstrisinin hızlı gelişimi kadınların eğitimini ve sosyal yaşamda yer almasını teşvik etti. Yüzyılın 20'li yıllarından başlayarak uygulanan önlemler sonucunda bayanların her açıdan gelişmesi için geniş ufuklar açıldı. Kısa süre zarfında kadınlar arasında okuma yazma bilmeme sorunu giderildi, onların eğitim seviyesi keskin şekilde arttı. Kadınlar öğretmen, doktor, mühendis ve başka meslekler edindiler, eğitim, bilim ve kültür dallarında erkeklerle eşit olarak kendilerine yakışır biçimde temsil edildiler. Bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 1995 yılında kabul edilen ilk Anayasası, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olduğunu tespit etti ve onların demokratik devletin kurulması sürecine etkin katılımının hukuki temelini sağladı. Biz bugün ülkemizin önündeki sorunların çözümüne etkin olarak katılan Azerbaycan kadınının demokratik toplumun eşit haklı aktif bir üyesi olmasından gurur duyuyoruz.

Beden eğitimi ve spor 20. yüzyılda ülkemizde halkımızın hayatının ayrılmaz bir parçası haline

gelmiş alanlardandır. İnsana sağlıklı yaşam, mücadele azmi, vatanseverlik telkin etmek, onun entelektüel ve fiziksel potansiyelini ortaya çıkarıp geliştirme bakımından sporun ve beden eğitiminin rolü inkâr edilemez. Biz sporun çeşitli dallarında büyük beceri sergileyerek Azerbaycan'ın ismini zirvelere taşıyan gençlerimiz olduğu için gurur duyuyoruz.

Tarihin bu önemli anında şu unutulmaz bayramlar vesilesiyle Azerbaycan halkının tüm evlatlarını sonsuz bir gurur içinde kutlar, hepinize sağlık, sonsuz mutluluklar dilerim!

Ben bu yeni yüzyılın, yeni binyılın arifesinde dünyanın hangi köşesinde yaşarsa yaşasın, Azerbaycan'ın mutlu geleceği için çalışmalar yapan tüm soydaşlarımızı kutlarım.

Bugün biz özgür, demokratik bir toplumda yaşıyor, kutsal toprağımızın bekçiliğini yapıyor, barış ve huzur için uğraş veriyoruz. Düzenli ordumuzun subay ve askerlerinin bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün sağlanmasında gösterdikleri metanet, cesaret inkâr edilemez. Şu bayram gününde ben onların Vatana hizmette gösterdikleri yararlıkları takdir ediyor, her birine "Bayramınız kutlu olsun" diyorum!

Yeni binyılda dünya halklarının en büyük isteği barış ve huzurdur. İnsanlar yıkıcı savaşlara, mülteci ve göçmen sorununa yol açan ihtilaflara HAYIR diyor, huzur içinde yaşamak istiyorlar. Kaderin oyunu sonucunda bugün Azerbaycan'ın bir milyonu aşkın insanı kendi yurdundan zorla göç ettirilmiştir, onların çoğu çadırlarda, yaşamaya elverişsiz binalarda barınmışlar. Bugün ben büyük üzüntüyle hepsini birer birer hatırlıyor, onların doğup büyüdükleri yerlere kısa süre zarfında geri dönme isteklerini paylaşıyor ve zorluklara metanetle karşı koyan kardeşlerimin ata yurduna dönecekleri günün uzak olmadığına inanıyorum.

Bu bayram gününde ben topraklarımızın özgürlüğü uğruna canını veren şehit evlatlarımızın her birini saygıyla anıyor, şehitlerin ailelerine sabır diliyor ve beyan ediyorum ki, toprak uğruna canını feda etmiş insanların anısı bundan böyle de her zaman kalbimizde yaşayacaktır!

Geleceğimiz olan tüm çocukları, öğrencileri kucaklıyor, onlara mücadelelerle dolu yaşam yollarında esenlikler ve başarılar dilerim.

Dünya üzerinde hiçbir sıkıntı sonsuza kadar sürmez. İnsanlık tarihi boyunca tüm savaşlar adaletin zafer kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle ben önümüzdeki 2001 yılına umut, güven yılı derdim. Zira inanıyorum ki, halkımız her zaman olduğu gibi, 2001 yılında da kendisine düşen görevlerin üstesinden başarıyla gelecektir. Bağımsızlığımız pekişecek, topraklarımız kurtarılacak. Azerbaycan Cumhuriyeti barış ve huzura kavuşacaktır.

Bayramınız kutlu olsun!

Yeni yılınız kutlu olsun!

Yeni yüzyılınız, yeni binyılınız kutlu olsun!

Yaşasın özgür, bağımsız, demokratik Azerbaycan!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Genel Kurul Toplantısında konuşması

Strasbourg, 25 Ocak 2001

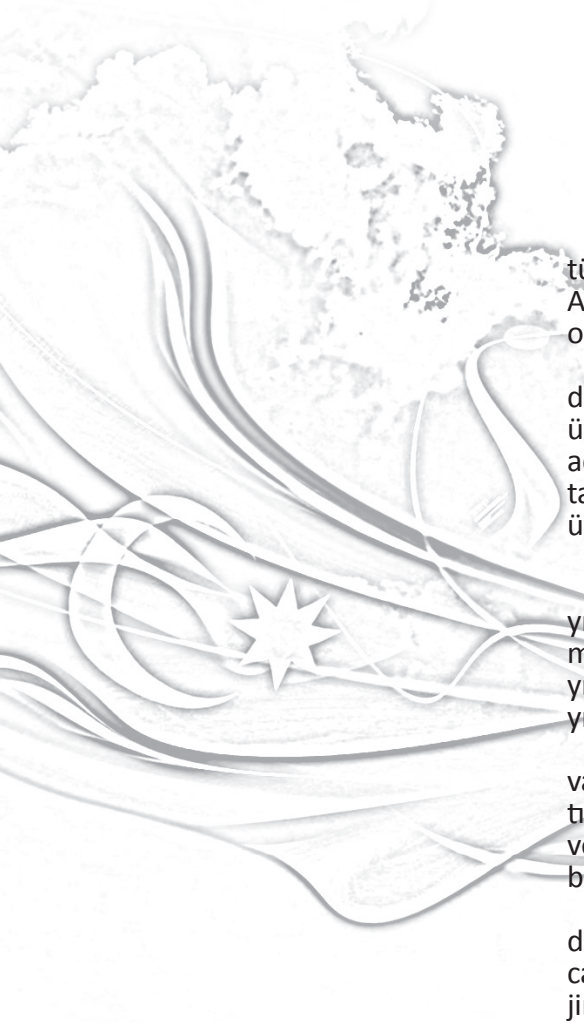

Sayın Başkan!
Sayın Bakanlar Komitesi Başkanı!
Sayın Genel Sekreter!
Sayın Parlamenterler Meclisi üyeleri!
Bayanlar ve baylar!

Bugün biz önemli tarihi anlar yaşıyoruz. Tek ve bölünmez bütün olan Avrupa'nın bir parçası olan Azerbaycan Cumhuriyeti, Avrupa'nın yüksek nüfuzlu örgütü olan Avrupa Konseyi'ne üye olmuştur.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bu örgüte üye olmasında gösterdikleri çabalardan dolayı Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi üyelerine ve Avrupa Konseyi üyesi devletlere Azerbaycan halkı adına şükranlarımı sunuyorum. Fırsattan yararlanarak, Ermenistan Devlet Başkanı Koçaryan'ı da, ülkesinin Avrupa Konseyi'ne üye olmasından dolayı kutluyorum.

Sayın parlamenterler!

1991 senesinde bağımsızlığını kazanmış Azerbaycan 20. yüzyılın son on yılında kendi egemenliği uğruna, halkının özgürlüğü, mutluluğu ve refahı için kanlı, zorlu mücadeleler vermiştir. Bu yıllar devlet geleneğinin oluşması açısından karmaşık ve sıkıntılı yıllar oldu.

Kısa sürede biz ülkede asayişi ve yasal düzeni sağlamayı, iç savaş tehlikesini ortadan kaldırmayı, bireyin güvenliğini güvence altın almayı, istikrarı tesis etmeyi, demokratik ilkelerin geliştirilmesi ve ekonominin canlandırılması yönünde kuruculuk çalışmalarına başlamayı başardık.

Azerbaycan halkı, yüzyıllara dayanan devlet geleneklerini sürdürerek, egemenlik hakkını kullanarak 1995 senesinde Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nı kabul etti. Bu belge demokratik rejimin ve hukuk devletinin sağlam temelini attı ve onun gelişme

doğrultularını belirledi.

Geçtiğimiz yıllarda Azerbaycan halkı, iki kez cumhuriyetin cumhurbaşkanını seçti ve ülke parlamentosu olan Milli Meclis'i kurdu. Azerbaycan'da yerel seçimler de yapıldı. Avrupa Konseyi uzmanlarının itiraflarına göre, seçim yasalarımız adil ve özgür seçimlerle ilgili uluslararası standartlara tam uygundur.

Evet, eksiklikler ve ihlaller de oldu. Fakat her seçimde bunların sayısı giderek daha da azalıyor. Devlet, eksikliklerin giderilmesi amacıyla etkin önlemler alıyor. Biz uluslararası kuruluşların, ilk önce Avrupa Konseyi'nin ve AGİT'in bu konuda yardımına çok değer veriyoruz ve işbirliğimizi sürdürmeye hazırız.

Yasama alanında köklü reformlar gerçekleştiriliyor. Azerbaycan Anayasası, uluslararası hukukun üstünlüğünü güvence altına almaktadır. Biz bugüne kadar Avrupa Konseyi'nin 15 sözleşmesine katıldık. Biz Avrupa Konseyi'ne üye olmadığımız zamanlarda bile bu örgütün temel belgelerinin ilkelerini ve standartlarını göz önünde bulundurduk. Bu, öncelikli olarak İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ve onun tutanaklarını kapsıyor.

Ülkemizde kabul edilen yasalar Avrupa Konseyi uzmanlarının doğrudan katılımıyla düzenleniyor. Hukuk reformları sonucunda her insan, bireysel özgürlük ve dokunulmazlık, kendisiyle ilgili açılan davanın bağımsız ve tarafsız mahkemelerce adil ve açık bir biçimde araştırılması, savunma hakkına ilişkin güvenceler elde etmiştir. Ülkede çok partili sistem vardır, siyasal çoğulculuk, ifade ve vicdan özgürlüğü, azınlık hakları, yasalar önünde eşitlik ve suçsuzluk karinesi ilkeleri uygulanıyor.

Azerbaycan'da Anayasa Mahkemesi kurulmuş, idam cezası kaldırılmış, sansür kaldırılmış, mahkemelerin bağımsızlığı sağlanmıştır. Üç aşamalı yargı sistemi benimsenmiş, şeffaf prosedürlerin temelinde ve uluslararası standartlara uygun bir biçimde yapılan seçimler sonucunda yargı düzeni % 60 oranında yenilenmiştir. İnsan haklarının korunması ve uygun mekanizmaların geliştirilmesine ilişkin devlet programı uygulanıyor.

2000 yılı Haziran ayında ben rüşvetle mücadelenin güçlendirilmesi hakkında kararname imzaladım. Söz konusu kararname uyarınca rüşvetle mücadele yasası ve devlet programı hazırlanmaktadır.

Ceza infaz kurumları ve tevkif evleri sistemi ile ilgili reform başarıyla uygulanıyor. Hükümlülerin tutulma koşullarının iyileştirilmesi ve Adalet Bakanlığı denetiminde bulunan ceza infaz kurumları ve tevkif evlerinin yönetim biçiminin geliştirilmesi amacıyla önlemler alınıyor.

Benim girişimim üzerine son beş yılda 55 bin kişi af yasasından yararlanarak salıverilmiştir. Bunun yanı sıra ben 2500 kadar tutukluyu af ettim. Onların arasında insan hakları kuruluşlarının, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi milletvekillerinin başvurusu üzerine af edilenler de vardır. Bu sene 16 Ocak'ta ben ülke parlamentosuna, 9 bin kadar mahkumla ilgili af yasası önerisinde bulundum. Tutuklu sayısının genel nüfusa oranına bakıldığında Azerbaycan Avrupa ülkeleri verilerine yaklaşmak üzeredir.

Biz ileride de Azerbaycan halkının ve devletinin hümanizm ülkülerine ve prensiplerine, demokrasiye, hukukun üstünlüğüne, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyulmasına dayanan değerlere bağlılığını gözler önüne sereceğiz.

Azerbaycan'da basın özgürlüğü ve sivil toplum kuruluşlarına özgür çalışma imkânı sağlanmıştır. Biz ileride de bu alanlarda yasaları pekiştirmek ve onun icraata geçmesi çalışmasını geliştirmek niyetindeyiz.

Geniş çaplı reformlar sayesinde ekonomideki daralma son bulmuştur. Azerbaycan'ın ekonomik

stratejisi ekonomik faaliyetin liberalleşmesine, tekelleşmeye son verilmesine ve özel sektörün gelişmesine dayanıyor. Azerbaycan'da özelleştirme süreci devam ediyor, toprak reformu uygulanıyor. Makroekonomik göstergelerde istikrarlı bir artış sağlanmıştır. Yatırım sürecinin canlılık kazanması için uygun koşullar oluşturulmuştur.

Azerbaycan, coğrafi konumunu, uluslararası alanda coğrafi stratejik öneme sahip doğal kaynaklarını ve potansiyelini kullanarak, birçok devletlerle işbirliği yaparak Büyük İpek Yolunun restorasyonu, Avrupa-Kafkasya-Asya ulaşım koridorunun gelişmesi, Hazar havzası hidrokarbon rezervlerinin işlenmesi ve dünya pazarlarına nakli projelerini etkin bir biçimde yaşama geçiriyor.

Azerbaycan Avrupa Birliği, Avrupa'nın ekonomik çevreleri ile aktif işbirliği yapıyor. Halihazırda bu kuruluşların yardımı ile 120'den fazla ulusal ve bölgesel proje gerçekleştiriliyor.

Bugün Azerbaycan'ın demokratik kalkınma süreci geri dönülmez bir nitelik kazanmıştır, özgürlüğün ve yasaların üstünlüğünün sağlam güvencesi oluşturulmuştur. Azerbaycan'ın Avrupa Konseyi'ne üyeliği, yalnızca onun bağımsız, egemen, demokratik, laik devlet gibi tanınması demek değildir, aynı zamanda Avrupa ailesinin eşit üyesi olarak Azerbaycan devletinin kalkınmasında yeni aşamanın bir başlangıcıdır.

Azerbaycan, Avrupa Konseyi karşısında üstlenmiş olduğu taahhütlere bağlılığını sürdürüyor. 2000 yılı Haziran ayı itibariyle Azerbaycan taahhütlerini yerine getirmeye başlamıştır. Gerçi bu taahhütler teşkilata üye olduktan sonra yürürlülüğe giriyor.

Yukarıda söylediklerim Azerbaycan'da yaşama geçirdiğimiz önemli değişikliklerin yalnız bir kısmıdır. Reformların uygulanması, demokratik değişikliklerin gerçekleştirilmesi süreci ileriye yönelik evrimsel bir nitelik taşımalıdır. Reformlar, reform yapmak hatırına veya birilerinin hoşuna gitmek için uygulanmamalıdır. Bu çalışma bilinçli olarak yapılmalıdır, toplum tarafından benimsenmeli ve kabul görmelidir. Reformlar halkın yaşam düzeyinin giderek geliştirilmesi amacını taşımalıdır. Her halkın kendi zihniyeti ve manevi değerleri, gelenekleri, milli özellikleri vardır ve tüm bunlar dikkate alınmalıdır. Bunun yanı sıra uluslararası birikimlerden faydalanma, uluslararası strüktürlerin ve ortak ülkelerin yardımı da gereklidir.

Sayın Parlamenterler!

Tarihi yolların kavşağında bulunan ülkemizin Avrupa Konseyi'ne üye olması hem Azerbaycan için, hem de bu örgüt için çok önemli bir gelişmedir. Biz tüm Avrupa'ya özgü değerler hazinesine kendi katkılarımızı yapmaya hazırız. Bu katkılar hem Avrupa'da demokratik istikrarın güçlendirilmesine, hem Avrupalıların Doğu halklarının tarihi kaderini daha iyi ve derinden anlamasına yardımcı olacaktır.

Bu, bir yandan ilerici demokratik ilkelerin, hukuksal bakış açılarının yaygınlık kazanması, öte yandan tüm halkların milli manevi özelliklerine saygı duyulması açısından iyi bir zemin oluşturacaktır. Ben bu nüfuzlu örgütün gelecekte gelişmesi ve güçlenmesi konusunda ülkemin özel rolünü ve sorumluluğunu bunda görüyorum.

Azerbaycan komşu devletlerde de demokrasinin gelişmesini istiyor. Zannediyorum bu, bölgesel güvenliğin ve istikrarın bir güvencesidir. Saldırgan milliyetçilik ideolojisinin, milli kendini beğenmişlik duygusunun, komşu devletlere yönelik toprak iddialarının var olduğu toplumda demokrasi gelişemez.

Bugün yasaların ve insan haklarının üstünlüğü ilkeleri uyarınca varlığını sürdüren, tek bir bütün oluşturan Avrupa'da çatışmalar ortaya çıkıyor, egemen devletlerin toprakları işgal ediliyor, etnik temizleme uygulanıyor, sivil insanlar kendi

yerlerinden kovuluyor. Saldırganlığı onaylama, hukuka aykırı eylemlerin sonuçlarının tanınması, uluslararası camianın gerekli önlemleri zamanında almaması trajedilere neden oluyor, egemen devletlerin temellerini sarsıyor, insani boyutta trajedilere yol açıyor.

Ayrılmaz bir bütün olan Avrupa'da çifte standartların uygulanmasına izin verilmemelidir. Bizim coğrafyamız bölünmezdir ve tüm anlaşmazlıklara karşı aynı boyutta ciddi ve ilkelere uygun bir tutum sergilenmelidir.

Azerbaycan Cumhuriyeti, komşu Ermenistan'ın geniş çaplı silahlı saldırısının kurbanı olmuştur. Ermenistan, topraklarımızın % 20'sini işgal etmiştir ve orada askeri varlığını güçlendiriyor. Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından yurtlarından kovulmuş bir milyon Azerbaycanlı 8 seneyi aşkın süredir dayanılmaz koşullar altında, çadırlarda acılar içinde yaşıyor. Dünyanın hiçbir bölgesinde böyle vahim bir durum yoktur. Ama ne yazık ki, dünya kamuoyu bu felakete kayıtsız kalıyor.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin, işgal altındaki Azerbaycan topraklarının kayıtsız şartsız ve derhal boşaltılmasına ilişkin dört karar kabul etmesine rağmen, Ermenistan, bu belgelerde öngörülen talepleri yerine getirmiyor. 1992 senesinden itibaren AGİT Minsk Grubu, Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorununun çözümü ile ilgileniyor, fakat onun bu çalışmaları da henüz bir sonuç vermemektedir.

Son dönemlerde sorunu çözmek için Ermenistan Cumhurbaşkanı ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı arasında doğrudan görüşmeler yapılıyor, müzakereler gerçekleştiriliyor. Bu görüşmeler sırasında biz anlaşmazlığın barışçı yoldan çözümü için karşılıklı ödünlerin çeşitli yollarını ele aldık ve şu an da görüşüyoruz. Altı seneden fazladır biz ateşkes anlaşmasına uymaktayız, fakat hâlâ barış sağlanmış değildir. Buna rağmen, Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarının boşaltılması, uluslararası hukuk prensiplerine ve normlarına tam uygun olarak, Dağlık Karabağ bölgesine Azerbaycan yönetiminde en geniş özerklik statüsünün tanınması temelinde anlaşmazlığın adil çözümü ve Ermenistan'la barışın elde olunması için olanaklarımızın bulunduğunu düşünüyorum.

Sayın Parlamenterler, bizim bu ilkesel tutumumuza tam destek vermeniz ve bunun Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 1997 senesinde kabul ettiği karara da yansımış olması beni çok memnun etti.

Sayın Parlamenterler, ben size ve tüm dünya kamuoyuna Ermenistan-Azerbaycan sorununun barışçı yoldan çözümü için çabaları kararlı bir biçimde birleştirme çağrısında bulunuyorum. Bu, bizim hepimiz için gereklidir. Zira Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığını çözmeden ve öteki anlaşmazlıklara son vermeden bölgemizde barış ve güvenliği sağlamak mümkün değildir.

Güney Kafkasya bölgesine siyasal bütünlük ve yansızlık statüsü tanınmalıdır. Şimdi tüm Güney Kafkasya bölgesinin Avrupa Konseyi'ne üye olması çok önemli bir faktördür ve bu, bölgede anlaşmazlıklara son verilmesine, devletler arasında ilişkilerin normale dönmesine, böylece de Güney Kafkasya'da ve Avrupa'da güvenliğin güçlendirilmesine katkıda bulunacaktır.

Sayın Parlamenterler!

Biz farklılıkları çelişkilere dönüştürmemeliyiz, tam tersi, bu farklılıkların içinden bizi birleştiren yönleri arayıp bulmalı ve onları temel almalıyız. Biz farklı halklar olsak bile, bir dili - Avrupa dilini, özgürlük, demokrasi ve yasaların dilini konuşuyoruz. Bizim gücümüz bundadır.

İlginiz için teşekkür ederim.

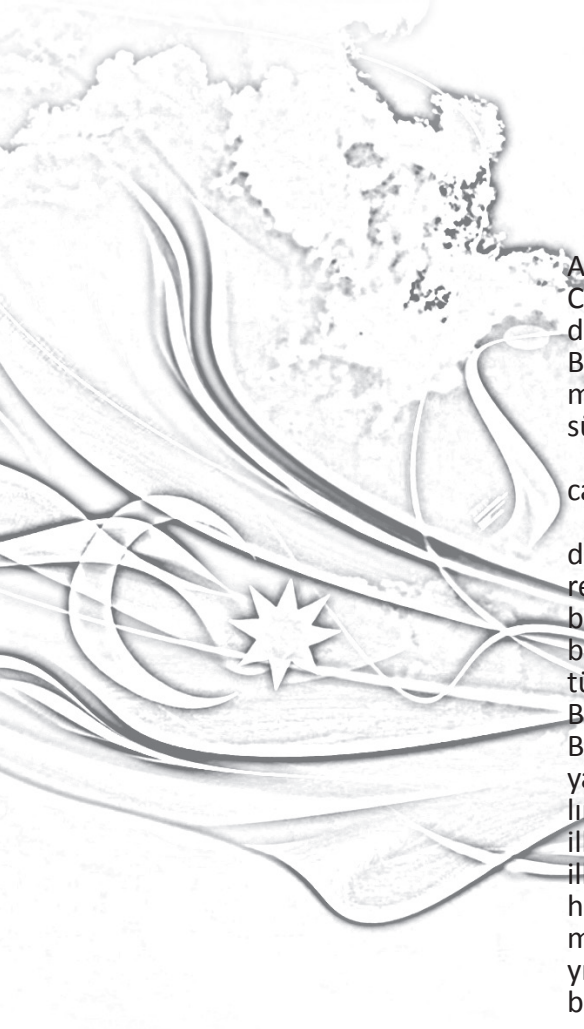

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Avrupa Konseyi'ne üye olması nedeniyle düzenlenen törende konuşması

Strasbourg, 25 Ocak 2001

Sayın Genel Başkan!
Sayın Bakanlar Komitesi Başkanı!
Sayın Genel Sekreter!
Sayın katılımcılar!

Bugün Avrupa parlamentarizminin merkezi olan Strasbourg'da, Avrupa Konseyi'nin bu muhteşem sarayında hem Azerbaycan Cumhuriyeti, hem de Avrupa açısından çok büyük önem arzeden bir olay gerçekleşiyor, Azerbaycan Avrupa ailesine katılıyor. Böylece Avrupa'nın yalnız tarihi ve kültürel açıdan değil, aynı zamanda siyasal açıdan da bir bütün haline gelmesi, bütünleşmesi süreci sona eriyor.

1991 senesinde Sovyetler Birliği'nin çökmesi üzerine Azerbaycan bağımsızlığını ilan etti.

Azerbaycan yalnız son on yılda değil, tarihinin son iki yüzyılında kararlı bir şekilde Avrupa'ya, Batı kültürüne, evrensel değerlere can attı. Doğu ile Batı'nın, Avrupa ile Asya'nın kesiştiği noktada bulunan Azerbaycan dinlerin, tarihlerin ve kültürlerin kavuştuğu bir merkeze, iki kıta ve iki uygarlığın arasında köprüye dönüşmüştür. Azerbaycan halkı, kendi doğu kökenlerinden kopmaksızın Batı uygarlığının sentezine dayanan ender bir kültür oluşturmuş, Batının ilerici düşüncelerini Kafkasya'ya, Yakın ve Orta Doğu'ya yaymıştır. Avrupa ile yoğun ve yararlı ilişkilerin sonucu, 19. yüzyılın ortalarından başlayarak Azerbaycan halkı Müslüman Doğu'da ilk defa gazete çıkarmış, Avrupa modelini esas alan ilk okulları, ilk tiyatroyu, ilk yenilikçi edebiyatı ve toplumsal düşünceyi ve nihayet, 1918 senesinde Doğu'da ilk laik devleti, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyet'ini kurmuştur. Bugün biz yalnız son birkaç yıldaki siyasal işbirliğimizin değil, iki yüzyıllık tarihe uzanan tarihi birikimlerimizin sonuçlarını alıyoruz.

1991 senesinde bağımsızlığını kazanan Azerbaycan kesin olarak Avrupa'ya, onun hümanist ve demokratik değerlerine entegre olma yolunu seçti. Tarihsel olarak çok kısa bir zaman diliminde biz öncü Avrupa'nın tecrübesine dayanarak çok şeyler başardık. Tüm zorluklara rağmen biz liberal ekonomi ve sivil toplumun sağlanması yolunda ilerledik. Biz insan haklarının korunmasına öncelik tanıdık, vatanımızın ve vatandaşlarımızın totaliter rejimin ağır mirasından kurtulması için çalıştık. Biz demokrasinin gelişmesi için gerekli koşullardan olan iç istikrarı sağladık. Biz özgür düşünce, özgür basın ve çok partili siyasi sistem kurduk. Biz, maddelerinin 1/3'ü insan haklarının ve temel özgürlüklerinin korunması üzerine olan yeni Anayasayı kabul ettik. İlk defa biz Doğu'da idam cezasını kaldırdık, yeni yasama sistemini oluşturduk, cumhurbaşkanlığı, parlamento ve yerel seçimleri yaptık. Bir takım önemli siyasal ve ekonomik reformları uyguladık ve uyguluyoruz.

Ne yazık ki, tüm çabalarımıza rağmen, biz Avrupa Konseyi'ne üye olurken yalnız pozitif değişiklikler ve başarıları değil, belli sorunlarımızı da beraberimizde getiriyoruz. Bu öncelikli olarak, bugün aynı anda Avrupa Konseyi'ne üye olan Azerbaycan ve Ermenistan arasında bir türlü çözülemeyen Dağlık Karabağ sorunudur. Bu sorunun Azerbaycan'da yarattığı zorluklar, öncelikli olarak büyük mülteci ordusu, zor ekonomik ve sosyal durum yalnız bizim ülkemizin değil, tüm bölgenin demokrasiye doğru gelişmesini frenliyor, insan haklarının korunması açısından ciddi engeller oluşturuyor.

Biz ülkemizin Avrupa Konseyi'ne üyeliğini, şimdiye kadar yaptığımız çalışmalara, gerçekleştirdiğimiz reformlara verilen sadece bir değer olarak algılamıyoruz, aynı zamanda ülkemize ve halkımıza uzatılan dostluk eli olarak değerlendiriyoruz ve bu yüzden de birtakım sorunların tek ve bütün Avrupa ailesi içerisinde çözüleceğine inanıyoruz.

Şu dakikalarda biz tarihi anlar yaşıyoruz. Az sonra Azerbaycan bayrağı Avrupa Konseyi sarayı önünde dalgalanacaktır. Bu bayrağın renklerinden birinin anlamı çağdaşlık, yani Avrupalılaşmaktır. Ortak çabalarımız sonucunda bayrağımızın bir kez daha kendi gerçek anlamına kavuşuyor olması, kendi gerçek yerini bulması nedeniyle mutluyuz.

Hepinize teşekkürlerimi sunarım.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Şahdeniz yatağından çıkartılacak doğal gazın Türkiye'ye nakline ilişkin Azerbaycan ve Türkiye arasında anlaşmaların imza töreninde yaptığı açıklama

Ankara, 12 Mart 2001

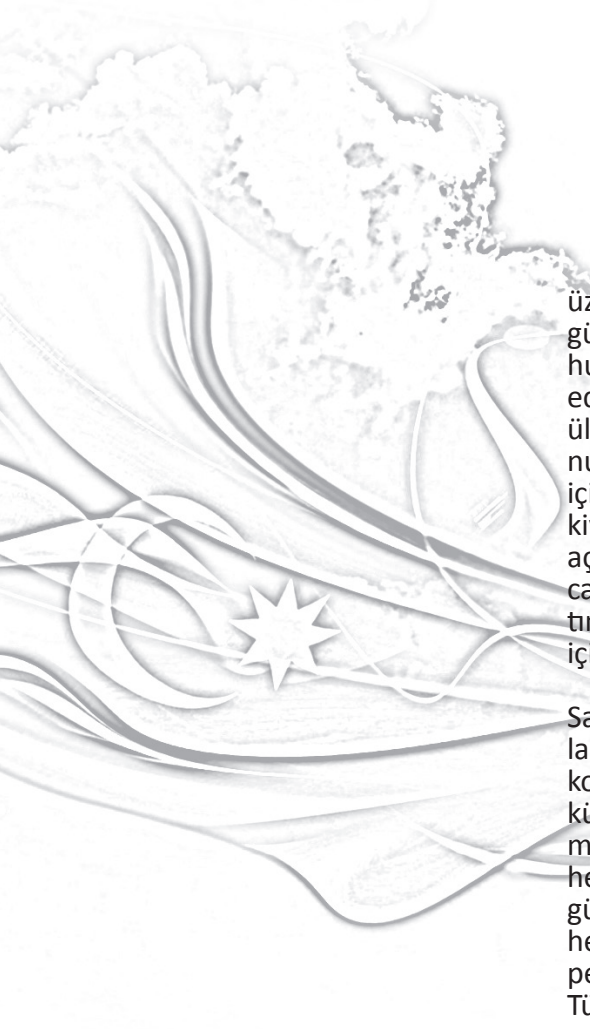

Sayın Cumhurbaşkanı!
Sayın arkadaşlar!
Sayın basın temsilcileri!

Benim Türkiye'ye resmi ziyaretimin birinci bölümü bitmek üzeredir. Beni Türkiye'ye davet ettiği ve göstermiş olduğu bu güzel misafirperverlik için aziz dostum kardeşim, Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'e bir kez daha teşekkür ederim. Bu ziyaretim büyük bir öneme sahiptir. Nitekim biz hem ülkelerimiz arasındaki ilişkileri, hem bizim bölgeyi ilgilendiren konuları, hem de dünyada gelişen süreçleri inceledik, görüş birliği içinde olduğumuzu bir kez daha ortaya koyduk ve ileride de Türkiye-Azerbaycan işbirliğinde ortak çalışmalar yapılacağına ilişkin açıklamalarda bulunduk. Bu beni çok sevindiriyor. Zira Azerbaycan için Türkiye kudretli, büyük, gelişmiş, demokrasi koşulları altında varlığını sürdüren bir devlettir, genç, bağımsız Azerbaycan için Türkiye hep örnek teşkil etmiştir, bugün de teşkil etmektedir.

Burada yaptığımız görüşmeler, ele aldığımız konular hakkında Sayın Cumhurbaşkanı artık sizlere bilgi verdi. Ben sizin daha fazla zamanınızı alıp tekrar anlatmak istemiyorum. Fakat bizim tüm konularda aynı görüşte olduğumuzun altını çizmek istiyorum. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının artık inşaat çalışmalarına başlanması konusunda her iki ülkenin -hem Türkiye'nin hem Azerbaycan'ın- aynı yaklaşım içinde olduklarını özellikle bugün bir kez daha hissettim. 1994 yılında başladığımız bu çalışmayı hep birlikte tamamlayacağımızdan emin olabilirsiniz. Azerbaycan petrolü yakın senelerde Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattıyla hem Türkiye'ye hem de Akdeniz'e akacaktır.

Son dönemlerde Türkiye ile bizim ilişkilerimizi ilgilendiren çok önemli bir konu daha ortaya çıkmıştır. Bu da Azerbaycan'ın keşfettiği büyük doğal gaz yataklarının Türkiye ile ortak işlenmesi konusudur. Biz Şahdeniz gaz yatağında büyük gaz rezervlerini keşfettik. Bunu göz önünde bulundurarak, önceden Türkiye devleti, hükümeti ile görüşmeler yaptık ve elde edilecek gazın büyük bir bölümünün Türkiye'ye ihracı konusunda bir uzlaşmaya vardık. Bugün ben çok büyük memnunluk duyarak şunu belirtiyorum ki, bu uzlaşma gerçeğe dönüştü ve Azerbaycan'da üretilecek doğalgazın Türkiye'ye satışı hakkında hem hükümetlerarası anlaşma, hem Alım Satım Sözleşmesi imzalandı. Bu çok önemlidir. Zira bu gazın Gürcistan üzerinden taşınması gerekiyor. Bizim Bakü'den Gürcistan'a kadar önceki dönemlerde yapılmış olan doğal gaz boru hattımız vardır, onu yeniden kullanıma açmamız gerekiyor. Bu nedenle biz gazı nereye ihraç edeceğimizi önceden bilmeliyiz. İkinci olarak, biz 6 milyar metreküp gaz verileceği konusunda da anlaştık. Fakat ileride biz Türkiye'ye yıllık olarak 15 milyar veyahut 20 milyar metreküp gaz satabiliriz.

Sayın Dostum, Dokuzuncu Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel bir zamanlar bana, Türkiye'nin 50 milyar metreküp gaza ihtiyacı olduğunu, Azerbaycan ne kadar fazla gaz üretecek olursa, onun hepsini de alacaklarını pekçok söyledi. Şimdi biz Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile bu çalışmanın temelini attık. Sanıyorum, bu çalışma başarılı olacaktır. Biz şimdi mevcut boru hattını kullanacağız, doğal gazı Türkiye'nin sınırlarına kadar ulaştıracağız. Bu doğal gazın zamanında kullanımı için Türkiye'de önemli hazırlık çalışmalarının yapılması gerekiyor.

Fakat biz ileride daha büyük hacimde gazın Türkiye'ye ihracı için yeni bir büyük boru hattını yapmak niyetindeyiz. Bu nedenle önümüzde çok büyük ufuklar, olanaklar açılıyor. Bu Türkiye-Azerbaycan dostluğunun, ekonomik işbirliğinin gelişmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda stratejik açıdan bizi birbirimize daha sıkı bağlayacaktır. Biz Türkiye ile ilişkilerimizi stratejik işbirliği ilkesi temelinde kurduk. Bu ilişkileri bundan böyle de geliştirmek istiyoruz.

Ben bugün yapılan görüşmelerden ve imza atılan anlaşmalardan çok büyük memnunluk duyduğumu belirtmek istiyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı, Size bir kez daha teşekkür ediyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azeri-Çırak-Güneşli yataklarının tam kapasite işletilmesinin birinci aşamasına ilişkin program anlaşmasının imza töreninde konuşması

30 Ağustos 2001

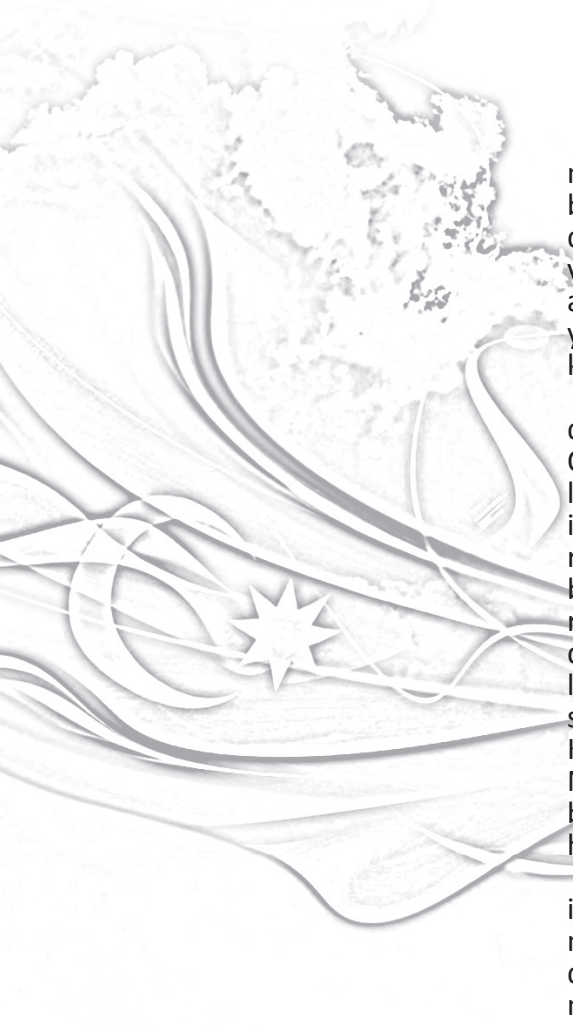

Sayın bayanlar ve baylar!

Bugün biz Azerbaycan'ın yaşamında önemli yeni bir gelişme nedeniyle buraya toplanmış bulunmaktayız. Eylül 1994'te Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile dünyanın 11 petrol şirketi arasında Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe bulunan Azeri, Çırak ve Güneşli yataklarında ortak çalışmaların yapılması amacıyla anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşma imzalandığı günden beri dünyada Asrın Anlaşması olarak adlandırıldı ve o dönemden bugüne kadar tüm dünyanın dikkatini çekmiştir.

Bu anlaşma Azerbaycan'da Milli Meclis tarafından onaylandıktan sonra burada 11 petrol şirketi konsorsiyum- Uluslararası Operasyon Şirketi diye ortak bir yapı oluşturmuşlar. Onlar da anlaşmanın yaşama geçirilmesi için Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile birlikte gerekli önlemleri almaya başlamışlar. Doğal olarak, burada büyük hazırlık çalışmalarının yapılması gerekiyordu. Bunlar başarıyla tamamlandı ve Ekim 1997'de Çırak petrol yatağında kurulmuş olan ilk platformdan erken petrol çıkarıldı. Bu döneme kadar Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile birlikte ileride üretilecek petrolün ihracının sağlanması için iki petrol boru hattını yapmayı başardı. Petrolün Karadeniz'in Novorossisk limanına ulaştırılması amacıyla Bakü-Novorossisk boru hattı ve petrolün Gürcistan'ın Karadeniz'de bulunan Supsa limanına taşınması amacıyla da Bakü-Supsa boru hattı inşa edildi.

Tabii ki, diğer çalışmalar da yapıldı. Sengeçal'da büyük terminal inşa edildi, petrolün ve gazın kıyıya ulaştırılması amacıyla büyük mühendislik çalışmaları gerçekleştirildi, tesisler yapıldi, borular döşendi ve artık bunların sonucunda da üretilmiş olan petrolün nakline başlandı. O dönemden bu yana Çırak petrol yatağından

15 milyon 400 bin ton petrol çıkarılmıştır ve bunun yanı sıra kondensat gazı da elde olunmuştur. Üretilen petrol ihraç edilmiş, kondensat gazı ise Azerbaycan'ın kullanımına verilmiştir.

Fakat şimdiye kadar yapılan çalışmalar büyük petrol anlaşmasının ilk aşaması idi. Onaylanmış olan takvimin temelinde bu yataklarda gerekli çalışmaların yapılması için Uluslararası Operasyon Şirketi, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi bu çalışmaları Faz1, Faz 2, Faz3 diye belirli aşamalara böldüler. Şimdiye dek yapılan çalışmalar başlangıç dönemi olarak kabul edilebilir. Şimdi ise Asrın Anlaşması'nın gerçekleşmesinde yeni bir aşamaya geçilmiştir. Bunun da ismi birinci fazdır. Faz1'in başlanması için Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının yapımına ilişkin kararın kabulü gerekiyordu.

Ne yazık ki, bizim elimizde olmayan nedenler yüzünden bu çalışma belli bir oranda gecikti. Ancak buna rağmen bu çalışmalar da artık geride kaldı. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattı ile ilgili anlaşmalar imzalanmış, gerekli finansman çalışmaları tamamlanmış ve şimdi artık detay mühendislik çalışmaları yapılmaktadır. Seneye ise Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının yapımına başlanacaktır. Bu yüzden de yapılan çalışmaların temelinde bu büyük anlaşmanın birinci fazına başlama olanağı elde edildi.

Tabii ki, burada da birçok çalışmaların yapılması, birçok konunun uzlaştırılması gerekir. Bu konuda hem Uluslararası Operasyon Şirketi hem de Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ve tüm bunları uzlaştıran yönetim komitesi çok büyük bir çalışma gerçekleştirmiştir. Nihayet birinci fazın başlanması için mutabakat sağlanmıştır. Anlaşmalar hazırlanmış ve burada imzalanacaklar. Biz Asrın Anlaşması'nın düzenli bir biçimde yaşama geçirilmesini sağlayacağız.

Bugün imzalanacak olan anlaşma çok kapsamlıdır. Onun tamamını, tabii ki, burada size okumamız mümkün değil ve esasen orada çok sayıda teknik konular yer almaktadır. Bu anlaşma ile ilgili olarak Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi ile Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi arasında program imzalanmıştır. Bu nedenle bu program konusunda ayrıntılı bir bilgi edinmeniz için şimdi bu programı size açıklamak gerekecektir.

Kapanış konuşması

Sayın bayanlar ve baylar!

Sanırım, Sayın Woodward konuşmasında bugün başlayacağımız çalışmalar konusunda, onların geleceği ve Azerbaycan halkına, Azerbaycan Cumhuriyeti'ne sağlayacağı yeni başarılar hakkında çok ayrıntılı bilgi verdi.

Sayın Woodward, ben size, Uluslararası Operasyon Şirketinin bünyesinde bir araya gelmiş tüm yabancı şirketlerin temsilcilerine, dış ülkelerden gelerek bu şirketlerde çalışan uzmanlara ve onların yanı sıra Azerbaycan Devlet Petrol Şirketinin tüm personeline, Azerbaycan petrolcülerine bugüne dek ortak olarak gerçekleştirdikleri çalışmalardan dolayı en içten duygularla, yürekten teşekkür ederim.

Asrın Anlaşması'nın ne denli zor ve sıkıntılı koşullar altında gerçekleştiği konusunu biz çok konuştuk. Hem Azerbaycan kamuoyu, hem de uluslararası toplum söz konusu bu süreç hakkında iyi bilgi edindiler. Fakat bu anlaşmanın yaşama geçirilmesi hiç de kolay olmadı. Biz birçok aşamalardan geçtik. Birçok güç ve zor sorunları çözmeyi başardık. Böylece, Asrın Anlaşması imzalandıktan sonra hepimiz ortak, düzenli bir biçimde çalışarak artık herkese malum olan başarılı sonuçları kazandık.

Bugüne dek yapılan işler, Çırak yatağından çıkarılan petrol ve onun ihracı hem petrol şir-

ketlerine, hem de Azerbaycan Devlet Petrol Şirketine, dolayısıyla Azerbaycan devletine artık gelir sağlıyor. İşte bunların sonucu olarak şimdi Azerbaycan'da Devlet Petrol Fonu kurulmuş ve bu fonda 430 milyon dolardan fazla para birikmiştir. Bu anlaşmaya taraf olan her şirket de kendi payı oranında gelir sağlamıştır. Böylece, biz yapılan çalışmaların fiili sonuçlarını, yani bu çalışmaların sağladığı çıkarı görüyoruz ve bunlardan da yararlanabiliriz.

Bu projenin birinci fazına geçilmesi için mutlaka ana ihraç petrol boru hattının - Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı'nın - yapılmasına ilişkin uzlaşmanın sağlanması gerekiyordu. Bu yol da bizim için kolay olmadı. Biz bir takım objektif ve sübjektif engellerle karşılaştık. Bugün açıkça itiraf etmeliyiz ki, Uluslararası Operasyon Şirketinde yer alan bazı şirketlerin Çırak yatağından üretilen petrol ve onun geleceği konusunda bir takım görüşleri olduklarından dolayı onlar Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol hattının inşasına tam da şimdi başlanılması konusunda tereddüt ediyorlardı. Onun maliyeti, yani hattın inşası için yapılması gereken yatırım konusunda da farklı görüşler bulunmaktaydı. Bu da sorunun zamanında çözümüne engel oluyordu. Fakat bunların da hepsini biz ortak çalışmalarımız, işbirliğimiz sonucunda bertaraf ettik. Bugün birinci fazın başlanmasına ilişkin sözleşme imzalandı. Ben bugün imzalanmış olan sözleşmenin Asrın Anlaşması'nın yerine getirilmesi açısından çok önemli bir nitelik taşıdığını açıklıkla söyleyebilirim.

Bu sözleşmenin imzalanmasından dolayı ben Uluslararası Operasyon Şirketini, Azerbaycan'ın bütün petrolcülerini, bütün Azerbaycan halkını yürekten kutluyorum ve bu sözleşmenin temelinde tespit edilmiş program zamanında yerine getirileceği ve bunların pratik sonuçlarına tanık olacağımız konusunda inancım tamdır.

Asrın Anlaşması'nın imzalanması, onun yaşama geçirilmesi ve daha sonra hem Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe, hem karada birçok şirketle işbirliği yapmaya başladık, tüm bunlar Azerbaycan'ın devlet petrol stratejisinin bileşenlerinden biridir. Fakat bugün sayın Woodward burada güzel bir ifade kullandı. Düşünüyorum ki, o yerden göğe kadar haklıdır: "Azerbaycan'ın petrol alanında, petrol stratejisinde yeni bir çağ başlamıştır". Evet, biz kendimiz de bundan böyle şunu önemli bir ifade olarak kullanmalıyız: Azerbaycan'ın yeni devlet petrol stratejisi ve Azerbaycan petrol endüstrisinin yeni çağı!

Şimdiye dek yapılan çalışmalar artık iyi sonuçlar vermiştir. Özellikle bizim ülkemiz, halkımız açısından, Azerbaycan ekonomisinin geliştirilmesi, ülkemizde yeni işyerlerinin açılması, Azerbaycan'ın çeşitli şirketlerinin, örgütlerinin bu projenin gerçekleşmesine katılması açısından ve nihayet, Azerbaycan halkının refahının yükselmesi açısından çok çalışmalar yapıldı ve iyi sonuçlar sağlandı.

Fakat bunlar işin bir başlangıcıdır. Bugün sayın Woodward şunu kaydetti, birinci fazın yaşama geçirilmesi ile ilgili daha 3000 yeni işyeri açılacaktır. Bu işyerilerinin hepsi Azerbaycan vatandaşları için açılacaktır. Azerbaycan'ın petrol araç-gereçleri üreten birçok tesislerinin, Hazar Denizi'ndeki filomuzun gemilerinin, Azerbaycan'ın Devlet Petrol Şirketinin büyük tonajlı gemilerinin potansiyeli, tüm bunların hepsi kullanılacaktır. Böylece, onlar ilk önce çalışmalar yapacak, faaliyette bulunacaklar, çıkar sağlayacaklar, ikincisi ise , bunların hepsi Azerbaycan ekonomisinin geliştirilmesi için ve halkımızın refah düzeyinin artması için çok büyük fayda sağlayacaktır.

Sanıyorum, bütün bu çalışmaların yaşama geçirilmesi için Azerbaycan sanayisinin potansi-

yelinden azami ölçüde yararlanmak gerekir. Ben yüzümü Uluslararası Operasyon Şirketine dönerek söylüyorum: Azerbaycan'da bir eksiklik olursa, onları siz dış ülkelerden getireceksiniz. Ama ben sizden bir ricada bulunuyorum ve şuna da dikkat edeceğim, sizin mutlaka Azerbaycan'da var olan bütün potansiyeli azami ölçüde değerlendirmeniz gerekir. Bu potansiyel çok büyüktür. Eğer onlar olmasaydı, Dede Korkut, İstiklal, Kurtuluş sondaj kuleleri de yapılmazdı.

Ben proje konusunda bilgilere sahibim. Biliyorum, burada siz bizim bir zamanlar, 1970'li yıllarda, yaptığımız derin deniz sondajı fabrikasını çok verimli değerlendireceksiniz. Hatta platformun büyük bir bölümünü yeniden kuracak ve daha sonra götürüp kayma yöntemi ile platformun üzerine monte edeceksiniz. Bana söylediler ki, şimdiye kadar bu alanda böyle bir çalışma daha yapılmamıştır. Bunu siz gerçekleştireceksiniz. Bu ise şu demek, bizim bu büyük fabrikamız da çalıştırılacak ve tabii ki, orada çalışanlar belli bir işle uğraşacak ve gelir elde edecekler. Artık siz de başka bir yerden, uzaklardan buraya herhangibir şey getirmeyeceksiniz. Azerbaycan'da ne varsa, hepsini değerlendirmeniz gerekecek.

Sayın Woodward ne miktarda kaynak, sermaye aktarılacağını ve milyarlarca gelir sağlanacağını da anlattı. Milyarlar dendiğinde, ben manat olarak kastetmiyorum, Amerika Birleşik Devletleri dolarını kastediyorum.

Bu yüzden ben bugün çok büyük sevinç duymaktayım. Zira bizim daha 1993, 1994 yıllarında başladığımız çalışma sonuçlarını veriyor ve önümüzde açılan ufuklar da, perspektifler de çok güzel görünüyor. Düşünüyorum ki, halkımız, Azerbaycan kamuoyu bugünkü törenle ilgili televizyon ve yazılı basın aracılığıyla bilgi edindiğinde herkes büyük gurur duyacaktır, nitekim Azerbaycan kendi ekonomisini bu araçlarla kararlı bir biçimde geliştirmektedir. Bundan dolayı her kes Azerbaycan halkının refahının her geçen gün daha da iyileşeceğine tam inanacaktır.

Ben, önceleri olduğu gibi, bundan böyle de bu projenin yaşama geçirilmesine dikkat edeceğim ve size her türlü yardımı yapmaya hazırım.

Sayın Woodward siz söylediniz ki, yabancı ülkelerin büyük petrol şirketlerinin Azerbaycan'a gelmesinin, Azerbaycan'da çok sayıda yatırımların yapılmasının temel koşulu ülkemizde sağlanmış olan toplumsal politik istikrardır. Evet, ben büyük gurur duygusu ile beyan ediyorum ki, bu, Azerbaycan halkının, Azerbaycan yönetiminin, demokratik, hukuki prensiplere dayalı laik Azerbaycan devletinin temel başarılarından biridir. Siz ve Azerbaycan'a yatırım yapmak görüşünde olan dünyanın öteki petrol şirketleri şundan emin olabilirsiniz, sağlanmış toplumsal politik istikrar bundan böyle de her geçen gün güçlendirilecek, onun bozulmasına biz hiçbir zaman izin vermeyeceğiz ve nitekim Azerbaycan bundan böyle de dünyanın farklı şirketlerinin yatırımlarının ülkeye gelişi için bütün koşulları sağlayacaktır.

Ben birkez daha sizi kutlar ve bu çalışmalarınızda başarılar dilerim.

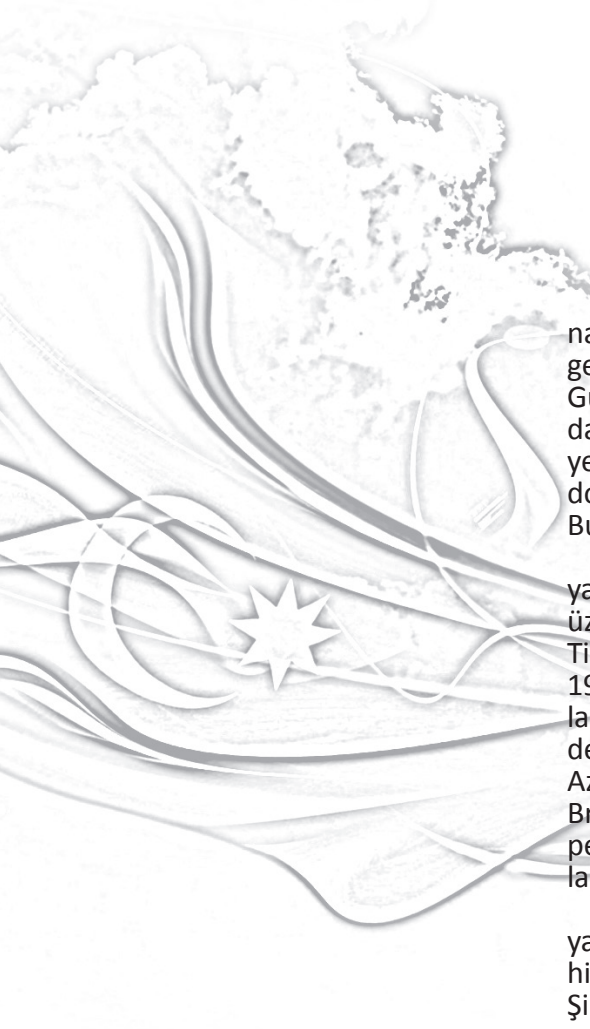

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Gürcistan arasında Şahdeniz yatağından çıkan doğal gazın Bakü-Tiflis-Erzurum güzergâhıyla nakline ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması

9 Eylül 2001

Sayın Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze!

Sayın konuklar!

Bayanlar ve baylar!

Biz Gürcistan Cumhurbaşkanı Ekselansları Eduard Şevardnadze'nin Azebaycan'a resmi ziyaretinin sonuçlarına ilişkin belgelere imza attık. Bugün biz verimli görüşmelerde bulunduk. Gürcistan Devlet Başkanı ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı arasında baş başa bir görüşme gerçekleşti. Gürcistan ve Azerbaycan heyetleri arasında görüşmeler ve müzakereler yapıldı. Onların hepsi dostluk, karşılıklı anlayış ruhu içinde, kardeşlik ortamında geçti. Bu belgeler çok büyük önem arzetmektedir.

Güney Kafkasya doğal gaz boru hattına ilişkin, yani Şahdeniz yatağından elde olunacak Azerbaycan doğal gazının Gürcistan üzerinden Türkiye'ye nakline ilişkin, daha net söylersek Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz hattına ilişkin anlaşma, Azerbaycan'ın 1994 yılından başlayarak Gürcistan ve Türkiye ile beraber uyguladığı petrol stratejisinin, petrol doktrininin önemli bölümlerinden biridir. Azerbaycan'ın bu petrol stratejisinin temelini, tabii ki, Azerbaycan'ın petrol şirketi ile Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Fransa, Norveç, Rusya ve diğer ülkelerin en önde gelen petrol şirketleri arasında Eylül 1994'te imzalanmış olan Asrın Anlaşması oluşturmaktadır.

Elbette, ilk anlaşmanın imzalanmasından sonra hedef onu yaşama geçirmekti. Fakat biz onu gerçekleştirmenin yanı sıra, hiç kuşkusuz, yabancı şirketlerin ve Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi'nin ortak çabaları sonucu çıkarılacak petrolün dünya pa-

zarlarına ihracı konusunu da düşünmek zorundaydık.

Bu nedenle biz daha o dönemlerde petrolün ihracı için çeşitli alternatifleri değerlendiriyorduk. Aradan belli bir süre geçtikten sonra ben şimdi bizim çok doğru bir yol izlediğimizi düşünüyorum. Petrolün nakli için Kuzey güzergahı diye tanımlanan Bakü-Novorossisk Boru Hattı, Batı petrol boru hattı - Bakü-Supsa petrol boru hattı bugün artık gerçeğe dönüşmüştür. Elbette, temel amaç - Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı projesinin yaşama geçirilmesi için önümüzde çok büyük bir çalışma bulunuyordu.

Bunların hepsi artık geride kaldı. Biz bu görevleri yerine getirdik, üstelik başarılı bir şekilde yaptık. Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi ve Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi'nin ortak çabaları sonucu 1997 senesinde Azerbaycan'da erken petrol üretimine başlandı, Kasım ayında biz bunu büyük bir olay olarak kutladık, bu arada yine de dostlarımızla beraber. Dostumuz Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze de bu törene katıldı. Bakü-Supsa petrol boru hattını inşa ettik. Nisan 1999'da görkemli bir şekilde bu petrol boru hattının açılışını yaptık. Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan Çırak yatağından bugüne kadar artık 16 milyon ton kadar petrol elde edilmiştir. Bu petrolün 14 milyon tondan fazlası Bakü-Supsa petrol boru hattı ile ihraç edilmiştir.

Biz Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattı projesinin gerçekleştirilmesi konusu ile uzun seneler uğraştık ve bunu yapmayı başardık. 1998 yılında Ankara Deklarasyonu'nu, 1999 yılında ise İstanbul'da son anlaşmayı imzaladık. Ardından Azerbaycan'la Türkiye ve Azerbaycan'la Gürcistan arasında anlaşmanın imzalanması için uğraş verdik. Bu da yapıldı. Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının inşasına ilişkin proje şimdi fiilen gerçekleştirilmektedir

Fakat biz daha ileri adımlar atıyoruz. Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründeki Şahdeniz sahasında çok büyük bir doğal gaz yatağı bulduk. İlk değerlendirmelere göre, onun rezervleri 1 trilyon metreküp düzeyindedir. Tabiatıyla, yine gazın ihracı konusu ortaya çıktı. Fakat bizim önceki çizgimiz devam ediyor. Biz gazın Gürcistan üzerinden Türkiye'ye ihracına karar verdik. Biz bunun üzerinde çok çalıştık ve bugün o çalışmayı tamamladık. Yani, doğal gaz hattı ile ilgili koşulları görüştük. 12 Mart'ta Ankara'da Türkiye hükümeti ile Azerbaycan arasında doğal gazın Gürcistan üzerinden Türkiye'ye taşınmasına ilişkin sözleşme imzalandı.

Bunun sonrasında da Gürcistan ile Azerbaycan arasında çalışmalara devam edildi. Bunun çok zorlu bir çalışma olduğunu söylemeliyim. Fakat Gürcistan ve Azerbaycan temsilcileri bu sözleşmenin hazırlanması için, bence, çok yoğun bir biçimde çalıştılar ve layıkıyla üstesinden geldiler. Sözleşme düzenlendi ve biz bunu imzaladık.

Bu, tarihi açıdan önemli bir olaydır. Bu olay ülkelerimiz açısından büyük bir önem taşımaktadır. Güney Kafkasya açısından büyük bir önemi var. Avrupa bölgesi açısından büyük bir önem arzetmektedir. Ülkelerimizin Batılı ülkeler ile ekonomik bütünleşmesi açısından büyük bir önem önem taşımaktadır.

Şu an basın toplantısında ayrıntılara özel olarak inmeye gerek yok. Fakat herhalde, Azerbaycan'ın petrol stratejisi başarılı bir şekilde uygulanıyor denebilir, - gerçi biz bu yolda birçok zorluklarla, engellerle karşılaştık - Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan arasında üç büyük anlaşma imzalanmıştır ve programımızın bir bölümü artık gerçekleştiriliyor.

Hiç kuşku yok ki, hem Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı hem Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz

boru hattı belirlenmiş olan süre zarfında başarıyla yapılacak ve Hazar Denizi'nden, Azerbaycan'dan çıkan petrol ve doğal gaz Gürcistan üzerinden Türkiye'ye ve oradan da öteki ülkelere taşınacaktır. Tabii ki, Gürcistan da bu çok değerli kaynakları kullanma hakkına sahiptir.

Eduard Amvrosiyeviç, bu yeni önemli tarihi adım ve kazandığımız başarılardan dolayı sizi ve konuklarımızı kutluyorum. Bundan böyle de emin adımlarla ilerleyeceğimize ve yeni başarılar kazanacağımıza inanıyorum. Bu programlar ülkelerimiz için çok büyük ekonomik önem taşımaktadır. Keza onlar oldukça büyük siyasi önem arz etmektedir. Bu önem şu ki, öncelikli olarak, Güney Kafkasya, Avrupa ve Batı arasında sıkı bir entegrasyon süreci oluşmaktadır, ikincisi ise, bu petrol ve doğal gaz boru hatları bölgemizde güvenliğin, istikrarın ve barışın önemli bir güvencesidir.

Biz bütün bunlara fevkalade büyük önem veriyor ve yaptığımz tüm çalışmaların ekonomik ve siyasi sonuçlarının ülkelerimiz ekonomisini güçlendireceğine, bölgemizde istikrarı, güvenliği, barışı temin edeceğine ve bizi Avrupa Birliği'ne, öncül, demokratik dünya toplumuna giderek daha da yaklaştıracağına inanıyoruz.

Gürcistan Devlet Başkanı, dostum Eduard Şevardnadze'nin önceki ziyaretlerinde olduğu gibi, bu ziyaretinin de böylesine önemli tarihi olaylarla anlam kazanmasına sevindim. Bana öyle geliyor ki, biz Gürcistan'la Azerbaycan arasında dostluk ilişkilerinin daha güçlü bir yapıya kavuşması için her defasında yeni bir sağlam temel daha atıyoruz.

Bir kez daha kutluyor ve bugün imzalanmış olan anlaşmanın başarılı bir şekilde yaşama geçirilmesini temenni ediyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan'ın bağımsızlığının 10. yıldönümü vesilesiyle düzenlenen resmi törende konuşması

18 Ekim 2001

Sayın bayanlar ve baylar!

Sayın büyükelçiler!

Sayın konuklar!

Sizleri Azerbaycan'ın bağımsızlığının onuncu yıldönümü nedeniyle en içten duygularla yürekten kutlarım, her birinize, her Azerbaycan vatandaşına sağlık, uzun ömürler, mutluluklar ve gelecek çalışmalarımızda başarılar dilerim.

Her halk için, her millet için ulusal özgürlükten, bağımsızlıktan daha güzel, daha değerli bir nimet olamaz. 20.yüzyılda dünyanın birçok halkları kendi özgürlüklerini, bağımsızlıklarını kazandılar. Birinci Dünya savaşı, İkinci Dünya savaşı dünyanın haritasını bütünüyle değiştirdi. Sömürgecilik koşullarında yaşayan onlarca halk kendi bağımsızlığına kavuştu.

İkinci Dünya savaşından sonra Birleşmiş Milletler Teşkilatı kurulduğu sırada onun 50'den biraz fazla üyesi vardı. Şimdi ise Birleşmiş Milletler'e üye olan devletlerin sayısı 200'ü bulmuştur. Bakın, tarihi yönden kısa bir zaman diliminde pek çok halk, millet kendi özgürlüğüne kavuştu, bağımsız devletlerini kurdu ve şimdi uluslararası kuruluşlarda temsil edilmektedir, Birleşmiş Milletler'in üyesidir.

Biz belki çoğu ülkeden daha geç, 20. yüzyılın sonunda bağımsızlığımızı nihayet kazanabildik. Oysa tarih gösteriyor ki, Azerbaycan halkı daha 1918 yılında bağımsızlığını ilan ederek kendi devletini kurmuş ve bağımsız yaşamaya başlamıştır. Ancak daha sonra bağımsızlığını kaybetti. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması üzerine Sovyetler Birliği üyesi 15 müttefik cumhuriyet kendi bağımsızlıklarını ilan ettiler ve bağımsız devletler olarak uluslararası topluluğa katıldılar.

Biz 18 Ekim 1991 tarihinde ülkemizin Bağımsızlığı Hakkın-

da Anayasal Kararı kabul ederek tüm dünyaya Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olduğunu ilan ettik. Biz on yıldır, bağımsız bir devlet olarak varlığımızı sürdürüyoruz. Bu yıllar içinde zor ve oldukça onurlu bir yoldan geçtiik. Birleşmiş Milletler'in eşit üyesiyiz. Dünyanın tüm uluslararası kuruluşlarına katıldık. En son bu senenin başlarında dünyanın seçkin uluslararası örgütlerinden birisi olan Avrupa Konseyi'ne üye olduk. Biz bunlarla gurur duyoruz ve halkımızın da gurur duymaya hakkı vardır. Halkımızın artık özgür yaşaması, kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olması ve Azerbaycan halkının dünya halkları içinde kendi imzasının bulunması gurur ve iftihar duygusu veriyor. Azerbaycan artık on yıldır bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürerek zorlu sınavlardan geçmiştir.

Biz bu 10. yıldönümünü törenlerle kutluyoruz. Birkaç gündür, belki aydır, Azerbaycan halkı kentlerde, rayonlarda, kasabalarda, köylerde, müeseselerde, çeşitli kuruluşlarda Azerbaycan'ın bağımsızlığının 10. yıldönümünü büyük gururla kutluyor. Bu her Azerbaycan vatandaşının, tüm Azerbaycan halkının sevincine dönüşmüştür. Bu yalnızca bir kişinin, bir ailenin sevinci değildir, tüm Azerbaycan halkının, tüm Azerbaycan vatandaşlarının sevincidir ve en çok sevilen bayramıdır.

Ben inanıyorum ki, biz on yılda büyük bir yoldan geçerek, zorlu bir yoldan geçerek bağımsızlığımızı korumayı başardıysak, onu güçlendirebildiysek, Azerbaycan'da bağımsız, demokratik hukuk devleti kurabildiysek, bu devletin tüm kurumlarını kurabildiysek, bu Azerbaycan'ın geleceği açısından çok dayanıklı, çok güçlü bir temel atmışız demekdir. Biz kendi üzerimize düşen görevin birinci, en zor bölümünü yerine getirmiş bulunuyoruz.

Ancak hala halkımızın önünde bir sorumluluğumuz daha var. Sorumluluğumuz, Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olarak daha da gelişmesini, güçlenmesini, Azerbaycan'ın bağımsızlığının her vatandaşa mutluluk getirmesini sağlamaktan ibarettir. Bizim önümüzde çok büyük görevler vardır. Fakat sevinçli durum şu ki, bizim çoğu vatandaşımız bu görevlerin bilincine varmaktadır, bunu kendi görevi olarak görüyor ve bunları yerine getirmeye çalışıyor. Biz, Azerbaycan'ın devlet kuruluşları, iktidar makamları ise kendimizi her vatandaştan daha fazla sorumlu olarak görüyoruz. Emin olabilirsiniz, halkımızın gelecek mutluluğu için, kalıcı bağımsızlığı için, kalıcı özgürlüğü için üzerimize düşen görevi bundan böyle de büyük sorumluluk ve onurla yerine getireceğiz.

Biz on yıllık tarihte ilk defadır, bu tören nedeniyle böyle bir akşam yemeğinde toplanmış bulunuyoruz. Geçtiğimiz senelerde kimi zaman böyle bir arzu, istek olurdu, fakat bazı durumları değerlendirdiğimizde daha erken olduğunu düşünürdüm. Ama şimdi biz bu on yılı geride bıraktık.

Ben sizleri kutlamakla birlikte, Azerbaycan'ın bağımsızlığı, toprak bütünlüğü uğrunda canlarını feda etmiş şehitlerimizi büyük şükran duygusu ile anıyorum. Ben şehit ailelerini kutluyorum. Bugün onlar da gurur duymalılar ki, evlatları, kardeşleri, bacıları, aile büyükleri vatan uğrunda, millet uğrunda, toprak uğrunda, Azerbaycan'ın bağımsızlığı uğrunda şehit olmuşlar, ebediyete kavuşmuşlar ve onların hatırası bizim kalbimizde daima yaşayacaktır.

Ben Azerbaycan'ın topraklarının savunmasında kahramanlık göstermiş insanların, yara alanların, malüllerin hepsini yürekten kutluyorum. Biz onların normal bir yaşamının olması, aldığı yaraların kapanması için uğraşıyoruz. Fakat düşünüyorum ki, onların aldığı yaralar bizim tüm halkımızın aldığı yaralardır. Halkımızın aldığı yaraların ve bu vatan yolunda yara almış insanların

yarasının kapanacağına, halkımızın bu belalardan kurtulacağına inancım tamdır.

Ben ülkemizin seçkin insanlarını, bilim, kültür adamlarını, kamu işinde namusla, onurla çalışarak devlet sistemimizin pekiştirilmesinde rol alan kişileri kutluyorum. Ben Azerbaycan'ın askerlerini kutluyorum. Azerbaycan Ordusunu kutluyorum. Şimdi Azerbaycan topraklarını savunan, siperlerde bulunan evlatlarımızı kutluyorum. Onların hizmetlerine her zaman değer verilecektir. Eminim ki, her Azerbaycan genci kendi vatanının savunmasında yer almaktan büyük onur duymaktadır. Ben sizin hepinizi kutluyorum, Azerbaycan halkını kutluyorum.

Bayramınız kutlu olsun!

Esenlikler dilerim!

Gelecek yollarınız aydın olsun!

Sağolun, sizin şerefinize!

Dün biz geniş kapsamlı bir tören düzenledik, iyi dileklerde bulunduk. Ben burada insanların birbirleriyle daha serbest iletişim kurmalarını istiyorum.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Dünya Azerbaycanlıları 1. Kongresi'nde yaptığı konuşma

10 Kasım 2001

Değerli yurttaşlar!

Sayın temsilciler ve konuklar!

Sayın bayanlar ve baylar!

Dünya Azerbaycanlılarının 1. Kongresi vesilesiyle sizleri en içten duygularla kutlar, başarılar dilerim.

Dünya Azerbaycanlılarının 1. Kongresi bağımsız Azerbaycan'ın hayatında, tüm dünya Azerbaycanlılarının hayatında tarihi bir olaydır. Tüm dünyada yaşayan Azerbaycanlıların, Azerbaycanlı toplumların temsilcileri ilk defa Azerbaycan'a, onun başkenti Bakü'ye toplanmışlar ve birinci kongrelerini düzenliyorlar. Dünya Azerbaycanlılarının 1. Kongresi'nin yapılmasına ilişkin aldığımız kararı destekledikleri ve bu kongreye katılmak üzere Azerbaycan'a, Bakü'ye geldikleri için tüm temsilcilere, misafirlere, farklı ülkelerdeki Azerbaycanlı toplumlarına teşekkür ediyorum.

Azerbaycan'da yaşayan biz Azerbaycanlılar kendi yurttaşlarımızı her zaman merak ettik. Uzun yıllar Sovyetler Birliği denen büyük bir süper devlette bulunduğumuz sırada dışarıdaki insanlarımızla, yurttaşlarımızla temas kurma fırsatımız olmasa da, biz çeşitli ülkelerde Azerbaycanlılarının nasıl yaşadıklarını, neler yaptıklarını hep merak ettik ve kısıtlı olanaklarımızla onlarla temas kurmaya çalıştık.

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve Sovyetler Birliği'ni oluşturan 15 müttefik cumhuriyetin bağımsızlıklarını kazanması, Azerbaycan halkının milli özgürlük isteğinin gerçekleşmesi, Azerbaycan'ın bağımsızlığını duyurması ve 1920 yılında kaybedilmiş bağımsızlığın tekrar elde edilmesi, çeşitli ülkelerde ikamet eden Azerbaycanlılarla ilişkilerimizi genişletme, onlarla dayanışma içinde olduğumuzu ifade etme ve dünya Azerbaycanlılarının birlik ve beraberliğinin güçlenmesi için hizmetler-

de bulunma fırsatını sundu. Biz bağımsızlığımızın daha ilk aylarında, 31 Aralık 1991 tarihinde Dünya Azerbaycanlılarının Dayanışma Günü hakkında bir kararı onayladık. O gün bugündür biz bu tarihi büyük bir bayram olarak kutluyoruz ve işte o dönemden itibaren dünyada yaşayan Azerbaycanlılarla ilişkilerimiz giderek gelişmeye başladı. Tüm bunlar Azerbaycan'ın bağımsızlığının ve Azerbaycan halkının milli özgürlüğünün bir sonucudur.

Azerbaycan halkı, eski ve zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Yüzlerce yıllık tarihi boyunca halkımız birçok sınavdan geçti, yaşadı, kendi benliğini kaybetmedi, evrensel uygarlığa değerli katkılarda bulundu, dünya kültürünü zenginleştirdi. Ne var ki Azerbaycanlılar, tarihin farklı dönemlerinde bazı mahrumiyetlere maruz kaldılar. Onun için bütün dünyaya dağılmış Azerbaycanlılarının birlik ve beraberliği, bugün hem bizim için hem dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Azerbaycanlılar için özel bir önem arzetmektedir.

Azerbaycan, bağımsızlığını ilan ettikten sonra çok büyük, şanlı, aynı zamanda meşakkatli bir yoldan geçti. Biz geçenlerde Azerbaycan'ın bağımsızlığının 10. yılını törenlerle kutladık. Biz bu on yıl zarfında kat ettiğimiz yolu birkez daha gözden geçirdik, bunun yanı sıra önümüzde bulunan hedefleri tespit ettik. Henüz çözüm bulmamış birçok problemi analiz ederek onların çözümü için gerekli önlemleri almaya başladık.

Azerbaycan'ın bağımsızlığı ve on yıl boyunca bağımsız bir devlet olarak yaşaması, bizim yüzyıllara uzanan tarihi geçmişimizde en anlamlı, en önemli, en değerli olaydır. Bizim için, bağımsız Azerbaycan için bu 10 yıl kolay olmadı. Biz Azerbaycan'da yeni hayat kurmaya başladık. Azerbaycan'ın demokrasi yolunu izlediğini bildirdik. Azerbaycan'da laik demokratik hukuk devleti kurma işine koyulduk. Azerbaycan ekonomisinin dünya ekonomisi, gelişmiş ülkelerin ekonomisi ile bütünleşme, piyasa ekonomisine geçiş sürecine başladık. Tüm bunlar Azerbaycan'ın içinde bulunduğu zorlu ve sıkıntılı bir ortamda yaşandı.

Bilindiği üzere, Azerbaycan bağımsızlığını kazandığı, yani ilan ettiği sırada Ermenistan'ın silahlı saldırısına uğradı ve Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorunu dört yıldır devam ediyordu. Azerbaycan'ın kopmaz bir parçası olan Dağlık Karabağ, bu yıllar zarfında neredeyse tamamen Azerbaycan'ın kontrolünden çıkmış, Ermenistan Silahlı Kuvvetleri tarafından işgal edilmiş ve onun çevresinde bulunan yerleşim alanlarına da saldırılar başlamıştı. İşte böyle bir tarihi ortamda bağımsız devlet kurmak son derece zor işti. Bunun yanı sıra hem bağımsızlığını ilan etmeden önce, hem kendini bağımsız bir devlet olarak ilan ettikten sonra Azerbaycan'ın yaşamında çok karmaşık süreçler gerçekleşti. Ermenistan silahlı kuvvetleri, toprak iddiasında bulunarak Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ İli'ni ilhak etmek amacıyla askeri operasyonlara başlarken ve Ermenilerin hepsi bu ortak amaç çevresinde toplanırken aynı şey, maalesef, Azerbaycan'da sağlanamadı.

Çünkü o yıllarda Azerbaycan'da tüm halkı tek çatı altında birleştirerek topraklarımızı korumak için seferber edip Ermenistan silahlı kuvvetlerine gereken cevabı vermek yerine, iktidar mücadelesi yaşandı, iç çatışmalar çıktı, değişik siyasi gruplara ait silahlı çeteler at oynattılar. Bu da Azerbaycan'ın, halkın dayanışmasını doğal olarak zedeledi ve sonuçta 1993 yılında Azerbaycan, iç savaşla yüz yüze kaldı, Azerbaycan'ın bütünlüğü tehlikeye girdi ve ülkemiz bölünmeye başladı. Bu sebeple Azerbaycan'da bağımsızlık ilan edildikten sonra devlet kuruluşu çalışması

çok yavaş ilerledi.

Tüm bunlar Azerbaycan'da sosyo-politik istikrarı bozdu, halkın refah düzeyini düşürdü. Bizim için bunların en zararlı sonucu, bunu fırsat bilen Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Dağlık Karabağ'a komşu birkaç Azerbaycan yerleşim bölgesini işgal etmesi, söz konusu topraklarda yaşayan Azerbaycanlıları kendi yerlerinden zorla kovması oldu. Böylece, Azerbaycan topraklarının yüzde 20'si Ermenistan silahlı kuvvetlerince işgal edildi, hem Ermenistan topraklarından, hem işgal altındaki topraklardan kovulmuş bir milyondan fazla Azerbaycanlı hala zor koşullarda çadırlarda barınıyor. Azerbaycan, bağımsızlığının ilk yıllarını işte böyle bir ortamda geçirdi. Bu nedenle bizim önümüzdeki görev negatif süreçlerin önüne geçilmesi, Azerbaycan topraklarını savunmak için tüm olanak ve çabaların harekete geçirilmesi ve Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olarak yaşaması ve gelişmesinden ibaret oldu.

Sonraki dönem Azerbaycan'da sosyo-politik istikrarın sağlanması dönemi oldu. Biz sonra da, Ekim 1994 ve Mart 1995'te silahlı darbe girişimleri ile karşılaştık. Tüm bunların önüne geçildi, fakat bunlar Azerbaycan'a çok zarar verdi.

Biz Dağlık Karabağ nedeniyle çıkan Ermenistan-Azerbaycan sorununun çözüm konusuna ciddi eğilerek, Mayıs 1994'te ateşkese vardık. Şimdi 7 seneyi aşkın bir süredir savaş yaşanmıyor, kan dökülmüyor. Bununla birlikte Azerbaycan topraklarının bir bölümü Ermenistan silahlı kuvvetlerinin işgali altında tutuluyor ve o topraklardan göç ettirilmiş göçmen ve mülteciler zorlu koşullarda yaşıyorlar.

Azerbaycan, bağımsızlığının ilk 10 yılında ülke içi sosyo-politik durumun istikrarlı yapıya kavuşması, Azerbaycan'ın uluslararası arenada konumunun pekiştirilmesi, Azerbaycan'ın bağımsız bir devlet olarak yaşaması ve gelişmesine yönelik çalışmalar yapıldı. Biz çok zorlu, acılı yollardan geçerek şu on yıl zarfında bunu başardık. Şimdi dünyada on yaşında bağımsız Azerbaycan devleti bulunuyor. Onun milli bayrağı, milli marşı, devlet arması vardır. Azerbaycan, uluslararası alanda hak ettiği yeri almıştır. Azerbaycan'ın devlet bayrağı tüm uluslararası kurumların genel merkezlerinin önünde dalgalanıyor, bağımsız Azerbaycan'ın üzerinde dalgalanıyor ve her daim dalgalanacaktır, bu denli yüksek zirvelerde dalgalanan bayrak bundan sonra asla inmeyecektir.

Sanırım, bizim konuklarımız, dış ülkelerde yaşayan Azerbaycanlılar Azerbaycan'ın yaşamı ile ilgileniyorlar, Azerbaycan'da yaşanan süreçleri takip ediyorlar ve bizim kazandığımız başarılardan haberleri vardır. Bununla birlikte ben bugün birinci kongrede şunu bir kez daha söylemek istiyorum: Azerbaycan, bağımsız bir devlet olarak devleti kurma sürecini gerçekleştiriyor.

Azerbaycan'da demokratik laik hukuk devleti kuruldu. Azerbaycan, tarihinde ilk defa kendi milli anayasasını kabul etti, serbest seçimler yoluyla Milli Meclisi'ni, parlamentosunu oluşturdu, Cumhurbaşkanını seçti. Azerbaycan'da tüm alanlarda reformlar uygulanmaktadır.

Bilindiği üzere, Azerbaycan 70 yıl SSCB gibi büyük bir devletin içinde yer aldı ve diğer ülkelerdeki siyasi, ekonomik düzenden tamamen farklı bir bir ortamda yaşadı. Bugün şunu belirtmek gerekirki, o yıllarda biz bağımsız olmasak da, halkımızın, ulusumuzun iç potansiyelini harekete geçirmek suretiyle Azerbaycan gelişti, önemli başarılar kazandı ve bağımsızlığını ilan ettiğinde ekonomik ve entelektüel anlamda büyük bir potansiyele sahipti. Azerbaycan'ın bağımsız devleti onun büyük ekonomik ve entelektüel potansiyeli üzerine kurulmuştur. Fa-

kat şimdi biz ekonomik ve siyasi düzen itibariyle tamamen farklı bir yolda ilerliyoruz. Eskileri değiştirmek, onları tamamen terk etmek, yeni düzende iş yapmak, bunu gerçekleştirmek zor ve meşakkatli bir süreçtir. Bu, bizim geçiş dönemimizdir ve geçiş dönemimizin pekçok sorunu bulunmaktadır.

Öncelikle insanların zihninde köklü değişimlerin olması gerekiyor. İkincisi, yeni ekonomi politikası başarılı olmalıdır. Bunun için ise eski ekonomik düzenden yeni düzene başarılı bir geçişin sağlanması gerekir. Tüm bunlar için biz reformlar uyguluyoruz. Siyasi, ekonomik, sosyal, insani alanlarda pek çok reform gerçekleştirdik ve olumlu sonuçlarını gördük. Tüm zorluklara rağmen yeni ekonomi politikasının uygulanmasında başarılar kazandık. Özelleştirme programını gerçekleştirdik ve bunu yapmaya devam ediyoruz. Azerbaycan için oldukça büyük önem taşıyan toprak reformunu yaptık.

Bilindiği üzere, Azerbaycan nüfusunun yaklaşık yarısı kırsal alanda yaşamaktadır ve tarımla uğraşıyor. 70 yıl mevcut olan kolhoz-sovhoz birimlerini kaldırmak, toprağı kendi sahiplerine, köylülere dağıtmak, toprağın etkin kullanımı için uygun ortamı sağlamak oldukça sancılı ve zor süreçlerdir. Ne var ki biz bunu sağladık. Azerbaycan'da piyasa ekonomisi gelişiyor. Böylece, Azerbaycan, 1990 yılında başlamış olan ekonomik gerilemeyi 1995-1996 yıllarında önlemeyi başardı, bundan sonraki dönem Azerbaycan'da kalkınma dönemi oldu.

Biz gelişme kaydediyoruz. Azerbaycan'da ekonominin tüm alanları başarılı bir şekilde gelişiyor. Bu, sadece bizim görüşümüz değil, uluslararası ekonomi, finans merkezleri, yani bu çalışmaları denetleyen kurumlar da aynı görüştedir. Fakat önümüzde daha büyük sorunlar ve büyük sıkıntılar bulunuyor. Biz Azerbaycan'da nüfusun refahını henüz istenilen düzeye çıkaramadık.

Sovyetler Birliği döneminde Azerbaycan'da kurulmuş dev sanayi tesislerinin bir kısmı şimdi çalışmıyor, bir kısmı ise çok küçük bir kapasiteyle çalışıyor. Bu, büyük bir işsiz kitlesinin oluşmasına yol açtı. Bu da Azerbaycan'ın temel sorunlarından biridir. Belirttiğim gibi, bir yandan bir milyonu aşkın mülteci, göçmenin yaşamını sürdürmesi için uygun koşullar sağlanmamıştır, öte yandan onlara iş imkânları temin edilmemiştir ve devletin, yardım örgütlerin yardımıyla ayakta kalıyorlar. Bu da bizim için büyük bir sorundur. Fakat biz bu sorunların üzerine kararlılıkla gidiyoruz. Biz kazandığımız başarıları anlatırken, bu arada hayatımızda bulunan sıkıntıları, sorunları, eksiklikleri saklama gibi bir amacımız asla yoktur. Biz bunları hem Azerbaycan vatandaşlarına hem tüm dünyaya açıkça itiraf ediyoruz. Asıl bu yolu izleyerek biz Azerbaycan'ın önündeki sorunları çözer ve ülkenin gelişmesini sürekli hale getirebiliriz.

Bu alanda yapılan çalışmalar arasında Azerbaycan'ın devlet petrol stratejisi bilhassa önem taşımaktadır. Biz bu stratejiyi 1993-1994 yıllarında oluşturup uygulamaya koyduk. Azerbaycan'ın zengin rezervlere sahip petrol ve doğal gaz yataklarının, dünyanın modern teknolojisine sahip dev petrol şirketleri ile ortak işletilmesini sağladık. Şimdi bu çalışmalar ilerliyor. Azerbaycan'ın Hazar Denizi'nde bulunan yataklarının, genel olarak, Azerbaycan topraklarında bulunan petrol ve doğal gaz yataklarının işlenmesi konusunda ortak çalışmalar için 21 anlaşma imzalanmıştır, 32 yabancı büyük petrol şirketi bu anlaşmalarda katılıyor. Artık biz yaptığımız çalışmaların, petrol stratejisinin gerçek sonuçlarını gördük. Biz hatta yeni bölgelerde petrol çıkarıyoruz. İki petrol boru hattı - birisi

Kuzey güzergâhında Bakü-Novorossisk, diğeri Batı güzergâhında Bakü-Supsa - yapılmıştır ve Azerbaycan petrolü, bu boru hatlarıyla nakledi-liyor.

Son yıllarda biz dev bir proje üzerinde çalıştık ve gelecekte Azerbaycan'da üretilecek büyük miktarda petrolün dünya piyasalarına ihracı için Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının inşasına artık başlamış bulunuyoruz. Azerbaycan'ın zengin Şahdeniz yatağında elde edilecek doğalgazın da Türkiye'ye ihracı için gerekli anlaşmaları imzaladık ve doğal gaz hattının inşasına başlıyoruz. Bizim petrol stratejimiz sadece doğrudan petrol üretimi yapan şirketlerin değil, aynı zamanda diğer birçok şirketin Azerbaycan'da faaliyeti ve böylece, ülkeye büyük oranda yabancı yatırımın akını için uygun ortamı sağlamıştır. Bu, Azerbaycan'ın yeni manzarasıdır. Bu, yalnız ve yalnız Azerbaycan'ın bağımsız olduğu bir ortamda mümkündü.

Biliyorsunuz, Azerbaycan petrolü dünyada çok ünlüdür. Dünyada sanayi yöntemlerle petrol üretimi ilk kez 150 yıl önce Azerbaycan'da yapıldı. Sonraki yıllarda petrol üretimi arttı, fakat bu Azerbaycan halkının olmadı. Bizim ürettiğimiz büyük miktarda petrol ve doğal gaz 70 sene Sovyetler Birliği'nin ekonomisi için kullanıldı. Biz bundan yeterli kazancı sağlayamadık. Bağımsızlık, milli egemenliğimiz, kendi kaderimizi tayin etme olanakları bize bu koşulları sağladı. Ve biz bu koşulları etkin bir şekilde değerlendiriyoruz.

Azerbaycan, çok önemli jeostratejik konuma sahiptir. Bunun hem ekonomik hem siyasi önemi bulunuyor. Bu anlamda biz Avrupa Birliği ile diğer uluslararası örgütlerle ortak çalışmalar yapıyoruz. Aynı şekilde Avrupa Birliği'nin TRACECA projesinin gerçekleştirilmesi, tarihi İpek yolunun yeniden canlandırılması alanında Azerbaycan çok işler yaptı ve biz bunun olumlu sonuçlarını alıyoruz. Fakat ileride bu proje çok önemli olumlu kazanımlar sağlayacktır.

1998 yılında Azerbaycan'da, büyük İpek Yolunun restorasyonu, TRACECA projesinin geçekleşmesine ilişkin Avrupa Birliği ile ortak ilk uluslararası konferans düzenlendi. Doğuda Japonya'dan tutun da batıda İspanya'ya kadar 32 devletin, 14 uluslararası teşkilatın temsilcileri bu konferansa katıldılar ve biz İpek Yolunun restorasyonu, TRACECA programının gerçeğe dönüşmesine dair ilk sözleşmenin imzalanmasına tanık olduk. Bu alanda yapılan çalışmalar, yineliyorum, ileride bize büyük fayda sağlayacaktır.

Bunlar Azerbaycan'ın gerçekleştirdiği küresel projelerdir. Ne var ki Azerbaycan'ın günlük hayatında da pekçok işler yapılmaktadır ve burada bulunduğunuz süre zarfında size sunulan materyaller ve diğer gereçlerde bunlara bizzat tanık olacak ve hakkında bilgi edineceksiniz.

Dünya Azerbaycanlılarının 1. Kongresi'nin yapılması hem Azerbaycan hem tüm dünya Azerbaycanlıları için son derece büyük önem ifade etmektedir. Dünyada yaşanan göç hareketleri sonucu Azerbaycanlılar, birçok ülkelere dağıldılar. Bu, doğal bir süreçtir, bunu önleyemeyiz, zaten önlemeye de gerek yok ve genel olarak olumlu bir nitelik taşımaktadır. Doğru, şimdi bazı muhalif çevreler, bağımsız bir devlet olduktan sonra Azerbaycan nüfusunun büyük bir bölümü – ki bazıları 1 milyon, bazıları 2 milyon kişi diyor - yurtdışında yaşıyor diye bugün bizi eleştiriyorlar. Ne var ki ben bunu asla negatif bir durum olarak görmüyorum. Zira her hangi bir ulus, her hangi bir halk sadece kendi toprakları içerisinde, ulusal kısıtlama ortamında yaşayamaz. Dünyada göç hareketinin tüm ülkeler, halklar için geçerli olduğunu birkez daha

vurguluyorum Azerbaycanlılar bu göç hareketleri sonucu dünyanın birçok ülkesine dağılarak, orada kendilerine bir hayat kurup uygun yaşam koşullarını temin etmeleri dünyada Azerbaycanlıların ne kadar geniş bir alana yayıldığını gözler önüne seriyor.

Çeşitli ülkelere yerleşen her Azerbaycanlının aynı ülkede hayatını istediği gibi kurduğunu düşünüyoruz. O, yaşadığı ülkenin vatandaşıdır, aynı ülkenin yasa ve kuralları uyarınca yaşamını sürdürmeli ve orada seçilmiş olan yolu izlemelidir.

Bugün, Azerbaycanlıların bağımsız devletinin olduğu bir dönemde, dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Azerbaycanlıların birbiriyle daha sıkı bir iletişim halinde bulunması, dayanışma içinde olduklarını duyurması ve bağımsız Azerbaycan devleti ile ilişkiler kurması tarihin bu aşamasında çok önemli bir görev olarak öne çıkıyor. Bizim görevimiz, Azerbaycan devletinin görevi tüm ülkelerde yaşayan Azerbaycanlılara gerekli ilgi ve ihtimamı göstermek, onların hayatıyla ilgilenmek ve devletimiz ile çeşitli ülkelerdeki Azerbaycanlı topluluklar arasında ilişkilerin daha da gelişmesini sağlamaktan ibarettir. Yurt dışında yaşayan Azerbaycanlıların ise bağımsız Azerbaycan ile daha sıkı ilişkiler kurması gerekmektedir. Bütün bunlar dünyadaki tüm Azerbaycanlıların birlik ve beraberliğinin sağlanması için temel koşullardır.

Bugün dünyanın birçok ülkesinde, Avrupa'da, Kuzey Amerika'da büyük Azerbaycanlı toplulukların oluştuğunu büyük bir memnuniyetle belirtebiliriz. Son yıllarda bu topluluklar giderek örgütleniyor, genişliyor ve Azerbaycanlıların yaşadıkları ülkelerde onların birlik ve beraberliğini sağlıyor. Son yıllarda bu süreç hızla ilerliyor. Azerbaycan'ın varlığı bu dayanışmanın pekişmesinin temelini oluşturuyor.

Biz çeşitli ülkelerde yaşayan Azerbaycanlıların söz konusu ülkelerin vatandaşları olarak istedikleri gibi yaşamalarının yanı sıra, kendi milli köklerini, milli kimliklerini kaybetmemelerini istiyoruz. Bizim hepimizi, Azerbaycanlıları birleştiren milli kimliğimizdir, tarihi köklerimizdir, milli-manevi değerlerimizdir, milli kültürümüzdür, edebiyatımız, sanatımız, müziğimiz, şiirlerimiz, şarkılarımız, halkımızın gelenek ve göreneklerimizdir.

Hangi ülkede yaşarsa yaşasın insanın kendi milli benliğini koruması gerekir. Dünya aynı zamanda bir değişim süreci içinde bulunuyor. İnsanların - ben Azerbaycanlıları kastediyorum,- yaşadıkları ülkede, o koşulları benimseyerek kendilerine iyi bir yer edinmeleri gerekmektedir. Ancak her zaman kendi milli-manevi değerlerine, milli köklerine bağlı kalmalılar. Bizim hepimizi birleştiren işte bu etkenlerdir. Bizim hepimizi birleştiren, sağlayan Azerbaycancılık düşüncesidir, Azerbaycancılıktır.

Azerbaycan, bağımsızlığını kazandıktan sonra Azerbaycancılık mefkûresi, hem Azerbaycan'da hem tüm dünyada yaşayan Azerbaycanlılara yol gösteren temel bir düşünce oldu. Biz her zaman bu düşünce etrafında kenetlenmeliyiz. Azerbaycancılık, kendi milli benliğini korumak, milli-manevi değerlerini korumak, bunun yanı sıra bunların evrensel değerlerle sentezinden, bütünleşmesinden faydalanmak ve her insanın gelişmesinin temin edilmesini temel almaktadır.

Bizim bu kongreyi yapmaktaki amacımız asıl bundan ibaretti. Sanırım, kongre temsilcileri, birçok uzak ülkelerden Azerbaycan'a, anavatanına gelen yurttaşlarımız kongre günleri boyunca burada birbiriyle daha sık görüşecek, birbirini anlamaya çalışacak, farklı ülkelerde bulunan toplulukların bir diaspora kimliği altında

gelişmesi sürecine daha aktif iştirak edecek ve Azerbaycan ile dünyada, diğer ülkelerde bulunan Azerbaycanlıların ilişkilerinin güçlenmesini sağlayacaklar. Kongrenin bu alanda, Azerbaycancılık düşüncelerinin uygulanması bakımından, dünya Azerbaycanlılarının dayanışmasının yaygınlaşması ve geliştirilmesi bakımından çok önemli bir tarihi aşama olduğunu düşünüyorum.

Bizim önümüzdeki hedeflerin gerçekleştirilmesinde bu kongrenin çok büyük rol üstleneceğini, katkıları olacağını ümit ediyorum.

Bağımsız bir devlet olan Azerbaycan, kendi milli çıkarları doğrultusunda bağımsız bir dış politika izliyor. Bağımsız dış politika izlemek bağımsızlığı daha da pekiştirmek gerekir. Hem dış ilişkilerde hem Azerbaycan içinde birçok zorlukla karşılaşmış olmamıza rağmen biz bağımsızlığımızı savunarak dünyada bağımsız bir politika uyguluyoruz.

Azerbaycan, barışçı bir ülkedir. Biz dünyadaki bütün ülkelerle istenen düzeyde ekonomik, politik, sosyal, bilimsel, insani alanlarda ilişkiler kurduk, kuruyoruz ve bu ilişkileri geliştiriyoruz ve geliştireceğiz. Ancak Azerbaycan bağımsız politika izlemekten asla vazgeçmeyecektir. Bağımsız dış politika Azerbaycan'ın bağımsızlığının temel simgesidir, temel göstergesidir.

Azerbaycan, dünyadaki bütün uluslararası örgütlere üyedir. Biliyorsunuz, Azerbaycan, bu yılın başında saygın bir kurum olan Avrupa Konseyi'ne de tam üye seçildi. Bunlar Azerbaycan'ın dış politikasının, keza Azerbaycan'ın hayatında yapılan demokratik dönüşümlerin, tüm alanlarda uygulanan reformların mantıksal sonucudur.

Azerbaycan, laik bir devlettir ve laik bir devlet olarak dünyada hak ettiği yeri almıştır. Bu, bizim stratejik yolumzudur. Demokratik, laik, hukuk devleti bizim devlet geleneğimizde temel ilkemizdir. Hayatımızın temel ilkeleri bunlardır. Biz bu yolda ilerliyoruz ve bundan böyle de aynı yolda ilerleyeceğiz.

Birçok ağır ve zorlu sorunu çözdüğümüzü ve önümüzde açılan ufukları da çok iyi gördüğümüzü söyleyebilirim. Azerbaycan'ın önemli doğal kaynakları, elverişli coğrafi-stratejik konumu, güçlü ekonomik, entelektüel potansiyeli ve Azerbaycanlıların yüksek kültür seviyesi bağımsız ülkemize çok mutlu ve güvenli bir gelecek sağlayacaktır. Bu yolun, önümüzde açılan ufukların, perspektiflerin tamamen gerçekleşebilir nitelikte olduğundan emin olabilirsiniz. Birkaç yıl sonra Azerbaycan, uyguladığı ekonomi politikası sayesinde zengin ülkelerden biri olacaktır. Azerbaycan halkının refah düzeyi bir hayli yükselecektir. Azerbaycan'da herkes özgür, hür yaşayacaktır. Azerbaycan'da demokratik yapılanma çalışmaları çerçevesinde ifade özgürlüğü, bireysel özgürlük, din ve vicdan özgürlüğü, basın özgürlüğü gibi tüm hak ve hürriyetler sağlanmıştır ve bundan böyle de sağlanacaktır. Yani siyasi görüşlerine bakılmaksızın her Azerbaycan vatandaşı burada, anavatanında huzur içinde istediği gibi yaşayacaktır.

Fakat bizim için en zorlu sorun, bizi en çok endişelendiren sorun Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorunudur. İşgal altındaki topraklarımızın kurtarılması, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasıdır. Biz bu alanda çok işler yaptık. Bu sorunları tüm uluslararası kurumların gündemine taşıdık ve gerekli kararlar alındı. 1993 yılında BM Güvenlik Konseyi, Ermenistan Silahlı Kuvvetleri'nin işgal ettikleri topraklardan koşulsuz olarak çekilmesine ilişkin dört karar kabul etti. Güvenlik Konseyi Başkanı'nın bu konuda altı bildirisi bulunuyor. Ne var ki Ermenistan, bunlar umursamıyor.

Aralık 1996'da AGİT Lizbon Zirvesi'nde

Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün sağlanması ve Ermenistan-Azerbaycan sorunun barışçı yoldan çözümüne yönelik çok önemli bir belge kabul edildi. AGİT üyesi 54 devletten 53'ü buna evet yönünde oy kullanırken sadece Ermenistan karşı çıktı. Ama maalesef AGİT gibi böylesine nüfuzlu bir kurumun zirve toplantısında öne sürülen bu karar yine Ermenistan tarafından kabul edilmedi.

Biz sorunu barışçı yoldan çözmek için sürekli olarak çalışıyoruz. Biliyorsunuz, daha 1993 yılında Ermenistan-Azerbaycan sorununu çözmek için AGİT Minsk Grubu kurulmuştur. 1997 yılının başından bu yana üç büyük devlet - Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa Minsk Grubunun eşbaşkanlığını yürütüyor. Geçtiğimiz yıllarda bu kurumla, Minsk Grubu ile, eşbaşkanları ile biz çok iş yaptık. Üç-dört gün önce eşbaşkanlar - Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa temsilcileri- bölgemizi tekrar ziyaret etti, bizimle biraraya gelip görüşmeler yaptı, Ermenistan'da da bir takım temaslarda bulundular. Biz, sorunun barışçı yoldan çözümünden yana olduğumuzu ve her iki tarafın bir takım tavizleri sonucu bunun çözülebileceğini bir kez daha vurguladık. Fakat bu, uluslararası hukuk ilkeleri uyarınca, dünyada genel kabul görmüş ilkeler olan ülkelerin toprak bütünlüğü, egemenliği ve sınırların ihlal edilmezliği ilkeleri temelinde çözülmelidir. Biz bu çalışmayı sürdüreceğiz. Biz bu sorunu da bertaraf etmeyi, çözmeyi başaracağız, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü yeniden sağlanacak, işgal altındaki topraklar kurtarılacak, yerinden, yurdundan edilmiş mülteciler kendi topraklarına geri dönecekler.

Tabiatıyla, bu alanda uluslararası kuruluşların yanı sıra Azerbaycan diasporasına da çok büyük ihtiyacımız vardır. Memnuniyetle belirtmek gerekir ki, Azerbaycan diasporası son yıllarda örgütlenmeye başlamıştır ve Azerbaycanlı topluluklar, diasporası yaşadıkları ülkede, dolayısıyla uluslararası alanda artık kendini belli ediyor. Fakat bu, bizim diasporanın oluşmasında ilk aşamadır. Azerbaycan'ın güçlü diasporasının oluşması, farklı ülkelerde yaşayan Azerbaycanlıların güç kazanmaları, ekonomik yönden güçlenmeleri, yaşadıkları ülkelerin sosyo-politik yaşamına aktif olarak katılmaları, aynı ülkede yaşamı etkileyebilmeleri ve böylece farklı ülkelerde Azerbaycan'ın bağımsızlığını, onun dış politikasını tanıtmakla birlikte Azerbaycan'ın sorunlarının çözümüne yardım etmeleri için hepimiz - hem siz hem biz- çok işler yapmalıyız. Dünya Azerbaycanlıları bu yolu izlemelidir ve bu yolda henüz kullanılmamış büyük olanaklar bulunuyor. Bugün başlayan kongrenin amacı işte budur.

Dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan her Azerbaycanlının aynı ülkede iyi bir yaşam sürmesi, kendi konumunu pekiştirmesi, refah düzeyini iyileştirmesi yönünde dileklerimizi birkez daha vurguluyorum. Dileriz, her Azerbaycanlı yaşadığı ülkenin sosyo-politik yaşamına etkin olarak katılır, hak ettiği yeri alır, belli bir etkileme imkânına sahip olur. Biz bunları temenni ediyoruz.

Bu alanda bir takım faaliyetlerin yapılması adına biz Azerbaycan diasporası ile çalışmaların yürütülmesi için ülke içinde özel bir birimin oluşturulmasına ilişkin bir karar alacağız. Sanırım, merkezileşmiş bir yapı, yani Azerbaycan toplulukları ile sürekli irtibat halinde olan bir birim hem toplulukların ve genel olarak Azerbaycan diasporasının biçimlenmesini, hem de bizim ilişkilerimizin gelişmesini sağlayacaktır.

Değerli yurttaşlar!

Ben içimden gelenleri bir kez daha söylemek

istiyorum: Milli benlik her insan için gurur kaynağıdır. Ben Azerbaycanlı olmakla her zaman gurur duydum, bugün de gurur duyuyorum.

Bağımsız Azerbaycan devletinin temel mefkûresi Azerbaycancılıktır. Her Azerbaycanlı milli kimliği ile gurur duymalıdır ve biz Azerbaycancılığı, Azerbaycan dilini, kültürünü, milli manevi değerlerini, gelenek ve göreneklerini yaşatmalıyız. Azerbaycan dilinin gelişmesine yönelik aldığımız kapsamlı karar asıl bu amacı taşıyor. Biz Azerbaycan'ın Latin alfabesine geçmesi kararını aldık. Bugün Azerbaycan'da herkes, tüm resmi makamlar yalnız Latin alfabesini kullanıyor. Bu da bizim ulusal kimliğimizi, Azerbaycancılığımızı yansıtan çok önemli bir etkendir. Biz Azerbaycan dilinin geliştirilmesine yönelik çabalarımızı bundan böyle de sürdüreceğiz.

Biliyorsunuz, her millet için dil çok değerlidir. Bizim için Azerbaycan dili, ana dilimiz son derece değerlidir. Zira uzun yıllar ana dilimiz, Azerbaycan dili hayatımızda geniş yer bulamadı. Buna rağmen her Azerbaycanlı, dilin korunmasına az veya çok katkıda bulunmuştur. Özellikle bizim yazarlarımız, edebiyatçılarımız, şairlerimiz o zorlu dönemlerde Azerbaycan dilinin yaşaması için büyük hizmetlerde bulunmuşlar.

20. yüzyılda Azerbaycan dilinin büyük bir gelişme kaydettiğini bugün büyük gururla söyleyebilirim. Bakınız, bizim dilimiz ne kadar zengin, ne kadar ahenkli, ne kadar tatlıdır ve tüm düşüncelerin ifade edilmesi için ne denli zengin bir kelime hazinesine sahiptir.

Azerbaycan'da Azerbaycan dilinin hâkim dil olmasını, Azerbaycan dilinin giderek gelişmesini sağlayacağız. Bununla birlikte her Azerbaycanlı, hangi kıtada, hangi ülkede, yaşarsa yaşasın o ülkenin dilini benimsemeli, aynı ülkenin örf ve adetlerini kullanmalı, aynı ülkedeki ortama uyum sağlamalı, mamafih Azerbaycan dilini yaşatmalı ve geliştirmelidir.

Halkları dil, milli manevi gelenekler, değerler kadar birleştiren başka bir araç yoktur. Biz bu aracı her zaman kullanmalıyız. Bilhassa başka ülkelerde yaşayan Azerbaycanlılar. Onun için dilerim, Azerbaycanlılar her ülkede Azerbaycan topluluğu bünyesinde birlik ve beraberlik içinde olsunlar, birbirine destek olsunlar, birbirine yardım etsinler, birbirinin acılarını paylaşsınlar ve bizim milli gelenek göreneklerimizi, milli değerlerimizi elbirliğiyle savunsunlar, ulusal bayramlarımızı kutlasınlar. Yalnız bağımsızlık gününü, Nevruz bayramını değil, diğer tüm bayramlarımızı da kutlasınlar. Azerbaycan dilini yeni kuşağa, çocuklara aktarmak için bir takım eğitim olanakları oluştursunlar. Bizden sonra gelen kuşakların, sizin evlatların, bizim evlatlarımızın Azerbaycancılık düşüncesini daha üst düzeylere taşıması, Azerbaycan dilini, mili manevi değerlerimizi hep yaşatmaları için yardım edeceğiz.

Değerli dostlar!

Azerbaycan, bağımsız bir devlet olarak on yıldır ayaklarını yere daha sağlam basıyor, bundan emin olabilirsiniz. Geçen dönem zarfında biz Azerbaycan'ın bağımsızlığını pekiştirdik ve bugün beyan ediyorum ki, Azerbaycan'ın bağımsızlığı ebedi, sarsılmaz ve kalıcı olacaktır.

Değerli dostlar, bağımsız Azerbaycan her zaman size arka çıkacak, güven yeriniz olacaktır ve Azerbaycan'da da, doğal olarak, biz sizi elçilerimiz olarak görüyoruz, size çok umut bağlıyoruz, size güveniyoruz, sizin bize destek olacağınıza inanıyoruz.

Bağımsız Azerbaycan devleti genç bir devlet olduğu için, Azerbaycan'ın dayanışması da, dünya Azerbaycanlılarının birlik ve beraberliği de, farklı ülkelerdeki Azerbaycanlı toplulukları da henüz gençtirler. Fakat şimdi biz yeni bir aşamaya girmiş bulunuyoruz. Biz gelişiyoruz,

bağımsızlığımız pekişiyor, dış ülkelerde yaşayan Azerbaycanlılar hızla örgütleniyor ve biz hepimiz elbirliğiyle Azerbaycancılık düşüncesini yaşatacağız, ebedi, sonsuz kılacağız.

Değerli dostlar!

Ben sizin hepinize esenlik ve mutluluklar diliyorum. Dış ülkelerden gelen delege ve konuklardan Azerbaycan halkının, devletinin, Cumhurbaşkanının selam ve sevgilerini tüm Azerbaycan topluluklarına, her Azerbaycanlıya iletmelerini istiyorum.

Herbirinize çalıştığınız alanda, yaptığınız işte, yaşadığınız yerlerde başarılar diliyorum. Nerede yaşarsa yaşasın her aileye, her Azerbaycanlıya mutlu bir yaşam ve mutlu bir gelecek diliyorum. Nehirlerimiz kurumasın! Ağaçlarımız kesilmesin. Işığımız sönmesin!

Şan olsun Azerbaycan halkına!

Yaşasın bağımsız Azerbaycan, Azerbaycan, Azerbaycan!

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Örgütü'nün 10. kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen KEİ üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının zirve toplantısında konuşması

İstanbul, 25 Haziran 2002

Sayın Başkan!

Ekselansları, devlet ve hükümet başkanları!

Sayın doruk toplantısı katılımcıları!

Bayanlar ve Baylar!

Sizleri içtenlikle ve yürekten selamlıyor, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün 10. kuruluş yıldönümü vesilesiyle kutluyorum.

Örgütümüz 10 yıl önce Türkiye'de, İstanbul'da kuruldu. Faaliyetimizin ilk on yılının sonuçlarını değerlendirmek ve ileri-deki görevleri belirlemek üzere biz bugün yeniden İstanbul'da bir araya geldik.

Fırsattan yararlanarak, Türkiye devletine ve hükümetine, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı aziz dostum Ahmet Necdet Sezer'e zirve toplantısının üst düzeyde organizasyonundan dolayı ve bize gösterilen konukseverlik için şükranlarımı sunuyorum.

Bizim ülkelerimiz çeşitli uluslararası örgüt ve kuruluşlara üye olmuştur. Onların arasında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün özel bir yeri bulunmaktadır. Çünkü bu teşkilat,öncelikli olarak, ortak bir bölgede yer alan devletleri bir araya getiriyor. İkincisi ve daha önemlisi ise, bunun bir ekonomik işbirliği örgütü olması, bölge halkları arasında toplumsal ve ekonomik gelişme ve karşılıklı işbirliğinin sağlanmasını temel amaçlarından biri olarak benimsemesidir.

Örgütün yaşı ile örgütte bir araya gelen birçok devletin yaşı arasında bir benzerlik söz konusudur. Bu da, bağımsızlık kazandıktan sonra bizim sorunlarımızı beraber çözme, ekonomik

işbirliğimizi derinleştirme kararı aldığımızı ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nü kurduğumuzu gösteriyor.

Aradan geçen yıllar içinde bu kuruluşun Karadeniz bölgesinde işbirliği düzeyinden Avrupa çapında bir örgüte dönüşmesi, geniş ve kapsamlı altyapılarının oluşması anlamlıdır. Son üç yılda bu süreç daha büyük bir boyut kazanmıştır.

Çeşitli değerlere ve ekonomik gelişme düzeylerine, doğal kaynaklara ve verimli güçlere sahip olan ülkelerin bu işbirliği örgütü bölgede karşılıklı diyalogun güçlendirilmesine, ekonomik işbirliği alanında ortak yolların aranmasına zemin oluşturmaktadır.

Aynı zamanda kurum üyesi ülkeler kendi değerlerini koruyup kollama ve birbiriyle değiştirmenin yanı sıra, ortak bir yön -Avrupa ile daha yoğun entegrasyon yönünü- seçmişler ve bu yolda ilerliyorlar.

Artık örgütümüzün temel hedefleri belirlenmiştir. Bu hedefler öncelikli olarak enerji ve ulaştırma alanlarıdır. Azerbaycan, bu alanların her ikisine, hem üye olduğu Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne hem genel olarak Avrupa'ya değerli katkılarda bulunmuştur. Yakın senelerde aynı sürecin daha da genişleyeceğine inanıyorum.

Biz 1993 yılından başlayarak kararlılıkla Hazar havzasının hidrokarbon kaynaklarını Batı piyasalarına ulaştırma siyasetini izliyoruz. Bölgenin sadece ekonomik değil, politik, insani ve demokratik anlamda da gelişmesine etkisini gösteren bu politika artık gerçek sonuçlar vermektedir.

1994 yılında imzalanan Asrın Anlaşması düzenli bir biçimde yaşama geçiriliyor. Bugün biz dünyanın önde gelen şirket ve konsorsiyumları ile Hazar'ın Azerbaycan'a ait bölümünde ham petrolün çıkarılması, işlenmesi ve ihracı alanında anlaşmalar imzaladık.

Hazar Denizi'nde çıkarılan petrol Bakü-Novorossisk ve Bakü-Supsa petrol boru hatları aracılığıyla ihraç ediliyor. 1999 yılında burada, İstanbul kentinde imzalanan Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattı projesinin gerçekleşmesi alanında artık son aşamaya gelinmiştir. Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz hattı projesi de çok kısa sürede düşünceden gerçeğe dönüşecek ve bu projelerin gerçekleşmesi, hiç kuşkusuz, bölgenin ekonomik görüntüsünü köklü bir şekilde değiştirecektir.

Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye'nin, keza dünyanın bir takım önde gelen petrol şirketlerinin katılımı ile yaşama geçirilen bu önemli projeler Hazar havzası ile Karadeniz havzası arasında ekonomik işbirliğini daha da derinleştirecektir.

Tabii ki, biz ileride Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü üyesi olan diğer ülkelerin de büyük ekonomik projelere katılabileceğini düşünüyoruz.

Azerbaycan'ın jeostratejik konumu, bir takım önemli ulaştırma koridorlarının onun üzerinden geçmesi onu Avrupa ile Asya arasında güvenilir transit ülkeye dönüştürmüştür. Bizim girişimimiz üzerine 1998 yılında Bakü'de dünyanın 30'dan fazla devleti ve uluslararası kuruluşlarının katılımıyla tarihi Büyük İpek yolunun restorasyonu konulu uluslararası konferans düzenlendi.

Azerbaycan üzerinden ve örgüt üyesi bazı devletlerin üzerinden geçen tarihi İpek yolunun restorasyonu halklarımız arasında politik, ekonomik, kültürel ilişkilerin pekiştirilmesi açısından önemli bir etkendir. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı üyesi bazı ülkelerin devlet ve hükümet başkanları, bu ilişkileri yeniden

canlandırma amacı taşıyan bu konferansa katıldılar.

Avrupa Birliği'nin finansmanını üstlendiği Avrupa-Kafkasya-Asya ulaştırma koridoru-TRACECA projesinin yaşama geçirilmesi, büyük ulaştırma altyapısınıın oluşturulması ileriye yönelik ekonomik gelişmemiz ve karşılıklı ilişkilerimizin yoğunlaşması için önemli koşullardan biridir.

Hiç kuşkusuz, potansiyelimiz çok büyüktür. Fakat bu potansiyelin tam ve etkin kullanmı için bölgede barışın ve istikrarın sağlanması, ihtilafların ortadan kaldırılması, birbirlerinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması, bölge devletlerinin güvenliğinin sağlanması önemli koşuldur.

Aksi takdirde ekonomik işbirliği, ortak ekonomik projelerin gerçekleştirilmesi mümkün değil. Bu Azerbaycan'ın prensip olarak tutumudur ve Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorunu adil çözümünü buluncaya kadar biz bu prensiplerden asla taviz vermeyeceğiz.

Biz örgütümüzün ilk on yılında yaptığı çalışmaların sonuçlarını kısmen bugün değerlendiriyoruz. Aynı zamanda ileriye yönelik faaliyetinin temel yönlerini belirliyoruz. Bu on yılda başarılara imza attğımızı düşünüyorum.

Fakat her uluslararası örgütün varlığı ve başarılı faaliyeti kendisinden beklenenleri kararlılıkla yerine getirmesi, sürekli olarak yeni amaçların belirlenmesi ve onlara ulaşılması ile yakından ilgililidir. Bu anlamda ileride bizi büyük görevler bekliyor.

Karadeniz bölgesi Avrasya'nın ortasında bulunuyor. Haklı olarak Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün kuruluş yeri ve başkenti olarak görülen İstanbul, Asya ve Avrupa'nın kavuştuğu yerde bulunuyor. Ben buna çok sembolik bir anlam vererek, örgütümüzün ileriye yönelik çalışmalarında kıtaların, devletlerin, halkların ve insanların bir araya getirilmesi, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmenin sağlanması konularının temel yer edinmesi gerektiğini düşünüyorum.

Birkez daha sizi kutlar, hepinize en iyi dileklerimi sunarım. Hepinize teşekkür ederim, sağolun.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, GUÖAM üyesi ülkelerin Devlet Başkanlarının Yalta Zirvesindekonuşması

20 Temmuz 2002

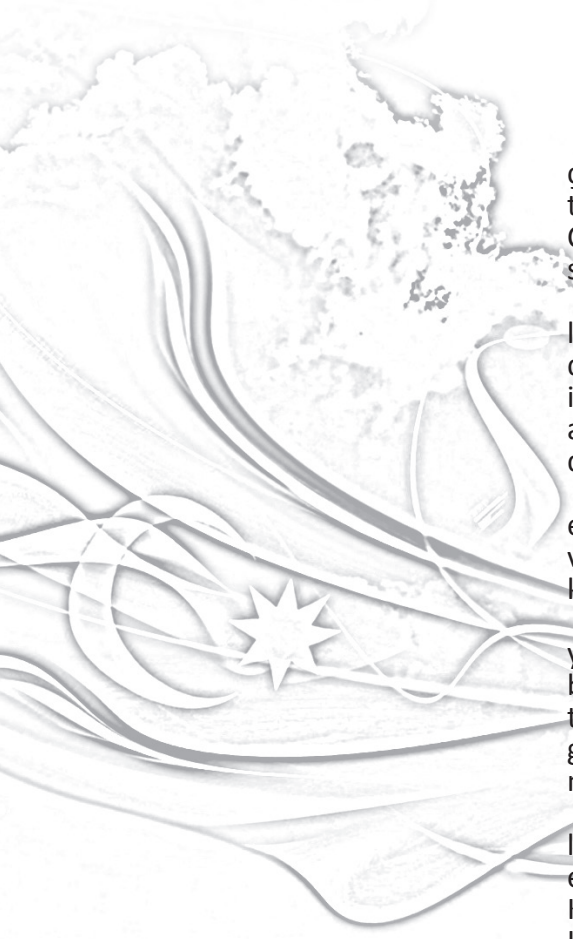

Sayın Devlet Başkanları, arkadaşlar!

Bayanlar ve baylar!

İzninizle konukseverlik nedeniyle, Kırım'ın bu güzel köşesinde çalışmamız için sağlanmış olan mükemmel ortam nedeniyle zirve toplantısını organize eden kişilere, en başta dostumuz Ukrayna Cumhurbaşkanı Leonid Daniloviç Kuçma'ya en içten şükranlarımı sunmak istiyorum.

Yalta zirvesi GUÖAM devlet başkanlarının sayıca beşinci toplantısıdır, bu aynı zamanda diğer uluslararası etkinlikler bünyesinde değil de birliğimize üye olan bir devletin topraklarında yapılan ikinci zirve toplantısıdır. Bunu belirtmekten çok memnunum. Bu arada önceki toplantı da Ukrayna topraklarında, güzel Yalta'da düzenlenmişti.

Biz tüm beş ülkenin eşit haklara ve olanaklara sahip olduğu ender bölgesel işbirliği kurumunu oluturduk. Ortak çıkarlarımız ve birbirimize ihtiyacımız olduğu konusundan hiçkimsenin kuşkusu yok.

Geçen seneler içinde kuruluşumuz kendi varlığını sürdürme yeteneğine sahip olduğunu kanıtladı ve işbirliği açısından büyük bir potansiyeli bulunduğunu ortaya koydu. Halklarımız arasındaki tarihsel, geleneksel yoğun ilişkilere dayanan işbirliğinin daha da gelişmesi için sağlam bir temel atılmıştır. Bizim ortak çalışmalarımızın amaçları ve ana yönleri belirlenmiştir.

Bugünkü görüşmemizde diğer belgelerin yanı sıra örgüt içi bağlantıların ve ortaklarımızla ilişkilerimizin güçlendirilmesini teşvik edecek iki belge, GUÖAM Üyesi Devletlerin Dışişleri Bakanları Konseyi hakkında Tüzük ve GUÖAM'ın Kiyev'deki Danışma Ofisi Hakkında Geçici Tüzük de imzalanacaktır. Eminim, kurulmuş olan bu organlar karşılıklı yarara dayalı işbirliğimizin pekiştirilmesinde ve gelişmesinde önemli rol oynayacaktır. Yalta'daki görüşmemiz

tarihin kritik bir anında, köklü değişiklikler, ciddi tehlikeler ve büyük beklentilerin söz konusu olduğu dönemde, güvenliğin yeni mimari yapısının geliştiği bir ortamda düzenlenmektedir. Dünyada gerçekleşen süreçler, öncelikle küreselleşme ülkelerimizin önüne yeni olanaklar açıyor, aynı zamanda onlara yeni görevler yüklüyor ve talepler öne sürüyor.

Bağımsızlığın sağlanması için on senelik çalkantılı bir mücadele döneminden geçen devletlerimiz dünya düzeniyle bütünleşmiş demokratik toplumların -yasaların üstünlüğü, siyasal çoğulculuk ve piyasa ekonomisi ilkelerine dayanan demokratik toplumların- kurulması yolunda yılmadan ilerliyorlar.

Biz bu bağlamda GUÖAM çerçevesindeki işbirliğini devletlerimizin egemenliği ve bağımsızlığının güçlendirilmesi, onların istikrarlı bir biçimde gelişmesinin sağlanması ve halklarımızın refahının artması, uluslararası düzenle bütünleşmesine katkıda bulunacak önemli bir etken olarak değerlendiriyoruz.

Önümüzde belirlenmiş olan hedeflere ulaşma yolunda biz devletlerimizin güvenliği açısından pek çok tehlike ve tehditlerle karşılaşıyoruz. Ben saldırgan bölücülük, terör, dini ve ulusal aşırılık, devletlerin iç işlerine müdahale etme, silahlı saldırı, toprakların işgali, yasadışı silah ticareti, uyuşturucu ticareti ve benzeri durum ve eylemleri kastediyorum. Tüm bu tehlikeler örgütümüze üye olan beş devletten üçünün topraklarında yaşanmış silahlı ihtilaflarda daha açık ve net olarak gözlemlenmiştir.

Bu nedenle de biz bu anlaşmazlıkların barış yoluyla çözümlenmesi için gerçek başarıların sağlanamaması konusundaki derin kaygılarımızı ifade etmeden geçemeyiz. Saldırganların ve bölücülerin eylemlerinin kabullenilmesi eğiliminin gözlemlenmesi, bazen anlaşmazlık bölgesindeki durumun kalıcılığı ve yasalaştırma girişimlerinin açık bir biçimde görmezden gelinmesi, bazı arabulucuların "yaşanmış olan olay" temelinde sorunun "kolay" yoldan çözümüne çalışması, etnik temizlemeler ve işgalin tanınması girişimi yalnızca gerginliğin tırmanmasına neden oluyor ve ihtilafların, gerçek adil çözüme bağlanması olanağını zora sokuyor.

Şunu da söylemem gerekiyor ki, zaman ilerledikçe, bu anlaşmazlıkların çözüme kavuşması ile ilgilenecek olan uluslararası örgütler, ileri gelen ülkelerin anlaşmazlıkların çözümü amacıyla bir araya gelen farklı grupları, ne yazık ki, giderek işte şu yaklaşımı, kabul edilemeyen bir yaklaşımı -anlaşmazlıkların çözümünün uluslararası hukukun, her ülkenin egemenliği, toprak bütünlüğü ve devlet sınırlarının dokunulmazlığı ilkesinin temelinde sağlayamayan bir yaklaşımı- daha fazla savunuyorlar.

Ben bu konu üzerinde önemle durdum, zira biz bir yandan, hem bütün uluslararası örgütler tarafından, hem de büyük devletler tarafından uluslararası hukuk ilkelerinin yerine getirilmesinin zorunluluğuna ilişkin, yani her devletin egemenliğinin, her ülkenin toprak bütünlüğünün, devlet sınırlarının dokunulmazlığı ve ihlal edilmezliği ilkesinin sağlanmasına ilişkin açıklamalar duyuyoruz. Evet, bu tür açıklamalar sık sık yapılıyor, fakat bununla birlikte anlaşmazlığın çözümü ile ilgili fiili bir icraat olmadığında, ne yazık ki, son dönemlerde onların çoğu bizi şuna inandırmaya çalışıyor: Biliyor musunuz, yaşanan olguyu kabullenmek gerek, bir yolunu bulmak lazım. Oysa uluslararası hukuk ilkelerinin yerine getirilmesinin dışında başka bir yol olabilir mi?! Eğer bizim güvendiğimiz ve büyük umutlar beslediğimiz, kendi prensiplerinin değişmez olduğu açıklamasını yapan, uygulamaya gelince bize herhangi bir yol arayıp bulmayı tavsiye eden Birleşmiş Millet-

ler, AGİT ve diğer uluslararası kuruluşlar uluslararası hukuk ilkelerini tasvip ediyorsa, bu durumda çifte standartlar ortaya çıkıyor. Zannediyorum ki, gözlemlemeye başladığımız en tehlikeli eğilim aslında bundan ibarettir. Bu eğilimin önüne geçilmezse, o zaman uluslararası hukukun varlığına büsbütün son verilir ve o, güçlü veya herhangi nedenlerden dolayı belli bir üstünlük sağlamış farklı ülkelerin denetimine geçer. Fakat biz bunu kabullenemeyiz. Bu çok önemli bir konu üzerinde durmak için biraz zamanınızı almayı gerekli gördüm. Bu aşamada bu konu - ki Güney Kafkasya'daki anlaşmazlıkların barış yoluyla çözüm bağlanması görüşünden hareket ederek sorunu aktarmak için bir nedenim vardır - bu eğilim, ne yazık ki, giderek daha yaygın hale geliyor. Biz onu durdurmalıyız.

Anlaşmazlıkların kısa sürede barış yoluyla çözülmesi konusunda BM Tüzüğü, Helsinki Sonuç Belgesi, BM ve AGİT'in diğer döküman ve kararlarında saptanan ve herkesin kabul ettiği uluslararası norm ve ilkeler temel alınmalıdır. Bağımsız devletlerin egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve uluslararası alanda onaylanmış ülke sınırlarının ihlalinin bundan böyle de sürdürülmesi daha büyük felaketlere yol açacaktır. Biz barışçı yoldan çözüm bulunmasında uluslararası topluluğun yardımına dair ümidimizi korumakla birlikte, bu tehditlere karşı koymak ve anlaşmazlıkların çözümü için gerekli ortamı sağlamak amacıyla GUÖAM çerçevesinde çabalarımızı birleştirmeliyiz.

Ülkelerimiz ta başından beri bu tehditlerin önemine ve onlara karşı sessiz kalınmasının kabul edilmezliğine, onların daha kolay biçimde giderilmesine yönelik yolların aranmasına dünya topluluğunun dikkatini çekmiştir. 11 Eylül 2001 terör olayları tüm dünyayı sarstı. O gün ABD'de yapılmış terör eylemleri, gezegenimizde barış ve güvenlik açısından en ciddi tehlikeyi oluşturan uluslararası terör ve aşırılık karşısında bizim güçsüz olduğumuzu hepimize net bir biçimde gösterdi.

Bizim devletlerimiz terör karşıtı uluslararası koalisyona ilk günden katıldılar. Azerbaycan anti-terör koalisyonuna katıldığını hemen açıkladı ve bu tutumuna bağlı kalmaktadır. Bizim kurum de bu mücadeleye büyük katkısını yaparak, böylesine korkunç terör eylemlerini kınadığına ilişkin gerekli açıklamalarda bulundu. Fakat biz bununla yetinmemeliyiz.

Bu bağlamda bugün kabul edeceğimiz belgelerin, Bölgede İstikrar ve Güvenliğin Sağlanması Alanında Ortak Çabalara İlişkin Bildiri'nin, bunun yanı sıra terör, organize suçlar ve diğer tehlikeli cinayetlere karşı mücadele alanında işbirliğine ilişkin sözleşmenin önemini vurgulamak isterim.

Bizim işbirliğimiz bir dizi alanlarda kendi ifadesini bulan ortak çıkarlara dayanmaktadır. Onların arasında GUÖAM çerçevesinde ekonomik işbirliği önemli yer tutmaktadır. Karşılıklı ticari-ekonomik ilişkilerin gelişmesi ülkelerimize çok büyük yarar sağlayacaktır. Bugün imzalanması öngörülen GUÖAM Üyesi Devletler Arasında Serbest Ticaret Bölgesinin Oluşturulmasına İlişkin Sözleşme'nin de iyi bir zemin hazırlayacağına inanıyorum.

Ticaret, ekonomi ve diğer ilgili alanlarda milli yasaların daha etkin hale getirilmesi, yasaların uygulanma mekanizmasının geliştirilmesi, alınan kararların icraatı pek çok şeyde etkili olmaktadır. Çeşitli dallarda çalışma gruplarının faaliyetini düzene koymak, bunun yanı sıra ülkelerimizin girişimcileri ve iş çevreleri arasında doğrudan ilişkilerin gelişmesine destek olmak gerekir. Bugün imzaya sunulacak GUÖAM Üyesi Ülkelerin İş Konseyinin Kurulması Sözleşmesi de işte bu konuların çözümüne yöneliktir.

Bizim ilişkilerimizin geliştirilmesi ve pekiş-

tirilmesinde ulaştırma alanındaki işbirliği son derece büyük rol oynamaktadır. Bu işbirliği devletlerimizin uygun coğrafi konumuna dayanmaktadır. TRACECA, stratejik açıdan diğer önemli güzergâhların da geçtiği GUÖAM coğrafyasında ulaşım koridorlarının etkin ve güvenli faaliyetinin sağlanması için bizim daha çok işler yapmamız gerekiyor. Konu sadece ulaştırma altyapısının geliştirilmesi ve transit taşımacılık açısından uygun ortamın sağlanmasından ibaret değildir, aynı zamanda bu koridorların aracılığıyla her türlü yasadışı transferlerin önüne geçilmesi gerekir.

Sayın meslektaşlar!

Uluslararası örgütler çerçevesinde politik ve fiili işbirliğinin düzene sokulması ve yukarıda ismi geçen alanlarda bölgelerötesi projelerin yaşama geçirilmesi GUÖAM'ın uluslararası konumunu güçlendiren çok önemli unsurlardır. BM, AGİT, Avrupa Konseyi'nde işbirliği alanlarnda olumlu birikimlerimiz bulunmaktadır, diğer bölgesel kuruluşlarla ve ülkelerle diyaloglar düzene koyulmaktadır, NATO ve Avrupa Birliği'nin GUÖAM'a ilgisi artmaktadır. Bu başarıların ileride daha da pekiştirilmesi gerekir.

Ben burada farklı uluslararası örgütleri ve devletleri temsil eden konukları görmekten çok memnunum. Düşünüyorum ki bu, Birliğimizin potansiyelinin ve artık kazanmış olduğu nüfuzun uluslararası alan tarafından giderek daha fazla kabul görmesinin çarpıcı örneğidir ve "GUÖAM'ın Faaliyetinde Gözlemcilerin Statüsü Hakkında Karar'ın onaylanmasının amaca uygun olduğunu kanıtlıyor. Aynı karar, GUÖAM'ın jeopolitik anlamda kapsama alanının genişlemesi, onun olanaklarının ve uluslararası ilişkilerinin canlanması, devletlerarası ve bölgelerarası işbirliğinin yeni çerçevelerinin oluşturulması ve gelişmesine katkıda bulunacaktır.

GUÖAM'ın, kültür, din, bilim, eğitim alanlarında mübadele süreçlerinin gelişmesine katkıda bulunacak Avrupa-Kafkasya-Asya kültürel koridorunun oluşturulmasına ilişkin girişimi insani işbirliğinin geniş olanakları çerçevesinde umutlar vadeden bir proje olarak değerlendirilmektedir. Sanıyorum, bugün kültür alanında işbirliğine ilişkin imzalanan protokol bu girişimin yaşama geçirilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Değerli arkadaşlar!

Sonunda şunu kaydetmek isterim, GUÖAM'ın şimdiki zirve toplantısının sonuçları birliğimizin zayıf olduğu yönünde seslendirilen tüm septik düşüncelere en iyi cevaptır. Bugün kabul edilecek ve imzalanacak belgeler GUÖAM'ın örgüt olarak gelişmesi yolunda önemli daha bir adımdır. GUÖAM'ın şimdiki ve önceki zirve toplatılarının sonuç belgelerinde tespit edilmiş amaç ve görevlerin yaşama geçirilmesi sadece politik, ticari-ekonomik, insani ve başka alanlarda işbirliğinin gelişmesine neden olmayacak, hem de uluslararası alanda devletlerimizin konumlarını güçlendirecek ve uluslararası entegrasyon sürecine gerekli katkılarda bulunmaya olanak tanıyacaktır.

Değerli arkadaşlar, ilginiz için teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Üç Denizin Efsanesi Konferansı'nınaçılış töreninde konuşması

İstanbul, 25 Temmuz 2002

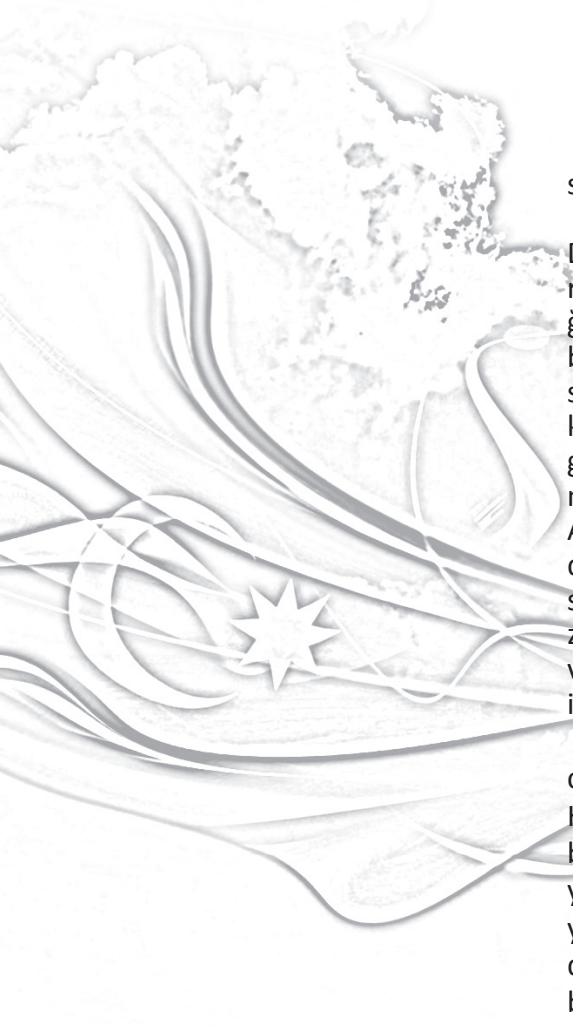

Sayın Başkan!

Sayın konferans katılımcıları!

Sizleri en içten duygularla yürekten selamlıyor, konferansın çalışmalarında başarılar diliyorum.

Bugün tartışılan konu büyük bir tarihi geçmişe sahiptir. Üç Denizin Efsanesi: Hazar Denizi, Karadeniz ve Akdeniz Konferansı beş senedir düzenleniyor. Niçin daha önce yapılmadığı sorulabilir. Zira birincisi, bizim bu çalışmalarımızın ileride birbiriyle daha sıkı bir ilişki içinde olacağı konusunda bilgiler sınırlıydı, öte yandan buna inanların da sayısı çok azdı. Fakat her defasında, Azerbaycan'da Hazar Denizi'nde çok zengin gaz ve petrol rezervlerinin bulunması ve onların kullanımına ilişkin konular gündeme geldikten sonra, - ki bunu Azerbaycan'ı övmek için söylemek istemiyorum, - 1994 yılında Asrın Anlaşması diye adlandırılan anlaşmanın imzalanmasından sonra tüm dünyada Hazar Denizi ile ilgili büyük müzakereler yapıldı. Zira Hazar Denizi'nin bu denli zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olduğundan dünyada pekçok insan habersizdi.

Oysa Azerbaycan'da biz bunu biliyorduk. Çünkü Azerbaycan bilim adamları, Azerbaycan jeologları daha 50-60 yıl önce Hazar'ın derin sularında petrol ve doğal gaz üretimi yapmaya başlamışlardı. Genel olarak , dünyada ilk kez petrolün sanayi yöntemleriyle üretimi, 150 yıl önce Azerbaycan'da yapıldı. 50 yıl önce dünyada ilk defa Azerbaycan'da suların derinliklerinden petrol çıkarmışlardı. Azerbaycan'da biz bunları biliyor ve bu alanda çalışmalar yapıyorduk.

Ancak Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanması, kendisi zenginliklerinin sahibi olmasından sonra bu zenginliklerin yaygın ve etkin kullanımı için büyük adımlar atılmaya başlandı. Bu yönde atılan adımların ilki, bunun temelini oluşturan gelişme 1994 yılı Eylül ayında Bakü'de Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile dünyanın 11 büyük petrol şirketi arasında, Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait bölümünde bulunan Azeri-Çırak-Güneşli yataklarının işlenmesine ilişkin Asrın Anlaşması isimli anlaşmanın imzalanması oldu.

Birkez daha hatırlatmak isterim, biz o dönemlerde bu anlaşmaya imza attığımızda Hazar Denizi hakkında dünyada pek bir bilgi yoktu. Oysa bugün Hazar Denizi'nin hidrokarbon kaynaklarının hacmi itibariyle, en az, Kuzey Denizi ile kıyaslanabilecek düzeyde olduğu açıktır.

Kuzey Denizi'nin rezervleri 2,2 milyar ton ise, Hazar Denizi'nin sadece Azeri-Çırak-Güneşli yataklarında belirlenen ve üretilmesi öngörülen petrol rezervleri yaklaşık olarak 730 milyon tondur. Bu, sadece söz konusu yataklarda bulunmaktadır. Azerbaycan'da ise dünyanın farklı şirketleriyle 20'ye yakın anlaşma imzalanmıştır. Onların hepsinin aynı kapsamda olmaması, farklılıkların bulunması doğaldır. Ama eğer bunları bir araya toplarsak, Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektörünün ne denli büyük fırsatlar barındırdığını tahmin edersiniz

Fakat şimdi Hazar Denizi'nin Kazakistan sektöründe de çok büyük petrol ve doğal gaz yataklarının bulunduğu bilinmektedir. Rusya ve öteki sektörlerde de büyük petrol ve doğal gaz yatakları bulunmaktadır. Dolayısıyla, biz 1994 yılından başlayarak dünyada Hazar Denizi'nin tanıtıma yoluna girdik, Hazar Denizi'ni dünyaya tanıttık. Eğer yer altından petrol, doğal gaz çıkarmak ve üstelik büyük hacimlerde gerçekleştirmek mümkünse, demek ki onu ihraç etmemiz, onu satmamız da gerekmektedir. Bunun için de bir takım yollar araştırılıyor. İlk kez o zaman Hazar Denizi'nden çeşitli petrol boru hatlarının inşası ile ilgili konular gündeme gelmiştir.

1997 yılında biz Hazar Denizi'nden Karadeniz'e uzanan Bakü-Novorossisk boru hattını inşa ettik. Demek ki Hazar Denizi'ni Karadeniz'le birleştirdik. İki yıl aradan sonra, 1999 senesinde Hazar Denizi'nin Çırak yatağından çıkan petrolü Novorossisk boru hattıyla taşıyamazdık. O yüzden de biz daha bir boru hattını, bugün çok verimli bir biçimde çalışan petrol boru hattını, Bakü'den Gürcistan'ın Karadeniz'deki Supsa limanına uzanan boru hattını yaptık. 1999 yılından bu yana bu petrol hattıyla 20 milyon tondan fazla petrol ihraç edilmiştir ve bu boru hattı ileride de büyük bir önem arz edecektir.

Ancak tüm bunlar bizi tatmin etmiyordu. Aslında 1994 yılında biz Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı üzerinde düşünmekteydik. Fakat o dönemlerde buna inanan çok az sayıda kişi vardı. Engel olanlar çok fazlaydı ve şimdiye kadar bile bazıları bunu bir hayal olarak görüyorlar. Yahut da, örneğin, Hazar Denizi'nde Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattını besleyecek oranda petrol kaynaklarının bulunmadığını iddia edenler vardı. Bugün ben onlara cevaben söylemek istiyorum, 2010 yılında

Azeri-Çırak-Güneşli yataklarından 50 milyon ton petrol elde olunacak ve bu da Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının çalışması için tam yeterli olacaktır. Ama yalnız bununla sınırlı değil, öteki yataklar da var.

Burada benden önce konuşan arkadaşlarım, cumhurbaşkanları bildirdiler. Kazakistan, Hazar'a kıyısı bulunan öteki ülkeler de Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattını kullanacaklar. Biz Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının inşasına artık başladık. Sanıyorum, bu, çok başarılı bir şekilde ilerleyecektir. Biliyorum, 2005 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının inşası bitecek ve biz hepimiz- bugün burada şu konferansa katılanlar, benim dostlarımla, cumhurbaşkanları ile beraber Türkiye'nin Akdeniz'deki Ceyhan limanına giderek Hazar Denizi'nden gelecek petrolün orada tankerlere yüklenişine tanıklık edeceğiz.

Tüm bu çalışmalar üç denizin hikâyesini ortaya çıkardı. Bu yüzden de ben şunu söylemek istiyorum, beşinci kez düzenlenen bu konferansın- üç denizin hikâyesinin bir annesi var. O da Hazar Denizi'dir. Annesinin yanı başında bulunan ise Azerbaycan'dır.

Aslında düşünüyorum da, bir zamanlar biz Hazar Denizi'nden Karadeniz'e geleceğimizi ve oradan da Akdeniz'e kadar gideceğimizi aklımızın ucundan bile geçiremezdik. İkibin kilometre uzunlukta büyük bir petrol boru hattı yapılmaktadır. Gerçekten de, bu, bir hikâyedir.

Ben bu konferansın katılımcılarına ve onu düzenleyenlere şunu söylemek istiyorum: Bu hikâye daha devam edecek, gelişecektir. Hazar Denizi'nin yataklarından elde edilecek petrol ve doğalgazın -ister Azerbaycan sektöründen, isterse Kazakistan sektöründen isterse de başka bir sektörden olsun- hepsinin nakledileceğine ve yeni boru hatları yapılacağına inanıyorum.

Örneğin, şimdi Sayın Cumhurbaşkanı, aziz dostum Ahmet Necdet Sezer bu konuda çok güzel söyledi, Azerbaycan'ın Şahdeniz yatağı ile ilgili artık biz her şeyi imzaladık, hazırlıklar tamamdır. Boru hattı yapılıyor, oradan üretilecek doğal gaz doğrudan Türkiye'ye, Erzurum'a nakledilecektir. Ama bu, ilk duraktır. Biz, Hazar Denizi'nden elde olunacak doğal gazı bundan sonra daha uzaklara, daha ötesine, Avrupa'ya taşıyabiliriz ve taşıyacağız. Zira bizim olanaklarımız çok fazladır.

Böylece, üç denizin hikâyesi gerçekten de büyük bir hikâyedir. Bu hikâyenin katılımcıları olarak bizler bu hikayeyi gerçeğe dönüştürdük. Artık bu, hikâye değil, gerçektir. Gerçek şu ki, Hazar Denizi'nde petrol ve doğal gaz üretilmektedir. Gerçek şu ki, Bakü-Novorossisk, Bakü-Supsa petrol boru hatları kullanılıyor. Gerçek şu ki, Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının inşasına başlanmıştır. Bunlar bir gerçektir.

Şimdi sayın dostlarıma bir teklifte bulunmak istiyorum: Onlar yeni bir hikâye düşünsünler. Zira bunlar artık hikâye olmaktan çıkmıştır, bugünün gerçeğidir. Ben bugün böyle bir konferansa katılmaktan çok memnunum. Sayın başkanlar, beni buraya davet ettiğiniz için size teşekkür ediyorum. Burada benim dostlarım Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'e, Gürcistan

Devlet Başkanı Sayın Eduard Şevardnadze'ye, Romanya Cumhurbaşkanı Sayın İon İliesku'ya, Ukrayna Devlet Başkanı, çok güzel bir insan, Sayın Leonid Kuçma'ya şükranlarımı sunarım. Bugün biz sabah saatlerinden bu yana heyetlerimizle beraber çok verimli çalışmalar yaptık ve ben bundan çok memnun kaldım.

Sağ olun, teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının Sengeçal Terminali'nde düzenlenen temel atma töreninde konuşması

18 Eylül 2002

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ekselansları, Sayın Ahmet Necdet Sezer!

Gürcistan Cumhurbaşkanı Ekselansları, Sayın Eduard Şevardnadze!

Amerika Birleşik Devletleri Enerji Bakanı Sayın Spencer Abraham!

Sayın bayanlar ve baylar, konuklar!

Ben sizin hepinizi Azerbaycan'da en içten duygularla, yürekten selamlıyorum ve büyük önem arzeden bu projelerin yaşama geçirilmesi vesilesiyle buraya toplanmış olan herkese teşekkür ediyorum.

Bizim hepimizi, aynı zamanda, uzak ülkelerden Azerbaycan'a gelerek bizlerle beraber bu sevince ortak olanları burada toplayan neden Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının inşasına başlanması için temel taşının atılma törenidir. Bu büyük projeyi artık tüm dünya biliyor ve uluslararası kamuoyu uzun senelerdir söz konusu projeyi tartışıyor.

Bu projenin temeli 1994 yılında Azerbaycan'ın petrol stratejisinin uygulanmaya başlandığı dönemlerde, 20 Eylül 1994 tarihinde Azerbaycan'da, Bakü'de Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe bulunan Azeri, Çırak, Güneşli yataklarının ortak işletilmesine ilişkin Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi ile dünyanın 11 büyük petrol şirketi arasında anlaşmanın imzalanmasıyla atıldı. Bu anlaşma dünyada geniş yankı buldu ve onun Asrın Anlaşması olarak isimlendirilmesi de bir rastlantı değildir. Biz bu anlaşmayı imzalarken, tabii ki, Azeri, Çırak ,Güneşli yataklarından gelecekte yılda 50 milyon tondan fazla petrol çıkarılacağını öngörmüştük. Fakat üretilecek petrolün dünya pazarlarına ulaştırılması gerekiyordu. Bunun için çeşitli yollar vardı, çeşitli güzergâhlar bulunuyordu. Ama Azerbaycan olarak biz kendi dostlarımızla, Türkiye Cumhuriyeti ile, Gürcistan'la ve tabii ki, bu projeye katılan şirketlerle beraber ileride üretilecek petrolün Bakü-

Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının aracılığıyla Türkiye'nin Akdeniz'deki Ceyhan limanına ulaştırılması kararını aldık.

Bu kararın kendisi de birçok tartışmalara neden oldu. Zira o dönemlerde hem bizim imzaladığımız anlaşmaya itiraz edenler, hem bu boru hattının Bakü-Tiflis-Ceyhan güzergâhı üzerinden inşasına karşı çıkanlar vardı. Bunlar bilinen şeylerdir. Bize, yani öncelikli olarak Azerbaycan'a engel oluyorlardı. Çünkü petrolün sahibi biziz ve petrolün hangi güzergâh üzerinden ihracına öncelikle biz kendimiz karar verecektik. Bize çok baskılar yaptılar. Azerbaycan'daki sosyo-politik durum da o dönemlerde yeteri kadar istikrarlı değildi. 1993 yılında burada iç savaş çıktı. Biz bütün bunları önledik ve anlaşmayı imzaladık. Fakat anlaşmaya imza attığımız zaman bizim aramızda bile üst düzey şahıslar vardı ki, onlar çeşitli yabancı gizli servisler için çalışıyor, bu anlaşmanın bozulması yönünde açıklamalar yapıyorlardı.

Bu anlattıklarım sizin için ilginç olmalı. Zira 20 Eylül 1994 tarihinde biz anlaşmayı imzaladık. Ertesi gün Azerbaycan'ın Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nın hapishanesinden büyük cinayet işlemiş 4 kişiyi kaçırdılar. Bir hafta sonra Azerbaycan Parlamentosu Başkan Yardımcısı'na yönelik terör saldırısı düzenlendi, onu öldürdüler. Azerbaycan Karşı İstihbarat Teşkilatı Başkanı bir Albayı daha öldürdüler. Bu terör saldırıları ile bizi korkutmak istiyorlardı. Fakat biz korkmadık. Onlar ise kendi eylemlerini sürdürüyorlardı. O sırada burada yanımda mecburen Başbakan olarak çalıştırdığım Suret Hüseynov adlı kişi 4 Ekim'de Azerbaycan'da silahlı darbe girişiminde bulundu. Biz bunun da önüne geçmeyi başardık. Öncelikli olarak halkın bize desteği, yardımı ile. 1995 yılı Mart ayında bir kez daha silahlı darbe girişiminde bulunmak istediler, bunun da önüne geçtik. Daha sonra bazı yerlerde terör eylemleri düzenlemek, köprüyü bombalamak, sabotaj yapmak istediler. Bir takım kayıplarımız oldu, fakat tüm bunları önledik.

Tam o sırada, Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinin öne sürüldüğü dönemde benim dostum, Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'ye yönelik terör saldırısı yapıldığını ve bir mucize eseri sağ kurtulduğunu biliyorum.

Tüm bunlar ve bize yapılan öteki siyasal baskılar, çeşitli girişimler şuna yönelikti; Birincisi, bizim petrol anlaşmasını - ki Hazar Denizi'nde bu çalışmaları ilk önce biz başlattık-kabullenmek istemiyorlardı. İkinci olarak ise, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının yapılmasına karşı çıkıyorlardı. Biz böyle bir ortamda bunu başlattık, kendi irademizi ortaya koyduk ve önceden hedeflemiş olduğumuz yolda ilerledik.

1999 yılında Çırak yatağından erken petrolü ürettik. Önce biz onu Bakü-Novorossisk boru hattıyla Rusya'nın Karadeniz'deki Novorossisk limanına pompalıyorduk. Bu arada, Batı güzergâhı üzerinden Bakü-Supsa petrol boru hattını inşa ediyorduk ve kısa sürede onu işletmeye açtık. Şimdi, o dönemden bu yana üretilen petrol işte bu boru hattının aracılığıyla Batı hattı üzerinden nakliediliyor.

Ancak bunların hepsi erken petrol içindi. Oysa bizim öngördüğümüz büyük miktarda petrol için, bir kez daha belirtiyorum, Bakü-Tiflis-Ceyhan gerekiyordu. Biz devamlı olarak bu proje üzerinde çalışıyorduk, tüm olanaklarımızı değerlendiriyorduk. Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan burada beraberdi, birlikte çalışıyorlardı, bu çalışma ile beraber ilgileniyorlardı. Ancak eğer Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti'nin bize, Azerbaycan'a bu konudaki yardımı, sürekli desteği, tavsiyeleri olmasaydı, tabii ki, biz bunu başaramazdık.

1999 yılının Kasım ayında AGİT'in İstanbul'da yapılan zirve toplantısında bizim - Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan ve Kazakistan'ın - Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının yapımına başlamak için anlaşma imzalamamız bir rastlantı değildir. Bunun dışında, bir deklarasyon imzaladık ve Amerika

Birleşik Devletleri Başkanı Bill Clinton kendi devleti adına bu deklarasyona destek verdi, kendi imzasını koydu. Bu da Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının yapımının gerçekleşmesine neden oldu.

Bu kısa tarihçeyi sizlere aktarmam gerekiyor. Zira sizin, 8 yılda burada bizim hangi çalışmaları yaptığımızı ve ne denli zorlukları atlattığımızı, ne tür direnişlerle, engellerle karşılaştığımızı bilmeniz gerek.

Nihayet, bu son dönemde, artık birkaç aydır, Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının inşasına ilişkin süreçler gelişmektedir. Onun finansmanı konusunda da bir takım sorunlar vardı. Ancak onlar da çözüldü. Şimdi Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi, BP bu çalışmaları yönetiyor. Onlar artık tüm planları hazırlamışlar. Bu yüzden de bizi buraya temel atma törenine davet etmişler.

Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattına karşı çıkanlar çoğu zaman şunu söylerlerdi; "bu bir hayaldir, olanaksız bir şeydir, Azerbaycan'ın o kadar fazla petrol rezervi yok, olmayacaktır". Böyle konuşmalar çok oldu. Uzun bir süre geçtiğinden kimileri bu konuşmalara inanıyordu. Ne var ki bunların hepsi asılsız çıktı, biz kendi işimizi yaptık.

Geçenlerde İstanbul'da Üç Denizin Hikâyesi: Uluslararası Enerji Konferansı düzenlendi. Orada hikâye ile ilgili konuşmalar yapıldı. Ben orada bir konuşma yaptım ve şunları söyledim: Siz burada hikâyeyi konuşuyorsunuz. Ama ben size söylemek istiyorum ki, bu bir hayal değil, bir hikâye değil, üç deniz- Hazar Denizi, Karadeniz, Akdeniz birleşecektir. Bunları birleştiren ise Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan, onların yaşama geçirdikleri bu proje ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bu konuyla ilgili sürekli desteği olmuştur. Nitekim biz şimdi hayalden gerçeğe ulaştık.

Buraya ne kadar kaynak aktarılacak, hangi işler yapılacak, bu konuyla ilgili olarak size bilgiler verilecektir. Ben bunlara değinmek istemiyorum. Fakat şunu belirtmek istiyorum, tüm bu projeler Azerbaycan'ın ekonomisinin gelişmesine yönelmiştir. Bugün burada Azeri-Çırak-Güneşli yataklarının işletilmesinin ikinci aşamasını oluşturan Faz-2 ile ilgili belge imzalanacaktır. Bu, şu demek oluyor, artık burada çok büyük yatırımlar yapılacak, çalışmalar hızla ilerleyecektir. 2005 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Boru Hattı tamamen bitmiş olacak ve biz hepimiz birlikte buradan Türkiye'nin Ceyhan limanına yollanacak ve orada Azerbaycan petrolünün, Hazar petrolünün Ceyhan limanından yüklenmesine tanıklık edeceğiz.

Söylediğim gibi, Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinin finansmanında bazı sorunlar vardı. Azerbaycan bu çalışmaya kendi katkısını yaptı, biz onun finansmanının % 25'ini kendimiz karşılayacağız. Geri kalan kısmı farklı şirketler arasında paylaştırılmıştır. Fakat ilginç olan şu ki, bu projeye % 2,5 payla Eni şirketi katılmıştır. Daha sonra Total şirketi ortak olmuştur. Bugün bana, Japonya'nın İtochu şirketinin % 2,5 hisseyle ve Japonya'nın daha bir şirketi İnpeks'in dün % 2,5 hisseyle buna ortak olduğunu söylediler. Bu, ne anlama geliyor? Şu anlama geliyor, bu boru hattından yalnız Azerbaycan değil, herkes faydalanmak istiyor.

Biz bir zamanlar İstanbul'da anlaşmayı imzaladığımızda Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev de ona imzasını koydu ve belirtti ki, Kazakistan da bu boru hattını kullanacaktır. Ben yabancı şirketlerin şimdi Kazakistan'da çok çalışmalar yaptıklarını biliyorum. Onların bizim Bakü-Tiflis-Ceyhan projesine katılımı ve yatırım yapması şunu kanıtlıyor ki, Hazar'ın öteki sektörlerindeki petrol, gerçekten de Bakü-Tiflis-Ceyhan hattı ile ihraç edilecektir.

Ancak ben size söylüyorum, yaklaşık olarak 2007-2008 yıllarında Azeri-Çırak-Güneşli yataklarından 50 milyon ton petrol elde olunacaktır. Fakat Hazar Denizi'nde bizim başka yataklarımız da mev-

cuttur. Biz birçok şirketlerle işbirliği yapıyoruz. 30 ülkenin şirketi ile 21 anlaşma imzalamış bulunmaktayız, çalışmalar gerçekleştiriyoruz. Elbette, onlar da petrol üretecekler. Biz onlarla beraber çalışıyoruz. O yüzden ileride Bakü-Tiflis-Ceyhan'ın kapasitesi bile yeterli olmayacaktır. Ya onu genişletmemiz, ya da ikinci bir boru hattı yapmamız gerekecektir.

Benim söylediğim bu kelimeler ileriye yöneliktir ve bu çalışmalar bizim halkımızın geleceği içindir. Bizim bu çalışmaları gerçekleştirmemiz yalnız ve yalnız Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra mümkün olmuştur. Siz biliyorsunuz, Azerbaycan eski bir petrol ülkesidir. 150 yıl önce Azerbaycan'da petrolün sanayi usulü ile üretimine başlanmıştır. Fakat Azerbaycan halkı hiçbir zaman petrolün sahibi olamamıştır. Hazar Denizi'ndeki petrol ve gaz yataklarının hepsi Azerbaycan bilim adamları, jeologları tarafından keşfedildi, fakat biz bunun sahibi olamadık. Şimdi ise bağımsız bir devletiz. Bağımsız bir devlet olarak kendi zenginliklerimizin sahibiyiz. İstediğimiz ülkelerle ilişkiler kuruyor ve böyle çalışmalar gerçekleştiriyoruz. Ama sırada ikinci bir boru hattı var. 1 trilyon metreküp oranında rezerve sahip Şahdeniz yatağından Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz hattı da yapılacaktır.

Dolayısıyla boru hatlarının sayısı artmaktadır. Tabii ki, bunlar çok büyük ekonomik bir nitelik taşımaktadır. Ancak bizim yaptığımız çalışmalar, Bakü-Tiflis-Ceyhan yalnız ekonomik değil, siyasal bir nitelik de arz etmektedir. Bu proje ve onun yaşama geçirilmesi Kafkasya bölgesinde barışın, huzurun, güvenliğin garantörü olabilir. Bu boru hattı, bu çelik boru hattı Azerbaycan'ı, Gürcistan'ı, Türkiye'yi birbirine daha sıkı bağlayacaktır.

Biz dost ülkeleriz. Türkiye bizim için dost, kardeş ülkedir. Gürcistan bizim için dost, kardeş ülkedir. Aynı zamanda biz de onlar için dost, kardeş ülkeyiz. Biz çok ilişkiler kurduk. Ancak bu ilişkilerimizi, tabiri caizse, daha güçlü bağlarla pekiştirmekteyiz. Bu bağlardan biri de Bakü-Tiflis-Ceyhan hattı olacaktır. Ben, Amerika Birleşik Devletleri'nin bundan böyle de bize destek olacağından kuşku duymuyorum. O yüzden de ben bu törende Türkiye Cumhuriyeti'ne, onun Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'e teşekkür ederim. Gürcistan'a, onun Cumhurbaşkanı Sayın Eduard Şevardnadze'ye teşekkür ederim. Amerika Birleşik Devletleri'ne, onun Başkanı Sayın George Bush'a teşekkür ederim.

Geçenlerde ben Sayın George Bush'tan, Azerbaycan'ın anti terör koalisyonundaki faaliyetini çok takdir ettiği yönünde çok hoş bir mesaj aldım. Biz geçen sene 11 Eylül'de ABD'deki korkunç terör olaylarından derhal sonra anti terör koalisyonuna katıldık. Bu koalisyonda kendi görevlerimizi yerine getiriyoruz ve bundan böyle de yerine getireceğiz. Böylece biz bu alanda da ABD-Azerbaycan ilişkilerini geliştiriyor, daha ileri düzeylere ulaştırıyoruz.

Sayın bakanla dünkü görüşmemizde, kendisi Başkan Bush'un en içten selamlarını, çok iyi dileklerini bana iletti. Tüm bunlardan dolayı, genel olarak Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattının gerçekleşmesindeki desteğinden dolayı Amerika Birleşik Devletleri'ne, onun halkına ve Başkan Sayın Bush'a teşekkür ederim.

Değerli dostlar!

Değerli konuklar!

Ben sizi bir kez daha en içten duygularımla, yürekten selamlıyorum, hepinize esenlikler dilerim. Bakü-Tiflis-Ceyhan ilerleyecek, ilerleyecek, ilerleyecektir!

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının temelinin atılması vesilesiyle cumhurbaşkanları ve delegasyonları onuruna Gülistan Sarayı'nda verdiği yemekte yaptığı konuşma

18 Eylül 2002

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer!

Gürcistan Cumhurbaşkanı Edurad Şevardnadze!

Sayın konuklar, arkadaşlar!

Bugün biz tarihi bir gün yaşıyoruz. Bugün biz birkaç yıldır üzerinde çalıştığımız ve gerçekleştirmeyi çok istediğimiz Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Boru Hattı inşaatının temelini attık. Bunu Türkiye Cumhuriyeti, Gürcistan ve Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte yapıyor olmaktan çok memnunum. ABD Enerji Bakanı da bu törene katıldı, fakat Tokyo'da acil işi çıktığı için bu yemeğe katılamadı.

Biz bugün Sengaçal'da, şiddetli Bakü rüzgârına rağmen, çok büyük tören yaptık. Yani boru hattının temelini attık, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Boru Hattı yapımının yolunu açtık. Bu vesileyle biz, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Cumhurbaşkanı Edurad Şevardnadze, ABD Enerji Bakanı ve ben orada konuşmalar yaptık ve Bakü-Tiflis-Ceyhan ile ilgili görüşlerimizi, temennilerimizi ifade ettik. Onun için ben yemekte bunları konuşmak istemiyorum. Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı projesinin hazırlanmasına ve şimdi onun gerçeğe dönüşmesine emeği geçenlerin hepsine içten teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum.

Trükiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'e, Gürcistan Cumhurbaşkanı Sayın Eduard Şevardnadze'ye, Amerika Birleşik Devletleri Enerji Bakanı Sayın Spencer Abraham'a bilhassa teşekkür ederim. Fakat bu önemli projenin hazırlanmasına bizimle beraber, hatta bizden daha fazla emek harcayanlar vardır. Birincisi, Azerbaycan Uluslararası Operasyon Şirketi ve onu

oluşturan şirketler, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi... Onların şimdiye kadar yaptıkları çalışmaları bugün çok takdir ederek, tüm bunların uluslararası standartlara uygun olduğunu ve bunun sonucunda Hazar Denizi'nde petrol üretimi ile ilgili tüm istek ve dileklerimizin gerçekleşebileceğini belirtirim. Onun için bu şirketlere teşekkür ediyor, onların profesyonelliğinin altını çiziyorum. Bunun yanı sıra ben tüm petrolcülere teşekkür eder, inşaatçılara, tüm işçilere, Azerbaycan evlatlarına, çeşitli ülkelerinden Azerbaycan'a gelerek bu projeler üzerinde çalışan dostlarımızın hepsine teşekkür ederim.

Bu şükranlarımı ifade etmekle birlikte ben bir insanın, Sayın Woodward'un özel çabalarını ve çok üstün yönetim yeteneğini bilhassa vurgulamak istiyorum.

Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının inşasına başlandı. Ben sizi kutluyorum ve Bakü-Tiflis Ceyhan ana ihraç boru hattına başarılı bir yol diliyorum.

Bu vesileyle kadehlerinizi kaldırmanızı rica ediyorum.

* * *

Sayın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer!

Sayın Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze!

Sayın misafirler, arkadaşlar!

Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı üç devletten geçiyor. Petrol, Azerbaycan'da üretiliyor ve ileride de üretilecektir. Fakat petrolün uluslararası piyasalara ulaştırılması için, tabii ki çok uygun bir güzergâh gerekiyor. Burada da çok fazla düşünmeye gerek yoktu. Zira biz 1994 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan projesine Türkiye Cumhuriyeti ve Gürcistan ile beraber başladık.

Biz ta başından Türkiye Cumhuriyeti, onun hükümeti ile, Türkiye eski Cumhurbaşkanı rahmetli Turgut Özal ile, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile birlikte bu çalışmalara koyulduk, beraber çalıştık. Bu boru hattı Türkiyesiz yapılamazdı. Biz Türkiye dışında başka bir ülkeden, bölgeden işbu boru hattının geçmesini istemedik. Bu yüzdendir ki bizim işbirliğimiz çok verimli oldu. Türkiye şirketleri burada çok çalıştılar. Biz sürekli istişare halinde olduk ve ilk defa 1998 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç boru hattının inşasına ilişkin Ankara Deklarasyonunu imzalamış olmamız bir rastlantı değildir. Ardından 1999 yılında İstanbul'da, AGİT Zirvesi sırasında bu konuda bir sözleşme imzalandı. Bu sözleşmeyi Azerbaycan Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhurbaşkanı ve Gürcistan Cumhurbaşkanı imzaladılar. Kazakistan Cumhurbaşkanı da buna katıldı. En önemlisi ABD eski Başkanı Bill Clinton da bu bildiriye kendi imzasını koydu.

1999 yılından sonra temel çalışmalara başlandı. Bu çalışmalarda Türkiye ile Azerbaycan yine yoğun işbirliği yapıyordu ve Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer de bu projenin gerçekleşmesi için bizimle beraber çok çaba harcadı ve çok emek verdi.

Türkiye bize dost, kardeş ülkedir. Eskiden beri Türkiye halkı ve Azerbaycan halkı arasında dostluk, kardeşlik ilişkileri bulunuyor. Türkiye bugün de bize destek oldu. Türkiye, bizim dostumuzdur. Biz Türkiye ile bu dostluğumuzu her zaman, ebediyete kadar sürdüreceğiz.

Lütfen kadehlerinizi Türkiye Cumhuriyeti ve Türk halkı şerefine, Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer şerefine kaldıralım.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Üyesi Ülkeler Devlet Başkanları 7. Doruk Toplantısında konuşması

18 Ekim, 2002

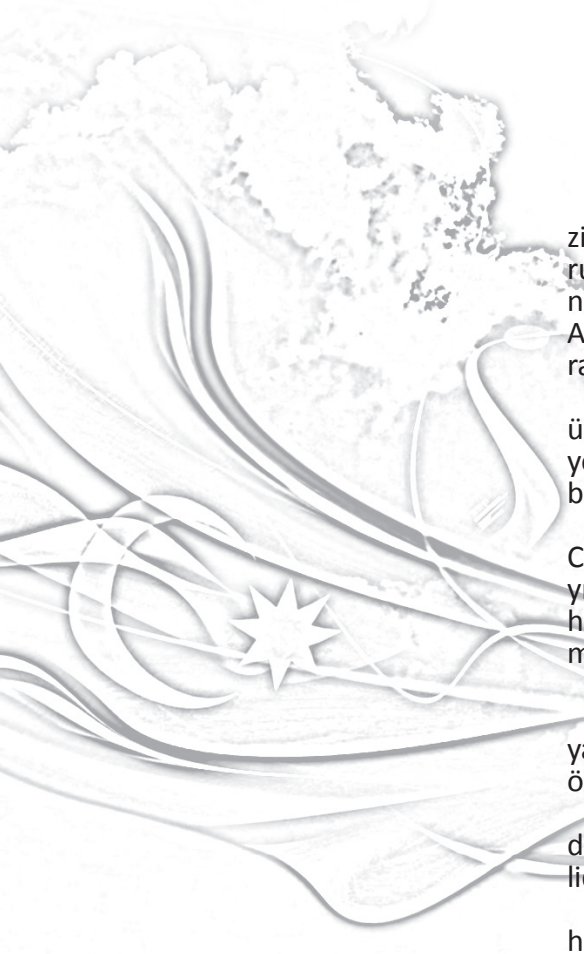

Sayın Başkan!

Sayın Devlet ve Hükümet Başkanları!

Bayanlar va Baylar!

Sizleri içtenlikle selamlıyorum. Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın zirve toplantısının tüm katılımcılarına başarılar diliyorum. 7. Doruk Toplantısı'nı üst düzeyde organize ettiği ve bize gösterdiği konukseverlik için Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı ekselansları Ahmet Necdet Sezer'e ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine şükranlarımı sunuyorum.

Devlet Başkanlarının son görüşmesinden sonra bu teşkilatın üyesi olan Afganistan'da yaşanan olumlu değişiklikleri takdir ediyorum. Sayın Cumhurbaşkanı Karzai'ye ülkenin ve halkın önünde bulunan sorunların çözümünde başarılar diliyorum.

Bu sene Kasım ayında Azerbaycan'ın, aynı şekilde Orta Asya Cumhuriyetleri'nin Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na üyeliğinin 10. yılı doluyor. Fırsattan yararlanarak bu önemli tarih dolayısıyla herkesi kutlar, ortak çabalarımızla işbirliğinin daha da yoğunlaşmasını dilerim.

Sayın toplantı katılımcıları!

İlk senelerini yaşadığımız yeni yüzyılda insanlığın önünde dünyada barışın sağlanması ve insanların huzur içinde yaşaması gibi önemli görevler bulunuyor.

Bu görevlerin üstesinden gelmek için dünya devletlerinin kendi çabalarının yanı sıra, bölgesel kuruluşların faaliyeti de önemlidir.

Bu sebepten dolayı Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na büyük tarihi görev düşüyor. Zirve toplantısında alacağımız kararların yeni yüzyılda bölgemizin siyasi, ekonomik, manevi ve kültürel yönden gelişmesine kendi olumlu etkisini göstereceğini, onun temel doğ-

rultularını belirleyeceğini düşünüyorum.

Bunun yanı sıra, zirvenin kararları bölgenin hızlı kalkınmasına yardım etmeli, küreselleşme sürecine daha etkin katılımını sağlamalıdır. Bölgede entegrasyonun hukuksal zemininin oluşturulması ve yönetim mekanizmasının kurulması teşkilatın başlıca faaliyet alanlarıdır.

Bugün Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın önündeki temel görevlerden biri de tüm dünyada yoksulluğun azaltılmasına yönelik çalışmalara kendi katkısını yapmaktır. 350 milyon kadar kişinin ikamet ettiği bir bölgeyi kapsayan Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, yoksulluğun azaltılması için özellikle devletler arası işbirliğini geliştirmeli ve projelerin gerçekleşmesini teşvik etmelidir.

Bu amaçla yeni iş alanlarının açılması için bölgesel yatırım projelerinin teşvikini ve ülkelerimiz arasında karşılıklı yatırımın yapılmasının özendirilmesini gerekli buluyoruz.

Azerbaycan Cumhuriyeti adına söyleyebilirim ki, ülkemizin yabancı yatırımlar açısından daha cazip hale gelmesi için son yıllarda önemli çalışmalar yapılmış, uygun hukuki zemin oluşturulmuş, piyasa ekonomisine geçiş ve devlet mülkiyetinin özelleştirilmesi alanında fiili adımlar atılmıştır. Bu anlaşmada 1994 yılından bugüne değin Azerbaycan ekonomisine yaklaşık 10 milyar dolar değerinde yatırımın yapıldığını vurgulamak yeterli olurdu.

Bugün ülkemizde yabancı yatırımlar için elverişli yatırım ortamının sağlandığını tüm kararlılığımla söyleyebilirim ve işadamlarını Azerbaycan'da yatırım projelerinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalara etkin bir şekilde katılmaya davet ediyorum.

Bilindiği üzere, Azerbaycan artık Kuzey-Güney ulaştırma koridoruna katılma kararını almıştır. Bu sene Mayıs ayında İran İslam Cumhuriyeti'ni ziyaretim sırasında Sayın İran Cumhurbaşkanı ile işbirliğimizin bu önemli alanını görüştüm ve bunun Ekonomik İşbirliği Teşkilatı dâhilinde de işbirliğine olumlu katkısı olacağını ümit ediyorum.

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın bölgesel işbirliği alanında önemli başarılar elde etmesi için tüm koşullar mevcuttur. Halklarımız arasındaki tarihi yakınlık, din, bazı durumlarda ortak dil, ülkelerimizdeki benzer yönler ve manevi kültürel bağlar bunun için güvenli bir zemin hazırlamaktadır.

Kurulduğu dönemden bu yana teşkilatın faaliyetinin daha geniş alanları kapsaması ve önünde bulunan sorunların çözümü için bir dizi belgeler imzalanmış ve ilgili kurumlar geliştirilmiştir. Bölge ekonomisinin gelişme doğrultularını belirlemek, ekonomik analizler yapmak ve ortak projeler hazırlamak için teşkilatın ekonomik araştırmalar merkezinin kurulması zorunlu hale gelmiştir. Azerbaycan'ın böyle bir merkeze evsahipliği yapmaya hazır olduğunu büyük memnuniyetle belirtirim.

Saygıdeğer zirve katılımcıları!

Bizim ülkemiz dahil bölge devletleri için Bakü-Novorossisk ve Bakü-Supsa petrol boru hatlarının işletmeye alınmasının büyük önemi oldu. Bu sene 18 Eylül'de Bakü'de bölge açısından çok büyük öneme sahip olan Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattının inşasının temel atma töreni yapıldı. Törene Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer, Gürcistan Cumhurbaşkanı Sayın Eduard Şevardnadze ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı katıldılar.

Bu önemli olay, Azerbaycan'ın yeni petrol stratejisi uyarınca 1994 yılında Hazar'ın Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan petrol yataklarının işlenmesi amacıyla yapılmış olan ilk hâsılanın bölünmesi anlaşması, Asrın Anlaşması ile temeli atılan dev bir projenin sonucudur.

Bugün Hazar Denizi havzasında petrol ve doğalgaz rezervlerinin işlenmesi alanında büyük

çalışmalar yapılıyor. Fakat bölgenin enerji rezervlerinin daha etkin kullanımı Hazar Denizi'nin hukuksal statüsünün belirlenmesini gerektiriyor.

Bu alanda son yıllarda çok işler yapılıyor. Bu anlamda Hazar'a kıyısı olan devletlerin ilk defa bir araya geldiği Aşkabat Zirvesi çok büyük önemi arzetti. Bu sene Mayıs ayında İran'ı ziyaretim sırasında Sayın Cumhurbaşkanı Hatemi ile bu konuda da verimli görüşmeler yaptığımızı belirtirim.

Bunun yanı sıra bizim Rusya ve Kazakistan ile imzaladığımız sözleşmeler de Hazar'ın statüsü ile ilgili sorunun çözüme bağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Sayın Başkan!

Sayın zirve katılımcıları!

Üzülerek belirtmeliyim ki, dünya, insanlığın refah ve huzur içinde yaşamasını sağlayan bu kazanımların yanı sıra yeni binyıla eski binyıldan miras kalmış bir dizi sorunlarla da girdi. Bunlardan en tehlikeli olanı etnik sorunlar ve terördür.

11 Eylül 2001'de Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmış korkunç terör olayı aslında ilerlemeci insanlığa ciddi bir sinyal oldu. Birkaç saatte tüm dünya terörün ne kadar korkunç, dünya ve insanlık için ne kadar tehlikeli ve trajik olduğunu gördü.

Bu korkunç trajedi bir çok devletin ilk defa karşılaştığı bir olaydı. Fakat ülkelerimizin çoğunda etnik sorunların ve sivil insanlara karşı yönelmiş terörün, saldırgan bölücülüğün ve şovenizmin ne olduğunu çok iyi biliyorlar. Binlerce kişi kendi özel hayatlarında bunun acısını yaşadı ve bugün de yaşamaktadır.

Etnik sorunlardan ve terörden zarar çeken bir devlet olarak Azerbaycan, bu sorunları daha iyi biliyor. Bu yüzdendir ki, biz anti-terör mücadelesinde ülkemizin tüm olanaklarını kullanmaya, bu korkunç facia ile savaşa hazır olduğumuzu hemen kesin bir dille ifade ettik.

Birkaç yıldır biz Azerbaycan'da etnik bölücülük ve bunun sonucunda oluşmuş teröre karşı yalnız başına mücadele veriyoruz. Komşu Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik 14 sene önce asılsız toprak talepleri ile başlattığı silahlı saldırı sonucu Azerbaycan topraklarının yüzde 20'si işgal edilmiş, bir milyonun üzerinde Azerbaycanlı kendi topraklarından göçe zorlanarak göçmen ve mülteci durumuna düşmüştür. Bu anlaşmazlık sonucu 35 bin Azerbaycanlı kendi topraklarında öldü, yahut katledildi. İşgalin sonuçları ülkeyi ciddi ekonomik ve sosyal sorunlarla karşı karşıya getirdi.

Biz Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorununun barışçı yoldan çözülmesi gerektiğini defalarca söyledik. Biz savaş istemiyoruz. Biz barıştan yanayız. Azerbaycan'da, tüm Kafkasya bölgesinde ve tüm dünyada barışın sağlanması bizim başlıca temennimizdir.

Azerbaycan, barışçı bir ülke olarak tüm devletlerle ve halklarla, bilhassa kendi komşularıyla karşılıklı anlaşma, sıcak komşuluk ve işbirliği ortamında yaşamak istiyor. Ama Ermenistan ile böyle bir işbirliği yalnız ve yalnız Dağlık Karabağ sorunu çözüldükten, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü sağlandıktan, mülteciler eskiden yaşadıkları yerlere geri döndükten sonra mümkün olabilir.

Teröre kaşı mücadele tüm devletlerin ve uluslararası kuruluşların ortak faaliyetini gerektiriyor. Bununla ilgili Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın da üstlendiği tarihi görevi yerine getirmesi ve evrensel değerler uğruna mücadeleyi bundan böyle de sürdürmesi, bu teşkilata üye olan Azerbaycan'ın haklı davasına destek olması gerektiğini düşünüyorum.

Sayın Başkan!

Sayın Bayanlar ve Baylar!

Son olarak Ekonomik İşbirliği Teşkilatı İstanbul Zirvesi'nin, yeni yüzyılda bölgenin başlıca gelişme

doğrultularının belirlenmesi ve önünde bulunan temel engellerin bertaraf edilmesi, halklarımızın ve devletlerimizin daha da yakınlaşması yönünde önemli bir adım olacağından birkez daha emin olduğumu belirtmek isterim.

İlginize teşekkür ederim.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirıza oğlu Aliyev´in Azerbaycan halkına hitabı

1 Ekim 2003

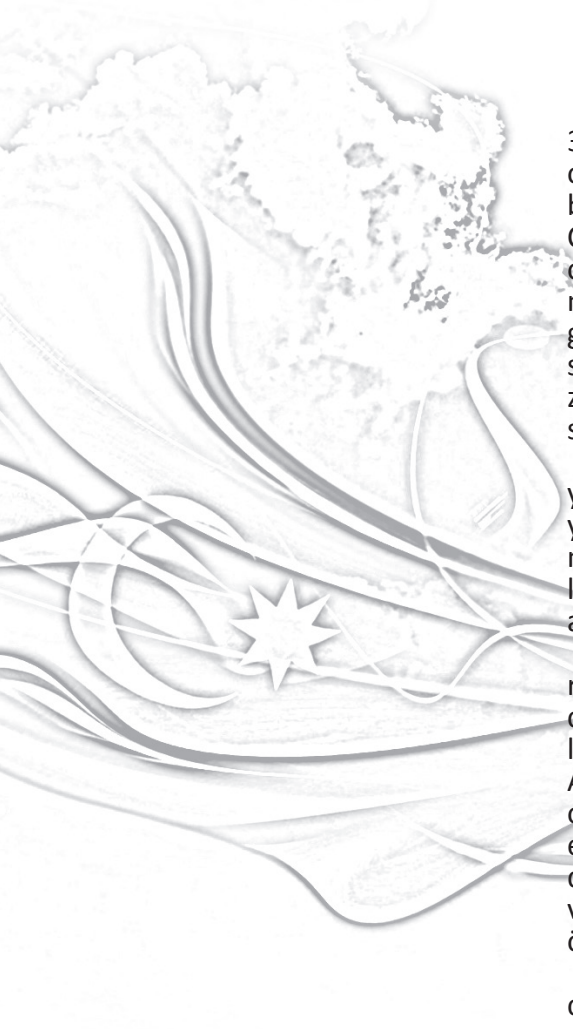

Değerli yurttaşlarım, saygıdeğer Azerbaycan vatandaşları!

Bugünlerde benim Azerbaycan Cumhuriyet'ine liderliğimin 34 yılı, bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olarak liderliğimin ise 10 yılı tamamlanacaktır. Bu yıllar boyunca benim hayattaki tek amacım - gerek bir Azerbaycanlı, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin vatandaşı, gerekse onun lideri, Cumhurbaşkanı olarak sadece sizlere - tüm varlığımla sevdiğim Azerbaycan halkına, devlet düzenine, ülkemizin ekonomik, siyasi, manevi yönden gelişmesine- hizmet etmekti. Bu yolda tüm gücümü ve irademi sadece bilge ve kadir bilen halkımdan aldım. En güç anlarda, en zor durumlarda sadece ve sadece halkıma güvendim. Bu da bana sabır, azim verdi ve tüm başarılarımı sağladı.

Azerbaycan halkı, dünyanın en öncü halkları arasında hak ettiği yeri almıştır. Onun zengin manevi âlemi, dünya kültür hazinesine yaptığı kendine özgü katkıları, uygar evrensel değerleri benimseme yeteneği artık herkes tarafından bilinmektedir. Azerbaycanlıların kendi emeği, yeteneği sonucu tüm alanlarda dünya halklar ailesine hızla entegre olması şimdi hiç kimseyi şaşırtmıyor.

Bugün bağımsız devletimiz dünya ülkelerinin en gelişmiş tecrübelerinden ve değerlerinden faydalanarak gelişiyor. Azerbaycan, demokratik toplum, hukuk devleti, insan ve vatandaş haklarının üstünlüğü, siyasal çoğulculuk prensiplerini temel alarak Avrupa'nın ve dünyanın en öncü, kudretli devletleri ile omuz omuza faaliyet göstermektedir. Ülkemiz uluslararası arenada hak ettiği yerini almıştır. Şimdi dünyanın, bölgenin ve çevremizdeki dış dünyanın temel stratejik ve küresel problemleri bizim görüş ve çıkarlarımız dikkate alınmadan çözülmüyor. Bizi tanıyorlar, önemsiyorlar ve temel konularda bize danışıyorlar.

Azerbaycan'da ekonomik yaşam yeniden yapılanıyor, hızla canlanıyor ve gelişiyor. Ülke ekonomisine yapılan iç ve yaban-

cı sermaye yatırımı her geçen yıl artıyor, tarım sektörü, gıda ve hafif sanayi modernleştiriliyor, ekonomide petrol dışı sektörün payı giderek büyüyor, manatın istikrarı sağlanıyor, döviz rezervleri artıyor, yüksek ücretli yeni istihdam yerleri hizmete sunuluyor. Tüm bunlar 1994 yılından bu yana uygulanan yeni petrol ve ekonomik gelişme stratejisinin sonuçlarıdır. Böyle devam edersek, önümüzdeki birkaç yıl zarfında Azerbaycan'da ne bir işsiz, ne bir fakir kişi kalmayacağından eminim. Ücretler, emekli maaşları ve insanların genel gelir düzeyi hızla yükselecektir. Azerbaycan devleti, işadamlarımız yalnız ülke içinde değil, dış dünyada da geleceğe yönelik en gelirli projelere katılmak, yatırım yapmak olanağına sahip olacaklar.

Devletimiz savunma yeteneğini giderek geliştiriyor, askeri yönden güçleniyor. Milli ordumuz gelişmiş tecrübe ve teknolojileri elde etmeye çalışıyor, gençlerimiz isteyerek askere gidiyorlar.

Tüm bunları gerçekleştirmek kolay olmadı. Bu geçen süre boyunca biz sizlerle beraber hem iç, hem dış kaynaklı çok tehlikeli irticanın, provokasyonun ve Azerbaycan karşıtı diğer eylemlerin önüne geçtik, pek çok sıkıntıya göğüs gerdik. Siz bunları çok iyi biliyorsunuz.

1988 yılından itibaren Ermenilerin Dağlık Karabağ'da yaptıkları bazı spekülatif milliyetçi ayrılıkçılık girişimleri Azerbaycan yönetiminin kararsızlığı yüzünden zamanında önlenemedi. 1990-1993 yılları arasında cumhuriyetimizdeki siyaset ve hükümet bunalımını, anarşiyi ve kaosu fırsat bilen Ermenistan ordusu Azerbaycan topraklarını işgal etti, bir milyondan fazla yurttaşımız mülteci ve göçmen durumuna düştü. Ülke içinde vatandaşlar birbirilerine karşı silahlı saldırılara, çatışmalara kışkırtıldı, devletimizi ve devlet düzenimizi çökertmek için çok çabalar harcandı. Biz tüm bunların önüne geçtik. Fakat kaos ve anarşi döneminde Azerbaycan'ın ihlal edilmiş toprak bütünlüğü, mülteci ve göçmenlerin kendi yurtlarına geri dönmesiyle ilgili sorunu biz hala çözebilmiş değiliz. Bu sorunu da mutlaka çözeceğimizden ben eminim.

Buna rağmen, bu dönemlerde biz halkımız ve devletimiz için onun kaderini değiştirecek birçok önemli problemi çözebildik.

Öncelikle, devlet yapımızın temelini oluşturan sosyo-politik istikrarı sağladık, milli dayanışma ve yasaların üstünlüğüne dayanan sivil toplumun temelini attık.

İkincisi, her devletin, onun varlığının temel amacını oluşturan ülke ekonomisini yeniden yapılandırdık, gelişme yoluna girdik.

Üçüncüsü, Azerbaycan halkının istek ve arzularının doğrultusunda tüm donanımlara sahip güçlü demokratik devletimizi kurabildik, bağımsızlığının kalıcılığını temin ettik.

Yalnız milli birliğe, sosyo-politik istikrara sahip olan, ekonomisi dinamik bir biçimde gelişen, güçlü devlet kurumları bulunan, demokratik ve sivil topluma dayanan bağımsız bir devletle, toprak bütünlüğü de dâhil diğer problemleri, her şeyi çözmek mümkündür. Bunun böyle olacağına eminim.

Değerli Azerbaycan vatandaşları, değerli halkım!

Ben anlamlı yaşamımın tam 60 yılını halkımın bugünü ve yarınını düşünerek yaşadım. Bunun son on yılı bağımsız Azerbaycan devletine hizmet etmekle geçti. Bu alanda yapılan işleri sizler biliyorsunuz, ancak benim yarıda kalmış geleceğe yönelik pek çok planlarım var. Son zamanlar sağlığımla ilgili ortaya çıkan birtakım sorunlar bana tüm bu başladığım, sonuçlarını açıkça gördüğüm çalışmalarımı bitirmeme fırsat vermiyor. Buna rağmen, 15 Ekim 2003'te yapılacak olan seçimlerde devlet başkanlığı için aday olarak

gösterildim ve adaylığım onaylandı. Yüzbinlerce kişi seçim kampanyasına katılarak benim propagandamı yapıyorlar. Fırsattan yararlanarak bu kişilere, beni aday gösteren ve destekleyen Yeni Azerbaycan Partisi'nin tüm üyelerine, diğer sosyo-politik örgütlerin temsilcilerine, bilim, eğitim ve kültür adamlarına, aydınlara ve bana destek olan tüm Azerbaycan halkına derin teşekkürlerimi sunarım. Yakında sağlığıma kavuşup Vatana döneceğimi, halkımla yeniden birlikte olacağımı umuyorum. Şimdi ise İlham Aliyev lehine adaylıktan çekiliyorum.

Sizlere -yurttaşlarıma- sesleniyorum, yaklaşmakta olan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde cumhurbaşkanlığına aday, benim siyasi varisim, Yeni Azerbaycan Partisi Genel Başkan Birinci Yardımcısı İlham Aliyev'i desteklemeye davet ediyorum. Kendisi yüksek entelektüel, pragmatik yaklaşım sahibi, çağdaş dünya siyasetini ve ekonomisini iyi bilen, enerjik ve girişken bir şahsiyettir. Hem İlham Aliyev'in, hem Yeni Azerbaycan Partisi'nin bundan sonra da halkımızın en değerli evlatlarını kendi etrafında sıkıca birleştirerek Azerbaycan devletinin kalkınması ve halkımızın refahı için çok işler yapacaklarına inanıyorum. Benim bitirme fırsatı bulamadığım çok önemli işleri, planları sizin yardımınız ve desteğinizle İlham Aliyev'in tamamlayacağına inanıyorum. Ben kendisine sonuna kadar güveniyorum ve geleceği için çok umutluyum.

En içten saygılarımla.

BİLGİ NOTU

Azerbaycan-Türkiye ilişkileri

Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ilişkiler uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Ortak köken, dil, din birliği, benzer kültür, gelenek ve görenekler bu ilişkileri gerekli kılan başlıca faktörlerdendir. Türkiye ve Azerbaycan, tarihlerinin en zorlu dönemlerinde birbirlerine destek oldular. 1918 yılında Nuri Paşa komutanlığındaki Türk Kafkasya İslam Ordusu'nun uzun mücadele ve savaşlar vererek Bakü'yü kurtarması Azerbaycan için önemli bir dönüm noktası oldu. Azerbaycan halkının lideri Haydar Aliyev'in vurguladığı üzere: "Türk ordusunun Azerbaycan'a, Bakü'ye gelmesi, Azerbaycan'ı Taşnakların saldırısından kurtarması her Azerbaycanlının kalbinde yaşıyor. Azerbaycan halkı, işte o acılı dönemde Türk halkının yaptığı yardımı asla unutmayacaktır." Anadolu'da Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde yapılan Ulusal Kurtuluş Savaşına Azerbaycanlılar maddi ve manevi yardımlarda bulundular.

İki cumhuriyet arasında resmi ilişkiler Azerbaycan daha Sovyetler Birliği üyesi olduğu dönemde kuruldu. 1967 senesinde Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel ve 1969 yılında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Bakü ziyaretleri bu ilişkilerin niteliğinin belirlenmesinde önemli rol oynadılar.

Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin gelişmesi her iki tarafın çıkarınadır. Uluslararası alanda Türkiye, Azerbaycan'ın müttefiki ve destekçisidir. Tabiatıyla Azerbaycan'ın da güçlü bir devlet olması Türkiye'nin dünya siyasetinde gücünün ve rolünün artması anlamına gelmektedir. Bu yüzden de söz konusu iki devletin ilişkilerinin uluslararası hukuk ilkeleri temelinde gelişmesi önemlidir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün "Azerbaycan'ın sevinci bizim sevincimiz, kederi bizim kederimizdir" ve Haydar Aliyev'in "Biz bir millet iki devletiz" sözleri hem Türkiye'de hem Azerbaycan'da iki ülke arasındaki ilişkilerin tarihçesini, bugününü ve gelişme doğrultularını net bir biçimde ifade eden en mükemmel formül olarak görülmektedir.

Azerbaycan, 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra 9 Kasım 1991'de onu tanıyan ilk ülke Türkiye oldu. 14 Ocak 1992'de Azerbaycan-Türkiye diplomatik ilişkileri kuruldu. O dönemden bu yana Türkiye'nin Azerbaycan'da, Ağustos 1992'den bu yana Azerbaycan'ın Türkiye'de diplomatik temsilci-

liği faaliyette bulunmaktadır.

Diplomatik ilişkilerin kurulması iki ülke arasında karşılıklı ilişkilerin gelişmesi için geniş olanaklar sundu. Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 1-3 Mayıs 1992 tarihlerinde yaptığı ziyaret ve bu kapsamda imzalanmış Ortak Bildiri karşılıklı ilişkilerin temel ilkelerini ve gelişme doğrultularını tespit etti. İki devlet karşılıklı yarara dayalı işbirliği ilkelerini temel alarak kararlı adımlar atmaya başladı. Türkiye, bağımsız devlet kuruluşu yoluna giren Azerbaycan Cumhuriyeti'nin çabalarını destekleyerek çok yönlü ilişkilerin gelişmesine önemli yardımda bulunuyordu.

Azerbaycan'ın uluslararası alana entegrasyonu, bölgesel güvenliğin sağlanması ve genel olarak ülkemizin sosyo-ekonomik ve bilimsel, kültürel çıkarlarının gerçekleşmesi konusunda Türkiye ile çok yönlü işbirliğinin geliştirilmesine özel önem veren Haydar Aliyev 1993 yılında tekrar yönetime geldikten sonra bu politikanın giderek yükselen bir çizgi üzerinde gelişmesini temin etti. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in belirttiği üzere: "1993 yılının yazından itibaren Türkiye'ye yönelik dış politikada önemli değişiklikler yapıldı ve Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde nitelik itibariyle yeni bir aşama başladı. Bugün Türkiye Azerbaycan'ın en güvenli siyasi müttefiki, eşit haklara sahip ekonomik ortağıdır. İki kardeş devletin cumhurbaşkanlarının karşılıklı resmi ziyaretleri sırasında çok yönlü işbirliğimizi içeren birçok önemli belge imzalandı. Azerbaycan-Türkiye ilişkileri iki kardeş halkın çıkarlarına hizmet etmekle birlikte dünyada ve bölgede barışın ve huzurun sağlanması çalışmalarına da katkıda bulunmaktadır."

Haydar Aliyev'in Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı sıfatıyla Türkiye'yi üç resmi, iki gayriresmi, on beş çalışma gezisi milli liderin dış politika konseptinde Türkiye'ye verdiği önemin ve ülkeler arasındaki stratejik birliğin çok farklı olduğunu gösteriyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 8-11 Şubat 1994 tarihleri arasında gerçekleşen ilk resmi gezisi ikili ilişkilerin gelişmesine ivme kazandırdı. Ziyaret sırasında Türkiye Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Meclis Başkanı ile bir araya gelen Haydar Aliyev Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir konuşma yaparak iki ülke ilişkileri ve bu ilişkilerin genişlemesi için Azerbaycan tarafının düşünceleri hakkında bilgi verdi. Ziyaret esnasında iki ülke arasında işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma protokolü; bilimsel, teknik, kültürel ve ekonomi alanlarında işbirliği anlaşması; dostluk ve çok yönlü işbirliğinin geliştirilmesine ilişkin anlaşma; siyasi istişarelere dair anlaşma; yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması anlaşması ve diğer önemli belgelere imza atıldı. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 5-8 Mayıs 1997 tarihlerinde gerçekleşen ikinci resmi ziyareti kapsamında yapılan görüşmeler, müzakereler sonucunda imzalanmış olan sekiz belge, özellikle stratejik işbirliğinin derinleştirilmesi hakkında anlaşma Türkiye-Azerbaycan dostluk ve kardeşlik ilişkilerinde yeni bir aşamaya girildiğinin belirtisiydi.

12-17 Mart 2001 tarihlerinde Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Türkiye'ye bir resmi ziyaret daha gerçekleştirdi. Haydar Aliyev'in Türkiye devlet ve hükümet başkanları ile görüşmelerinde iki devlet arasındaki ilişkilerin mevcut durumu ve gelişme doğrultuları masaya yatırıldı. Ziyaret sırasında imzalanan vergiler, finans, Azerbaycan doğal gazının Türkiye'ye taşınmasına ilişkin anlaşma ve diğer belgeler karşılıklı yarara dayanan işbirliği politikasının sürdürülmesi bakımından önem arz etmektedir.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'e 1997 yılında Türkiye'nin Devlet Nişanı, 1999 yılında Atatürk Uluslararası Barış Ödülü'nün verilmesi, Türkiye'nin farklı basın kuruluşlarınca defalarca kez Yılın Adamı olarak seçilmesi, bu ülkenin birçok üniversitesinin Fahri Doktoru unvanını alması Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin gelişmesine yönelik hizmetlerinin göstergesidir.

2003 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına seçilen İlham Aliyev de Türkiye ile ilişkilerin gelişmesine müstesna önem verdi. Geçen dönem zarfında Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye'ye iki resmi, 11 çalışma ziyareti yaptı.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 13-15 Nisan 2004 tarihlerinde Türkiye'ye ilk resmi ziyaretini gerçekleştirdi. Ziyaret sırasında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Aliyev Türkiye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile bir araya geldi. Daha sonra heyetler arası görüşme ve belgelerin imza töreni yapıldı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile başbaşa görüşme yaptı. Aynı gün Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile görüştü. 14 Nisan 2004'te İlham Aliyev Ankara Batıkent'te halkımızın lideri Haydar Aliyev anısına yaptırılan parkın açılışına katıldı. İ. Aliyev aynı gün TBMM'yi ziyaret ederek meclis başkanıyla başbaşa görüştü, Meclis'te bir konuşma yaptı. 14 Nisan 2004'te Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e Bilkent Üniversitesi Fahri Doktora ve Uluslararası İhsan Doğramacı Barış Ödülü verildi.

Ziyaret çerçevesinde Azerbaycan ve Türkiye arasında ortak bildiri, sivil havacılık ve kültür alanında işbirliğine ilişkin protokoller ve diğer önemli belgeler imzalandı.

5-6 Kasım 2008 tarihlerinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün daveti üzerine resmi ziyaret için tekrar bu ülkeye geldi. Bu, İlham Aliyev'in yeniden cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra ilk yurtdışı gezisi idi. 5 Kasım'da Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Çankaya Köşkü'nde Cumhurbaşkanları İlham Aliyev ve Abdullah Gül baş başa görüşme yaptılar. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, ziyaret sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde geniş bir konuşma yaptı, Ankara'nın Batıkent semtinde Haydar Aliyev caddesinin açılışına katıldı, Haydar Aliyev Parkı ve Haydar Aliyev İlkokulunu ziyaret etti.

İki ülke arasındaki ilişkilerin niteliğinden bahsederken bir konuya da dikkat çekmek isteriz. Türkiye

devlet ve hükümet başkanlarının ilk yurtdışı gezilerini Azerbaycan'a yapmaları artık güzel bir gelenek halini almıştır.

Azerbaycan-Türkiye kültürel ilişkilerinin gelişmesinde iki ülke arasında yapılan öğrenci değişimi, karşılıklı olarak televizyon ve radyo yayınları da önemli rol oynamaktadır. Çağdaş dönemde Haydar Aliyev tarafından temeli atılan Azerbaycan-Türkiye kültürel ilişkileri günümüzde oldukça hızlı bir tempoyla gelişmektedir, bunu devlet ve hükümet başkanları düzeyinde, toplumlar ve diasporaların işbirliği çerçevesinde yapılan etkinlikler de teyit etmektedir. 9 Mart 2007'de Haydar Aliyev Sarayı'nda Dünya Azerbaycan ve Türk Diaspora Teşkilatları Başkanları 1. Forumunun açılışı yapıldı. Foruma 48 ülkeden toplam 513 kişi katıldı. Foruma Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türkiye Başbakanı Recep Tayip Erdoğan katıldılar.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bu sözleri iki ülke arasındaki ilişkilerin boyutunu net olarak yansıtmaktadır: "Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkiler, köklerini tarihi ve kültürel bağlardan alan kardeşlik temeli üzerinde her alanda gelişmekte ve güçlenmektedir. Bu ilişkilerin mimarlarından biri olan büyük lider, saygıdeğer Haydar Aliyev'in söylediği üzere, Türkiye ve Azerbaycan aynı milletin iki ayrı devletidir. Merhum Cumhurbaşkanı'nın iki ülke arasındaki ilişkilerin ideal değerini ifade etmek için kullandığı bu slogan gerçek hayata yansımıştır. Sevinçte de kederde de bir olan Türkiye ve Azerbaycan'a tüm dünya gıpta ile bakıyor."

20 Eylül 1994'te imzalanmış olan Asrın Anlaşması'nda yabancı petrol şirketleri konsorsiyumunda Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın temsil edilmesi Türkiye ile Azerbaycan arasında stratejik işbirliğinin gelişmesinin gerçek göstergesidir.

Genel olarak, Azerbaycan'ın petrol ve doğal gaz sektörü ile ilgili 5 anlaşmada Türkiye'nin payı bulunmaktadır: Bakü-Tiflis-Ceyhan projesinde-yüzde 6,53; Azeri-Çırak-Güneşli projesinde yüzde 6,75; Şahdeniz projesinde yüzde 9; Kürdaşı projesinde yüzde 5; Araz-Alev-Şark projesinde yüzde 10.

13 Temmuz 2006 tarihinde Azerbaycan petrolünü Türkiye'nin Akdeniz kıyısındaki Ceyhan terminaline ulaştıran Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattı'nın işletmeye açılması ile iki ülkenin yer aldığı uluslararası dev proje yaşama geçirildi.

Bu boru hattının toplam uzunluğu 1769 km, (Azerbaycan bölümü 443 km, Gürcistan bölümü 250 km, Türkiye bölümü 1076 km), yıllık taşıma kapasitesi 50 milyon tondur. 1999 yılında dev Şahdeniz doğal gaz ve kondensat yatağının keşfi Azerbaycan ve Türkiye arasında doğalgaz alanında işbirliğinin kurulması için zemin hazırladı. 12 Mart 2001'de Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Türkiye'yi resmi ziyareti sırasında "Azerbaycan doğal gazının Türkiye Cumhuriyeti'ne sevkine ilişkin Azerbaycan ve Türkiye Cumhuriyetleri doğal gaz alım satım anlaşması" imzalandı.

Ocak 2007'de Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal gaz Boru Hattı işletmeye alındı. Boru hattının Azerbaycan

ve Gürcistan üzerinden geçen 690 kilometresini Güney Kafkasya Doğal gaz Boru Hattı (GKBH) oluşturuyor, Gürcistan-Türkiye sınırında GKBH'na bağlanan, Türkiye'nin BOTAŞ şirketinin inşa ettiği ve Erzurum'a uzanan bölümü 280 kilometredir.

2010 yılında Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile Türkiye'nin BOTAŞ şirketi arasında imzalanan anlaşma, Azerbaycan doğal gazının Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerine satışını sağlıyor. Bu projeler Azerbaycan ve Türkiye'nin, aynı şekilde Avrupa ve diğer bölgelerin enerji güvenliğinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.

Türkiye ve Azerbaycan'ın girişimi üzerine ülkelerimiz ve genel olarak tüm bölge için önemli pek çok proje gerçekleştiriliyor. Bunlardan biri de Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattının inşasıdır. Uzun seneler bu önemli proje ikili görüşmelerde, uluslararası finans kurumlarında, sadece konuşuluyor, fiilen bir icraata geçilmiyordu. Türkiye, Gürcistan ve Azerbaycan yönetimlerinin iradesi sonucunda bu sorunun çözümü sağlandı. Projenin başarılı bir şekilde uygulanması sonucu Azerbaycan, demiryolu ile Türkiye'ye bağlanacaktır. Hiç kuşkusuz bu projenin hem ekonomik hem siyasi yönden çok büyük önemi vardır. Türkiye Ulaştırma Bakanı'nın açıklamasına göre, bu yolun inşası Azerbaycan ile Türkiye arasında ticaret hacminin 10 milyar dolar kadar artması için reel olanaklar sunacaktır. 2012 yılında tamamlanması planlanan hattın hizmete alınmasından sonra 2012 yılında 1,2 milyon yolcu ve 3,5 milyon ton yük taşınacak. 2034 yılında demiryolu hattı aracılığıyla 7,8 milyon yolcu ve 21,5 milyon ton yük taşınacağı tahmin ediliyor. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu hattı, Marmaray ve hızlı tren projeleri ile yalnız Türkiye değil, Gürcistan ve Azerbaycan da Asya-Avrupa koridorunun en ekonomik ve güvenli seçeneği olacaktır.

Ekonomiye yapılan yabancı yatırımlar alanında Türkiye Azerbaycan'ın başlıca ortaklarından biridir. TÜSİAB'in verilerine göre, Azerbaycan'da faaliyette bulunan 230 Türk şirketinin ülkemize yaptığı yatırımın tutarı 2 milyar ABD dolarından fazladır. Sadece 2010 yılında Türkiye Azerbaycan'a 94,8 milyon AZN (120 milyon dolar) tutarında yatırım (petrol ve petrol dışı sektörlere) yapmıştır ki, bu rakam aynı dönemde anaparaya yönelik toplam yabancı yatırımların yüzde 3,9'nu oluşturmaktadır.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in belirttiği üzere, Azerbaycan şirketleri şimdiye kadar Türkiye ekonomisine 4 milyar doların üzerinde yatırım yapmışlar. Gelecek yıllarda sadece petro-kimya endüstrisine 6 milyar dolar ek sermaye yatırımı öngörülüyor.

Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre, 2010 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki dış ticaret hacmi 942,08 milyon dolar, aynı şekilde ithalat hacmi 771,19 milyon dolar, ihracat hacmi 170,89 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

2010 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dış ticaretindeki payı % 3,37, aynı şekilde ithalatındaki payı % 11,69, ihracatındaki payı ise % 0,8 olmuştur.

Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında ticaret hacmi (yıllar bazında milyon dolar)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
İthalat	128,4	148,1	156,2	195,1	182,6	313,0	385,0	624,5	807,168	906,94	771,19
İhracat	104,9	67,4	83,4	107,0	224,9	276,0	388,1	1056,3	626,157	107,58	170,89
Denge	-23,5	-80,7	-72,8	-88,1	-42,3	-37,0	3,1	431,8	-181,01	-799,36	-600,3

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamalarına göre, 2011 yılının ilk 5 ayında iki ülke arasında ticaret hacmi 1,4 milyar dolar olmuştur ve yıl sonunda 3 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

2010 yılında Türkiye'de Azerbaycan sermayeli 6'sı anonim ve 130'u limited toplam 136 şirket kurulmuştur. Bunların 74'ü İstanbul'da bulunuyor. Azerbaycan sermayeli şirketlerin çoğu inşaat sektöründe faaliyet gösteriyor. 2010 yılında Azerbaycan anaparası ile kurulan anonim şirketlerde Azerbaycan sermayesinin iştirak payı toplam sermayenin yüzde 25'ni oluşturuyor. Limited şirketlerde ise yaklaşık yüzde 50 iştirak payı Azerbaycan sermayesi ile sağlanmıştır. Türkiye'de 2010 yılında yabancı ortaklarla kurulan limited şirketler arasında Azerbaycan dördüncü, anonim şirketler arasında 14.sırada bulunuyor.

5 Haziran 2008'de Türkiye'nin petrokimya alanında en büyük şirketi Petkim'in yüzde 51 oranındaki kamu hissesinin blok satışı ile ilgili ihalede SOCAR'ın Türkiye'de kurduğu SOCAR&Turcas ortak girişim şirketi ve Suudi Arabistan'ı temsil eden İnjas Şirketi'nden oluşan SOCAR&Turcas/İnjas ortak girişim grubu 2 milyar 40 milyon dolar teklifte bulunarak ihaleyi kazandı. 2010 yılında Petkim, toplam üretim, gelir, kar ve ihracat konusunda rekor rakamlara ulaştı.

Ekonomik işbirliği hakkında bugüne kadar 23 belge imzalanmıştır.

Yukarıda belirtilenleri özetleyerek Azerbaycan ve Türkiye'nin uluslararası örgütlerde pekçok görüşmeler yaptıklarını, çeşitli uluslararası ve bölgesel konularda tutumlarının çok yakın olduğunu veya örtüştüğünü, ülkelerin birbirine karşılıklı destek verdiklerini söyleyebiliriz. Azerbaycan BM, İKT, NATO, Avrupa Konseyi, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Ekonomik İşbirliği Örgütü, Türkçe konuşan Devletler Birliği ve benzeri kuruluşların bünyesinde de Türkiye ile yararlı işbirliği yapıyor. Türkiye ve Azerbaycan arasında ilişkilerin güçlendirilmesi Kafkasya bölgesinde istikrarın sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Nisan 1993'te Ermenistan Azerbaycan'ın Kelbecer bölgesini işgal edince ve işgal altındaki toprakların boşaltılmasına yönelik BM kararlarını yerine getirmediği sürece Türkiye, Ermenistan ile

sınırlarını kapattı ve sorun çözüm buluncaya dek sınır kapılarını açmamakta kararlıdır. Türkiye, bütün uluslararası örgütlerde Ermenistan Silahlı Kuvvetleri tarafından işgal edilen Azerbaycan topraklarının boşaltılmasını, bu konuyla ilgili BM kararlarının yerine getirilmesini ısrarla talep ediyor.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev iki ülke arasında ilişkilerin mevcut durumunu şu kelimelerle değerlendirmiştir: "Türkiye-Azerbaycan ilişkileri şimdi en üst düzeydedir. Bu ilişkiler stratejik bir nitelik taşımakta, dostluk, kardeşlik ilkelerine dayanmaktadır. Bizi bağlayan unsurlar tarihi kökler, kültürel ilişkiler, bizim geçmişimiz ve bugünkü siyasi çıkarlarımızdır."

BİLGİ KILAVUZU

Şahsiyetler

Abbas Mirze Şerifzade (1893-1938) - Azerbaycanlı aktör ve yönetmen.

Abbas Sehhet (Abbaskulu Mehdizade) (1874-1918) - Azerbaycanlı şair, eğitimci, doktor.

Abbasov, Akim (1911-1992) - Azerbaycanlı asker, toplum ve politika adamı, general.

Abdulla Şaik (Talıpzade) (1881-1959) - Azerbaycanlı yazar, öğretmen ve toplum adamı.

Abdullayev, Hasan (1918-1993) - Azerbaycanlı fizikçi, ordinaryüs, Azerbaycan Bilimler Akademisi eski Başkanı.

Abdürrahmanov, Fuad (1915-1971) - Azerbaycanlı heykeltraş, Azerbaycan heykeltraşlık sanatının kurucularından biri.

Acemi Ebubekir oğlu Nahçıvani(?-?) - Azerbaycan Türkü kökenli, 11-12. yüzyıllarda şimdiki Azerbaycan topraklarında faaliyet göstermiş dünyaca ünlü mimar, Nahçıvan mimarlık okulunun kurucusu ve birçok mimari eserlerin yaratıcısı

Adıgüzelov, Zülfü (1898-1963) - Azerbaycanlı hanende.

Adil Kuliyev (1922) - Sovyetler Birliği Kahramanı.

Ağaoğlu, Ahmet (1869-1939) - Azerbaycanlı toplum ve siyaset adamı, Paris'te hukuk okulu ve Sorbon Üniversitesi'nden mezun olmuştur.

Ağayev, Hasan bey (1875-1920) - Azerbaycanlı toplum ve politika adamı, doktor, öğretmen.

Ahundov, Süleyman Sani (1875-1939) - Azerbaycanlı yazar, eğitimci.

Alekberov, Alesker (1910-1963) - Azerbaycanlı aktör.

Aleskerov, Süleyman (1924-1999) - Azerbaycanlı besteci, orkestra şefi, eğitimci.

Aliyerbeyov, Terlan - Azerbaycanlı asker, general.

Aliyev, Hasan (1907-1992) - Azerbaycanlı toprak bilim uzmanı, genel tarım ve çevre bilim adamı, Çevre Derneği eski Başkanı, ordinaryüs.

Aliyev, Mirzağa (1883-1954) - Azerbaycanlı aktör.

Aliyev, Musa (1908) - Azerbaycanlı jeolog, ordinaryüs

Aslan Vezirov (1910) - Sovyetler Birliği Kahramanı.

Aslanov, Hezi (1910-1945) - Tankçı general, iki kere Sovyetler Birliği Kahramanı.

Azimzade, Azim (1880-1943) - Azerbaycan Halk Ressamı, Azerbaycan'da karikatür sanatının temelini attı.

Babek (Babek el-Hurremi) (yaklaşık 795, diğer bilgilere gore 798-838) - Azerbaycan'da milli özgürlük hareketinin (816-838) sembolü, seçkin Azerbaycan komutanı ve politika adamı

Behbutov, Reşit (1915-1988) - Azerbaycanlı şarkıcı.

Bakıhanov, Abaskulu ağa (1794-1847) - Azerbaycanlı bilim adamı, şair, eğitimci.

Bedirbeyli, Leyla (1920-1999) - Azerbaycanlı aktrist, Azerbaycan Halk Sanatçısı

Behmenyar Ebülhasan (?-1066) - Doğunun dört dahi filozofundan biri olarak bilinen Behmenyar el-Azerbaycanî (diğer filozof bilimadamları- İbni Sina, El Farabî ve İbni Rüştü) bir filozof olarak Aristotel'in düşüncelerini Doğuda son yayan bilimadamı olarak ün kazanmıştır.

Bülbül (Murtuza Meşedi Rıza oğlu Mehmedov) (1897-1961) - Azerbaycanlı opera sanatçısı, hanende, müzik folklor araştırmacısı,

Bünyatov, Ziya (1921-1997) - Azerbaycanlı doğu bilimci, tarihçi, ordinaryüs, toplum ve siyaset adamı, Sovyetler Birliği Kahramanı.

Cabbarlı, Cafer (1899-1934) - Azerbaycanlı yazar, tiyato ve oyun yazarı, yönetmen, senaryo yazarı.

Caferov, Mehmet Yusuf (1895-1938) - Azerbaycanlı toplum eylemcisi ve politika adamı.

Caferov, Memedcafer (1909-1992) - Azerbaycanlı bilim adamı, eleştirmen, edebiyat uzmanı, ordinaryüs

Cahangir Cahangirov (1921-1992) - Besteci, eğitimci, koro düzenleyicisi, Azerbaycan Halk Sanatçısı

Cavanşir (?-681) - Azerbaycan Alban devletinin hükümdarı, seçkin devlet adamı ve komutanı, ünlü Mehraniler hanedanının en güçlü ismi

Cavit (Rasizade), Hüseyin (1882-1941 - Azerbaycanlı şair, oyun yazarı.

Cevat, Ahmet (Cevat Mehmetali oğlu Ahundzade) (1892-1937) - Azerbaycanlı şair.

Davudova, Merziye (1901-1962) - Azerbaycanlı aktris

Demircizade, Abdülezel (1909-1971) - Azerbaycanlı dil bilim adamı.

Ebilov, Mahmut (1898-1972) - Azerbaycanlı asker, general.

Efendiyev, Raşit Bey (1863-1942) - Azerbaycanlı aydın, yazar, etnograf.

Efzeleddin Hakanî Şirvanî (1126-1199) - Azerbaycan klasik edebiyatının seçkin temsilcisi, şair-filozof

Emirov, Fikret (1922-1984) - Azerbaycanlı besteci, eğitimci, toplum adamı

Esedov, Geray (1923-1944) - Sovyetler Birliği Kahramanı.

Fuzûlî, Muhammed (1456-1556) - Orta Çağ önemli Azerbaycan Türk şairi ve düşünürü. Azerbaycan-Türk edebiyati tarihinde divan nesrinin en dev isimlerinden biri olarak bilinmektedir. Birçok hikayelerde Bağdadî lakabı ile anılmaktadır.

Ganizade, Sultan Mecit (1866-1937) - Azerbaycanlı aydın, yazar.

Gasir Mirza İsmail (Mirza İsmail Selim oğlu Ahundov) (1805-1900) - Azerbaycanlı şair.

Gencevî, Nizami (1141-1209) - Nizami Gencevî (lakabı), gerçek ismi İlyas Yusuf oğlu. Dahi Azerbaycan şairi ve düşünürü, Doğu Rönesansının en büyük temsilcisi. Dünya edebiyat tarihine, beş destandan oluşan Hamse'nin yazarı olarak geçmiştir.

Guliyev, Tevfik (1917-2000) - Azerbaycanlı besteci, müzik adamı.

Gurbanova, Höküme - Azerbaycanlı aktrist, SSCB Halk Sanatçısı.

Hacıbeyov, Üzeyir bey (1885-1948) - Azerbaycanlı besteci, klasik Azerbaycan müziğinin kurucusu.

Hacınski, Mehti bey (1879-1941) - Azerbaycanlı tiyatro adamı, oyuncu, güncel konuları işleyen yazar.

Hadi, Muhammed (1879-1920) - Azerbaycanlı şair, Azerbaycan edebiyatında romantizmin temsilcisi.

Hakverdiyev, Abdurrahim bey (1870-1933) Azerbaycanlı yazar, tiyatro ve oyun yazarı, eğitimci.

Halikov, Gezenfer (1898-1981) - Azerbaycanlı ressam.

Halilov, Zahid (1911-1974) - Azerbaycanlı matematikçi, makine mühendisi, ordinaryüs, Azerbaycan Bilimer Akademisi eski Başkanı.

Handan (Hacıyev), Cafer (1910-1961) - Azerbaycanlı edebiyat bilimi uzmanı, eleştirmen, şair.

Hasmemedov, Halil bey (1873-?) - Azerbaycanlı politika ve devlet adamı.

Hatib Tebrîzî (1030-1108) - 11. yüzyılda önemli Azerbaycanlı bilim adamı

Hoyski, Fetali Han (1875-1920) - Azerbaycanlı toplum ve politika adamı.

Hüseyinov, Haydar (1908-1950) - Azerbaycanlı filozof, toplum adamı.

Hüseyinzade, Alibey (1864-1940) - Azerbaycanlı şair, bilim adamı, güncel konuları işleyen yazar, doktor, ressam, aydın.

Hüseyinzade, Mehti (1918-1944) - Sovyetler Birliği Kahramanı.

İbrahimov, Mirze (1911-1993) - Azerbaycanlı yazar, dramaturg, toplum eylemcisi ve devlet adamı.

Karayev, Abdulla (1910-1968) - Azerbaycanlı fizyolog.

Karayev, Kara (1918-1982) - Azerbaycanlı besteci, eğitimci, toplum adamı, SSCB Halk Sanatçısı.

Karyağdıoğlu, Cabbar (1861-1944) - Azerbaycanlı hanende, şair, müzik adamı.

Katran Tebrîzî (1012-1088) - Tüm Doğuda ün kazanan Azerbaycan şairlerinden biri, saray edebiyatının ilk seçkin ismi

Kengerli, Behruz (1882-1922) - Ressam, boyacı ve grafikçi. Azerbaycan resim sanatında gerçekçi dezgah boyacılığının yerleşmesi, portre ve manzara türlerinin oluşması Kengerli'nin adıyla anılmaktadır.

Kızıl Arslan(?-1191) - Azerbaycanlı devlet adamı. Azerbaycan Atabeyler devletinin önemli başkanı

Köçerli, Firudun Bey (1863-1920) - Büyük maarifçi, eğitimci, yöntembilimci, edebiyat uzmanı, yazar.

Magomayev, Müslüm (1885-1937) - Azerbaycanlı besteci, orkestra şefi, müzisyen, toplum adamı.

Mahmutbeyov, Habip bey (1864-1937) - Azerbaycanlı eğitim ve kültür adamı, eğitimci-aydın.

Maksudov, Feremez (1930-2000) - Azerbaycanlı matematikçi, toplum ve politika adamı, ordinaryüs, Azerbaycan Bilimler Akademisi Başkanı.

Meherremov, Melik (1920) - Sovyetler Birliği Kahramanı, albay.

Mehmandarov, Samet bey (1857-1931) - Asker, topçu generali.

Memmedaliyev Yusuf (1905-1961) - Azerbaycanlı kimyacı, akademi üyesi, Azerbaycan Bilimler Akademisi Başkanı (1947-1951 ve 1958-1961).

Memmedguluzade, Celil (1866-1932) - Azerbaycanlı yazar, tiyatro ve oyun yazarı, gazeteci, toplum adamı.

Memmedov İsrafil (1919-1946) - İlk Azerbaycanlı Sovyetler Birliği Kahramanı.

Memmedova Şevket (1897-1981) - Azerbaycanlı şarkıcı (lirik hafif soprano), eğitimci, müzik adamı, ilk Azerbaycanlı bayan profesyonel şarkıcı.

Merdanov, Mustafa (1894-1968) - Azerbaycanlı aktör.

Mirgasımov, Miresedulla (1883-1958) - Azerbaycanlı cerrah, ordinaryüs, Azerbaycan Bilimler Akademisi'nin ilk Başkanı.

Mirza Kazım Bey (1802-1870) - Azerbaycanlı doğu bilimci, aydın, Rusya'da doğu biliminin kurucularından biri.

Muhammed Cihan Pehlivan (?-1186) - Azerbaycanlı devlet adamı, Azerbaycan Atabeyler devletinin İldenizler soyundan olan ikinci hükümdarı

Müşfik, Mikayıl (İsmayılzade) (1908-1939) Azerbaycan şairi.

Nağıyev, Murtuza (1908-1975) - Azerbaycanlı kimyacı, ordinaryüs, teknik bilimler doktoru, profesör.

Nerimanov, Neriman (1870-1918) - SSCB ve Azerbaycan'ın devlet ve politika adamı, yazar, gazeteci.

Nesîmî İmadeddin (1369-1417) - Azerbaycan Türk şairi ve hurûfîlik tarikatının en ünlü isimlerinden biri. Zamanında Nesîmî lakabıyla daha çok bilinen şair Azerbaycan Türkçesinde divan nesrinin, Farsça ve Arapça ise çeşitli küçük eserlerin yazarı. Nesîmî Türk edebiyat tarihinin kurucularından biri olarak görülür.

Nesreddin Tûsî (1201-1274) - Azerbaycanlı bilimadamı, filozof, gökbilimci, matematikçi, tarihçi, maliyeci ve hukuk uzmanı. Çağdaş araştırmacıların birçoğu Nesreddin Tusi'yi herşeyden once bir matematikçi olarak görür. Tusi'nin eserleri sadece Doğu'da değil, Avrupa'da geometri ve trigonometrinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Nevvâb Mir Möhsün (1833-1918) - Azerbaycanlı şair, filolog, ressam, hattat ve müzik bilimcisi.

Niyazi (Tağızade-Hacıbeyov) (1912-1984) Azerbaycanlı orkestra şefi, besteci, toplum eylemcisi.

Pepinov, Ahmet Bey (1893-1938) - Azerbaycanlı toplum ve politika adamı.

Receb, Ülvi (1903-1938) - Azerbaycanlı aktör.

Refibeyov, Hudadat Bey (1978-1920) - Azerbaycanlı toplum ve politika adamı, doktor.

Rehimov, Suleyman (1900-1955) - Azerbaycanlı yazar.

Resulzade, Mehmet Emin (1884-1955) - Azerbaycanlı devlet adamı, Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti kurucusu.

Ruhulla Sıtkı (Ruhulla Ahundov) (1886-1959) - Azerbaycanlı aktör.

Rüstem, Suleyman (Rüstemzade) (1906-1989) - Azerbaycanlı şair, toplum adamı.

Rza Resul (Rzayev) (1910-1981) - Azerbaycanlı şair, toplum adamı.

Sabir (Tahirzade) Mirze Alekber (1862-1920) - Azerbaycan'ın dahi şairi, hiciv yazarı, bilgin, toplum eylemcisi, öğretmen.

Salman, Mümtaz (Askerov) (1884-1941) - Metin uzmanı, çok dil bilen, gazeteci, edebiyat bilimcisi.

Sanani, Möhsün (1900-1981) - Azerbaycanlı aktör.

Sefieddin Urmevî (1217-1294) - 13. yüzyılda önemli müzikolog, bilimadamı

Settar Behlulzade (1909-1974) - Azerbaycan ressamlık ekolünün en önemli isimlerinden biri, Azerbaycan Emektar Sanat Adamı

Sıtkı Memettağı (Seferov) (1854-1903) - Azerbaycanlı eğitimci, yazar, şair.

Sultan Muhammed Tebrîzî (1490-?) - Azerbaycan ressamı, 16. yüzyıl Tebriz minyatürcülük okulunun kurucusu

Sühreverdî Şehabeddin (1145-1234) - Azerbaycanlı düşünür, seçkin mutasavvıf.

Şah İsmail Hataî (1487-1524) - Azerbaycan Safevî Devleti'nin kurucusu. Devlet adamı, komutan ve şair. 1501 yılının sonbaharında Tebriz'e giren İsmail kendisini şah ilan etti. Böylece başkenti Tebriz olan Azerbaycan Safevî Devleti'nin temeli atıldı. Onun döneminde Safevî Devleti Yakındoğu'nun kudretli devletlerinden biri oldu. Türkçe, Farsça ve Arapça güzel şiirler yazan seçkin şair Şah İsmail Hataî eserlerinin büyük kısmını ana dilinde yazmıştır. Onun yönetim yıllarında Türkçe hâkim edebi dil olmakla kalmamış, resmi devlet dili düzeyine çıkmış, diplomatik yazışmalarda kullanılmıştır.

Şahbazi, Tağı (1892-1937) - Azerbaycanlı yazar.

Şahtahtinskaya, Elmira (1930-1996) - Azerbaycanlı ressam, grafikçi.

Şehriyar Muhammad Hüseyin - Azerbaycan şairi.

Şerif (Şerifov), Aziz (1895-1988) - Edebiyatçı-tercüman, filoloji doktoru, profesör.

Şeyhülislamov, Akber ağa (1891-1961) - Azerbaycanlı toplum ve politika adamı.

Şıhlinski, Ali ağa (1865-1943) - Azerbaycanlı askeri yetkili, topçu tümgeneral, ona "Rus topçularının tanrısı" derlerdi.

Şirvani, Seyit Azim (1835-1888) - Azerbaycanlı şair ve eğitimci.

Şuşinski, Han (1901-1979) **-** Azerbaycanlı hanende.

Şuşinski, Seyit (1889-1965) - Azerbaycanlı hanende.

Tağıyev, Hacı Zeynalabdin (1838-1924) **-** Azerbaycan petrol endüstrisinin kurucularından biri, bilim ve sanat koruyucusu.

Topçubaşov, Alimerdan bey (1862-1934) **-** Azerbaycanlı devlet adamı, diplomat, siyaset yazarı.

Topçubaşov, Mustafa (1895-1981) **-** Azerbaycanlı cerrah, toplum ve devlet adamı.

Usubbeyov, (Yusufbeyli) Nesip bey (1881-1920) **-** Azerbaycanlı devlet adamı.

Uzun Hasan (1423-1478) **-** Azerbaycanlı devlet adamı, Akkoyunlu devletinin kurucusu

Vahit, Aliağa (Aliağa Mehmedkulu oğlu İskenderov) (1895-1965) **-** Azerbaycanlı şair.

Vezirov, Haşım bey (1868-1916) **-** Azerbaycanlı gazeteci, yazar.

Vurgun, Samet (Vekilov) (1906-1956) - Azerbaycanlı şair, toplum adamı.

Kavramlar

20 Ocak 1990 -Sovyet askeri birlikleri, Azerbaycan'ın başkenti Bakü ve cumhuriyetin birkaç bölgesine sevk edildi. Kente giriş sırasında eşi görülmemiş acımasızlıklar yapıldı. 134 kişi öldürüldü, yaklaşık 700 kişi yaralandı.

AGİK Budapeşte Zirvesi - Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın 6 ve 7 Aralık 1994 tarihlerinde Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de yapılan 4.zirve toplantısı. ABD ve Kanada'nın yanı sıra 50 Avrupa ülkesinin (toplam 52 ülke) devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla düzenlendi. Budapeşte Zirvesi'nde AGİK'in bir teşkilata dönüşmesi doğrultusunda önemli adımlar atıldı ve ilgili altyapılar oluşturularak AGİT adını alması kararlaştırıldı. Zirve toplantısının Yeni Dönemde Gerçek İşbirliğine Doğru isimli sonuç bildirisinin Bölgesel Konular bölümünde Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili kararlar yer aldı. Bu kararlarda Dağlık Karabağ ihtilafının ortadan kaldırılması amacıyla faaliyette bulunan Minsk Grubuna eş başkanların atanması (önceleri kurumu bir başkan yönetiyordu), barış antlaşması sağlanacağı takdirde barışın güvence altına alınması için AGİK barışı sağlama güçlerinin oluşturulacağı belirtildi.

AGİT Minsk Grubu - Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorununun barış yoluyla çözümünü sağlamak amacıyla faaliyet gösteren AGİT kuruluşu. 24 Mart 1992'de AGİK Dışişleri Bakanlarının Birinci Helsinki Toplantısı'nda ihtilafın çözüme bağlanması amacıyla Minsk'te konferans düzenlenmesi öngörüldü. Toplantıya Azerbaycan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Çekoslovakya, Fransa, Almanya, İtalya, Rusya, İsveç, Türkiye ve ABD katılacaklardı. Fakat Ermenistan'ın saldırgan tutumu yüzünden Minsk konferansı gerçekleşmedi. Bu devletlerin arabuluculuk girişimlerini sürdürmesi için oluşturulan kuruluş Minsk Grubu olarak isimlendirildi. 5 ve 6 Aralık 1994 tarihlerinde AGİK'in Budapeşte'de yapılan zirve toplantısında alınan karar üzerine Minsk Grubunun Eş Başkanlık Kurumu kuruldu. Burada gruba bir ülkenin değil, birkaç ülkenin başkanlık yapması öngörüldü. İlk eş başkan ülkeler Rusya ve İsveç, daha sonra Rusya ve Finlandiya oldu. 1997 yılından bu yana Minsk Grubunun eş başkanlığını ABD, Rusya ve Fransa yürütmektedir. Minsk Grubunun taraflara sunduğu ve sorunun basında resmen yayınlanan çözüm yollarından ikisi - paket ve aşamalı çözüm modeli Ermenistan, birisi ise Azerbaycan tarafından geri çevrilmiştir. Önerilen üçüncü, "ortak devlet" ilkesine dayanan çözüm yolu ülkenin egemenliği ve toprak bütünlüğüne aykırı olduğu için Azerbaycan tarafından kabul görmemiştir. Minsk Grubu arabuluculuk girişimlerini - eş başkanlarla taraflar arasında görüşmeler ve müzakerelerin yapılması, Azerbaycan ve Ermenistan devlet başkanlarının görüşmelerinin organize edilmesi şeklinde sürdürüyor.

Akdam - Azerbaycan Cumhuriyeti'nin batısında bulunan idari bölge. Bölgenin yüzölçümü 1094 km²'dir. 23 Temmuz 1993 tarihinde Ermeni silahlı birlikleri tarafından işgal edilmiştir.

Asrın Anlaşması - Hazar Denizi'nin Azerbaycan'a ait sektöründe bulunan hidrokarbon rezervlerinin işlenmesine ilişkin uluslararası sözleşme. 20 Eylül 1994 tarihinde imzalanmıştır.

Asya Kalkınma Bankası - Asya ve Pasifik Okyanusu ülkelerinde kalkınma projelerine uzun vadeli krediler tahsis eden bölgesel finans ku-

ruluşudur. 1996 yılında kurulmuştur, merkezi Manila'da bulunuyor.

Ateşkes Anlaşması - 5 Mayıs 1994'te Bişkek'te BDT Parlamentolararası Asamble toplantısı düzenlenmiş, 8 Mayısta Ermenistan-Azerbaycan sorununun Barış yoluyla çözüm sürecine başlamak için ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma hâlâ uygulanmaktadır.

Avrupa Birliği - Avrupa ülkelerinin siyasi ve ekonomik oluşumudur. AB'de bir ortak pazar geliştirilerek, insan, eşya, hizmet ve sermaye dolaşımını kısıtlayan engeller kaldırılmıştır ve ortak para birimi kullanılmaktadır.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı - ABD, Kanada ve 54 Avrupa ülkesini (toplam 56 ülke) barındıran ve Avrupa bölgesinde demokratik yönetim biçimi temel alınarak güvenliğin sağlanması için kurulan uluslararası örgüt. Üye ülke devlet ve hükümet başkanlarının 5-6 Aralık 1994 tarihlerindeki Budapeşte Zirvesi'nden sonra ilan edildi. 1 Ağustos 1975 tarihinden Budapeşte Zirvesi'ne kadar AGİK (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı) olarak isimlendirildi. Kurumsallaşma sürecinin tamamlanmasıyla 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren ismi AGİT olarak değiştirildi. Azerbaycan 30 Ocak 1992'de bu örgüte üye oldu. AGİT'in Minsk Grubu, Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorununun barışçı yoldan çözüme bağlanması sürecinde arabuluculuk görevini üstlenmiştir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) Devletler arası bölgesel banka. Orta ve Doğu Avrupa ile BDT ülkelerine geçiş döneminde finansal yardım ve uzun vadeli kredilerin verilmesi amacıyla 1990 yılında kuruldu, 1991 yılında faaliyete başladı. Demokratik bir ortamda özel sektörün yaratılması ve geliştirilmesi amacıyla 1991 yılında kurulmuştur. 61 üyesi bulunan bankanın merkezi Londra'da bulunuyor.

Avrupa Konseyi - Avrupa devletlerinin siyasi danışma kurumu. AK Tüzüğü, 5 Mayıs 1949'da Londra'da kabul edildi ve aynı yılın Ağustos ayında yürürlüğe girdi. Azerbaycan Ocak 2001'den bu tarafa Avrupa Konseyi üyesidir.

Avrupa Parlamentosu - Avrupa Birliği ülkeleri vatandaşlarının doğrudan oyuyla ve 5 yıllığına seçilen milletvekillerinden oluşan meclis.

Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti - 1918 ve 1920 yılları arasında Azerbaycan'da milli hükümet

Azerbaycan Devleti'nin petrol stratejisi - Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlık kazandıktan sonra kendisine ait hidrokarbon rezervlerinin yabancı petrol şirketleri ile işbirliği yapılarak işlenmesini, üretimini, dünya pazarlarına naklini ve elde olunacak gelirlerin kullanılacağı somut amaçları yansıtan uzun vadeli siyasi, ekonomik çalışmaları içeren devlet programı.

Azeri, Çırak, Güneşli petrol yatakları - Hazar Denizi'nin Azerbaycan sektöründe hidrokarbon rezervleri ile zengin üç yatak. Bu yatakların 740 milyon tonun üzerinde petrol rezervine sahip olduğu tahmin edilmektedir

Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti - 1920-1991 yıllları arasında Azerbaycan Cumhuriyeti'nin parlamentosunun ismi

Bağımsız Devletler Topluluğu - Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ardından birlik üyesi 12

devletin (Rusya, Azerbaycan, Ukrayna, Beyaz Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova) oluşturduğu birlik (1991)

Bakü **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkenti, Kafkasya'nın en büyük ticaret, bilim ve kültür merkezi.

Bakü - Novorossisk petrol boru hattı **-** Azerbaycan petrolünü 1997 yılının Kasım ayından itibaren Rusya üzerinden dış pazara ulaştıran petrol boru hattının güzergâhı. Yıllık taşıma kapasitesi 17 milyon ton, uzunluğu 1411 km, projenin mali değeri 600 milyon ABD dolarıdır.

Bakü - Supsa petrol boru hattı **-** Azerbaycan petrolünü 1999 yılının Nisan ayından itibaren Gürcistan üzerinden dış pazara ulaştıran petrol boru hattının güzergâhı. Yıllık taşıma kapasitesi 6,5 milyon ton, uzunluğu 970 km, projenin mali değeri 565 milyon ABD dolarıdır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana petrol boru hattı **-** Azerbaycan petrolünü Avrupa pazarlarına ulaştıran boru hattı. Uzunluğu 1773 km. Azerbaycan (449 km), Gürcistan (235 km) ve Türkiye (1059 km) üzerinden geçiyor. Projenin mali değeri yaklaşık 4 milyar dolardır.

Bakü-Tiflis-Erzurum doğal gaz hattı **-** Azerbaycan doğal gazını Avrupa pazarlarına ulaştıran doğal gaz boru hattı.

Birleşmiş Milletler Örgütü **-** 1945 yılında barış, güvenlik ve uluslararası işbirliğinin korunması ve pekiştirilmesi amacıyla devletlerin kurduğu uluslararası örgüt. Azerbaycan, 1992 yılından itibaren BM üyesidir.

Azerbaycan topraklarının Ermenistan Silahlı Kuvvetleri tarafından işgali üzerine 1993 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin 822, 853, 874, 884 sayılı kararları kabul edildi. Bu kararlarda Ermeni silahlı birliklerinin işgal ettikleri Azerbaycan topraklarından çekilmesi istense de, buna hala uyulmamıştır.

Cebrayıl **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin güneyinde bulunan bölge. 23 Ağustos 1993 tarihinde ermeni askeri birliklerince işgal edilmiştir.

Dağlık Karabağ **-** Azerbaycan'ın güneybatısında bir bölge. 7 Temmuz 1923 yılında Azerbaycan SSC'nin sınırları içinde kurulan özerk il (Dağlık Karabağ Özerk İli) kastedilmektedir. Onun sınırlarına Akdere, Askeran, Şuşa, Hocavend, Hadrut bölgeleri dâhildi. Ermeni bölücülerinin terör ve saldırgan eylemleri yüzünden 26 Kasım 1991 yılında Dağlık Karabağ'ın özerklik statüsü kaldırılmıştır. Hâlihazırda onun çevresinde bulunan daha 7 bölge Ermenistan'ın işgali altındadır. Ermenistan Dağlık Karabağ'da aslında kendisinin kurduğu bölücü Ermeni yönetimini bahane bularak Dağlık Karabağ'ı işgal ettiği yönünde bilgileri saptırmaya çalışıyor. Azerbaycan tarafı işgal edilmiş toprakların boşaltılmasını ve toprak bütünlüğünün sağlanmasını şart koşarak Dağlık Karabağ'a Azerbaycan'ın sınırları içinde en geniş otonomi statüsünü vermeyi öneriyor.

Devlet Petrol Fonu **-** Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 29 Aralık 1999 tarihli kararı üzerine kuruldu. Amacı şunlardır: ülkeye giren yabancı döviz gelirleri aracılığıyla ülkede makroekonomik istikrarın korunması ve finans-vergi düzenin sağlanması, aynı zamanda petrol gelirlerine bağlılığın azaltılması ve petrol dışı sektörün gelişmesinin temini; petrol ve doğalgazın yenilenmeyen doğal bir kaynak oldu-

ğunu göz önüne alarak onlardan elde olunan gelirin kuşaklar arasında eşit olarak paylanması ve gelecek kuşaklar için rezerv kaynağının toplanması; ülkemizin sosyo-ekonomik kalkınması ile ilgili önemli milli projelere finansal kaynağın sağlanması

Dünya Bankası **-** Dünyada küresel ekonomik gelişmeyi amaçlayan ve finansal kaynakların dağıtımını sağlayan en büyük kredi kurumlardan biridir. 1 Temmuz 1944 tarihinde Bretton-Woods Konferansı'nda kuruldu. BM'in özerk uzman kuruluşlarından biridir.

Ekinci Gazetesi **-** Azerbaycan'da ilk ulusal gazete (1875-1877). Gazete Hasan Bey Zerdâbi tarafından kurulmuştur.

Ekonomik İşbirliği Örgütü - Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO) 1985 yılında Türkiye, İran ve Pakistan arasında kültürel ekonomik ve ticari işbirliğini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. ECO 1964-1979 yılları arasında faaliyet göstermiş Kalkınma için Bölgesel İşbirliği Örgütünün ardılıdır. Ocak 1992'de Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan ECO'ya katılma konusunda anlaştılar. Kasım 1992'de ECO Bakanlar Konseyi'nin olağanüstü toplantısında bu devletler örgüte resmen üye oldular, onların yanı sıra Kazakistan ve Afganistan da üye olarak kabul edildi.

Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorunu - 1988 yılında Ermeni bölücülerinin Azerbaycan bölgesi olan Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a bağlanmasına yönelik girişimleri sonucu ortaya çıkan yapay sorun

Fuzuli **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin güneyinde bulunan bölge. Yüzölçümü 1386 km². 22 Ağustos 1993'te Ermeni askeri birliklerince işgal edilmiştir.

Gence **-** Azerbaycan'ın ikinci büyük kenti. Ülkenin batısında bulunur. Nüfusu 330 binin üstündedir. Orta çağda Azerbaycan'ın başlıca ekonomi ve ticaret merkezlerinden biri oldu. 1139 yılındaki deprem ve Moğol saldırıları sırasında yıkıma uğradı. Safevîler döneminde (16. ve 17.yüzyıllarda) yeniden imar edilmiştir. Şah Abbas tarafından Abbasabad olarak isimlendirildi. Azerbaycan Rusya İmparatorluğu içinde yer aldığı dönemlerde ismi Yelizavetpol olarak değiştirilmiştir. 1918 yılında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin ilk başkenti Gence olmuştur. Sovyetler döneminde 1935 yılında ismi Kirovabad olarak değiştirildi. 1991 yılında önceki ismini geri aldı. Ünlü Azerbaycan şairi, Doğu Rönesansı'nın seçkin temsilcisi olan Nizami Gencevî Gence'de doğmuştur.

Halk Cephesi **-** 1980'li yılların sonu 1990'lı yılların başlarında Azerbaycan'da milli özgürlük akımını yöneten siyasi örgüt

İkinci Bakü, Üçüncü Bakü, Dördüncü BaküEski SSCB'nin doğusunda, Sibirya'da Azerbaycanlı jeologlar tarafından keşfedilmiş ve petrol Bakü'sünün onuruna böyle isimlendirilmiştir.

İslam Kalkınma Bankası **-** İslam Konferansı Örgütü üyesi İslam ülkelerinin girişimi üzerine 1973 yılında kuruldu. İKB,1975 yılında faaliyete geçti. Merkezi Suudi Arabistan'ın Cidde kentinde bulunuyor. Örgütün başlıca amacı, az gelişmiş ve serbest finansman ihtiyacı olan İslam ülkelerinin sosyal ve ekonomik kalkınmasına yardım etmektir.

İslam Konferansı Örgütü **-** 1969 yılında Fas'ın başkenti Rabat'ta İslam ülkelerinin devlet ve hü-

kümet başkanları tarafından kurulan uluslararası örgüt. Örgütün en yüksek organı, 1972 yılında kabul edilmiş Tüzük gereği üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının üç yılda bir düzenlenen konferansıdır. İKÖ'nün merkezi geçici olarak (Kudüs kurtarılıncaya kadar) Suudi Arabistan'ın Cidde şehrindedir. 1975 yılından beri örgüt BM'de gözlemci sıfatıyla temsil olunma statüsüne sahiptir. Buna ilişkin karar BM Genel Kurulu'nun 27. oturumunda kabul edilmiştir. İKÖ Genel Sekreterliği şu bölümlerden oluşur: sosyo-ekonomi, bilim ve teknik, Asya konuları, Afrika konuları, uluslararası sorunlar, basın, insan hakları ve dini azınlıklar, İslam sivil toplum kuruluşlarından sorumlu kurumlar vs.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ) **-** 1992 yılında 11 üye ülke tarafından kurulmuştur. Örgüte üye ülkeler: Azerbaycan, Arnavutluk, Ermenistan, Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan, Moldova, Rusya Federasyonu, Romanya, Türkiye, Ukrayna. Sekreterliği İstanbul'da bulunuyor. Örgütün amacı, üye ülkeler arasında uzlaştırılmış konularda ikili ve çok yönlü işbirliğinin yaygınlık kazandırılmasıdır.

Kafkas Ötesi **-** Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan cumhuriyetlerinin bulunduğu Kafkas Dağı silsilesinin güney bölgesi

Kelbecer **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin batısında bulunan idari bölge. 2 Nisan 1993'te Ermeni askeri birliklerince işgal edilmiştir.

Köroğlu Operası **-** Azerbaycanlı besteci Üzeyir Hacıbeyov'un eseri (1937)

Kubadlı **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin güneybatısında bulunan bölge. Yüzölçümü 802 km². 31 Ağustos 1993'te Ermeni askeri birliklerince işgal edilmiştir.

Laçin **-** Azerbaycan'ın güneybatısında bulunan şehir. Laçin idari biriminin (yüzölçümü 1835 km²) merkezi. 1924-1929 yılları arasında inşa edildi. 1929 yılında Laçin İli'nin merkezi ilan edildi. Azerbaycan'ın Ermeni azınlığının yaşadığı Dağlık Karabağ bölgesi ile Ermenistan arasında bulunuyor. Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik saldırısı sonucu başlayan Dağlık Karabağ savaşı sırasında 18 Mayıs 1992'de Ermenistan tarafından işgal edilmiştir. Bölgenin 71 bin kadar insanı kendi evinden zorla kovulmuştur. İşgal öncesine kadar Laçin'de Ermeni nüfusu ikamet etmemiştir. Hâlihazırda 10 bin kadar Ermeni yerleştirilmiştir.(2005). Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili görüşmelerde Ermeniler, Ermenistan ile ulaşımın sağlanması için Laçin'in koridor olarak onlara bırakılmasını istiyorlar. Azerbaycan hükümeti Ermenistan'ın Laçin de dahil olmak üzere işgal ettiği tüm Azerbaycan bölgelerini boşaltmasını talep ediyor.

Leyla ile Mecnun Operası **-** Doğu'da ilk opera. Üzeyir Hacıbeyov'un yazarı olduğu bu opera 12 Ocak 1908 tarihinde sahnelendi. Leyla ile Mecnun, müzik tarihine operanın yeni türünü- muğam operasını getirdi.

Molla Nasreddin Dergisi **-** Haftalık, resimli ilk Azerbaycan hiciv dergisi. İlk sayısı 7 Nisan 1906'da Tiflis'te çıktı. 1906-1918 yılları arasında Tiflis'te, 1921 yılında Tebriz'de, 1922-31 yılları arasında Bakü'de yayınlandı. Editörü ve kurucusu Celil Memmedguluzade oldu.

Mülteci **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Mültecilerin ve zorunlu göçmenlerin statüsü" Yasasının 1. maddesi uyarınca, milliyeti, ırkı ve

vatandaşlığı, dini inancı, dili, bunun yanı sıra siyasi ideolojisi, belli bir sosyal gruba ait olması nedeniyle baskılara maruz kalması, yaşamı, ailesi, malı açısından gerçek tehlike oluşmasından dolayı sürekli yaşadığı devletin güvencesinden yararlanamaması, yahut tehlike nedeniyle bu güvenceden faydalanmak istememesi yüzünden ikamet ettiği ülkenin sınırları dışında bulunan, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin vatandaşı olmayan kişiler Azerbaycan Cumhuriyeti'nde "mülteci" olarak tanımlanır.

Nahçıvan kenti **-** Azerbaycan Cumhuriyetinin güneybatısında bulunan Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti

NATO **-** (North Atlantic Treaty Organization-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) 1949 yılında 12 ülke tarafından (Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İngiltere ve ABD) oluşturulan askeri siyasi blok

Petrol Taşları - 1952 yılında Bakü'nün güneydoğusunda 40 km açıklıkta çelik çakma kazıklar üzerine inşa edilen petrol "şehri".

Rus-Tatar Okulu- Rus-Azerbaycan Okulu 19.yüzyılın ikinci yarısında öncü okul uygulamasının etkisiyle Azerbaycan'da ortaya çıkan özel okul türü

Salyan **-** Azerbaycan'ın güney bölgesinde bulunan Salyan İli'nin merkezi

Sengeçal **-** Bakü'ye 20 kilometre uzaklıkta bulunan kasaba yakınlarında, onunla aynı ismi taşıyan petrol terminali

Sumgayıt **-** Azerbaycan'ın en büyük sanayi merkezlerinden biri

Şah İsmail Operası **-** Azerbaycan aşk destanı. Bunun motifi üzerine besteci Müslüm Magomayev aynı adlı opera bestelemiştir.

Şeki **-** Azerbaycan'ın kuzeybatısında bulunan Şeki İli'nin merkezi

Şuşa **-** Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde bir kent. Şuşa İlinin (yüzölçümü 289 km2) merkezi. 18. yüzyılın 50. yıllarının başlarında Karabağ Hanı Penahali han tarafından yaptırıldı. Aynı dönemden itibaren Azerbaycan'ın Karabağ Hanlığının önemli politika ve kültür merkezine dönüşmeye başladı. Azerbaycan'ın Rusya tarafından işgalinden sonra tüm Karabağ bölgesinin önemli idari, ekonomi ve kültür merkezi olmanın yanı sıra tüm Azerbaycan'ın başlıca kültür merkezlerinden biri oldu. Şuşa, Doğuda ilk operanın ve müzikal komedinin yazarı, ünlü Azerbaycanlı besteci Üzeyir Hacıbeyov'un, Azerbaycan'ın ünlü opera sanatçısı Bülbül'ün vatanıdır. 8 Mayıs 1992 tarihinde Ermeni silahlı kuvvetleri tarafından işgal edildi. 1989 yılı sayımlarına göre nüfusu 20.579'du. Bunun 19.036'sı Azerbaycanlılar, 1.377'sini Ermeniler oluşturuyordu. Halihazırda Ermenistan'ın işgali altında bulunduğu için sadece Ermeniler yaşıyor. Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorunun çözümü ile ilgili yapılan görüşmelerde Azerbaycan tarafının ısrar ettiği ilkesel konulardan biri Şuşa'nın boşaltılması konusudur.

TRACECA **-** Avrupa - Kafkasya - Asya ulaştırma koridoru

Uluslararası Para Fonu (IMF- International Monetary Fund) **-** 1944 yılında uluslararası ti-

caret ve döviz alanında işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla kurulan uluslararası para-finans örgütü

Zengilan **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin güneybatısında bulunan bölge. 29 Ekim 1993 tarihinde saldırgan Ermenistan Cumhuriyeti tarafından işgal edildi.

Zorunlu göçmen **-** Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Mültecilerin ve zorunlu göçmenlerin statüsü" yasasının 1.maddesine göre, Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında askeri saldırı, doğa ve teknoloji kaynaklı afet sonucunda sürekli yaşadıkları bölgeyi terk etmek ve başka yere yerleşmek zorunda kalan kişi.

Fotoğraflarla ilgili açıklamalar

1. Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti Başkanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nin 15 Haziran 1993 tarihli oturumunda yaptığı konuşma

2. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirza oğlu Aliyev´in yemin töreninde konuşması - Cumhuriyet Sarayı, Bakü, 10 Ekim 1993

3. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Barış İçin Ortaklık Çerçeve Anlaşmasının imza töreninde konuşması - NATO Genel Merkezi, Brüksel, 4 Mayıs 1994

4. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile yabancı petrol şirketleri konsorsiyumu arasında Hazar'ın kıta sahanlığındaki yatakların ortak işletilmesine ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması - Gülistan Sarayı, 20 Eylül 1994

5. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev´in, AGİK ülkeleri devlet ve hükümet başkanlarının Budapeşte'de yapılan zirve toplantısında konuşması - 6 Aralık 1994

6. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının Kazablanka Zirvesi'nde konuşması - 13 Aralık 1994

7. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev`in Kopenhag'da yapılan Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesinde konuşması - 12 Mart 1995

8. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan ve Türkiye cumhuriyetleri arasında petrol alanında işbirliğine ilişkin sözleşmenin üst düzey yetkililerin katılımıyla gerçekleşen imza töreninde konuşması - Gülistan Sarayı, 12 Nisan 1995

9. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Birleşmiş Milletler'in 50. Kuruluş Yıldönümü vesilesiyle BM Genel Kurulu'nda düzenlenen özel oturumda konuşması – New York, 22 Ekim 1995

10. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasının imza töreninde konuşması – Lüksemburg, 22 Nisan 1996

11. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Hazar'ın Azerbaycan sektöründe bulunan Şahdeniz yatağının ortak işlenmesine ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması - 4 Haziran 1996

12. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, büyük Azerbaycan şairi ve düşünürü Muhammed Fuzûlî'nin doğumunun 500. yıldönümü ile ilgili düzenlenen törende yaptığı konuşma Cumhurbaşkanlığı Sarayı, 8 Kasım 1996

13. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in AGİT Lizbon Zirvesi'nde konuşması 2 Aralık 1996

14. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Karadeniz Bölgesinde Yeni Fırsatlar konulu iş konferansında konuşması - 28 Nisan 1997

15. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Asrın Anlaşması çerçevesinde erken petrolün çıkarılması nedeniyle düzenlenen törende - 12 Kasım 1997

16. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, İslam Konferansı Örgütü Devlet Başkanları 8. Zirve Toplantısı'nda konuşması – Tahran, 11 Aralık 1997

17. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 80. Kuruluş Yıldönümü Töreninde konuşması - 28 Mayıs 1998

18. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Milli Ordusu'nun 80. Kuruluş Yılı Töreni'nde yaptığı konuşma - 25 Haziran 1998

19. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Bakü'de düzenlenen Tarihi İpek Yolu'nun Restorasyonu konulu Uluslararası Konferansta - 8 Eylül 1998

20. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirza oğlu Aliyev´in yemin töreninde - 18 Ekim 1998

21. Haydar Aliyev, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına seçilmesi nedeniyle verilen resepsiyonda ailesi ile birlikte - Gülistan Sarayı, 18 Ekim 1998

22. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Ankara Deklarasyonu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki imza töreninde - 29 Ekim 1998

23. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kafkasya'da İslam Medeniyeti Uluslararası Sempozyumu'nda konuşması - 9 Aralık 1998

24. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 2. Cumhuriyet Gençlik Forumunda konuşması - 4 Mart 1999

25. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Bakü-Supsa Petrol Boru Hattının açılış töreninde konuşması - 17 Nisan 1999

26. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, NATO'nun 50. Kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen zirve toplantısında -Washington, 26 Nisan 1999

27. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Yalta'da düzenlenen Baltik-Karadeniz İşbirliği: Ayrım Çizgilerinin Olmadığı 21. Yüzyıl Avrupa Entegrasyonuna Doğru konulu uluslararası konferansta - 9 Eylül 1999

28. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Cumhuriyet Sarayında Asrın Anlaşmasının beşinci yıldönümü nedeniyle düzenlenen törende konuşması - 20 Eylül 1999

29. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Nahcıvan Özerk Cumhuriyeti'nin 75. kuruluş yıldönümü nedeniyle verilen resepsiyonda konuşması - 12 Ekim 1999

30. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, AGİT İstanbul Zirvesi'nde konuşması - 18 Kasım 1999

31. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev ham petrolün Azerbaycan Cumhuriyeti, Gürcistan ve Türkiye Cumhuriyeti üzerinden Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattıyla taşınmasına ilişkin belgelerin imza töreninde - Çırağan Sarayı, İstanbul, 18 Kasım 1999

32. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kitab-ı Dede Korkut Destanının 1300. Yıldönümü vesilesiyle Cumhuriyet Sarayı'nda düzenlenen törende konuşması - 9 Nisan 2000

33. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in New York'ta düzenlenen Milenyum Zirvesi'nde konuşması - 7 Eylül 2000

34. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan ana ihraç petrol boru hattı projesi ile ilgili anlaşmaların imza töreninde açılış ve kapanış konuşması - 17 Ekim 2000

35. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Genel Kurul Toplantısında konuşması - Strasbourg, 25 Ocak 2001

36. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Avrupa Konseyi'ne üye olması nedeniyle düzenlenen törende konuşması - Strasbourg, 25 Ocak 2001

37. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Şahdeniz yatağından çıkartılacak doğal gazın Türkiye'ye nakline ilişkin Azerbaycan ve Türkiye arasında anlaşmaların imza töreninde - Ankara, 12 Mart 2001

38. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azeri-Çırak-Güneşli yataklarının tam kapasite işletilmesinin birinci aşamasına ilişkin program anlaşmasının imza töreninde açılış konuşması - 30 Ağustos 2001

39. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Gürcistan arasında Şahdeniz yatağından çıkan doğal gazın Bakü-Tiflis-Erzurum güzergâhıyla nakline ilişkin anlaşmanın imza töreninde - 29 Eylül 2001

40. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan'ın bağımsızlığının 10. yıldönümü vesilesiyle düzenlenen resmi törende konuşması - 18 Ekim 2001

41. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Dünya Azerbaycanlıları 1. Kongresi'nde yaptığı konuşma - 10 Kasım 2001

42. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Örgütü'nün 10. kuruluş yılı nedeniyle düzenlenen KEİ üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının zirve toplantısında - İstanbul, 25 Haziran 2002

43. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, GUÖAM üyesi ülkelerin Devlet Başkanlarının Yalta Zirvesinde - 20 Temmuz 2002

44. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Üç Denizin Efsanesi Konferansı'nın açılış töreninde konuşması – İstanbul, 25 Temmuz 2002

45. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının Sengeçal Terminali'nde düzenlenen temel atma töreninde - 18 Eylül 2002

46. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının temelinin atılması vesilesiyle cumhurbaşkanları ve delegasyonları onuruna Gülistan Sarayı'nda verdiği yemekte yaptığı konuşma - 18 Eylül 2002

FOTOĞRAFLAR

1

2

3

4

Azerbaijan

5

REPUBLIC OF AZERBAIJAN
REPUBLIQUE D'AZERBAIJDAN

6

7

8

9

10

11

DAHİ AZƏRBAYCAN ŞAİRİ
MƏHƏMMƏD FÜZULİ
500
5-8 NOYABR BAKI 1996

12

13

14

15

16

17

18

19

TRACECA
BAKU 98
7-8 September
AZERBAIJAN
CHAIRMAN

20

AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI

21

22

23

İSLAM SİVİLİZASİYASI QAFQAZDA" BEYNƏLXALQ SİMPOZİUMU

24

AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNİN II FORUMU
2-3 MART

25

26

27

28

29

30

31

32

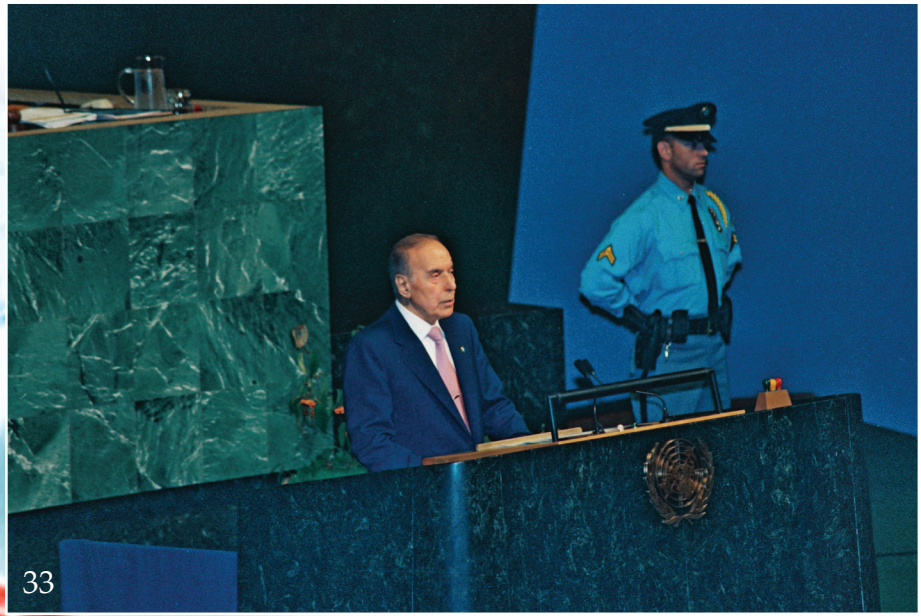

33

34

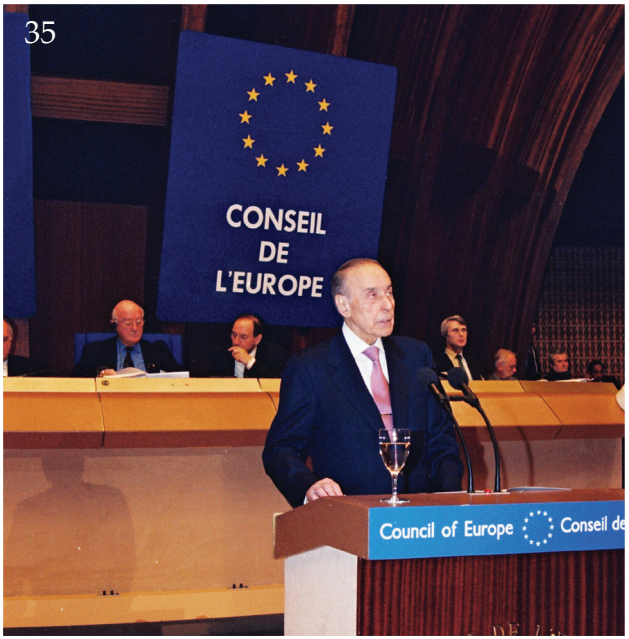

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

HEYDAR ALIYEV HERITAGE RESEARCH CENTER

HEYDAR ALIYEV:
“INDEPENDENCE OF AZERBAIJAN IS ETERNAL”
(resume)

The book “Heydar Aliyev: Independence of Azerbaijan is eternal” is dedicated to the 20th anniversary of the recognition of the independence of the Republic of Azerbaijan by the Republic of Turkey.

The book includes inauguration ceremonies and speeches of the national leader of Azerbaijan Heydar Aliyev on the Armenian-Azerbaijani conflict over Mountainous Garabagh, foreign and domestic policy, oil strategy, economy, culture, diaspora, army building, youth policy in various years. A historical reference on the Azerbaijani-Turkish relations, information on terms and personalities mentioned in the speeches are also included in the book. The publication also contains a brief content in English for every speech.

The book “Heydar Aliyev: Independence of Azerbaijan is eternal” includes an annotation, a short summary of the included speeches, the biography of Heydar Aliyev, a historical reference on the Azerbaijani-Turkish relations (abbreviated) and names of photo-documents in English.

Heydar Alirza oglu Aliyev, national leader of the Azerbaijan people

Heydar Alirza oglu Aliyev was born on 10 May 1923 in the town of Nakhchivan, Azerbaijan. In 1939, after graduating from the Nakhchivan Pedagogical School, he studied at the architectural department of the Industrial Institute of Azerbaijan (now the Azerbaijan State Oil Academy). The war impeded to complete his education.

Since 1941, Heydar Aliyev was the head of the department at the People`s Commissariat of Internal Affairs and People's Commissariat of Soviet of Nakhchivan Autonomous Soviet Socialist Republic and in 1944 he was sent to work in the organs of state security. Working since then in the organs of state security, Heydar Aliyev held the post of the deputy chairman of the State Committee of Security, and since 1967 - its chairman. He was conferred the rank of lieutenant general. In these years, he received a special higher education in Leningrad (now St Petersburg), and then in 1957 he graduated from the department of history of Azerbaijan State University.

Being elected as the First Secretary of the Central Committee of the Communist Party of Azerbaijan in 1969, Heydar Aliyev headed the Republic. In December 1982 he was elected an alternate member of Political Bureau of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union and appointed the first deputy chairman of the Cabinet of Ministers of the USSR, thus he became one of the leaders of the USSR. During twenty years, Heydar Aliyev was a member of parliament of the Supreme Soviet of the USSR and for five years deputy chairman of the Supreme Soviet of the USSR.

In October 1987, Heydar Aliyev, as a protest against the policy pursued by the Political Bureau of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union and personally by the Secretary-General Michael Gorbachev, he resigned from his post.

In connection with the tragedy committed on 20 January, 1990 in Baku by the Soviet troops, Heydar Aliyev appeared at the Azerbaijan Representation in Moscow on the next day with a statement, demanded to punish the organizers and executors of the crime committed against the people of Azerbaijan. As a protest against the hypocritical policy of the leadership of the USSR, in connection with the critical conflict in the Mountainous Garabagh, in July, 1991, he left the ranks of the Communist Party of the Soviet Union.

After his return in July, 1990, to Azerbaijan Heydar Aliyev lived first in Baku, then in Nakhchivan, and in the same year he was elected as a deputy to the Supreme Soviet of Azerbaijan. In 1991-1993

he held the post of the chairman of the Supreme Soviet of the Nakhchivan Autonomous Republic, Deputy Chairman of the Supreme Soviet (parliament) of the Republic of Azerbaijan. In 1992, at the constituent congress of the New Azerbaijan Party in Nakhchivan, Heydar Aliyev, was elected chairman of the party.

In May-June, 1993, when as the result of extreme tension in the governmental crisis, the country was on the verge of a civil war and loss of independence, the people of Azerbaijan demanded the return of Heydar Aliyev to power. The then leaders of Azerbaijan were obliged to invite officially Heydar Aliyev to Baku. On 15 June, 1993, Heydar Aliyev was elected as chairman of the Supreme Soviet of Azerbaijan, and on 24 July - on the resolution of the parliament, he began to perform the powers of the President of the Republic of Azerbaijan.

On October 3, 1993, Heydar Aliyev was elected President of the Republic of Azerbaijan. On October 11, 1998, having joined at the elections, held in conditions of great activity of the population, he won 76,1 per cent of the votes and was re-elected President of the Republic of Azerbaijan. Giving his consent to be nominated as a candidate in the 15 October, 2003 presidential elections, he decided not to run at the elections in connection with problems in health.

Heydar Aliyev was conferred on a number of international awards, the title of the honorary doctor of numerous universities, and other high honors. He was conferred on for four times with the Lenin Order, the Order of Krasnaya Zvezda and many medals, and twice Hero of the Socialist Labor, awarded by Orders and medals of many foreign states.

Historical destiny of Azerbaijan, covering the period of over the last thirty years, was inseparably linked with the name of Heydar Aliyev. Revival in these years in all the spheres of socio-political, economic and cultural life is connected just with his name. During the said period, Heydar Aliyev helped his native Azerbaijan, he persistently strived for progress. He was always proud of the rich culture and great historical past of the country. He was concerned about the future generations and made Azerbaijan overcome hard and terrible ordeals of time.

Being an outstanding politician and statesman, indisputable leader of the nation, he was a live legend, and therefore, Heydar Aliyev as a phenomenon always attracted the attention. Because of his political activity the leader of the world Azerbaijanis was admired by everybody his life and activity were and was widely illuminated both in the Republican and the world press.

Heydar Aliyev, seeing the misfortune of his nation, accepted the invitation and returned to great politics in Azerbaijan. People welcomed his return with hope and joy, and this day went down into history of the independent Azerbaijan as the Day of National Salvation.

Speech of the chairman of the Parliament of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the session of the Parliament of the Republic of Azerbaijan

June 15, 1993

The mutiny which took place in Ganja on June 4, 1993, strained the socio-political situation in Azerbaijan. Military defeats in the Garabagh War, gross mistakes committed by the then authorities and difficult socio-economic situation threatened our country with civil war and loss of independence. In this circumstances, the Azerbaijani people invited the experienced politician Heydar Aliyev to power. With the insistent demand of the people, Heydar Aliyev was elected chairman of the Supreme Soviet of the Republic of Azerbaijan on June 15, 1993.

Delivering a speech at the parliamentary tribune on the same day, Heydar Aliyev analyzed the tasks facing the country and showed the ways out of the current situation.

Heydar Aliyev stated that the independence of the country must be ensured by basing on traditions of the Democratic Republic of Azerbaijan established in 1918, in connection with the ongoing processes in the world. The Chairman of Parliament emphasized that the Republic of Azerbaijan will never lose its independence and be incorporated into any state.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the inauguration ceremony

October 10, 1993

Heydar Aliyev was elected President of the Republic of Azerbaijan, having won the extraordinary presidential elections held on October 3, 1998 with 98.8 per cent of votes.

In his speech at the inauguration ceremony held on October 10, 1993, Heydar Aliyev stated that strengthening independence, establishing an independent statehood, building and developing national symbols, ensuring the territorial integrity and full sovereignty of the Republic of Azerbaijan, getting the country out of the war, improving the welfare of citizens, generating necessary conditions for the welfare of citizens would be the main directions of his presidency and he would strive to implement them.

President of Azerbaijan also stressed the priority tasks of the domestic and foreign policy.

Statement of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the frame document "Partnership for Peace"

NATO Headquarters, Brussels, May 4, 1994

On May 4, 1994, President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev signed NATO Program "Partnership for Peace" in Brussels. Favorable conditions for developing NATO-Azerbaijani relations were created ever since.

In his speech at the NATO meeting Heydar Aliyev called it an important event for the Republic of Azerbaijan. He also informed about the aggression of Armenia against Azerbaijan, occupation of 20 per cent of the territory of Azerbaijan by the Armenian armed forces, one million internally displaced persons, occupation of the Mountainous-Garabagh and surrounding districts by the Armenian armed forces. Heydar Aliyev said: "We, being in the state of war and exposed to aggression by the neighboring Armenia hope that the participation in the NATO program "Partnership for Peace" will allow put an end to the Armenian-Azerbaijani conflict in the nearest future peacefully and fairly, liberate the occupied territories of Azerbaijan and remove all the consequences of the war. The high reputation of NATO can become a solid factor in the process of cessation of this bloody war."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signature of documents on joint development of offshore deposits in the Caspian Sea between SOCAR and the consortium of foreign oil companies

September 20, 1994

On 20 September 1994, a big international contract on the joint development of Azeri, Chirag and Guneshli oil deposits located in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea was signed between SOCAR and 12 large oil companies of eight countries. The contract is a landmark in the 150-year history of the Azerbaijani oil industry and starts the oil strategy of the newly independent Republic of Azerbaijan. This international oil project called the Contract of the Century is at an exceptional importance for maintaining and strengthening the independence of Azerbaijan.

In his speech President Aliyev spoke about the history of the Azerbaijani oil industry and its place and role in the world economy. Saying that the Azerbaijani people has become the owner of its national resources only after gaining independence, President noted that the people uses these resources effectively now. Speaking about the negotiations with the Western oil companies, Heydar Aliyev stressed that this contract closely connects the parties and launch an extensive cooperation. He said that he did not doubt in the success of the cooperation and removal of all obstacles.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Budapest Summit of CSCE member-countries

December 6, 1994

The CSCE Summit took place in Budapest, Hungary on December 5-6, 1994. For the first time, the Azerbaijani President Heydar Aliyev attended the CSCE Summit. The participating states decided to transform since January 1, 1995, the CSCE into OSCE, a European organization for determining the rules of civilized co-existence in Europe, ensuring peace, democracy and human rights, for ensuring the security of the member-countries and the principles of mutually beneficial cooperation, having self-government mechanisms. The Summit decided to create peace-keeping forces for ensuring the European security and for sending them to conflict areas within the frames of the organization. The participating states agreed on sending the first peace-keeping forces to the Mountainous Garabagh.

In his speech in the Summit, President Heydar Aliyev gave detailed information about the Armenian-Azerbaijani conflict over the Mountainous Garabagh. Touching upon the position of Azerbaijan in the conflict, President Aliyev said: "The Republic of Azerbaijan holds a peaceful and constructive position in this process. Despite serious consequences of the aggression, we offer Armenia peace based on justice and humanism, on the principles of CSCE and resolutions of the UN Security Council. We are ready to guarantee the security of the Armenian population of the Mountainous Garabagh and agree on stationing the peace-keeping forces of CSCE. We are also ready to discuss the status of the Mountainous Garabagh within Azerbaijan in order to realize the rights of the Armenian minority and to secure normal operation of transport and communication between the province of Mountainous Garabagh of Azerbaijan and the Republic of Armenia. But there are important norms and principles for us, including inviolability of borders, territorial integrity of Azerbaijan, withdrawal of the Armenian armed forces from all the occupied territories, return of the displaced persons to their native places."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Casablanca Summit of the member-countries of the Organization of the Islamic Conference

December 13, 1994

The Republic of Azerbaijan was admitted to OIC at the 1991 in the Dakar Summit of organization. OIC is the first international organization Azerbaijan was admitted into. It is the second biggest international organization after the United Nations. The policy conducted by President Heydar Aliyev on the development of relations with OIC and use of political and economic means of organization should especially be noted. According to the decree of Heydar Aliyev, the Ambassador of Azerbaijan to the Kingdom of Saudi Arabia became also the Permanent Representative of Azerbaijan to the General Secretariat of OIC in May 1994. Through the Azerbaijani embassy to Riyadh, effective work has been conducted with the General Secretariat of OIC headquartered in Jiddah, Saudi Arabia, and its various agencies, as well as with the Islamic Bank of Development.

VII Summit of OIC took place in Morocco on December 12, 1994. The President of Azerbaijan delivered a speech in the summit. Speaking about the destruction of ancient cultural monuments in Nagorno Karabakh and surrounding areas of the Republic of Azerbaijan occupied by the Armenian armed forces, President Aliyev said: "…All the mosques were destroyed, Muslim graves were desecrated, copies of the holy Koran were burnt. All traces of an ancient Muslim civilization are being removed off the Earth…"

Congratulatory speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev on behalf of the Asian states at the final meeting of the Casablanca Summit of the Organization of Islamic Conference

December 15, 1994

The seventh Summit of OISC was held in Morocco on December 13, 1994. Congratulatory speech on behalf of the Asian states at the final meeting of the Casablanca Summit was made by President Heydar Aliyev. Resolutions on the Armenian-Azerbaijani conflict and economic aid to the Republic of Azerbaijan were adopted at the summit. The first resolution strongly condemns the Armenian aggression against Azerbaijan and considers that the actions committed against the civilian Azerbaijani population to be a crime against humanity, demands the implementation of the UN resolutions immediately, unconditionally, and complete withdrawal of the Armenian armed force from the occupied territories of Azerbaijan. The second document calls upon the international organizations to render immediate humanitarian and financial aid to Azerbaijan

In his speech at the final session, President Heydar Aliyev highly appreciated the resolutions adopted by the organization: "Undoubtedly, the decisions adopted here will be a solid contribution to the settlement of problems facing the entire Islamic world, especially the Muslim countries of Asia. The newly independent Muslim nations of the Asian continent, including Azerbaijan, need attention and care of the Organization of Islamic Conference, as they face difficult problems inherited from the past and natural difficulties caused by independence. These problems also include deepening economic crisis, difficulties of transitional period connected with the transformation of the socio-political system, wars, economic blockade and different political pressures."

Speech of the President of Azerbaijan Heydar Aliyev at the World Summit for Social Development in Copenhagen

March 12, 1995

The World Summit for Social Development took place in Copenhagen on March 12, 1995. Held under the aegis of the UN, the summit was attended by the heads of states and governments of many countries.

In his speech at the summit, Heydar Aliyev appreciated the importance of the summit: "It is the first time in the world history that heads of the states and governments have assembled in the forum aimed at pursuing a coordinated policy to achieve social welfare for all the peoples of the world. This very fact confirms that the mankind is entering a new and higher stage of its development after the end of the cold war which was a global military and ideological confrontation. It is the first time that the world community so clearly demonstrates its collective responsibility for the welfare of the mankind, irrespective of nationality, race or religion."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the top level ceremony of the signature of the contract on cooperation in oil sector between Azerbaijan and Turkey

Gulustan Palace, April 12, 1995

On April 12, 1995, a top level signature ceremony of the contract on cooperation between Azerbaijan and Turkey in the oil sector, took place. The ceremony was connected with Azerbaijan`s granting 5% of its 20% share in the Contract of the Century to the Turkish Petroleum Company. Thus, the Turkish company's share in this contract reached 6.75 percent.

Addressing the ceremony President of Azerbaijan Heydar Aliyev called the contract a historical event and expressed his belief in it as a great step for the development of friendly and fraternal relations between Turkey and Azerbaijan. He noted that the Turkish investments in the oil sector in Azerbaijan and active Turkish participation in this contract are of great economic and moral-spiritual importance both for Azerbaijan and Turkey, for the present and future and for the development of friendly and fraternal relations between the two countries.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the special meeting of the UN General Assembly in connection with the 50th anniversary of the United Nations

New York, October 22, 1995

Azerbaijan attaches special importance to the expansion and development of cooperation with the UN. The organization has adopted four resolutions on the Azerbaijani territories occupied by Armenia. Though the resolutions have not been fulfilled, the UN has rendered relevant humanitarian aid to ease the consequences of the Armenian aggression. Different agencies of the UN have delivered remarkable aid in order to remove the difficulties of refugees and IDPs, forcibly expelled from their lands.

In his second speech on October 22, 1995 at the General Assembly in connection with the 50th anniversary of the UN, Heydar Aliyev spoke of the importance of the UN activity for the world. At the same time, he once more reminded that Armenia has ignored the UN resolutions. *Expressing the will of the Azerbaijani people, President Aliyev stated that he condemns any form of aggression in any part of the world. He noted that Azerbaijan desires peace in the region and in the world, attaches great importance to peaceful and friendly relations with all the neighboring nations.*

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the documents on the transportation of the early oil from Azerbaijan through the territory of the Russian Federation

February 16, 1996

Baku-Novorossiysk pipeline was put into operation in the Soviet time. The pipeline was constructed for transporting crude oil produced in Russia to the oil refineries of Baku. It remained idle after the collapse of the USSR. The decision on the reconstruction of the pipeline and oil transportation in reverse direction was adopted on October 9, 1995. As a result of negotiations between the governments of the Azerbaijan and Russia, the agreement on the transportation of the early oil of Azerbaijan via the Baku-Novorossiysk pipeline was signed by the President of Azerbaijan and the Prime Minister of Russia.

The ceremony of signature of documents on technical and economic aspects for the construction and operation of the Baku-Novorossiysk pipeline took place in Baku on February 16, 1996. These documents included an agreement on rendering assistance to the transportation of oil, as well as a contract on the transportation of the early oil to be produced in Azerbaijan through the territory of Russia.

In his speech at the ceremony President Heydar Aliyev appreciated the pipeline highly for the transportation of the early oil produced by the foreign companies in Azerbaijan as an important project for the development of domestic economy and expansion of regional cooperation.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signature of the agreement on partnership and cooperation between the Republic of Azerbaijan and the European Union

Luxembourg, April 22, 1996

The Agreement on Partnership and Cooperation signed between the European Union and the Republic of Azerbaijan on April 22, 1996 was an important act for raising the relations to a new level. The agreement, which gained force in 1999 and became the legal basis of mutual relations, was characterized by Heydar Aliyev as "a historical event of great importance for Azerbaijan". This agreement was aimed at the development of mutual relations in various spheres of society - political, economic, cultural, social etc. Another quality change in the relations between EU and Azerbaijan after the Agreement on Partnership and Cooperation gained force is structuralization of these relations. The activity of the newly created bodies – Council of Cooperation, Committee for Parliamentary Cooperation ensured sustainability, regularity and systematization of mutual relations.

Addressing the ceremony, President of Azerbaijan Heydar Aliyev noted that the agreement opens wide horizons for the expansion and deepening of cooperation, strengthening international peace, security and integration, protection of human rights, progress and effective cooperation in Europe. He emphasized that Azerbaijan cherishes great hope in future of the European integration and will take an active part in this process as an equal partner.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signature of the contract on joint developments in Shah Deniz deposit in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea

Baku, June 4, 1996

On June 4, 1996, in the Gulistan Palace, President of Azerbaijan Heydar Aliyev took part in the ceremony of the signature of the contract between SOCAR and foreign oil companies on joint developments in Shah Deniz deposit in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea. Below is the list of the companies participating in the joint development of Shah Deniz structure and their shares: bp (United Kingdom) – 25.5%, Statoil (Norway) - 25.5%, SOCAR (Azerbaijan) – 10%, NIOC (Iran) – 10%, Total S.A. (France) – 10%, LukAgip (a joint company of LUKoil (Russia) and Agip (Italy)) - 10%, TPAO (Turkey) - 9%.

In his speech at the ceremony President Heydar Aliyev expressed his confidence that the contract, which is the third within the framework of the new oil strategy of Azerbaijan, will soon have a real influence in the development of the domestic economy.

Speech of the President of Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the solemn ceremony dedicated to the 500th anniversary of the great Azerbaijani poet and thinker Muhammad Fuzuli

Republican Palace, November 8, 1996

Muhammed Suleyman oglu Fuzuli is the prominent representative of the Azerbaijani classic literature. Fuzuli's poetry has been widely spread not only in Azerbaijan, but also in Turkey, Iraq, Central Asia, Russia and the Western countries as well. Many of his manuscripts have been preserved in famous libraries and museums of Europe. The 500th anniversary of Fuzuli is celebrated in Azerbaijan and many countries.

President of Azerbaijan Heydar Aliyev made a speech at the ceremony dedicated to the 500th anniversary of the great Azerbaijani poet and thinker Muhammad Fuzuli. He noted that the heritage of Fuzuli contributed to and enriched the world culture. Within 40 years Fuzuli created great works, popular in the recent 500 years. Heydar Aliyev said that Fuzuli reached the highest peak of the Azerbaijani and Oriental poetry written in different genres have been contributing to the development of the moral spirit of the people for 500 years.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Lisbon summit of OSCE

December 2, 1996

On December 2-4, 1996, the summit of the OSCE member-countries took place in Lisbon, Portugal. The summit was attended by the Azerbaijani delegation led by Heydar Aliyev. Fifty four participating states adopted the Lisbon Declaration on a Common and Comprehensive Security Model for Europe for the Twenty-First Century. The threats to the security of member-states were included in and the importance of joint cooperation in order to eliminate these threats was specially emphasized in the Declaration.

In his speech in the summit, President Heydar Aliyev said that the regional conflicts, growth of belligerent nationalism and separatism, international terrorism still remain a real threat to peace, progress and development in the region. He noted that many nations, including those of the former Soviet Union, nations living in the Caucasus have been involved in bloody wars. These wars lead to mass destruction, ethnic cleansing, turning millions of people into refugees, occupation of the territories of independent states. Therefore, OSCE must do a lot in order to ensure security in the European continent.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the final session of the Lisbon summit of OSCE

December 3, 1996

As Armenia vetoed against the recognition of the territorial integrity of Azerbaijan in the declaration of the Lisbon summit of OSCE member-states held on December 2-4, 1996, its chairman Flavio Cotti proposed inclusion of those provisions in the statement issued on behalf of 52 member-states. That statement included the principles of territorial integrity of the Republic of Azerbaijan and Republic of Armenia, granting the Mountainous Garabagh a high autonomy status within Azerbaijan, ensuring the security of the entire population there. The declaration was adopted by all the European states but Armenia.

President of Azerbaijan had a great role in the adoption of the statement as he stated that he will not give his consent to the final declaration of the summit as a response to the veto of Armenia. As a compromise, those principles were included in the statement of the chairman of OSCE and added to the official documents of the Lisbon summit.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the business forum "New opportunities in the Black Sea region" held in Istanbul

April 28, 1997

On April 28, 1997, a business forum "New opportunities in the Black Sea region" was co-organized by the Business Council of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation and the Council of Foreign Economic Relations of the Turkish Republic. The forum was attended by the heads of the states and government.

President of Azerbaijan Heydar Aliyev made a speech at the ceremony. He said that the last five years proved correctness and urgentness of the decision on the establishment of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation and ability of this institution. President Aliyev stressed his confidence that the forum will create favorable conditions for the better use of enormous economic potentials of the region, help increase investments and implement the regional economic projects into life.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony on the occasion of the production of the early oil within the framework of the Contract of the Century

November 12, 1997

On September 20, 1994, a new oil strategy in Azerbaijan was founded with the signature of the Contract of the Century, which ensured the joint developments of three rich oil deposits in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea together with the foreign oil companies. The Azerbaijani International Operating Company (AIOC) established for the implementation of technical, financial and organizational aspects of the contract started the production of the early oil from Chirag-1 oil deposit on November 12, 1997. On the same day President of Azerbaijan Heydar Aliyev visited the Azerbaijani and foreign oil workers who were celebrating this occasion on the offshore platform.

Later, a grand ceremony was organized in the Republican Palace with the participation of high-level guests. Addressing the ceremony, President Heydar Aliyev appreciated this event as a victory of the Azerbaijani nation and the result of the independence, he stated that the Azerbaijani economy had entered a new stage of rapid development.

Speech of the President of Azerbaijan Heydar Aliyev at VIII Summit of the Organization of Islamic Conference held in Tehran

December 11, 1997

The summit of the Organization of Islamic Conference took place in Tehran on December 11, 1997. Resolutions were adopted on the aggression of Armenia against the Republic of Azerbaijan and on economic aid to the Republic of Azerbaijan in the Tehran summit of OIC. The first resolution strongly condemns the Armenian aggression against Azerbaijan and considers the actions committed against the Azerbaijani population as a crime against humanity, demands the implementation of the UN resolutions and the immediate, unconditional and complete withdrawal of the Armenian armed force from the occupied territories of Azerbaijan. The second document calls upon OIC member states and other international organizations to render urgent humanitarian and financial aid to Azerbaijan.

In his speech at the Tehran summit on December 11, 1997, President Heydar Aliyev said: "… Between 1993 and 1996, Russia supplied Armenia with illegal, secret weapons, ammunition and military equipment worth of one billion dollars. Furthermore, an agreement on military cooperation was signed between Russia and Armenia on August 29, 1997. Thus, strengthening its military force, Armenia may cause a serious threat not only for Azerbaijan, but for all the countries of the region, as well…"

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan at the ceremony dedicated to 80th anniversary of the Democratic Republic of Azerbaijan

May 27, 1998

On May 28, 1918, the establishment of the Democratic Republic of Azerbaijan – the first democratic republic in the Orient and the first secular state in the Turkic world was declared. The Declaration of Independence was adopted at the historical meeting of the National Council of Azerbaijan held in Tbilisi on May 28. The declaration announced the establishment of the first democratic and parliamentary republic in the Muslim Orient. As the first constitutional act in the history of Azerbaijan, it proclaimed the establishment, priorities and aims of the independent Azerbaijan.

On May 27, 1998, a solemn ceremony dedicated to 80th anniversary of the Democratic Republic of Azerbaijan was held. The Azerbaijani President Heydar Aliyev made in a speech at the ceremony. He noted that it restored statehood lost once. At the same time, the establishment of the Azerbaijan Democratic Republic created the basis for establishment of an independent state based on democratic principles for the first time in our history. He said that the establishment of the Democratic Republic and proclamation of Independence needed great intellect, sagacity, courage, will, and courage. Our prominent political figures took that historic step then.

Speech of Heydar Aliyev, President of Azerbaijan, Supreme Commander-in-Chief of the Armed Forces, at the ceremony dedicated to the foundation of the 80th anniversary of the National Army of Azerbaijan

June 25, 1998

On June 26, 1918, the Council of Ministers of the Democratic Republic of Azerbaijan adopted a decision on the foundation of the Special Azerbaijani Corps, the first unit of the national army. That decision became a legal basis for the creation of the army of the Democratic Republic of Azerbaijan, the first democratic state in the Muslim East. The Azerbaijani army, formed within a short period and distinguished with its high training, discipline, patriotism of the personnel, professionalism of generals and officers, did a lot for the protection of the young Azerbaijani state. The Armed Forces of the Republic of Azerbaijan, which restored its independence at the end of the 20th century is a worthy successor of the National Army of the Democratic Republic of Azerbaijan. Re-established and strengthened since November 1993 by the will of the Azerbaijani leadership and by the patriotism and insistence of the people, our Armed Forces proved to be worthy of our honorable history, of trust and hope of our people.

A ceremony dedicated to the 80th anniversary of the National Army of Azerbaijan took place on June 25, 1998. In his speech at the ceremony President of Azerbaijan Heydar Aliyev appreciated the current state of the army: "Today I would like to note with great pleasure that Azerbaijan has now a regular army able to meet modern demands. There is necessary discipline and order in the army. The present Armed Forces of Azerbaijan is capable to protect our lands. We have achieved it through difficulties. We must be satisfied with our achievements. Developing and strengthening our army is the main duty of our people and state in Azerbaijan."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Baku International Conference on the Restoration of the Great Silk Road

September 8, 1998

Supported by the European Union, TRACECA (Trans-Europe-Caucasus-Asia) implies the restoration of the Great Silk Road and transportation and communication systems connecting Europe, the Caucasus and the Central Asia. Favorable geographical position of Azerbaijan, being as one of the most important spots of this transport corridor and foreign economic policy aimed at integration into the world community have been envisaged in the realization of TRACECA project. The idea of realization of TRACECA reached its peak at the International Conference dedicated to the restoration of the Great Silk Road held in Baku, Azerbaijan on September 8-9, 1998.

Addressing the conference, President Heydar Aliyev said that the Basic Multilateral Agreement on International Transport for Development of the Europe-the Caucasus-Asia Corridor prepared by the Working Group of TRACECA, its technical appendices, and Baku declaration are of great economic, political, historical importance. Heydar Aliyev noted that the adoption of these documents will contribute to development of trade, use and transportation of natural resources, mutually beneficial cooperation in Europe, Black Sea, Caucasus, Caspian Sea and Central Asia.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the inauguration ceremony

October 18, 1998

Heydar Aliyev was elected President of the Republic of Azerbaijan, having won the elections held on October 11, 1998 with 76.11 per cent of votes.

In his speech at the inauguration ceremony held on October 18, 1993, Heydar Aliyev characterized the past five years as a period of establishment of socio-political stability in the country and deepening and development of democracy.

President of Azerbaijan spoke about the works to be done in next five years.

Speech of Heydar Aliyev at the official reception dedicated to his election President of the Republic of Azerbaijan

Gulustan Palace, October 18, 1998

On October 18, 1998, the inauguration ceremony of Heydar Aliyev, who won the recent presidential elections in Azerbaijan, took place. Then an official reception on this occasion was organized in the Gulustan Palace. Top officials of the neighboring countries were also present at the reception.

In his speech at the reception President Heydar Aliyev recalled the June of 1993 when he was elected president for the first time and noted that the events of that period were decisive for Azerbaijan. Once more he expressed his gratitude to the Azerbaijani people for the trust: "I feel happy that I was asked to lead the country that hard period for Azerbaijan. I fulfilled my duty as a citizen demonstrating loyalty to my motherland by passing through hardships. Jointly we could save Azerbaijan. The Azerbaijan people elected me President in that hard year. I am grateful to my people to the Azerbaijani citizens for their trust throughout my life. The Azerbaijani people know that my life has been devoted to the service of Azerbaijan."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the signing ceremony of the signature of the Ankara Declaration in the parliament of Turkey

October 29, 1998

On October 29, 1998, in the building of the parliament of Turkey there took place the ceremony of the of the signature of the Ankara Declaration which determines the route of Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline for the transportation of the energy resources of the Caspian basin, including the Azerbaijani oil to the world markets. The Declaration developed at the initiative of the President of Azerbaijan Heydar Aliyev was signed by the heads of the states of Turkey, Azerbaijan, Georgia, Kazakhstan, and Uzbekistan, as well as by the Secretary of Energy of the Unitad States. Selection of Baku-Tbilisi-Ceyhan route for the delivery of the oil extracted in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea to the world markets was announced to the world community by signing this declaration.

In his speech, the Azerbaijani President expressed his confidence in the bright future and successes of Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline and in the improvement of relations of friendship, cooperation and brotherhood among the participating nations thanks to the construction and operation of the oil pipeline.

President Heydar Aliyev stated that he was always confident in the importance of Baku-Tbilisi-Ceyhan route and was pleased with the signature of the Ankara Declaration.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the international symposium "Islamic civilization in the Caucasus"

December 9, 1998

The atmosphere of national and religious tolerance in Azerbaijan is a fact accepted by the European community. Freedom of conscience and tolerance in Azerbaijan is protected not only by the Constitution and other laws, but by national and religious values, as well. On December 9, 1998, an international symposium dedicated to the Islamic civilization, place and importance of the Islamic culture in the Caucasus took place in Baku.

In his speech at the symposium President Heydar Aliyev characterized the role of Islam in the Caucasus: "As we know, the spread and development of Islam in the Caucasus began from Azerbaijan. Islam brought happiness, development, and Islamic values to the Caucasian peoples. These values which proceed from the Holy Koran, our sacred book, have become the basis of national and cultural values of the Caucasian peoples. It is known that the peoples living in the Caucasus had a highly developed culture, history and unique traditions even before the adoption of Islam. The religious and moral values of Islam combined with the ancient moral values of the Caucasus have become high level national and cultural values of the indigenous peoples."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Second Forum of the Youth of Azerbaijan

March 4, 1999

Since the first years of his leadership, Heydar Aliyev as a patron of the youth thought of raising a new generation with strong mentality as an important duty of the state and society. He declared that participation of the youth in the socio-economic, political, public and cultural life of the state and society was an important issue. For this purpose the Ministry of Youth, Sports and Tourism was established on 26 July 1994 by the decree of President Heydar Aliyev. In 1995, he proposed to hold a forum of the Azerbaijani youth.

On March 4, 1999, the Second forum of the Azerbaijani youth was held. President Heydar Aliyev delivered a speech at the forum. He said that the youth was the present and future of Azerbaijan. Therefore, great responsibilities, which are going to increase in future, are laid on their shoulders. He emphasized that the youth will build and develop Azerbaijan in XXI century and the fate of the independent Azerbaijan will depend on them in future. Thus, he recommended the young people to be always ready to maintain and develop Azerbaijan.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony in Supsa dedicated to the operation of Baku-Supsa oil pipeline

April 17, 1999

The "Contract of the Century" signed between the Government of Azerbaijan and foreign oil companies on September 20, 1994, ensured the construction of several oil pipelines for the implementation of the contract. One of these routes was the Baku-Supsa oil pipeline. The contract on Baku-Supsa oil pipeline was signed in Tbilisi on March 6, 1996. The Baku-Supsa oil pipeline, which became the first real step in the operation of the East-West energy corridor, laid the foundation for the cooperation between the governments of Azerbaijan and Georgia.

In his speech at the ceremony, President Heydar Aliyev appreciated the construction of the oil pipeline for the delivery of the Caspian oil to foreign markets "an important contribution to strengthening peace and stability in the Caucasus". He also called the Baku-Supsa oil pipeline a peak of the present stage of the effective cooperation between Azerbaijan and Georgia.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the summit dedicated to the 50th anniversary of NATO

Washington, D.C., April 26, 1999

On May 4, 1994, in Brussels, President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev signed the NATO Programme Partnership for Peace. There have been favorable conditions for developing the NATO-Azerbaijan relations ever since. The NATO summit held in Washington DC in April 1999 was a turning point in the history of the alliance. Adoption of a new strategic concept of NATO in the summit became a significant event. At a session of NATO PA held in Poland in May 1999, Azerbaijan was granted an observer status. On November 19, 2001, Azerbaijan was admitted to the NATO PA as an associative member.

On April 26, 1999, President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev delivered a speech at the summit dedicated to the 50th anniversary of NATO. He stated that Azerbaijan attaches great importance to cooperation with NATO within the framework of the Partnership program for Peace and he will do his best for deepening the relations of Azerbaijan with the alliance.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the international conference "Baltic-Black Sea cooperation: Towards the European integration in XXI century without dividing lines

Yalta, September 9, 1999

An international conference "Baltic-Black Sea cooperation: Towards the European integration in XXI century without dividing lines" took place in Yalta on September 9, 1999. The idea of the conference was the achievement of the European integration in XXI century without dividing lines, which is an important and actual problem.

In his speech at the conference President Heydar Aliyev noted that the existing and operating organizations and forums, such as the Organization of the Black Sea Economic Cooperation, GUUAM, are tending to get closer with the European institutions in the Baltic-Black Sea area. He also added that this process, undoubtedly will be helpful in creating future architecture of security in Europe, in putting together our efforts in the common European process aimed at mutually beneficial economic cooperation and integration.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the fifth anniversary of the Contract of the Century in the Republican Palace

September 20, 1999

On September 20, 1999, the fifth anniversary of the Contract of the Century, a symbol of control of the Republic of Azerbaijan over its natural resources was celebrated. In the last five years since the signature of the Contract of the Century, great and progressive changes have taken place in political and economic spheres of Azerbaijan. Representatives different countries, oil companies and public were present at the ceremony dedicated to the fifth anniversary of the Contract of the Century.

Addressing the ceremony, President Heydar Aliyev said that the Contract of the Century and its five-year history, as well as its remarkable achievements are the result of the democratic, secular state-building process in Azerbaijan, of the developed foreign and domestic policy of Azerbaijan, of the consistent policy carried out by the government for establishing the market economy, integration of our economy into the global economy and attraction of foreign investments.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the official reception on the occasion of the 75th anniversary of the Nakhchivan Autonomous Republic

October 12, 1999

In the December of 1922, a special decision was adopted by the First Congress of the Transcaucasian Soviets on granting autonomy to Nakhchivan as an integral part of Azerbaijan. On December 5, 1923, the Central Revolutionary Committee of Azerbaijan adopted a resolution on the transformation of the Autonomous Province of Nakhchivan into the Autonomous Republic of Nakhchivan within the Soviet Socialist Republic of Azerbaijan and asked the Transcaucasian Central Revolutionary Committee for the approval of the said resolution. On 8 January 1924, the Transcaucasian Central Revolutionary Committee approved the resolution. On 9 February, 1924 of the Central Revolutionary Committee of Azerbaijan SSR issued a decree transforming the Nakhchivan autonomous province into Nakhchivan Autonomous Soviet Socialist Republic. The status of the Nakhchivan autonomy under the auspices of Azerbaijan was reconfirmed by the Moscow Treaty signed by RSFSR and Turkey in March 1921 and Kars Treaty concluded by Russia, Azerbaijan, Georgia, Armenia and Turkey in October 1921. The Constitution of the Republic of Azerbaijan adopted on November 12, 1995 granted Nakhichevan the status of autonomous state within Azerbaijan.

On October 12, 1999, an official reception was organized on the occasion of the 75th anniversary of the Nakhchivan Autonomous Republic. In his speech at the reception President Heydar Aliyev noted that the population of Nakhchivan was among those, who aspired for independence and freedom. Therefore, the declaration of independence of Azerbaijan – although Nakhichevan had gained independence by then – is of historical importance for the population of Nakhchivan as for the entire people of Azerbaijan. President Aliyev characterized the anniversary celebrations as the most important and historical day in the life of Nakhichevan within the past 75 years.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Istanbul Summit of OSCE

November 18, 1999

On November 18-19, 1999, the last summit of OSCE in XX century was held in Istanbul, Turkey. Important documents, including the Charter for the European Security, Istanbul Summit Declaration, Vienna Document on Confidence- and Security-Building Measures and Agreement on Conventional Arms in Europe were signed there. One of the paragraphs of the Istanbul Declaration deals with settlement of the Armenian-Azerbaijani conflict over the Mountainous Garabagh. The paragraph appreciated the activity of the co-chairs of the OSCE Minsk Group and noted that direct meetings of the presidents of Azerbaijan and Armenia have made the peaceful settlement process more dynamic.

In his speech in the Summit, President Heydar Aliyev drew the attention of the participants to the Mountainous Garabagh conflict: "The fear for sovereignty, territorial integrity and security of OSCE member-states have become cruel reality and brought disaster and agony for millions of people. Once more I attract the attention of the world community to the unbearable situation of Azerbaijan, 20 per cent of the territory has been occupied by the Armenian armed forces for over six years. As a result of ethnic cleansing, one million Azerbaijanis have been driven out of their native lands." Heydar Aliyev called on the leaders of the countries to display a firm position on the settlement of conflicts in the Southern Caucasus.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the documents on the transportation of the crude oil via the Baku-Tbilisi-Ceyhan Main Export Pipeline through the territories of Azerbaijan, Georgia and Turkey

Ciragan Palace, Istanbul, November 18, 1999

Documents on the transportation of the crude oil via the Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline through the territories of Azerbaijan, Georgia and Turkey were signed by the presidents of Azerbaijan, USA, Georgia, Turkey, and Kazakhstan in Istanbul on November 18, 1999.

In his speech at the ceremony, President Heydar Aliyev said: "Azerbaijan faced hard pressures for one year prior to the signature of the "Contract of the Century". Some forces wanted to prevent us. Thanks to the support of the USA and President Bill Clinton, we signed the "Contract of the Century" in the September of 1994. But we had many problems even later. The Baku-Ceyhan project was not approved by other countries. But Mr. Clinton was dealing with this issue consistently, supporting us, and involving Turkey, Azerbaijan, Georgia and other countries to this project. Thanks to his reputation and consistent policy in this issue we could sign the "Contract of the Century".

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the 1300th anniversary of the epos "Kitabi-Dede Korkut" in the Republican Palace

April 9, 2000

"Kitabi-Dede Korkut" is the most ancient literary monument of Azerbaijan. Two known copies of its manuscript have been found in Dresden and Vatican. The stories narrated in the epos took place in the pre-Islamic Azerbaijan, including Derbent, Barda, Ganja, Alinja, the Lake Goycha and others. Dede Korkut is presented as the founder and participant of the stories. The epos is rich with historical and ethnographic information on the customs and traditions, nomadic life and others of that period. It is an immortal monument not only of Azerbaijan, but also of the entire Turkic world, for penetrating into our roots, history, statehood, and language.

Heydar Aliyev delivered a speech in the ceremony dedicated to the 1300th anniversary of "Kitabi-Dede Korkut" on April 9, 2000. He appreciated the anniversary of the epos as a respect to our roots, national traditions, moral values, culture, science, people and centuries-old history. He noted that the anniversary of "Kitabi-Dede Korkut" once more demonstrated the desire of the Azerbaijani people for freedom and independence.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Millennium Summit

New York, September 7, 2000

Having restored its independence on October 18, 1991, Azerbaijan appealed on October 29 to the UN and all countries of the world for establishing all-round mutual cooperation and strengthening the independence. On February 14, 1992, the UN Security Council considered the appeal of Azerbaijan and recommended the General Assembly to admit Azerbaijan to the UN. Thus, on March 2, 1992, a resolution on the admission of the Republic of Azerbaijan to the UN was adopted at the 46th session of the UN General Assembly. On the same day, the flag of Azerbaijan was raised in front of the Headquarters of the UN in New York. The UN membership allowed Azerbaijan to strengthen its independence, effectively use the international laws against the aggression of Armenia and closely integrate into the world community.

Having participated in the UN Millennium Summit on September 7, 2000, Heydar Aliyev delivered a speech in this global meeting where the leaders of more than 150 countries were present. He spoke about the aggression of Armenia against Azerbaijan and the situation in Azerbaijan which has emerged as a result of the Armenian-Azerbaijani conflict over the Mountainous Garabagh. President Aliyev also spoke about the reforms, to be conducted in the United Nations of which were spoken much lately.

Introductory and concluding speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of agreements on the Baku-Tbilisi-Ceyhan Main Export Pipeline Project

October 17, 2000

BTC main export pipeline transports oil extracted in Azeri-Chirag-Guneshli deposits in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea to the world markets. Its daily capacity is 1 million barrels. It means that the pipeline is able to transport 50 million tons of oil per year. The architect of BTC, a world class project operating as a complete system, was the national leader of Azerbaijan Heydar Aliyev. The world community knows and acknowledges that BTC would have not existed without reputation, foresightedness, efforts and confidence of Heydar Aliyev. He said, "Baku-Tbilisi-Ceyhan was necessary for the oil we expected. As the great leader said, "Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline was necessary for the big oil. We consistently worked on this project, using all our resources."

On October 17, 2000, President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev made a speech at the ceremony of the signature of agreements on the Baku-Tbilisi-Ceyhan Main Export Pipeline Project. He characterized the works on the pipeline like this: "The construction of the Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline is the main part of our oil strategy. All diversions, foreign pressures on us did not yield any results. In the recent years, different acts of propaganda and sabotage were conducted against the construction of the pipeline. However, our will, economic, and foreign policy of Azerbaijan, cooperation with the leading countries and their oil companies led us to the present day."

Address by the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev to the Azerbaijani people on the occasion of the New Century and the Third Millennium

December 29, 2000

Address by the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev to the Azerbaijani people on the occasion of the New Century and the Third Millennium may be called a brief history of Azerbaijan in XX century.

Mentioning the cultural integration and globalization as the main tendencies in the present stage of global development, President of Azerbaijan identified the major tasks facing the country in this period. Emphasizing that the biggest achievement of the Azerbaijani people in XX century was independence, Heydar Aliyev characterized XX century as a period, which had played an important role in the history of the people. He underlined the unprecedented scientific and technical progress as a factor characterizing XX century.

President of Azerbaijan divided the development of Azerbaijan in XX century into four stages. He noted the remarkable achievements of Azerbaijan in many fields in the beginning of XX century, the formation and important role of modern bourgeoisie, the activity of intellegensia, which contributed to the national revival. As a result, the complex socio-political processes, which started in XIX century, led to major changes in the Azerbaijani society, Prominent public and political figures, able to adequately respond to challenges and requirements of the century created favorable conditions for the establishment of the Democratic Republic of Azerbaijan. The President Heydar Aliyev called this period the first stage of the history in Azerbaijan in XX century.

Heydar Aliyev identified the first independence of Azerbaijan following the collapse of the Russian Empire as the second stage. Thanks to the necessary actions, the Democratic Republic of Azerbaijan established then turned into an independent and sovereign state with all statehood symbols. Due to all statehood criteria and principles, it was the first democratic republic in the Orient. The historical declaration adopted by the National Council of Azerbaijan announced the main principles of domestic and foreign policy of the newly established the Democratic Republic of Azerbaijan. The principles included in the Declaration were self-determination of the Azerbaijani people, respect to equal human rights, peaceful co-existence with all foreign countries, including neighboring nations, mutual respect to sovereignty and territorial integrity. It enhanced the international reputation of

the Democratic Republic of Azerbaijan. In January 1920, the independence of Azerbaijan was de-facto recognized.

President of Azerbaijan stated that the third stage began in the April of 1920. It is the period of the Soviet regime in Azerbaijan. Following the sovietization, Azerbaijan maintained its independence and signed a military and economic agreement with Russia on April 30. Representations of foreign countries, including the Russian consulate, were operating in Azerbaijan. Among the displays of successful foreign policy conducted by Azerbaijan in this period were the actions carried out for maintaining the territorial integrity of Azerbaijan, the Moscow and Kars treaties, and the Genoa conference. Noting the creation of a very rich economic and intellectual potential in Azerbaijan in these years, Heydar Aliyev mentioned some facts in order to identify this potential.

Stressing that the fourth stage of the history of Azerbaijan in XX century started following the Constitutional Act on Independence adopted on October 18, 1991, President Aliyev said that our people is now the owner of its fate and country. Later President thoroughly commented on the achievements gained during the period of independence and the tasks of the new millennium.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe

Strasbourg, January 25, 2001

In the January of 2001, the Republic of Azerbaijan became a full member of the Council of Europe. It was a great victory of the Azerbaijani diplomacy which it waged for joining with a practical proof that Azerbaijan has become an organic part of Europe. Having fulfilled the obligations of the Council of Europe on democratic transformations, Azerbaijan has also gained an opportunity to prepare its national program by benefiting from the experience of the Council of Europe as a full member. The Council of Europe carries out consistent and purposeful activity in the democratic transformation of Azerbaijan.

In his speech at the ceremony President Heydar Aliyev said that Azerbaijan takes into consideration the provisions and norms of the Council of Europe. He also noted that the laws adopted in our country are being prepared with the direct participation of the experts of the Council of Europe. As a result of legal reforms, every person is granted legal protection, transparent and just investigation by independent and impartial courts on cases of one's freedom and inviolability. The country enjoys multi-party system, while political pluralism, freedom of speech and conscience. The rights of minorities and equality before the law and presumption of innocence are provided.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of admission of the Republic of Azerbaijan to the Council of Europe

Strasbourg, January 25, 2001

On January 25, 2001, a ceremony was held on the occasion of the admission of the Republic of Azerbaijan to the Council of Europe. After the ceremony the flag of Azerbaijan was erected in front of the Palace of Europe.

In his speech at the ceremony President Heydar Aliyev noted that the admission of Azerbaijan to the organization completes its historical, cultural and political integration into Europe. He said that Azerbaijan had been aspiring for Europe, the Western culture and universal values for the last two centuries. Situated at the crossroads of Europe and Asia, Azerbaijan has become a center of combination of religions, histories and cultures and a bridge between two civilizations.

Remaining devoted to its roots, the Azerbaijani people has created a unique culture based on the synthesis of the Western culture and the Western progressive values in the Caucasus and Middle East. Heydar Aliyev stressed that he considers the admission of Azerbaijan to the Council of Europe not only an estimation of the reforms conducted so far, but also a friendly hand stretched out towards Azerbaijan and that he believes in settlement of a number of problems within the common European family.

Statement of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the documents between Azerbaijan and Turkey on the transportation of natural gas from Shah Deniz deposit to Turkey

Ankara, March 12, 2001

Within the framework of the official visit of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev to Turkey on March 12-17, 2001, the heads of the states of Azerbaijan and Turkey signed a contract between the Republic of Turkey and Republic of Azerbaijan on the supply of natural gas of Azerbaijan to Turkey in Çankaya Mansion, Ankara. The production sharing agreement on the rich resources of Shah Deniz gas deposit in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea and its inclusion into economic turnover allowed sign the Ankara contract. This was concluded between the State Oil Company of Azerbaijan Republic and foreign oil companies, in Baku on June 4, 1996.

In his speech at the ceremony Heydar Aliyev stated that the joint development of the recently discovered big natural gas deposits of Azerbaijan together with Turkey is an important issue in the Turkish-Azerbaijani relations. He also noted that the agreement on the export of the most large gas reserves of Shah Deniz was possible as a result of negotiations with the Turkish government. President of Azerbaijan emphasized his satisfaction with the realization of the agreement and signature of the document on the sale and purchase.

Speech of the Azerbaijani President Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the resolution on the first phase of full-scale development of oil deposits of "Azeri-Chirag-Guneshli"

August 30, 2001

The oil deposits of "Azeri-Chirag-Guneshli" are located in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea. The deposits are operated by the Azerbaijan International Operating Company, an international consortium within the framework of the "Contract of the Century". Since 248 million tons of oil have been extracted from these deposits.

The ceremony of the signature of the resolution on the first phase of full-scale development of the deposits of "Azeri-Chirag-Guneshli" took place on August 30, 2001. President Heydar Aliyev made a speech at the ceremony. He noted that with the realization of the first phase will greatly benefit the Azerbaijani economy and create 3,000 additional jobs in the country. Only the Azerbaijani citizens will be employed in them. Heydar Aliyev charged the officials to use the industrial potential of Azerbaijan maximally for the realization of the first phase.

Statement of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the document between Azerbaijan and Georgia on the transportation of the natural gas from the deposit of Shah Deniz via Baku-Tbilisi-Erzurum route

September 29, 2001

As a result of negotiations on the delivery of Shah Deniz gas to the world market, Turkey and Georgia have been regarded favorable as a sales market and transit countries. Thus, the negotiations with the officials of those countries on the construction of the Baku-Tbilisi-Erzurum route for the transportation of the Azerbaijani gas were launched. The relevant agreement was reached on September 29, 2001. On the same day the agreement "On the transition, transportation and sale of gas via the the Southern Caucasus Pipeline System within and beyond the territories of the Republic of Azerbaijan and Republic of Georgia" was signed between the Republic of Azerbaijan and Republic of Georgia. The document has created necessary legal basis for the construction of Baku-Tbilisi-Erzurum (BTE) gas pipeline. On October 16, 2004, the construction of Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipeline, which is 980 km in length with the project cost of USD 900 million and annual capacity of 20 billion cubic meters, was started.

In his statement President of Azerbaijan Heydar Aliyev said that the document on the transportation of the Azerbaijani gas from Shah Deniz structure to Turkey through Georgia and via the Southern Caucasus gas pipeline (BTE) is an important part of the oil strategy of Azerbaijan has developed by together with Georgia and Turkey since 1994. The Azerbaijani President noted that the Caspian oil and gas will be transported from Azerbaijan to Turkey and other countries through Georgia, and Georgia also has the right to use those valuable resources.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the official reception dedicated to the 10th anniversary of the independence of Azerbaijan

October 18, 2001

October 18 is the Day of Independence, one of the most glorious pages in the history of Azerbaijan. As a result of the historical situation caused by the collapse of the USSR at the end of XX century, Azerbaijan restored its independence. The extraordinary session of the former Supreme Soviet of Azerbaijan, which took place on October 8, 1991 held discussions for four days. Finally, a historic document - the Constitutional Act on the State Independence was adopted on October 18, 1991.

An official reception dedicated to the 10th anniversary of the independence of Azerbaijan was organized on October 18, 2001. In his speech at the ceremony President Aliyev said: "If we managed to defend and safeguard our independence, strengthen it, build an independent, democratic, civil state, create all the institutions of this state, by passing a long and difficult way within 10 years, then we have laid a solid, strong foundation for the future of Azerbaijan. Thus, we have accomplished the first and most complicated part of our mission."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the First Congress of the World Azerbaijanis

November 10, 2001

The Congress of the World Azerbaijanis is an event at the highest level for discussion of issues on strengthening the relations of the Azerbaijanis living abroad, for ensuring the unity and solidarity among the world Azerbaijanis, as well as for strengthening and coordinating the activity of the Azerbaijani communities, societies and associations.

On November 10, 2001, the First Congress of the World Azerbaijanis was held. In his speech at the Congress President of Azerbaijan Heydar Aliyev said that the First Congress of the World Azerbaijanis is of great importance both for Azerbaijan and for the world Azerbaijanis. Touching upon the duty of the state regarding the world Azerbaijanis, Heydar Aliyev noted that when the Azerbaijanis have an independent state, close relations among the Azerbaijanis living in different countries of the world, their solidarity and close ties emerge as a significant task. The duty of the Azerbaijani state is to pay necessary attention to and take care of the Azerbaijanis living abroad, to develop further the relations with the Azerbaijani communities in different countries. He stressed that the Azerbaijanis living abroad should establish closer ties with the independent Azerbaijan. All these factors are necessary for ensuring unity and solidarity of the world Azerbaijanis.

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the summit dedicated to the 10th anniversary of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation

Istanbul, June 25, 2002

On 25 June 1992, the heads of the states and governments of Albania, Armenia, Azerbaijan, Bulgaria, Georgia, Greece, Moldova, Romania, Russia, Turkey, and Ukraine signed the Istanbul Declaration founding the Black Sea Economic Cooperation (BSEC).

On June 25, 2002, the Istanbul Summit dedicated to the 10th anniversary of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation took place in Istanbul. In his speech at the ceremony President Aliyev said: "Today we can confidently say that the priority directions of the organization have been determined. These directions are, first of all, energy and transport sectors. Azerbaijan makes remarkable contributions both to the Organization of the Black Sea Economic Cooperation and to Europe in both sectors. We believe that this process will become even wider in the coming years."

Speech of the President of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Yalta Summit of GUUAM – members

July 20, 2002

The GUAM Organization for Democracy and Economic Development is an international regional organization established by Azerbaijan, Georgia, Moldova and Ukraine. The heads of the above-mentioned states founded GUAM as a consultative forum by signing the Strasbourg Declaration on October 10, 1997. The Strasbourg declaration expressed the necessity of creating such an organization in order to develop political and economic cooperation among member countries and to take part together in global integration.

In his speech at the Yalta Summit of GUAM held on July 20, 2002, President Heydar Aliyev evaluated the cooperation within the framework of GUUAM as an important factor for strengthening sovereignty and independence of the member-states, for ensuring their sustainable development, for improving the welfare of our peoples and for assisting in their integration to the world system. He emphasized that the organization proved its ability and potential for cooperation, and a strong foundation was laid for the development of mutual activity based on historical and close relations between the nations.

Speech of the Azerbaijani President Heydar Aliyev at the opening ceremony of the conference "Legend of the Three Marines"

Istanbul, July 25, 2002

The conference titles "Legend of the Three Marines" took place in Istanbul on July 25, 2002. At the conference, organized for the fifth time, issues of transportation of oil via the Caspian- Black and Mediterranean seas were discussed.

In his speech at the conference, President Heydar Aliyev said that the legend of three seas has become a reality: "Legend of the three Marines" is a great legend indeed. We are participants of the creation of this legend and have turned it into a reality. It is no longer a legend, reality. The reality is that oil and gas produced from the Caspian Sea. The reality is that the oil pipelines of Baku-Novorossiysk and Baku-Supsa are functioning. The reality is that the construction of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main export oil pipeline has already begun. All this has been put into life. It is a reality. Today I would like to suggest my dear friends to think of a new legend."

Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony on the occasion of laying the foundations of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main export pipeline in Sangachal on shore terminal

September 18, 2002

On 18 September 2002, the foundations of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main export pipeline was laid in Baku with the participation of presidents of Azerbaijan, Georgia and Turkey, as well as the Energy Secretary of the USA. On 25 May 2005, the inauguration of the part of the pipeline, which passed through the territory of Azerbaijan, was held and the first oil was pumped from Sangachal terminal into the pipeline. On July 13, 2006, the opening ceremony of the pipeline took place in Ceyhan. On the same day, seven tankers loaded with 4.8 million barrels of oil from the port of Ceyhan sailed to world markets.

In his speech at the ceremony President Heydar Aliyev said: "When signing the "Contract of the Century", we were expecting that over 50 million tons of oil would be extracted from Azeri-Chirag-Guneshli deposits in future. The produced oil must be delivered to world markets. Different routes were proposed. But together with our friends – Turkey and Georgia, as well as companies participating in the project, we decided to transport it to the Mediterranean port of Ceyhan of Turkey via Baku-Tbilis-Ceyhan route. It caused many disputes. Because there were forces who opposed this route – it is all known. There were obstacles against Azerbaijan. As we possess this oil, it is our right which route to export it.

Speech of the President of Azerbaijan Heydar Aliyev at the official reception in honor of the heads of states and delegations on the occasion of laying the foundation of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main export pipeline

Gulustan Palace, September 18, 2002

Oil strategy of Azerbaijan is aimed at socio-economic development of the country and improvement of the welfare of the people by using effectively the natural resources, as well as at contributing to the growth of productive forces in Europe and at universal progress. On September 18, 2002, the foundation of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main export oil pipeline was laid in Sangachal terminal near Baku. The pipeline was supposed to deliver the Azerbaijani oil to world markets.

On the same day an official reception was held on behalf of the President of Azerbaijan on the occasion of laying the foundations of the pipeline. In his speech at the ceremony President Heydar Aliyev noted that the Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipeline crosses the territories of three states. Oil is and will be produced in Azerbaijan. But we need a suitable route for transporting it to world markets. There was no need to think much, because we started the Baku-Tbilisi-Ceyhan project together with Turkey and Georgia in 1994.

Speech of the President of Azerbaijan Heydar Aliyev at VII Summit of the Economic Cooperation Organization

October18, 2002

Policy of Azerbaijan on the expansion of relations with the Muslim world has necessitated the development of relations with ECO. However, the events of 1992-1993 delayed active policy in this direction. But the relation of Azerbaijan with the Economic Cooperation Organization (ECO) have always been one of the priorities of the Azerbaijani Prezident. President Heydar Aliyev personally has personally taken part in several summits of the organizations.

VII Summit of ECO took place in Istanbul on October 18, 2002. President Heydar Aliyev took part in it. The Fund for Aid to Afghanistan was instituted at the Summit and the importance of construction of a gas pipeline from Turkmenistan to Pakistan was noted. President of Azerbaijan delivered a speech at the summit, welcoming the positive changes in Afghanistan: "…the Economic Cooperation Organization, which covers a region with a population of 350 million should develop interstate cooperation and propagate the implementation of joint projects in order to reduce poverty…".

Address to the people of Azerbaijan

October 1, 2003

On October 1, 2003, President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev addressed the people of Azerbaijan. Making a short analysis of his 34-year leadership in Azerbaijan and 10-year leadership in the independent Azerbaijan, Heydar Aliyev announced his withdrawal from the presidential race in favor of Ilham Aliyev due to health problems.

Characterizing the first deputy chairman of the New Azerbaijani Party Ilham Aliyev as an intellegent, pragmatic thoughtful, energetic and enthusiastic person, well aware of modern world politics and economy, President Heydar Aliyev stated that he trusts Ilham Aliyev as his own.

HISTORICAL REFERENCE

Azerbaijani – Turkish Relations

The relations between Azerbaijan and Turkey have long history, A common language, origin, religion, identical culture, customs and traditions are among the factors which condition these relations. Turkey and Azerbaijan have always supported each other in the most critical periods of their histories and demonstrated it conspicuously. In 1918 the Turkish Caucasian Islamic army commanded by General Nuru saved Baku after long struggles and fights, it became a significant landmark for Azerbaijan as it was said by Heydar Aliyev, national leader of the Azerbaijani people*:"The arrival of the Turkish army in Azerbaijan, in Baku, salvation of Azerbaijan from the aggression of the Armenian Dashnaks are alive in the heart of each Azerbaijani. The Azerbaijani people will never forget the support rendered by the Turkish people in that critical period".* The Azerbaijanis rendered material and moral-spiritual support to the fight for the national independence in Anadolu led by Ghazi Mustafa Kemal Ataturk. The words of Mustafa Kemal Ataturk "The joy of Azerbaijan is our own joy, its grief is our own grief" and the words of Heydar Aliyev "We are one nation, but two states" are being accepted today both in Turkey and Azerbaijan as a perfect formula which expresses exactly the history of the relations of these two countries, the present state of these relations and their perspectives.

When Azerbaijan restored its independence in 1991, the first country, which recognized its independence on November 9, 1991, was Turkey. On January 14, 1992, Azerbaijan and Turkey established diplomatic relations. Since then the diplomatic mission of Turkey has been functioning in Azerbaijan. And the diplomatic mission of Azerbaijan began to function in Turkey since the August of 1992.

Establishment of diplomatic relations opened broad perspectives for the development of mutual relations between the two countries. The visit of the Turkish President Turgut Özal to Azerbaijan on May 1-3, 1992, and the Joint Statement signed during this visit determined the basic principles and the perspectives of development of the mutual relations. Based on mutually beneficial principles of cooperation the two countries began to take consistent steps. Turkey supported the efforts of the Republic of Azerbaijan, which had just stepped on the road of building an independent state, ren-

dered great assistance to the comprehensive development of relations.

Heydar Aliyev attached special importance to the expansion of comprehensive cooperation with Turkey in the integration of Azerbaijan to the world community, in the protection of regional security and, in general, in the materialization of political-economic and scientific-cultural interests of Azerbaijan. In 1993 when he returned to the political administration of the country, he ensured the development of this course on a rising line. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev noted:*" Since the summer of 1993 serious changes were made in the course of foreign policy concerning Turkey and a new stage began in the Azerbaijani-Turkish relations from the point of view of their quality. Today Turkey is the most reliable political ally of Azerbaijan and an equal economic partner. A number of important documents, which cover our comprehensive relations, have been signed during the mutual official visits of the heads of these two brotherly countries. The Azerbaijani-Turkish relations serve the interests of the two brotherly peoples and contribute to the cause of ensuring peace and security in the region and the world".*

In the capacity of the president of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev paid three official, two unofficial, 15 business visits to Turkey, it is the indicator of the importance attached by the national leader of Azerbaijan to Turkey in the conception of his foreign policy and strategic unity between the two countries which differs from the relations with other countries.

President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev was awarded with the State Ensign of Turkey in 1997 and the International Ataturk Peace Prize in 1999, announced Man of the Year several times by various media, conferred the honorary titles of doctor of many universities of Turkey. It all is the indicator of services in the development of relations between Turkey and Azerbaijan.

Ilham Aliyev, who was elected president of the Republic of Azerbaijan in 2003, pays an exceptional attention to the development of the Turkish-Azerbaijani relations. In the past years he has paid two official and 11 business visits to Turkey.

It is necessary to focus the attention on one more issue while speaking about the character of the relations between these two countries. It has already become a good tradition for the heads of the state and government of Turkey to pay the first foreign visit to Azerbaijan.

Exchange of students, mutual tele-radio broadcats play an important role in the development of the Turkish-Azerbaijani cultural relations.

The Azerbaijani-Turkish cultural relations founded in the past by Heydar Aliyev are developing more speedily at present, the events taken place with the participation of the heads of the states and governments, the events organized by the assosiations and diasporas in cooperation are good evidences of it. On March 9, 2007, in Heydar Aliyev Palace the First Forum of the leaders of the

Azerbaijani and Turkish diaspora organizations took place. It was attended by 513 representatives from 48 countries. The Azerbaijani President Ilham Aliyev and Turkish prime minister Recep Tayyip Erdogan took part in the forum.

We think that the following words of the prime minister of the Republic of Turkey Recep Tayyip Erdogan demonstrates precisely the character of the relations between the two countries:"The relations between Turkey and Azerbaijan have historical and cultural roots, they have been built on solid brotherly foundations, therefore, they are developing and strengthening in all the spheres. Great national leader Heydar Aliyev was one of the architects of these relations, he said that Azerbaijan and Turkey are two states of one nation. This slogan of the late president , which expresses better the ideal price of these relations between our countries, has found its expression in the real life. The whole world envies Azerbaijan and Turkey which share their joys and grief all the time."

Paricipation of the Turkish company "Türk Petrolları" in the cosortium of foreign oil companies, which signed the Contract of the Century on September 20, 1994, was the real manifestation of the development of strategic cooperation between Azerbaijan and Turkey.

In general, Turkey has shares in five oil and gas contracts of Azerbaijan: 6,53 per cent in Baku-Tbilisi-Ceyhan project, 6,75 per cent in Azeri-Chirag-Guneshli project,9 per cent in Shah-deniz project, 5 per cent in Kurdashi project, 10 per cent in Arax-Alov-Sherg project.

On July 13, 2006, Baku-Tbilisi-Ceyhan export oil pipeline was put into operation; it transported the Azerbaijani oil to the Turkish port of Ceyhan on the Mediterranean. It materialized the international transcontinental project participated by the two countries.

The total length of this pipeline is 1769 km (in the territory of Azerbaijan - 443 km, in Georgia – 250 km, in Turkey – 1076 km), its annual transportation capacity is 50 million tons.

In 1999 the huge Shah-deniz gas-condensate deposit was discovered, it created foundations for building cooperation between Azerbaijan and Turkey in the sphere of gas. During the official visit of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev to Turkey he signed the contract on the transportation, sale and purchase of the natural gas from Azerbaijan in Turkey.

In the January of 2007, the Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipeline was put into operation. Six hundred and ninety km of this pipeline, which lies through the territories of Azerbaijan and Georgia, is the continuation of the Southern Caucasian Pipeline. The part of Turkey connected to this pipeline in the Turkish-Georgian border by the Turkish BOTAŞ company reaches Erzurum covering a distance of 280 km.

The contract signed by the State Oil Company of Azerbaijan with the Turkish company BOTAŞ turns into reality the sale of the Azerbaijani gas to Turkey and other countries of Europe. These proj-

ects play an important role in ensuring the energy security of Azerbaijan and Turkey, as well as of Europe and other regions.

On the initiative of Turkey and Azerbaijan a number of projects are being implemented into life, which is very significant for our countries and the entire region. One of them is the construction of the Baku-Tbilisi-Kars railway. This project was simply the subject of discussions for many years between the two countries and in the international financial institutions. Due to the strong will of the administrations of Turkey, Georgia and Azerbaijan this project found its solution. The successful materialization of the railway project will connect Azerbaijan with Turkey. Undoubtedly, this project is great economic and political importance. According to the information of the minister of transport of Turkey, the construction of this railway will create real opportunities for raising the trade turnover between Turkey and Azerbaijan to about 10 billion USD. The completion of the construction of the railway line has been planned for 2012. After being put into operation it will transport 1, 2 million passengers and 3,5 million tons of cargo. In 2034 it is supposed to transport 7, 8 million of passengers and 21, 5 million tons of cargo. The Baku-Tbilisi Kars railway, Marmaray and the speedy train projects, the construction of which is going on, will turn not only Turkey, but also Georgia and Azerbaijan to most reliable and effective variant of the Asian-European transport corridor.

Turkey is one of the main partners of Azerbaijan in the sphere of foreign investments directed to the development of economy. According to the information of Association of Turkish Businessmen and Entrepreneurs there are 230 Turkish companies working in Azerbaijan, the sum of the invested by them capital is over 2 billion USD. Only in 2010 Turkey invested in Azerbaijan 94, 8 million manats (120, 0 million USD) to the oil and non-oil sector, which form 3, 9 per cent of foreign investments in that period directed to the main capital.

As the Azerbaijani President Ilham Aliyev noted, the Azerbaijani companies have invested over 4 billion USD to the economy of Turkey up to now. In the following years it is intended to invest additionally 6 billion USD only to oil chemistry.

According to the information of the State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, the turnover of the foreign trade with the Republic of Turkey was 942, 08 million USD in 2010, including the volume of import, which was 771, 19 million USD, the volume of export –170, 89 USD.

In 2010 the share of the Turkish Republic in the turnover of foreign trade of Azerbaijan was 3, 37 per cent, including in import – 11, 69 per cent, in export – 0, 8 per cent.

Trade balance between the Republic of Azerbaijan and the Republic of Turkey (in million USD per year)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Import	128,4	148,1	156,2	195,1	182,6	313,0	385,0	624,5	807,168	906,94	771,19
Export	104,9	67,4	83,4	107,0	224,9	276,0	388,1	1056,3	626,157	107,58	170,89
Saldo	-23,5	-80,7	-72,8	-88,1	-42,3	-37,0	3,1	431,8	-181,01	-799,36	-600,3

As the prime minister of the Republic of Turkey R. T. Erdogan declared in five months of the current year the turnover of goods between the two countries was 1, 4 billion USD and it is expected that it will reach 3 billion USD by the end of the year.

Up to the present day the two countries have signed 23 documents in the sphere of economic cooperation.

By summing up the above-noted we can say that in many international organizations Azerbaijan and Turkey occupy very close, or completely the same positions in international and regional issues, they support each other. Azerbaijan cooperates effectively with Turkey in the frames of such international organizations like the United Nations, Islamic Cooperation Organization, North Atlantic Treaty Organization, Council of Europe, Black Sea Economic Cooperation Organization, Commonwealth of Turkic-speaking Nations. Extension of relations between Turkey and Azerbaijan has been aimed at ensuring security in the Caucasian region. After the occupation of the district of Kelbejer of Azerbaijan and refusal to fulfill the resolutions of the United Nations on the liberation of the occupied territories by Armenia in the April of 1993 Turkey closed its borders with Armenia and is determined not to open them till the solution of the problem. In all the international organizations Turkey demands Armenia to liberate the occupied Azerbaijani territories and fulfillment of the resolutions of the United Nations in connection with this conflict.

President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev appreciates the existing state of the two countries like this:"The Turkish-Azerbaijani relations are on the highest level now. They are strategic in nature, based on the principles of friendship and brotherhood. What joins us is our historical roots, cultural relations, our past and present political interests".

Notes for photo-documents

1. From speech of Heydar Aliyev, Chairman of the Supreme Soviet of the Republic of Azerbaijan, at the meeting of the Parliament - June 15, 1993

2. Inauguration ceremony of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev - Baku, Republican"Palace, October 10, 1993

3. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the frame document "Partnership for Peace" - Brussels, NATO residence, May 4, 1994

4. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of the signature of the contract on joint development of the deposits in the Caspian shelf between the State Oil Company of Azerbaijan Republic and the consortium of the foreign oil companies - September 20, 1994

5. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Budapest Summit of OSCE - December 6, 1994

6. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliev at the OIC Summit in Casablanca – December 13, 1994

7. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the World Summit for Social Development in Copenhagen - March 12, 1995

8. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the high-level signing ceremony of the treaty on cooperation between Azerbaijan and Turkey on oil sector – Gulustan Palace, April 12, 1995

9. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the special session of the United Nations General Assembly dedicated to the 50th anniversary of the UN - New York, October 22, 1995

10. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signature of the agreement on partnership and cooperation between the Republic of Azerbaijan and the European Union - Luxembourg, April 22, 1996

11. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signature of the contract on joint exploitation of the Shah Deniz deposit in the Azerbaijani sector of the Caspian Sea June 4, 1996

12. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the 500th year anniversary of the great Azerbaijani poet and thinker Mohammed Fuzuli November 8, 1996

13. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Lisbon Summit of OSCE - Lisbon, December 2, 1996

14. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the business conference on the topic "New opportunities in the Black Sea region" held in Istanbul – April 28, 1997

15. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the extraction of the early oil within the frames of the "Contract of the Century" - November 12, 1997

16. Statement of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at VIII Summit of the Organization of Islamic Conference in Tehran - Tehran, December 11, 1997

17. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the 80th anniversary of the Azerbaijan Democratic Republic - May 27, 1998

18. Speech of Heydar Aliyev, President and Supreme Commander-in-chief of the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan at the ceremony dedicated to the 80th year anniversary of the Azerbaijan National Army - June 25, 1998

19. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Baku International Conference on Restoration of the Historic Silk Route - September 8-9, 1998

20. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev in his inauguration ceremony - October 18, 1998

21. Heydar Aliyev with his family at the official reception dedicated to his election President of the Republic of Azerbaijan - Gulustan Palace, October 18, 1998

22. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Grand National Assembly of Turkey on the occasion of signature of the Ankara declaration - October 29, 1998

23. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the international symposium on the topic "Islamic civilization in the Caucasus" - December 9, 1998

24. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Second forum of the youth of Azerbaijan – March 4, 1999

25. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony in Supsa held on the occasion of the commissioning of Baku-Supsa oil pipeline - April 17, 1999

26. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Summit dedicated to the 50th anniversary of NATO - April 26, 1999

27. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Yalta international conference on the topic "Baltic-Black Sea cooperation: towards European integration without dividing lines" - September 9, 1999

28. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the 5th anniversary of the "Contract of the century" - September 20, 1999

29. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the official party given on the occasion of the 75th anniversary of the Nakhichevan Autonomous Republic - October 12, 1999

30. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Istanbul Summit of OSCE - November 18, 1999

31. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signing of the documents on transportation of crude oil through the territory of Azerbaijan - Georgia - Turkey via the Baku - Tbilisi - Ceyhan main export pipeline – Chiraghan Palace, Istanbul, November, 18, 1999

32. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the 1300th anniversary of "Kitabi Dada Gorgud" - April 9, 2000

33. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Millennium summit in New York - September 7, 2000

34. Introductory and conclusive speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signing of agreements on the Baku-Tblisi-Ceyhan Main Export Pipeline project - October 17, 2000

35. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the session of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe – Strasbourg, January 25, 2001

36. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony dedicated to the admission of the Republic of Azerbaijan to the Council of Europe - Strasbourg, January 25, 2001

37. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signing of the documents between Azerbaijan and Turkey on transportation of natural gas from Shah Deniz to Turkey March 12, 2001

38. Opening address of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the ceremony of signature of the resolution of the first phase of full-scale development of deposits "Azeri-Chirag-Guneshli" - August 30, 2001

39. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at ceremony of signing the agreement between Azerbaijan and Georgia on transportation of natural gas from Shah Deniz via Baku-Tbilisi-Erzurum route - September 29, 2001

40. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the official reception dedicated to the 10th anniversary of the independence of Azerbaijan - October 18, 2001

41. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the First Congress of the World Azerbaijanis – November 10, 2001

42. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the summit of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation dedicated to the 10th anniversary of the organization - Istanbul, June 25, 2002

43. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the Yalta summit of GUUAM - July 20, 2002

44. Speech of the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the opening ceremony of the conference "Legend of the Three Marines" - Istanbul, July 25, 2002

45. President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the solemn ceremony on the occasion of laying the foundations of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main export pipeline at Sangachal onshore terminal - September 18, 2002

46. Speech by the President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev at the official reception in the Gulustan Palace in honor of heads of states and delegations on the occasion of laying the foundations of the Baku-Tbilisi-Ceyhan main export pipeline – September 18, 2002

İÇİNDEKİLER

Önsöz ---------- 9
Haydar Alirıza oğlu Aliyev Azerbaycan Halkının Milli Lideri ---------- 10
Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti Başkanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi'nin 15 Haziran 1993 tarihli oturumunda yaptığı konuşma ---------- 12
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirza oğlu Aliyev´in Yemin Töreninde Konuşması - *Cumhuriyet Sarayı, Bakü, 10 Ekim 1993* ---------- 16
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Barış İçin Ortaklık Çerçeve Anlaşmasının imza töreninde konuşması - NATO Genel Merkezi, Brüksel, 4 Mayıs 1994 ---------- 22
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile yabancı petrol şirketleri konsorsiyumu arasında Hazar'ın kıta sahanlığındaki yatakların ortak işletilmesine ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması - *Gülistan Sarayı, 20 Eylül 1994* ---------- 26
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev´in, AGİK ülkeleri devlet ve hükümet başkanlarının Budapeşte'de yapılan zirve toplantısında konuşması - *6 Aralık 1994* ---------- 34
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının Kazablanka Zirvesi'nde konuşması - *13 Aralık 1994* ---------- 38
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kazablanka'da yapılan İslam Konferansı Örgütü Zirvesinin kapanışında Asya devletleri adına tebrik konuşması - *15 Aralık 1994* ---------- 42
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev`in Kopenhag'da yapılan Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesinde konuşması - *12 Mart 1995* ---------- 44
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan ve Türkiye cumhuriyetleri arasında petrol alanında işbirliğine ilişkin sözleşmenin üst düzey yetkililerin katılımıyla gerçekleşen imza töreninde konuşması **-** *Gülistan Sarayı, 12 Nisan 1995* ---------- 46
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Birleşmiş Milletler'in 50. Kuruluş Yıldönümü vesilesiyle BM Genel Kurulu'nda düzenlenen özel oturumda konuşması **-** *New York, 22 Ekim 1995* - 50
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan'da üretilecek erken petrolün Rusya Federasyonu üzerinden taşınmasına ilişkin belgenin imza töreninde konuşması - *Cumhurbaşkanlığı Sarayı, 16 Şubat 1996* ---------- 52
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmasının imza töreninde konuşması **-** *Lüksemburg, 22 Nisan 1996* ----- 54
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Hazar'ın Azerbaycan sektöründe bulunan Şahdeniz yatağının ortak işlenmesine ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması **-** *4 Haziran 1996* ---------- 56
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, büyük Azerbaycan şairi ve düşünürü Muhammed Fuzûlî'nin doğumunun 500. yıldönümü ile ilgili düzenlenmiş törende yaptığı konuşma -

Cumhurbaşkanlığı Sarayı, 8 Kasım 1996 ---------- 60
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in AGİT Lizbon Zirvesi'nde konuşması - *Lizbon, 2 Aralık 1996* ---------- 66
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in AGİT Lizbon Zirvesi'nin son oturumunda konuşması - *3 Aralık 1996* ---------- 70
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Karadeniz Bölgesinde Yeni Fırsatlar konulu iş konferansında konuşması - *28 Nisan 1997* ---------- 72
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Asrın Anlaşması çerçevesinde ilk petrolün çıkarılması nedeniyle düzenlenen törende konuşması - *12 Kasım 1997* ---------- 74
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, İslam Konferansı Örgütü Devlet Başkanları 8. Zirve Toplantısı'nda konuşması - *Tahran, 11 Aralık 1997* ---------- 84
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 80. Kuruluş Yıldönümü Töreninde konuşması - *28 Mayıs 1998* ---------- 88
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Silahlı Kuvvetler Başkomutanı Haydar Aliyev'in Azerbaycan Milli Ordusu'nun 80. Kuruluş Yıldönümü Töreni'nde yaptığı konuşma - *25 Haziran 1998* ---------- 100
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü'de düzenlenen Tarihi İpek Yolu'nun Restorasyonu konulu Uluslararası Konferans'ta konuşması - *8 Eylül 1998* ---------- 110
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirza oğlu Aliyev´in yemin töreninde konuşması - *18 Ekim 1998* ---------- 112
Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına seçilmesi nedeniyle verilen resepsiyonda yaptığı konuşma - *Gülistan Sarayı, 18 Ekim 1998* ---------- 122
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Ankara Deklarasyonu'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki imza töreninde konuşması - *29 Ekim 1998* ---------- 128
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kafkasya'da İslam Medeniyeti Uluslararası Sempozyumu'nda konuşması - *9 Aralık 1998* ---------- 130
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in 2.Cumhuriyet Gençlik Forumunda konuşması - *4 Mart 1999* ---------- 138
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Bakü-Supsa Petrol Boru Hattının açılış töreninde konuşması - *17 Nisan 1999* ---------- 146
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, NATO'nun 50. Kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen zirve toplantısında konuşması - *Washington, 26 Nisan 1999* ---------- 150
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Yalta'da düzenlenen Baltik-Karadeniz İşbirliği: Ayrım Çizgilerinin Olmadığı 21. Yüzyıl Avrupa Entegrasyonuna Doğru Uluslararası Konferansı'nda konuşması - *9 Eylül 1999* ---------- 152
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Cumhuriyet Sarayında Asrın Anlaşmasının beşinci yıldönümü nedeniyle düzenlenen törende konuşması - *20 Eylül 1999* ---------- 154

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin 75. kuruluş yıldönümü nedeniyle verilen resepsiyonda konuşması - *12 Ekim 1999* ---------- 158
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, AGİT İstanbul Zirvesi'nde konuşması - *18 Kasım 1999* ---------- 162
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, ham petrolün Azerbaycan Cumhuriyeti, Gürcistan ve Türkiye Cumhuriyeti üzerinden Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattıyla taşınmasına ilişkin belgelerin imza töreninde konuşması **-** *Çırağan Sarayı, İstanbul, 18 Kasım 1999* ---------- 164
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Kitab-ı Dede Korkut Destanının 1300. yıldönümü ile ilgili Cumhuriyet Sarayında düzenlenen törende konuşması - *9 Nisan 2000* ---------- 166
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in New York'ta düzenlenen Milenyum Zirvesi'nde konuşması - *7 Eylül 2000* ---------- 170
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattı projesi ile ilgili anlaşmaların imza töreninde açılış ve kapanış konuşması - *17 Ekim 2000* ---------- 174
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, yeni yüzyıl ve üçüncü bin yıl dolayısıyla Azerbaycan halkına seslenişi - *Bakü, 29 Aralık 2000* ---------- 178
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Genel Kurul Toplantısında konuşması - *Strasbourg, 25 Ocak 2001* ---------- 218
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in,AzerbaycanCumhuriyeti'nin Avrupa Konseyi'ne üye olması nedeniyle düzenlenen törende konuşması **-** *Strasbourg, 25 Ocak 2001* ---------- 222
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Şahdeniz yatağından çıkartılacak doğal gazın Türkiye'ye nakline ilişkin Azerbaycan ve Türkiye arasında anlaşmaların imza törenindeyaptığı açıklama - *Ankara, 12 Mart 2001* ---------- 224
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azeri-Çırak-Güneşli yataklarının tam kapasite işletilmesinin birinci aşamasına ilişkin program anlaşmasının imza töreninde konuşması - *30 Ağustos 2001* ---------- 226
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Gürcistan arasında Şahdeniz yatağından çıkan doğal gazın Bakü-Tiflis-Erzurum güzergâhıyla nakline ilişkin anlaşmanın imza töreninde konuşması - *9 Eylül 2001* ---------- 230
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Azerbaycan'ın bağımsızlığının 10. yıldönümü vesilesiyle düzenlenen resmi törende konuşması - *18 Ekim 2001* ---------- 234
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Dünya Azerbaycanlıları 1. Kongresi'nde yaptığı konuşma - *10 Kasım 2001* ---------- 238
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Örgütü'nün 10. kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen KEİ üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının zirve toplantısında konuşması - *İstanbul, 25 Haziran 2002* ---------- 248
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, GUÖAM üyesi ülkelerin Devlet Başkanla-

rının Yalta Zirvesindekonuşması - *20 Temmuz 2002* ---------- 252
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Üç Denizin Efsanesi Konferansı'nın açılış töreninde konuşması - *İstanbul, 25 Temmuz 2002* ---------- 256
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının Sengeçal Terminali'nde düzenlenen temel atma töreninde konuşması - *18 Eylül 2002* ---------- 260
Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ana İhraç Petrol Boru Hattının temelinin atılması vesilesiyle cumhurbaşkanları ve delegasyonları onuruna Gülistan Sarayı'nda verdiği yemekte yaptığı konuşma - *18 Eylül 2002* ---------- 264
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Üyesi Ülkeler Devlet Başkanları 7. Doruk Toplantısında konuşması - *18 Ekim, 2002* ---------- 266
Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Haydar Alirıza oğlu Aliyev´in Azerbaycan halkına hitabı - *1 Ekim 2003* ---------- 270
Bilgi notu ---------- 273
Bilgi kılavuzu ---------- 280
Fotoğraflarla ilgili açıqlamalar ---------- 294
Heydar Aliyev: "Independence of Azerbaijan is eternal"(resume) ---------- 301

Çapa imzalanmışdır: 31.10.2011
Formatı: 70x100 1/12; Həcmi: 31
Sifariş № 207; Tiraj 500

mətbəəsində çap olunmuşdur